

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra divadelní vědy
Divadelní věda**

Disertační práce

Mgr. Martin Hanoušek

**Scenarien-Buch Václava Tháma (Pština 1805-1806). Edice textu a analýza dramaturgie
Scenarien-Buch of Vaclav Tham (Pszczyna 1805-1806). Textual edition and the analysis
of the dramaturgy**

Vedoucí práce PhDr. Barbara Topolová, Ph.D.

Konzultant PhDr. Lenka Vodrážková, Ph.D.

Poděkování

Rád bych poděkoval dr. Aleně Jakubcové z Kabinetu pro studium českého divadla Institutu umění-Divadelního ústavu za nasměrování k tématu disertační práce a cennou pomoc zejména v počáteční fázi její realizaci při transkripci Thámova *Scenarien-Buch* a během pořádání první ediční verze bez poznámkového aparátu.

Dále bych vyslovil díky své školitelce, dr. Barbaře Topolové z Katedry divadelní vědy FF UK za obětavost a pomoc v ustavování koncepce disertační práce a za pomoc s obsahem a redakcí konečné podoby textu.

Poděkoval bych rovněž dr. Lence Vodrážkové z Ústavu germánských studií FF UK za konzultace a laskavou pomoc s formulací ediční poznámky, prohlédnutí finálové podoby edice Thámova *Scenarien-Buch* a za ochotu zhostit se u disertační práce role konzultanta.

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu

V Praze dne

Mgr. Martin Hanoušek, v.r.

Abstrakt

Tématem disertační práce je edice prvního dochovaného dílu rukopisné teatralie *Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen Pleßschen Hoftheaters* českého herce, dramatika, dramaturga a překladatele Václava Tháma (1765-1816?). Tento manuskript, psaný historickým písmem kurent (Kurrentschrift) vznikl v letech 1805-1806 v čase dodnes příliš nezbádané etapy Thámovy života během jeho divadelního angažmá ve službách knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu ve městě Pština na území pruské enklávy Slezska, nyní Polska. Thám do něj zaznamenával divadelní pojetí činoherních a hudebně-dramatických kusů, které knížecí soubor hrál na scéně zámeckého divadla ve Pštině a během svého putování po městech pruského Slezska. Edice se pokouší srovnávací metodou rukopisu a dobových tištěných vydání zapsaných divadelních titulů přiblížit, jak mohla jejich představení v podání knížecí společnosti divadelně vypadat, zda v nich docházelo k výraznějším nebo menším dramaturgickým odchýlkám, jakého druhu tyto odchylky byly, zda Thám ve svých záznamech využíval pouze jednoho tištěného vydání s jednou verzí dramatického textu nebo zpěvoherního libreta, či pracoval s více tisky nebo textovými a libretistickými verzemi. Druhá část práce se zaměřuje na strukturu Thámovy záznamu a krátce shrnuje některé z jeho dramaturgických zásahů.

Abstract

The topic of this dissertation thesis is editing the first extant part of the manuscript theatraia titled *Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen Pleßschen Hoftheaters*, written by Václav Thám (1765-1816?), a Czech actor, dramatist, dramaturge and a translator. This manuscript was written in the historical Kurrent script (Kurrentschrift), and originated between 1805 and 1806, during the period when Thám's life still has not been explored very much. Those days Thám had a theatre engagement in the service of the Prince Ferdinand Friedrich of Anhalt-Köthen in the town of Pless situated in the region of the Prussian enclave of Silesia, today's Poland. Thám recorded in the manuscript theatre approaches to dramatic and musical dramatic pieces which the Prince's ensemble played on the castle theatre stage in Pless and during its travel through the towns of Prussian Silesia. By comparing the manuscript and period printed editions of recorded theatre titles, the edition is attempting to bring closer how the performances presented by the Prince's ensemble could look like and whether they involved considerable or small dramaturgic deviations, and what kind. It is also trying to examine whether Thám used only one printed edition with one version of the dramatic text or libretto, or whether he used more editions or text and libretto versions. The structure of Thám's manuscript and some of the

Klíčová slova

Analýza, árie, balet, činohra, dekorace/kulisy, divadelní hra, divadelní představení, divadelní společnost, dramatik, dramaturg, dramaturgický zásah, dramaturgie, edice, ediční poznámka, Ferdinand Friedrich z Anhalt-Köthenu, herec, historická hra, hřmění, hudba, identifikace, inspicient, jevištní aranžmá, jevištní pohyb, Josef Sartori, kurent (Kurrentschrift), Kalisz, Kališ (Kalisch, lokální zpěvohra, měšťanské drama, narážka, německý jazyk, odchylka, osvětlení, Olešnice (Oels, Olésnica), Opole), Opolí (Oppeln, písmo, postava, poznámkový aparát, první díl, překladatel, Polsko, Praha, Prusko, Pszczyna), Pština (Pleß, rekvizity, repertoár, replika, režisér, rukopis, sbor, scénická poznámka, scénická proměna, scénosled, sentimentální drama, složky dramatického výrazu, střelba, Slezsko, transkripce, travestie, truchlohra, veselohra, Václav Thám, Vlastenské divadlo, záznam, zpěv, zpěvoherní libreto, zpěvohra, zvukové efekty, žánr.

Keywords

Actor, analysis, aria, ballet, character, choir, comedy, components of dramatic expression, cue, deviation, director, drama, dramatist, dramaturge, dramaturgic intervention, dramaturgy, edition, edition note, first part, Ferdinand Friedrich of Anhalt-Köthen, genre, gunshots, German language, historical play, identification, Joseph Sartori, Kalis (Kalisch, Kalisz), Kurrent script (Kurrentschrift), lighting, line, local singspiel, manuscript, music, musical libretto, note apparatus, opera (singspiel), Oels (Oels, Olésnica), Opole (Oppeln, Opole), props, Patriotic Theatre, Pless (Pleß, Poland, Prague, Prussia, Pszczyna), record, repertory, scenery/stage set, scenic change, scenic note, script, sentimental drama, sequence of scenes, singing, sound effects, stage arrangement, stage manager, stage movement, Silesia, theatre company/ensemble, theatre performance, theatre play, thundering, town drama, tragedy, transcription, translator, travesty, Václav Thám.

Obsah

Úvod - Téma disertační práce a metoda jeho zpracování	7
1 Thámův rukopisný záznam a nástin některých dramaturgických zásahů	11
1.1 Rukopisný záznam	11
2 Dramaturgické zásahy a další směr výzkumu	15
3 Edice Scenarien-Buch	18
3.1 Ediční poznámka.....	18
4 Edice Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen-Pleßschen Hoftheaters	21
Závěr	233
Prameny a literatura	235

ÚVOD - TÉMA DISERTAČNÍ PRÁCE A METODA JEHO ZPRACOVÁNÍ

Disertační práce se zabývá rukopisem *Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen Pleßschen Hoftheaters* (dále *Scenarien-Buch*) českého herce, dramatika a překladatele Václava Tháma (1765–1816?). Tento manuskript z let 1805–1806 obsahuje záznamy divadelního provedení činoherních a hudebně-dramatických titulů, jak je během zmíněného období hrála divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu na domovské scéně zámeckého divadla ve slezském městě Pština (německy Pleß, polsky Pszczyna) a na okružní cestě po městech slezské enklávy pruského království, nynějšího Polska, v Opolí (německy Oppeln, polsky Opole), v Olešnici (německy Oels, polsky Oleśnica) a v Kališi (německy Kalisch, polsky Kalisz).

Badatelský zájem kolem tohoto pramene může být stejně dobře veden po linii teatrologické a divadelně-historické jako v intencích oborů filologie a germanistiky. Jazyková problematika však s výjimkou připomenutí druhu písma Thámovy teatrie a korekce gramatického úzu určitých, v rukopisu se opakujících pravopisných jevů z dobové němčiny na ekvivalenty současného německého jazyka není předmětem bližšího zkoumání.

Práce je rozdělena do dvou částí, na edici pramene a popis Thámovy záznamu s přiblížením některých dramaturgických postupů, jenž se ve *Scenarien-Buch* objevují.

První oddíl tvoří edice *Scenarien-Buch*. Je realizována formou transkripce z německého historického písma kurent (*Kurrentschrift*).

Edice sestává z ediční poznámky, shrnující soubor jazykových pravopisných náležitostí a jevů, které se v Thámově manuskriptu nalézají a z poznámek věcného charakteru, jenž Thámovy zápisy do *Scenarien-Buch* komentují.

Edice je vytvořena na základě srovnávací metody Thámovy rukopisu a dobových tištěných vydání textů divadelních her a zpěvoherních libret, pocházejících většinou z období vzniku příslušných divadelních kusů nebo z období jejich prvního uvedení, tj. převážně z osmdesátých a devadesátých let 18. století a z doby přibližně se kryjící s Thámovým angažmá ve službách divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu ve slezské Pštině. Tato metoda poskytuje dva relevantní zdroje informací a lze ji označit za zásadní, pokud by nebyl nalezen lepší komparativní zdroj, např. tisk divadelní hry či zpěvoherního libreta přímo s poznámkami Václava Tháma stran divadelního pojetí příslušného titulu.

Edice odkrývá způsob jevištního ztvárnění Thámem zaznamenaných titulů divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu s využitím a zapojením všech dostupných složek dramatického výrazu podle zápisových polí, do kterých je manuskript rozdělen. Hlavním záměrem bylo za použití výše nastíněné srovnávací metody zjistit, jak mohl scénické ztvárnění zaznamenaných titulů vypadat, nakolik, v čem, popř. z jakého důvodu se způsob provedení knížecího souboru od soudobých tisků divadelních her či zpěvoherních libret odlišoval, mohl odlišovat, nebo s nimi naopak zůstával v souladu.

Druhou část práce tvoří kapitola, věnovaná popisu Thámovy záznamu do *Scenarien-Buch* a přiblížení některých dramaturgických zásahů, vycházejících ze srovnání rukopisných zápisů a dobových tištěných vydání, tj. ze srovnávací metody, uplatněné v edici Thámovy rukopisu. Závěrem je naznačen směr budoucího badatelského úsilí ve sledovaném tématu.

Identifikace rukopisu *Scenarien-Buch* a porovnání s dalšími manuskripty Václava Tháma

Scenarien-Buch je rukopisnou teatrií Václava Tháma, jejíž vznik a účel spadá do let 1805–1806 a souvisí s činností divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu. Tento soubor, založený knížetem již v listopadu 1804 ve městě Pština na území někdejší slezské části pruské monarchie hrál až do předpokládaného rozpuštění na podzim 1806 kromě zámeckého divadla ve Pštině také v dalších městech této geografické entity. Umožňovalo to koncesní oprávnění, které kníže Ferdinand Friedrich společnosti opatřil.

Vznik a účel *Scenarien-Buch* je spojen s Thámovým členstvím v knížecím souboru, kde po hostování v únoru 1805 nastoupil stálé angažmá se svojí druhou ženou Josefou Thámovou, rozenou Groisingerovou. U společnosti setrvali až do ukončení její činnosti.¹

Scenarien-Buch byl badatelsky poutavým cílem již od sklonku padesátých let 20. století. Identifikace Thámovy rukopisu přitom nezačala na poli teatrologickém, ale muzikologickém. Na existenci pramene upozornil rakouský muzikolog Karl Musiol v periodiku *Acta Mozartiana*. Důvodem Musiolovy stručné zprávy v článku *Mozartiana in schlesischen Archiven und Bibliotheken* (Mozartiana ve slezských archivech a knihovnách)² nebyl Thámov rukopis a jeho obsah nebo přímo osobnost Václava Tháma, nýbrž jeden ze záznamů v dochovaném prvním dílu *Scenarien-Buch* se scénickým pojetím Mozartova singspielu *Die Entführung aus dem Serail* (Únos ze serailu). K této informaci autor připojil ještě letmou zmínku o zápisu jevištního ztvárnění Mozartova *Dona Juana*, německojazyčné zpěvoherní verze skladatelovy italské opery (dramma giocoso) *Il dissoluto punito ossia il Don Giovanni* (Potrestaný prostopášník aneb Don Giovanni), zaznamenaného ve druhém, nezachovaném dílu pramene.

¹ Na podzim 1806.

² K. Musiol: *Mozartiana in schlesischen Archiven und Bibliotheken*. In: *Acta Mozartiana*. Mitteilungen der Deutschen Mozart-Gesellschaft. Augsburg 1959, Jhg. 6, Hft 1, s. 31-35.

Oba z mozartovských záznamů se v rukopisu skutečně nacházely, jak dokládá Thámem vyhotovený abecední rejstřík na konci prvního dílu *Scenarien-Buch*. Musiolovo ztotožnění pramene jakožto prvotní impuls budoucího objevení a výzkumu bylo přes mylnou dataci vzniku *Scenarien-Buch* do r. 1809, nikoliv 1805-1806 zcela průkazné a správné.

Na tento stav informací navázal počátkem šedesátých let český teatrolog a divadelní historik Adolf Scherl, který fragment teatralie našel v pštinské oblastní pobočce Státního okresního archivu v polských Katowicích. Prostudoval jej a pořídil fotokopii, dnes uloženou v archivu Kabinetu pro studium českého divadla Institutu umění-Divadelního ústavu v Praze.³

Z výsledků Scherlova souvislého výzkumu a publikovaných studií, v nichž *Scenarien-Buch* popsal a obsahově analyzoval čerpáme v současnosti vše, co je o Thámově autografu, avšak i o období Thámova života v letech 1805-1806 známo.⁴ *Scenarien-Buch* je v tomto směru významným pramenem rovněž pro výzkum divadla tohoto období a úzkým sepětím s divadelně-inscenační praxí přelomu 18. a 19. století.

K bezpečnému určení pravosti autorova písma napomohlo srovnání rukopisu s dalšími autografy Václava Tháma. Ty se divadla opět týkají, přestože mezi nimi a *Scenarien-Buch* zeje delší časový odstup. Ztotožnění s Thámovou osobou, s jeho autorstvím a písmem je nicméně u těchto rukopisů nesporné.

Prvním pramenem je Thámův německojazyčný dopis rakouskému právníkovi a jazykovědci českého původu Josefu Valentinovi Zlobickému z 20. 12. 1787 do Vídně. Tato písemnost, shodně se *Scenarien-Buch* psaná písmem kurent (Kurrentschrift) se nachází ve fondu Václava Tháma v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze.⁵

Pisatel v ní Zlobického seznamuje se situací, postavením a fungováním českého divadla v Praze. Thám zjevně cítil povinnost adresáta o daných záležitostech informovat v reakci na Zlobického osobní iniciativu ve věci udělení císařské koncese na provozování Vlastenského divadla v r. 1786.⁶ Součástí Thámova dopisu Zlobickému je soupis členů vlastenské scény, jež Thám nadepisuje jako *Jména českých herců a hereček*.⁷ V soupisu jsou uvedeni mj. též dva ze čtyř držitelů koncesního oprávnění Vlastenského divadla, herci Vincenc Karl Antong⁸ a Anton Zappe.⁹

Thámova zpráva Zlobickému pokračuje výčtem kroků podniknutých ve prospěch otevřeného divadla, primárně v otázce repertoárové, a to soupisem tisků divadelních her, přeložených do českého jazyka, soupisem her Thámem vytvořených a adaptovaných z němčiny do češtiny, soupisem her, které Thám pro potřeby Vlastenského divadla z němčiny do češtiny sám přeložil a soupisem her cizích (zahraničních) autorů, přeložených z němčiny do češtiny Thámovými kolegy z okruhu dramatiků a herců, soustředěných kolem Vlastenského divadla, např. Matěje Stuny,¹⁰ Josefa Jakuba Tandlera,¹¹ Maxmiliána Štvána,¹² Vincence Hafnera¹³ či Prokopa Šedivého.¹⁴ Dopis Zlobickému je shodně s manuskriptem *Scenarien-Buch* zakončen Thámovým podpisem.

Druhý srovnávací pramen k manuskriptu *Scenarien-Buch* představuje Thámův rukopisný překlad singspielu Wolfganga Amadea Mozarta *Die Zauberflöte* (Kouzelná flétna) pod názvem *Kouzedlná pišťala*. Překlad této pohádkové zpěvohry na libreto Emanuela Schikanedera, premiérově provedené 30. 9. 1791 ve vídeňském Freihausheater (Theater auf der Wieden/Divadlo Na Vídeňce) byl poprvé uveden ve Vlastenském divadle 1. 11. 1794 a Thám, jak dokazuje jím vypsání obsazení rolí v personáliích na čtvrté straně manuskriptu v něm vytvořil roli mouřenínského otoka Monostata. Rovněž další postavy singspielu ztvárnili přední členové vlastenské scény, basista Prokop Haklík¹⁵ velekněze Sarastra, tenorista a skladatel Vincenc Tuček¹⁶ prince Tamina, představitel komických postav Václav Svoboda¹⁷ ptáčníka Papagena a Zuzana Majoberová,¹⁸ vdova po jednom z koncesionářů Vlastenského divadla, herci a tanečníkovi Franzi Xaveru Sewe,¹⁹ postavu Královny noci.

Thámův rukopisný překlad *Kouzedlné pišťaly* podléhá od roku 1966 archivnímu uložení v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze.²⁰ Důkladněji s ním seznamuje doprovodná stať divadelního historika Františka Bařhy: *Kouzelná flétna v překladu Václava*

³ *Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen-Pleß Hoftheaters*. Unter der Direktion des Herrn Joseph Sartori. Oppeln im kgl. [königlichen] Preußischen Oberschlesien. Vom 12ten Juni 1805. Verfasst von Wenzel Tham, Mitglied der Gesellschaft. Archiv Pleß, sign. A. Ks Pszcz II-917. Fotokopie uložena v Kabinetu pro studium českého divadla IDU a pod č. 340 zanesena do elektronického Soupisu archivu Kabinetu pro studium českého divadla.

⁴ A. Scherl: *Václav Thám a zámecké divadlo ve Pštíně*. Divadelní revue 9, 1998, č. 4, s. 34-41, A. Scherl: *Václav Tham und das Schloßtheater in Pleß*. Jahrbuch für schlesische Kultur und Geschichte, Bd. 53-54, 2012/2013. Verlag Degener & Co. Inhaber Manfred Dreiss, 2015, s. 269-294.

⁵ LA PNP: osobní fond Václava Tháma, inventář B. Pražáková, 1986.

⁶ K tomu např. viz. J. Vondráček: *Dějiny českého divadla 1771-1824. Doba obrozenecká*. Orbis, Praha 1956, s. 95-105.

⁷ Namen der böhmischen Schauspieler und Schauspielerinnen

⁸ Encyklopedické heslo A. Scherla In: A. Jakubcová a kol.: *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století*. Divadelní ústav, Academia. Praha 2007, s. 20-22.

⁹ Encyklopedické heslo A. Scherla v publikaci: A. Jakubcová a kol.: *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století*. Divadelní ústav, Academia. Praha 2007, s. 670-671.

¹⁰ Encyklopedické heslo A. Scherla In: E. Šormová a kol.: *Česká činohra 19. a začátku 20. století II*. Institut umění-Divadelní ústav, Academia. Praha 2015, s. 957-959.

¹¹ Encyklopedické heslo A. Scherla. In: E. Šormová a kol.: *Česká činohra 19. a začátku 20. století II*. Institut umění-Divadelní ústav, Academia. Praha 2015, s. 1089-1090.

¹² Encyklopedické heslo A. Scherla. In: E. Šormová a kol.: *Česká činohra 19. a začátku 20. století II*. Institut umění-Divadelní ústav, Academia. Praha 2015, s. 1061-1062.

¹³ Encyklopedické heslo A. Scherla. In: E. Šormová a kol.: *Česká činohra 19. a začátku 20. století I*. Institut umění-Divadelní ústav, Academia. Praha 2015, s. 232.

¹⁴ Encyklopedické heslo A. Scherla. In: E. Šormová a kol.: *Česká činohra 19. a začátku 20. století II*. Institut umění-Divadelní ústav, Academia. Praha 2015, s. 998-1000.

¹⁵ Viz. encyklopedické heslo A. Scherla In: J. Ludvová a kol.: *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*. Divadelní ústav a Academia. Praha 2006, s. 182.

¹⁶ Viz. encyklopedické heslo S. Bohadla In: A. Jakubcová a kol.: *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století*, s. 621-622.

¹⁷ Viz. encyklopedické heslo A. Scherla In: E. Šormová a kol.: *Česká činohra 19. a začátku 20. století II*, s. 970-973.

¹⁸ Viz. encyklopedické heslo A. Scherla In: A. Jakubcová a kol.: *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století*, s. 537-538.

¹⁹ Viz. encyklopedické heslo A. Scherla In: A. Jakubcová a kol.: *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století*, s. 536-537.

²⁰ LA PNP: osobní fond Václava Tháma, inventář B. Pražáková, 1986.

Tháma, jíž autor předsadil svému edičnímu zpracování tohoto Tháмова rukopisu, publikovaného v r. 1971 v periodiku *Literární archiv. Sborník Památníku národního písemnictví*.²¹

Stejně jako v případě *Scenarien-Buch* je také hlavním identifikačním zdrojem tohoto pramene titulní strana, psaná v českém a německém jazyce, a ve shodě se *Scenarien-Buch* a s Thámovým dopisem Zlobickému německým historickým písmem kurent.

Z úvodního listu se tak jako je tomu ve *Scenarien-Buch* dozvídáme název přeloženého titulu (*Kouzedlná píšťala*), žánrové zařazení se jménem libretisty (*veliká zpěvohra v[e] dvou jednáních od Schikanedra*), jazyk, z něhož došlo k pořízení překladu, jméno překladatele (*z německého jazyka přeložena od W. Thama*) a jméno autora hudby (*hudba jest od p. [pana] W. A. Mozarta*). Za údaji v českém jazyce následují tytéž poznámky v němčině, tj. název titulu,²² žánrová klasifikace díla²³ a jméno překladatele.²⁴ Totožně s titulní stranou *Scenarien-Buch* pak Thámův rukopis obsahuje přesné časové informace, jež umožňují v konfrontaci s ověřením v příslušné literatuře tento pramen, podobně jako *Scenarien-Buch* nebo dopis Zlobickému časově zařadit.

Thámův překlad singspielu *Die Zauberflöte* pochází z roku 1794. Autor tuto skutečnost zapsal na titulní stranu vpravo od německojazyčné verze identifikace titulu, žánru a autora překladu. Neméně zásadní zprávu s sebou nese poznámka: *Praes. 7. Juny 1794* nahoře uprostřed titulní strany, což je termín předložení překladu úřadu knižní cenzury. S ohledem na všeobecnou oblibu Mozartovy zpěvohry je Thámovou rukou pod německojazyčnou verzí identifikačních údajů rukopisu německy připsána poznámka, kterou shora uvedený úřad uvědomuje o tom, že byla současně podána žádost o svolení, zda by árie z *Kouzedlné píšťaly* mohly být samostatně vydány tiskem.²⁵

Konečné potvrzení Tháмова autorství skýtá, znovu identicky s rukopisem *Scenarien-Buch* závěrečná strana manuskriptu, sdělující nejen datum dokončení překladu, 27. 5. 1794,²⁶ ale též stvrzení dané skutečnosti Thámovým podpisem. Úřední schválení jevištně provést překlad Mozartova singspielu ve Vlastenském divadle podtrhuje přípis rukou úředního administrátora celé záležitosti ve znění: *Smí být uvedeno*,²⁷ ke kterému tatáž osoba připojila poznámku s datem záznamu u městského hejtmanství²⁸ s evidenčním číslem, pod nímž byl Thámův manuskript do příslušné agendy zanesen.

Scenarien-Buch je rukopisným fragmentem. Druhý díl se nezachoval. Přesto lze s jistotou říct, že účel a příčina vzniku, stejně jako struktura Tháмова záznamu zůstala proti prvnímu dochovanému dílu beze změn.

Scenarien-Buch sdružuje záznamy scénického pojetí činoherních a hudebně-dramatických kusů z repertoáru divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu. Sloužit měl patrně jako návodný zdroj, podle něhož byly repertoárové tituly na základě Thámem zaznamenaného scénického pojetí připravovány, zkoušeny a provozovány, a podle kterého se zároveň mohl v chodu představení orientovat člověk s gescí režiséra nebo inspicienta, tj. toho, kdo divadelní produkce souboru vedl, řídil nebo na ně dohlížel. Účel rukopisu byl praktický.²⁹

Scenarien-Buch představuje z divadelně-historického pohledu jednotný a ucelený pramen. Je svědectvím o divadelní a inscenační praxi konkrétního divadelního souboru. Thám v něm do zápisů promítá svůj přístup a práci s tištěnými verzemi textů divadelních her a zpěvoherních libret jako předloh pro vytvoření divadelního pojetí. Způsobem svého členění současně zpravuje rukopis o tom, na jakých místech, a jakým způsobem knížecí společnost svá představení hrála. V širším smyslu je pramen nositelem informací o činoherním a hudebně-dramatickém repertoáru sledovaného souboru z let 1805-1806.

Scenarien-Buch oznamuje, jaké divadelní tituly z obou těchto žánrových oblastí si společnost mohla dovolit uvést, čímž mimo provozní možnosti odráží také dobový divadelní vkus, jednak na bázi vztahu divadelní společnosti vůči svému zaměstnavateli, knížeti Ferdinandu Friedrichovi z Anhalt-Köthenu a jeho rodině, tj. repertoárové nároky aristokratického prostředí spolu s oblibou a repertoárovými preferencemi sociálně níže postavených recipientů, zejména v průběhu štací mimo aristokratické prostředí ve slezských městech Opolí a Kališ, ale také v domovské Pštině, neboť ani tam soubor nehrál výhradně pro obecenstvo z řad šlechty a zpřístupňoval své produkce ostatnímu městskému obyvatelstvu.

V neposlední řadě říká existence *Scenarien-Buch* v obecné rovině a v návaznosti na uvedené funkce rukopisu, že Thámovo divadelnické působení ve službách knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu není možné badatelsky redukovat na povolání herce, nýbrž že do sebe absorbovalo práci dramaturgickou, režijní či nahlíženo optikou současnosti též inspicientskou. Thám i během angažmá ve slezské Pštině osvědčil svoji divadelnickou mnohostrannost, jež pro něj byla typická od doby klíčového divadelního angažmá v pražském Vlastenském divadle

²¹ F. Bat'ha: *Kouzedlná flétna v překladu Václava Tháma*. Literární archiv 5, 1970, s. 52-118.

²² Die Zauberflöte.

²³ Oper in 2 Akten

²⁴ Übersetzt von W. Tham.

²⁵ Es wird zugleich gebeten, die Arien zum Druck zu bewilligen.

²⁶ 27. May 1794.

²⁷ Darf angeführt.

²⁸ Vorgemerkt bey dem k.k. Stadthauptmannschaft Prag.

²⁹ Viz. shora jmenované studie A. Scherla: *Václav Thám a zámecké divadlo ve Pštině a Wenzel Tham und das Schloßtheater in Pleß*.

v letech 1789–1799, přerušeno pouze v roce 1793 kvůli propuštění z kázeňských důvodů, v roce 1796 kvůli propuštění z neznámých příčin³⁰ a v roce 1798, kdy Tháma a jeho první ženu Josefu, rozenou Haimovou jmenuje prosincové vydání prešpurského listu *Allgemeine deutsche Theaterzeitung* mezi odcházejícími herci Vlastenského divadla s dodatkem, že žijí ze soukromých zdrojů.³¹ Těmi se pravděpodobně stal Thámův podíl z honoráře za německojazyčný text spisu faráře Jana Nepomuka Medlína z Dolního Slivna na Mladoboleslavsku: *Postila aneb vejklady na všední a sváteční epistoly a evangelia přes celý rok, s přidáním mravních naučení, písní a modliteb*, který na zakázku pražské konzistoře zpracoval s bratrem Karlem Ignácem Thámem.³² O práci bratrů Thámových na tomto úkolu hovoří rovněž červencové vydání brněnského listu *Allgemeine deutsche Theaterzeitung* v poznámce k rubrice odcházejících členů Vlastenského divadla, mezi nimiž Thám a jeho žena Josefa figurují.³³

Scenarien-Buch je pramenem o 128 stranách. Za titulní stranou následuje obsah rozdělený do čtyř částí. Každá z nich, autorem jasně ohraničená se vztahuje k městům, v nichž společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu účinkovala.

Thám od sebe všechny čtyři části odděluje zápisem data a místa ukončení stávající divadelní štace společnosti a opětovným zapsáním data a místa vymezuje začátek divadelní štace, která navazovala. K zápisům připojuje svůj podpis, jehož grafická podoba je shodná jak s podpisem v listu Josefu Valentinovi Zlobickému, tak s podpisem v rukopisném překladu singspielu *Kouzedlná píšťala*. Sestává z německojazyčné varianty prvního písmene autorova křestního jména, tj. *W* (Wenzel/Václav) a z plného tvaru příjmení, tj. *Tham*.

Za 128 Thámem číslovanými stranami rukopisu následuje Thámem zpracovaný abecední rejstřík všech divadelních titulů, jejichž scénickou podobu do *Scenarien-Buch* zapsal. V tomto rejstříku se nalézají nejen kusy zaznamenané do prvního dochovaného dílu pramene, ale též tituly, jejichž scénické pojetí bylo zapsáno do druhého nedochovaného dílu. Těmito zápisy rukopis, byť pouze kusou zmínkou odkrývá i repertoár, který společnost sehrála od února 1806 (konec prvního dílu *Scenarien-Buch*) do uzavření své činnosti na podzim téhož roku.

Rejstřík nebyl Thámem paginován. Stávající paginaci v rozmezí stran 129–132 zapsala ruka blíže neznámé osoby. Systém Thámova stránkování, kdy je v celém *Scenarien-Buch* jedním číselným údajem vždy paginována celá dvojstrana jako logický důsledek sjednoceného záznamu však zůstal anonymním pisatelem zachován.

Z pohledu identifikace pramene je stěžejním místem titulní strana rukopisu. Přináší jeho kompletní název, tj. *Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen-Pleßschen Hoftheaters* a vedle Václava Tháma identifikuje osobu, odpovědnou za řízení divadelní společnosti, již byl z rozhodnutí knížete Ferdinanda Friedricha ustaven bývalý divadelní ředitel a herec Josef Sartori.

Thámovo autorství *Scenarien-Buch* zakládá několik faktů. Hlavním z nich je Thámova stručná poznámka v pravém dolním rohu titulní strany ve znění: *Vytvořil Václav Thám, člen dvorního divadla*.³⁴ Touto poznámkou je kromě autorství rukopisu potvrzeno Thámovo členství v knížecí divadelní společnosti. Řízení souboru Josefem Sartorim pak stojí na titulní straně pod názvem Thámova manuskriptu a dokládá jej poznámka: *Za řízení pana Josepha Sartoriho*.³⁵ Pod tento identifikační údaj Thám zapsal informaci o rozsahu prvního dílu *Scenarien-Buch* v zápisové formě: *1-128*, což je cenný údaj, pojednávající rukopis jako celistvý pramen s povědomostí o jeho rozsahu.

Rozdělení rukopisu do čtyř částí podle měst, v nichž knížecí soubor hrál začíná na titulní straně Thámovou poznámkou: *Opolí v Horním Slezsku království pruského od 12. června 1805*.³⁶ Tato místopisná informace nejen že stanovuje počátek vzniku *Scenarien-Buch*, jeho časové osy, ale ztotožňuje také činnost knížecí divadelní společnosti s městem, kde dočasně působila, přičemž sděluje, že ačkoliv soubor zaměstnával kníže Ferdinand Friedrich z Anhalt-Köthenu ve slezské Pštíně, společnost zajížděla a hrála rovněž na dalších místech slezské části pruského království. Tento poznatek při následném studování rukopisu postupně člení Thámovy záznamy do měst *Opolí* (Oppeln), *Olešnice* (Oels), *Kališ* (Kalisch) a *Pština* (Pleß). *Scenarien-Buch* pouze neobsahuje zápisy scénického pojetí titulů, které soubor uvedl ve městě *Gliwice* (Gleiwitz), jehož štace předcházela působení v Opolí.

³⁰ Viz. encyklopedické heslo Václava Tháma od A. Scherla In: E. Šormová a kol.: Česká činohra 19. a začátku 20. století II., s. 1094-1100.

³¹ M. Hanoušek: *Poslední pražské role Václava Tháma na jevišti Nosticova a Vlastenského divadla*. In: Divadelní revue 27, č. 2, 2016, s. 71-90.

³² *Postille, oder Auslegungen aller sonn- und festtäglichen Episteln und Evangelien für das ganze Jahr mit beigefügten Sittenlehren, Liedern und Gebetern. Herausgegeben von Johann Medlin, Pfarrer zu Unter-Slivno; ins Deutsche übersetzt von Gebrüdern Tham. Erster Theil. Prag: gedruckt in der Erzbischöflichen Buchdruckerei durch Johann Diesbach, 1798. 784 s.; Zweiter Theil, 1799. 444 s.*

³³ M. Hanoušek: *Poslední pražské role Václava Tháma na jevišti Nosticova a Vlastenského divadla*. In: Divadelní revue 27, č. 2, 2016, s. 71-90.

³⁴ Verfasst von Wenzel Tham, Mitglied des Hoftheaters.

³⁵ Unter der Direktion des Herrn Joseph Sartori.

³⁶ Oppeln in kgl. Preußischen Ober-Schlesien vom 12. Juny 1805.

1 Thámův rukopisný záznam a nástin některých dramaturgických zásahů

1.1 Rukopisný záznam

Manuskript *Scenarien-Buch* Václava Tháma obsahuje chronologický zápis divadelní podoby činoherních a hudebně-dramatických titulů z repertoáru divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu v časové periodě od června 1805 do února 1806.

Thám své záznamy zahájil 12. června 1805 ve městě Opolí (Oppeln) v tehdejší pruské Slezsku. Tyto zápisy v manuskriptu začínají na straně 1 a končí stranou 50. Na téže straně pokračují záznamy titulů, uvedených souborem v Olešnici (Oels).

Jelikož Thám svůj zápis data a místa, kde knížecí společnost účinkovala v rukopisu pravidelně opakoval, umožňuje tento záznamový postup vyhodnotit, zda, případně jak se způsob Thámova záznamu scénického pojetí divadelních titulů průběžně měnil či zůstával stejný. Zde je třeba konstatovat, že je v celém rukopisu zůstává struktura Thámových zápisů beze změn.

Prvním záznamem do *Scenarien-Buch* na štaci knížecího souboru v Opolí bylo divadelní pojetí zpěvohry Ferdinanda Eberla s hudbou Giovanni Paisiella *Die eingebildeten Philosophen* (Domnělí filozofové).³⁷ Jedná se o německojazyčnou adaptaci Paisiellovy italské opery (dramma giocoso) *I filosofi immaginari* na libreto Giovanni Bertatiho. Působení knížecí společnosti v Opolí Thám zakončuje záznamem divadelního pojetí německé zpěvohry Ferdinanda Kauera a libretisty Karla Friedricha Henslera *Der Waffenschmiedt* (Zbrojář). Opolské angažmá Thám v rukopisu vyznačuje poznámkou, datující konec této štace *11. červencem 1805*³⁸, což ještě stvrzuje podpisem, jímž tuto místopisnou poznámku doplňuje.

Již první oddíl *Scenarien-Buch*, věnovaný opolské štaci naznačuje mnohé o žánrovém a autorském rozpětí repertoáru divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu. Tento záběr se v dalších částech rukopisu nemění. Rozdělení na tituly činoherní a hudebně-dramatické lze v oblasti činoherní zpřesnit členěním na hry historické a soudobou produkci her z měšťanského nebo aristokratického prostředí, zastoupeny jsou však také např. tituly sentimentálního dramatu. V hudebně-dramatickém žánru lze postřehnout díla vídeňského singspielu, pocházející z programu tamních předměstských divadel (Theater auf der Wieden/Divadlo Na Vídeňce, Theater in der Leopoldstadt/Divadlo v Leopoldstadtu) a německojazyčné zpěvoherní verze italských a francouzských oper.

Thámovy záznamy jevištního ztvárnění divadelních titulů, sehraných knížecími společnostmi v Opolí následuje ve *Scenarien-Buch* oddíl se zápisy scénické podoby kusů, které soubor odehrál během působení v zámeckém divadle brunšvicko-olešnického vévody Friedricha Augusta v Olešnici (německy Oels). Toto nedlouhé období, jemuž jsou ve *Scenarien-Buch* vyhrazeny strany 50-58 Thám zpřítomňuje datem a místopisnou poznámkou: *Olešnice 11. srpna 1805*,³⁹ na kterou navazuje záznamem prvního kusu olešnického období, hrou Franze Xavera Geweyho *Der seltene Prozeß* (Vzácný proces). Olešnickou etapu ve *Scenarien-Buch* uzavírá zápisem divadelního pojednání německojazyčného překladu/divadelní adaptace jednoaktové francouzské zpěvohry Jeana Nicolase Bouillyho s hudbou Friedricha Heinricha Himmela *Fanchon, das Leiermädchen* (Fanchon, flašinetářka) od Augusta Kotzebua.⁴⁰

Při porovnání se štací v Opolí Thám nezakončuje olešnické působení v manuskriptu poznámkou o místě a datu, ale jenom poznamenává začátek působení souboru ve městě Kališ.⁴¹ Tuto štaci otevírá zápisem Kotzebuova dramatu *Das Kind der Liebe* (Dítě lásky), které ovšem podle dochované cedule společnost ještě 23. srpna 1805 odehrála v zámeckém divadle v Olešnici. Thámův záznam jevištního pojetí hry ve *Scenarien-Buch* nese naproti tomu pozdější datum, snad z důvodu dodatečně připojeného zápisu, zapříčiněného možným Thámovým úsilím o pečlivější nastudování hry, přestože podle výše zachované cedule k olešnickému představení a na ní přičiněné poznámce ředitele Josefa Sartoriho, byl odjezd knížecí společnosti z Olešnice přibližně o týden, tj. do 30. srpna 1805 odložen.⁴²

Thámovy zápisy repertoáru z Kališe končí ve *Scenarien-Buch* stranou 72, přičemž stejně jako u skončených záznamů z Olešnice Thám tuto skutečnost poznámkou stran data a místa nekomentuje. Posledním záznamem z působení v Kališi je zápis jevištního ztvárnění jednoaktové hry Cäsara Maximiliana Heigela *Der Perückenstock* (Stojan na paruky).

Zbývající část prvního dílu *Scenarien-Buch* zahrnuje záznam jevištní podoby repertoáru, který divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uvedla již na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštině (Pleß).⁴³ Autor jej ohlašuje poznámkou: *Pština 28. 10. 1805*⁴⁴ a konec, jenž je současně datem ukončení prvního dílu celého rukopisu poznámkou: *Pština, 2. února 1806*.⁴⁵ Tato poznámka

³⁷ *Scenarien-Buch des Anhalt-Köthen-Pleßschen Hoftheaters*, s. 1-2.

³⁸ 11. July 1805, viz. *Scenarien-Buch*, s. 50.

³⁹ Oels 11. Aug. 1805, viz. *Scenarien-Buch*, s. 50.

⁴⁰ *Scenarien-Buch*, s. 58.

⁴¹ Kalisch in Südpreußen, 21. 8. 1805, viz. *Scenarien-Buch*, s. 58.

⁴² Cedule publikována v rámci studie A. Scherla: *Václav Thám a zámecké divadlo ve Pštině*. Divadelní revue 9, č. 4, 1998, s. 41 a *Václav Thám und das Schloßtheater in Pleß*. Jahrbuch für schlesische Kultur und Geschichte, Bd. 53-54, 2012/2013, s. 294.

⁴³ *Scenarien-Buch*, s. 73-128.

⁴⁴ Plesse 28. 10. 1805, viz. *Scenarien-Buch*, s. 73.

⁴⁵ Pleß 2. Febr. 1806, viz. *Scenarien-Buch*, s. 128.

je stejně jako zpráva o zakončení štace knížecí společnosti v Opolí doplněna Thámovým podpisem. Pštinské působení započíná ve *Scenarien-Buch* zpěvohrou Carla Ditterse von Dittersdorfa *Rothes Käppchen* (Červená karkulka) a zakončuje jej veselohra Friedricha Ludwiga Schrödera *Die Eifersüchtigen* (Žárlivci).

Scenarien-Buch je psán brkem, inkoustem tmavé barvy německým historickým písmem kurent. Autor rozvrhnul záznam a dva protilehlé listy s ustálenou paginací celé dvojstrany. Údaj o čísle strany Thám zapisoval vždy do levého horního rohu levého listu vedle názvu zaznamenávaného titulu. Tento krok byl logický, protože systém paginování v souběhu se zvolenou formou záznamu zachycuje průběh jevištních událostí v plném rozsahu Tháмова přemýšlení o divadelním pojednání zapisovaného kusu, z něhož zřetelně vystupuje práce se složkami dramatického výrazu.

Konec dílčího aktu/dějství je v záznamu vždy značen silnější vodorovnou čarou přes levou i pravou stranu, opětovně v intencích celé Thámovy představy divadelního pojetí. Úplný konec záznamu Thám odděluje na levém i pravém listu od zápisu následujícího titulu souvislou vlnovkou, rovněž přes celou levou a pravou stranu.

Název titulu Thám zapisuje vždy na levou stranu uprostřed a napravo od pořadového čísla dvojstrany. V zápisech názvů jsou obvyklým jevem chybějící členy substantiv německého jazyka, např. místo *Die eingebildeten Philosophen* pouze *Eingebildeten Philosophen*⁴⁶, namísto *Die Räuber* (Loupežníci) pouze *Räuber*⁴⁷, oproti *Der travestierte Hamlet* (Travestovaný Hamlet) jen *Travestierte Hamlet*.⁴⁸ Dále Thám u části záznamů volí jiný název titulu, než o jakém hovoří literatura a dobové tisky. Příkladem budiž název hry Augusta Wilhelma Ifflanda *Alte und neue Zeit* (Stará a nová doba),⁴⁹ jejíž lipský tisk vydavatele Georga Joachima Göschena z r. 1795 nese název *Alte Zeit und neue Zeit* (Stará doba a nová doba).⁵⁰ Při premiéře v Drážďanech 1792 byla hra provedena pod názvem příbuznějším Thámově názvové variantě ze záznamu ve *Scenarien-Buch*, *Alte und neue Welt* (Starý a nový svět)⁵¹

Thámův záznam se ve *Scenarien-Buch* koncentruje do tabulky o pěti sloupcích. Dva se nacházejí na levém listu, tři na pravém. Z takto ustaveného zápisu lze vyčíst vše podstatné o průběhu divadelního představení. Od zápisu čísla dvojstrany v levém horním rohu levého listu Thám pokaždé odděluje celou zápisovou tabulku vodorovnou čarou.

Levý list začíná sloupcem scénosledu. Thám do něj poznamenává číslo na jevišti aktuálně probíhající scény nebo výstupu. Scénosled je u každé strany nahoře nadepsán zkratkou *Sc.* (*Szene*).

Číslo scén či výstupů, které Thám v záznamu výrazně podtrhává a píše za nimi výraznou tečku upozorňují na scénu nebo výstup, jejichž počátek znamenal pro dění na jevišti scénickou proměnu, tj. výměnu dekorací nebo kulis. Nově instalovaná dekorační nebo kulisová sestava pak na jevišti zůstává do okamžiku další proměny, zapsané do sloupce scénosledu opět výrazně podtrženou číslicí s tečkou.

Pokud se jedná o scénická vyobrazení objevující se v Thámových záznamech, odpovídají většinou předepsanému scénickému výjevu v tištěných vydáních her a libret. Ke způsobu scénického pojetí hraného repertoáru sděluje teatrolog a divadelní historik Adolf Scherl, že „jeviště bylo vybaveno obvyklou sadou typových dekorací jako les, les v zimě, volná krajina, zahrada, náves, ulice, mořské pobřeží, polní ležení, nejméně dva sály, pokoj, místnost v hostinci, dílna. Při scénách v exteriéru mohla být variabilita dekorací rozmnožena jednak rozličnými kombinacemi dekoračních dílů, často asymetricky uspořádaných, jednak však také pomocí překvapivě mnoha praktikabilních doplňků, stojek a charakteristických rekvizit.“⁵²

Druhý sloupec levého listu patří záznamu dějových událostí. Thám do něj zapisuje příchody postav na scénu, odchody postav ze scény, jevištní aranžmá, jevištní pohyb a repliky postav. Přestože tak činí spíše v menší míře, udílí svým zápisem rovněž pokyny pro nadcházející uskutečnění scénické proměny. Poznámkami k aranžmá zpřesňuje stávající pozici postav v předváděné dějové sekvenci, např. zápisem sousloví: *von innen/zevnitř*, *von weiten/zdálky*, *näher/blíž*, která se povětšinou shodují se scénickými poznámkami dobových tisků. Přesto tyto poznámky ozřejmují, zda se v představení knížecí společnosti má postava objevit přímo před zraky diváka na jevišti či se nalézá a jedná odjinud, z odstupu (za scénou), tj. stranou divákem vizuálně zaznamenaného jevištního prostoru.

Začátek nového dějství oznamuje Thám v rukopisu zápisem substantiva *Act*, k němuž doplňuje pořadovou číslicí. Tento záznam logicky vynechává v případě titulů jednoaktových. Zápis daného údaje podtrhuje vlnovkou.

V zápisech vokálních výstupů hudebně-dramatických titulů Thám přebírá z hudebního názvosloví pojem *Aria* (Árie), za něž téměř vždy dopisuje jméno zpívající postavy, s výjimkou scény nebo výstupu jediné postavy, kdy je zřejmé, kdo toto pěvecké číslo přednese. Tétož

⁴⁶ *Scenarien-Buch*, s. 1.

⁴⁷ *Scenarien-Buch*, s. 80.

⁴⁸ *Scenarien-Buch*, s. 23.

⁴⁹ *Scenarien-Buch*, s. 115.

⁵⁰ K tomu viz. M. G. Dehrmann, A. Košenina (hg.): *Ifflands Dramen. Ein Lexikon*. Wehrhahn Verlag, Hannover 2006, s. 28.

⁵¹ Tamt.

⁵² A. Scherl: *Václav Thám a zámecké divadlo ve Pštíně*. Divadelní revue 9, č. 4, 1998, s. 37.

zápisového postupu užívá u ansámblových vokálních výstupů, které poznamenává podle vžitého terminologického úzu v hudbě substantivy italského původu (*Duetto, Terzetto, Quartetto, Quintetto, Sextetto*) a jména postav k nim dopisuje pouze v minimu případů.

Příchody postav, tak jako jejich promluvy, repliky, reakce či narážky Thám ustáleně zaznamenává prostřednictvím německé spojky *dazu* (k tomu), za níž připojuje jméno jednajících postav. Nezapisuje zároveň postavy přítomné na jevišti z předchozího děje, nýbrž pouze ty, které na scénu vstupují a působí tak uprostřed aktuálního scénického dění. Tento záznamový postup mohl mít v Thámově zápisu do *Scenarien-Buch* předobraz v dobových tiscích divadelních her a zpěvoherních libret, jmenujících postavy přítomné na jevišti pouze během právě se odehrávající scény či výstupu, zatímco postavy z předchozí scény nebo výstupu jsou registrovány obecnými výrazy *Vorige* (předešlý), *Vorigen* (předešlí).

V zápisu textu vysloveného postavou (především u činoherních titulů, u hudebně-dramatických kusů mnohem méně) převládají ve *Scenarien-Buch* repliky, ze kterých postava říká nepatrný úryvek v řádu několika slov. Výjimku tvoří ještě kratší, úsečné promluvy, typické rozhodnou adresností. Thámovy zápisy replik měly jednak upozornit na nadcházející scénické dění nebo hereckou akci, významově z nich lze ale vyčíst i jakýsi souhrnný názorový postoj postavy vůči stávající situaci, vůči ostatním postavám a odehrávajícím se událostem.

Zapísované části promluv/replik postav však nejsou výhradně ty, které scénu či výstup zakončují, ale Thám volí i pasáž odkudkoliv z textu příslušné scény či výstupu, mnohdy jako signál o příští dějové události. Jiný příklad Thámových zápisových postupů představují repliky dvou postav sloučených v rukopisu na jediný řádek bez udání jejich jmen, kdy jedna postava reaguje na druhou. Dokladem může být zápis jednání postav ze čtvrtého výstupu prvního dějství veselohry Johann Franul von Weißenthurn *Die beschämte Eifersucht* (Zahanbená žárlivost), kde se postava hraběnky Julie von Werthenové obrací na postavu barona Sturze s otázkou: *Mit was werden sie uns heut unterhalten?* (S čím nás dnes zabavíte), k čemuž Thám na tentýž řádek doplňuje baronovu nedořečenou repliku: *Mit (s) s* nastávající významovou odmlkou. Sturz poté přemýšlí nad svou odpovědí (scénická poznámka: *besinnt sich/zamyslí se*), na což Julie vzápětí, už mimo Thámův záznam reaguje lehce ironickou replikou poté, kdy sluha přináší snídani: *Mit dem Frühstück, das ist in der Ordnung* (Snídání, to je v pořádku).⁵³ Thám tuto textovou pasáž pravděpodobně nezvolil náhodou, neboť ji lze vnímat jako mezistupeň dialogu, který předcházela následující rozmluvě těchto postav. Obě repliky mají v naléhavosti Juliiny otázky charakter předělu v nastalém ději.

Kvůli předpokládanému smyslu a funkci *Scenarien-Buch* nebylo nutné zapisovat z promluv postav delší textové pasáže, jelikož Thámovi šlo o komplexní vyjádření dění na jevišti, v němž textové složka byla jen součástí výsledného inscenačního pojetí. Text replik, reakcí nebo narážek postav měl v hraném představení spíše orientační ráz. Přesto se k této poloze přidává také faktor významový. Rozhodnost a přímost sdělení postavou totiž při srovnání rukopisu a tištěných vydání tvoří v některých okamžicích dramatický vrchol nebo dějový mezník, což se na jevišti zjevně promítalo také do hereckého projevu a do hereckého výrazu účinkujících.

Příkladem záznamu takové repliky jsou poslední slova postavy Herrmanna v prvním výstupu čtvrtého dějství historické truchlohry Friedricha Wilhelma Zieglera *Barbarey und Größe* (Barbarství a velikost): *Gott! Es ist Mitternacht, und Sigmund lebt!* (Bože! Je půlnoc a Sigmund žije!).⁵⁴ Herrmann má spáchat úkladnou vraždu svého přítele Sigmunda, což se zdráhá vykonat, současně se ovšem ocitá v časové tísní, protože původci nápadu čekají, že vraždu co nejdříve provede. Thámův zápis v sobě obsahuje Herrmannovo odvolávání se k Bohu a současně sdělení, že je stále naživu ten, koho měl sprovodit ze světa. Kromě důrazu na herecký výraz obsahuje také rovinu myšlenkovou, neboť Herrmann se obrací k Bohu jakožto vyšší autoritě, třebaže slibem spáchání vraždy je jeho hledání takové opory problematické, pokud bychom mu nerozuměli jako prostému povzdechnutí bez hlubší morální interpretace.

K zápisovému sloupci s dramatickým dějem se stejně jako k zápisovému sloupci scénosledu řadí několik grafických značení, jenž se ve *Scenarien-Buch* nemění. Thám jimi spojuje zápisový sloupec dramatického děje s celkovým průběhem divadelního pojetí, tj. s používanými složkami dramatického výrazu. Mezi tato značení patří #, značka + a slovní zkratka NB.⁵⁵ Toto značení se ve *Scenarien-Buch* objevuje ve všech polích Thámova záznamu, vyjma sloupce scénosledu. Upozorňuje na scénickou proměnu nebo např. zahájení hry postav na hudební nástroj, vydává ve spojení se slovesem *abräumen* (odstranit, odklidit) pokyn k odklizení již nepotřebného kusu nábytku z jeviště. Značení + po určitou část rukopisu supluje ve *Scenarien-Buch* funkci značení #.

Tato značení dávala v představení knížecí společnosti rovněž pokyn ke zvukovým efektům nebo nasvícení scény, realizovaných jak postavou na jevišti (zvonění zvonkem na stolku, odbíjení hodin, výstřel, hluk), tak za scénou (hřmění, hrom, měsíční svit). Thám těmito značkami ve *Scenarien-Buch* provazuje zápisové pole, určené scénickému jednání se sloupcem doprovodných poznámek (*Anmerkungen*).

První ze záznamových polí pravého listu, nadepsané *Theater* přináší informace o prostředí, ve kterém se děj zapisovaného kusu odehrává (např. *Zimmer/Pokoj, Freie Gegend/Volná krajina*). Thám vždy zapisuje před údaj o scénickém vyobrazení silnou tečku.

Druhý zápisový sloupec pravého listu, nadepsaný *Requisiten* poskytuje poznatky o rekvizitách, Zde Thám nejprve zapisuje název rekvizity (např. *Brief/Dopis, Brille/Brýle, Laterne/Svítilna*) a za něj jméno postavy, která s rekvizitou hraje. Do zápisů tohoto sloupce náleží rovněž

⁵³ *Scenarien-Buch*, s. 13.

⁵⁴ *Scenarien-Buch*, s. 5.

⁵⁵ *Nota bene* (důležité, nezapomenout).

na jevišti přítomný nábytek (např. *Sesseln/Sesle, Tisch/Stül*). Stejně jako je tomu u vyobrazení scény, shodného většinou s požadavky v tištěných vydáních, také rekvizity tyto nároky v představeních knížecí společnosti splňovaly či dokonce překračovaly. Svědčí o tom např. záznam tragédie Friedricha Schillera *Die Räuber* (Loupežníci) s množstvím nejrůznějších bodných, sečných nebo střelných zbraní (*Dolch/Dýka, Degen/Meč, Pistolen/Pistole, Flinten/Pušky, Terzerollen/Terceroly*),⁵⁶ jimiž byla při představení vybavena loupežnická družina Karla Moora.⁵⁷

Posledním zápisovým sloupcem pravého listu je pole poznámek (*Anmerkungen*), do nějž Thám zapisoval údaje o stavu a funkci veškerých složek divadelního výrazu, které se na divadelní realizaci repertoáru společnosti knížete z Anhalt-Köthenu podílely.

---

⁵⁶ Pistolový trombon, často opatřený sklopnou, vymrštitelnou tříhrannou dýkou skrytou pod hlavní, užívaný zejména v 17. – 19. století jako osobní zbraň kurýrů, poštovních zaměstnanců, doprovázejících dostavníky.

⁵⁷ *Scenarien-Buch*, s. 81.

2 Dramaturgické zásahy a další směr výzkumu

Thámův dramaturgický vliv na divadelní pojetí činoherních a hudebně-dramatických titulů společností knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu je z rukopisu *Scenarien-Buch* nezpochybnitelný. Z edičního zpracování manuskriptu komparativní metodou Thámova autografu a dobových tisků divadelních her a zpěvoherních libret vyplývá, že úpravy a změny byly v představeních knížecí společnosti trvale přítomné, třebaže se tak nedělo u každého z titulů, nebo se tyto zásahy různily svou četností. Současně se jedná převážně o věci, které se v Thámových zápisech opakují. Zde jsou stručně objasněny některé z nich. Detailnější povědomí o druhu, rozsahu a příčinách těchto zásahů a změn nabízí v disertační práci edice *Scenarien-Buch* a do budoucna jej vytyčuje důsledná komparace rukopisu a dobových tisků v dílčích případových studiích.

Stěžejním kritériem hodnocení Thámem zaznamenaných zásahů, úprav či změn je srovnání jeho manuskriptu s formálním konceptem a obsahem dramatického textu nebo zpěvoherního libreta. Tento přístup lze v Thámově případě charakterizovat dvojím způsobem. V prvním případě jako zápis díla, ve kterém, vycházející z tištěného vydání, Thám nakládá s textem divadelní hry či zpěvoherního libreta beztoho, že by zapisovaný kus formálně a dějově opustil, avšak činí v něm drobnější nebo rozsáhlejší změny při zachování posloupnosti dějových událostí a osudů postav. Druhou alternativu tvoří ve *Scenarien-Buch* záznam titulu, u kterého se lze z porovnání Thámova rukopisu a tištěných vydání domnívat, že při respektu formálního rozvrhu dané divadelní hry mohlo dojít ke vzniku originálního kusu a tomu potom odpovídalo jevištní ztvárnění knížecí společnosti.

Jako příklad první varianty s provedením výrazných úprav a změn bez rozrušení formálního rozvrhu díla je možné zmínit Thámův zápis zpěvohry *Der Talisman*.⁵⁸ V tomto německojazyčném překladu a adaptaci italské opery (dramma giocoso) *Il Talismano* Antonia Salieriho na libreto Lorenza da Ponteho od Ferdinanda Eberla, Thám ve shodě s vídeňským tiskem⁵⁹ ponechal rozdělení zpěvohry do třech dějství, odlišná jsou však jména postav, odpovídající ve *Scenarien-Buch* více německé jazykové mutaci (*Gustav, Karoline, Robert, Albertine*), na rozdíl od Eberlové adaptace, která, stejně jako da Ponteho libreto⁶⁰ dodržuje italskou podobu jmen (*Lindor/Lindoro, Carolina, Cardano, Sandrina*). Kromě toho Thám v porovnání s Eberlovým německojazyčným zněním a da Ponteho libretem pro Salieriho operu na některých místech zcela pozměnil repliky postav, jenž se svým obsahem pouze blíží, promluví v Eberlově překladu. Mimoto Thám úplně změnil obsah třetího dějství a svůj zápis do *Scenarien-Buch* zakončil poznámkou *Chorus. Ballet* (Sbor. Balet),⁶¹ zatímco Eberlův vídeňský tisk⁶² a da Ponteho italské libreto⁶³ končí závěrečným zpěvem všech postav a sborem cikánů. O baletním výstupu se pak v Eberlově německojazyčném libretu a v da Ponteho libretu k Salieriho opeře nehovoří, třebaže se, jak doplňuje edice *Scenarien-Buch* nejednalo v představení knížecí společnosti o ojedinělý způsob provedení závěru tohoto hudebně-dramatického díla.⁶⁴

Svébytnou záležitostí se při porovnání Thámova rukopisu a dobových tisků ukazuje být vznik patrně originálního, přestože na původním formálním rozvrhu založeného kusu, u kterého ovšem Thám s dějovými událostmi zacházel velmi volně či zcela nově. Takový příkladem je ve *Scenarien-Buch* záznam jednoaktové hry Cäsara Maximiliana Heigela *Der Perückenstock*,⁶⁵ svědčící o tom, že Thám sice akceptoval pojetí se dvěma mužskými a jednou ženskou postavou, ovšem vedle změněných jmen postav⁶⁶ došlo nejspíš k celkové proměně dramatického textu. Thámem zapsané repliky jsou totiž buď zcela odlišné nebo jen vzdáleně příbuzné promluví postav v tištěném vydání.

Další porovnání *Scenarien-Buch* a dobových tisků poukazuje nejen na pouhou záměnu v Thámově řazení scénosledu (pořadí scén a výstupů), projevujícího se například jejich slučováním, ale také na vypouštění nebo přesouvání některých dějových částí. To s sebou přináší upravený či změněný obsah replik. Důvodem tohoto postupu byla Thámova pravděpodobná práce s více než jedním tištěným vydáním příslušného titulu. Tyto tisky přitom mohou zahrnovat odlišné verze dramatického textu s průběžnými úpravami znění až do období let 1805–1806, kdy Thámův *Scenarien-Buch* vznikl. V této souvislosti stojí za pozornost především nejdělnější záznam manuskriptu, jímž je zápis Schillerovy truchlohy *Die Räuber* (Loupežníci).⁶⁷ Thámova výsledná představa divadelního pojetí totiž sestává jak z textové verze prvního knižního vydání hry z Frankfurtu nad Mohanem a Lipska v r. 1781,⁶⁸ tak ze Schillerem korigovaného znění textu pro divadelní účely premiérového uvedení hry 1782 v mannheimském národním divadle, který byl v témže roce v Mannheimu vydán Christianem Gottliebem Schwanem.⁶⁹

⁵⁸ *Scenarien-Buch*, s. 102-105.

⁵⁹ A. Salieri, L. da Ponte/F. Eberl: *Der Talisman*. [Theater in der Leopoldstadt], Wien 1789, 72 s.

⁶⁰ A. Salieri, L. da Ponte: *Il Talismano*. Nella Imperiale Stamperia, Vienna 1788, 78 s.

⁶¹ *Scenarien-Buch*, s. 105.

⁶² A. Salieri, L. da Ponte/F. Eberl: *Der Talisman*. [Theater in der Leopoldstadt], Wien 1789, s. 59-68.

⁶³ A. Salieri, L. da Ponte: *Il Talismano*. Nella Imperiale Stamperia, Vienna 1788, s. 76-78.

⁶⁴ Edice *Scenarien-Buch*, s. 171, pozn. č. 1363.

⁶⁵ *Scenarien-Buch*, s. 72.

⁶⁶ Ve *Scenarien-Buch* Carl, Hanne a Fremder (Cizinec), v tištěném vydání Anton Kranz, Rosa, Herr von Blüten.

⁶⁷ *Scenarien-Buch*, s. 80-84.

⁶⁸ F. Schiller: *Die Räuber*. Frankfurt und Leipzig 1781, 222 s.

⁶⁹ F. Schiller: *Die Räuber*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1782, 166 s.

Z ostatních Thámových úprav a změn je třeba vedle vzestupného číslování scén a výstupů připomenout občasně číslování scénických událostí, tj. číselné značení příchodů postav na jeviště, číslování replik a následných reakcí. Jde o chování postav uvnitř probíhající scény a výstupu, nebo o příchody a promluvy postav v okamžiku, kdy Thám spojuje jednotlivé výstupy do širšího celku.

Slučování scén a výstupů Thám ve *Scenarien-Buch* používá zejména v zápisech hudebně-dramatických titulů a zcela logicky v závěrech dějství, popř. na konci díla při finálovém zpěvu či během děje, který mu bezprostředně předchází. Daný úsek děje oznamuje zažitým hudebním pojmem *Finale*, např. v záznamu Mozartova singspielu *Die Entführung aus dem Serail*.⁷⁰ Zápisy hudebně-dramatických kusů obsahují pouze příchody postav na scénu, tj. reakci na předcházející vyřčený (deklamovaný) nebo zpívaný text. Protože z Thámova obecného označení finálového výstupu nevyplývá, zda při srovnání s tiskem zpěvoherního libreta nebylo něco z této dějové sekvence vynecháno či škrtnuto, vyvstává otázka skutečném znění těchto dějových částí v představeních knížecí společnosti.

Záznam hudebně-dramatických kusů obsahuje také buď vynechání některých vokálních výstupů, zejména árií, nebo jsou tato pěvecká čísla ponechána na stejném místě jako v tištěném vydání libreta, ale Thám je svěruje jiné postavě.

Příčina první alternativy je nejasná. Mohla by být zdůvodnitelná stavem pěveckých sil, které měla divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu k dispozici, třebaže porovnání Thámova rukopisu a tištěných vydání zároveň registruje provozování velmi obtížných pěveckých partií, jaké představuje např. kolorатурní sopránová árie Konstace *Martern allen Arten* (Veškerá utrpení) ze druhého dějství Mozartovy zpěvohry *Die Entführung aus dem Serail*.⁷¹

Příkladem druhé varianty zpívaného vokálního čísla jinou postavou, než zmiňuje tištěné vydání je Thámův zápis čtvrtého výstupu jednoaktové německojazyčné zpěvoherní verze francouzské opery N. Dalayraca s libretem B. J. Marsolliera *Die beiden kleinen Savoyarden*⁷² (Dva malí Savojané). Thám do *Scenarien-Buch* nejprve zapsal duet postav obou Savojanů, Josepha a Pietra, aby posléze tento údaj škrtnul a duet nahradil Pietrovou árií. Repertoárový soupis knížecí společnosti⁷³ přisuzuje autorství překladu z francouzštiny vídeňskému dramatikovi Joachimovi Perinetovi, čímž je možné, že pokud by svůj záznam do *Scenarien-Buch* Thám připravil podle Perinetovy verze libreta, mohlo by provedení této scény souhlasit s jeho zápisem do *Scenarien-Buch*. Podle dalšího tištěného vydání s překladem libreta od Heinricha Gottlieba Schmiedera⁷⁴ se Thámův rukopisný záznam s tímto tištěným vydáním sice také shoduje, protože duet Josepha a Pietra vypouští, liší se však postavou, která zpívá následující árii. Zatímco Thám ji ve *Scenarien-Buch* svěruje Pietrovi, Schmiederův překlad nechává toto vokální číslo přednést postavě mladšího Josepha a Pietro jej doprovází na triangl.⁷⁵ Určením zpěvu této árie/písne staršímu z obou Savojanů mohl Thám v ději tohoto titulu sledovat zvýšení jejich váženosti a společenské reputace.

Neméně podstatnou část Thámových záznamů do *Scenarien-Buch* tvoří znění replik jednajících postav, které vždy nebylo shodné se zněním v dobových tiscích. Thám zapisuje nejčastěji buď poslední repliku celé scény či výstupu, nebo volí repliku z probíhající scény nebo výstupu, která je něčím důležitá. Tyto repliky odkazují na uzavření jisté části děje a Thám je zaznamenával kvůli doplňujícím scénickým poznámkám v tištěných vydáních, které upozorňovaly na příchody a odchody postav, vyznačovaly a zpřesňovaly jevištní aranžmá, jevištní pohyb, ale nastiňovaly též aktuální myšlenky a pocity pocit, tzn., že přispívaly k utváření hereckého výrazu.

S tím souvisí také Thámem občas zaměňované pořadí slov, nebo přidávání slov do zaznamenaných replik, byť jejich smysl zůstává v porovnání s tištěným vydáním stejný. Tento druh záznamu mohl mít za cíl plynulost jevištní řeči, narušení projevu hovořící postavy, ale i umocnění emocionálně vypjatého okamžiku a být tak znovu jedním z formujících prvků hereckého výrazu. Pro ilustraci lze uvést zápis čtrnácté scény čtvrtého dějství historické truchlohry Friedricha Wilhelma Zieglera *Jolantha, Königin von Jerusalem* (Jolanta, královna jeruzalémská).⁷⁶ Při pokusu odvrátit vykonání rozsudku smrti prosí velmistr templářského řádu Raymund von Tyrus o milost. Rehmův vídeňský tisk⁷⁷ zachycuje Raymundovo zoufalé volání jediným slovem *Gnade!* (Milost) za scénou, kam byl Raymund k vykonání popravě odveden. Thámův rukopisný záznam prosebné volání stupňuje na dvojnásobný výkřik: *Gnade! Gnade!* (Milost! Milost).⁷⁸

Případem nemnoha odlišných scénických vyobrazení ve *Scenarien-Buch* vůči dobovým tiskům je Thámův zápis šesté scény prvního dějství zpěvohry Carla Ditterse von Dittersdorfa *Das Gespenst mit der Trommel* (Strašidlo s bubnem).⁷⁹ Znovu si lze položit otázku, zda byl takový krok vynucenou záležitostí, pocházející z absence potřebného stavu scénických prostředků (dekorace, kulisy), nebo jestli Thám zasadil děj podle vlastní úvahy záměrně jinam v návaznosti na postavu a její životní příběh.

⁷⁰ *Scenarien-Buch*, s. 86, s. 88.

⁷¹ *Scenarien-Buch*, s. 86, W. A. Mozart/G. Stephanie d. j.: *Die Entführung aus dem Serail*. Zu finden beim Logenmeister, Wien 1782, s. 30-31.

⁷² *Scenarien-Buch*, s. 16-18.

⁷³ Publikováno jako součást studie: A. Scherl: *Václav Thám und das Schloßtheater in Pleß*. In: Singen: Verlag Degener & Co. Inhaber Manfred Dreiss, 2015, s. 269–294.

⁷⁴ H. G. Schmieder, N. Dalayrac: *Die beiden kleinen Savoyarden*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, 52 s.

⁷⁵ H. G. Schmieder, N. Dalayrac: *Die beiden kleinen Savoyarden*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 14-15.

⁷⁶ *Scenarien-Buch*, s. 21.

⁷⁷ F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 94.

⁷⁸ *Scenarien-Buch*, s. 21.

⁷⁹ *Scenarien-Buch*, s. 94.

V záznamovém sloupci scénosledu Thám signalizuje podtržením pořadové číslice scény jevištní proměnu ze zámeckého sálu. Na rozdíl od tištěného vydání Dittersova libreta,⁸⁰ lokalizujícího děj *do vesnice s dvorcem na jedné straně a s panským zámkem na straně druhé*,⁸¹ pojmenovává Thám ve *Scenarien-Buch* nastávající scénický výjev jako *Les s domem*.⁸² Zároveň se poznámkou o *poutnické holi a klobouku*⁸³ ztotožňuje s tiskem u vzhledu a kostýmu hraběte, předepisuje-li, že by měl být oblečen *jako poutník, s falešnými vlasy a vousy*.⁸⁴ Pomineme-li možnost chybějícího scénického vyobrazení, mohl Thám tímto způsobem zobrazení akcentovat v postavě hraběte identitu poutníka, kterou lesní scénérie s domem patřičně vystihovala.

Thámovo uvažování o divadelním představení s citem pro dramatickou situaci se promítalo také do oblasti používaných rekvizit. Důkazem budiž opět čtrnáctá scéna čtvrtého aktu Zieglerovy historické truchlohry *Jolantha, Königin von Jerusalem*,⁸⁵ kde Thámův záznam na rozdíl od vídeňského tisku doplňuje k aktu exekuce stětím Raymunda von Tyra do zápisového sloupce *Requisiten* údaj *Voda. Hadr*.⁸⁶ V představení knížecí společnosti tím očividně mínil nádobu (vědro s vodou) a čistící nástroj na odstranění krve popraveného Raymunda neboli nástroje ke zničení jakýchkoliv důkazů o tomto činu. Thám navíc ve *Scenarien-Buch* podtrhuje v poznámkovém sloupci závažnost situace zápisem substantiva *Schlag* (rána),⁸⁷ kterým odhaluje smrtelný úder zasazený Raymundovi jeho popravčími.

V názoru na funkci, smysl a účel Thámova *Scenarien-Buch* se lze identifikovat s charakteristikou Adolfa Scherla, který jej označuje za „chronologicky vedenou inspicientskou knihu pro všechny nově uvedené kusy,“ resp. jako autografní knihu, do níž si Thám zapisoval režijní a inspicientskou přípravu všech inscenací.⁸⁸ Potvrzuje se tak rozsah Thámova divadelnického záběru od herectví po schopnosti dramaturgické a režijní.

Výzkum kolem rukopisné teatralie Thámova *Scenarien-Buch* a jeho působení ve službách knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu mezi roky 1805-1806 není zcela jistě uzavřenou záležitostí. Nabízí do budoucna několik badatelských variant.

V první řadě to jsou případové studie, vždy zaměřené na konkrétní titul, Thámem zapsaný do *Scenarien-Buch* s použitím v edici pramene nastolené srovnávací metody manuskriptu a dobových tištěných vydání, přičemž edice může být v tomto ohledu prvotním zdrojem informací. Případové studie lze rozšířit o kritickou reflexi repertoáru, hereckých nebo pěveckých výkonů v dobovém periodickém tisku, koncentrovanou především do pštinského listu *Beobachter an der Weichsel*, vratislavských *Schlesischer Provinzialblätter* a lipského *Zeitung für die elegante Welt*. Tyto poznatky mohou navíc doplnit zápisy v denících prince Ludwiga z Anhalt-Köthenu, bratra knížete Ferdinanda Friedricha, zahrnující kromě divadla patrně také zprávy z každodenního života na pštinském panství mezi roky 1805-1806.

⁸⁰ C. Ditters von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 15.

⁸¹ Ein Dorf mit einem Meyerhofe auf der einen, und dem herrschaftlichen Schloße auf der anderen Seite.

⁸² Wald mit Haus, *Scenarien-Buch*, s. 94.

⁸³ Pilgerstab und Hut, *Scenarien-Buch*, s. 94.

⁸⁴ Der Graf als Pilger gekleidet, mit falschen Haaren und Bart. C. Ditters von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 15.

⁸⁵ *Scenarien-Buch*, s. 21.

⁸⁶ Wasser. Fetzen, *Scenarien-Buch*, s. 21.

⁸⁷ *Scenarien-Buch*, s. 21.

⁸⁸ A. Scherl: *Václav Thám a zámecké divadlo ve Pštíně*. Divadelní revue 9, 1998, č. 4, s. 34-41.

3 Edice Scenarien-Buch

3.1 Ediční poznámka

Účelem edice je zpřístupnit zájemcům o starší divadlo a dobové inscenování tehdejšího repertoáru divadelně-historické a teatrologické informace, které editovaný pramen obsahuje. Rukopis jednoho z nejznámějších českých divadelníků přelomu 18. a 19. století je jistě zajímavý také z hlediska filologického, a to ve vztahu k dobovému písmu, historické gramatice německého jazyka, k jazykovým poměrům v českých zemích a k individualitě autorova rukopisu. Tato problematika však není v předložené práci předmětem zkoumání. Její rozbor může být námětem budoucího prohloubení výzkumu na mezioborové bázi.

V současných edicích německojazyčných textů, zejména ve filologicky zaměřených pracích, se většinou zachovávají původní tvary slov a pravopisná a grafická variabilita historického jazyka, aby byl pramen zpřístupněn v co nejautentičtější podobě, která umožní následnou historicko-lingvistickou analýzu. Vzhledem k výše uvedenému účelu edice Thámovy rukopisu byla zvolena metoda transkripce, která s ohledem na cíl a adresáta upravuje níže popsané pravopisné jevy podle současného německého pravopisu.

Změny v textu – Metoda transkripce je uplatněna v celé edici rukopisu, s výjimkou titulní strany, ponechané v původním znění. Názvy divadelních kusů jsou zapisovány v souladu s rukopisným zněním, tj. bez pravopisné korekce.

– Zkracování slov pomocí konvenční značky (vodorovná čárka nad písmenem) je mlčky rozepsáno (např. *Zimmer*, *Koffer*, *können*) a uvádí se v souladu se současným pravopisem ve zdvojené podobě.

– Psaní zdvojených písmen edice doplňuje podle současného pravopisu, u *ff* např. *Kafee* → *Kaffee*, u *tt* např. *Billet* → *Billett*. – Psaní *ph* a *th* se upravují podle současného pravopisu, např. *Sopha* → *Sofa*, *Armuth* → *Armut*.

– Psaní *dt* – neodpovídá-li rukopisný záznam současnému pravopisu (např. u substantiva *Schwerdt*), je přizpůsoben stávající gramatické normě, tj. pozměněn na *Schwert*. – Vynechané písmeno *t* se doplňuje podle současného pravopisu, např. *Plaz* → *Platz*, *lezte* → *letzte*, *jezt* → *jetzt*. – Kolísání *s* a *ß* (např. v substantivu *Strasse*) se upravuje a sjednocuje podle současného pravopisu, tj. na tvar *Straße*. – Vynechané písmeno *e* v příponě *-iren* se doplňuje podle současného pravopisu na *-ieren*, např. *travestiren* → *travestieren*, *realisiren* → *realisieren*.

– Kolísavý pravopis *ei* a *ey* se upravuje podle současného pravopisu, např. *bey* na *bei*, *seyn* na *sein*.

– Kolísání velkých a malých písmen se upravuje podle současného pravopisu s přihlédnutím k tištěným textům her a libret; vstup postavy do děje, její reakce prostřednictvím samostatné promluvy, repliky či narážky je v edici ve shodě s rukopisem uvozena adverbium *dazu*, které však oproti rukopisu edice zapisuje s velkým počátečním písmenem, tj. ve tvaru *Dazu*.

– U kolísání pravopisu vlastních jmen mezi rukopisem a tištěným vydáním (např. *Wastl* – *Wastel*, *Littich* – *Littig*, *Friedrike* – *Friederike*) se edice řídí pravopisnou variantou jména v rukopisu.

– U rukopisného kolísání pravopisu vlastních jmen, resp. u pravopisných variant jména postavy (např. *Scholtz*, *Scholz*, *Scholze* v záznamu Dittersovy zpěvohry *Rothes Kämpchen*, s. 73-76), pracuje edice s pravopisnou variantou jména, která převládá v rukopisu. Výjimkou je záznam Gieseckeho a Tučkovy zpěvohry *Der travestierte Hamlet* (s. 23-27), v němž převažující rukopisnou variantu jména *Hamlet* se dvěma *m*, tj. *Hammllet*, upravuje edice podle všeobecně známého úzu na pravopisnou variantu s jedním *m*, tj. *Hamlet*.

– U odlišného znění jmen postav v rukopisu a v tištěném vydání (např. v rkp. *Major*, v tisku *Ferdinand* v záznamu Schillerovy truchlohy *Kabale und Liebe*, s. 77-79), zohledňuje edice rukopisnou variantu jména postavy.

– Pravopisná varianta místních názvů (např. *Oels*, *Plesse*, *Kalisch*) je v edici ponechána v původním znění rukopisného záznamu, stejně jako názvy měsíců, tj. *Juny*, *July*.

– Rukopisnou variantu výrazů *Act* (akt/dějství) a *Sc.* (scéna/výstup) rozepisuje edice na plný tvar substantiv, tj. *Actus* a *Scena*. Označení *Actus* edice zapisuje do hranatých závorek i tehdy, pokud tento údaj u titulů s větším počtem aktů v rukopisu chybí.

– Nefunkční tečky a dvojtečky edice zcela odstraňuje; tečky zůstávají pouze za jmény postav v jejich výčtu u konkrétního výstupu, za názvy hudebních čísel, za jmény postav, které právě zpívají (za kulatou závorkou) a za jmény postav, k nimž je připojen zápis rekvizity (sloupec *Requisiten*, zde je tečka rovněž zapsána za kulatou závorkou); jinak zůstává podoba interpunkce zachována v souladu se současným německým pravopisem a kvůli snazší orientaci v textu za jednotlivými větami.

– V případě odlišného znění promluv, replik nebo narážek postav v rukopisu a v tištěném vydání ponechává edice rukopisné znění.

– Kvůli kontextu a smyslu promluv, replik nebo narážek postav v rukopisném záznamu, doplňuje edice před každou z nich

jméno postavy, která je pronáší, a to na základě porovnání rukopisu a tištěného vydání; jméno postavy je zapsáno do hranaté závorky podle pravopisné varianty, která se objevuje v rukopisném znění buď soustavným užíváním, nebo jako převládající pravopisná varianta jmenného tvaru.

Grafické řešení

– Paginace textu je dodržena podle rukopisu. – Řádkování a dělení slov se nedodržuje, obsah zápisových sloupců zůstává zachován podle rukopisu.

– Originální dobový tvar závorek nahrazují v zájmu srozumitelnosti moderní kulaté závorky, do nichž jsou podle rukopisu zapsána jména aktuálně zpívajících postav a scénické poznámky.

– Kurzíva v textu vyznačuje úseky, které jsou v rukopisu podtrženy vlnovkou, jedná se o zápis aktů, výstupů a slov cizího původu psaných latinkou, např. *Terzetto*, *Quartetto*.

– Tučné písmo vyznačuje v edici okamžik scénické proměny a této scénické proměně odpovídající stav dekorací, čímž nahrazuje původní grafiku rukopisu, tj. podtržení čísla výstupu, výraznou tečku za číslem výstupu a výraznou tečku před zápisem údajů o dekoracích.

– Označení křížkem (#) propojuje v rukopisu zápisový sloupec scénického jednání postav s poznámkovým sloupcem (*Anmerkungen*), čímž odkazuje na aktuální jevištní jednání postav (např. prostřednictvím textové promluvy, narážky, repliky), dále předznamenává údaj o hudbě, o zvukových efektech nebo o scénických poznámkách. Edice toto označení a jeho funkci zachovává v plném rozsahu významu rukopisného znění a přebírá podle rukopisu dvojité podtržení jména postavy za křížkem, je -li postava původcem sdělení, na které záznam odkazuje, v ostatních případech volí podtržení jednou čarou.

– Značka + je v rukopisu zapsána vždy nad názvem divadelního titulu, kde patrně značí jeho přidání k předchozím titulům a v témže smyslu orientačně vyznačuje postupující průběh záznamu na každé paginované dvojstraně; současně je označením, které v poznámkovém sloupci (*Anmerkungen*) upozorňuje na doprovodný a zpřesňující pokyn k jevištnímu jednání postav, nebo na pokračující promluvu, narážku, repliku postavy po předchozí textové odmlce. Edice v souladu s rukopisem zachovává toto označení pouze v případě jeho odkazové funkce na scénické jednání postav.

– Značka *NB* (*Nota bene*, tj. dávej pozor, nepřehlédni) plní

[2]

[18]

v rukopisu funkci pokynu k jevištnímu jednání postav (např. pro scénické aranžmá), slouží jako signál k zahájení scénické proměny, nebo jako pokyn upozorňující na scénickou proměnu. Edice zachovává zápis a funkci tohoto označení v plném rozsahu jeho významu a v souladu s rukopisem akceptuje podtržení dvěma čarami v případě výskytu v zápisovém sloupci s jevištním děním, ve sloupci s údaji o dekoracích a kulisách (Theater) a podtržení jednou čarou při výskytu v zápisovém sloupci rekvizit (Requisiten) a ve sloupci s poznámkami (Anmerkungen). – Škrty provedené autorem v rukopisném záznamu edice nezohledňuje.

– Podtržení slov a textových úseků vodorovnou čarou je dodrženo podle rukopisu, jedná se o tyto případy:

- a) Repliky a textové narážky (doplňky jsou vyznačeny hranatými závorkami a upraveny podle současného pravopisu).
- b) Poznámky k jevištnímu aranžmá postav (např. příchod na scénu, odchod ze scény, pokyn k herecké akci).
- c) Jména postav, které při hře užívají zaznamenané rekvizity.

Poznámkový aparát edice obsahuje jednak u každého z editovaných titulů věcnou poznámku, která daný titul identifikuje, zmiňuje premiéru nebo první zdokumentované provedení a naznačuje Thámův vztah k němu z hlediska hereckého či překladatelského. Další poznámky se vztahují ke kategoriím Thámova zápisu a ve srovnání s tisky divadelních her postihují dodržování pořadí scén a výstupů, jevištní dění s replikami postav a možnými odchylkami v textech v provedení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu, komentují scénické aranžmá a pohyb postav, srovnávají scénické vyobrazení, tj. zasazení děje do autorem určeného prostředí, posuzují stav a způsob použitých rekvizit, s nimiž postavy hrají a toutéž srovnávací metodou komentují Thámovy zápisy v poznámkovém sloupci manuskriptu, jenž se týkají funkce a smyslu výrazových složek, tj. textu, hudby, osvětlení scény nebo zvukových efektů.

*

Scenarien-Buch des
Hochfürstlichen
Anhalt - Köthen - Pleßschen Hoftheaters

Unter der Direktion
des Herrn Joseph
Sartori.

1.–128.

Oppeln in kgl. Preußischen
Ober. Schlesien
vom 12ten Juny 1805.

Verfaßt
von
Wenzel Tham [mp]
Mitglieder des Hoftheaters

	Eingebildeten Philosophen ⁸⁹	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I</i> ⁹⁰			
1.	Petronio. Kassandra. Schüler. ⁹¹ Dazu Klarissa.	Petronios Studienzimmer.	2 Tische, mit Schreibzeug. Papier. Feder. 10 große Bücher. Sesseln. Bank. ⁹³ 8 schwarze Mäntel (<u>Schüler</u>). Globus.	
	<i>Introductio.</i> ⁹²			
2.	Petronio. Kassandra. <i>Aria.</i> (Kassandra).			
3.	Petronio. <u>Nun mag er meinethalben kommen.</u> ⁹⁴ Dazu Julian. <i>Aria.</i> (Petronio).			
4.	Julian.			

⁸⁹ Německojazyčná zpěvoherní (singspielová) verze původního italského dramma giocoso o 2 dějstvích *I filosofi immaginari ovvero gli astronomi immaginari* Giovanni Paisiella na libreto Giovanni Bertatiho. Premiéra italské operní verze se uskutečnila 3. 2. 1779 v Petrohradu. Překlad a úpravu pro německou zpěvoherní verzi pořídil herec, libretista a dramatik Gottlieb Stephanie ml. Premiéra Stephanieho německojazyčné verze, nazvané *Die eingebildeten Philosophen* (Domnělí filozofové/mudrcové) s Paisiellovou hudbou se konala 22. 5. 1781 ve vídeňském Dvorním divadle, (Burgtheater).

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla Stephanieho zpěvohru poprvé buď 12. 6. 1805 (datum započetí Thámových záznamů do *Scenarien Buch*), nebo v následujících dnech ve slezském Opolí v době okružní cesty společnosti po městech pruské části Slezska. Evidována jsou celkově dvě představení tohoto hudebně-dramatického titulu. Mimo provedení v Opolí je doložena repríza z 3. 2. 1806 na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštíně. Společnost zpěvohru hrála jako druhý kus po jednoaktové hře A. Kotzebua: *Unser Fritz*. Divadelní pojetí reprízy patrně vycházelo z Tháмова záznamu, pořízeného do *Scenarien-Buch* k prvnímu představení z června 1805. Provedení z února 1806 bylo 7. 2. podrobena stručné reflexi pštinského týdeníku *Beobachter an der Weichsel* v závěru souhrnného referátu o činnosti divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu. V této zprávě referent mylně označuje autorem hudby místo Giovanni Paisiella Antonia Salieriho, stran úrovně představení píše o „velmi dobrém a znamenitém provedení s konstatováním, že „pouze omezený prostor (vyhrazený této novinové stati, pozn. MH) brání tuto znamenitost blíže rozvinout, tj. důkladněji pojednat úroveň představení a výkony účinkujících.

Václav Thám byl patrně obeznámen se Stephanieho německým překladem Bertatiho libreta k Paisiellově italské opeře. V letech 1786–1787 měl v pražském Vlastenském divadle (v Boudě) premiéru (bez přesné data) Thámův překlad do českého jazyka pod názvem *Zamyšlení mudrci*. Thám tento překlad v r. 1787 zahrnul do oddílu přeložených kusů v repertoárovém soupisu Vlastenského divadla, který je součástí jeho listu Josefu Valentinovi Zlobickému do Vídně z 20. 12. 1787. Tháмова herecká participace na provedení zpěvohry v německé nebo v českém jazyce ve Vlastenském divadle, stejně jako při dvou představeních divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthen-Pleß v Opolí a ve Pštíně v letech 1805-1806 není doložena, obdobně tak během představení knížecí společnosti herecké účinkování Thámovy druhé manželky, Josefy Thámové.

Přítomnost záznamu divadelního pojetí zpěvohry *Eingebildeten Philosophen* ve *Scenarien-Buch* dokládá zápis názvu tohoto titulu v Thámově abecedním soupisu všech zaznamenaných titulů v dochovaném prvním i nedochovaném druhém dílu manuskriptu na s. 132 (paginace soupisu není dílem Thámovým) prvního dílu pod písmenem E ve znění: *Eingebildeten Philosophen*, vč. doplněného odkazu na s. 1, kde Thámův zápis ve *Scenarien-Buch* začíná.

⁹⁰ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito vídeňského tisku z r. 1781, tj. po premiéře Stephanieho německé zpěvoherní verze Paisiellova italského dramma giocoso ve Dvorním divadle (Burgtheateru): G. Paisiello, J. G. Stephanie d. j.: *Die eingebildeten Philosophen*. Wien, 1781, 44 s.

⁹¹ Oproti tištěnému vydání Thám neuvádí do záznamu ve *Scenarien-Buch* jména Petroniových a Julianových žáků, pouze slučuje tyto postavy pod všeobecné substantivum Schüller (Žáci). Vídeňský tisk naproti tomu dává v personálním soupisu postav Petroniovým žákům jména Leander a Phocion, Julianovým Macrobio a Tuburgio.

⁹² Paisiellova italská opera i Stephanieho německojazyčná zpěvoherní verze začíná předehrou, která patrně rovněž zahajovala představení knížecí společnosti. Thám pro tuto instrumentální (orchestrální) část hudebně-dramatických titulů jednotně užívá v celém *Scenarien-Buch* substantiva *Introductio* (Úvod).

⁹³ Na rozdíl od tištěného vydání a jeho povšechné informace stran vzhledu scény, (verschiedene Tischen, s. 3), podává Thámův záznam detailnější popis scénického pojetí zápisem počtu stolů, počtu a velikosti knih, zmiňuje globus a černé kabáty osmi Petroniových studentů.

⁹⁴ Petroniova replika, na kterou v Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* navazoval při provedení knížecí společnosti v souladu s tištěným vydáním Julianův vstup do děje, viz. G. Paisiello, J. G. Stephanie d. jünger.: *Die eingebildeten Philosophen*, Wien 1781, s. 7.

5.	<p>Klarissa. Aria. (Klarissa.) Dazu Cassandra. <i>Aria. (Klarissa).</i> <u>(Kassandra ab.)</u>⁹⁵</p>	Anderes Zimmer beim Petronio. ⁹⁶
6.	<p>Dazu Julian. <i>Aria. (Julian).</i>⁹⁷</p>	
7.	<p>Petronio. <u>Welche Unwissenheit.</u>⁹⁸ Dazu Klarissa. [Petronio] <u>[Ein Schüler! Oh Ja! Ganz gewiss hat mich mein ausgebreiteter Ruf ihm bekannt gemacht, und er wird vermutlich]</u>⁹⁹ <u>unter meiner Lehrlinge aufgenommen werden wollen.</u></p>	Saal beim Petronio.
8.	<p>Dazu Julian (<u>Verkleidet.</u>) <i>Aria. (Julian).</i>¹⁰⁰ <i>Duetto. (Petronio. Julian).</i> <i>Finale.</i> <u>(Petronio ab.)</u></p>	
9.	Dazu Klarissa.	
10.	Dazu Petronio. Cassandra. Petronios Schüler.	

⁹⁵ V Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* schází proti vídeňskému tisku (s. 12) reakce a promluva Kassandry po árii Klarissy, v níž Cassandra vyjadřuje nevoli vůči Klarissiným myšlenkám a raději se utíká k filozofickým spisům, je tudíž otázka, zda tato promluva nebyla z provedení knížecí společnosti vypuštěna a Cassandra tak neopustila jeviště ihned po doznění Klarissiny árie.

⁹⁶ Thámův zápis blíže nepopisuje jevištní ztvárnění dalšího z Petroniových pokojů, nesignalizuje v provedení knížecí společnosti scénickou proměnu, v obecném popisu scény (Ein anderes Zimmer) se shoduje s vídeňským tiskem (s. 10). V představení knížecí společnosti patrně zůstal vzhled jeviště bez výraznějších změn, popř. pouze s minimálními úpravami.

⁹⁷ Po skončení Julianovy árie nenásleduje v Thámově rukopisu zápis reakce Klarissy, kterou podle vídeňského tištěného vydání (s. 14) představuje zopakování čtyř veršů, jež tvoří slova Klarissiny árie ze začátku pátého výstupu. Z provedení knížecí společnosti mohlo být toto Klarissino vokální vystoupení po Julianově árii vypuštěno.

⁹⁸ Jedná se o závěrečnou repliku Petroniovy vstupní promluvy, viz. G. Paisiello, J. G. Stephanie d. jüngere: *Die eingebildeten Philosophen*, Wien 1781, s. 14.

⁹⁹ Doplněno podle: G. Paisiello, J. G. Stephanie d. jüngere: *Die eingebildeten Philosophen*. Wien, 1781, s. 15.

¹⁰⁰ Po Julianově árii nenásleduje v Thámově záznamu osmého výstupu reakce Petronia a dialog obou postav. Proti tištěnému vydání pokračovalo představení knížecí společnosti pěveckým duetem Petronia a Juliana, tzn., že výše uvedený dialog (ve vídeňském tisku s. 15-17) mohl být z provedení buď zcela vypuštěn nebo zkrácen.

	Eingebildeten Philosophen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 2 Scena				
	<i>Actus 2</i>			
1.	Klarissa. Aria. (Klarissa). <u>[Julian kann nicht mehr verziehen, und wenn er sein Versprechen treu erfüllt,]¹⁰¹ so werd' ich noch diesen Abend seine Frau.</u>	Voriger Saal.	Tisch. 2 Sesseln. Schreibzeug.	
2.	Dazu Petronio. <i>Duetto. (Klarissa. Petronio).</i>			
3.	Petronio. <u>[Hat man wohl je]¹⁰² ein solch'ingeteufels Weib gesehen, als die ist?</u> <u>Dazu Kassandra.</u> <i>Aria. (Kassandra).</i> <u>[Petronio] [Doch der Wohlstand erfordert, dass ich ihm] bis an die Treppe entgegen gehe –</u>			
4.	Dazu Julian (<u>Als Greis</u>) ¹⁰³ . 2 Schüler. ¹⁰⁴ <i>Duetto. (Petronio. Julian).</i> <u>[Julian] Ich will ihnen alles mitteilen, was ich weiß.</u> <u>Dazu Klarissa.</u> <i>Aria. (Petronio).</i>		Krückenstock (<u>Julian</u>). Großes Buch. Landkarte (<u>2 Schüler</u>). ¹⁰⁵	
5.	Klarissa. Julian. 2 Schüler. <u>[Julian] [Sein Sie nur ruhig,]¹⁰⁶ und lassen sie mir die Sorge über.</u>			
6.	Dazu Petronio. <i>Aria. (Julian).</i>			
7.	Petronio. Klarissa. <i>Aria. (Klarissa).</i> ¹⁰⁷			

¹⁰¹ Doplněno podle: G. Paisiello, J. G. Stephanie d. jüngere: *Die eingebildeten Philosophen*. Wien 1781, s. 23.

¹⁰² Doplněno podle: G. Paisiello, J. G. Stephanie d. jüngere: *Die eingebildeten Philosophen*. Wien 1781, s. 26.

¹⁰³ Podle vídeňského tisku se Julian vydával za učence jménem Argatiphontidas.

¹⁰⁴ Podle Thámova záznamu provázeli přestrojeného Juliana při představení knížecí společnosti pouze dva žáci, zatímco vídeňský tisk (s. 27) hovoří o třech žácích, kladoucích Julianovi na důkaz vážnosti svého postavení a vážnosti okamžiku rozličné dotazy, týkající se studia.

¹⁰⁵ Část Thámem zapsaných rekvizit, zeměpisná mapa (die Landkarte) a velká kniha (Großes Buch) se v provedení knížecí společnosti shodovala s vídeňským tiskem (s. 28), naopak Juliánova berla (der Krückenstock), tvořící součást jeho převleku za učence byla zřejmě původním inscenačním záměrem knížecí společnosti.

¹⁰⁶ Doplněno podle: G. Paisiello, J. G. Stephanie d. jüngere: *Die eingebildeten Philosophen*, Wien 1781, s. 34.

¹⁰⁷ Po odeznění Klarissiny árie Thám nezapisuje do *Scenarien-Buch* při srovnání s vídeňským tiskem (s. 37) navazující promluvu Petronia, v níž tato postava reaguje na slova Klarissy myšlenkou, že nyní se jeho dům stane jakýmsi centrem učenosti (vzdělanosti). Není tak jisté, zda Petronio tuto promluvu na konci sedmého výstupu druhého dějství v provedení knížecí společnosti pronesl či nikoliv.

	Eingebildeten Philosophen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
8.	Kassandra. Petronios Schüler. <i>Finale.</i>	Garten. Rasenbänke. ¹⁰⁸	Tisch mit Schreibzeug und Feder. Bücher (<u>Petronios Schüler</u>). Noten (<u>Julian</u>). Akte. Geschrieben, pag. 83 (<u>Julian</u>).	Mondschein. ¹⁰⁹
9.	Dazu Petronio.			
10.	Dazu Klarissa. Julian. 2 Schüler.			

	Barbarey und Größe ¹¹⁰	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I¹¹¹</i>			
1.	Wieho. Ebbo. #	Zimmer im Wieho's Hause.		# Ebbo. [Der durch Schellenberg auf Befehl des Ordens gerichtete Bürger Simler wurde früh durch Geschrei der an der Stadtmauer weidenden Kühe]¹¹² entdeckt und ausgegraben. (Littich klopft.)¹¹³
	[Ebbo] <u>Littich wird es sein.</u> (Ebbo ab.)			
2.	Dazu Littich. #		Blatt (<u>Wieho</u>).	# Wieho. [...] Der Orden hat grosse Dinge mit euch vor. (man hört klatschen.) ¹¹⁵
	[Wieho] <u>[Fallen muss er und Herrmann.]¹¹⁴ wenn ich stehen will.</u>			
3.	Dazu Herrmann.			
4.	Wieho.		Dolch. (<u>Wieho</u>).	

¹⁰⁸ Vzhled jeviště v osmé scéně druhého dějství, situující dějové události do zahrady souhlasí v Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* s vídeňským tiskem (s. 37) zpěvohry.

¹⁰⁹ V souladu s tištěným vydáním zahrnovalo představení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu rovněž osvětlení scény do období noci. Jak vyplývá z Thámových záznamů do *Scenarien-Buch*, byla světelná složka v představeních knížecího souboru trvalým výrazovým komponentem.

¹¹⁰ Truchlohra Friedricha Wilhelma Zieglera, jejíž premiéra se konala pravděpodobně 27. 4. 1793 ve vídeňském Dvorním divadle (Burgtheater), kde autor mezi roky 1781-1822 působil jako herec a dramatik. V témže roce hra vyšla ve Vídni tiskem u J. B. Wallishausera. Václav Thám mohl tento kus znát z prvního provedení německou činohrou Stavovského divadla v Praze v r. 1798. Periodický tisk dokládá představení 29. 6. 1798 s tehdejšími řediteli německé činohry stavovské scény Karlem Wahrenem v roli Littiga, postavu Hermanna vytvořil pozdější ředitel Stavovského divadla Johann Carl Liebich.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla Zieglerovu truchlohru pouze jednou, patrně po 12. 6. 1805 ve slezském Opolí během letní a raně podzimní okružní cesty souboru po městech pruské části Slezska. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefý Thámové není u tohoto představení prokázána.

Thámov zápis divadelního pojetí *Barbarey und Größe* ve *Scenarien Buch* potvrzuje také uvedení názvu titulu v Thámem vypracovaném abecedním soupisu všech zaznamenaných kusů do obou dílů *Scenarien-Buch* na s. 129 prvního dochovaného dílu manuskriptu pod písmenem B ve znění: *Barbarey und Größe*, vč. doplněného odkazu na stranu 16, kde zápis ve *Scenarien-Buch* začíná.

¹¹¹ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito zřejmě prvního tisku hry, vydaného 1793 ve Vídni J. B. Wallishauserem: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, 134 s.

¹¹² Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*, J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 4.

¹¹³ Poznámka upozorňující na Littichovo zaklepaní, po němž následuje příchod této postavy na scénu, viz. F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 4.

¹¹⁴ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*, J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 6.

¹¹⁵ Viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 6): man hört mit den Händen klatschen/Slyší tleskání rukama, shodující se s Thámovým zápisem. V představení knížecí společnosti se mohlo jednat o ironický potlesk za dveřmi, tj. za scénou čekajícího Hermanna, jenž o zapojení Litticha do plánů tajného společenství není přesvědčen, viz. následující dialog s Wiehem, nebo o zpoza scény tleskající či klevetící postavy Wiehových řádových soukmenovců.

	Eingebildeten Philosophen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
	Sei es, was es sei: es ist –		Schwert (<u>Herrmann</u>).	
5.	Dazu Ebbo. [Wieho] <u>[Wenn der Orden einen Ritter sendet,]¹¹⁶ so muss der Auftrag wichtig sein.</u>			
6.	Dazu Hanns von Oelper.		Dolch. (<u>Hanns von Oelper</u>). Schrift. ¹¹⁷	
7.	Herrmann. Weiher. [Herrmann] <u>Lass Sie herein. (Weiher ab.)</u> Dazu Ebbo. 3 Vermummte. [Herrmann] <u>Weiher! Weiher!</u> Dazu Weiher. [Herrmann] <u>Führe ihn herein.</u> Dazu Littich. [Littich] <u>[Doch habe ich viel gewagt: wie konnte ich Menschen trauen, die in Geheim so grässlich wirken]¹¹⁹ und deren Taten die Menschheit schaudern macht.</u>	Gewölbe mit dem Loch in Abgrund. Vorn ein Gitter. ¹¹⁸	Fackel (<u>Weiher</u>). 4 Dolche (<u>Ebbo. 3 Vermummte</u>). Todesurteil (<u>Herrmann</u>).	
8.	Dazu Herrmann. 4 Männer in herzoglicher Kleidung. [Herrmann] <u>Entfernt euch!</u> Dazu Ebbo.		Ring (<u>Herrmann</u>).	
1.	<i>Actus 2</i> Herzog. Herrmann. # [Herzog] <u>Was ist das für ein Geschrei!</u>	Zimmer in des Herzogs Burg. Fenster.	Papier (<u>Herzog</u>). Schwert. Armstuhl. <u>NB</u> bleibt zur 2ten Verwandlung. ¹²¹	# Hermann. Meine Burg liegt ja der Stadt sehr nahe. (Geschrei.)¹²⁰

¹¹⁶ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 13. Thámem zapsanou Wiehovu replik lze z pohledu provedení knížecí společnosti vnímat nejen v orientačním smyslu, tj. jako promluvu, jenž zakončuje pátý výstup, ale také jako významové sdělení, jímž Wieho odkrývá důležitost poselství a zpráv, které mu v šestém výstupu přichází tlumočit Hans von Oelper.

¹¹⁷ Oproti Thámově záznamu rekvizity psaní/písemnosti (Schrift), uvádí Wallishauserův vídeňský tisk (s. 15) list, psaný na pergamenu (Blatt Pergamen).

¹¹⁸ Shoda scénické proměny v Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* s představou o vzhledu scény z Wallishauserova vídeňského tisku (s. 17, s. 19).

¹¹⁹ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 22.

¹²⁰ Thámův zápisový odkaz s pokynem představiteli Herrmanna o zaznění výkřiku (Geschrei) pravděpodobně za scénou po dokončení Herrmannovy promluvy, viz. scénická poznámka Wallishauserova vídeňského tisku (s. 29).

¹²¹ Thámův pokyn k nezbytnosti ponechání lenošky na scéně až do okamžiku druhé jevištní proměny.

	Barbarey und Größe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
2.	Dazu Wieho. [Herzog] <u>Schon lange habe ich Spuren –</u>		Sesseln. Tisch mit Teppich. ¹²²	
3.	Dazu Siebel. [Herzog] <u>[Ich habe ihm einst strenge Rechenschaft abzulegen; und ich werde keine andere Gerichtsbarkeit dulden, als die,]¹²³ welche mein Volk als gerecht längst anerkannte.</u>		Geschriebener Zettel, pag. 26 (Siebel).	
4.	Dazu Wieho. Weiher. Knappen.			
5.	Rosamunda. Elsbeth. [Rosamunda] <u>[Er war bei dem Herzog, vielleicht,]¹²⁴ dass er mir eine frohe Nachricht bringt.</u>	Zimmer in Hermanns Burg.		Nacht.
6.	Dazu Conrad. # [Rosamunda] <u>[Vielleicht ein Bote von deinem Vater,]¹²⁸ vielleicht er selbst.</u>		Glocke oder Mörser. ¹²⁵ Mantel als Pilger. (Siegmond).	# Conrad. ¹²⁶ <u>[Habt ihr es ihnen befohlen, dass sie um das Brot]¹²⁷ und 2 Silbergroschen geben, so beten Sie noch mehr.</u> (Lauter an der Zugbrücke.) <u>Da Elsbeth abgeht.</u> (Hundgebell.)
7.	Dazu Siegmund. Elsbeth. [Conrad] <u>Vater, sagt es doch.</u> Dazu Elsbeth. [Siegmond] <u>[Verzweifle nicht].¹³⁰ Sie wissen ja nicht, wo ich bin.</u>		Flasche Wein. 1 Glas. Braten oder Gebackenes am Teller (Elsbeth). ¹²⁹ Geschriebenes Blatt, pag 39 (Elb).	NB Elb räumt den Armstuhl ab.

¹²² Vzhled jeviště, tj. vybavení pokoje na vévodově hradě seslemi a stolem, pod nimž se nacházel koberec bylo zjevně původním záměrem knížecí společnosti, Wallishauserův vídeňský tisk takovému pojetí scény nepředepisuje.

¹²³ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 34. Tuto promluvu Vévody (Herzog) lze v kontextu Thámova záznamu chápat nejen jako závěrečná slova třetího výstupu druhého dějství, tj. v orientačním smyslu, ale rovněž z významového hlediska jako Vévodův projev rozhodné vůle akceptovat jurisdikci pouze té soudní instance, kterou uzná jeho lid a jako charakteristiku Vévody samotného tváří v tvář svévolnému, nezákonnému jednání fémového soudu.

¹²⁴ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 36.

¹²⁵ Zvony a moždíři měl být patrně vytvořen hluk za scénou, který doprovázel příjezd neznámé postavy.

¹²⁶ Thámovo upozornění na důležitost Conradovy repliky, po níž v provedení knížecí společnosti shodně s tištěným vydáním (s. 38) zazněl zvenčí hluk na padacím mostě a psi štěkot (Hundgebell), ohlašující neznámého příchozího.

¹²⁷ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 38.

¹²⁸ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 38.

¹²⁹ Thámův záznam konkretizuje a upřesňuje v provedení knížecí společnosti jídlo a pití (pečeně nebo pečené [maso] na talíři), které Elsbeth Siegmundovi přináší, Wallishauserův vídeňský tisk (s. 40) se omezuje pouze na obecné pojmenování Wein und Speisen (Vino a jídla).

¹³⁰ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 44.

8.	Dazu Elb.			
9.	[Siegmund] <u>[Sei du ihm Vater],¹³¹ wenn ich nicht mehr bin.</u> Dazu Rosamunda. Elsbeth. Elb. Knechte. ¹³² NB. Wandl.			
10.	Wieho. Herrmann. Hanns von Oelper. 4 Vermummte Männer. [Wieho] <u>[Ihm übergebe ich heute noch den Geächteten.]¹³⁵ und morgen zünden wir Herrmanns Fackel wieder da.</u> Dazu 7 Männer. Littich. # ¹³⁶ #	Felsenhöhle mit Gesträuch hinten. Öffnung mit Treppe.¹³³ Versenkung.	Schwarze Tafel. 7 Bücher. Sanduhr. Schwert. 7 Stühle. Darunter einer thronartig mit Inschrift und Dolch im Lorbeerkranz – 7 Fackeln (7 Vermummte). Schriften. 10 schwarze Mäntel. 7 Dolche (Vehmrichter).¹³⁴ Glasglocke mit Schlegel. Ketten. Fackel. Dolch (Littich).	# Wieho. Ein Schatten Brüder. Zu den Dolchen. (Dumpfes Geläute.) # Alle. Sei dir treu Bruder, sei dir treu! (Littich versinkt.)

	Barbarey und Größe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1. strana 5 Scena	<i>Actus 3</i> Rosamunda. Elsbeth. Siegmund. [Rosamunda] <u>Ich folge dir.</u> Dazu Elsbeth. [Siegmund] <u>[In meinem letzten Willen werde ich dich lohnen.]¹³⁸ wenn Treue an Dienern sich belohnen lässt.</u> Herrmann (Von innen.) ¹³⁹ [Siegmund] <u>Er ist's. Elsbeth geh. (Elsbeth ab.)</u>	Zimmer im Herrmanns Burg Fenster.	Stuhl.¹³⁷ Dolch (Rosamunda).	

¹³¹ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 46.

¹³² Thámův pokyn stran jevištní proměny, kdy postava Elba odklízí ze scény lenošku (Armstuhl). Thám měl zjevně na mysli Ellbova hereckého představitele, pravděpodobně bez přímé souvislosti tohoto úkonu s aktuálním dějem Zieglerovy hry a průběhem představení.

¹³³ Působivost scénického ztvárnění desáté scény druhého dějství se v provedení knížecí společnosti takřka v úplnosti shodovala s požadavky scénického pojednání, předepsaného Wallishauserovým tiskem (s. 48-49), vč. jevištní přítomnosti propadla (Versenkung). Odlišný byl snad jen počet účastníků, stojících na počátku rituálu fémového soudu, zatímco tištěné vydání hovoří o dvaceti postavách (s. 48), Thám ve *Scenarien-Buch* přesnou informaci nepodává.

¹³⁴ Vehmgericht (Fémový soud/Féma) – volený náhlý soud na území dnešního Německa ve 14. a 15. století s pravomocí hrdelního rozsudku, propůjčenou císařem Svaté říše římské.

¹³⁵ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 52.

¹³⁶ Thámův pokyn, aby byl Littich sedmi zakuklenými muži přiveden ze skalní propasti (sluje), následuje v souladu provedení knížecí společnosti a Wallishauserova vídeňského tisku Wiehova promluva k Littichově přísaze a zasvěcení, zaznamenaná Thámem do poznámkového sloupce manuskriptu.

¹³⁷ Rekvizity třetího dějství, tj. židle (Stuhl), na které spí Siegmund a dýka (Dolch), již drží v ruce Rosamunda se v provedení knížecí společnosti shodují s vídeňským tiskem (s. 57) Zieglerova dramatu. Patrně jednoduchou scénu charakterizovalo opět v prolnutí se Thámova záznamu s tiskem (s. 60) okno (Fenster), z pohledu děje však důležité, neboť z něj Rosamunda netrpělivě vyhlíží Herrmannův příjezd.

¹³⁸ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 61. Z divadelního hlediska není tato Thámem zapsaná Herrmannova promluva jen orientačním bodem, předělem mezi dním před a po příchodu Herrmanna na scénu, ale lze jí opět rozumět jako záměrně poznamenané referenční výpovědi, v níž se Siegmund obrací k Elsbeth s prosbou o zachování věrnosti jeho ženě, tj. Rosamundě i za příslib peněžité odměny.

¹³⁹ Herrmannův vstup na jeviště mohl být v provedení knížecí společnosti oproti tištěnému vydání (s. 61) inscenován již předtím, než k němu došlo, pravděpodobně hovorem hereckého představitele Herrmanna za scénu, tj. odkudsi z předpokoje místnosti, kde se děj první scény třetího dějství odehrává, viz. Thámova scénická poznámka: von innen/zevnitř, po kterém teprve Herrmann vstoupil na jeviště (in der Scene/na scéně v tištěném vydání), aby započal svůj dialog se Siegmundem.

2.	Dazu Herrmann. [Siegmond] <u>O mein Sohn!</u>		Schreiben (Siegmond). ¹⁴⁰	
3.	Dazu Weiher. [Herrmann] <u>Segne dich und deinen Sohn.</u> ¹⁴¹ (Siegmond ab.) Dazu Wieho. [Herrmann] <u>Was kümmert mich der Freund.</u> ¹⁴²		Geschriebenes Blatt, pag. 57 (Wieho). Kleine Schere im Etui (Wieho).	
4.	Dazu Siegmund. [Siegmond] <u>[Er reißt den Freund von des Freundes Herzen, wenn er geächtet ist und Herrmann]</u> ¹⁴³ hat keine hilfreiche Hand für mich. Dazu Herrmann. Conrad. [Siegmond] <u>Sei Vater meinem Sohne.</u> ¹⁴⁴			
5.	Dazu Rosamunda. [Rosamunda] <u>In deinen Armen ist er ja sicher – ja sicher – hier ist dein Retter.</u> ¹⁴⁵			
6.	Dazu Herzog. Knechte. Littich. [Herzog] <u>Wache! Littig erscheine!</u>			
7.	Dazu Littich. Knechte. [Herzog] <u>Wache herbei! Ich übergab ihn seinem Henker!</u>		Dolch (Littich).	
8.	Dazu Rosamunda. Conrad. Elsbeth. Knechte.			
	<i>Actus 4</i>			
1.	Herrmann. <u>Gott! Es ist Mitternacht, und Siegmund lebt!</u> ¹⁴⁶	Walddichte. Wintergegend. Hinten ein alter Turm. ¹⁴⁷		Mondschein. ¹⁴⁸

¹⁴⁰ Rekvizita psacího náčiní mohla být původní myšlenkou v představení knížecí společnosti, Wallishauserův vídeňský tisk ji neuvádí. Vyjadřovat měla zřejmě písemné potvrzení Siegmundova slibu Elsbeth o finanční odměně za její věrnost Rosamundě.

¹⁴¹ Významové vyznění Thámem zapsané Herrmannovy repliky, v níž musí Herrmann urychleně poslat Siegmunda pryč, protože přicházejí Herrmannovi soukmenovci z tajného společenství fémového soudu, kteří Siegmunda hledají.

¹⁴² Orientační (zakončuje třetí výstup), zároveň v provedení knížecí společnosti významový akcent Thámova zápisu Herrmannovy repliky. Vnitřně rozpolcený a charakterově rozporuplný Herrmann je schopen se pod tlakem okolností odvrátit od Siegmunda a vydat jej pronásledovatelům, pokud by mu tento krok měl přinést dobré vztahy se členy tajného fémového soudu.

¹⁴³ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Große*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 68.

¹⁴⁴ V Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* a v provedení knížecí společnosti opět významové hledisko Siegmundova zvolání, jímž se Siegmund loučí se synem a vybízí Herrmanna, aby po jeho smrti převzal roli Conradova otce.

¹⁴⁵ Thám v porovnání s vídeňským tiskem (s. 69) sdružuje ve *Scenarien-Buch* na jediném řádku tři repliky dvou postav: In deinen Armen ist er ja sicher/Vždyť v tvém náručí (u tebe) je [Siegmond] v bezpečí, kterou pronáší Rosamunda, Herrmannovu ironickou reakci: Ja sicher (Ano, v bezpečí, podle scénické poznámky v tisku Zieglerovy hry se obrací/jde pryč/wendet sich weg, Thám poznámku tohoto typu do *Scenarien-Buch* nepoznamenal.) a Rosamundinu repliku, adresovanou Siegmundovi: Hier ist dein Retter (Zde je tvůj záchránce). Thám tento sdružený způsob záznamu užívá v celém manuskriptu, otázkou je, zda v představení knížecí společnosti vyslovily tyto repliky skutečně postavy Rosamundy a Herrmanna a neproněsly je např. pouze Rosamunda.

¹⁴⁶ V porovnání s Wallishauserovým vídeňským tiskem hry (s. 83) došlo v Thámově záznamu Herrmannovy repliky a patrně tudíž i v představení knížecí společnosti k drobné změně, jenž však smysl této promluvy nemění, stojí-li v tištěném vydání: Gott! So ist es Mitternacht, und Siegmund lebt/Bože! Tedy je půlnoc a Siegmund žije.

¹⁴⁷ Divadelní pojetí první scény čtvrtého dějství se v provedení knížecí společnosti podle Thámova záznamu zcela shodovalo s vyobrazením scény, popsané scénickou poznámkou Wallishauserova vídeňského tisku (s. 82): Walddichte Wintergegend, die ihre Beleuchtung durch den Mond erhält, in einer Entfernung von einer Viertelstunde ist ein alter Turm sichtbar/Hustý les, zimní krajina, jíž proniká měsíční svit, v dálce zhruba čtvrt hodiny [cesty] je vidět stará věž.

¹⁴⁸ V souladu s potřebou věrohodného ztvárnění místa děje byla součástí představení opět světelná složka, vyjevující měsíční zář nad krajinou.

	Barbarey und Größe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
2.	Dazu Wieho (<u>Vermummt.</u>) [Herrmann.] <u>O ewige Vorsicht, er kann es nicht sein.</u> Siegmond (<u>Von innen.</u>) ¹⁴⁹ [Herrmann] <u>Ich soll ihn töten.</u> ¹⁵⁰ Dazu Siegmund. <i>Scena</i> [Herrmann] <u>Flucht kann dich nicht retten.</u> Wieho. Weiher werden sichtbar. (Herrmann ab.) Siebel (<u>Von innen.</u>), so auch Rosamunda. [Rosamunda] <u>Mehrere Menschen sind hier gewandert.</u>		Schwert (<u>Siegmond.</u>) Mantel (<u>Herrmann.</u>) Fackel. (<u>Siebel.</u>) ¹⁵¹ Fackel. (<u>Rosamunda.</u>)	
3.	Dazu Elsbeth. Conrad. Knechte. ¹⁵² Siebel. [Siebel] <u>Er ist tot!</u> Dazu Rosamunda.			
4.	Vermummt. ¹⁵³ Hanns von Oelper. Ebbo. Elb. Später der Herzog. + Weiher. + (<u>Vermummt.</u>) [Herzog] <u>Heil der Gerechtigkeit – Heil!</u> Dazu Wieho. [Wieho] <u>Der Herzog will – da ist Herrmann.</u>	Felsenhöhle wie Actus 2. Scena 10.	Alles wie Actus 2. Scena 10. Nur 1 Licht brennt. Dolche (<u>Vermummt.</u> , auch der Herzog).	
5.	Dazu Herrmann. [Wieho] <u>[Ihr Zöglinge eilt,]¹⁵⁴ und bewacht die Pforte des Lichts.</u>		Dolch (<u>Herrmann.</u>)	
6.	Dazu Rosamunda. Knecht. # <u>(Herzog stößt ins Horn, 3 Trompeten antworten.)</u> ¹⁵⁵		Fackel (<u>Knecht.</u>) Schwert. Horn (<u>Herzog.</u>)	# Der Herzog stößt ins Horn, man antwortet über die Höhle mit drei Trompeten stoßen.
7.	Dazu Rosamunda. Siegmund. Elsbeth. Conrad. Vehmrichter. Knechte.		Stricke (<u>Vehmrichter.</u>)	

¹⁴⁹ Thámova scénická poznámka k jevištnímu aranžmá Siegmunda vesměs kopíruje Siegmundovo jevištní aranžmá dle scénické poznámky Wallishauserova tisku: Noch hinter der Scene/ještě za scénou).

¹⁵⁰ V porovnání s tiskem zahrnovalo provedení knížecí společnosti pravděpodobně odlišnou Herrmannovu repliku stran nutnosti Siegmunda zabít, zatímco Thám zapisuje: Ich soll ihn toten/Musím jej usmrtit, ve Wallishauserově tištěném vydání má tato replika znění: Ich töte dich/Usmrtím tě, Zabiju tě. Herrmann by se tak podle Thámova záznamu obracel v provedení knížecí společnosti přímo a rázně k Siegmundovi, nikoliv k sobě, aby se ujistil o nevyhnutelnosti spáchat vražedný čin.

¹⁵¹ Thám ve shodě s tiskem (s. 92) zapisuje u postav Siebela a Rosamundy louče (Fackel), kterými bylo spolu s měsíčním svitem jeviště osvětleno a pomocí nichž Siebel, Rosamunda, Elsbeth, Conrad a sluhové hledali v lesích uprchlého Siegmunda.

¹⁵² V provedení knížecí společnosti Thám nezmiňuje ve *Scenarien-Buch* počet sluhů (Knechte), kteří se s Rosamundou, Siebelem, Conradem a Elsbeth účastní pátrání po zmizelém Siegmundovi, je tudíž otázkou, zda to bylo rovněž pět postav (fünf Knechte), jak sděluje Wallishauserův vídeňský tisk (s. 93) či nikoliv.

¹⁵³ Thámův zápis neupřesňuje v představení knížecí společnosti počet zakuklených postav (spiklenců), Wallishauserův vídeňský tisk (s. 91) hovoří o dvaceti postavách (zwanzig Vermummt).

¹⁵⁴ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, s. 101.

¹⁵⁵ Jak vyplývá z Thámova záznamu, realizovala divadelní společnost knížete z Anhalt-Köthenů závěr provedení Zieglerova *Barbarey und Größe* v souladu s tištěným vydáním, vč. zvukových signálů a za účasti postav tří trubačů, odpovídajících na Vévodovo zatroubení. Z Thámova rukopisu není zřetelné jevištní aranžmá těchto trubačů, lze se však, vzhledem k Thámově formulaci: über die Höhle/přes jeskyni, sluj domnívat, že se mohli nacházeli v prostoru kdesi za scénou.

	Tyroler Wastl ¹⁵⁶	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena	<i>Actus I</i> ¹⁵⁷			
1.	Frau von Tiefsinn. <i>Introduction.</i> Dazu Therese. Dazu Tulipan. Dazu Therese. <u>(Alle ab.)</u>	Zimmer bei Tiefsinn mit Mitteltür. ¹⁵⁸	Tisch mit Toilette. Klingel. 2 Sesseln. ¹⁵⁹ <i>Bouquet (Tulipan).</i>	
2.	Marianne. <u>[Fräulein Louise!]¹⁶⁰ Kommen Sie ein wenig heraus.</u> Dazu Louise.			
3.	Dazu Jodel. <i>Aria. (Marianne).</i> <i>Aria. (Jodel).</i> ¹⁶¹		Bäckenjacke und Schürze. Weissen Hut. Laterne am Riemen. Blumenkorb 2 Vogelhäuser mit Nachtigallen und einem Spatzen. Körbchen mit gebackenen Herzen, worin eine Uhr und Ohrgehänge sind. Brief, pag. 30 <u>(Jodel)</u> . ¹⁶²	

¹⁵⁶ Komická zpěvohra o 3 dějstvích od Emanuela Schikanedera s hudbou Jakoba Haibela. Poprvé byla provedena 14. 5. 1796 ve vídeňském Freihaustheater auf der Wieden (Theater auf der Wieden/Divadlo Na Vídeňce) se Schikanederem v titulní roli Wastela.

Václav Thám znal tento titul již ze svého působení v pražském Vlastenském divadle. 1797 přeložil a upravil Schikanederovo libreto do češtiny a 26. 12. 1797 byl jeho překlad, dějově lokalizovaný na Chodsko premiérově hran u Hybernů pod názvem: *Janek z Domažlic (Hans von Domaschlitz)*. Thámova herecká participace na německém nebo českém provedení v Praze není doložena.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena realizovala v letech 1805–1806 tři představení tohoto hudebně-dramatického kusu. Poprvé se tak stalo 19. 2. 1805, ještě před angažováním manželů Thámových. Následovalo představení v Opolí po 12. 6. 1805 během letní a raně podzimní okružní cesty knížecí společnosti po městech pruské části Slezska. Patrně k tomuto provedení vznikl Thámův záznam divadelního pojetí Schikanederovy zpěvohry do prvního dílu *Scenarien-Buch*. Třetí představení, při kterém soubor z Thámova záznamu patrně vycházel se uskutečnilo 31. 3. 1806 na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštině. U žádného z těchto představení není prokázána herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové.

Záznam Schikanederovy zpěvohry do *Scenarien-Buch* potvrzuje rovněž Thámův abecední repertoárový soupis všech titulů, jejichž jevištní podobu zapsal do prvního a druhého nedochovaného dílu této rukopisné teatralie. Titul evidovaný v tomto soupisu pod názvem *Tyroler Wastl* se nachází pod písmenem T na s. 132 prvního dílu *Scenarien-Buch*, připojen je odkaz na stranu 7, kde Thámův záznam začíná.

1810 je zdokumentováno Thámovo účinkování v Schikanederově zpěvohře *Der Tyroler Wastl* během působení u divadelní společnosti A. Cibulky v Pešti a v Budíně, v němž vytvořil postavu Knížecího účetního (Ein fürstlicher Buchhalter).

¹⁵⁷ K porovnání rukopisu a tištěného vydání libreta použito lipského tisku z 1798: E. Schikaneder, J. Haibel: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, 132 s.

¹⁵⁸ Vzhled jeviště se v první scéně prvního dějství v provedení knížecí společnosti téměř shodoval s Geersovým lipským tiskem (s. 3), pouze s rozdílem absence dvou postranních dveří (zwei Seitentür), které Thámův záznam neuvádí, hovoří naopak v souladu s tištěným vydáním pouze o středových dveřích pokoje ve von Tiefsinnově domě.

¹⁵⁹ Vybavení scény, jak vyplývá ze srovnání Thámova záznamu a Geersova tisku, bylo patrně původním inscenačním záměrem knížecí společnosti, u postavy Frau von Tiefsinn schází zrcadlo (Spiegel), v němž se tato postava neustále zhlíží, ale které mohlo být součástí Thámem zapsaného toaletního stolku.

¹⁶⁰ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 5.

¹⁶¹ V textu Jodelovy árie se, jak dokazuje tištěné vydání (s. 14) objevuje oslí hýkání, možná ve stylu tyrolského jódlování, a sice opakovaným užíváním hlásek i a a, vycházející z Jodelova verše: Und wer mich schaut für'n Esel an/A kdo mně má za osla, jenž bylo charakterizačním znakem této postavy a prvkem komediálního výrazu. Jelikož se podle Thámova zápisu v provedení knížecí společnosti tato árie nacházela, lze předpokládat její plnohodnotné vokální ztvárnění, tj. vč. této svébytné zvláštnosti.

¹⁶² Pojednání Jodelových rekvizit v Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* nejenom že odpovídá vzhledu a vybavení této postavy, uváděné Geersovým lipským tiskem (s. 10), ale v provedení knížecí společnosti, nepochybně z důvodu v úplnosti představit a charakterizovat tuto postavu pekařského učně je umocněna vizuální stránka kostýmní pojetí svou rozmanitostí a barvitostí, mj. na řemeni zavěšenou lucernou (Laterne am Riemen), kloboukem bílé barvy (Weissen Hut), pekařskou kazajkou (Bäckerjacke) a zástěrou (Schürze).

4.	Louise. Marianne. [Louise] <u>[Ha! Was ich für ein närrisches Mädchen bin,]¹⁶³ als wenn mir alle Finger gelähmt wären.</u>		<u>NB mit Serviette bedeckt. Geld (Louise).</u> ¹⁶⁴	
5.	Tiefsinn. (Von innen.) [Marianne] <u>[Seien Sie nicht so furchtsam,] und fassen Sie sich.</u> Tiefsinn tritt heraus. # [Tiefsinn. Louise. Marianne] <u>Herein!</u> Dazu Briefträger. # [Tiefsinn] <u>Herein!</u>		Schlafrock (Tiefsinn). Geschriebener Brief, pag. 20 (Briefträger). Geld (Tiefsinn). ¹⁶⁵	¹⁶⁶ # Tiefsinn. <u>[Muss doch über diesen Punkt einmal] mit meiner Frau erstlich sprechen.</u> (Briefträger klopft.) ¹⁶⁷ # Tiefsinn. <u>[Bravo! Der Brief liegt nicht] länger als 4 Wochen auf der Post.</u> (Jodel klopft.)
6.	Dazu Jodel.			
	Tyroler Wastl	Theater	Requisiten	Anmerkungen
7.	Louise. <i>Recitativ. (Louise).</i> <i>Aria. (Louise).</i> (Ab.)			
8.	Frau von Tiefsinn. Tulipan. [Frau von Tiefsinn] <u>He! Theres! Theres!</u>			
9.	Dazu Therese. <i>Terzetto.</i> ¹⁶⁸			

¹⁶³ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 18.

¹⁶⁴ Scénická poznámka s přímým pokynem představitelce Louise neopomenout přikrýt ubrouskem [upečené] srdce před jejím otcem, von Tiefsinnen, které Louise daroval pekař Josef, viz. scénická poznámka Geersova lipského tisku (s. 18): Louise wirf das Serviet aufs Herz/Louise hodí ubrousek na srdce.

¹⁶⁵ Rekvizity a von Tiefsinnovo oblečení do noční košile, předepsané Thámem ve *Scenarien-Buch* odpovídají předloze tištěného vydání (s. 18-20). Peníze byly určeny na spropitné poštovnímu doručovateli (Briefträger).

¹⁶⁶ Thámova scénická poznámka dodržet v provedení knížecí společnosti sled postupujícího jevištního dění, tj. vstup von Tiefsinna na scénu v noční košili, jeho přání hovořit se ženou, zaklepání a příchod poštovního doručovatele s dopisem.

¹⁶⁷ Opakující se stejná situace, tentokrát s Jodelem, jenž přináší zprávu von Tiefsinnovi.

¹⁶⁸ Jedná se o tercet Frau von Tiefsinn, Tulipana a Therese, na jehož konci je Tulipan vykázán z von Tiefsinnova domu kvůli domnělému milostnému poměru s Louise.

10.	Frau von Tiefsinn. Therese. [Therese] [<u>Sorgen Euer Gnaden nicht,</u>] ¹⁶⁹ <u>ich bringe ihn sicher.</u>			
strana 8 <i>Scena</i>				
11.	Dazu Tulipan. <i>Aria. (Tulipan).</i> ¹⁷⁰			
12.	Frau von Tiefsinn. Therese. [Therese] <u>Ich küsse tausendmal die Hand, Euer Gnaden.</u>			
13.	Dazu Louise (<u>Die schon vorher lauschte.</u>) ¹⁷¹ [Frau von Tiefsinn] [<u>Diese Behandlung</u>] ¹⁷² <u>werde ich aber zu rächen wissen.</u>		Schminke. Weiberhut (<u>Am Tisch.</u>)	
14.	Dazu Tulipan. (<u>Alle ab.</u>)			
15.	Tiefsinn. Wastl. Liesel. [Wastl] [<u>Ha ha ha! Jetzt siehst du just aus, wie unsere alte Gräfin,</u>] ¹⁷³ <u>wenn´s in die Stadt eini fahrt.</u> ¹⁷⁴		Pack mit einem Dutzend Handschuhen (<u>Wastl.</u>)	
16.	Dazu Frau von Tiefsinn. Tulipan. Therese. [Tiefsinn] <u>He! Louise! Marianne! Louise!</u>		Koffer für 1 Person (<u>Marianne.</u>)	
17.	Dazu Marianne. ¹⁷⁵ [Tiefsinn] <u>Wo ist Louise? [Marianne] – da kommt sie eben.</u> Dazu Louise. <i>Duetto (Wastl. Louise).</i> ¹⁷⁶		Brief (<u>Louise.</u>)	
18.	Vorige ohne Wastl und Liesel. <i>Finale.</i> Dazu Marianne. Joseph.		Weiße Schürzen (<u>Bäcker.</u>)	
	Tyroler Wastl	Theater	Requisiten	Anmerkungen

¹⁶⁹ Doplněno podle: E. Schikaneder, J. Haibel: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 31.

¹⁷⁰ Tulipanova árie sestávala podle Geersova lipského tisku (s. 33) ze dvou kontrastních částí, pomalé a rychlé, označené v libretu tempovým výrazem Allegro (rychle). Na jejím konci Tulipan a Frau von Tiefsinn společně zpívají a tančí, viz. scénická poznámka v Geersově tisku: Sie singen zuletzt mit einander und tanzen dazu. Thám do *Scenarien-Buch* pohybové aranžmá obou postav v provedení knížecí společnosti nezapisuje, přesto jej lze předpokládat, neboť Tulipanovu árii uzavírá dvojverší: Am die Freude voll zu enden, schließt ein froher Kontretanz/K naprosté radosti, vše zakončí veselý contredanse.

¹⁷¹ Thámova scénická poznámka k chování a jevištnímu aranžmá Louise se v provedení knížecí společnosti shoduje s Geersovým tiskem, viz. scénická poznámka (s. 34): Louise, die die Szene mit angehört hat, tritt schnell heraus/Louise, která vyslechla [předchozí] scénu, tj. dialog Frau von Tiefsinn a Therese, rychle přímo vstoupí. Představitelka Louise tak za scénou naslouchala dialogu Frau von Tiefsinn s Therese a poté patrně vkročila na jeviště.

¹⁷² Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 35.

¹⁷³ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 38.

¹⁷⁴ Postavy, spjaté s Tyrolskem hovořily komolenou němčinou coby připomínkou tyrolského dialektu.

¹⁷⁵ Thám do *Scenarien-Buch* původně omylem zapsal před jméno Marianne rovněž jméno Louise, které však správně škrtnul, protože Louise hovoří teprve po doznění Marianniny repliky: Da kommt sie eben, viz Geersův lipský tisk, s. 42.

¹⁷⁶ Možná změna v provedení knížecí společnosti oproti tištěnému vydání, zatímco podle Thámova záznamu mají být protagonisty pěveckého duetu Wastl a von Tiefsinnova dcera Louise, podle Geersova lipského tisku (s. 43-44)

přednesou toto vokální číslo Wastl a Liesel, čemuž nasvědčuje také Schikanederův text, vypovídající o životě a zvycích obyvatel Tyrolska, což by s postavou Louise, žijící ve Vídni příliš nekorespondovalo.

<p>1.</p> <p>2.</p> <p>strana 9 Scena</p> <p>183</p> <p>3.</p> <p>4. [3.]¹⁸⁵</p>	<p style="text-align: center;"><i>Actus 2</i></p> <p>Wirt.</p> <p style="text-align: center;"><i>Chorus.</i>¹⁷⁷</p> <p>Dazu Gäste. Kellner. <u>(Alle ab.)</u></p> <p>Dazu Jodel.</p> <p>[Jodel] <u>[Das ist doch a saubere Rekraton, statt zu essen und zu trinken, laufen die Leute]¹⁸⁰ wie närrisch im Prater herum.</u>¹⁸¹</p> <p>Dazu Wirt.</p> <p>[Jodel] <u>[Jetzt schau er, just die große Liebe ist schuld, dass die ganze Gesellschaft]¹⁸² auseinander gegangen ist.</u></p> <p>Dazu Kellner.</p> <p style="text-align: center;"><i>Duetto. (Jodel. Wirt).</i></p> <p><u>(Beide ab.)</u></p> <p>Tiefsinn.</p> <p><u>[Ha! Dieser Schlag, Weib, soll ewig marternd dir]¹⁸⁴ in meiner Seele brennen.</u></p> <p>Dazu Wirt.</p> <p>[Wirt] <u>He! Kellner.</u></p> <p>Dazu Kellner.</p> <p>[Tiefsinn] <u>Ha! Herr Wirt.</u></p> <p>Dazu Wirt. <u>(Wirt ab.)</u></p>	<p>Prater mit Wirts Hütte. Bäume mit Rasenbank.¹⁷⁸</p>	<p>Tische. Stühle. 3 grüne Jacken. Mützen und Schürzen (Wirt. 2 Kellner)¹⁷⁹. Geld (Wirt).</p> <p>Wein. Glas. <u>(Kellner).</u></p>	
---	---	--	--	--

¹⁷⁷ Thámova poznámka o sborovém výstupu, označeného substantivem *Chorus* se takto jasnou formou zápisu neslučuje s tištěným vydáním. V provedení knížecí společnosti se mohlo se jednat o společný zpěv Hostinského (Wirth) a jeho dvou sklepníků, k nimž se posléze připojily postavy hostů či návštěvníků vídeňského Prátru, zde ovšem není zřejmé, jaký text by zpívali, Thámův záznam žádné informace neposkytuje a Geersův lipský tisk (s.50-51) nabízí pouze text Hostinského a sklepníků. Mohlo ovšem vzniknout také původní sborové číslo s původním textem, které pak zaznělo úvodem druhého dějství.

¹⁷⁸ Provedení knížecí společnosti se u vzhledu scény ve druhém dějství Schikanederovy zpěvohry shodovalo s tištěným vydáním. Výjimku představovala pouze drnová lavička (Rasenbank) a volba rekvizit, jež ale jako původní záměr přílehavě vystihovaly jednotlivé postavy.

¹⁷⁹ V představení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu se podle Thámova záznamu objevily jen dvě postavy sklepníků (Kellner), Geersův lipský tisk Schikanederova libreta (s. 50) uvádí čtyři postavy.

¹⁸⁰ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 52.

¹⁸¹ Thámem zaznamenaná Jodelova promluva nejen že ve shodě *Scenarien-Buch* a tištěného vydání zahájila druhý výstup druhého dějství, ale lze ji opět vnímat z významového hlediska, protože v ní Jodel stručně charakterizuje dějové prostředí vídeňského Prátru s veškerým ruchem a lidským hemžením.

¹⁸² Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 52.

¹⁸³ Je otázkou, co Thámovo značení výraznou tečkou ve *Scenarien-Buch* pro provedení knížecí společnosti znamenalo. Při srovnání rukopisu s tiskem libreta (s. 52) mohlo jít o pokyn Sklepníkovi, aby Jodelovi přinesl víno a sklenici, viz. záznamový sloupec rekvizit, a to v souladu se Sklepníkovou replikou Jodelovi: Mit was kann ich aufwarten? Gebratene, gebackene Hänneln? Oder befehlen Sie etwa ein Glas Wein?/Čím mohu sloužit? Pečenými, upečenými kuřaty? Nebo poroučíte sklenici vína? a Jodelovu odpověď: Bin weder hungrig noch durstig, bis i[ch] meinen Herrn wiedergefunden hab/Nejsem ani tak hladov, spíš žíznivý, dokud zase nenajdu svého pána.

¹⁸⁴ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 58.

¹⁸⁵ Thám do *Scenarien-Buch* zapsal po číslem 4 nový výstup, který zahajuje příchod Hostinského a jeho promluva k von Tiefsinnovi. Tento zápis se neshoduje s tištěným vydáním (s. 58), kde se příchod a promluva Hostinského stále uskutečňuje v rámci třetího výstupu druhého dějství. Thám rozdělil třetí výstup do dvou výstupů, třetí výstup obsahoval v provedení knížecí společnosti von Tiefsinnův monolog, čtvrtý výstup příchod Hostinského a jeho dialog s von Tiefsinnem.

4.	Tiefsinn. Harfenist. Bube. ¹⁸⁶ <i>Aria. (Harfenist).</i> (Alle ab.)		Geld. (Tiefsinn). Harfe. (Harfenist). Flöte (sein Bube).
¹⁸⁷ 5.	Dazu Louise. Marianne. Dazu Jodel. Joseph. Marianne. (Von innen.)		
6.	Dazu Wastl. [Wastl] <u>[Das wär mir a Leben in Wien! Behüt an Gott, das ist ein Durcheinander.]</u> ¹⁸⁸ wie beim babylonischen Turm. ¹⁸⁹ Dazu Wirth. <i>Aria. (Wirt).</i> [Wastl] <u>He! Wirtshaus!</u> Dazu Wirt. [Wastl] <u>Da wissen wir in Tirol nichts davon.</u>		

	Tyroler Wastl	Theater	Requisiten	Anmerkungen
7. strana 10 Scena	Dazu Seppel. <i>Aria. (Wastl).</i>			
8.	Wirth. Seppel. ¹⁹⁰ [Wirt] <u>[Und ich will mich jetzt gleich zum Kochen herrichten.] He! Bub!</u> Dazu Kellner. (Alle ab.)			
9.	Tulipan. Frau von Tiefsinn. Therese. [Tulipan] <u>He! Herr Wirt! Kellner!</u>			
10.	Dazu Wirt. (Tulipan. Frau von Tiefsinn. Therese ab.) ¹⁹¹			

¹⁸⁶ V provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu účinkovali podle Thámova záznamu postavy Harfenisty (Harfenist) a jeho hochy (Bube) jakožto hráče na flétnu, Geersův lipský tisk Schikanederovy zpěvohry (s. 61) hovoří o postavě Harfenisty (Harfenist) a Flétnisty (Flautraversist).

¹⁸⁷ Thám zapisuje před číslici pátého výstupu do *Scenarien-Buch* výraznou tečku, jež při srovnání rukopisu a scénické poznámky v Geersově lipském tisku (s. 65) mohla v provedení knížecí společnosti např. signalizovat upozornění představitelk Louise a Marianne na nutnost trojího zvolání jmen jejich nápadníků, Josefa a Jodela, viz. scénická poznámka: Dieser Ruf geschiehet dreimal/Toto zvolání proběhne třikrát.

¹⁸⁸ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 66.

¹⁸⁹ Thámův zápis Wastelovy promluvy je možné znovu chápat také z významového hlediska, jednak jako popis života Vídeňanů v Prátru, tj. všeobjímající společenský ruch, avšak i jako kontrast typu a povahy Tyroláka Wastela a vídeňského prostředí, k čemuž přispívá také způsob Wastelova vyjadřování s užíváním tyrolského dialektu.

¹⁹⁰ Na rozdíl od Geersova tištěného vydání (s. 71), schází ve výčtu Thámem zapsaných postav Chlapec/Hoch (Bub), v tisku nazvaný nejprve Hausknecht (Podomek), později Kegelbub (Zavalitý hoch), jehož Thám zaznamenává teprve v okamžiku jeho vstupu na jeviště (dazu Kellner), v provedení knížecí společnosti ztvárnil postavu Podomka jeden ze dvou sklepníků.

¹⁹¹ Thám zapisuje pouze scénickou poznámku o odchodu Frau von Tiefsinn, Tulipana a Therese, třebaže mezi příchodem Hostinského (Wirt) a odchodem výše zmíněných postav proběhl jejich dialog s Hostinským, viz Geersův lipský tisk, s. 76-77.

11.	Wirt – Kellner. (Kellner ab.)		2 Hennen. Knackwurst (Kellner). ¹⁹²	
12.	Dazu Seppel. [Wirt] [Da muss a Bratel werden.] ¹⁹³ es muss kann solchen in Prater sein.		Sack mit Katzen (Seppel). ¹⁹⁴	
13.	Dazu Joseph. Jodel. Louise. Marianne. [Wirt] [He Seppel!] ¹⁹⁵ Zwei Maaß sechs und dreißiger.			
14.	Dazu Wastl. # ¹⁹⁶ [Wastl] [Du! Wirth! Mach, dass wir s' fressen kriegen.] ¹⁹⁷ sonst jagt uns das Donnerwetter alle aus dem Prater.			# Wastl. [Jetzt wenn wir Spielleute hätten], tanzten wir a gleich uns nur und um (Donner.)
15.	Dazu Harfenist. Bube. <i>Finale.</i> ¹⁹⁸ Dazu Frau von Tiefsinn. Tulipan. Therese # ¹⁹⁹ Dazu Wirth. Dazu Fiaker. Dazu Gäste. <i>Actus 3</i>		Fiakermäntel. Peitschen (Fiaker). Regenschirmen (Gäste).	# Frau von Tiefsinn Mir kochet für Rache mein Blut. (Donnerwetter, dann Schlag.)
1.	Wastl. [Hopsasa, heisasa.] ²⁰⁰ Lalala. Dazu Frau von Tiefsinn. Therese. Dazu Therese.	Wie <i>Actus 1.</i> ²⁰¹	Leuchter am Tisch und Vigano – Kleid. ²⁰²	
Tyroler Wastl		Theater	Requisiten	Anmerkungen

¹⁹² Rekvizity užitě podle Thámovy poznámky v představení knížecí společnosti zcela souhlasí s rekvizitami v tištěném vydání Schikanederova libreta (s. 78), viz. scénická poznámka: [Hauskecht]: Bringt zwei Hennen und hat die Knackwurst über den Buckel hängen/[Podomek]: Přináší dvě slepice a přes záda má zavěšené uzenky.

¹⁹³ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 78.

¹⁹⁴ Jak vyplývá ze srovnání Thámova rukopisného záznamu a tištěného vydání (s. 78), nenesl v provedení knížecí společnosti sklepník Seppel ve svém vaku Küniglovy zajíce (Küniglshasen), nýbrž kočky, jež měly, jak naznačuje replika Hostinského být připraveny jako pečeně, jakou v Prátru nikdo nedostane (Das muß a Bratel werden, es muß kein solcher in Prater sein).

¹⁹⁵ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig, 1798, s. 79.

¹⁹⁶ Thám do *Scenarien-Buch* zapisuje postavu Wastela a jeho následnou promluvu v poznámkovém sloupci jako součást čtrnáctého výstupu druhého dějství, podle Geersova tisku (s. 82-83) se jednalo o patnáctý výstup. Značení křížkem v provedení knížecí společnosti znamenalo pokyn k realizaci zvukového efektu hřmění (Donner). Jelikož ve *Scenarien-Buch* schází mezi promluvou Hostinského na konci třináctého výstupu a promluvou Wastela, po které se ozve hřmění odkaz k dalšímu pokračování, lze usuzovat z porovnání Thámova manuskriptu s tištěným vydáním na vypuštění části textu Schikanederovy zpěvohry.

¹⁹⁷ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 83.

¹⁹⁸ Je otázka, jestli závěr druhého dějství nezahajovalo až pěvecké finále, tzn., že mohl být při srovnání *Scenarien-Buch* a Geersova lipského tisku (s. 83-84) z provedení knížecí společnosti vypuštěn výstup s Květinářkou (Ein Mädchen mit Blumen), jejíž jméno nebo jakoukoliv spojitost s dějem Thámův rukopis nezahrnuje.

¹⁹⁹ Thámovo značení, odkazující v představení knížecí společnosti na zvukový efekt hřmění, posléze na úder hromu (Schlag), vytvořený během provedení knížecí společností patrně za scénou. Thám navíc ve svém záznamu volí pro tento okamžik přílehou repliku Frau von Tiefsinn, v níž se zvuk hřmění a bouře snoubí se slovy této postavy o pomstě, kvůli které se v ní vaří krev.

²⁰⁰ Doplněno podle: E. Schikaneder, J. Haibel: *Der Tyroler Wastl*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 88.

²⁰¹ Návrat scénického výjevu prvního dějství, tj. pokoje v domě von Tiefsinna s dveřmi uprostřed (Zimmer bei Tiefsinn mit Mitteltüre), jemuž zřejmě odpovídaly také rekvizity, totožné s první scénou prvního dějství, tj. dvě sesle, stůl, doplněn byl svícen a oblek vigano. Oproti tištěnému vydání (s. 88) se v Thámově záznamu nevyskytuje v provedení knížecí společnosti kanape (Kanape), na kterém Wastl spí a koberec (Teppich), jímž je přikryt, přesto obě rekvizity zřejmě byly na jevišti přítomné, protože např. o kanapi Frau von Tiefsinn v Schikanederově textu hovoří.

²⁰² Vigano Kleid -

<p>strana 11 Scena</p>	<p>[Wastl] <u>Wo steckt denn meine Pfeifen? Hab's schon.</u></p> <p>2. Dazu Marianne.</p> <p>3. Wastl. [Wart Dirndel, weil du so brav bist, sollst du]²⁰³ <u>zwei Dutzend Handschuh von mir haben.</u> Dazu Frau von Tiefsinn. Tulipan.</p> <p>4. Wastl. Tulipan. [Wastl] [Wenns di nit freut, so geht ausi,]²⁰⁴ <u>ich bleib halt a mal da, so langs mi freut.</u></p> <p>5. Dazu Marianne. [Tulipan] <u>He! Kutscher! Hausknecht!</u></p> <p>6. Dazu Kutscher. Hausknecht. <i>Aria. (Wastl).</i></p> <p>7. Tulipan. <u>He! Ist niemand da?</u></p> <p>8. Dazu Marianne. [Marianne] <u>So werd' ich's an ihr Stelle tun.</u></p> <p>9. Dazu Jodel.</p> <p>10. Marianne. Jodel. <i>Duetto. (Marianne. Jodel).</i> <u>(Beide ab.)</u></p> <p>11. Frau von Tiefsinn. Tulipan. [Tulipan] <u>[Ich hoff's gnädige Frau,]²⁰⁵ denn er fühlte meine Stärke.</u></p> <p>12. Dazu Therese. [Frau von Tiefsinn] <u>[Den gemeinen Bürger müssen sie mir eben]²⁰⁶ so expedieren, wie den Bauer.</u></p>		<p>Tobakspfeife. Feuerzeug. Schwamm. Tobak (Wastl).</p> <p>Branntwein. Brot (Marianne).</p>	
----------------------------	--	--	---	--

²⁰³ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 90.

²⁰⁴ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 95.

²⁰⁵ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 105.

²⁰⁶ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 105.

13.	Dazu Joseph. Louise. <i>Aria. (Joseph).</i>			
14.	Vorige ohne Joseph. ²⁰⁷			

	Tyroler Wastl	Theater	Requisiten	Anmerkungen
15.	Tulipan bringt Kutscher und Hausknecht.		Schnupftobak. (<u>Kutscher</u>).	
16. strana 12 Scena	Kutscher. Hausknecht.			
17.	[Kutscher] [<u>Ist wahr,</u> ²⁰⁸ <u>wir müssen stumm sein. (Pantomime.)</u> ²⁰⁹ Dazu Wastl. [Wastl] <u>He! Basel!</u> Dazu Louise. [Wastl] <u>Sapperment, jetzt fällt mir was ein.</u>			
18.	Dazu Jodel. [Wastl] <u>Jetzt sollen`s nur alle reingehen.</u>			
19.	Dazu Joseph. Marianne. Advokat. ²¹⁰ [Wastl] [<u>Jetzt i soll freilig a dabei sein, weil i aber a verheirater Mann bin, so bleib i bei euch heraus und gib mit acht</u>] ²¹¹ , <u>dass kann Mensch eini kommt.</u>		Schwarzer Mantel. (<u>Advokat</u>). ²¹²	
20.	Dazu Liesel. [Wastl] <u>Jetzt sag mir, wo ist mein Bruder.</u>			
21.	Dazu Tiefsinn. ²¹³			
22.	Tiefsinn. Wastl. Liesel.			

²⁰⁷ Z porovnání Thámova *Scenarien-Buch* a Geersova lipského tisku je zřejmé, že provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu neobsahovalo ve čtrnáctém výstupu třetího dějství árii Frau von Tiefsinn: Alles will ich brechen, beugen/Všechno chci zlomit, jednalo se o pěvecký náročný part, určený koloraturnímu sopránu.

²⁰⁸ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 110.

²⁰⁹ Pantomimický výstup postav Podomka (Hausknecht) a Kočího (Kutscher) na téma dobrého tabáku, dokud Podomek nezačne kýchat, poté mu Kočí poradí, že by měl kýchnout třikrát po sobě a bude úplně zdrav, viz. scénická poznámka Geersova lipského tisku (s. 110): Hausknecht deutet ja; kann machen sie Pantomime, daß der Toback gut sei, endlich fängt er an zu niessen, Kutscher deutet ihm dreimal nach einander zur Genesung.

²¹⁰ Mezi postavami se v Thámově *Scenarien-Buch*, a tedy rovněž zřejmě v provedení knížecí společnosti neobjevují postavy dvou pekařských mladíků (zwei Bäckejuvenen), viz. Geersův tisk, s. 113.

²¹¹ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 113.

²¹² Rekvizita Advokátova černého kabátu mohla být původním kostýmním záměrem divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu, v Geersově lipském tisku není zaznamenána.

²¹³ Thám do *Scenarien-Buch* oproti tištěnému vydání (s. 119) nezaznamenal scénickou poznámku stran odchodu postav Podomka (Hausknecht) a Kočího (Kutscher) z jeviště, patrně se však v představení knížecí společnosti uskutečnilo, neboť v následujícím výstupu Thám jmenuje účinkující postavy, avšak bez obvyklé spojky dazu (k tomu), která by se vztahovala rovněž k postavám již přítomným na scéně, vč. Podomka a Kočího.

23.	Liesel. [Aber a Bißl z'lang wär mit der Kittel, wens mei wär, den Schlampen] ²¹⁴ schnitt i gleich um o Paar Spanne weg. ²¹⁵			
24.	Dazu Therese. Buchhalter. <i>Aria. (Liesel).</i>			
25.	Buchhalter. [Das Mädchen hat recht, sie'] ²¹⁶ hol mich dem Geier, hat recht.		Augenläser. (Buchhalter) ²¹⁷	
26.	Dazu Therese. (Beide ab.)			
27.	Wastl. Liesel. Joseph. Louise. Tiefsinn. Advokat. Jodel. Marianne. ²¹⁸			
28.	Joseph. Louise. <i>Duetto. (Joseph, Louise).</i>			
	Tyroler Wastl	Theater	Requisiten	Anmerkungen
29.	Dazu Frau von Tiefsinn. Tulipan. Buchhalter. Therese. [Frau von Tiefsinn] [He! Kutscher! Hausknecht! Werft] ²¹⁹ den frechen Kerl zur Tür hinaus.			
30.	Dazu Wastl. Liesel. [Tulipan] [O Dank, sogar tausend] ²²⁰ Dank, so lang ich lebe.			
31.	Dazu Jodel. <i>Chorus.</i>			

²¹⁴ Doplněné podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 121.

²¹⁵ Provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthena se podle Thámova zápisu replik zjevně důsledně drželo Schikanederem záměrně komolené mluvy postav v duchu tyrolského, resp. vídeňského dialektu.

²¹⁶ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 125.

²¹⁷ Thámův záznam užití rekvizity se u postavy Účetního (Buchhalter) v provedení knížecí společnosti shoduje s Geersovým lipským tiskem (s. 122), pouze s rozdílem zvoleného substantiva, zatímco Thám zaznamenal brýle výrazem Augengläser, v tištěném vydání se objevuje Iorgnette (lorňon, brýle vhodné ke krátkému čtení), smysl a účel jejich využití postavou Účetního byl ale stejný.

²¹⁸ Původně Thám mezi postavy sedmadvacátého výstupu třetího dějství zapsal také postavu Tulipana, kterou však správně škrtnul, protože Tulipan se účastníkem jevištního dění stává až v devěťadvacátém výstupu, viz. Geersův lipský tisk (s. 128), kam je již Thámem v provedení knížecí společnosti správně poznamenán.

²¹⁹ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 128.

²²⁰ Doplněno podle: E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, s. 131.

	Beschämte Eifersucht ²²¹	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena	Actus I ²²²			
1.	Marie. [Wie er noch mein Liebhaber war, eilte er der bestimmten Stunde immer zuvor] ²²³ – jetzt schleicht er ihr nach. ²²⁴	Zimmer mit Mitteltür und Fenster. ²²⁵	Tisch. 3 Sesseln. Schlüssel (Marie). Korb mit Blumen. (Julie).	
2.	Dazu Julie. ²²⁶ [Julie] [Gott bewahre! Das darf er freilich nicht wissen, sonst darf ich wirklich nicht mehr in den Garten; seine Eifersucht würde auf jedem Baum] ²²⁷ einen Offizier wachsen sehen.			
3.	Dazu Bedienter. ²²⁸ (Bedienter ab.)			
4.	Dazu Sturz. [Julie] [Herr Baron, da Sie also zu unserem <i>maitre de Plaisir</i> ²²⁹ ernannt sind.] ²³⁰ Mit was werden wir uns heute unterhalten? – [Sturz] Mit – ²³¹ Dazu Bedienter. [Julie] Das spiel ich ja den ganzen Tag.		Brief (Sturz). Frühstück für 2 Personen (Bedienter).	

²²¹ Tříaktová veselohra německé herečky a dramatičky Johanny Franul von Weißenthurn byla pravděpodobně poprvé uvedena 9. 3. 1801 ve vídeňském Dvorním divadle (Burgtheateru). Do r. 1810 následovaly další reprízy, většinou na pobočném jevišti dvorní scény v Kärntnertheater (Divadlo u Korutanské brány). 1801 byl ve Vídni vydán rukopis hry, který prošel cenzurní prohlídkou, na jejímž základě směl být titul divadelně realizován.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uskutečnila v letech 1805–1806 tři představení této hry, po 12. 6. 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska, 10. 12. 1805 již na domovském jevišti zámeckého divadla ve Pštině a 11. 3. 1806 tamtéž v rámci komponovaného divadelního večera, v jehož první části společnost sehrála jednoaktovou veselohru Ernsta Grossmanna *Der Teufel in Aktenstübchen*. Na žádném z těchto tří představení není doložena herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové.

Lze předpokládat, že při nastudování i divadelním provedení knížecí soubor z Thámovy záznamu jevištního podoby díla do prvního dílu *Scenarien Buch* vycházel. Přítomnost záznamu potvrzuje zápis názvu titulu v Thámově abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných kusů do *Scenarien-Buch* na s. 129 prvního dílu pod písmenem B ve tvaru „*beschämte Eifersucht*“ s připojeným odkazem na s. 13, kde Thámův záznam scénického pojetí v prvním dílu jeho rukopisné teatriálie začíná.

²²² K porovnání Thámovy rukopisného záznamu a tištěného vydání použito augsburského tisku z r. 1810: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. P. Bolling, Augsburg 1810, 88 s. a vídeňského tisku z r. 1833: J. Franul v. Weißenthurn: *Beschämte Eifersucht*. J. B. Wallishauser, Wien 1833, 68 s. Podle srovnání Thámovy rukopisu a výše zmíněných tisků bylo provedení dramatu *Die beschämte Eifersucht* v představení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu rozděleno do tří dějství, v čemž se Thámův manuskript shoduje s Wallishauserovým vídeňským tiskem z 1833, kde totožně se *Scenarien-Buch* končí druhé dějství devátým výstupem, naproti tomu Bollingovo augsburské vydání z 1810 člení hru pouze do dvou dějství a po devátém výstupu druhého dějství pokračuje tento akt dále. Příčinou členění hry do tří dějství v představení knížecí společnosti byla patrně jevištní proměna (přestavba scény), z dramaturgického pohledu logické ukončení jednoho dějového úseku a začátek nové části děje.

²²³ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 3.

²²⁴ Thámem poznamenanou repliku Marie lze opět nahlížet jednak jako orientační bod textu, zároveň však i z významového hlediska zmínky manželova rozdílného chování v období mileneckém či předmanželském, kdy za ní pospíchal a manželském, kdy se jeho spěšnost proměnila v plíživost, z čehož Marie cítí pocit jakéhosi zevšednění jejich vztahu.

²²⁵ Jevištní pojetí první scény, soustředěné do pokoje se vstupními dveřmi uprostřed a oknem, které Marie po příchodu na jeviště otevírá, se stejně jako v případě Juliina koše s květinami shodovalo v provedení knížecí společnosti se scénickými požadavky Bollingova augsburského (s. 3) a Wallishauserova vídeňského tisku (s. 3). Takto komponovanou scénu už jako původní inscenační záměr knížecí společnosti ještě doplňoval stůl a tři sesle.

²²⁶ Obě tištěná vydání uvádějí jako Juliin kostým negligé, jenž v Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* schází, stejně tak jakákoliv jiná poznámka, týkající se oblečení této postavy.

²²⁷ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 9.

²²⁸ Thám do *Scenarien-Buch* nezapsal sluhovo jméno Johann, přesto jím byla tato postava v provedení knížecí společnosti nepochybně oslovoována, jak prokazuje Bollingův augsburský tisk (s. 10), kde se na sluhu Marie obrací s pokynem: Lieber Johann, bring er mir etwas zu frühstücken/Milý Johann, přinesl mi něco k snídani.

²²⁹ Pán rozkoše, pán zábavy, bavič. Užití francouzského výrazu na důkaz rádobý seriózní, ve skutečnosti však komediální role, přisouzené baronu Sturzovi.

²³⁰ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersuchtigen*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 12.

²³¹ Repliky dvou různých postav, Thámem zapsané na jeden řádek. Jde o způsob záznamu, který Thám používal v celém *Scenarien-Buch*.

5.	Dazu Bedienter. [Julie] [Und wenn er zu alt wäre.] ²³² könnten wir es übel nehmen.			
6.	Dazu Werthen.		Schwarze Binde. ²³³ Säbel ²³⁴ (Werthen). Brief (Werthen).	
7.	Marie. Julie. Werthen.			
8.	Marie. Werthen.			
9.	Werthen. [Die deutschen Othello's haben kälter Blut und unsere Desdemonen] ²³⁵ sind nicht so geduldige Schäfchen. ²³⁶			
10.	Dazu Marie.			
11.	Werthen. [Meine Schwester schrieb mir oft, dass sie viel von ihm zu leiden hätte; darum bat ich den Grafen Stein, sich ein Empfehlungsschreiben vom General Hart geben zu lassen, und wie es scheint, hat es mir schon einigen Vorteil verschafft;] ²³⁷ denn sonst hätte er mich gewiss nicht zum Essen geladen.			
	Beschämte Eifersucht	Theater	Requisiten	Anmerkungen
12.	Dazu Bedienter. Friedrich. [Friedrich] Vermutlich haben Sie ihn ins Bett gebracht.			
13. strana 14 Scena	Dazu Sturz. <i>Actus 2</i>			
1.	Solm. Walling. (Beide ab.)	Gartensaal mit Fenster. ²³⁸	Tisch. Sesseln.	

²³² Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 13.

²³³ Jak vyplývá z Thámova zápisu, měl v provedení knížecí společnosti hrabě Werthen paži ovázanou černým obvazem, jednalo se o původní inscenační záměr, Bollingův (s. 14) ani Wallishauserův tisk (s. 11) barvu Werthenova obvazu nespecifikují.

²³⁴ Rekvizita Werthenovy šavle rovněž odpovídala v provedení knížecí společnosti tištěným vydáním hry.

²³⁵ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersüchtigen*. P. A. Bolling, Augsburg 181, s. 24.

²³⁶ Thámem zapsaný závěr Werthenova monologu do *Scenarien-Buch* má znovu své významové opodstatnění, odhaluje jednak zárlivou osobnost hraběte Solma vůči jeho ženě Marii, aby vše ještě umocnil Werthenovým přirovnáním Solma a Marie k Othellovi a Desdemoně ze Shakespearovy tragédie Othello, benátský mouřenín, jakožto jakýmsi archetypálním zástupcům tohoto typu chování ve světovém dramatu a divadle.

²³⁷ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 28.

²³⁸ Thámův záznam stran scénického pojednání druhého dějství odpovídá místopisnému zasazení děje do zahradního sálu v Bollingově augsburském (s. 40) i Wallishauserově vídeňském tisku (s. 32). V provedení knížecí společnosti tak patrně nedošlo od jevištního ztvárnění prvního dějství k výraznější scénické proměně, na jevišti zůstal stůl a sesle, sál byl i nadále vybaven oknem, které naopak ani jeden z tisků neuvádí. Thám naproti tomu neupřesňuje kostýmy účinkujících postav, není tak jasné, zda hrabě Solm a hrabě Walling byli rovněž oblečeni do cestovních oděvů (Reisekleidern), byť to lze považovat za pravděpodobné. *Scenarien-Buch* neobsahuje ani náznak jevištního aranžmá obou postav, načrtávajících mj. i jejich vnitřní rozpoložení, viz. scénické poznámky Bollingova augsburského tisku, s. 40: Solm sitzt. Walling geht heftig auf und ab/Solm sedí. Walling chodí prudce sem a tam, resp. Wallishauserova vídeňského tisku (s. 32): Solm sitzt. Walling geht heftig auf und nieder/Solm sedí. Walling chodí prudce nahoru a dolů.

2.	Christian. <u>[Setze mich indessen nieder. Sie müssen doch wieder daher kommen.]²³⁹ weil sie heimlich hier sein wollen.</u>		Flasche Wein. Gebackenes im Tuche (<u>Christian</u>). 2 Gläser. ²⁴⁰	
3.	Dazu Solm. Walling. [Walling] <u>So arg ist er nicht betrunken.</u> Christian zurück.			
4.	Solm. Walling.			
5.	Marie. <u>(Da sie zum Fenster geht, öffnet Walling die Türe. Solm hält ihn ab.) [Gott verhüte nur, dass mein Gemahl nichts von dieser Zusammenkunft erfährt;]²⁴¹ ich wäre verloren.²⁴²</u>			
6.	Dazu Werthen. [Werthen] <u>[Göttliches Weib! In meinen Armen sollen Sie]²⁴³ das Unglück ihrer Ehe vergessen, in meinen Armen – Walling und Solm schleichen hinaus#²⁴⁴ [Marie] <u>Gott! mein Gemahl!</u></u>			# Marie. <u>Und den Maler mit Verachtung straft.</u> (Getöse.)
7.	Dazu Solm. Sturz. Walling. Bediente.			
8.	Vorige ohne Marie.		Juliens Portrait (<u>Werthen</u>).	
9.	Vorige ohne Werthen.			
	<i>Actus 3</i>			
1.	Julie. <u>Ei, ei, sie hat Geheimnisse.</u> Dazu Werthen. [Julie] <u>Dafür musst du einen Kuss haben.</u>	Juliens Zimmer. ²⁴⁵	Blumen (<u>Julie</u>). ²⁴⁶ Gestickte Brieftasche. Portrait. Schaumünze. (<u>Werthen</u>).	
	Dazu Walling.			

²³⁹ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 43.

²⁴⁰ Stav používaných rekvizit se v Thámově *Scenarien-Buch* shoduje s oběma tisky, s výjimkou dvou sklenic, které v provedení knižecí společnosti přinesl opilý Christian hraběti Solmovi a hraběti Wallingovi.

²⁴¹ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 181, s. 54.

²⁴² Zápisu této Mariiny repliky lze opět rozumět jako orientačnímu bodu v ději, neboť uzavírá pátý výstup druhého dějství, současně má však i vyznění významové – Marie, která očekává hraběte Werthena, svého nepoznaného bratra, předstírajícího jí lásku, je z ústraní pozorována hrabětem Wallingem, jenž se domnívá, že přítelova manželka čeká na svého milence. Mariina promluva stručně shrnuje dějovou zápletku o domnělých milencích a žárlivých manželech, kteří své ženy zatoužili podrobit zkoušce věrnosti.

²⁴³ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 55.

²⁴⁴ Thámovo záznamové propojení jevištního dění se zvukovým efektem hřmotu (Getöse), který zazněl v provedení knižecí společnosti patrně zpoza scény a měl představovat hluk ven (hinaus) se plížících postav Solma a Wallinga. Tento Thámem zaznamenaný divadelní záměr odpovídá v provedení knižecí společnosti scénickým poznámkám Bollingova augsburského tisku: Man hört Getöse (s. 59) i Wallishauserova vídeňského tisku: Man hört Getöse (s. 46).

²⁴⁵ Thámův zápis místa konání třetího dějství (Juliin pokoj) souhlasí s oběma tisky.

²⁴⁶ Tytéž květiny, které Julie úvodem prvního dějství přinesla Marii. Jeviště mohlo v provedení knižecí společnosti vypadat velmi podobně jako v případě pokoje v Mariině domě (zámku) na začátku prvního dějství, v Juliině pokoji se nacházel stůl a sesle nebo židle, viz. scénická poznámka z Bollingova augsburského tisku (s. 72): Werthen schleicht sich herein, und stellt sich hinter ihren Stuhl/Werthen se vkrade dovnitř a postaví se za [Juliinu] židli.

	Beschämte Eifersucht	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 15 Scena				
2.	[Julie] <u>[Er weiß ja nicht, dass Du mein Bruder bist;]²⁴⁷ da muss es ihm auffallen.</u> Dazu Solm. Walling. [Solm] <u>He Bediente!</u> Dazu Bedienter. [Werthen] <u>[Jetzt glaube ich erst,]²⁴⁸ dass es ihnen mit der Besserung ernst ist.</u>			

3. Dazu Marie. Sturz.

	Schlaue Wittwe ²⁴⁹	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1. ²⁵⁰	Georg. <u>Ein wenig lauschen ist unverwehrt.</u>	Garten. ²⁵¹	Geschriebener Brief, pag. 5 (Georg). ²⁵²	
2.	Dazu Frau von Rosenhof.		4 geschriebene Briefe pp. 7. 8. 9. (Georg). ²⁵³	
3.	Frau von Rosenhof. <u>[Gut, dass der fünfte Narr nur ein Bedienter ist; er wäre sonst im Stande,]²⁵⁴ auch mich zur Närrin zu machen.</u>			

²⁴⁷ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 79.

²⁴⁸ Doplněno podle: J. Franul v. Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. A. Bolling, Augsburg 1810, s. 84.

²⁴⁹ Celým názvem: *Die schlaue Wittwe oder Die Temperamenten* (Chytrá vdova, aneb Temperamenty). K prvnímu zdokumentovanému provedení této jednoaktové frašky německého dramatika Augusta Kotzebua došlo 16. 3. 1803 na jevišti Dvorního divadla (Hoftheater) ve Stuttgartu. Hra vyšla v témže roce tiskem v Berlíně u vydavatele François Théodora de La Garde jako součást svazku autorových divadelních her *Almanach Dramatischer Spiele zur geselligen Unterhaltung auf dem Lande von A. von Kotzebue*.

Kotzebuova fraška vychází svým námětem z tříaktové komedie Carla Goldoniho *La vedova scaltra*, premiérově uvedené 1748 v Benátkách.

Původní Goldoniho verze se dočkala rovněž operních zpracování. V pražském Divadle v Kotcích se 1774 za direkce Giuseppe Bustelliho uskutečnila během karnevalu premiéra opery buffa *La vedova scaltra*, zkomponované tehdejšími členy Bustelliho souboru, pěvcem a skladatelem Vincenzem Righinim, autorem libreta byl Nunziato Porta.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805–1806 pouze jediné představení této Kotzebuovy frašky. Stalo se tak po 12. 6. 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není prokázána.

Přítomnost záznamu scénické podoby Kotzebuovy frašky v prvním dílu *Scenarien Buch* potvrzuje také zápis názvu titulu v Thámově abecedním repertoárovém soupisu na s. 131 pod písmenem S ve znění: „*Schlaue Wittwe*“, vč. odkazu na s. 15, kde zápis ve *Scenarien Buch* začíná.

²⁵⁰ K porovnání Thámovy rukopisného záznamu a tištěného vydání použito svazku č. 78 z vídeňského souborného vydání Kotzebuových dramát: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*. A. Mausberger, Wien 1829, 66 s.

²⁵¹ Místopisné zasazení děje do zahrady v domě Frau von Rosenhof se podle Thámovy zápisu shodovalo v provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu s Mausbergerovým vídeňským tiskem Kotzebuovy frašky (s. 5).

²⁵² Shoda mezi rukopisem a tiskem je rovněž v užití rekvizity dopisu, který Frau von Rosenhof přináší sluha Georg.

²⁵³ Jednalo se o dopisy čtyř nápadníků, zaslaných čerstvě ovdovělé Frau von Rosenhof, viz. Mausbergerův vídeňský tisk (s. 6-7).

²⁵⁴ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*. A. Mausberger, Wien 1829, s. 9.

4.	Dazu Kuhwackel. 3 Bediente. ²⁵⁵ [Kuhwackel] <u>[Peter!] Wisch mir den Angstschweiß von der Stirne.</u> ²⁵⁶		Pelzstiefeln (<u>Kuhwackel</u>). Sessel. (<u>Bedienter</u>). Fliegenwedel (<u>detto</u>). Dose. (<u>detto</u>). ²⁵⁷
5.	Dazu Georg (Als Tanzmeister.) (<u>Georg ab.</u>)		
6.	Dazu Major. ²⁵⁸ [Frau von Rosenhof] <u>Wohlan, das wird sich zeigen.</u>		Offiziersdegen. Hut (<u>Major</u>).
7.	Dazu Georg (Als Schriftsteller.)		
8.	Frau von Rosenhof. Major. [Frau von Rosenhof] <u>Denn wäre ich auch los.</u>		
9.	Dazu Graf.		
10.	Graf. <u>Moralität ohne Sinn für Paradoxie ist gemein.</u> ²⁵⁹		
strana 16 Scena 11.			
	Dazu Georg (Als Kammermädchen.) (<u>Beide ab.</u>)		Schleier (<u>Georg</u>). Geschriebenes Billet, pag. 32 (<u>Georg</u>). Binde (<u>detto</u>). ²⁶⁰
12.	Frau von Rosenhof. <u>Er kommt.</u>		
13.	Dazu Georg. Graf.		

²⁵⁵ V provedení knížecí společnosti přiváděli von Kuhwackela, stejně jako v Mausbergerově vídeňském tisku (s. 9) na jeviště tři sluhové.

²⁵⁶ Thámův zápis von Kuhwackelovy repliky s výzvou jednomu z jeho sluhů: Petře, setři mi pot strachu z čela, má též významový důvod, postihuje kontext předchozího děje, během něhož se zavalitý a upachtěný von Kuhwackel uchází o Frau von Rosenhof.

²⁵⁷ Rekvizity kožešinových bot, sesle, kterou nesou jeho sluhové a plácačka na mouchy, charakterizující postavu von Kuhwackela se podle Thámova záznamu shodovaly v představení knížecí společnosti s požadavky rekvizit v tištěném vydání (s. 9), viz. scénická poznámka: Der dicke Herr von Kuhwackel, von zwei Bedienten geführt. Ein anderer trägt ihm einen Sessel nach, auf welchen er sich sogleich niederläßt. Die Bedienten stehen um ihn her. Einer wedelt ihm die Fliegen ab/Thlustý pan von Kuhwackel, vedený dvěma sluhy. Další [sluha]mu nese sesli, na kterou se [von Kuhwackel] ihned posadí. Sluhové stojí kolem něj. Jeden mu odhání mouchy. U rekvizity dózy (Dose) se v Thámově manuskriptu jednalo o tabatěrku na tabák, viz. scénická poznámka Mausbergerova tisku (s. 10): Der Bedienter nimmt ihm die Dose aus der Tasche, und präsentiert sie ihm offen/Sluha mu vytahuje z kapsy tabatěrku a otevírá ji.

²⁵⁸ Celým jménem Major von Brudduz.

²⁵⁹ Tento Thámův zápis poslední věty z promluvy Hraběte lze chápat také ve významovém smyslu jako shrnutí toho, jakým způsobem Hrabě uvažuje, jaký má charakter, neboť neuznává morálku (mravnost) bez smyslu pro paradox, tzn., že v jeho očích lze z morálních zásad ustoupit, pokud situace takový přístup vyžaduje. S tímto názorem je Hrabě vzápětí konfrontován při dialogu s Georgem, přestrojeným za komornou, které Hrabě nadbíhá, jakkoliv se v dialogu s Frau von Rosenhof v deváté výstupu zaštiťuje věrností.

²⁶⁰ Thámem zapsané rekvizity závoje, jež je součástí Georgova převleku za komornou, psaného lístku a pásky, kterou Georg zavazuje Hraběti oči, když s ním jako domnělou komornou Hrabě flirtuje korespondovaly v provedení knížecí společnosti s tištěným vydáním Kotzebuovy frašky, viz. Mausbergerův vídeňský tisk, s. 24.

14.	Frau von Rosenhof. <u>Sieh da, der kläglichste meiner Liebhaber.</u> ²⁶¹			
	Schlaue Wittve	Theater	Requisiten	Anmerkungen
15.	Dazu Auwau.			
16.	Auwau. <u>[Darum hab´ich mich entschlossen, diese dürre marklose Hand der schönen.]</u> ²⁶² <u>muntern Frau von Rosenhof zu reichen.</u>			
17.	Dazu Georg (Als Marktschreier.)			
18.	Georg. <u>[Der List gebe ich den Abschied;]</u> ²⁶³ <u>aber die Liebe soll mir weiter helfen.</u>			

19. Dazu Frau von Rosenhof.

²⁶¹ Rovněž tato Thámem zapsaná koncová replika z krátkého monologu Frau von Rosenhof má své významové opodstatnění, jelikož v ní slovy o nejžalostnějším milenci tato postava předjímá charakter konferenčního rady Auwaha, posledního ze čtveřice nápadníků. Ten tuto poznámku Frau von Rosenhof potvrdí hned první větou své promluvy na začátku patnáctého výstupu: Schönste unter gebrechlichen Weibern, ich bin Ihr mirabelsten Diener/Nejkrásnější mezi křehkými/neduživými ženami, jsem Váš nejubožejší služebník, viz. Mausbergerův vídeňský tisk, s. 27.

²⁶² Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*. A. Mausberger, Wien 1829, s. 30.

²⁶³ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*. A. Mausberger, Wien 1829, s. 33.

	Beiden kleinen Savoyarden ²⁶⁴	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1. ²⁶⁵	Amtmann. Dorfwächter. Krämer. Bauersleute. Dorfkomödiant. Friedel.	Schlosshof mit Mauer und großen Tor, daneben ein kleines zum Öffnen mit Glocke. Zu beiden Seiten Pavillons mit Schornsteinen. Hinten Allee mit Jahrmarktsbuden. Rasenbank. ²⁶⁷	Glocke. Trommel. Zettel (Komödiant). ²⁶⁸	
	<i>Chorus.</i> ²⁶⁶ [Amtmann] <u>Und ich – ich weiß, dass ich sie –</u>			
2.	Dazu Pietro. Joseph. (Von außen.) (Da die Wächter aufmachen, kommen sie hervor). ²⁶⁹ [Pietro] <u>Ja iss sich gut –</u>		Kästchen mit Murmeltier. Triangel (Pietro). Glückstopf mit Lebkuchen. Drehspiel (Joseph). ²⁷⁰	
3.	Dazu Clermont.			

²⁶⁴ Německojazyčná verze francouzské jednoaktové zpěvohry *Le deux petits Savoyards* skladatele Nicolase Dalayraca (1753–1809) a libretisty Benoit Josepha Marsolliera (1750–1817). Premiéra se uskutečnila 14. 1. 1789 v sále Favart Opéry comique v Paříži. Následovalo provedení 16. 1. 1789 u královského dvora na zámku ve Versailles.

Existovaly minimálně dva překlady či dvě německojazyčné verze tohoto hudebně-dramatického titulu. První z nich pořídil rakouský dramatik Joachim Perinet, autorem druhého byl německý literát a dramatik Heinrich Gottlieb Schmieder. Zatímco Perinetův překlad respektuje v personáliích jména postav z francouzského originálu, Schmiederovo libreto je mění, úpravou jmen obou Savojanů z původních Michel a Jost na Pietro a Joseph. Perinetova verze byla poprvé uvedena 1792 ve vídeňském Divadle v Leopoldstadtu (Theater in der Leopoldstadt), v téže roce vyšlo ve Vídni u vydavatele Matthiase Andrease Schmidta libreto, obsahující poznámku o provedení zpěvohry na leopoldstadtské scéně.

Václav Thám znal pravděpodobně německojazyčný překlad Dalayracovy a Marsollierovy zpěvohry již ze svého angažmá v pražském Vlastenském divadle, 8. 1. 1795 zde byla za ředitelství Antona Gramse uvedena premiéra Schmiederova překladu pod názvem: *Die beiden (kleinen) Savoyarden*. Překlad do českého jazyka není v období Tháмова hereckého působení ve Vlastenském divadle v letech 1789–1798 prokázán, stejně jako Tháмова herecká participace na německojazyčném provedení.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu sehrála zpěvohru *Die beiden kleinen Savoyarden* pouze jednou, patrně po 12. 6. 1805 v Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámově není u tohoto představení doložena.

Thámův rukopisný záznamu divadelního pojetí do *Scenarien-Buch* vycházel podle jmen postav z překladu Heinricha Gottlieba Schmiedera. Je možné, že Thám pracoval s touto překladovou verzí, neboť s ní už byl obeznámen z provedení ve Vlastenském divadle.

Přítomnost Tháмова záznamu zpěvohry *Die beiden kleinen Savoyarden* v prvním dílu *Scenarien-Buch* potvrzuje na s. 129 pod písmenem B zápis názvu titulu v Thámově abecedním soupisu ve zkráceném znění: *beiden Savoyarden*, vč. připojeného odkazu na stranu 16, kde zápis v této rukopisné teatralii začíná.

²⁶⁵ K porovnání Tháмова rukopisného záznamu s tištěnou verzí překladu Heinricha Gottlieba Schmiedera použito vídeňského tisku J. B. Wallishausera, určeného k provedení zpěvohry ve vídeňském Dvorním divadle (tj. nepochybně po prohlédnutí textu libreta cenzurou): N. Dalayrac, H. G. Schmieder dle B. J. Marsolliera: *Die beiden kleinen Savoyarden*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, 52 s.

²⁶⁶ U jevištního aranžmá lze v souladu Tháмова rukopisu a tištěného vydání (s. 4) předpokládat během úvodního sboru v provedení knížecí společnosti doprovodný tanec venkovského obyvatelstva a postav Venkovského hlídače (Dorfwächter), Úředníka/Úředního představeného obce (Amtmann), viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 4): Es wird getanzt, resp. zpívána replika přítakávajícího sboru: Wir tanzen! Taneční projev Úředníka pak mohl být ve shodě s tiskem doplněn komickou obrátkou pohybu (mit einer komischen Wendung).

²⁶⁷ Vzhled scény v provedení knížecí společnosti takřka detailně odpovídal scénické poznámce Wallishauserova vídeňského tisku (s. 3) situováním děje na zámecký dvůr (Schloßhof), vč. dvou postranních pavilonů s komíny, odlišné bylo pouze v tisku zmiňované jednotné umístění po levé straně přední části jeviště se vstupními dveřmi uprostřed, viz Wallishauserův tisk: Bei den ersten Kulissen vom Theater linker Hand sind zwei kleine Pavillons, zwischen ihnen die Eingangstüre, zatímco Thámův záznam hovoří o pavilonech po obou stranách jeviště. Shodné či velmi podobné se zdá být také pojednání aleje s jarmarečnickými boudami (krámy) v pozadí (hinten podle Tháмова zápisu) a drnovou lavičkou v představení knížecí společnosti. Scénická poznámka Wallishauserova vídeňského tisku mluví o průhledu skrze bránu do aleje, kde stojí [jarmareční] boudy (krámy) a scéna je zalidněna trhovčými vyvolávači, Thám u provedení knížecí společnosti zmiňuje označením Krämer kramáře či trhovce a venkovský lid (Bauersleute).

²⁶⁸ Rekvizita cedule s názvem a popisem komediantské produkce odpovídá v Thámově záznamu tištěnému vydání (s. 5), viz scénická poznámka: Ein Dorfkomödiant überreicht ihm einen grossen Zettel/Vesnický komediant mu (Úředníkovi) předává velkou ceduli. Rekvizity zvonků a bubnu byly při srovnání rukopisu a tištěného vydání patrně vlastním divadelním záměrem knížecí společnosti.

²⁶⁹ S tištěným vydáním se ztotožňující pokyn strážnému (Wächter), aby otevřel a vpustil Pietra a Josepha na scénu, pouze s rozdílem Tháмова zápisu v plurálu, tj. společného příchodu (kommen sie hervor) a singuláru scénické poznámky Wallishauserova vídeňského tisku (s. 8): [Joseph] zum Wächter, der ihm aufmacht.

²⁷⁰ Shoda Tháмова záznamu k představení knížecí společnosti a tištěného vydání (s. 8) ohledně rekvizit postav obou Savojanů, Pietra a Josepha, viz. scénická poznámka Wallishauserova vídeňského tisku: Sie kommen beide fröhlich hereingelaufen, und drängen sich durchs Volk hindurch. Pietro trägt ein Kästchen auf dem Rücken, worin ein Murmeltier ist, in der Hand hat er einen Triangel. Joseph trägt einen Glückstopf mit Honigkuchen, und ein Drehspiel/Oba přicházejí dobře naložení, razí si cestu davem. Pietro nese na zádech schránku, v níž je mručící zvíře, v ruce má triangel. Joseph nese vroucí hrnc s medovým koláčem, a otáčivou hru.

strana 17 <i>Scena</i>	[Amtmann] <u>Ach, das sollst du –</u> [Clermont] <u>Da kommt der gnädige Herr.</u>			
4.	Dazu Baron. <i>Chorus.</i> ²⁷¹ <i>L. Aria. (Pietro).</i> ²⁷² [Baron] <u>[Ihr habt beide gefehlt mit dem Amtmann.] und zur Strafe sollt ihr hier im Schlosse bleiben.</u> Amtmann zurück.		Geldbeutel (<u>Baron</u>).	
5.	Baron. Pietro. Joseph. <i>Duetto. (Joseph. Pietro).</i> ²⁷³ [Baron] <u>Clermont!</u> Dazu Clermont. Bedienter.			
6.	Baron. <i>Aria. (Baron).</i> ²⁷⁴ <u>(Will ab.)</u>			
7.	Dazu Clermont			
8.	Baron. <u>[Sie werden ihr Unterstützung schicken, das Vergnügen.]</u> ²⁷⁵ <u>das ich ihnen lassen will – Ach, da kommt Pietro.</u>			
9.	Dazu Pietro. <i>Duetto. (Baron. Pietro).</i> [Baron] <u>[Wie weit entfernt hin ich,]</u> ²⁷⁶ <u>ihn darum zu tadeln.</u>			
	Beiden kleinen Savoyarden	Theater	Requisiten	Anmerkungen

²⁷¹ V provedení knížecí společnosti šlo o opakování sborového výstupu z první scény: O welche Lust (O, jaké potěšení), po němž stále přítomní kramáři a venkované odešli z jeviště a zůstali pouze Pietro, Joseph, Amtmann (Úředník, Úřední představený obce) a Clermont, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 11): Die Krämer und Bauern gehen. Es bleibt niemand als der Amtmann, Clermont und die beiden kleinen Savoyarden.

²⁷² Thám do *Scenarien-Buch* původně poznamenal duet Josepha a Pietra (2 Duetto. Joseph. Pietro), který však škrtnul a zapsal árii (savojskou píseň) Josepha s číselným označením 1, jež znamenalo zřejmě potvrzení Josephova sólového pěveckého výstupu. Je ovšem otázka, jak při představení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu tento výstup vypadal, neboť ze Schmiederova překladu zpěvohry, jak uvádí Wallishauserův tisk (s. 14-15) vyplývá, že Joseph přednese svůj vokální výstup samostatně, za Pietra velmi hlasitého doprovodu na triangl (viz. scénická poznámka: sehr stark auf dem Triangel schlägt, als wenn er Volk hervorlockte/velice silně tluče na triangl, jako kdyby chtěl přilákat lidi) a Pietro během svého doprovodu Josephovy písně podvkrát zakřičí do textu: Ein lebendig Marmott! Schöne Rarität/Živý svišť! Krásná rarita jako odkaz k schránce s mručícím zvířetem, z čehož mohla vzniknout u zápisu duetu obou Savojanů Thámova počáteční mýlka.

²⁷³ Duet Josepha a Pietra byl provázen tancem, pantomimou či [německými] skoky obou Savojanů, viz. scénické poznámky Wallishauserova vídeňského tisku (s. 20): Beide machen die dazu gehörigen Pantomimen/Oba k tomu dělají patřičnou pantomimu, resp. Deutsche Sprünge. Thám do *Scenarien-Buch* tyto pokyny stran jevištního pohybu sice nezaznamenal, vzhledem k podobnosti rukopisného záznamu a tištěného vydání Schmiederova překladu zpěvohry však byly tyto pohybové-taneční kreace pravděpodobně součástí představení knížecí společnosti.

²⁷⁴ Thám do *Scenarien-Buch* nezapsal recitativ, předcházející Baronově árii, viz. Wallishauserův vídeňský tisk (s. 23), třebaže tak učinil v záznamech jiných hudebně-dramatických titulů, např. u árie Louise v Schikanederově zpěvohře:

Der Tyroler Wastel (Scenarien-Buch s. 7), je tedy otázkou, zda Baronova árie zazněla v úplnosti či nikoliv.

²⁷⁵ Doplněno podle: N. Dalayrac, H. G. Schmieder dle B. J. Marsolliera: *Die beiden kleinen Savoyarden*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 26.

²⁷⁶ Doplněno podle: N. Dalayrac, H. G. Schmieder dle B. J. Marsolliera: *Die beiden kleinen Savoyarden*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 30.

10.	Dazu Clermont. (Pietro ab.)		
11.	Dazu Joseph.		Flinte. Hut. Sacktuch (Joseph). ²⁷⁷
12.	Joseph. Clermont. (Joseph verschwindet.)		
13.	Dazu Clermont. (Clermont ab.)		
strana 18 Scena 14.			
	Joseph. (Am Schornsteine.) <i>Aria. (Joseph).</i> (Nach dem 2ten Vers erscheint Pietro am andern Schornsteine.) ²⁷⁸ [Joseph] <u>Ein Tritt mit dem Fuß, komm –</u>		Stein (Auf der Erde.) Schnappsack mit Nüssen schwarzem Brot (Joseph). ²⁸⁰
15.	Dazu Amtmann. Wächter. Bauersleute. Krämer. ²⁷⁹ <i>Quintetto.</i>		
16.	Dazu Baron. Clermont.		blecherne Büchse mit Petschaft. Ring. Portrait (Pietro). ²⁸¹ Portrait (Clermont).
17.	Baron. Pietro. Joseph. [Baron] <u>[Geht.]²⁸² ihr seid meiner Wohltaten nicht wert.</u>		
18.	Dazu Clermont. Amtmann. [Baron] <u>[Ich denke, du wirst diesen Abend]²⁸³ einen guten Handel machen können.²⁸⁴ Clermont zurück.</u> [Baron] <u>Verbirg die beiden Kleinen hinter dich.</u>		
19.	Dazu Amtmann. Wächter. Bauersleute. Friedel. Dorfkomödiant. Bediente.		

²⁷⁷ Thámem zaznamenané Josephovy rekvizity souhlasí se scénickou poznámkou Schmiederova překladu ve Wallishauserově tisku (s. 32): [Joseph] hat einen Hut mit einer weißen Kokarde auf, und ein Gewehr auf der Schulter. An der Koulisse er marchiert als Soldat, und hält mitten auf dem Theater still/[Joseph] má klobouk s bílou kokardou a na rameni zbraň. Mašuruje na pozadí jako voják a stane tiše uprostřed jeviště.

²⁷⁸ Thámova poznámka ke scénickému aranžmá, jenž obsahuje zjevení se Pietra za druhým komínem po doznění druhé části Josephovy árie se v provedení knížecí společnosti shoduje se scénickou poznámkou Wallishauserova tisku (s. 38), protože teprve po doznění druhé části árie zpívají Joseph a Pietro nejprve společně a poté Pietro sám: [Pietro] auf dem anderen Schornstein/[Pietro] na jiném komíně.

²⁷⁹ V porovnání Thámova zápisu, kde není pěvecký výstup sboru tentokrát poznamenán obvyklým substantivem *Chorus* a tištěného vydání (s. 42-44), tvořili sbor v představení knížecího souboru venkovští lidé a kramáři. Tento opakující se sbor se během patnáctého výstupu prolínal s pěticí (kvintetem, viz. Thámův záznam) zpívajících postav, Pietra, Josepha, Amtmanna a zřejmě dvou strážných (Wächter).

²⁸⁰ Jak dokládá Thámův zápis, Josephovy rekvizity se nepatrně lišily v provedení knížecí společnosti od Wallishauserova vídeňského tisku (s. 40), neboť ořechy (Nussen) nahradily sýr (Käse).

²⁸¹ Pietrovy rekvizity plechovky s pečetidlem, prstenem a portrétem byly v provedení knížecí společnosti zcela v souladu s Wallishauserovým tiskem Schmiederova překladu (s. 45) a oba Savojané se tak jimi mohli prokázat Baronovi, jakožto svému strýci.

²⁸² Doplněno podle: N. Dalayrac, H. G. Schmieder dle B. J. Marsolliera: *Die beiden kleinen Savoyarden*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 47.

²⁸³ Doplněno podle: N. Dalayrac, H. G. Schmieder dle B. J. Marsolliera: *Die beiden kleinen Savoyarden*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 48.

²⁸⁴ Oproti tištěnému vydání Thám u provedení knížecí společnosti zakončil zápis Baronovy repliky slovesem können, čímž se liší vyznění Baronovy promluvy k Josephovi; Joseph bude moci nyní večer symbolicky udělat dobrý obchod, nikoliv, že udělá dobrý obchod, je totiž jedním z Baronových synovců, což mu umožňuje nabídnout své zboží bez obav z jakéhokoliv omezení.

	Jolantha, Königin von Jerusalem ²⁸⁵	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus 1</i>			
1. ²⁸⁶	Jolantha. Athanasia. Hofdamen. ²⁸⁷ [Jolantha] <u>[Ein Weib auf dem Throne verbindet Mut mit schlauer List und lässt]</u> ²⁸⁸ <u>den Schein der Herrschaft ihren Räten, indem sie herrscht.</u> ²⁸⁹	Saal der Königin. ²⁹⁰		
2.	Dazu Barzellona. [Jolantha] <u>[O Freundin! Sieh, wie meine Krone und mein Glanz]</u> ²⁹¹ mir täglich neue Freude machen.			
3.	Dazu Fridolin. [Jolantha] <u>Es ist dein Freund!</u>			
strana 19 <i>Scena 4.</i>				
5.	Dazu Fulques. Fulques. Fridolin. [Fulques] <u>Welch ein Schmerz! Er liebt Jolantha!</u>		Portrait (Fulques). ²⁹²	
6.	Dazu Barzellona.			

²⁸⁵ Čtyřaktová truchlohra Friedricha Wilhelma Zieglera měla premiéru 17. 4. 1797 ve vídeňském Dvorním divadle (Burgtheateru). Poté byla do 7. 3. 1800 střídavě reprízována v Burgtheateru a na jevišti pobočné scény, Divadla u Korutanské brány (Kärtnerthortheater). Dekorace pro vídeňskou dvorní scénu vytvořil český jevištní výtvarník Josef Platzer. Podle autorova rukopisu vyšla Zieglerovy truchlohry r. 1799 nebo již před r. 1799 tiskem u vídeňského vydavatele J. B. Wallishausera, v témže roce bylo dílo ve Vídni vydáno také vydavatelem Ch. P. Rehmem.

Není zdokumentováno německojazyčné provedení v pražském Nosticově (Stavovském) divadle či na jevišti Vlastenského divadla v období 1797–1798, kdy Václav Thám v pražském divadelním prostředí ještě působil. V tomto období není doložena ani existence překladu do českého jazyka, který realizoval až ve 20. letech 19. století Jan Nepomuk Štěpánek a zařadil jej do X. svazku souborného vydání svých překladů divadelních her *Divadlo v Praze*. Publikace vyšla 1825 u pražského nakladatele Gottlieba Haase. Premiéra Štěpánkova překladu Jolanthy se uskutečnila 20. 3. 1825 ve Stavovském divadle.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena realizovala v době Thámovy působení v tomto souboru v letech 1805–1806 dvě představení Zieglerovy truchlohry. Poprvé se tak stalo po 12. 6. 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. K tomuto provedení pravděpodobně vznikl Thámův záznam divadelního pojetí do prvního dílu rukopisné teatrie *Scenarien Buch*. Druhé představení se konalo 19. 12. 1805 na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštině. Lze předpokládat, že při opětovném zkoušení a repríze společnost z Thámovy rukopisného záznamu vycházela. Ani u jednoho z obou představení není prokázána herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové.

Doklad o zápisu divadelního pojetí Zieglerovy truchlohry v Thámově *Scenarien Buch* se nalézá na s. 130 tohoto pramene v Tháměm vypracovaném abecedním soupisu všech zaznamenaných titulů z obou dílů manuskriptu pod písmenem J a ve zkráceném znění: „Jolantha“, vč. připojeného odkazu na stranu 18, kde Thámův záznam ve *Scenarien-Buch* začíná.

²⁸⁶ K porovnání Thámovy rukopisného záznamu a tištěného vydání použito vídeňského tisku: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, 94 s.

²⁸⁷ Thám ve *Scenarien-Buch* přesněji neurčuje počet Jolantinych dvorních dam, což u jeho záznamů není obvyklá praxe. Neutrální je ale i scénická poznámka v Rehmově tištěném vydání (s. 5), která hovoří pouze o větším počtu dvorních dam na scéně (viele Hofdamen).

²⁸⁸ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 7.

²⁸⁹ Tháměm zaznamenanou repliku Jolanthy lze chápat rovněž jako významový bod textu, Jolantha v ní souhrnně vyjadřuje schopnosti, vlastnosti či taktiku, jimiž by královna měla disponovat, odvahu i vychytralou lstivost, zdání vlády, svěřené rádcům, kterým ovšem sama vládne.

²⁹⁰ Thámův záznam jevištního pojetí první scény (Královnin sál) blíže nekonkretizuje místo děje. Nečiní tak ovšem ani Rehmův vídeňský tisk (s. 5), omezující se na poznámku: Königlicher Pallast im orientalischen Geschmack/Královský palác v orientálním vkusu.

²⁹¹ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 12.

²⁹² V provedení knížecí společnosti se mohlo jednat o medailon s královniným portrétem, který měl Fulques von Anjou zavěšený na krku, viz. scénická poznámka Rehmova vídeňského tisku (s. 20): [Fulques] zieht ein Bild aus dem Busen/Stáhne obrázek z prsou.

	Jolantha, Königin von Jerusalem	Theater	Requisiten	Anmerkungen
7.	Fulques. Barzellona. [Barzellona] <u>[Knabe! Zieh dein Schwert; entehre nicht]²⁹³ das königliche Haus, aus dem du stammst! (Fechten.)²⁹⁴</u>			
8.	Dazu Jolantha. Athanasia. Kurt. Hofdamen. Gefolge.			
strana 19 Scena	<i>Actus 2</i>			
1.	Raymund. Sonnak. Kurt. Knappen. [Raymund] <u>[Fulques mag dafür büssen! Er ist schon wegen mancher Übeltat bei uns anbeklagt; doch wir wollen sehen.]²⁹⁵ ob er noch zu retten ist.</u>	Kolonnade mit Thron, hinten Jerusalem.²⁹⁶	Rotes Tuch²⁹⁷ zum Thron.	
2.	Dazu Jolantha. Athanasia. [Raymund] <u>[Mit Demut] ihn zu verehren ist unsere Pflicht. Doch —²⁹⁸</u>		Urkunde (Jolantha). ²⁹⁹	
3.	Dazu Tyrok.			
4.	Vorige ohne Raymund und Ritter.			
5.	Jolantha. Athanasia. [Athanasia] <u>[Er wird ihm]³⁰⁰ nie als seinem König huldigen.</u>			
6.	Dazu Barzellona. [Jolantha] <u>[O sähe dich das Volk, auf dessen Liebe du so vermessen pochest, in diesem Augenblicke, es würde voll Mitleiden den Helden bedauern.]³⁰¹ der sich selbst zu besiegen, noch nicht lernte.³⁰²</u>			
7.	Dazu Robert.			
8.	Vorige ohne Robert.			

²⁹³ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 24.

²⁹⁴ Šermířský souboj Fulquese z Anjou a hraběte Barzellony, odpovídal v provedení knížecí společnosti tištěnému vydání Zieglerovy truchlohy (s. 24), vč. scénického pohybu/aranžmá postav, viz. scénické poznámky: [Graf Barzellona] stößt ihn [Fulques] mit dem Degenknopf/Postřiči jej mečem, resp. [Fulques] zieht pfeilschnell sein Schwert; sie kämpfen heftig/Vytasí střelhitě svůj meč; prudece bojují.

²⁹⁵ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 30.

²⁹⁶ Jevištňní ztvárnění první scény druhého dějství (Kolonáda s trůnem, v pozadí Jeruzalém) se v provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu takřka shodovalo se scénickými požadavky tištěného vydání, viz. Rehmův vídeňský tisk: Eine Kolonade, die sich hinten mit einem großen und zwei kleinen Bogen schließt, durch welche man einen Teil von Jerusalem, das Gebirge und die umliegende Gegend sieht. Thron/Kolonáda, zakončená na pozadí jedním velkým a dvěma malými oblouky, skrze něž je vidět část Jeruzaléma, hory a kolem ležící krajinu. Trůn.

²⁹⁷ Červené sukno, přehozené přes trůn bylo, při porovnání Thámova rukopisu a tištěného vydání původním záměrem knížecí společnosti.

²⁹⁸ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 33.

²⁹⁹ Thám mimo poznámku o rekvizitě listiny, předávanou Jolantě dále nedoplňuje jevištňní aranžmá postav či neinformuje o případných dalších rekvizitách, přesto se provedení knížecí společnosti mohlo slučovat s pokyny scénické poznámky v tištěném vydání, viz. Rehmův vídeňský tisk (s. 30): [Jolantha] deutet einen Diener; dieser bringt zwei sammetene Stühle; gibt der Königin eine Urkunde und geht/Upozorní sluhu; tento přinese dvě sametem čalouněné židle; dá královně listinu a jde.

³⁰⁰ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 35.

³⁰¹ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 37.

³⁰² Z významového hlediska Thámem opět vhodně zvolený záznam Jolantiny promluvy, v níž královna závěrem šestého výstupu vystihuje bázlivost v povaze hraběte Barzellony.

	Jolantha, Königin von Jerusalem	Theater	Requisiten	Anmerkungen
9.	Jolantha. Athanasia. # [Jolantha] <u>Es ist sein Thron. Mein Hofstaat trette ein!</u>		Papier (Jolantha).	# Jolantha. <u>Ich ging zu weit und widerrufen kann ich nicht.</u> (Trauermarsch.) ³⁰³
10. strana 20 Scena	Dazu Hofdamen. Fulques. Robert. Tempelritter. ³⁰⁴ [Fulques] <u>[Lebe wohl! So nahe an dem Hafen meines Glücks schleudert mich der Sturm meines Zorns]³⁰⁶ in das weite Meer zurück.</u>			Da die Templer abgehen, detto. ³⁰⁵
11.	Dazu Fridolin. [Fulques] <u>Fasse dich und komm.</u>			
12.	Dazu Athanasia.			
	<i>Actus 3</i>			
1.	Fridolin. Kurt. <u>(Beide ab.)</u>	Halle. ³⁰⁷		
2.	Knappen. Sonnak. Kurt. Robert. Fridolin. Fulques. Raymund. Tempelherren. #			# <u>Marsch. dann Chor.</u> ³⁰⁸
3.	Vorige ohne Fridolin und Fulques. [Raymund] <u>Werde kalt, dann rede weiter.</u> Dazu Fridolin. Fulques.			
4.				

³⁰³ Po vyslovení Jolantiny repliky, Thámem zaznamenané do sloupce poznámek bylo pravděpodobně z odstupu, tj. zpoza scény slyšet smuteční pochod (Trauermarsch), v čemž se provedení knížecí společnosti shodovalo s tištěným vydáním, viz scénická poznámka Rehmova vídeňského tisku (s. 40): Man hört von Weiten einen Trauermarsch/Z dälky je slyšet smuteční pochod. Představení tak obsahovalo také hudební složku, a jak je z Thámova záznamu druhého výstupu třetího dějství zjevné, taktéž složku vokální (pěveckou).

³⁰⁴ Rehmův vídeňský tisk (s. 41) uvádí ve výčtu účinkujících postav vedle templářů také postavy panošů/zbrojnošů (Knappen), kteří se zřejmě při porovnání tisku a Thámova zápisu v představení knížecí společnosti neobjevili.

³⁰⁵ Odchod templářů z jeviště, (viz. porovnání se scénickou poznámkou Rehmova tisku, s. 42: Die Tempelritter gehen, die Trauermusik fängt wieder an, und verliert sich bald/Templáři jdou, smuteční hudba znovu začíná, a záhy se ztrácí) doprovázený opětovně zaznívajícím a znovu slábnoucím či se ztrácejícím smutečním pochodem, byl patrně v provedení knížecí společnosti završením působivého zobrazení desátého výstupu, který začíná slavnostním návratem templářů pod vedením Fulquese z Anjou z vítězné bitvy se Saracény. Thám k jevištnímu aranžmá tohoto výstupu do *Scenarien-Buch* nic nepoznamenal, lze však při podobnosti divadelního zpracování s tištěným vydáním Zieglerovy truchlohry usuzovat na obdobné inscenování úvodu desátého výstupu, jaké zmiňuje scénická poznámka Rehmova tisku (s. 41): [Jolantha] deutet, daß sie den Thron besteigen will; zwei gekleidete Kanzler, die Krone und Zepter auf Kissen halten, stellen sich auf den Thron. Sobald sie sich setze, fällt alles auf die Knie und legt die Hände auf die Brust. Während dessen dauert der Trauermarsch der Tempelherren fort, und kommt immer näher/[Jolanta] upozorní, že chce usednout na trůn; dva kancléři držící na polštáři korunu a žezlo se postaví k trůnu. Jakmile se [Jolanta] posadí, padne všechno na kolena a sepne ruce na prsou. Během toho neustává smuteční pochod templářů, stále se přibližuje.

³⁰⁶ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, die Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 45.

³⁰⁷ Jevištní ztvárnění první scény třetího dějství se v provedení knížecí společnosti ztotožňovalo s požadavky tištěného vydání, je otázka, zda zůstalo spíše u obecného pojetí, znázorněného základním, jednoduchým výjevem, jak tomu napovídá Thámova strohá poznámka, nebo byla scéna pojednána strukturovaněji (detailněji), jak sděluje Rehmův vídeňský tisk (s. 50): Vorn eine Halle, die auf schwarzen Marmorsäulen ruht mit geschlossener Kuppel, aus der eine Vase herabhängt, die die Halle beleuchtet. Hinten in der Mitte ist ein Säulengang, der in eine zweite Halle führt, die ganz geschlossen ist/Vpředu síň, která spočívá na sloupech z černého mramoru s uzavřenou kupolí, ze které visí váza, osvětlující halu. Vzadu uprostřed je sloupořadí, vedoucí do druhé haly, která je uzavřená.

³⁰⁸ Součástí druhého výstupu byl v provedení knížecí společnosti pochod templářů, následovaný sborovou deklamací. Thám ve *Scenarien-Buch* podrobněji neinformuje o jevištním aranžmá postav, mohlo se však podobat pokynům scénických poznámek Rehmova vídeňského tisku (s. 52): Knappen kommen und besetzen die Halle/Panoši/Zbrojnoši přicházejí a obsazují síň, resp.: Jeder legt sein Schwert auf seinen Platz und alle ziehen Schweigend in die andere Halle; dann verwandelt sich der Marsch in eine Hymne/Každý položí meč na své místo a všichni jdou mlčky do druhé síně; potom se pochod změní v hymnu.

	Jolantha, Königin von Jerusalem	Theater	Requisiten	Anmerkungen
5.	Vorige ohne Fridolin und Fulques. [Raymund] <u>[Kehrt er auch jetzt noch nicht zum Gehorsam zurück, so brauchen wir die Gewalt.]³⁰⁹ die uns Gott verliehen hat.</u>			
6.	Dazu Fulques. Fridolin. [Robert] <u>Gegen diesen feilen Knaben zog ich es. (Fechten.)³¹⁰</u>		Schrift (Fulques).	
7.	Dazu Hugo.			
8.	Vorige ohne Fulques.			
1.	<i>Actus 4</i> Kurt. Fridolin. Wache.³¹¹	Templerhof.³¹²		
2.	Fridolin (Ab.)			
3.	Jolantha. Fulques. Athanasia. Gefolge. ³¹³ [Jolantha] <u>[Dein Bruder, dein König ist in drei Tagreisen]³¹⁴ mit seinem Heere hier in Jerusalem und –</u>		Schrift (Jolantha). ³¹⁵	
4.	Dazu Hugo. <i>Strana 21</i> <i>Scena</i>			
	[Fulques] <u>Schafft mir Gelegenheit, es zu beweisen.</u>			
5.	Dazu Raymund. (Von Hugo geführt.)			
6.	Vorige, ohne Hugo. [Fulques] <u>Nein, Jolantha, so unedel ist er nicht.</u>			

³⁰⁹ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 61.

³¹⁰ Thámova poznámka k herecké akci šermířského souboje mezi Robertem a Sonnakem byla v provedení knížecí společnosti stručným pokynem s vyústěním v hromadném bojovém klání, vč. možného scénického aranžmá zúčastněných postav, jak jej doplňuje Rehmův vídeňský tisk Zieglerovy truchlohry (s. 67): [Robert] stößt Sonnak mit dem Schwert/[Robert] napadne Sonnaka mečem, resp. [Sonnak] zieht und haut nach ihm. Sie fechten. Die Glieder der verschiedenen Parteien ziehen rasch gegeneinander, und fechten ebenfalls/[Sonnak] jej následuje. Šermují. Zástupci různých stran se do sebe pustí a rovněž šermují.

³¹¹ Přítomnost stráže se v provedení knížecí společnosti shodovala s postavami templářů a zbrojnošů, hlídajících templářský konvent, viz. srovnání *Scenarien-Buch* a tisku stran scénického pojetí první scény čtvrtého dějství.

³¹² Thámův záznam konkrétněji nepopisuje místo děje první scény čtvrtého dějství Zieglerovy truchlohry, soustředěného na klášterní dvůr. Je tudíž otázkou, zda bylo pojata spíše obecněji, nebo divadelní společnost knížete z Anhalt-Köthenu pracovala i s detailnějším zachycením dějového prostředí, jak o tom hovoří scénická poznámka Rehmove vídeňského tisku (s. 73): Hof der Tempelritter; in der Tiefe sieht man den Eingang, der von Tempelrittern und Knappen bewacht wird; in der Mitter eine Statue, nämlich zwei Ritter auf einem Pferde reitend/Templářský dvůr (dvůr templářského konventu); v hloubi je vidět vchod, strážžený templáři a zbrojnoši, uprostřed socha, dva rytíři jedoucí na koni.

³¹³ V provedení knížecí společnosti přichází s Jolantou, Athanasií a Fulquesem z Anjou na jeviště blíže nespecifikovaná družina (Gefolge), v Rehmově tištěném vydání (s. 76) je provází (tvoří tuto družinu) postavy dvou kancléřů (zwei Kanzler), kteří se krátce po příchodu královně ukloní a odcházejí (Die Kanzler verbeugen sich und gehen).

³¹⁴ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 77.

³¹⁵ Pravděpodobně se jednalo o písemnou zprávu, sdělující Jolantě, že se velmistr templářského řádu Hugo von Payens nalézá se svým vojskem tři dny cesty od Jeruzaléma, viz. Thámem zaznamenaná Jolantina závěrečná replika ve třetím výstupu, nebo Hugovo vyloučení z templářského řádu. Rehmův vídeňský tisk tuto rekvizitu písemnosti nezmiňuje, mohla na ní ale odkazovat vstupní promluva Jolanty ve třetím výstupu (s. 76): Hier ist auf's Neue die Bestätigung, daß er vor seinem Orden ganz losgesprochen ist. Und nun geht meine Freunde! Morgen erwartet mich in dem Senat/Zde je nové potvrzení, že byl ze svého řádu úplně vyloučen. A teď jdi, můj příteli! Zítřej mně očekávej v senátu.

7.	Dazu Fridolin. # [Jolantha] <u>So sah' ich ihn nie – Eile!</u>		Glocke.	# Fridolin. <u>Weniger als Leben, und ich sterbe gern.</u> (Es schlägt 11 Uhr.) ³¹⁶
8.	Dazu Hugo.			
9.	Barzellona. Raymund. [Barzellona] <u>Er kommt!</u>	Straße mit königlichen Pallast und Pechkränzen. ³¹⁷		Mondlicht.
10.	Dazu Fridolin. [Fridolin] <u>Mörder! Mörder!</u>		Pfeile (Barzellona. Raymund). ³¹⁸	
11.	Dazu Fulques. [Fulques] <u>Sieh! Ich hauche dir meine Seele ein!</u> ³¹⁹		Fackel (<u>Fulques</u>). ³²⁰	
12.	Dazu Jolantha. Diener. [Fulques] <u>[Tod? – Wenn solche Männer sterben,] wer wird in dieser Welt noch leben wollen?</u> ³²¹			
	Jolantha, Königin von Jerusalem	Theater	Requisiten	Anmerkungen
13.	Dazu Hugo. Tempelherren. [Fulques] <u>[O ihr himmlischen Mächte! Endet auch mein Leben, schnell in diesem Augenblick,] dass ich seine fliehende Seele noch erreiche!</u> ³²²			
14.	Dazu Barzellona. Knechte. (<u>Barzellona wird abgeführt.</u>)			

³¹⁶ Po doznění Thámem zapsané Fridolinovy repliky odbíjela při představení knížecí společnosti v souladu s tiskem (s. 85) jedenáctá hodina, čemuž odpovídají zvony (Glocke) v záznamovém sloupci rekvizit. Tento zvukový efekt patrně zazněl zpoza scény.

³¹⁷ Thámův záznam scénického ztvárnění deváté scény čtvrtého dějství, vč. osvětlení jeviště zčásti měsíčním svitem, a částečně také loučemi se v provedení knížecí společnosti shoduje s Rehmovým vídeňským tiskem (s. 89), byť je v tištěném vydání popis místa děje konkrétnější: Nacht. Straße. Rechts der königliche Pallast; im Hintergrunde teilen sich die Straßen in zwei Gassen, wovon die eine von Pechkränzen, die andere von Monde beleuchtet ist/Noc. Ulice. Vpravo královský palác; v pozadí se ulice dělí do dvou uliček, z nichž jedna je osvětlena loučemi, druhá měsícem.

³¹⁸ Jednalo se o rekvizity šípů, které hrabě Barzellona a komtur templářského řádu Raymund von Tyrus vystřelili po Fridolinovi. Thám ve *Scenarien-Buch* na rozdíl od tisku nepodává informace o Fridolinově kostýmu-převleku, v němž se vydává za Fulques z Anjou, který má být templáři zavražděn, viz. Rehmův vídeňský tisk (s. 90): Im Mantel gehüllt, den Hut auf Leise/Zahalen v kabátu/plášti, klobouk na spánku, tj. nakloněný na stranu.

³¹⁹ Tuto Thámem poznamenané repliku Fulques z Anjou o vdechnutí života Fridolinovi lze nahlížet také z významového hlediska jako dějový okamžik pokusu o zvrácení neodvratného stavu věci, tj. Fridolinovy mučednické smrti v křesťanském duchu, kterou zachránil Fulquesovi z Anjou život.

³²⁰ Fulques z Anjou přibíhá k raněnému Fridolinovi s pochodní v ruce, viz. Rehmův tisk (s. 90): Mit einer Fackel in der Hand.

³²¹ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 92.

³²² Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, s. 92.

15.	Dazu Raymund. Kurt. Knechte. [Jolantha] <u>Tränen ehren diesen mehr als Raserei.</u> Raymund. <u>(Hinten.)</u> <u>Gnade. Gnade! #</u>		Wasser. Fetzen. ³²³	# Schlag. ³²⁴
-----	--	--	--------------------------------	--------------------------

Dazu Hugo.

³²³ Viz. pozn. 236.

³²⁴ Thámem zaznamenaná rána/úder a k tomu náležející rekvizity hadru (Fetzen) a vody (Wasser) představovaly v provedení knížecí společnosti pravděpodobně výjev Raymundovy popravy za pokus o úkladnou vraždu Fulquese z Anjou, vč. předmětů, které měly po tomto aktu zahladit stopy. Třebaže Rehmův vídeňský tisk (s. 94) dává postavám přítomným tomuto činu základní pokyny stran jevištního aranžmá či výrazu, např. [Hugo] nimmt Raymund bei der Hand und führt ihn ab/[Hugo] bere Raymunda za ruku a odvádí jej pryč, tj. za scénu, kde má být popraven, resp.: Alle machen eine erstarrende Bewegung/Všichni udělají ztuhlý pohyb, byl závěr představení Zieglerovy truchlohry v podání divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu vým inscenačním přístupem zčásti původní.

	Unglücklichen ³²⁵	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena 1. ³²⁶	<p>Peter. Senf. [Peter] <u>[Vornehm ist gar nicht vonnöten; wenn sie nur ehrlich und lustig sind.]</u>³²⁹ <u>sollen sie mir alle willkommen sein.</u> Dazu Senf. # [Peter] <u>[Nun, Peter Falk, lass sehen, wie vielen Menschen Kenntnis du]</u>³³¹ <u>in 50</u> <u>Jahren gesammelt hat.</u>³³²</p>	Peters Zimmer.	<p>Teetisch für eine Person. Pfeife. Tobak. Licht.³²⁷ Fidibus.³²⁸</p> <p>Geschriebene Zeitung, pag. 6 (<u>Senf</u>).³³³</p>	# <u>Peter. Nicht immer.</u> (Dichter klopft.) ³³⁰
2.	<p>Dazu Dichter Taube. [Peter] <u>Ei, ei, der Anfang verspricht wenig.</u></p>			
3.	<p>Dazu Madam Herbst. [Peter] <u>Du hast eine saubere Verwandtschaft.</u></p>			
4.	<p>Dazu Franziska Falk. [Peter] <u>[Ich glaube, sie täte Verzicht auf die Erbschaft, wenn sie nur den ganzen</u> <u>Tag]</u>³³⁴ <u>von ihrem Gustav reden könnte.</u></p>			
5.	<p>Dazu Emilie Falk. [Peter] <u>Welche von beiden wohl herzlicher lieben mag?</u></p>			

³²⁵ Jednoaktová veselohra A. Kotzebua. První zdokumentované provedení se uskutečnilo 11. 2. 1797 v Národním divadle (National Theater) v Berlíně, 1798 byla hra provedena v Praze souborem německé činohry Stavovského divadla (19. 8. nebo 4. 9. 1798), postavu Petera Falka ztvárnil pozdější ředitel stavovské scény Johann Carl Liebich. Návštěvou některého z těchto představení se mohl Václav Thám s Kotzebuovou hrou seznámit. Překlad do českého jazyka nebyl mezi roky 1797–1798, kdy Thám dosud pobýval v Praze pořízen. Jeho obeznámenost s Kotzebuovou hrou a důvěru v divadelní potenciál díla potvrzuje r. 1799 Thámův zápis titulu do repertoárového seznamu divadelní společnosti Václava Tháma a Václava Svobody, předloženého magistrátu města Liberec jako příloha žádosti obou divadelníků o účinkování v tomto městě s vlastní společností. Hra se v tomto výčtu nalézá vedle dalších her z Kotzebuovy nejaktuálnější dramatické tvorby: [Die] *Silberne Hochzeit* (Stříbrná svatba), *Die Korsen* (Korsičané) a [Die] *Falsche Schaam* (Falešná stydlivost/hanba). Není doloženo, zda Thámova a Svobodova divadelní společnost veselohru *Die Unglücklichen* v Liberci nebo během následujícího působení souboru v Hrádku nad Nisou hrála, případně, zda se Thám na tomto provedení herecky podílel.

Hra vyšla tiskem poprvé 1798 v Lipsku u vydavatele Paula Gotthelfa Kummera.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu sehrála Kotzebuovu veselohru v letech 1805-1806 pouze jednou, po 12. 6. 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru po městech pruské části Slezska. Není prokázána herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámově. K tomuto představení vznikl Thámův zápis divadelního pojetí do prvního dílu *Scenarien Buch*.

Přítomnost Thámova záznamu Kotzebuovy veselohry ve *Scenarien-Buch* potvrzuje zápis názvu titulu v Tháměm vypracovaném abecedním soupisu ve znění: „*Unglücklichen*“ na s. 132 prvního dílu pod písmenem U, vč. doplněného odkazu na s. 22, kde záznam ve *Scenarien-Buch* začíná.

³²⁶ K porovnání Thámova rukopisného záznamu a tištěného vydání použito prvního tištěného vydání Kotzebuovy veselohry: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, 71 s.

³²⁷ Vybavení pokoje Petera Falka se v provedení knížecí společnosti vesměs shodovalo s požadavky na vzhled scény v Kummerově lipském tisku (s. 3), třebaže Thámův záznam nesděljuje nic bližšího stran Peterova kostýmu oproti scénické poznámce Kummerova tisku (s. 3): Peter Falk sehr einfach gekleidet in einer runden Perücke, sitzt am Theetisch und schmaucht eine Pfeife Toback/Peter Falk [je] velmi prostě oblečen s kulatou parukou, sedí u čajového stolku a pokouje fajku.

³²⁸ Papírový smotek k zapalování svíčky nebo dýmky. Tato rekvizita byla při srovnání Thámova rukopisu a Kummerova tisku původním nápadem knížecí společnosti.

³²⁹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 5.

³³⁰ V souladu provedení knížecí společnosti a Falkovy repliky: Nicht immer. Horch! Man klopft. Sind es welche von unsern Gästen, so führe er sie herein. Doch immer nur einen auf einmal. Hört er?/Ne vždy. Slyšel! Někdo klepe. Jsou-li to někteří z našich hostů, uveď je dál. Najednou znova. Slyšel? v Kummerově lipském tisku (s. 9), upozorňuje Thámova poznámka na okamžik souběhu Falkovy promluvy a klepání, tj. na pokyn hereckému představiteli básníka Taubeho, nacházejícímu se zřejmě za scénou k zaklepání a vstupu na jeviště.

³³¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 10.

³³² V celém záznamu konzistentní významový aspekt Tháměm poznamenané Falkovy repliky na konci každého výstupu, opakující se v celém zápisu Kotzebuovy veselohry. Jde o Falkovy souhrnné glosy, které se vztahuje k jednotlivým postavám z jeho příbuzenstva, usilujících o Falkovo dědictví.

³³³ Mohlo se jednat o Thámův odkaz osobě, dohlížející na chod představení (inspicientovi) o dotyčné straně v tištěném vydání, s nímž Thám při záznamu divadelního pojetí Kotzebuovy *Die Unglücklichen* do *Scenarien-Buch* pracoval.

³³⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 22.

6.	Dazu Emmanuel Falk. [Peter] <u>[Nur Tod oder Wahnsinn]³³⁵ können dich vor dir selbst retten.</u>			
7.	Dazu Herrmann von Falkenau. [Peter] <u>[Das Protegieren vergisst der Hofmann nie, wenn ihm auch]³³⁶ nichts übrig bleibt als ein Stück Konfekt.</u>		Stück Konfekt in mehreren Papieren gewickelt <u>(Herrmann).</u> ³³⁷	
8.	Dazu Valcau. [Peter] <u>[Da sie nicht einmal bei der Wahl ihres Gewerbes,]³³⁸ auf das nahe Alter Rücksicht nehmen.</u>		Geige <u>(Valcau).</u> ³³⁹	
9.	Dazu Gustav. [Peter] <u>[Hast du auch nie ein Weib gefunden nach deinem Herzen, so wird es dir doch auf deine alten Tage]³⁴⁰ nicht an Kindern fehlen.</u>		Hirschfänger <u>(Gustav).</u> ³⁴¹	
10.	Dazu Adolph von Falkenburg. [Peter] <u>[Wer von der Not gezwungen wird, sich hier etwas zu sammeln]³⁴² der darf keine Revolution fürchten.</u>			
11.	Dazu Senf. Madame Freude. [Peter] <u>[Hm! Sie will wenigstens]³⁴³ nicht mehr scheinen, als sie ist.</u>		Rose <u>(Freude).</u> ³⁴⁴	
	Unglücklichen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
12.	Dazu Geyer. [Peter] <u>[Ein einzelner unverschämter Mensch, der Tausende geradezu für Dummköpfe erklärt, weil sie Behagen an einer Sache finden,]³⁴⁵ die nicht das Glück hat, ihm zu gefallen.</u>			

³³⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 27.

³³⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 38.

³³⁷ Jednalo se o cukrátko, zabalené v papírech jako vzácný chráněný prezent, kterým byl Herrmann von Falkenau obdarován od svého pána, knížete von Flachsenfingena, viz. scénická poznámka a Herrmannova promluva z Kummerova lipského tisku (s. 34): Er zieht etwas aus der Tasche, das sorgfältig in mehrere Papiere eingewickelt ist/Vytáhne něco z tašky, co je pečlivě zavinuto v několika papírech, [Herrmann]: Diese Stück Konfekt hat mir der Fürst einst selbst auf den Teller gelegt. Höchst einhändig, für mon honneur!/Tento kousek cukrátko mi kníže jednou vlastnoručně položil na talíř. Nanejvýš vlastnoručně, na mou čest!

³³⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 41.

³³⁹ V provedení knížecí společnosti patrně již přicházel herecký představitel Charlese Valcaua na scénu s houslemi, Kummerův lipský tisk (s. 40) naproti tomu u této postavy housle neuvádí a Valcau o hře na housle jako jednom ze způsobů obživy pouze hovoří: Aber wenn mir Niemand Brot gibt, so muß ich die Saiten von meiner Violine schneiden und mich daran aufhängen/Ale když mi nikdo nedá chleba, tak musím nastříhat a zavěsit struny mých houslí.

³⁴⁰ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 48.

³⁴¹ Rekvizita tesáku (Hirschfänger) u Gustava Falka byla v provedení knížecí společnosti zjevně původní myšlenkou, z tištěného vydání Kotzebuovy hry (s. 42) totiž rezultuje pouze to, že Gustav je synem lesníka (Förster) a současně lovcem (s. 44), s čímž výše zvolená rekvizita vhodně souzněla.

³⁴² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 52.

³⁴³ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 58.

³⁴⁴ Růže byla v provedení knížecí společnosti u postavy Madame Freude zřejmě původním záměrem, Kummerův lipský tisk tuto rekvizitu nezmiňuje.

³⁴⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 61.

<p>13.</p> <p>strana 23</p> <p>Scena</p>	<p>Dazu Johann Falk. #</p> <p>[Peter] <u>Was ist das?</u></p>		<p># Peter. <u>Sie sollen mich lassen kennenlernen.</u> (<i>Polonaise</i> in Kabinet.)³⁴⁶</p>
<p>14.</p>	<p>Dazu Senf.</p> <p>[Peter] <u>[Herr Pastor, die ganze Erbschaft kann ich Ihnen nicht zuwenden, aber Ihre Kinder will ich versorgen.]³⁴⁷ und ihr Gewissen beruhigen.</u></p>		
<p>15.</p>	<p>Dazu Gustav. Senf.</p> <p>[Peter] <u>Kommen Sie näher, liebes Kind!</u></p>		
<p>16.</p>	<p>Dazu Franziska.</p> <p>[Peter] <u>Geduld! Geduld!</u></p>		
<p>17.</p>	<p>Dazu Alle.</p>		

³⁴⁶ Podle Thámova záznamu se provedení knížecí společnosti shodovalo s tištěným vydáním, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 64): Man hört im Nebenzimmer auf einer Violine eine Polonaise spielen/Ve vedlejším pokoji je slyšet polonéza hraná na housle. Tato hudba zřejmě zazněla za scénou a stalo se tak ve shodě Thámova rukopisu a tištěného vydání mezi Falkovými replikami: Sie sollen mich besser kennenlernen/Musíte mne lépe poznat a Was ist das?/Co je to? v reakci Falka na houslovou polonézu.

³⁴⁷ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, s. 65-66.

	Travestirte Hamlet ³⁴⁸	Theater	Requisiten	Anmerkungen
	<i>Actus 1</i>			
1. ³⁴⁹	Frenzow. Dazu Ellrich. Bernfild. <i>Introductio.</i> [Ellrich] [Er ist ein alter Renommist, ich glaub,] ³⁵⁰ dass er mit dem Teufel sich misst. ³⁵¹	Platz vor dem Palast mit 2 Schilderhäusern³⁵²	Stuhl. 4 Gewehre (Wachen). Polster (Frenzow).	
2.	Dazu Gustav. [Bernfild] [Just gestern gegen Mitternacht, ich war gerade auf der Wacht, ist er hier auf und abgestiegen, hab glaubt,] ³⁵³ ich muss die Fraisen kriegen.			
3.	Dazu Geist. ³⁵⁴		Leintuch (Geist). ³⁵⁵	
4.	Vorige ohne Geist.			

³⁴⁸ Premiéra tříaktové zpěvohry německého dramatika, herce a mineraloga Karla Ludwiga Gieseckeho [vl. jménem Johann Georg Metzler] s hudbou českého skladatele Vincence Tučka se uskutečnila 10. 7. 1794 ve vídeňském Freihaustheater (Theater auf der Wieden/Divadlo Na Vídeňce), obnovená premiéra 17. 4. 1795 v téže divadle, Gieseckeho a Tučkova travestie byla sehrána v rámci komponovaného večera, v jehož druhé části došlo k provedení titulu *So rächt sich Amor an spröden Schönen* (Tak mstí se Amor upejpvým kráskám). *Travestovaný Hamlet* byl jedním z několika děl tohoto parodistického hudebně-dramatického útvaru, v jehož duch Giesecke vytvořil pro scénu Divadla Na Vídeňce řadu titulů, převážně na náměty klasických činoherních a hudebně-dramatických děl. Tiskem zpěvohra vyšla 1798 ve Vídni u nakladatele Johanna Georga Binze.

Výchozí dramatickou látkou se této hamletovské travestii stala pětiaktová tragédie Williama Shakespeara, *Hamlet, Prince of Denmark* (Hamlet, králevic dánský), která vznikla v letech 1600–1601 a v témže období byla patrně poprvé uvedena v Londýně divadelní společností Služebníků lorda komořího s Richardem Burbagem v hlavní roli.

Václav Thám znal Gieseckeho hamletovskou travestii již ze svého působení v pražském Vlastenském divadle, kde byla provedena krátce po vídeňské premiéře. Mezi roky 1795–1797 je evidováno sedm představení, nejprve v německém jazyce, od premiéry 13. 11. 1796 také v českém jazyce poté, co ji pod názvem *Travestovaný Hamlet* přeložil člen souboru Vlastenského divadla Matěj Majober. Tento překlad se poté hrál na vlastenské scéně rovněž pod názvem *Hamlet, princ z Liliputu*, což souviselo s utopistickým místem konání děje a v tomto smyslu s klasifikací Hamletovy postavy. Thámová herecká participace na německojazyčných i českojazyčných představeních Vlastenského divadla není doložena.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla Gieseckeho travestii v letech 1805–1806 jednou, po 12. 6. 1805 v Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. K tomuto představení také vznikl Thámův záznam divadelního pojetí do prvního dílu *Scenarien-Buch*. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové není prokázána.

O přítomnosti Thámovy zápisu scénické podoby díla ve *Scenarien Buch* svědčí zápis názvu v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech titulů na konci prvního dílu manuskriptu na s. 132 pod písmenem T ve znění: „*Travestirte Hamlet*“ a s odkazem na s. 23, kde Thámův záznam začíná.

³⁴⁹ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito vídeňského tisku: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet. Eine Burleske in deutschen Knittelversen mit Arien un Chören*. J. G. Binz, Wien 1798, 64 s.

³⁵⁰ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 4.

³⁵¹ Thámem poznamenána Ellrichova replika propojovala při srovnání *Scenarien-Buch* a tištěného vydání v představení knižecí společnosti první a druhý výstup do jednoho celku jakožto logický krok návazného dialogu Frenzowa, Ellricha a Gustava na úvodní rozmluvu Frenzowa, Bernfilda a Ellricha, viz. scénická poznámka Binzova vídeňského tisku: Gustav kommt/Gustav přichází (s. 4).

³⁵² Jevištní pojetí první scény se v provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu téměř shodovalo s Binzovým vídeňským tiskem (s. 3), viz. scénická poznámka: Platz vor dem Pallast, zur Seite ein Schilderhaus. Frenzow setzt drinnen auf einem Stuhl und schläft mit einem Polster unter dem Kopf, vor der Türe lehnt eine Muskete; noch eine Wache, welche auch schläft/Prostranství před palácem, po straně strážní domek. Frenzow sedí uvnitř na židli a spí s polštářem pod hlavou, přede dveřmi opřená mušketa; další stráž, která také spí. Lze se domnívat, že ve druhém strážním domku, jež Thám ve *Scenarien-Buch* uvádí, mohla být umístěna druhá stráž (noch eine Wache), o níž hovoří Binzovo tištěné vydání.

³⁵³ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 4.

³⁵⁴ Thám nezaznamenává konkrétní informace stran Duchova jevištního aranžmá, resp. aranžmá Ellricha, Frenzowa a Gustava, je tudíž otázkou, jakým způsobem se postava Ducha pohybovala, viz. Binzův vídeňský tisk k Duchovu jevištnímu aranžmá/pohybu po scéně (s. 5): Der Geist kehrt um, und geht auf Bernfild zu, der vorne steht, aber sich gleich hinter Gustav versteckt/Duch se obrátí, a jde k Bernfildovi, který stojí vpředu (tj. ve skupině výše zmíněných postav), hned ale zmizí za Gustavem.

³⁵⁵ V provedení knižecí společnosti zjevně původní kostýmní ztvárnění postavy Ducha, Binzův vídeňský tisk o Duchově kostýmu konkrétně nehovoří.

5.	König. Königin. Hamlet. Oldenholm. Laertes. <i>Aria. (Laertes).</i>	Saal. ³⁵⁶		
6.	Vorige ohne Laertes.			
7.	Hamlet. <u>[Doch, weil ich die Weiber gerne hab.]³⁵⁷ so geh ich lieber ungesungen ab.</u>			
8.	Dazu Gustav. Bernfeld. Ellrich.			
9.	Hamlet. <i>Aria. (Hamlet).</i>			
strana 24 Scena 10.				
	Laertes. Ophelia. <u>[Laertes] [Ich sag dir, stell der Hamlet was an.]³⁵⁸ so will ich zeigen, was Laertes kann.³⁵⁹</u>	Zimmer bei Oldenholm. ³⁶⁰		
11.	Dazu Oldenholm.			
12.	Vorige ohne Laertes. <i>Aria. (Oldenholm).</i>			
13.	Hamlet. Gustav. Ellrich. Bernfeld. # <i>Musik. #</i>	Wie Scena 1 ³⁶¹	Ofengabel. Besen (Ellrich. Bernfeld). Buch (Gustav). ³⁶²	# Gustav. <u>[Noch drei Minuten auf Zwölfte nur! Vielleicht lässt sich heute der Geist nicht sehen,] weil gar so kalte Winde gehen.³⁶³</u> (Intrada.)
14.	Dazu Geist.		Große Glocke.	# Nach der Musik. Donner und Blitz. detto

wie der Geist
verschwindet.

	Travestirte Hamlet	Theater	Requisiten	Anmerkungen
--	--------------------	---------	------------	-------------

³⁵⁶ Provedení knížecí společnosti se situováním dějových událostí do zámeckého sálu v páté scéně prvního dějství shodovalo s požadavky o vzhledu scény v Binzově vídeňském tisku (s. 7), aniž by však Thámův záznam na skutečnost jevištní proměny v tomto případě upozorňoval: Das Theater (scéna/jeviště) verwandelt sich in einen großen Saal am Liliputischen Hofe/Scéna se promění ve velký sál na liliputánském dvoře.

³⁵⁷ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 10.

³⁵⁸ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 13.

³⁵⁹ Thámem zaznamenanou poslední Laertovu repliku je možné vnímat také z významového hlediska jako otisk Laertovy osobnosti, rádoby se prezentující svou udatností, odhodláním, smyslem pro hájení a nápravu rodinné cti, byť, jak je v Gieseckeho travestii obvyklé, parodistickým, komediálním způsobem.

³⁶⁰ Z Thámova zápisu, třebaže opět bez dalšího poznámkového upřesnění je zřejmá shoda scénické proměny v provedení knížecí společnosti a Binzova vídeňského tisku (s. 13), viz. scénická poznámka: Zimmer bei Oldenholm.

³⁶¹ Viz. srovnání s Binzovým tiskem (s. 17): Theater wie in der ersten Scene/Jeviště jako v první scéně.

³⁶² Také v užitých rekvizitách se ve třinácté scéně u výjevu s Duchem a nástroji na jeho zaplacení, sluchovalo představení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu s tištěným vydáním (s. 17): Alle [Hamlet, Ellrich, Bernfeld, Gustav] in Mäntel eingehüllt., letztere haben eine Ofengabel, ein Rauchfaß, und einen Besen/Všichni zahaleni v pláštích, mají pohrabáč, kadidelnici a koště.

³⁶³ Jednalo se patrně o signál k zaznění intrády ze svatební hostiny královského páru (viz. Binzův tisk, s. 17: Man hört einen Tusch von Trompeten und Pauken/je slyšet tuš trubek a bubnů), jenž zazněla po Thámem zapsané promluvě Gustava, v čemž se provedení také shodovalo s tištěným vydáním. Thámem poznamenaná hudba provázela na jevišti Hamletovo rituální latinsko-německé zařikávací, viz scénická poznámka o aranžmá postav v Binzově vídeňském tisku (s. 18) po odbíjení půlnoci, evokované v působivém provedení knížecí společnosti velkým zvonem: Gehe unter folgenden Worten alle drei im Ring herum. Mit Musik/Za následujících slov chodí všichni tři kolem v kruhu. Vše uzavřel po doznění Hamletova zařikávací, stejně jako v tištěném vydání úder hromu a blesku (Donner und Blitz), po němž se objevila postava Duchy, zazněl hrom a blesk současně s okamžikem Duchova zmizení.

15.	Hamlet. Geist. [Hamlet] [<u>Und der Mutter</u>] ³⁶⁴ die Hölle recht heiß gemacht. ³⁶⁵		
16.	Dazu Gustav. Bernfeld. Ellrich. <i>Aria. (Hamlet).</i> <i>Actus 2</i>		
1.	König. Königin. Güldenstern. Oldenholm. (König mit ihr ab.)	Saal. ³⁶⁶	Geschriebener Zettel, pag. 11 (Oldenholm). ³⁶⁷ Buch. (Hamlet). ³⁶⁸
2.	Dazu Hamlet. [Hamlet] [<u>Ihr könnt mir auf der Welt nichts nehmen, was ich so leicht entbehren kann;</u>] ³⁶⁹ mein eigenes Leben wär`es dann –		
3.	Dazu Güldenstern.		
4.	Hamlet (Ab.)		
5.	König. Königin. Oldenholm. Ophelia. Güldenstern. [König] [<u>Wir wollen uns ins Kabinett verstecken.</u>] ³⁷⁰ Vielleicht können wir was anders entdecken. ³⁷¹		Buch (Oldenholm).
6.	Dazu Hamlet. <i>Duetto. (Hamlet. Ophelia).</i>		Sackuhr. Nadelbüchse. Kette. Ring. <i>Medaillon</i> (Ophelia). ³⁷²
strana 25 Scena	(Hamlet. Ophelia ab.)		
7.	König. Oldenholm hervor.		
8.	König.		

³⁶⁴ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s.

³⁶⁵ Thám spojil v provedení knížecí společnost do jednoho celku patnáctý a šestnáctý výstup jako souvislý dějový úsek Hamletova dialogu s Duchem, na nějž navazuje Hamletův krátký monolog se závěrečným veršem, jenž má v Thámově zápisu znovu význam i jako Hamletovo úhrnné a rozhodné vyjádření jeho postoje vůči matce-královně, která se provdala za vraha Hamletova otce.

³⁶⁶ V provedení knížecí společnosti se nejspíše jednalo o stejný vzhled jeviště jako v páté scéně prvního dějství.

³⁶⁷ Oproti tištěnému vydání (s. 25), které hovoří o Oldenholmově rekvizitě dopisu (Brief), Thámův rukopisný záznam uvádí lístek (Zettel).

³⁶⁸ Hamlet si při setkání s Oldenholmem četl, viz. Binzův tisk (s. 26): Oldenholm, dazu Hamlet (lesend).

³⁶⁹ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 28.

³⁷⁰ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 31.

³⁷¹ Významový akcent Thámem zaznamenané královy repliky směrem k dalšímu chování postav, s úmyslem nepozorovaně odhalit pravdu o vztahu Hamleta a Ofélie.

³⁷² Shoda v Thámově zápisu Oféliiných rekvizit (Hamletových dárků) v provedení knížecí společnosti a scénické poznámky v Binzově vídeňském tisku (s. 33): Sie gibt ihm [Hamlet] die Sackuhr, das Nadelbüchsel, den Ring und die goldenen Halskette mit dem Medaillon zurück/Dává mu [Hamletovi] nazpět kapesní hodinky, jehelníček, prsten a zlatý přívěšek s medailonem.

9.	Hamlet. Gustav. Tutifax. Mamsell. Horribel und Inkredibel. ³⁷³ <i>Aria. (Tutifax).</i> ³⁷⁵ <i>Terzetto.</i> ³⁷⁶ <i>Chorus.</i>	Saal mit Theater.	Sitze. 2 Tobakspfeifen. Tobak am Teller. Fidibus. Licht. ³⁷⁴ 3 Dukaten (<u>Hamlet</u>). ³⁷⁷
10.	Hamlet. Gustav. [Gustav] [<u>Wenn der Vetter einen Kreuzer stiehlt, während die Komödie wird gespielt, so nennt mich einen Bärenhäuter, will passen.</u>] ³⁷⁸ wie ein <u>Grenzbereiter.</u>		

	Travestirte Hamlet	Theater	Requisiten	Anmerkungen
11.	Dazu König. Königin. Oldenholm. Ophelia. Gúldenstern. <i>Pantomime – Musik.</i> ³⁷⁹ [Hamlet] [<u>Das Stück ist aller Orten bekannt,</u>] ³⁸⁰ und wird die Mausfalle <u>genannt.</u> ³⁸¹			
12.	(Das Schauspiel beginnt.) ³⁸² <i>Aria. (Hamlet).</i>			
1.	Tutifax. Horribel. Inkredibel. ³⁸³ <u>Mit Ochsen extrapost fährt.</u>	Vorsaal.	Gepäcke (Schauspieler).	
2.	Dazu Hamlet. Gustav.		3 Dukaten (<u>Hamlet</u>).	

³⁷³ Jednalo se o postavu Mademoiselle Inkredibel, členku herecké družiny, viz. Binzův tisk (s. 37).

³⁷⁴ V představení knížecí společnosti patrně došlo k úpravě scény z běžného sálu na divadelní sál, přestože Thám tuto úpravu ve *Scenarien-Buch* nezmiňuje, ani o vzhledu jeviště konkrétněji nehovoří. Vybavení a rekvizity však byly vesměs identické s pokyny v tištěném vydání (s. 37): Saal mit dem kleinen Theater. Vorne ein Tisch mit Bier, Licht, Fidibus, Toback, und 2 schönen Tobakspfeifen/Sál s malým jevištěm. Vpředu stůl s pivem, světlem, papírovým smotkem k zažehnutí fajfky a, dvě krásné fajfky. Thám ve *Scenarien-Buch* nepopisuje nebo nenaznačuje chování a jevištní aranžmá Hamleta a Gustava, jenž mohlo být zhruba obdobné jako v tištěném vydání, viz. scénická poznámka Binzova tisku (s. 37): Gustav serviert den Hamlet mit Bier, beide rauchen und trinken burschikos/Gustav s Hamletem servírují pivo, oba nenuceně kouří a pijí.

³⁷⁵ Tutifaxova da capo árie (árie s opakující se částí) je v italštině, pouze následující činoherní čtyřverší je v německém jazyce, viz. Binzův tisk (s. 39).

³⁷⁶ Navazující tercet divadelního ředitele Tutifaxe, Mademoiselle Horribel a Mademoiselle Inkredibel je rovněž v italštině. Árie i tercet obsahově vykreslují situaci v Hamletově království (na liliputánském dvoře) a královraždy Hamletova otce.

³⁷⁷ V provedení knížecí společnosti odměnil Hamlet výše zpívající postavy třemi dukáty, viz. scénická poznámka Binzova vídeňského tisku (s. 39): [Hamlet]: Passiert! Ich bin euch gewogen in Gnaden. Hier habt ihr 3 Holländer Dukaten/Budíž! Jsem vám příznivě nakloněn. Zde máte tři holandské dukáty.

³⁷⁸ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz. Wien 1798, s. 41.

³⁷⁹ Pantomimický výjev Colombiny (královny, Hamletovy matky), Pierota (krále, Hamletova otce) a Arlekina (Hamletova strýce), znázorňující vražedný čin, spáchaný na Hamletově otci. Thám tyto postavy ve *Scenarien-Buch* neuvádí.

³⁸⁰ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798 s. 44.

³⁸¹ Hamletův závěrečný verš jeho promluvy o tématu nadcházející hry znovu není jenom orientačním záznamem v plynoucím divadelním představení, ale má rovněž obsahový význam dramaturgický, neboť se jím Hamlet v kontextu události vztahuje k postavě krále, mluví-li o pasti na myši (Mausfalle), tj. o odhalení králova vražedného zločinu pomocí hry, předvedené Tutifaxovým hereckým souborem.

³⁸² Začátek divadelního představení Tutifaxovy herecké družiny, viz. scénická poznámka Binzova tisku (s. 44): Das Schauspiel/Hra/Představení.

³⁸³ Celá první scéna třetího dějství, vč. jejího zasazení do předsálí (Vorsaal), účinkujících postav a rekvizity zavazadel (Gepäcke), mohla být původním inscenačním příspěvkem knížecí společnosti, v Binzově vídeňském tisku se nenachází. Je otázka, co bylo obsahem této scény, nabízí se v kontextu patrně Tutifaxovy Thámem zapsané repliky: Mit Ochsen extrapost fährt (S voly zvláštní pošta jede) ironická poznámka principála divadelní družiny ke královskému dvoru, poté, kdy soubor dohrál kus, v němž král poznal svůj vražedný čin, poté následoval všeobecný projev nevole a jakési vyhnání herecké družiny ze zámku, viz. rekvizita zavazadel. Hamlet naopak mohl odměnit hereckou družinu za předvedené představení královraždy dalšími třemi dukáty, viz. Tháмова poznámka v zápisovém poli rekvizit.

<p>3.</p> <p>strana 26 Scena</p> <p>4.</p> <p>5.</p> <p>6.</p> <p>7.</p> <p>8.</p> <p>9.</p>	<p>[Tutifax] <u>Die Kunst geht bei ihnen nach Brot.</u>³⁸⁴ Dazu <u>Güldenstern.</u> [Hamlet] <u>[Ich rate euch Bengeln allen zu kuschen, Ihr könnt mich nicht spielen.]</u>³⁸⁵ <u>sondern nur pfuschen.</u> Dazu Oldenholm. <i>Duetto. (Hamlet. Oldenholm).</i> Königin. [Darum wurde die Mausefalle gespielt,]³⁸⁷ und uns dabei auf die Zähne gefühlt. Dazu Oldenholm. <u>(Oldenholm versteckt sich.)</u> Dazu Hamlet. [Hamlet] <u>[So Kapitalschurken gibt es wenig,]³⁸⁹ zusammen geflickte Lumpenkönig.</u>³⁹⁰ Dazu Geist. Hamlet. Königin.³⁹¹ König. [Der Hamlet macht mir viel Verdruß; ich seh,]³⁹² dass ich ihn entfernen muss.³⁹³</p>	<p>Kabinett der Königin. Zimmer des Königs.</p>	<p>Fagot.³⁸⁶ 2 Portraits (Hamlet). Brille (Königin).</p>	
<p>Travestirte Hamlet</p>		<p>Theater</p>	<p>Requisiten</p>	<p>Anmerkungen</p>

³⁸⁴ Při srovnání Thámova *Scenarien-Buch* a Binzova vídeňského tisku (s. 37) jde o Tutifaxovu repliku z devátého výstupu druhého dějství, tzn., že v provedení knížecí společnosti byla přesunuta do druhého výstupu třetího dějství a mohla souviset s odjezdem, resp. náhlým odjezdem herecké trupy po negativní reakci královského dvora na sehraný kus, po němž byl Tutifaxově společnosti odepřen honorář, viz. scénická poznámka: Es macht große Sorgen, und manchen Verdruß, wenn man so viel Kisten (Thámem zaznamenaná rekvizita beden/Kisten, tj. zavazadel u postavy Tutifaxe v první scéně třetího dějství) packen muß, die Kunst geht jetzt bei uns nach Brot; Herr Prinz, erbarmt euch meiner Rot/Püsobí velké starosti a mrzutost, když někdo tolik beden sbalit musí, naše umění je za chleba; princi, odpusťte mou zlobu/hněv. Thámem zapsaná Tutifaxova replika s sebou nese v kontextu doplnění první scény třetího dějství rovněž významový podtext, neboť vyjadřuje nárok herců na odměnu za své účinkování, v širším smyslu právo na rovnocenné zacházení a náležité docenění jejich úsilí.

³⁸⁵ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 49.

³⁸⁶ Rekvizitou fagotu a Güldensternovy neschopnosti hrát na tento nástroj využívá Hamlet k porovnání úrovně jeho hraní, viz. scénická poznámka Binzova vídeňského tisku (s.49): Er bläst, oder läßt in der Scene komische Töne blasen/Fouká, nebo vyluzuje na scéně komické tóny a Güldensternovy prospěchářské a proradné osobnosti. V představení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu mohl být v souladu s tiskem pro umocnění komediálního prvku podán Hamletovi fagot hudebníky z orchestru, viz. scénická poznámka (s. 49): [Hamlet] Nimmt einen Fagot vom kleinen Orchester/[Hamlet] vezme fagot z malého orchestru a ten jej poté předal Güldensternovi.

³⁸⁷ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 51.

³⁸⁸ Jevištní proměna čtvrté scény třetího dějství v královnin kabinet či komnatu se v provedení knížecí společnosti shodovala s požadavky tištěného vydání (s. 51): Kabinet der Königin mit Tapetenvorhängen/Královnin kabinet s čalouněnými závěsy. Správnost použití dekorace španělské stěny potvrzuje poslední verš Oldenholmovy promluvy v šestém výstupu, viz. Binzův vídeňský tisk (s. 51): Ich verstecke mich hinter die spanischen Wand/Skryji se za španělskou stěnu, po které následuje ve shodě Thámova manuskriptu a tištěného vydání scénická poznámka: Oldenholm versteck sich/Oldenholm se skryje.

³⁸⁹ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 53.

³⁹⁰ Významový akcent Thámem zapsané Hamletovy repliky, v níž krátce formuluje svůj názor na strýce, zdůrazněný ještě označením: Lumpenkönig/Ničemný král oproti Binzově vídeňskému tisku (s. 53), v němž se objevuje výraz: Schellenkönig/Kulový král.

³⁹¹ Z provedení knížecí společnosti byla vypuštěna Hamletova árie, následující po princově dialogu s královnou, viz. Binzův tisk (s. 54-55).

³⁹² Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 55.

³⁹³ Významový akcent Thámem poznamenané královy repliky, ve které Král odhaluje své budoucí konání, tj. nutnost zbavit se Hamleta vysláním do ciziny a odtržením od domova.

10.	Dazu Königin. Guldernstern. [König] <u>Und schleppt ihn über die Stiegen hinauf.</u>			
11.	Dazu Hamlet. [König] <u>[Lass nur den Burschen nach England reisen, dort soll er bald]³⁹⁴ ins Gras mir beißen.</u>			
12.	Dazu Ellrich – Ophelia. ³⁹⁵ <i>Aria. (Ophelia).</i> <u>(Ophelia ab.)³⁹⁶</u>			
13.	Dazu Laertes. [Laertes] <u>[Ich biete ihnen gleich ein Pelikan.]³⁹⁷ Mein eigenes Blut zur Erfrischung an.</u>			
14.	Dazu Ophelia.			Strohkränze. Blumen <u>(Ophelia)</u> . ³⁹⁸
15.	Laertes. König. <u>(Laertes ab.)</u>			
16.	Dazu Hamlet. Guldernstern. Hofleute.			
17.	Königin. <u>[Es wäre kein Wunder, ich tät mich zu Tod alterieren.]³⁹⁹ und alle meine Reize verlieren.</u>	Kabinett der Königin. ⁴⁰⁰		2 Pokale <u>(Am Tisch.)</u> ⁴⁰¹
18.	Dazu Guldernstern. [Königin] <u>[Du hast Recht, mein Schatz.]⁴⁰² mir wird schwindlich und übel.</u>			Flasche Wein. <u>(Guldernstern)</u> .

³⁹⁴ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 57.

³⁹⁵ V provedení knížecí společnosti se mezi postavami dvanáctého výstupu objevuje Ellrich, v tištěném vydání (s. 57) Gustav, který byl podle Thámova záznamu do *Scenarien-Buch* naposledy na jevišti ve druhém výstupu třetího dějství, poté Gustava už Thámův manuskript v porovnání s tištěným vydáním Gieseckeho travestie nezmiňuje. Je možné, že mohl v rámci svébytného pojednání knížecí společnosti odcestovat s hereckou družinou, tj. být vyhnán od královského dvora kvůli nežádoucímu vlivu na Hamleta, nebo odjet na vlastní žádost. Současně je v Binzově vídeňském tisku (s. 57) Gustavova promluva o Ofélii v jedenáctém výstupu, kterou v představení knížecí společnosti pronesl Ellrich: Die Fräulein Ophélie ist närrisch geworden, sie rennt mir nach aller Enden un Orten!/Slečna Ofélie se zbláznila, běhala mi po všech koncích a místech, poslední Gustavovou promluvou v Gieseckeho textu.

³⁹⁶ Třebaže Thám do *Scenarien-Buch* nedoplňuje jevištní aranžmá/pohyb Ofélie a omezuje se na prostou scénickou poznámku: Ophélie ab/Ofélie pryč, mohla být její árie v provedení knížecí společnosti s posledním veršem či po doznění provázena tancem, viz. Binzův tisk (s. 58): Wir machten Hochzeit hopsasa/Měli jsme svatbu, hopsasa, jímž došlo k výrazovému zintenzivnění Oféliiny ztráty duševní rovnováhy.

³⁹⁷ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 59.

³⁹⁸ Shoda Thámova *Scenarien-Buch* a Binzova tištěného vydání (s. 59-60). Rozdíl mohl spočívat v užití a hře s rekvizitami slámových věnců a květin v provedení knížecí společnosti, kde je psychicky narušená Ofélie mohla pouze držet, manipulovat s nimi a pronést svůj monolog, tj., důraz mohl být kladen spíše na verbální složku a význam sdělovaných slov, zatímco v tištěném vydání je její duševní stav ztvárněn také akcentováním vnějšího, vizuálního, kostýmního ztvárnění Ofélie, říká-li scénická poznámka, že vchází: Ganz in Stroh eingewickelt/Zcela zahalená ve slámě.

³⁹⁹ Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 61.

⁴⁰⁰ Jevištní proměna s návratem k výjevu čtvrté scény třetího dějství.

⁴⁰¹ Shoda provedení knížecí společnosti a Binzova tištěného vydání (s. 61).

⁴⁰² Doplněno podle: K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. J. G. Binz, Wien 1798, s. 62.

strana 27 Scena 19.			
	Dazu Oldenholm. [Oldenholm] <u>Le vin echt fort deliceux.</u> ⁴⁰³		
20.	Dazu Laertes. Hamlet. König. Ophelia. Gefolge.		

Chorus.

	General Schlenzheim ⁴⁰⁴	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	<i>Actus 1</i> ⁴⁰⁵ 2 Schildwachen Dazu Offiziere. Erlau. Wangen. [Wangen] [<u>Doch erinnern Sie sich, dass der Orden, den Sie erhalten werden, weniger zu einer Belohnung,</u>] ⁴⁰⁶ als zur Aufmunterung gereichen soll.	Offener Platz mit Bäumen, zur Seite ein Haus, hinten Zelter. ⁴⁰⁷	Tisch. Stühle. ⁴⁰⁸	
2.	Dazu Michel. Anne. # (<u>Michel. Anne ab.</u>)			# <u>Michel. Serviteur, ihr Herren – Serviteur (Feldmusik.)</u> ⁴⁰⁹

⁴⁰³ Víno je velmi chutné. Francouzský ekvivalent Oldenholmovy originální repliky, viz Binzův vídeňský tisk (s. 62): Der Wein ist meiner Treu sehr gut! Er wärmt sogar mein altes Blut/Vino je na mou věru velmi dobré! Hřeje dokonce mou starou krev. Volba jazyka mohla být v této replice jakýmsi stylovým uzavřením charakteristiky Oldenholmovy postavy, hovořící nezřídka v Gieseckeho travestii francouzsky. Je možné, že v provedení knížecí společnosti zůstalo pouze u prvního verše Oldenholmovy promluvy, druhý již nezazněl.

⁴⁰⁴ Čtyřaktové drama Christiana Henricha Spiesse, celým názvem *General Schlenzheim und seine Familie*. Datum a místo premiéry není známo. Existovaly pravděpodobně dvě verze dramatického textu, první od Spiesse samotného a druhá, upravená (umgearbeitet und verbessert) Carlem Martinem Plümicke a Wilhelmem Heinrichem Brömelem, již bylo užíváno v dobových tiscích hry, vydaných 1784, 1785 a 1786 ve Frankfurtu nad Mohanem a Lipsku nebo v tištěném vydání z Řezna od Johanna Leopolda Montaga a Emanuela Adama Weiße z r. 1799.

Václav Thám znal tento kus patrně již ze svého pražského působení. Spiessova hra byla v období 1795-1798 v Praze provedena v německém jazyce, 29. 12. 1796 ve Vlastenském divadle a 2. 3. 1798 na jevišti Nosticova divadla. Thámová herecká účast není doložena, překlad do českého jazyka nebyl realizován.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena provedla v letech 1805–1806 Spiessovo drama pouze jednou, v červnu či počátkem července 1805 v Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. Herecká participace Tháma nebo jeho ženy, Josefy Thámové není prokázána. Za účelem nastudování a posléze zřejmě i dohledu nad představením Spiessova dramatu Thám uskutečnil záznam divadelního pojetí do prvního dílu *Scenarien-Buch*. Jeho zápis dokumentuje též poznamenání názvu díla v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech divadelních titulů, zaznamenaných v prvním i druhém dílu této teatrie na s. 130 prvního dílu *Scenarien-Buch* pod písmenem G ve znění „*General Schlenzheim*“, vč. připojeného odkazu na s. 27, kde zápis Spiessovy hry začíná.

⁴⁰⁵ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito dvou vydání s Plümickeho a Brömelovou upravenou verzí textu: Ch. H. Spiess: *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1786, 80 s. a Ch. H. Spiess: *General Schlenzheim und seine Familie*. Neue unveränderte Auflage, in Kommission bei J. L. Montag und E. A. Weiß, Regensburg 1799, 104 s. Tento tisk byl užít s ohledem na skutečnost poznámky o novém vydání upraveného znění hry v roce Spiessova úmrtí (1799), lze tudíž předpokládat definitivní podobu textu.

⁴⁰⁶ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 6, s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 6-7.

⁴⁰⁷ Jevištní pojednání první scény se v provedení knížecí společnosti shodovalo s pokyny scénického ztvárnění ve frankfurtsko-lipském tisku z r. 1785 (s. 3) i v řezenském vydání hry z r. 1799 (s. 3), viz. shodná scénická poznámka: Offener Platz mit Bäumen. An der einen Seite eine Bauernhütte, von welcher 2 Männ Wache stehen. Im Hintergrunde einige Zelter/Otevřené prostranství se stromy. Na jedné straně venkovská chalupa, u které dva muži stojí na stráži. V pozadí několik stanů. V představení knížecí společnosti lze předpokládat shodné jevištní aranžmá postav strážných, tj. před venkovskou chalupou.

⁴⁰⁸ Stůl a židle byly v představení knížecí společnosti patrně umístěny před domem, u něhož stála dvoučlenná stráž. Toto vybavení scény frankfurtsko-lipský ani řezenský tisk neuvádí.

⁴⁰⁹ Thámův záznam propojuje jevištní dění s poznámkovým aparátem, značení křížkem zřejmě odkazovalo na Michelovu repliku, shodnou v obou tiscích a adresovanou Anně: Sieh nur Anne! Sieh! Merk dirs, du muß mirs auf den Sonntag im Wirtshause attestieren, daß sie vor mir presentiert haben/Pohled' Anne! Pohled!, Koukni, musíš mi v neděli potvrdit, že byli [Rittmeister von Erlau, General von Wangen] v mé přítomnosti. Po této replice následovala Thámem zapsaná Michelova replika, určená von Erlaui a von Wangenovi: Služebník, pánové, služebník, shodná opětovně s oběma tisky, po jejím vyslovení zazněla v provedení knížecí společnosti polní, vojenská hudba (Feldmusik), viz. scénická poznámka ve frankfurtsko-lipském (s. 9) i řezenském tisku (s. 10): Man hört Feldmusik/Je slyšet polní hudba.

3.	Dazu Offizier mit Rapport. [Wangen] <u>[General Thurneisen hat ihn aber mit Verlust zurück geschlagen und 70 Mann nebst 3 Offiziers]⁴¹⁰ zu Gefangenen gemacht.⁴¹¹</u>		Papier (<u>Offizier</u>). ⁴¹²	
4.	Dazu König. Michel. Anne. Offiziere. [Erlau] <u>[Nur der Tod soll mir dies Zeichen]⁴¹³ der Huld meines Monarchen rauben.</u>		Ordenskreuz (<u>König</u>). ⁴¹⁴	
5.	Dazu Bingk.			
6.	Vorige ohne Bingk. (<u>Erlau ab.</u>)			
7.	Dazu Schlenzheim. Bingk. [Schlenzheim] <u>Wahrscheinlich sind beide mit verbrannt.</u>		Schlenzheims Degen (<u>Bingk</u>). ⁴¹⁵ Schreibtafel (<u>König</u>). ⁴¹⁶	
8.	Dazu Erlau. [König] <u>Noch eins mein lieber Michel.</u> Dazu Anne. [König] <u>Jetzt meine Herren, zum Frühstück! #</u>		Butter. Brot. Milch (<u>Anne</u>).	# <u>Feuerlärm.</u> ⁴¹⁷
9.	Dazu Bingk.		Geld (<u>König</u>).	
strana 28				
Scena				
1.	Sophie. Fritz. Frau von Erlau.	Zimmer. ⁴¹⁸	Geld (<u>Sophie</u>).	

⁴¹⁰ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 9-10), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 11.

⁴¹¹ Thámem poznamenanou promluvu von Wangena lze vnímat též jako významově důležitý okamžik von Wangenova výčtu válečných událostí, o kterých nabyt povědomost z doručené písemné zprávy.

⁴¹² Písemnost generála Thurneisenova, předaná von Wangenovi, viz. scénická poznámka stejného znění ve frankfurtsko-lipském (s. 9) i řezenském tisku (s. 11): [Offizier] überreicht ein Papier/Důstojník předá papír/písemný dokument)

⁴¹³ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 11), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 12.

⁴¹⁴ Odlišnost v použité rekvizitě u provedení knížecí společnosti, kde podle Thámova zápisu král předal von Erlauovi řádový kříž, zatímco shodně v obou tiscích se jednalo pouze o řád, viz. scénická poznámka: [König] reicht ihm einen Orden/[Král] mu předá řád.

⁴¹⁵ Viz. Bingkova replika ve frankfurtsko-lipském (s. 13) a řezenské tisku (s. 15): Hier ist der Degen des Herrn Generals/Zde je meč pana generála.

⁴¹⁶ Rekvizita tabulky na psaní se v představení knížecí společnosti shodovala s frankfurtsko-lipským (s. 16) i řezenským tiskem (s. 17) a vztahovala se k postavě krále, viz. scénická poznámka: [König] zieht seine Schreibtafel heraus/[Král] vytáhne svou tabulku na psaní, po tomto gestu následovala králova replika, určená generálu Schlenzheimovi: Wie heißen Sie? Ich muß mir Ihren Namen besonders merken/Jak se jmenujete? Vaše jméno si musím zvláště pamatovat.

⁴¹⁷ Thámem zaznamenaný hluk (požární poplach) patrně se ozývající zpoza scény s využitím více zvukových efektů následoval v provedení knížecí společnosti ve shodě s oběma tisky po králově replice: Jetzt meine Herren, zum Frühstück/Ted' pánové k snídani, viz. totožná scénická poznámka ve frankfurtsko-lipském (s. 24) a řezenském tisku (s. 28): Indem sie sich setzen wollen, wird Feuerlärm geschlagen. Lieutenant Bingk kommt eilig/Zatím, co si chtějí sednout, vypukne požární poplach. Poručík Bingk spěšně přichází.

⁴¹⁸ Thám ve *Scenarien-Buch* blíže nepopisuje vybavení v domě Frau von Erlau, sdílnější však nejsou ani obě tištěná vydání Spiessovy hry, omezující se jednotně na stručnou scénickou poznámku: Ein gur meubliert Zimmer/Dobře zařízený pokoj.

2.	Frau von Erlau. Sophie. # [Frau von Erlau] <u>Klopft da nicht was?</u>		# Sophie <u>[Ich reise noch heute, und will ihn wenigstens nur sehen] nur eine Minute lang umarmt halten. (Man klopft.)</u> ⁴¹⁹
----	---	--	--

	General Schlenzheim	Theater	Requisiten	Anmerkungen
3.	Dazu Erlau. Schlenzheim. [Schlenzheim] <u>Ich muss Luft haben.</u>			
4.	Dazu Fritz. [Schlenzheim] <u>[Ich und du wollen ihn eröffnen]⁴²⁰ und uns freuen, dass wir uns wieder haben.</u>		Husaren (Fritz). ⁴²¹	
5.	Dazu Bingk.			
6.	Erlau. Bingk. [Erlau] <u>[Wir dürfen ja nur vorgeben, dass etwas wichtiges beim Regiment]⁴²² vorgefallen sei, weshalb ich – Himmel, da kommen sie.</u>			
7.	Dazu Frau von Erlau. Sophie. Fritz. Schlenzheim.			
8.	Vorige ohne Erlau und Bingk.			
9.	Schlenzheim. Fritz. [Schlenzheim] <u>[Nun fühl ich's, Vatersorgen]⁴²³ sind schwere, nagende Sorgen.</u> ⁴²⁴			
10.	Dazu Frau von Erlau. Sophie.			
	<i>Actus 3</i>			

⁴¹⁹ Zcela ve shodě Thámova manuskriptu, frankfurtsko-lipského (s. 28) a řezenského tisku (s. 33) následovala v provedení knížecí společnosti na konci druhého výstupu druhého dějství před Sophiinou promluvou: Ich reise noch heute, und will ihn wenigstens nur sehen. Nur eine Minute und lang umarmt halten/Cestuji ještě dnes a chci jej alespoň vidět. Jen minutu se objímat, po Thámem zmíněné scénické poznámce: Man klopft/Kdosi klepe identicky s tištěným vydáním otázka Frau von Erlau: Klopft da nicht was?/Neklepe někdo?

⁴²⁰ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 42), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 49.

⁴²¹ Jednalo se o rekvizity vojáků, s nimiž si Fritz hrál, viz. totožné scénické poznámky frankfurtsko-lipského (s. 32) a řezenského tisku (s. 38): [Fritz] noch unter der Türe mit 2 Husaren in der Hand, stoßt sie zusammen/[Fritz] ještě mezi dveřmi se dvěma husary v ruce, naráží jimi o sebe.

⁴²² Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 39), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 49.

⁴²³ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 46), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 54.

⁴²⁴ Thámem zaznamenanou Schlenzheimovu repliku je opět možné s doplněním o počáteční slova v promluvě této postavy: Ich muß fort/Musím pryč, chápat jako významově nosný okamžik Schlenzheimova vnitřního rozpoložení, ovlivněného starostmi o svého nalezeného syna, von Erlaua s odhodláním přivést jej znovu zpět.

strana 29 Scena	1.	König. Wangen. Offiziere. (Wangen ab.)	Lager. ⁴²⁵	Geschriebener Brief, pag. 58 (Wangen). ⁴²⁶
	2.	Dazu Bingk. [König] <u>Er soll kommen!</u> ⁴²⁷		
	3.	Dazu Schlenzheim. Bingk.		
	4.	König. Bingk. Offiziere. (Alle ab.)		
	5.	Erlau. Wache. Dazu Sophie. Fritz. [Erlau] <u>[Leb wohl! Meine Beste!]</u> ⁴²⁸ <u>Und sei ruhig.</u> Dazu Offizier von der Wache. [Sophie] <u>[Streck diese unschuldige Arme bittend aus, wenn ich mit dir durchs Lager laufe, steh jeden Soldaten an, sich mit uns zu vereinigen, und um das Leben]</u> ⁴³⁰ <u>seines tapfern Kameraden zu bitten. Komm! Komm!</u>		Fesseln (Erlau). ⁴²⁹

	General Schlenzheim	Theater	Requisiten	Anmerkungen
6.	Dazu Schlenzheim. [Sophie] <u>[Sie wollte mit, allein ich beredete sie zu Hause zu bleiben,]</u> ⁴³¹ <u>und meiner zu warten.</u>			
7.	Dazu Bingk.			

⁴²⁵ Thám ve *Scenarien-Buch* neupřesňuje vzhled vojenského tábora, stejně jako obě tištěná vydání (scénická poznámka: Lager/Tábor), lze se domnívat, že divadelní společnost knížete z Anhalt-Köthenu mohla použít totožného výjevu s několika stany na pozadí (hinten Zelter) jako v první scéně prvního dějství.

⁴²⁶ Zápis čísla strany, která odkazuje na rekvizitu von Wangenova dopisu je shodný s číslem strany 58 v Montagově a Weißově řezenském tisku.

⁴²⁷ Thámem zapsaná králova replika je důležitá rovněž z významového hlediska, neboť král jí vyzývá Bingka, aby vstoupil uvězněný Schlenzheim.

⁴²⁸ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 58), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 71.

⁴²⁹ Rekvizita okovů/pout byla zjevně původním záměrem knížecí společnosti, ve frankfurtsko-lipském ani řezenském vydání se nenachází. Jednalo se o příznačnou rekvizitu k postavě uvězněného von Erlaua, vč. jevištního aranžmá, který se úvodem pátého výstupu třetího dějství setkává se svou ženou Sophií a synem Fritzem, viz. scénická poznámka v obou tiscích: Rittmeister Erlau wird vom Verhör zurück mit Wache umgeben ins Zelt geführt. Sophie läuft mit Fritz an der Hand ihm nach, und kniet mit ängstlichem Händeringen vor der Wache, die aber fortgeht/Rytmistr Erlau bude od výslechu obklopen stráží veden zpět do stanu. Sofie s Fritzem na ruce běží za ním, a pokleká s úzkostlivým lomením rukama před stráží, ta ale odchází.

⁴³⁰ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 60), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 74.

⁴³¹ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 61), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 75.

8.	Sophie. Fritz. Schlenzheim. [Schlenzheim] <u>[Sei ruhig! Und wenn du ihn gesprochen hast; so reise nach Haus.]</u> ⁴³² <u>tröste deine Mutter!</u> Dazu Offizier. [Offizier] <u>Kommen Sie Madame! Kommen Sie!</u> ⁴³³ Erlau. (Im Zelte.)			
<i>Actus 4</i>				
1.	Erlau. Sophie. Fritz [Sophie] <u>[Du hast mich aller deiner Freuden teilhaftig gemacht, du sollst mich auch nicht hindern.]</u> ⁴³⁴ <u>Unglück und Tod mit dir zu teilen.</u>	Lager.		Uhr (Erlau). ⁴³⁵
2.	Dazu Schlenzheim. [Schlenzheim] <u>[Ich werde bald kommen, mein Sohn! Bald, bald; denn sieh, mein Gebäude war schon sehr auffällig:]</u> ⁴³⁶ <u>eine solche Erschütterung wird's nicht aushalten.</u> ⁴³⁷			
3.	Dazu Offizier mit Kommando. Profos.			Kettenschlüssel (Profos). ⁴³⁸
4.	Walldorf. Korporal. [Walldorf] <u>Lasst ihn herein kommen.</u>	Bauernstube. ⁴³⁹		Sackschreibzeug. Papier (Walldorf).
5.	Dazu Zelle. [Walldorf] <u>He Korporal.</u> Dazu Korporal. [Walldorf] <u>He! Gefreiter!</u> Dazu Gefreiter! [Walldorf] <u>[Kannst's nicht abbüßen, sondern wirft]</u> ⁴⁴¹ <u>hier und dort verdammt werden.</u>			Riss (Zelle). ⁴⁴⁰
6.	Dazu Korporal.			Sarg.

⁴³² Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 62), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 77.

⁴³³ V kontextu Thámova záznamu předchozí Schlenzheimovy repliky lze v provedení knížecí společnosti obě vnímat jako důležité místo sledu stávajících a navazujících dějových událostí, neboť Schlenzheim dodává zoufalé Sofii útěchu a nabádá ji k návratu domů za matkou, následně Sofie po důstojníkově pokynu vyslyší jeho slova a odchází, mívá přitom svého zajatého muže von Erlaua ve stanu (viz. Thámova poznámka: im Zelte), viz. patrně von Erlauova replika adresovaná Sofii, shodná v obou tiscích: Meine Beste/Má nejdražší a Sofiina reakce: O mein Mann! Mein bester Mann!/Ó můj muži! Můj nejdražší muži!

⁴³⁴ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 67), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 83.

⁴³⁵ Viz. scénická poznámka, shodná ve frankfurtsko-lipském i řezenském tisku: [Erlau] sieht nach der Uhr/[Erlau] pohlédne na hodinky.

⁴³⁶ Doplněno podle: Ch. H. Spiess (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 69), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 86.

⁴³⁷ Thámův záznam této Schlenzheimovy promluvy je možné interpretovat také jako výrazný moment Schlenzheimova ubezpečení svého syna, von Erlaua o svém návratu a nápravě nynějšího stavu věci, především pak zopakováním adverbia bald/brzy, dávajícího Schlenzheimovým slovům navzdory neutěšenosti situace a von Erlauově uvěznění jistou odvahu a naději.

⁴³⁸ Pro rekvizitu pout/okovů Thám užívá v záznamu třetího dějství substantiva Fessel, ve čtvrtém dějství Kettel, nepochybně se však v představení knížecí společnosti jednalo o stejnou rekvizitu von Erlaua, k níž mu zřejmě strážce vězňů (profos) v představení knížecí společnosti podal klíč, aby si mohl pouta odemknout, viz. scénická poznámka ve frankfurtsko-lipském (s. 69) a řezenském tisku (s. 87): [Profos] gibt Erlau den Schlüssel sich die Ketten aufzulösen.

⁴³⁹ Jevištní proměna ve venkovskou světnici bez bližšího popisu, shoda Thámova zápisu s oběma tisky, omezujícími se rovněž na označení substantivem Bauernstube.

⁴⁴⁰ V provedení knížecí společnosti se pravděpodobně jednalo o rekvizitu nákreš/plánu pevnosti, viz. Walldorfova replika ve frankfurtsko-lipském (s. 75) a řezenském tisku (s. 95): Und der Reiß von der V[F]estung sollte vielleicht auch ein Regal sein?/A nákreš pevnosti by měl mít také své místo?

⁴⁴¹ Doplněno podle: Ch. H. Spiess, ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 75), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 95.

7. strana 30 Scena 8.	Major. Erlau. Auditeur. Profos. Offiziere. Mannschaft # [Major] <u>[Wohl dann mir],⁴⁴² dass ich die Exekuzion verzögerte!</u> Dazu Schlenzheim. Bingk. [Major] <u>Ihr Sohn lebt!</u>	Freier Platz.⁴⁴³	Geladenes Gewehr.	# Erlau. Willig und mit Freuden. (Soldaten legen an.) Schuss.⁴⁴⁴
---------------------------------	---	------------------------------------	--------------------------	--

	General Schlenzheim	Theater	Requisiten	Anmerkungen
9. 10.	Dazu Wangen. Offiziere. [Schlenzheim] <u>[Mein Herz]⁴⁴⁵ wollte mir die Brust zersprengen.</u> Dazu Sophie. Fritz. [Schlenzheim] <u>[Aber ich würde verzweifeln, wenn dir]⁴⁴⁶ das innerste meines Herzens nicht bekannt wäre.</u>			

11. Dazu König. Offiziere.

⁴⁴² Doplněno podle: Ch. H. Spiess, ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 77), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 98.

⁴⁴³ Jevištní proměna ve volné prostranství, které Thám nekonkretizuje, stejně jako jevištní aranžmá postav, viz. scénická poznámka ve frankfurtsko-lipském (s. 76) a řezenském tisku (s. 97): Ein freier Platz, in dessen Hintergrunde zur rechten Seite der Kommando bereits formierte Kreis ist/Volné prostranství, v jehož pozadí po pravé straně utvoří [vojenská] formace kruh. V provedení knížecí společnosti se mohlo jednat o opětovné užití téhož nebo podobného scénického výjevu jako v první scéně prvního dějství (Offener Platz mit Baumen.../Otevřené prostranství se stromy...).

⁴⁴⁴ Představení knížecí společnosti obsahovalo věrohodně a působivě ztvárněný akt von Erlauovy popravy. Po výše zapsané replice této postavy Thámem do poznámkového sloupce následoval popravčí výstřel vojáků, doplněný jevištním aranžmá postav a popisem dění, jež se mohlo shodovat či být obdobné i v představení knížecího souboru, viz. scénická poznámka ve frankfurtsko-lipském (s. 77) a řezenském tisku (s. 98): Eine lange und stille Pause. Erlau tritt in der Kreis, der Major gibt den Soldaten einen Wink! Indem sie anlegen, geschieht ein Schuss/Dlouhá a tichá pauza. Erlau vstoupí do kruhu [vojáků/popravčí čtyři], major dá pokyn! Ve chvíli, kdy přiloží [zbraň], zazní výstřel.

⁴⁴⁵ Doplněno podle: Ch. H. Spiess, ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 79), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 101.

⁴⁴⁶ Doplněno podle: Ch. H. Spiess, ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt [am Main], Leipzig 1785, s. 79), s přihlédnutím k řezenskému tisku Montaga a Weiße z r. 1799, s. 102.

	Tage der Gefahr ⁴⁴⁷	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i> ⁴⁴⁸	<i>Actus I</i> ⁴⁴⁹			
1.	Daniel. Marzeline. Antonio. ⁴⁵⁰ Aria. [Antonio]. und Chor. # [Marzeline] <u>Der Vater! Der Vater!</u> [Antonio] <u>Er ist's!</u>	Michelis Zimmer mit Alkoven und 2 Türen. ⁴⁵¹	Bett. Pantoffeln. Krücke. Pelzmütze. Mantel. Schlafhaube. Großes Buch. Brille. Brennende Lampe. ⁴⁵² Blumen. Kränze. Körbchen (Marzeline).	# Daniel. <u>Ich hielt es für ein Sündengeld.</u> (Lärm.) ⁴⁵³
2.	Dazu Micheli.		Goldstück an der Schnur (Antonio).	
3.	Micheli.		Großer runder Hut. Tragriemen und 2 Eimer (Micheli). ⁴⁵⁴	

⁴⁴⁷ Německojazyčná zpěvoherní verze Georga Friedricha Treitscheho vznikla volným zpracováním francouzské opery *Les Deux Journées* (Dva dny) skladatele Luigi Cherubiniho a libretisty Jeana Nicolase Bouillyho. Titul je rovněž znám pod názvem *Wasserträger* (Vodař.)

Premiéra německojazyčné verze se uskutečnila patrně 14. 8. 1802 ve vídeňském Dvorním divadle (Kärntnertheater/Divadlo u Korutanské brány), premiéra Bouillyho a Cherubiniho opery 16. 1. 1800 v pařížském Théâtre Feydeau. Poté, co došlo 1805 po bitvě u Slavkova k obsazení Vídně francouzskými vojsky, byl tento kus hrán pod názvem *Graf Armand* (Hrabě Armand). 1802 vyšla Treitschkeho německojazyčná verze u vídeňského vydavatele J. B. Wallishausera, 1804 následovalo tištěné vydání v Řezně pod názvem: *Der Wasserträger, oder Die Tage der Gefahr* (Vodař, aneb Dny nebezpečí).

V Praze se první provedení Cherubiniho a Bouillyho opery *Les Deux Journées* konalo 16. 10. 1815 ve Stavovském divadle během kapelnického působení Carla Marii von Webera. Autor německého překladu není znám, patrně šlo o Treitschkeho verzi. 1824 realizoval Simeon Karel Macháček překlad do českého jazyka, který byl 25. 4. téhož roku poprvé sehrán ve Stavovském divadle pod názvem *Vodař*. Ve stejném roce vyšel Macháčkův překlad v Praze knižně.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805–1806 Treitschkeho německojazyčnou zpěvoherní verzi Cherubiniho opery pouze jednou, v červnu nebo počátkem července 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty soubory městy pruské části Slezska. K nastudování a realizaci byl pořízen Thámův záznam divadelního pojetí do *Scenarien-Buch*. Herecká účast Václava Tháma ani jeho ženy Josefy Thámové není doložena.

Přítomnosti záznamu ve *Scenarien-Buch* prokazuje také zápis v Tháměm vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných titulů v prvním i druhém nedochovaném dílu manuskriptu na s. 132 prvního dílu u písmene T pod názvem *Tage der Gefahr*, vč. doplněného odkazu na s. 30, kde ve *Scenarien-Buch* záznam začíná.

⁴⁴⁸ Je otázkou, zda bylo představení zahájeno předehrou, kterou Cherubiniho a Bouillyho opera *Les Deux Journées* obsahuje a zjevně ji neopomíjela ani Treitscheho německojazyčná zpěvoherní verze, Thám ji však do *Scenarien-Buch* obvykle voleným substantivem *Introductio* nezapsal.

⁴⁴⁹ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito prvního německojazyčného tištěného vydání zpěvohry, určeného k provedení Dvorním divadlem ve Vídni: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, 54 s.

⁴⁵⁰ Thám do *Scenarien-Buch* nezapsal žádnou z replik trojice postav Daniela, Antonia a Marcelliny z jejich vstupního dialogu, je tudíž otázka, zda, nebo jakým způsobem byl tento dialog v představení knížecí společnosti sehrán.

⁴⁵¹ Vzhled jeviště se v první scéně v představení knížecí společnosti vesměs identicky kryje s požadavky Wallishauserova vídeňského tisku, viz scénická poznámka (s. 1): Die Bühne stellt das Innere von Micheli's Wohnung vor; auf der einen Seite ist eine Art von Alkoven mit zugezogenen Leinwand Vorhängen. In dem Alkoven steht ein vollständiges Bette. Gegenüber ist eine Seitentüre, die verschlossen werden kann, im Hintergrunde noch eine Türe. Auf einem Stuhle beim Alkoven liegen ein Paar Pantoffeln, eine Krücke, etliche Kleidungsstücke, und eine Pelzmütze, alles Daniel gehörend/Scéna představuje interiér Michelisoa bytu; na jedné straně výklenek se staženými plátěnými závěsy. Ve výklenku stojí postel. Naproti jsou postranní dveře, jenž mohou být zavřené, v pozadí ještě jedny dveře. Na židli u výklenku leží pantofle, berla, několik kusů oblečení, a kožešinová čepice, vše náleží Danielovi.

⁴⁵² Rovněž rekvizity postav se v první scéně shodovaly v provedení knížecí společnosti s příslušnými požadavky v tištěném vydání, a třebaže Thám nepoznamenal do *Scenarien-Buch* zasazení dějových událostí do období noci, lze jej přirozeně předpokládat díky rekvizitě nepochybně svítící lampy na stole (s. 1): Es ist Nacht. Alle drei [Daniel, Antonio, Marcelline] sitzen bei der Lampe um einen Tisch. Daniel in einem Lehnstuhle, er liest durch die Brille in einem großen Buche. Antonio und Marcelline sind beschäftigt, Kränze aus Blumen zu binden, die in einem Körbchen auf dem Tische stehen/Je noc. Všichni tři [Daniel, Antonio, Marcelline] sedí při lampě kolem stolu. Daniel v lenošce, čte s brýlemi ve velké knize. Antonio a Marcelina jsou zaměstnáni vázáním květinových věnců, stojících v košíku

⁴⁵³ Shoda Thámova záznamu k představení knížecí společnosti s Wallishauserovým vídeňským tiskem, viz. scénická poznámka, uvozující následný příchod Micheliho na jeviště (s. 5): Lärm vor dem Türe/Hluk přede dveřmi, vč. shody Thámova zápisu s tištěným vydáním stran navazujících replik Marcelliny a Antonia.

⁴⁵⁴ Shoda Micheliho rekvizit v představení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu s tištěnou předlohou textu, viz scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 5): Micheli trägt einen großen runden Hut, einen Tragriemen und zwei Eimer, welches alles er beim Eintritt in den Hintergrund legt/Micheli nese velký kulatý klobouk, řemen a dvě vědra, která při vstupu odloží v pozadí.

	<i>Aria.</i> [Micheli].		
	#		
4.	[Micheli] <u>[Aha, das sind sie! Heute sollen sie meinen Plan noch nicht erfahren; sie würden sich meinethalben ängstigen, und wahrlich, sie scheinen beide]⁴⁵⁵ der Ruhe zu bedürfen.</u>		
	Dazu Armand. Constanze. ⁴⁵⁸		
	<i>Terzetto.</i>		
	<i>Duetto.</i>		
	(Zu Ende desselben kommt Micheli zurück.) ⁴⁵⁹		
	[Armand] <u>[Wem wäre es nicht eine Ehre]⁴⁶⁰ zu eurer Familie zu gehören.</u> (Hauptmann klopft draußen, dann spricht er.) ⁴⁶¹		
strana 31 Scena			
5.	[Constanze] <u>[O Schicksal! Wann wirst du]⁴⁶³ müde werden, uns zu verfolgen.</u>		
	Dazu Hauptmann. 2 Soldaten. Wache. [Micheli] <u>Ja, Herr Offizier.</u>		2 Pistolen. Mantel (Armand). ⁴⁶²
6.	Dazu Antonio.		
7.	Armand. Constanze. Micheli. Antonio.		Buch. Laterne (Soldaten). ⁴⁶⁴

Micheli. [Zeit genug um mit meinem Antonio alles ins Werk zu richten. Und dann das Bewusstsein einer guten Tat.]⁴⁵⁶ o das ermuntert, das stärkt. (Armand klopft.)⁴⁵⁷

⁴⁵⁵ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 8.

⁴⁵⁶ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 8.

⁴⁵⁷ Shoda v provedení knižecí společnosti a Wallishauserova vídeňského tisku, Thám užívá ve *Scenarien-Buch* poznámkového sloupce, aby upřesnil okamžik Armandova zaklepání, zaznívající stejně jako v tisku po výše poznamenané Micheliho replice, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 8): Man klopft/Někdo klepe, po níž děj pokračoval Micheliho promluvou ze zápisového sloupce jevištního dění, po jejímž doznění Armand přišel na scénu, když mu Micheli otevřel dveře: [Micheli] öffnet die Türe.

⁴⁵⁸ Rekvizity Constanze v Thámově rukopisu schází, mohly však být shodné či podobné s těmi, jež uvádí scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 8): Constanze in braun seidenem Mantel und schwarzen Sammetausfaß mit einer hohen weißen Feder/Constanze v hnědém hedvábném kabátu a černém klobouku s vysokým bílým perem.

⁴⁵⁹ Shoda v provedení knižecí společnosti a tištěného vydání u jevištního aranžmá postav (s. 12), viz. scénické poznámky: Während dieser Arie (jednalo se však o duet Constanze a Armanda, jak Thám zaznamenal do *Scenarien-Buch*) hat Micheli die Eimer hinaus getragen, und man hat ihn die Türe verschließen hören/Během této arie odnesl Micheli vědra ven, a zavřel dveře, resp. [Micheli] der bei letzten Worten zueilt kam/Micheli při posledních slovech přikvapil nazpět.

⁴⁶⁰ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 13.

⁴⁶¹ Viz. scénická poznámka a replika Hauptmanna ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. 13): Man klopft heftig vor der Türe des Eingangs/Kdosi prudce klepe na vchodové dveře, resp.: [Hauptmann]: Aufmachen/Otevřete.

⁴⁶² Viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 8): Armand in einem schlechten langen Mantel, Hut mit Federn, Offizierskleidung darunter, zwei Pistolen im Gürtel, aber ohne Degen/Armand v omšelém, dlouhém kabátu, klobouk s peřím, vojenský oděv [pod kabátem], dvě pistole za opaskem, avšak bez kordu/bez meče.

⁴⁶³ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 14.

⁴⁶⁴ Viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 14): Die Vorigen, der Hauptmann. Zwei Soldaten. Der erstere trägt ein Buch. Andere Soldaten mit Gewehr, einer trägt die Laterne/Předešlí, hejtman. Dva vojáci. První nese knihu. Ostatní vojáci se zbraněmi, jeden nese lucernu (svítilnu).

8.	Armand. Constanze. Micheli. [Micheli] <u>[Dann geht es zur Arbeit für sie.]</u> ⁴⁶⁵ während sie ausschlafen. Dazu Antonio von innen.) ⁴⁶⁶ [Micheli] <u>[Ach, die Kinder! Bleiben sie.]</u> ⁴⁶⁷ ich will ihnen aufmachen. 9. Dazu Daniel. Marzeline. Antonio. Seidenes Tuch. <u>(Marzeline).</u> ⁴⁶⁸			
	Tage der Gefahr	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	<i>Finale.</i> <i>Actus 2</i> Lieutenant. 2 Soldaten. Schildwache. Soldaten.	Barriere mit Schlagbaum und Wachthaus. Hinten Landstraße. Bank. ⁴⁶⁹	Glocke.	Während der Symphonie schlägt es 6 Uhr. ⁴⁷⁰
2.	<i>Chorus.</i> [Lieutenant] <u>Der Herr Hauptmann.</u> Dazu Hauptmann.		Geschriebene Beschreibung, pag. 27 <u>(Hauptmann).</u> ⁴⁷¹	
3.	Lieutenant. Soldaten. Dazu Volk. Dazu Antonio. Constanze.		Pässe <u>(Volk).</u> Pass <u>(Antonio).</u> Knotenstock <u>(Antonio).</u> Bündelchen <u>(Constanze).</u> ⁴⁷²	
4.	<i>Terzetto und Chor.</i> Dazu Hauptmann. 2 Soldaten. [Hauptmann] <u>Hier diese Soldaten sind Zeugen.</u> <u>(Micheli von außen.)</u> ⁴⁷³ [Antonio] <u>[Der Vater!]</u> ⁴⁷⁴ Er kommt eben recht.			

⁴⁶⁵ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 19.

⁴⁶⁶ Viz. scénická poznámka k Antoniově jednání a Antoniova promluva ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. 19): Antonio klopft/Antonio klepe, Vater!/Otče!

⁴⁶⁷ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 20.

⁴⁶⁸ Viz scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 20): Die Vorigen. Daniel von Marcellinen geführt, die ein seidenes Tuch in der Hand trägt/Předešli. Daniel je veden Marcelinou, která nese hedvábný šátek.

⁴⁶⁹ Vzhled jeviště se v první scéně druhého dějství v představení knížecí společnosti výrazně podobal scénickému ztvárnění, jak jej předepisuje Wallishauserův vídeňský tisk, třebaže Thám do *Scenarien-Buch* nezapisuje přesnější rozvržení jevištního prostoru oproti scénické poznámce v tisku (s. 24): Die Barriere von Paris. Das Tor mit Schilderhaus und Schlagbaum ist in der Mitte des Hintergrundes links (vom Orchester) ist bei der zweiten Kulisse das Wachthaus. Vor demselben eine Bank und längsthin bis zur Tore lehnen die Hellebarden der Soldaten. Durch das Tor Aussicht auf die Landstraße/Pařížské hradby. Brána se strážním domem a závorou je na pozadí uprostřed vlevo (od orchestru), u druhé kulisy je strážnice. Před strážnicí lavice a až k bráně leží vojenské halapartny. Skrze bránu výhled na silnici.

⁴⁷⁰ Thámovo upozornění na odbíjení šesté hodiny v průběhu hudební části (meziaktní hudby), tomuto zvukovému signálu odpovídala v provedení knížecí společnosti rekvizita zvonu (Glocke) v záznamovém poli rekvizit. Dále viz scénická poznámka Wallishauserova vídeňského tisku (s. 24): Die Musik der Zwischen Aktes hat angezeigt, daß es sechs Uhr Morgens ist/Meziaktní hudba oznámila, že je šest hodin ráno.

⁴⁷¹ Hauptmannova rekvizita dopisu odkazuje uvedeným číslem 27 na stranu v tištěném vydání, z něhož Thám mohl při svém záznamu do *Scenarien-Buch* vycházet. Tento údaj se shoduje se číslem strany ve Wallishauserově vídeňském tisku.

⁴⁷² Viz. scénické poznámky Wallishauserova tisku (s. 27): Lieutenant. Soldaten. Nachher Constanze als Savoyardin mit einem Bündelchen. Antonio ebenso mit einem Knotenstocke/Velitel. Vojáci. Poté Constanze jako Savojská s uzlíčkem. Stejně tak Antonio se zahnutou holí, resp. Mehrere stumme Personen kommen vorher aus der Kulisse, der Lieutenant untersucht ihre Pässe sehr genau, sie gehen dann durch das Tor/Z kulisy vychází více mlčících postav, velitel prohlíží velmi pozorně jejich pasy, potom procházejí branou.

⁴⁷³ Viz scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 30) [Micheli] ruft von weiten/[Micheli] volá z dálky.

⁴⁷⁴ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 30.

5. strana 32 Scena	Dazu Micheli. Armand. <u>(Im Fasse.)</u> ⁴⁷⁵ <i>Recitativ.</i> ⁴⁷⁷		Karren mit Fass. Eimer <u>(Micheli)</u> . ⁴⁷⁶
6.	Vorige ohne Antonio, und Constanze.		
7.	Hauptmann. Lieutenant. Schildwache. [Lieutenant] <u>[Vielleicht – er scheint arm zu sein – wenn wir ihm einen Teil des Geldes bieten.]</u> ⁴⁷⁸ geht er uns an die Hand.		
8.	Dazu Micheli. <i>Finale.</i> Dazu Hauptmann. Lieutenant. Soldaten.		
9.	Dazu Daniel. Marzeline. Antonio. Seidenes Tuch <u>(Marzeline)</u> .		
1.	<i>Actus 3</i> Luise. Semos. [Luise] <u>[Da kommen schon die Freunden und Nachbarn.]</u> ⁴⁷⁹ und mein Antonio ist <u>noch nicht da.</u>	Dorf. Hinten Fluss mit Brücke. Hohler Baum. Rasensitz. ⁴⁸⁰	
2.	Dazu Bauern. Bauerinnen. <i>Chorus.</i> Dazu Hauptmann. Lieutenant. Soldaten. ⁴⁸¹		

(Alle ab.)

	Tage der Gefahr	Theater	Requisiten	Anmerkungen
3.	Armand. Constanze. Antonio. [Antonio] <u>[Es kommen wirklich Leute. Gehen sie von Baume weg.]</u> ⁴⁸² dass wir keinen Verdacht erregen.			

⁴⁷⁵ Postava Armanda ukrytá v sudu mohla být při srovnání Thámovalova rukopisu a tištěného vydání původním divadelním záměrem knižecí společnosti, Wallishauserův vídeňský tisk tuto skutečnost neuvádí.

⁴⁷⁶ Káry se sudy (bečkami) v provedení knižecí společnosti souzněly s Treitschkeho představou, obsaženou ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. 31): [Micheli] kommt von der rechten Seite. Er sieht einen kleinen Wagen mit einem Wasserfasse bis in der Mitte der Hintergrundes/Micheli přichází z pravé strany. Vidí malý vůz se sudem (bečkou) na vodu [sahající] až do středu zadní části scény. Rovněž tak rekvizity věder, s nimiž Micheli nakládá, odpovídají předloze tištěného vydání, viz. scénická poznámka šestého výstupu (s. 34): [Micheli] nimmt die Eimer/Micheli bere vědra.

⁴⁷⁷ Srovnáním rukopisu a tištěného vydání není jasné, co bylo tímto recitativem v provedení knižecí společnosti míněno, Wallishauserův tisk informaci o pěveckém čísle na konci pátého výstupu nepodává.

⁴⁷⁸ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 35.

⁴⁷⁹ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 41.

⁴⁸⁰ Vesměs identické jevištní ztvárnění první scény třetího dějství v provedení knižecí společnosti a ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. 40): Das Dorf Gonesse. Zestreuse Häuser. Im Hintergrund ein Fluß, über den eine Brücke von natürlichen Zweigen führt. Rechts ist ein Haus des Pächter Semos. Links ein steiler Felsenpfad mit Gebüsch. Ohnweit des Hauses steht ein alter hohler Baum, groß genug, daß sich ein Mann in ihm verbergen kann, am Fuße ist ein Rasensitz und kleine Gebüsch/Vesnice Gonesse. Rozptýlené domy. V pozadí řeka, přes kterou vede most z větví. Vpravo je dům pachtýře Semose. Vlevo příkrá skalní cesta s křovím. Nedaleko domu stojí starý dutý strom, dostatečně vysoký, aby se v něm člověk ukryl, u nohy je drnové sedátko a malé křoví.

⁴⁸¹ Viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku, naznačující též scénický pohyb či jevištní aranžmá postav (s. 42): Es zieht ein Kommando Soldaten über die Brücke in das Dorf. Der Hauptmann und der erste und zweite Soldat befinden sich dabei/Přes most do vesnice táhne vojenský oddíl. Velitel, první a druhý voják jsou přítomni.

⁴⁸² Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 44.

4.	Dazu Semos. Luise. Bauern. [Luise] <u>[Ich habe dich.]</u> ⁴⁸³ <u>und damit mag alles vergessen sein.</u>		
5.	Dazu Hauptmann. Lieutenant. 2 Soldaten. <i>Melodrama.</i> ⁴⁸⁴ Dazu 2 Soldaten. [Zweite Soldat] <u>Es ist leicht zu machen.</u> ⁴⁸⁵		Brot. 2 Flaschen Bier (<u>Soldaten</u>). ⁴⁸⁶ Korb (<u>Constanze</u>). ⁴⁸⁷
6.	Dazu Constanze. <i>Gesang.</i>		
7.	Dazu Antonio. Semos. Luise. Bauersleute. Hauptmann. Soldaten. [Armand] <u>Leb wohl Constanze. Leb wohl auf ewig!</u>		
8.	Dazu Micheli. Adjutant. – dann Marzeline.		

⁴⁸³ Doplněno podle: L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 45.

⁴⁸⁴ Je otázka, jakým způsobem bylo toto melodrama v podání divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu sehráno, Thám o něm do *Scenarien-Buch* bližší pokyny nezaznamenává. Jednalo se o výjev Armanda, skrytého v dutém stromě, viz. scénické poznámky a text Armandovy promluvy ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. 46): Alle [Hauptmann, Semos, vojáci, Constanze] gehen ins Haus, Constanze zuletzt; sie blickt oft nach dem Baume/Všichni jdou do domu, Constanze jako poslední; často koukne po stromě, resp. Armand kommt mit dem Kopfe zwischen den Zweigen des Baumes zum Vorschein/Armand se zjeví s hlavou mezi větvemi stromu, říká: Die Hitze im Baum ist unerträglich. Nur einige Züge frische Luft! O meine Constanze, wie zittere ich für dich! We wird dich in all den Gefahren bewahren, die rings dir drohen? Gütige Gottheit! Schütze dich Unschuld! Nimm dich ihrer an (man hört Larm in Semos Hause). Man kommt schon wieder. Zurück! (er verbirgt sich)/Horko ve stromě je nesnesitelné. Jen špetka čerstvého vzduchu. Ach moje Constanze, jak obávám se o tebe! Kdo tě ochrání před všemi nebezpečími, které ti všude kolem hrozí? Dobrý Bože! Ochráň nevinnou! Postarej se o ni (je slyšet hluk v Semosově domě). Někdo zas přichází. Zpátky!

⁴⁸⁵ Thámem zapsaná replika druhého vojáka měla v průběhu představení knížecí společnosti význam spíše orientační, neboť po jejím doznění přichází Constanze, nesoucí Armandovi, ukrytému v dutém stromě jídlo, viz. Wallishauserův tisk (s. 48): (Constanze kommt), Zweiter Soldat: Kamerad! Mein Seel, das ist sie. Komm hinter den Baum (sie verbergen sich, und nehmen Brot und Wein mit)/(Constanze přichází), Druhý voják: Kamaráde! Namouduši, to je ona. Pojď za strom (ukryjí se a vezmou s sebou chleba a víno).

⁴⁸⁶ V představení knížecí společnosti Thám předepisuje dvojici vojáků pití piva oproti požadavku konzumace vína v tištěném vydání.

⁴⁸⁷ Viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 48): [Constanze] trägt ein Korb, sie sieht sich nach allen Seiten um/[Constanze] nese koš, rozhlíží se na všechny strany. V provedení knížecí společnosti následovalo pravděpodobně v souladu s tištěným vydáním pokračování melodramatu s Constanze, Armandem a dvěma vojáky, skrytými v dutém stromě.

	Eduard in Schottland⁴⁸⁸	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I⁴⁸⁹</i>			
1.	Malwina. [Weg mit dem Briefe, sie darf ihn nicht sehen; denn schwärmerisch] ⁴⁹² hängt sie an Georgs Parthei.	Saal. Fenster. ⁴⁹⁰	Wandlichter mit Lichten. Brief. (Malwina). ⁴⁹¹ Tisch. Sesseln.	
2.	Dazu Lady. [Lady] [Mit einem kleinern Gefolge] wäre er uns lieber gewesen. ⁴⁹³ Dazu Bedienter. [Lady] [Sollen aber Deine Gesinnungen durch aus ihm fremd bleiben, so gib Dir Mühe] ⁴⁹⁴ deine Verwirrung besser zu verstecken.			
3.	Dazu Argyle. [Lady] [Es ist ein wackerer alter Mann.] ⁴⁹⁵ aber wenn er einmal ins Plaudern kommt.			
4.	Dazu Tom.		Geschriebenes Billet, pag. 13 (Tom). ⁴⁹⁶	

⁴⁸⁸ Celým názvem *Eduard in Schottland oder Die Nacht der Flüchtling* (Eduard ve Skotsku aneb Noc uprchlíka). Tříaktová historické drama, volně přeložené Augustem Kotzebuem podle původní hry francouzského dramatika Alexandre Duvala *Edouard en Ecosse ou la nuit d'un proscrit* (Eduard Skotský, aneb Noc psance). K prvnímu zdokumentovanému provedení německojazyčného překladu došlo 16. 9. 1803 v National Theater (Národní divadlo) v Berlíně. Premiéra Duvalova dramatu se konala 17. 2. 1802 v Paříži.

Knižně byl Kotzebuův překlad poprvé vydán 1804 v Lipsku u P. G. Kummera jako součást svazku Kotzebuových her *Neue Schauspiele von August von Kotzebue* spolu s dalšími tituly: *Pagenstreiche* (Pázeční kousky), *Der todte Neffe* (Mrtvý synovec) a *Der Vater von ungefähr* (Skoro otec). V témže roce následoval vídeňský tisk J. B. Wallishausera. V Praze byla Kotzebuova německojazyčná verze poprvé uvedena 9. 10. 1815 ve Stavovském divadle, překlad do českého jazyka pořídil 1839 A. J. Vrtátka a vyšel u Ladislava Pospíšila v Hradci Králové pod názvem: *Eduard ve Skotsku, aneb Noc utečence*.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu hrála v letech 1805-1806 titul *Eduard in Schottland* pouze jednou, v červnu nebo začátkem července 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámově není doložena. Za účelem nastudování a divadelní realizace vznikl Thámův záznam do prvního dílu *Scenarien-Buch*. Na přítomnost zápisu poukazuje rovněž zápis názvu v Thámově abecedním repertoárovém soupisu na konci prvního dílu manuskriptu pod písmenem E. s názvem *Eduard in Schottland*, vč. připojeného doplnění s. 33, kde záznam ve *Scenarien-Buch* začíná.

⁴⁸⁹ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito publikace: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, 429 s.

⁴⁹⁰ Kummerův lipský tisk blíže nespecifikuje vzhled jeviště první scény.

⁴⁹¹ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 209): Malwina allein mit einem Briefe in der Hand/Malwina o samotě s dopisem v ruce.

⁴⁹² Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 210.

⁴⁹³ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 213. Thámův záznam dotyčné repliky měl být rovněž upozorněním na následující příchod sluhy, oznamujícího lady Atholové návštěvu vojenského velitele Argyla, viz. scénická poznámka: Bedienter tritt (sluha vstoupí) a jeho replika: Ritter Argyle bittet um Erlaubnis/Rytíř Argyle prosí o svolení.

⁴⁹⁴ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 213.

⁴⁹⁵ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 221.

⁴⁹⁶ Viz. Kummerův lipský tisk (s. 221): Lady: Nun, Tom? Noch keine Nachricht von Mylord/Lady: Nuže, Tome? Dosud žádná zpráva od mylorda?/Tom: Eine Matrose von der nächsten Insel brachte mir dies Billet für Mylady/Tom: Jakási dáma z blízkého ostrova přinesla mi pro mylady tento lístek.

5.	Tom. <u>He da! Lichter! Lichter!</u> ⁴⁹⁷ Dazu Bedienter. [Tom] [<u>Hab' ich am Tage meinen Dienst verrichtet,</u>] ⁴⁹⁸ <u>so bin ich am Abend Hans ohne Sorgen.</u>			
6.	Dazu Bedienter. [Tom] [<u>Vielleicht weiß er nicht, dass er sich auf dem Schlosse des Lord Athol befindet,</u>] ⁴⁹⁹ <u>wo man nicht so geradezu läuft. Er kommt.</u> ⁵⁰⁰		Licht (Bedienter).	
7.	Dazu Eduard. (<u>Während Eduards Monolog Tom zurück.</u>) ⁵⁰¹ [Tom] [<u>Der arme Mensch hat wohl weit laufen müssen,</u>] ⁵⁰² <u>ehe er ein Obdach fand.</u>			
8.	Dazu Lady.			
9.	Lady. Eduard. [Lady] <u>Tom! Tom!</u> ⁵⁰³			
10.	Dazu Tom. [Eduard] [<u>Von Cumberland verfolgt, irre ich von Hütte zu Hütte, mit Lumpen bedeckt, mein Brot bettelnd, von Schrecken und Mangel umgeben; träumend such' ich mein verlorenes Glück und wachend</u>] ⁵⁰⁴ <u>sehe ich nur das Beil der Henkers vor mir.</u> ⁵⁰⁵ Dazu Tom. [Lady] <u>Gott wer kommt? – Himmel! Es ist Argyle!</u>		Wein. Brot. Glas (Tom). ⁵⁰⁶	
	Eduard in Schottland	Theater	Requisiten	Anmerkungen

⁴⁹⁷ V provedení knížecí společnosti mohlo být kromě světla (svícnu), s nímž přichází postava sluhy použito Tomem rovněž rekvizity nástěnného světla (svícnu) se svíci (Wandlichter mit Lichten), které Thám uvádí mezi rekvizitami první scény, viz. scénická poznámka k pátému výstupu v Kummerově lipském tisku (s. 223): Ein Bedienter bringt ihm [Tomovi] Licht, er zündet schwatzend die Lichter im Saal an/Sluha přináší Tomovi světlo, ten hovoříc zapaluje světla (svíce) v sále. Toto nástěnné světlo mohl Tom zažehnout ze světla doneseného sluhou, resp. z již hořícího nástěnného světla mohl sluha Tomovi donést světlo a Tom jím poté zažehnul další svíce (svícen), umístěné na stole v sále, viz Thámův záznam o přítomnosti stolu ve sloupci rekvizit u první scény, přestože se další svíce (svícen) v zápisu *Scenarien-Buch* nenacházejí.

⁴⁹⁸ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 224.

⁴⁹⁹ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 226.

⁵⁰⁰ Orientační i významový akcent Thámem poznamenané Tomovy promluvy s připomínkou královny přítomnosti na Atholově zámku, ale především zápisem Tomovy adresné repliky o králově příchodu, po níž v Kummerově lipském tisku (s. 226) ještě následoval Tomův dovětek: Nein, wie ein Bösewicht sieht er nicht aus. Gewiß ein Unglücklicher. Darum sei sein höflich, alter Tom/Ne, jako padouch nevypadá. Je to nešťastník. Proto buď jeho zdvořilý, starý Tom. Je otázkou, zda po výše zmíněné Tomově promluvě ještě následoval tento dovětek nebo na jeviště ihned vstoupila postava krále, neboť také Tomova závěrečná promluva o jeho oddanosti králi mohla být Thámem v duchu jeho zápisové praxe převážně koncových replik ve *Scenarien-Buch* využita. Jasný signál o příchodu krále však zároveň mohl znamenat pokyn osobě odpovědné za průběh představení, že nadchází okamžik králova příchodu na scénu.

⁵⁰¹ Viz scénická poznámka Kummerova tisku (s. 229): [Tom] geht, kommt aber bald zurück und bleibt im Hintergrunde/[Tom] jde, přichází ale brzy zpět a zůstane v pozadí.

⁵⁰² Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 231.

⁵⁰³ Orientační i významový akcent Thámova záznamu, vztahující se po zvolání Lady k Tomově návratu na jeviště, viz. Kummerův tisk (s. 237): Tom aus dem Nebenzimmer/Tom z vedlejšího pokoje (komnaty).

⁵⁰⁴ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 238.

⁵⁰⁵ Významový i orientační smysl Thámem zapsané královny promluvy, v níž tato postava jednak hovoří o neutěšenosti svého života, jednak s jejím doznáním či na konci následoval v provedení knížecí společnosti Tomův příchod s jídlem a pitím, tj., šlo opětovně o místo, odkazující na Tomovo konání/jednání, vč. jevištního aranžmá.

⁵⁰⁶ Viz. Kummerův tisk (s. 238): Tom bringt Wein und Brot/Tom přináší chléb a víno.

<p>strana 34 <i>Scena</i></p> <p>11. 12.</p> <p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p> <p>5.</p>	<p>Dazu Argyle.</p> <p>Eduard. Lady. [Lady] <u>Tom! Tom!</u>⁵⁰⁷ Dazu Tom.</p> <p style="text-align: center;"><i>Actus 2</i></p> <p>Lady. <u>[Der gute Tom, auch er war gerührt]</u>⁵⁰⁸ <u>von den Leiden des unglücklichen Fremdlings.</u></p> <p>Dazu Tom. <u>(Tom ab.)</u></p> <p>Dazu Malwina. <u>[Malwina] [Ich wollte fliehen – da verrät einer von ihnen mit den Weg, ergriff mit einem kramphaften Zittern]</u>⁵¹⁰ <u>den Zügel meines Rosses, und sprach –</u></p> <p>Dazu Tom. [Lady] <u>Bleib Nichte!</u> – [Tom] <u>Hier ist er!</u> Dazu Eduard. [Eduard] <u>[Lächelt aber einst das Glück mir wieder, und erkämpfen Frankreichs Waffen mit den Thron der Väter; dann, Mylady, bringen Sie diese Lumpen in den Pallast ihrer Könige.]</u>⁵¹¹ <u>dann wird Eduard sie auslösen.</u></p> <p>Dazu Argyle. [Lady] <u>[Wir Weiber bekümmern uns nicht um die Handel der Parteien; still erfüllen wir nur die Pflichten, welche die Menschlichkeit]</u>⁵¹² <u>in unsere weichen Herzen pflanzte.</u> Dazu Bedienter. [Argyle] <u>[“Der Herzog von Cumberland lässt mir eben sagen,]</u>⁵¹³ <u>dass er die Küsten bereisen werde, u. s.w.”</u> Dazu Tom.</p>	<p>Bleibt.⁵⁰⁹</p>	<p>Geschriebener Brief, pag. 61 (<u>Bedienter</u>).</p>	
--	--	-------------------------------------	---	--

⁵⁰⁷ Orientační akcent Thámova záznamu, odkazující v provedení knížecí společnosti k Tomově příchodu na scénu, na jeho chování a jevištní aranžmá, viz. scénické poznámky Kummerova tisku (s. 246-247): Tom kommt/Tom přichází a dále: [Tom] öffnet das Zimmer/[Tom] otevírá pokoj (komnatu) a vzápětí s králem odchází (Eduard geht mit Tom ab, Lady allein/Eduard s Tomem odchází, Lady o samotě).

⁵⁰⁸ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 249.

⁵⁰⁹ Dějové události tak zřejmě v představení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu zůstaly ve shodě s požadavky tištěného vydání (s. 249) i nadále soustředěny do konkrétněji nespecifikovaného zámeckého sálu jako v prvním dějství.

⁵¹⁰ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 255.

⁵¹¹ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 264.

⁵¹² Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 268.

⁵¹³ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 275.

6.	Malwina. Argyle. [Argyle] <u>[Wär ich 'es wert, um Ihre Hand zu werben, wenn ich jedem Ruhme entsagen, und allein der Geliebten meinen Unterhalt]⁵¹⁴ schamlos verdanken könnte. – [Malwina] Meine Tante kommt zurück.</u>			
7.	Dazu Lady. [Lady] <u>[Ich werde mir alle Mühe,]⁵¹⁵ die Honneurs zu machen.</u>			
Dazu Bedienter.				

	Eduard in Schottland	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 35 <i>Scena</i>				
8.	[Argyle] <u>[Er hat eine rauhe zurückstossende Außenseite;]⁵¹⁶ im Grunde ist er ein edler trefflicher Mensch.</u> Dazu Obrist. #			
strana 35 <i>Actus 3</i>			2 Blassen.	# Obrist. <u>Ganz recht Ritter, das meine ich auch (Schuss.)⁵¹⁷</u>
1.	Lady. Malwina. # [Lady] <u>Sein wie auf das schlimmste gefasst.</u>	Bleibt.		Lady. <u>[Ich selbst. Ich gesiehe Ihnen] sie erholt sich bereits. (detto).</u>⁵¹⁸ # Lady. <u>[Eduard ist gefangen;]⁵¹⁹ auch Tom beunruhigt mich. (Lärm. Toms Stimme.)⁵²⁰</u>
2.	Dazu Tom. <u>(Tom ab.)</u>			
3.	Dazu Eduard. Argyle. [Eduard] <u>[O]⁵²¹ ich weiß es.</u> Dazu Bedienter. [Lady] <u>Nur die Fassung nicht verloren!</u>			

⁵¹⁴ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 277.

⁵¹⁵ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 279.

⁵¹⁶ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 280.

⁵¹⁷ Viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 285): Es geschieht ein Schuß, Malwina schreit/Zazní výstřel, Malwina vykřikne, následující ve shodě provedení knižecí společnosti a tištěného vydání po Thámem zaznamenané Obristově replice.

⁵¹⁸ V provedení knižecí společnosti zazněl po Thámem zapsané replice Lady ještě jeden výstřel, viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 286): Es fällt abermals ein Schuß/Znovu padne výstřel.

⁵¹⁹ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 288.

⁵²⁰ Viz. replika Malwine z tištěného vydání (s. 288): Ich höre Lärm. Ist das nicht Toms Stimme?/Slyším hluk. Není to Tomův hlas?

⁵²¹ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 294.

4.	Dazu Obrist. 1te Offizier. Argyle. [1te Offizier] <u>[Sein Betragen zeugt von Edelmuth und Seelengröße: er ist unser Feind;]⁵²² aber ich achte ihn. Ich bewundere ihn.</u> Dazu Malwina. Bediente. # [Lady] <u>Die Felsen bleiben also nunmehr unbewacht.</u>			
5.	Dazu 2te Offizier. [Argyle] <u>[Ihr unvermuteter Anblick, Mylord,]⁵²⁶ wird ihn sogleich zu Boden schmettern. Ha. Da ist er!</u>			
6.	Dazu Athol. Offizier mit Wache. [Athol] <u>[Wohlan Prinz, ich habe Ihrentwegen strenge Befehle: doch werde ich die Achtung nicht aus den Augen setzen, die ich Ihrem Namen]⁵²⁷ und Ihrem Unglück schuldig sein.⁵²⁸</u>			
7.	Dazu Obrist. Tom. [Lady] <u>[Ruhig! Hat er Zeit gehabt, das Ufer zu erreichen,]⁵²⁹ so ist er gerettet.⁵³⁰</u>			
8.	Dazu Herzog. Gefolge. Bedienter. [...] ⁵³² [Argyle] <u>Doch vielleicht ist es noch Zeit.</u>			

Dazu Tom.

Besetzte Tafel für 7 Personen mit Backeners und Wein.
(Bediente).⁵²³ NB 1 Glas zum wegwerfen.⁵²⁴

Obrist. Man wählt die Worte nicht; aber sie gehen vom Herzen. (Kriegerische Musik.)⁵²⁵

Geschriebenes Blatt in der Schreiftafel mit Bleistift
(Tom).⁵³¹

⁵²² Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 297.

⁵²³ Viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 297): Bediente bringen eine besetzte Tafel/Sluhové přinášejí bohatou tabuli. Prostředí pro sedm osob, poznamenané Thámem do *Scenarien-Buch*, odpovídalo v provedení knížecí společnosti přítomným postavám: Eduarda, Lady, Malwine, Argyla, Toma, Obrista a Offiziera.

⁵²⁴ Zaužívanou zkratkou Nota bene, tj. nutné, nezbytné, Thám zapisuje rekvizitu sklenice, určenou k odhození, jež pravděpodobně souvisela s jednáním krále Eduarda a jeho přípitkem, viz. scénická poznámka v Kummerově tisku (s. 301): [Eduard] schleidert grimmig seinen Becher von sich/[Eduard] od sebe odmrští pohár, doprovázená Eduardovou replikou: Ich trinke nie auf den Tod eines Menschen/Nepiji na smrt člověka.

⁵²⁵ V provedení knížecí společnosti se mohlo jednat o hudbu za scénou, byť Thám tuto skutečnost dále neupřesňuje, viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 297): Kriegerische Musik in der Ferne (Válečná hudba v dále).

⁵²⁶ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 304.

⁵²⁷ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 308.

⁵²⁸ Zápis části Atholovy promluvy zněl ve *Scenarien-Buch* původně: Und ihrem Unglück stehen schuldig sei, sloveso stehen však Thám škrtnul, viz. Kummerův tisk (s. 308): [Athol]: Wohlan, Prinz, ich habe Ihrentwegen strenge Befehle: doch werde ich die Achtung nicht aus den Augen setzen, die ich Ihrem Namen und Ihrem Unglück schuldig bin/Nuže, princí, mám přísné rozkazy: ale neztrácím ze zřetele úctu, kterou jsem povinován tvému jménu a tvému neštěstí.

⁵²⁹ Doplněno podle: *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 312.

⁵³⁰ V Thámově rukopisu se původně místo zápisu perfecta slovesa retten ve třetí osobě singuláru, tj. gerettet, jež se slučuje s Kummerovým tiskem (s. 312) nacházel patrně jiný, posléze škrtnutý slovesný výraz, který však pro nečitelnost nebyl identifikován.

⁵³¹ Při srovnání Tháмова rukopisu a tištěného vydání šlo v provedení knížecí společnosti zřejmě o původní použití výše uvedených rekvizit psaného listu a psací tabulky s tužkou, ve které se list měl nacházet. Dopis zjevně obsahoval zprávy či poselství, které panovníkovi přinášel Obrist, předal jej Tomovi a ten posléze králi Eduardovi, viz. Obristova promluva v Kummerově tisku (s. 309): Ritter! [Argyleovi] Ich bringe schlimme Neuigkeiten. Man gibt Signale: eine französische Flotte nähert sich der Küste; man fürchtet eine Landung/Rytíři [Argyleovi] Přináším zlé noviny. Jsou signály: francouzská flotila se blíží k pobřeží; jeden se obává vylodění.

⁵³² Nečitelné slovo Tháмова záznamu ve *Scenarien-Buch*.

	Hussiten vor Naumburg ⁵³³	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I</i> ⁵³⁴			
1.	Bürger. Bürgerinnen <i>Chorus.</i> (Während des Chor tritt Wolf heraus.)	Markt mit Rathaus, vorn Wolfs Wohnung. Bank. ⁵³⁵	Sensen. Sichel. Wetzsteine (<u>Bürgerleute</u>). ⁵³⁶	
2.	Wolf. [Der Becher schäumt.] ⁵³⁷ und alles wird lebendig.			
3.	Dazu Bertha. # [Wolf] [Harre.] ⁵³⁸ da kommt Nachbar Velding, er ist leichenblass. Dazu Bürger. [Wolf] Ja mehr ich sinne, wie ein Märchen vor.		Große Glocke. ⁵³⁹	# Wolf. Ein Weib, dem solche Tränen im Auge stehn, hat keinen Reiz verloren. (Sturmglocke.) ⁵⁴⁰ So lange bis der Bürger auftritt. ⁵⁴¹
4.	Dazu Schnitter. Weiber. [Schnitter] Der Feind auf unsern Bergen. Fieht!			

⁵³³ Pětiaktové historické drama Augusta Kotzebua, celým názvem *Hussiten vor Naumburg im Jahr 1432* (Husité před Naumburgem v roce 1432), čerpající ze skutečných událostí obléhání německého města Naumburgu husitskými vojsky Prokopa Holého na sklonku července 1432, bylo poprvé provedeno 10. 9. 1802 v Lipsku divadelní společností Franze Bartholomea Secondy. 1803 hra vyšla tiskem u lipského vydavatele Paula Gotthelfa Kummera. Vokální sekvence Kotzebuovy hry zhudebnila řada významných soudobých skladatelů, mj. Bernhard Anselm Weber či Johann Friedrich Reichardt. K uvedení ve vídeňském Dvorním divadle 2. 3. 1803 se jejich kompozice zhostil Antonio Salieri.

Do českého jazyka přeložil Kotzebuovo drama 1819 Jan Hýbl pod názvem *Husité u Naumburku*. Překlad vyšel téhož roku v rámci druhého dílu svazku *Nové divadlo české*.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805–1806 tuto Kotzebuovu hru dvakrát, poprvé v červnu nebo počátkem července 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru po pruském území Slezska. K tomuto představení vznikl Thámův záznam divadelního pojetí v rukopisné teatralii *Scenarien-Buch*. Repríza následovala 23. 1. 1806 na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštině. Lze se domnívat, že při přípravě a průběhu tohoto představení knížecí soubor z Thámova záznamu vycházel. Herecká účast Václava Tháma či jeho ženy Josefy Thámově není ani u jednoho z představení prokázána.

O přítomnosti Thámova zápisu scénické podoby Kotzebuova dramatu ve *Scenarien-Buch* svědčí poznamenání zkráceného znění názvu *Hussitten...* pod písmenem H na s. 130 prvního dílu manuskriptu v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech divadelních titulů, které obsahoval první i druhý nedochovaný díl, vč. doplněného odkazu na s. 36, kde záznam Kotzebuovy hry začíná.

⁵³⁴ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito prvního tištěného vydání hry: A. Kotzebue: *Die Hussiten vor Naumburg im Jahr 1432*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, 138 s. Jak vyplývá z Thámova záznamu, byla součástí představení knížecí společnosti taktéž vokální čísla, třebaže není zřejmé, s jakým zhudebněním soubor pracoval.

⁵³⁵ V provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu se vzhled jeviště v první scéně vesměs shodoval s požadavky Kummerova lipského tisku (s. 1), viz. scénická poznámka: Der Markt zu Naumburg. Den Hintergrund nimmt das Rathaus ein, vor welchem sich in seiner ganzen Länge eine breite Treppe von fünf bis sechs Stufen hinzieht. Rechts im Vordegrunde ein kleines, unansehnliches Haus des Viertelmeisters Wolf/Tržiště v Naumburku. Pozadí zaujímá radnice, před kterou se po celé délce táhne široké schodiště o pěti nebo šesti schodech. Vpravo v popředí malý, nevzhledný dům mistra Wolfa.

⁵³⁶ Víceméně identické bylo v první scéně u provedení knížecí společnosti také použití rekvizit, přičemž lze usuzovat rovněž i na pravděpodobný doprovod sborového zpěvu údery pracovních nástrojů, viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 1): [Chor] von fröhlichen Bürgern und Bürgerinnen, sie mit Sensen und Sichel an die Feldarbeit gehen. Das Schlagen der Sichel an den Wetzstein begleitet den frohen Gesang/[Sbor] šťastných měšťanů a měšťanek, kteří jdou se srpy a kosami na polní práci. Šťastný zpěv provází údery kos o brousek.

⁵³⁷ Doplněno podle: A. von Kotzebue: *Die Hussiten vor Naumburg im Jahre 1432*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 3.

⁵³⁸ Doplněno podle: A. von Kotzebue: *Die Hussiten vor Naumburg im Jahre 1432*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 11.

⁵³⁹ Rekvizita se shoduje s následným vyzváněním na poplach, ozývající se v provedení knížecí společnosti patrně zpoza scény.

⁵⁴⁰ Poplašné vyzvánění zvonu zaznělo v představení knížecí společnosti ihned po doznění výše uvedené Wolfovy repliky, viz. Thámův pokyn osobě, odpovědné za chod představení stran posloupnosti těchto kroků, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku, vč. chování Wolfa vůči Bertě (s. 9): [Wolf] drückt sie an seine Brust. Man hört plötzlich die Sturmglocke lauten/[Wolf] ji přitiskne na svou hrud'. Náhle je slyšet poplašný zvon.

⁵⁴¹ Thámův pokyn osobě, zodpovědné za vyzvánění patrně za scénou tak dlouho, dokud se n jevišti neshromáždí naumburský lid. K tomu viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 13) na počátku čtvrtého výstupu: Von allen Seiten sammeln sich erschrockene Bürger/Ze všech stran se shromáždí vyděšení měšťané.

5.	Dazu Bürgermeister. 2 Ratsherren. [Bürgermeister] <u>So müsse weder Freund noch Feind euch sehen.</u>			
6.	Dazu Schnitter. Redender Bauer. # [Bürgermeister] <u>Der Mut steht treulich dem Beruf zur Seite.</u> Dazu Torwächter. [Bürgermeister] <u>Dem Rat geziemt zu sprechen, wenn's vonnöten.</u>		Trompete. ⁵⁴²	# <u>Bürgermeister. Die Weiber sendet nach Haus, mit Männern will ich mich beraten.</u> (Trompetenstoß.)
7.	Dazu Herold. <i>Chorus.</i> <i>Actus 2</i>		Ring (<u>Bürgermeister</u>). ⁵⁴³ Geschmeide (<u>Weiber</u>). ⁵⁴⁴	
1.	Bürgermeister. 3 Ratsherren. [Bürgermeister] <u>Sein Grab zuerst in Feuer-Wellen finde!</u>	Ratsstube mit Schranken. Fenster. ⁵⁴⁵	Schwarzes Tuch am Tisch. ⁵⁴⁶	
2. strana 37 Scena	Dazu Bertha. [Bürgermeister] <u>[Weib, tritt zurück! Dem Heil der Bürgerschaft ist dieser Saal geweiht:]</u> ⁵⁴⁷ <u>hier findest du kein Ohr für Freud'und Schmerz des Einzelnen.</u>			
Hussiten vor Naumburg		Theater	Requisiten	Anmerkungen
3.	Dazu Bürger. Wolf. <u>(Da alle Bürger abgehen, wird der Ratsdiener sichtbar.)</u> ⁵⁴⁸			

⁵⁴² Pokyn stran přítomnosti a použití trubky pravděpodobně za scénou v souvislosti s jevištním děním po doznění Thámem zaznamenané Purkmistrovy promluvy, viz. Kummerův lipský tisk (s. 18): Ein Trompetenstoß in der Ferne/Zvuk trubky v dále, jakožto ohlas blížících se husitských vojsk.

⁵⁴³ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 27): Er [Bürgermeister] zieht einen herrlichen Ring vom Finger/Purkmistr stähne z prstu nádherný prsten.

⁵⁴⁴ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 27): Einige Weiber wollen schnell ihre silbernen Gürtel und Halsketten lösen/Několik žen chce rychle rozvázat své stříbrné pásky a řetízky na krku/náhrdelníky.

⁵⁴⁵ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 34): Saal des Rathauses. Im Hintergrunde niedrige Schranken für das Volk/Radniční sál. V pozadí nízké zábradlí pro lid, resp.: Der erste Ratsherr steht seitwärts am offenen Fenster/První radní stojí stranou u otevřeného okna.

⁵⁴⁶ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 34): In der Mitte des Saals eine schwarze behangene Tafel/Uprostřed sálu černě prostřená tabule.

⁵⁴⁷ Doplněno podle: A. von Kotzebue: *Die Hussiten vor Naumburg im Jahre 1432*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 36.

⁵⁴⁸ Viz. scénická poznámka k jednání a jevištnímu aranžmá postav v Kummerově tisku (s. 44): Die Bürger stürzen hinaus mit dem Geschrei: Zu den Waffen! Zu den Waffen. Wolf schüttelt den Kopf und folgt schweigend; bleibt aber unbemerkt hinter den Schranken, bald teilnehmend, bald gedankenvoll stehen. In der Ferne bleibt der Ratsdiener sichtbar/Měšťané vyběhají s výkřikem: Do zbraně! Do zbraně. Wolf potřese hlavou a mlčí je následuje; zůstane ovšem nespáten za zábradlím, tu bdící, tu zamyšlen. V dále je vidět radniční sluha.

4.	<p>Vorige ohne Bürger. [Zweiter Ratsherr] <u>Weh uns, er redet wahr!</u>⁵⁴⁹ Dazu Ratsdiener. [Wolf] <u>Kommt herein.</u></p> <p>Dazu Wolfs Kinder.</p>			
<i>Actus 3</i>				
1.	<p>Bertha. <u>Doch zwiefach schrecklich auch die Blitze glühen!</u></p>	<p>Wie Actus 1.⁵⁵⁰</p>		
2.	<p>Dazu Wolf.</p>			
3.	<p>Bertha. <u>Zu sterben weiß ich, aber nicht zu wählen.</u></p>			
4.	<p>Dazu Wolf. [Bertha] <u>Wenn ich den Vater meiner Kinder nicht mehr lieben kann.</u></p>			
5.	<p>Dazu Bürgermeister. [Bertha] <u>In Eingeweide suchen die Schergen des kindlichen Herzens durchwühlten Sitz.</u> Dazu Trommelschläge. [Bertha] <u>Vernichte mich! Ich fluche deiner Schonung!</u> (Wird getrommelt.) Dazu Mütter mit Kindern. Wolfs Kinder.</p>			<p>Trommel mit Bandelier und Schlagen (<u>Tambor</u>).⁵⁵¹</p>
<i>Chorus.</i>				
strana 38				
<i>Scena</i>	<i>Actus 4</i>			
1.	<p>3 Hauptleute. Wachen. Hussiten.</p>	<p>Lager mit Prokops praktikabeln Zelt, über selben eine Fahne mit dem Kelche.⁵⁵²</p>	<p>2 Hunzen Wein (<u>Hussiten</u>).⁵⁵³</p>	
<i>Chorus.</i>				
	<p>[Erster Hauptmann] <u>Seht ihr die Speere nicht? – wollt ihr euch spießen?</u></p>			
2.	<p>Dazu Kinder.</p>		<p>Schwarzes Papier zu dem schleifen auf die Hemden.</p>	
	<p>[Kinder] <u>Gnade! Gnade!</u></p>			

⁵⁴⁹ Významový akcent Thámem poznamenané repliky druhého radního, jenž reaguje souhrnným vyjádřením na Purkmistrův monolog, současně byla tato replika zřejmě i v provedení knížecí společnosti signálem radničního sluhu Wolfovi o vyřízení jeho rozkazu, viz. Kummerův lipský tisk (s. 49): Der Diener kommt zurück, und bedeutet Wolf durch einen Wink, daß er seinen Auftrag ausgerichtet/Sluha se vrací a mrknutím naznačuje Wolfovi, že vyřídil jeho příkaz.

⁵⁵⁰ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 61): Der Schauplatz wie im ersten Act/Místo děje jako v prvním aktu.

⁵⁵¹ Viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 89) o příchodu bubeníka a jeho scénického aranžmá: Der Trommelschläger tritt auf, und besteigt langsam des Rathauses Stufen/Vstupuje bubeník a pomalu stoupá po radničních schodech. Thámův záznam o schodech na jevišti nehovoří, je tudíž otázkou, jak bubeníkův příchod a jevištní aranžmá/pohyb po scéně v představení knížecí společnosti vypadaly.

⁵⁵² Podobnost stran výjevu první scény čtvrtého dějství v představení knížecí společnosti a v tištěného vydání, vč. jevištního aranžmá postav, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku: Das Lager des Hussiten auf den Bergen vor Naumburg. In der Mitte der Bühne steht Procopius Gezelt, über welchem die Fahne mit dem Kelche weht. Im Vordegrunde links haben sich drei Hauptleute auf dem Boden gelagert und zechen. Rechts geht eine Wache mit dem Speer längst den Seitenwänden auf und nieder. Im Hintergrunde sieht man mehrere Hussiten in zerstreuten und müßigen Gruppen/Husitský tábor na svazích před Naumburgem. Uprostřed jeviště stojí Prokopův [Prokopa Holého] stan, přes který vlaje prapor s kalichem. Vpravo kráčí stráž s kopím nahoru a dolů podél postranních stěn. V pozadí je vidět několik husitů v rozptýlených a nečinných skupinách.

⁵⁵³ Viz. doplněk výše uvedené scénické poznámky Kummerova tisku: Im Vordegrunde links haben sich drei Hauptleute auf dem Boden gelagert und zechen/V popředí vlevo se na zemi natáhli tři velitelé a popíjejí.

3.	Dazu Procopius. [Procopius] <u>Und stehe da, besiegt von Kindern.</u> Dazu Hussit. [Procopius] <u>Tragt mir den Feldstuhl in der Kinder Mitte.</u>		Wein und Becher (<u>Hussit</u>). ⁵⁵⁴	
	Dazu Hussiten.		Feldstuhl. 2 Körbe mit Obst (<u>Hussiten</u>). ⁵⁵⁵	

	Hussiten vor Naumburg	Theater	Requisiten	Anmerkungen
4.	<i>Chorus.</i> [Wolf] <u>Die Kinder plötzlich wieder um dich treten.</u> Dazu 1te Hussit. [Der erste Hussit] <u>Da keucht ein Bote schon den Berg herauf.</u>		Grüne Zweige. ⁵⁵⁶	
5.	Dazu 2te Hussit. <i>Chorus.</i>			
1.	<i>Actus 5⁵⁵⁷</i> Weiber. Bertha. [Bertha] <u>[Gib dem Auge seine Tränen wieder,]⁵⁵⁸ und dem Munde seine laute Klage.</u>	Freier Platz vor dem Tore. Hinten Hügeln. ⁵⁵⁹	Regentücher (<u>Weiber</u>). ⁵⁶⁰	
2.	Dazu Bürgermeister. # [Kinder] <u>Victoria.</u>			# <u>Bertha. Dir ist auch Schweigen eine Sprache.</u> (Kinder rufen hinten. Victoria! Sieg über die Hussiten! Victoria!) ⁵⁶¹
3.	Dazu Wolf. Kinder. Alle Bürger. [Bürgermeister] <u>[Mein sei die Sorge, in des Ölbaums Schatten]⁵⁶² dein Zartgefühl mit unsrer Pflicht zu gatten.</u>			
4.	Dazu der erste Ratsherr.			

Chorus.

⁵⁵⁴ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 113), podle níž jeden z husitů přináší Prokopovi víno a ten jej dává jednomu z dětí: Man bringt ihm [Prokopovi] Wein/Kdosi mu přináší víno, resp.: Er [Prokop] schenkt selbst einen Becher voll und reicht ihn einem kleinen Mädchen/Prokop daruje svůj plný pohár malému děvčeti, resp. vzápětí: Die Kinder trinken/Děti pijí.

⁵⁵⁵ Viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku, vč. jevištního aranžmá postav (s. 114): Man bringt ihm [Prokopovi] einen Feldstuhl. Er sitzt sich. Mehrere Hussiten tragen Körbe von Früchte herbei, besonders Kirschen, die sie unter die Kinder austeilten, und dabei nach der Melodie des Marsches singen/Kdosi přináší Prokopovi polní židli. [Prokop] se posadí. Několik husitů nese koše s ovocem, zejména třešně, které rozdávají dětem, a přitom zpívají pochodovou melodii. Tímto vokálním výstupem byl v představení knížecí společnosti míněn Thámem zaznamenaný sbor (*Chorus*) ve třetím výstupu.

⁵⁵⁶ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 120): Die Kinder ziehen paarweise, mit grünen Zweigen an Wolf vorüber, der sie mit seligem Entzücken betrachtet und zuletzt an den Zug sich anschließt/Děti ve dvojicích táhnou kolem Wolfa zelené větve, ten je s nadšením pozoruje, a nakonec se připojí k zástupu.

⁵⁵⁷ Jak vyplývá z porovnání Thámovy záznamu do *Scenarien-Buch* a Kummerova lipského tisku, nezahajoval pravděpodobně páté dějství v provedení knížecí společnosti ženský sbor.

⁵⁵⁸ Doplněno podle: A. von Kotzebue: *Die Hussiten vor Naumburg im Jahre 1432*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 123.

⁵⁵⁹ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 122): Vor der Toren von Naumburg ein freier Platz, dessen Boden zur Linken ist hügelig erhebt. Auf diesen Hügeln, höher und tiefer, stehen, setzen und liegen die Weiber in Schmerz verkündenden Stellungen/Před naumburskou bránou volně prostranství, jenž se vlevo kopcovitě zvedá. Na těchto pahorcích, výše a hlouběji bolestivě stojí, sedí a leží ženy.

⁵⁶⁰ Použití pláštěnek jakožto oděvu naumburských žen mohlo být původním záměrem knížecí společnosti, tištěné vydání Kotzebuovy hry takovou informaci neobsahuje.

⁵⁶¹ Viz. scénické poznámky Kummerova tisku (s. 131): [Die Kinder] rufen schon von ferne/Děti volají už z dálky: Victoria!/Sieg über die Hussiten/Vítězství! Vítězství nad husity.

⁵⁶² Doplněno podle: A. von Kotzebue: *Die Hussiten vor Naumburg im Jahre 1432*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 135.

	Kindliche Liebe ⁵⁶³	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I⁵⁶⁴</i>			
1.	Amalie. Wilhelmine. [Wilhelmine] <u>Lass mich nur machen.</u>	Zimmer bei Hartmann. ⁵⁶⁵		
2.	Dazu Mutter.			
3.	Amalie. [Freilich muss die Mutter es besser verstehen, und dem Vater möchte ich heute keinen Kummer machen;] ⁵⁶⁶ nein, Gott behüte!			
4.	Dazu Wunder. Amalie. [Ach! Und Fritz] ⁵⁶⁸ – ob er es auch schon weiß? –		Schreibtafel mit Banknoten Papier (<u>Wunder</u>). ⁵⁶⁷	
5.	Dazu Fritz. [Amalie] [Sei ruhig Fritz!] ⁵⁶⁹ Ich will, sobald ich kann, mit der Mutter reden.			
6.	Dazu Mutter. Wunder.			
7.	Mutter. Wunder.		Papier (<u>Amalie</u>).	
8.	Wunder.		Tinte. Feder (<u>Amalie</u>). ⁵⁷⁰	

⁵⁶³ Pětiaktová hra Johanny Franul von Weißensturn vznikla kolem r. 1802. Představení ve vídeňském Dvorním divadle (Burgtheater), kde autorka působila jako herečka a dramatická autorka jsou datována od 15. 3. 1802 do 29. 9. 1804. 1810 hra vyšla tiskem u vídeňského tiskaře a knihkupce Josepha Vinzenze Degena jako součást prvního svazku autorčina souborného díla *Schauspiele von Johanna Franul von Weissenthurn* (společně s tituly *Haus zu verkaufen/Dům na prodej*, *Der Reukauf/Odstupné* a *Deutsche Treue/Německá věrnost*), vycházejícího v letech 1810–1817.

Hra zřejmě nebyla přeložena do českého jazyka.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla mezi roky 1805–1806 toto dílo pouze jednou, koncem června nebo začátkem července 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. K tomuto provedení vznikl Thámův záznam divadelního pojetí do *Scenarien-Buch*. Herecký účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není doložena.

O přítomnosti záznamu hry ve *Scenarien-Buch* svědčí rovněž zápis názvu ve znění *Kindliche Liebe* na s. 130 prvního dílu pod písmenem K v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných divadelních titulů z prvního i druhého dílu pramene, vč. připojeného odkazu na s. 39, kde Thámův zápis v prvním dílu *Scenarien-Buch* začíná.

⁵⁶⁴ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito vídeňského vydání hry: J. Franul von Weißensturn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, 270 s.

⁵⁶⁵ V provedení knížecí společnosti se pravděpodobně jednalo o obecný výjev pokoje, ani Degenův vídeňský tisk bližší informace o vzhledu scény nesděljuje.

⁵⁶⁶ Doplněno podle: J. Franul von Weißensturn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 12.

⁵⁶⁷ Případnost užitých rekvizit peněženky a bankovek u postavy Wundera v představení knížecí společnosti, viz. promluvy Amalie a Wundera v Degenově vídeňském tisku (s. 14-15), Amalie: Wir wollen dem Vater heute eine kleine Freude machen; aber das Geld reicht nicht zu, und da bitten wir Sie, und zwanzig Gulden zu leihen/Chceme dnes otci udělat trochu radost, ale nemáme dost peněz, a proto Vás prosíme o zapůjčení dvaceti zlatých, resp. Wunder: Hier Malchen sind zwanzig Gulden/Zde Málínko je dvacet zlatých.

⁵⁶⁸ Doplněno podle: J. Franul von Weißensturn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 17.

⁵⁶⁹ Doplněno podle: J. Franul von Weißensturn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 19.

⁵⁷⁰ Případnost užitých rekvizit inkoustu a pera u postavy Amalie v představení knížecí společnosti, viz. Degenův vídeňský tisk (s. 32-33), Wunder: Ich habe jetzt einen Gang, ja, was ich sagen wollte, eine Schrift wollte mir Malchen wegen der zwanzig Gulden geben, wie ist es denn damit? Geben Sie mir doch Tinte und Feder; ich will gleich so was dergleichen aufsetzen, es ist nur der Ordnung wegen/Ted' mně napadá, co jsem to chtěl říci, Málínka mi chtěla dát písemně těch dvacet zlatých, jak to s tím je? Dejte mi inkoust a pero, Amalie: Hier/Tady.

9. 10.	<p>[Das fällt mir was ein richtig! Das geht,]⁵⁷¹ damit bring´ ich ihn sicher hin.</p> <p>Dazu Amalie.</p> <p>Amalie.</p> <p>[Wenn der Vater mir nicht hilft, so bin ich verloren. Aber er hilft gewiss;]⁵⁷³ er gibt mich ihm nicht.</p> <p>Dazu Wilhelmine.</p> <p>[Wilhelmine] [Es wird die Eltern freuen. Wohl uns, dass wir ihnen für ihre Sorge und Mühe doch einen]⁵⁷⁵ frohen Augenblick verschaffen.</p> <p>(Mutter von innen.)</p> <p>[Wilhelmine] [Ich muss ihn erst ein wenig ausbürsten.]⁵⁷⁷ Darüber vergeht auch die Zeit.</p> <p>Dazu Amalie.</p> <p>[Amalie] Es sind ja Freudentränen.</p>		<p>Uhr (Wunder).⁵⁷²</p> <p>Küchenschürze (Wilhelmine).⁵⁷⁴</p> <p>Hut (Wilhelmine).⁵⁷⁶ Bürste (detto).</p> <p>Korb (Amalie). Darin ein Blumenstrauß mit Tuch bedeckt. Geschriebener Zettel, pag. 34, detto 35.⁵⁷⁸</p>	
11.	Dazu Hartmann. Mutter.			

	Kindliche Liebe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 40	<p style="text-align: center;"><i>Actus 2</i></p> <p>1. Fritz. [Hier bleib´ich nicht länger,]⁵⁷⁹ ich muss Gewissheit haben.</p> <p>2. Dazu Zacharias. [Zacharias] [So wahr ich Zacharias Spinne heiße,]⁵⁸¹ das sollen Sie mir büßen! Ha, eben recht! Hier kommt der Vater!</p>	Wunders Zimmer.	Hängspiegel. ⁵⁸⁰	

⁵⁷¹ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 29.

⁵⁷² Případnost užití rekvizity hodinek u postavy Wundera v představení knížecí společnosti, viz. Wunderova promluva v Degenově vídeňském tisku (s. 33), Wunder: Es ist, glaube ich, bald neun Uhr/Myslím, že je brzy devět hodin, Amalie: Hat schon geschlagen/Už odbilo, Wunder: Habe erst drei Viertel/Mám teprve tři čtvrtě, Amalie: Es muß schon viel mehr sein/Musí už být mnohem víc.

⁵⁷³ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 34.

⁵⁷⁴ Případnost užití rekvizity kuchyňské zástěry u postavy Wilhelmine v provedení knížecí společnosti, viz. promluva Amalie v Degenově tisku (s. 34-35), Amalie: Während der Vater in der Kirche ist, komme ich zu dir in die Küche und erzähle dir, wie man mich heute schon geängstigt hat/Zatímco je otec v kostele, přicházím k tobě do kuchyně, abych ti vyprávěla, jak už mně kdosi dneska vyděsil.

⁵⁷⁵ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 35.

⁵⁷⁶ Viz. scénická poznámka Degenova tisku (s. 35): [Wilhelmine] geht an einen Schrank und nimmt einen Hut heraus/Wilhelmine jde do skříně a vytáhne klobouk.

⁵⁷⁷ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 35.

⁵⁷⁸ Použití rekvizity koše s květinami, kytice zakryté látkou jsou dary, kterými Amalie, Wilhelmine a jejich matka Therese obdarovávají Hartmanna, na cedulce mělo být patrně napsané přání, shoda provedení knížecí společnosti a tištěného vydání, viz. Degenův tisk (s. 35), Wilhelmine: Jetzt kommen sie. Setzt nur den Korb auf den Tisch. Fühle her, Malchen, wie mir das Herz schlägt/Právě přicházejí. Postav koš na stůl. Málíno, sáhní si, jak mi tlučé srdce.

⁵⁷⁹ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 40.

⁵⁸⁰ Viz. scénická poznámka Degenova vídeňského tisku (s. 52) během Wunderova monologu stran jevištního aranžmá této postavy v pátém výstupu druhého dějství: [Wunder] geht zum Spiegel/Wunder jde k zrcadlu.

⁵⁸¹ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 45.

3.	Dazu Wunder.		Geschriebener Zettel, pag. 46 (<u>Wunder</u>). ⁵⁸²
4.	Wunder. Fritz.		
5.	Wunder. <u>[Es wäre doch entsetzlich,]⁵⁸⁴ wenn ich so mit einem Male darauf ginge!</u>		Ring (<u>Wunder</u>). ⁵⁸³ Geschriebener Brief, pag. 51 (<u>Wunder</u>). ⁵⁸⁵
6.	Dazu Zacharias.		Stuhl (<u>Zacharias</u>).
	<i>Actus 3</i>		
1.	Wilhelmine. Major. [Wilhelmine] <u>Ich habe gewiss zu viel gesagt.</u>	Garten am Hause. Lauben. ⁵⁸⁶	
2.	Dazu Held.		Pfeife. Tobaksbeutel (<u>Major</u>). ⁵⁸⁷
3.	Major. Held. [Major] <u>[Du sollst mich morgen zu den Leuten führen, viel kann ich freilich nicht für sie tun; aber wo der Mangel so groß ist,]⁵⁸⁸ kommt auch eine kleine Hilfe willkommen.</u>		Feuerzeug (<u>Held</u>). ⁵⁸⁹
4.	Dazu Amalie. Wilhelmine. [Wilhelmine] <u>[Ach Gott,]⁵⁹⁰ Herr Wunder kommt mit ihm.</u>		Korb mit Tischzeug für 5 Personen (<u>Mädchen</u>). ⁵⁹¹
5.	Dazu Hartmann. Mutter. Wunder.		Stück blumigten Cotton (<u>Wunder</u>). ⁵⁹²
6.	Hartmann. Mutter. Amalie. Wilhelmine. [Hartmann] <u>[Amalie, Minne, geht, bringt unser kleines Mittagsbrot, es soll uns besser schmecken,]⁵⁹³ als jenem Wucheren seine Mahlzeit.</u>		
7.	Dazu Major.		
	<i>Actus 4</i>		

⁵⁸² V provedení knížecí společnosti se zřejmě jednalo o písemnost Amaliina slibu provdat se za Wundera, viz. Degenův vídeňský tisk (s. 49): Fritz: Ich bekenne, daß ich freiwillig meine Hand dem Herrn Jacob Wunder versprochen und sobald mein Vater will, seine Frau werde. Amalie Hartmann/Doznávám, že jsem slíbila o svobodné vůli svou ruku panu Jakobu Wunderovi a jakmile můj otec bude chtít, stanu se jeho ženou. Amálie Hartmannová.

⁵⁸³ V provedení knížecí společnosti se mohlo jednat o prsten, který chtěl Wunder dát Amalii.

⁵⁸⁴ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 53.

⁵⁸⁵ V provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu se patrně jednalo o dopis Hartmannova bratra Weilera jeho blíže nejmenované sestře, viz. Degenův vídeňský tisk (s. 55), Wunder: Liebe Schwester, wie kommt es, daß ich so lange keine Briefe von euch erhalte? Ich will den Posten die Schuld beimessen, nicht euch; denn ich weiß, daß ihr mich liebt. Von Tag zu Tag gedachte ich, abzureisen, war aber immer durch die Saumseligkeit der Advocaten daran verhindert/Drahá sestro, jak to, že jsem už tak dlouho od vás nedostal žádný dopis? Chci to přičítat poště, nikoliv vám, neboť vím, že mně milujete. Den za dnem jsem se domníval, že odcestuji, ale liknavost advokátů mi v tom zabránila.

⁵⁸⁶ Viz. Degenův tisk (s. 61): Garten am Hause/Domáci zahrada.

⁵⁸⁷ Užité rekvizity Majorovy fajfky a tabáku se v provedení knížecí společnosti shodují s Degenovým tiskem (s. 69), Major: Stopfe mir eine Pfeife, Held. Wenn ich guter Dinge bin, muß ich die Pfeife dampfen sehen/Helde, naci mi fajfku. Když jsem v dobré náladě, musím vidět kouřit fajfku.

⁵⁸⁸ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 72.

⁵⁸⁹ Rekvizita křesadla jako reakce Helda na Majorovo přání, viz. pozn. č. 496.

⁵⁹⁰ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 73.

⁵⁹¹ Shoda rekvizit v provedení knížecí společnosti a v tištěném vydání, viz. scénická poznámka Degenova tisku (s. 72): [Amalie und Wilhelmine] tragen einen Korb und alles, was zum Tischbocken gehört/Amalie a Wilhelmine nesou koš a vše, co k prostírání patří. Počtem pěti postav Thám minil Amalii, Majora Wartburga, Hartmanna, Matku (Therese) a Wundera.

⁵⁹² Viz. scénická poznámka Degenova vídeňského tisku (s. 74): [Wunder] zieht unter dem Rock ein Stück großblumigen Cattun hervor/Wunder vytáhne zpod kabátu kousek značně vykvetlé bavlny.

⁵⁹³ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 87.

	Kindliche Liebe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	Wunder. Zacharias. [Zacharias] [Sie gaben ihm ja die Tausend nicht gerne; und wäre ich nicht gewesen, so hätten Sie jetzt ⁵⁹⁴] gar nichts wider ihn in Händen.	Wunders Zimmer. ⁵⁹⁵		
2. strana 41 3.	Dazu Fritz. Wunder. Zacharias. # [Zacharias] <u>Geht zum Teufel.</u>		Geld (<u>Wunder</u>). ⁵⁹⁶	# <u>Zacharias. Trägt ihnen aber auch gewöhnlich viel ein.</u> (Wilhelmine klopft.) [Je.] ⁵⁹⁷ <u>wie kommen Sie mir denn heute vor?</u> (detto). ⁵⁹⁸
4.	Dazu Wilhelmine.			
5.	Wunder. Wilhelmine.			
6.	Wilhelmine. <u>Herr Wunder! Hören Sie doch!</u> Dazu Wunder. (<u>Wilhelmine ab.</u>)			
7.	Dazu Zacharias.			
	<i>Actus 5</i>			
1.	Hartmann. Mutter. Major. Held. [Held] <u>Victoria! Held ist Brautwerber.</u>	Wie Actus 1. ⁵⁹⁹		
2.	Dazu Wilhelmine. [Hartmann] <u>Minchen! Umarme deinen Gatten!</u>		Brief (<u>Wilhelmine</u>). ⁶⁰⁰	
3.	Dazu Amalie.			

⁵⁹⁴ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 89.

⁵⁹⁵ Thámem blíže nespecifikované místo děje čtvrtého dějství, viz. obecná scénická poznámka Degenova vídeňského tisku (s. 87): Zimmer in Wunders Hause/Pokoj ve Wunderově domě.

⁵⁹⁶ Použití rekvizity peněz u postavy Wundera souznělo v provedení knížecí společnosti ve třetím výstupu čtvrtého dějství s Wunderovou promluvou během dialogu se Zachariasem, viz. Degenův tisk (s. 95): Der liebe Gott hat mich nun einmal heftig gemacht, und Ihnen kaltes Blut zum Überlegen gegeben, es kostet mich immer Geld genug, wenn Sie einen dummen Streich von mir wieder ausbessern/Dobrý Bůh učinil mně zlým a jim [Zachariasovi] dal chladnokrevnost, vždy mne to stojí spoustu peněz, když si ze mne znovu ztropíte hloupý žert.

⁵⁹⁷ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 95.

⁵⁹⁸ Jevištní dění, přesahující ze třetího do čtvrtého výstupu. Jednalo se o upozornění na příchod Wilhelmine na scénu, jenž následoval po jejím zaklepání, viz. scénická poznámka Degenova tisku (s. 96): [Wilhelmine] klopft an die Tür/Minchen klepe na dveře, na níž už ve čtvrtém výstupu navázala Thámem zaznamenaná Zachariasova otázka: Je, wie kommen Sie mir denn heute vor?/Jak se dnes máte, viz. Degenův tisk (s. 96).

⁵⁹⁹ Viz. Degenův tisk (s. 109): Zimmer des ersten Acts/Pokoj jako v prvním dějství. V provedení knížecí společnosti se páté dějství nejspíš odehrávalo v dekoracích/kulisách pokoje Hartmannova domu, viz. Thámův zápis ve *Scenarien-Buch* (s. 39).

⁶⁰⁰ Shoda užití rekvizity dopisu s tištěným vydáním (s. 112: [Mutter]: Um Gotteswillen, Kind! Woher weißt du? Proboha dítě! Odkud to víš?, [Wilhelmine]: Da, da steht es geschrieben/Tady, tady to stojí psáno, [Wilhelmine] gibt ihr [der Mutter] den Brief/Wilhelmine jí [matce] dává dopis.

4.	Major. Hartmann. # [Major] <u>Mehr kann er auch von 2 Invaliden nicht fordern.</u>			# <u>Hartmann. [Ich wette meinem Kopf, dass es so ist: darum glaubte er erst mit Güte, dann mit Strenge mich zur Einwilligung zu bewegen; doch heute wollen wir nichts davon reden, auch ist er gestraft genug.]⁶⁰¹ dass ihm sein Plan misslang. (Wird hinten gerufen: Lieber Onkel! Herzensbruder! Schwester)!⁶⁰²</u>
5.	Dazu Mutter. Onkel. Amalie. Wilhelmine. Held. [Onkel] <u>[Gefällt er dir nicht, so lass ich ihm Postpferde anspannen und schicke ihn mit einem schönen Taler Geld wieder in sein Land.]⁶⁰³ wenn er nicht bei uns bleiben will.</u>			
6.	Dazu Wunder. [Onkel] <u>Herein! Lieber Sohn!</u>			
7.	Dazu Fritz.			
	Apotheker und Doktor⁶⁰⁴	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I⁶⁰⁵</i>			

⁶⁰¹ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 115.

⁶⁰² Thámovo upozornění na okamžik výše poznamenaného zvolání, jenž v provedení knižecí společnosti zaznělo patrně za scénou a následovalo po Thámem zapsané Hartmannově promluvě, viz. scénická poznámka Degenova tisku (s. 116): Man hört hinter der Kulisse erst entfernt, dann näher: Lieber Onkel, Herzensbruder, Schwester! u. s. w./Za kulisou je zprvu vzdáleně, potom blíž slyšet: Drahý strýčku, nejmilejší bratře, sestro! atd.

⁶⁰³ Doplněno podle: J. Franul von Weißenthurn: *Schauspiele (Kindliche Liebe, Haus zu verkaufen, Der Reukauf, Deutsche Treue)*, Bd. 1. J. V. Degen, Wien 1810, s. 120.

⁶⁰⁴ Dvouaktová komická zpěvohra (singspiel) Carla Ditterse von Dittersdorfa na libreto Gottlieba Stephanie ml., vycházející z francouzského dramatu neznámého autora *L'Apothicaire de Murcie* (Apatykář z Murcie). Premiéra se konala 11. 7. 1786 ve vídeňském Dvorním divadle (Burgtheater). V témže roce vydala dvorní scéna libreto tiskem, cca. 1790 následoval tisk vídeňského vydavatele J. B. Wallishausera.

Václav Thám znal Dittersovu zpěvohru již ze svého angažmá v pražském Vlastenském divadle, kde byla hrána v německém jazyce, překlad do českého jazyka pořízen nebyl. Thámova herecká participace na německojazyčných představeních Vlastenského divadla není prokázána.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805–1806 tento kus dvakrát, poprvé ještě před příchodem manželů Thámových, 9. 2. 1805 na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštíně, podruhé koncem června nebo začátkem července 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. K tomuto představení Thám patrně pořídil záznam divadelního pojetí zpěvohry do prvního dílu *Scenarien-Buch*. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není doložena.

O přítomnosti Thámova záznamu ve *Scenarien-Buch* svědčí také zápis názvu díla ve znění *Apotheker und Doktor* pod písmenem A v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech divadelních titulů zaznamenaných do prvního i druhého nedochovaného dílu na s. 129 prvního dílu, vč. připojeného odkazu na s. 42, kde Thámův záznam začíná.

⁶⁰⁵ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito vídeňských vydání: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, 103 s. a C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, 107 s.

1.	Stössel. Claudia. Sturmwald. Leonore. Rosalie. <i>Introductio.</i> ⁶⁰⁶ <i>Aria. (Leonore).</i> ⁶⁰⁷	Straße mit der Apotheke. ⁶⁰⁸	5 Sesseln. Hausarbeit (Frauen). Pflaster. Strelzfuß (Sturmwald). ⁶⁰⁹	Abend. ⁶¹⁰
2.	Stössel. Claudia. Sturmwald. <i>Terzetto.</i>			
3.	Stössel. Sturmwald. ⁶¹¹ (Stöbel ab.) ⁶¹²			
4.	Gotthold. <i>Aria. [Gotthold].</i> ⁶¹³		Mantel. Hauslaterne (Gotthold). ⁶¹⁴	
5.	Dazu Sichel. <i>Duetto. (Gotthold. Sichel).</i> <i>Terzetto.</i> ⁶¹⁵			
6.	Dazu Stössel. [Stössel] He. Max! Dazu Max. ⁶¹⁶ <i>Aria. (Stössel).</i>		Laterne mit Licht. Medizinglas (Max).	
	(Beide ab.)			

⁶⁰⁶ Představení knížecí společnosti zahajovala v souladu s Dittersovým zhudebněním předejhra.

⁶⁰⁷ Je otázka, jak úvod provedení knížecí společnosti vypadal, neboť jej podle Tháмова záznamu do *Scenarien-Buch* pravděpodobně otevřela árie Leonore oproti oběma vídeňským tiskům, v nichž Dittersovu zpěvohru zahajuje kvintet Stössela, Leonore, Rosalie, Sturmwalda a Claudie, Leonorina árie následuje až po tomto vokálním čísle a činoherním dialogu postav. Je ovšem možné, že Thám tento kvintet do *Scenarien-Buch* pouze samostatně nepoznamenal, resp. jej v zápisu mohl společně s předejhrou zahrnout pod výraz *Introductio* (Úvod).

⁶⁰⁸ Jevištní pojetí se v představení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu shodovalo s oběma vídeňskými tisky, viz. scénická poznámka z prvního tisku libreta (1786, s. 1: Straße. Rechts Stöbels Haus, wo neben der ordentlichen Haustüre noch eine gebrochene Türe ist, die in die Apotheke führt/Ulice. Vpravo Stöbelův dům, kde vedle běžných dveří jsou ještě vyložené dveře, vedoucí do lékárny.

⁶⁰⁹ Viz. scénická poznámka stran rekvizit a jevištního aranžmá postav stejná v obou vídeňských tiscích, dle tisku z r. 1786 (s. 1): [Stöbel, Claudia, Sturmwald, Leonore und Rosalia] sitzen insgesamt vor Stöbels Hause, unter einem Vorsprung oder Laube, die Frauenzimmer sind mit Hausarbeit beschäftigt/Stöbel, Claudia, Sturmwald, Leonora a Rosalia sedí pospolu před Stösselovým domem, pod výklenkem nebo loubím, ženy jsou zaměstnány domácí prací.

⁶¹⁰ Viz. totožná scénická poznámka k denní době v obou vídeňských tiscích, dle tisku z r. 1786 (s. 1): Es fängt an Abend zu werden/Začíná večer.

⁶¹¹ Ve shodě s oběma vídeňskými tisky, dle tisku z r. 1786 (s. 10-11) se v provedení knížecí společnosti jednalo o činoherní dialog Sturmwalda a Stössela, navazující na Thámem zaznamenaný tercet Stössela, Sturmwalda a Claudie ze třetího výstupu.

⁶¹² Viz. scénická poznámka obou tisků, dle libreta z r. 1786 (s. 11): [Stöbel] ins Haus ab/Stössel [pryč] do domu.

⁶¹³ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, s. 11, s přihlédnutím k tisku: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, s. 164.

⁶¹⁴ Shoda užitých rekvizit u postavy Gottholda počínaje čtvrtým výstupem prvního dějství v provedení knížecí společnosti a tištěných vydání libret, viz. scénická poznámka z prvního vídeňského tisku z r. 1786 (s. 11): [Gotthold] in Mantel gehüllt, und mit einer Handlaterne/Gotthold zahalený v plášti, a s příruční lucernou (svítilnou).

⁶¹⁵ Při srovnání Tháмова záznamu a vídeňských tisků libreta šlo v představení knížecí společnosti o tercet Gottholda, Sichelu, a Stössela, jenž v tištěném vydání přesahuje do šestého výstupu a na který vzápětí svou promluvou v souladu s Thámovým záznamem reaguje Stössel (dazu Stössel). Jelikož však Thám ve svém zápisu opomíjí po duetu Gottholda a Sichelu z pátého výstupu následně záznam Gottholdovy reakce na duet se Sichelem, je otázka, zda se v provedení knížecí společnosti následující činoherní dialog Gottholda a Sichelu uskutečnil, nebo, zda pokračoval pěvecký duet výše zmíněných postav, který přes posléze znovu vypuštěný dialog Gottholda a Sichelu přešel do tercetu Gottholda, Sichelu a Stössela. Oba jmenované činoherní dialogy mohly být rovněž v provedení knížecí společnosti kráceny.

⁶¹⁶ V představení knížecí společnosti se jednalo o Maxovo donesení rekvizit lucerny (svítilny) a sklenice s medicínou (lékem), o něž jej Stössel žádal, viz. oba vídeňské tisky, tisk z r. 1786 (s. 21): He Max! Nimm eine Laterne, und bring mir das Laxirtrankel, das ich vorgestern für den Kranken präpariert habe, der in zwei Stunden darauf gestorben ist/Hej Maxi! Vezmi lucernu (svítilnu), přines mi Laxirtrankel (lék), který jsem předevčirem připravil pro nemocného, který za dvě hodiny zemřel.

7.	Gotthold. Sichel. <u>(Beide ins Fenster ab.)</u> ⁶¹⁷			
8.	Dazu Sturmwald. ⁶¹⁸ <i>Aria. (Sturmwald).</i> ⁶¹⁹			
9.	Rosalie. Leonore. <i>Romanze.</i> ⁶²⁰ [Leonore] <u>Ach du bist wirklich viel glücklicher.</u> <u>(Claudia inwendig.)</u> ⁶²¹	Zimmer mit Seitentüren. Nagel an der Wand. ⁶²²	Tisch. 2 Sesseln. Kräuter in Papieren. 2 Leuchter mit Licht. ⁶²³	
10.	Rosalie. <i>Aria. [Rosalie].</i>			
strana 43 Scena 11.	Dazu Leonore. Rosalia [Wir wollen abwarten], was daraus entsteht. ⁶²⁴		Ehekontrakt (Gotthold). ⁶²⁵	
	Apotheker und Doktor	Theater	Requisiten	Anmerkungen
12.	Dazu Gotthold. Sichel. <i>Finale.</i> Claudia. <u>(Inwendig.)</u> Dazu Leonore. Gotthold. Sichel.			
			Hausschlüssel <u>(An der Wand.)</u> ⁶²⁶	

⁶¹⁷ Viz. repliky Gottholda a Sichela a scénické poznámky k pohybu či jevištnímu aranžmá postav, shodné v obou vídeňských tiscích, dle prvního vydání z r. 1786 (s. 23-24): Sichel: Victoria! Da hier ist offen Feld (er öffnet den oberen Teil). Es ist Ihnen doch hoffentlich einerlei, ob Sie durch's Fenster oder durch die Türe zu Ihrer Geliebte kommen? Kommen Sie, nur! Kommen Sie! (er steigt zum Laden hinein)/Sichel: Vítězství! Tady je pole otevřené (otevře horní část [okna]) Vám je snad přece jedno, jestli přijdete ke své milé oknem nebo dveřmi? Pojďte už! Pojďte! (vyleze nahoru na okenici) a Gotthold: Allons! Courage! (steigt ihm nach)/Pojďme! Odvahu! (vyleze za ním)

⁶¹⁸ Oproti Thámově záznamu uvádí u postavy Sturmwalda oba vídeňské tisky jeho opilost, viz. scénická poznámka v prvním tištěném vydání z r. 1786 (s. 24): etwas betrunken/poněkud opilý, je otázka, zda se v tomto stavu Sturmwald nalézal v provedení Dittersovy zpěvohry společností knížete z Anhalt-Köthenu, patrně však ano.

⁶¹⁹ Z porovnání rukopisu *Scenarien-Buch* a tisků je zjevné, že Thám při svém záznamu a následně knížecí společnost při provedení mohli pracovat s pozdějším zněním libreta Dittersovy zpěvohry. Thámem zaznamenaná pijácká árie Sturmwalda: Der Wein ist ein Specifikum, ein herrliches Remedium! Und wirft er uns auch manchmal um. Was schadt's es? So bleibt er doch. Ein treffliches Remedium/Vino specifikum je, nádherný lék! A častokrát nás porazí. Což škodí to? Přeci to tak je. Znamení lék, se shoduje s vídeňským tiskem libreta z r. 1793 (s. 177), nikoliv s tiskem z r. 1786, tato skutečnost by naznačovala, že Sturmwald patrně byl během představení knížecí společností opilý.

⁶²⁰ Jednalo se o pěvecký výstup Rosalie a Leonore.

⁶²¹ Claudie se v představení knížecí společnosti zřejmě nacházela v ložnici Leonore a odtud také hovořila, do ložnice zřejmě vedly jedny z postranních dveří, viz. scénická poznámka obou vídeňských tisků, dle tisku z. 1786 (s. 28): [Claudia] inwendig in ihrem Schlafzimmer/Claudia uvnitř v její [Leonore] ložnici.

⁶²² Viz. scénická poznámka, shodná v obou vídeňských tiscích, dle prvního vydání z r. 1786 (s. 26): Ein Zimmer mit drei Türen, rechts Claudiens Schlafzimmer, links Stössels Laboratorium, mitten der allgemeine Eingang/Pokoj se třemi dveřmi, vpravo Claudiina ložnice, vlevo Stösselova laboratoř, uprostřed hlavní vchod.

⁶²³ Viz. scénická poznámka, shodná v obou vídeňských tiscích, dle prvního vydání z r. 1786 (s. 26): [Rosalie, Leonore] sitzen an einem Tisch, und machen Kräuter in Paquette/Rosalie a Leonore sedí u stolu a dávají byliny do balíků. Osvětlení dvěma svícný odkazuje v provedení knížecí společnosti na období večera, během něhož se děj odehrává.

⁶²⁴ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, s. 31, s přihlédnutím k tisku: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stepphanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, s. 182.

⁶²⁵ Viz. Gottholdova promluva ve vídeňských tiscích, dle tisku z r. 1786 (s. 33): Entfliehen Sie mit mir; alles ist dazu bereit. Morgen mit Tagesanbruch lassen wir uns gehörig verbinden. Zu Ihrer Beruhigung habe ich hier einen Ehekontrakt, der Sie für Zukunft sicherstellen wird/Upřchněte se mnou; všechno je připraveno. Zítřa za rozbřesku se sejdeme. Pro Vaše uklidnění tu mám manželskou smlouvu, která Vám zajistí budoucnost.

⁶²⁶ V provedení knížecí společnosti měl klíč od domu původně viset patrně na hřebíku na zdi, nežli jej vzal Stössel, viz. Thámův zápis o vzhledu jeviště v deváté scéně: Zimmer mit Seitentüre. Nagel auf der Wand/Pokoj s postranními dveřmi. Hřebík na zdi.

13.	Rosalie. Leonore. Claudia.		Ehekontrakt (<u>Leonore</u>). ⁶²⁷
14.	Dazu Stössel. Sturmwald.		Schlüssel (<u>Stössel</u>). ⁶²⁸
15.	Sturmwald.		
16.	Dazu Gotthold. Sichel.		
	<i>Actus 2</i>		
1.	Krautmann. <i>Aria.</i> [<u>Krautmann</u>].	Straße. ⁶²⁹	
2.	Dazu Gallus. <i>Duetto.</i> (<u>Krautmann</u> , <u>Gallus</u>).		
3.	Krautmann. ⁶³⁰		
4.	Stössel. <i>Aria.</i> [<u>Stössel</u>]. [<u>Stössel</u>] [<u>Was gilt, mein Remedium</u>] ⁶³¹ hat ihm auf die Beine geholfen.	Voriges Zimmer. ⁶³²	
5.	Dazu Sichel. (<u>Als Sturmwald</u> .) Gotthold. (<u>Als Notar</u> .) ⁶³³		Schwarzer Mantel (<u>Gotthold</u>). ⁶³⁴ 2 Papiere (<u>Gotthold</u>). ⁶³⁵
6.	Sichel. Gotthold. [Sichel] [<u>Lass deine Stimme hören,</u>] ⁶³⁶ und erquicke mich durch einen Laut.		

⁶²⁷ Viz. scénická poznámka, shodná v obou vídeňských tiscích, dle tisku z r. 1786 (s. 40): [Claudia] welche bald die eine, bald die andere angeschielt hat, erblickt auf einmal bei Leonoren den Heiratskontrakt, der aus ihrer Tasche ragt, sie läuft schnell auf sie zu, reißt ihr solchen heraus, und liest ihn/Claudia, která sleduje hned jednu, hned druhou (Rosaliu a Leonore), spatří najednou u Leonore manželskou smlouvu, která vyčuhuje z její tašky, rychle k ní běží, vytrhne ji a čte.

⁶²⁸ Viz. scénická poznámka obou vídeňských tisků, dle tisku z r. 1786 (s. 46): [Stößel] zeigt den Schlüssel, den er aus der Tasche zieht/Stössel ukáže klíč, který vytáhne z tašky.

⁶²⁹ Tentýž požadavek ohledně vzhledu první scény druhého dějství, tj. obecné označení výrazem Straße/Ulice se nachází také v obou vídeňských tiscích libreta Dittersovy zpěvohry. Lze se však domnívat, že v představení knížecí společnosti bylo pojetí scény identické či podobné jako v první scéně prvního dějství, viz. Thámův záznam do *Scenarien-Buch* k této části děje: Straße mit der Apotheke/Ulice s lékárnou.

⁶³⁰ V provedení knížecí společnosti se jednalo o Krautmannův monolog, po němž tato postava odešla z jeviště, viz. shodná scénická poznámka obou vídeňských tisků, dle tisku z r. 1786 (s. 58): [Krautmann] geht ab/Krautmann jde pryč.

⁶³¹ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, s. 60, s přihlédnutím k tisku: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, s. 209.

⁶³² Thámův zápis scénické proměny ve čtvrté scéně druhého dějství z ulice (Straße) na interiér předchozího pokoje (Voriges Zimmer) mohl v představení knížecí společnosti znamenat návrat scénického výjevu deváté scény prvního dějství, viz. scénická poznámka obou vídeňských tisků, dle tisku z r. 1786 (s. 58): Das Zimmer des ersten Acts in Stössels Haus/Pokoj z prvního dějství ve Stösselově domě.

⁶³³ Viz. scénické poznámky v obou vídeňských tiscích stran kostýmního převleku, dle tisku z r. 1786 (s. 60): Sichel als Sturmwald und Gotthold als Notarius/Sichel jako Sturmwald a Gotthold jako notář.

⁶³⁴ Možný kostým na způsob taláru, který dodával Gottholdovi, přestrojenému za notáře na vážnosti a činil předstíranou podobu věrohodnější.

⁶³⁵ Případnost Gottholdovy rekvizity dvou papírů/dvou písemných dokumentů, jimiž jako domnělý notář v provedení knížecí společnosti disponoval, dokazuje mj. text promluvy Sichela v přestrojení za Sturmwalda, jenž je shodná v obou vídeňských tiscích, kterou Sichel alias Sturmwald adresoval Stösselovi: Ich habe noch vor dem Reveil den Herrn da aus den Federn gejagt und den Heiratskontrakt aufsetzen lassen, damit Sie beim Aufstehen gemachte Arbeit finden sollen/Ještě před pánovým probuzením nechal jsem z pera vyloudit a sepsat svatební smlouvu, abyste při Vašem vstávání našel hotovou práci.

⁶³⁶ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, s. 64, s přihlédnutím k tisku: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, s. 213.

7.	Dazu Rosalie. <u>(Inwendig.)</u> [Sichel] <u>[Ich will nur das Vergnügen haben mich von ihr bedauern zu hören; das ist vor der Hand so eine kleine Wollust, die einem ganz excellent wohl tut, und um diese]⁶³⁷ wollen Sie mich doch nicht bringen.⁶³⁸</u> Rosalie. (Heraus.) ⁶³⁹		
8.	Gotthold. <u>Hurtig heraus, sie kommen.</u> ⁶⁴⁰ Dazu Sichel.		Schreibzeug. Feder. ⁶⁴¹
strana 44 Scena	[Sichel] <u>Nur Courage jetzt.</u>		

	Apotheker und Doktor	Theater	Requisiten	Anmerkungen
9.	Dazu Stössel. Claudia. Leonore. [Claudia] <u>Nun wenn sie denn durchaus wollen.</u>			
10.	Dazu Rosalie. ⁶⁴² <i>Sextetto.</i>			
11.	Vorige ohne Claudia. <i>Aria. (Leonore).</i>			
12.	Stössel. Sichel. [Stössel] <u>Auch wahr; nun schon recht.</u> ⁶⁴³			

⁶³⁷ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, s. 65, s přihlídnutím k tisku: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, s. 214.

⁶³⁸ Thám zde proti převládající praxi svého záznamu nezapisuje závěrečnou repliku příslušné postavy v uvedené scéně nebo výstupu, ale volí Sichelovu promluvu záměrně asi především jako upozornění na hereckou akci Rosalie, která následuje, během níž se Rosalii podaří otevřít zamčené dveře a vystrašena Sichelem uskočí zpět, viz. scénické poznámky obou vídeňských tisků, dle tisku z r. 1786 (s. 65): [Rosalia] welche die Türe endlich aufbringt, und herausprellt, erschrickt vor Sichel und tritt schreiend zurück/Rosalia, jenž konečně otevře dveře, a uskočí, vystrašena Sichelem a s křikem ustoupí zpět.

⁶³⁹ Viz. výše zmíněný pohyb uskočení či ustoupení Rosalie nazpět od otevřených dveří.

⁶⁴⁰ Provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu patrně vypustilo krátký vokální výstup Gottholda v osmém výstupu druhého dějství: Wahre Liebe wird zwar hoffen, doch sie unbesonnen sein; dann ist's Herz der Freude offen, wenn die Wünsche treffen ein/Pravá láska bude doufat, přesto nerozvázná může být; srdce radosti je otevřeno, splní-li se všechna přání, jenž se shodně objevuje v obou vídeňských tiscích Dittersovy zpěvohry. Tento Thámův škrť je pochopitelný, neboť pokračující činoherní sekvence dávala představení větší spád, umocňovala plynulost herecké akce, viz. scénická poznámka obou vídeňských tisků: Man hört Stösseln und Claudina kommen/[Gotthold] slyší přicházet Stössela a Claudii, resp. Sichel kommt heraus, Rosalia schließt inwendig wieder ab/Sichel vyjde ven, Rosalie znovu zamkne zevnitř.

⁶⁴¹ Viz. Sichelova promluva v devátém výstupu druhého dějství, dle tisku z r. 1786 (s. 68): Allons Herr Notarius (přestrojený Gotthold), lassen Sie unterschreiben/Nuže pane notáři, podepište (manželskou smlouvu), resp. scénická poznámka stran Gottholdova (v přestrojení za notáře) jednání: [Er] hat unterdessen Stösseln den Kontrakt abgenommen, und ihn verwechselt; präsentiert Leonoren eine Feder; affektiert einen patetischen Ton/Gotthold mezitím odebere Stösselovi smlouvu a vymění ji, podá Leonore pero, nasadí patetický tón.

⁶⁴² Thámem výše zaznamenaná replika Claudie byla zapsána zřejmě jako promluva předcházející Rosaliině herecké akci, viz. shodné scénické poznámky obou vídeňských tisků, dle tisku z r. 1786 (s.68): [Claudia] öffnet die Türe und läßt Rosalien heraus/Claudia otevře dveře a Rosalii vypustí ven.

⁶⁴³ Thám volil tuto Stösselovu repliku patrně nejen kvůli jejímu zakončení dvanáctého výstupu druhého dějství, nýbrž zjevně i jako upozornění na jevištní chování a hereckou akci Sichela a Sturmwalda, viz. stejná scénická poznámka obou vídeňských tisků, dle tisku z r. 1786 (s. 80): [Sichel] ist im Begriff abzugehen, indem schreit Sturmwald im Kabinett/Sichel se chystá odejít, vtom křičí Sturmwald v kabinetu.

13.	Dazu Sturmwald. (<u>Im Kabinett.</u>) ⁶⁴⁴ (Sichel ab.)			
14.	Dazu Stössel. [Stössel] <u>Gleich! Gleich!</u> ⁶⁴⁵ Sturmwald. (Heraus.) ⁶⁴⁶ <i>Aria. (Sturmwald).</i>			
15.	Dazu Claudia. <i>Aria. (Claudia).</i> (Claudia ab.) ⁶⁴⁷			
16.	Dazu Sichel. (Als Weib.) ⁶⁴⁸ <i>Aria. (Sichel).</i>			
17.	Stössel. <u>[Dich kann ich noch finden, aber wenn der Graf tot ist,]⁶⁴⁹ kann ich die Wirkungen nicht mehr observieren.</u> Dazu Krautmann. <i>Duetto. (Stössel. Krautmann).</i>	Straße. ⁶⁵⁰		
18.	Rosalie. Gotthold. Leonore. ⁶⁵¹	Garten. ⁶⁵²		
19. strana 45 Scena	Rosalie. Leonore. <i>Aria. (Rosalie).</i>			

⁶⁴⁴ Viz. předchozí poznámka stran jevištního aranžmá a jednání Sturmwalda. Thámova scénická poznámka s užitým substantivem Kabinett svědčí o tom, že svým zápisem o proměně jeviště ve znění Voriges Zimmer ve čtvrté scéně druhého dějství zřejmě skutečně minil návrat dekorace/kulisy použité již v deváté scéně prvního dějství, tj. Zimmer mit Seitentüren/Pokoj s postranními dveřmi, jenž měly představovat shora uvedený kabinet, do něhož odcházející a znovu se vracějící postavy tvořily důležitou součástí komediálního výrazu Dittersovy zpěvohry, viz. další srovnání *Scenarien-Buch* a tisků libreta.

⁶⁴⁵ Opět Thámem záměrně zvolený záznam Stösselovy repliky coby upozornění na následující Stösselovo a Sturmwaldovo jednání a hereckou akci, viz. jednotné scénické poznámky obou vídeňských tisků: Stössel po Thámem výše zapsaném dvojím zvolání: Gleich! Gleich!/Hned! Hned!, koná tato: [Er] schließt auf und läßt ihn [Sturmwald] heraus/Odemkne a nechá Sturmwalda vyjít ven, resp. Sturmwald ohne Rock und Weste, stützt den krummen Fuß auf einen Stuhl und hinkt heraus/Sturmwald bez saka a vesty si opře zkrivenou nohu o židli a kulhá ven. Podle personálií obou tisků je Sturmwald vojákem invalidou (invalidním vojenským velitelem), který má dřevěnou nohu a náplast přes oko (ein invaliden Hauptmann, mi teinem hölzernen Bein, und ein Pflaster über dem einen Auge. Je otázka, jakým způsobem se tato Sturmwaldova vizuální charakteristika promítla do vzezření této postavy v provedení společnosti knížete z Anhalt-Köthenu, Thámův záznam k tomu z hlediska kostýmu či rekvizit nic neříká.

⁶⁴⁶ Viz. předchozí poznámka.

⁶⁴⁷ Je otázka, zda v představení knížecí společnosti následovala po doznění Claudiiny arie její činoherní promluva, objevující se v obou vídeňských tiscích. Thámův záznam: Claudia ab/Claudia pryč nic bližšího nenaznačuje, Claudie tak mohla rovněž pronést buď pouze zkrácenou, upravenou verzi své promluvy, nebo ve shodě s Thámovou výše jmenovanou poznámkou o odchodu z jeviště jednat zhruba podle znění scénické poznámky obou vídeňských tisků: [Claudia] sieht sich um da sie sich allein findet/Claudia se rozhlédne, zda je sama a potom odejít.

⁶⁴⁸ Viz. scénická poznámka vídeňských tisků o Sichelově jevištním aranžmá a rekvizitách, dle tisku z r. 1786 (s. 87): [Sichel] kommt ganz behutsam und still aus dem Kabinett, hat einen Weiberrock, einen Weibermantel um, und eine Haube auf/Sichel přichází zcela opatrně a tiše z kabinetu, na sobě má ženskou sukni, ženský kabát, a čepec.

⁶⁴⁹ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, s. 89, s přihlédnutím k tisku: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stepphanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, s. 236.

⁶⁵⁰ Scénická proměna totožná se vzhledem jeviště z první scény druhého dějství.

⁶⁵¹ Jak vyplývá z Thámova záznamu, byl z provedení knížecí společnosti v osmnácté scéně druhého dějství vypuštěn duet Gottholda a Leonore, jenž se však nachází až v tisku z r. 1793 (s. 240-241), nikoliv v prvním tištěném vydání libreta z r. 1786.

⁶⁵² Shoda Thámova zápisu a obou vídeňských tisků, dle tisku z r. 1786 (s. 92), omezujících se rovněž u zasazení osmnácté scény druhého dějství na obecné pojmenování substantivem *Garten* (Zahrada).

20.	Dazu Gotthold. [Gotthold] <u>Wie kommen Sie zu diesem Gedanken?</u> ⁶⁵³			
	Apotheker und Doktor	Theater	Requisiten	Anmerkungen
21.	Dazu Rosalie. Sichel. [Gotthold] <u>Es ist alles verraten, also nur fort!</u> ⁶⁵⁴			
22.	Dazu Stössel. Polizeikommissar. [Stössel] <u>[Nichts da. Nur fort. Sie sollen mir]</u> ⁶⁵⁵ <u>für Ihren Vater Satisfaktion geben.</u> ⁶⁵⁶			
23.	Dazu Sturmwald. <i>Finale.</i>			
24.	Dazu Claudia.			
25.	Dazu Krautmann.			

⁶⁵³ Jak vyplývá z Thámova záznamu, byl v provedení knížecí společnosti ve dvacátém výstupu druhého dějství vypuštěn duet Gottholda a Leonore, který se nachází v prvním tištěném vydání z r. 1786 (s. 95-96), nikoliv ale v tisku libreta z r. 1793.

⁶⁵⁴ Thámem zaznamenaná Gottholdova promluva o nutnosti rychlého odchodu uzavírá jednadvacátý výstup druhého dějství, současně však byla signálem k chování a herecké akci představitelů Sichela, Gottholda, Rosalie a Leonore, viz. scénická poznámka prvního vídeňského tisku z r. 1786 (s. 96): [Sichel] nimmt Rosalien, Gotthold, Leonoren unter den Arm und wollen fort/Sichel vezme Rosalii, Gottholda, Leonore v podpaží a chtějí pryč (uprchnout).

⁶⁵⁵ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, s. 97, s přihlédnutím k tisku: C. Ditters von Dittersdorf, G. Stephanie d. j.: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, kde se ovšem závěr Dittersovy zpěvohry značně odlišuje od prvního tištěného vydání.

⁶⁵⁶ Tuto Thámem zapsanou Stösselovu repliku lze vnímat z významového hlediska jako důležitý okamžik, v jehož smyslu se celý děj odehrával a nyní dochází k odhalení a vyzrazení plánů Gottholda, Sichela, Rosalie a Leonore na sňatek obou párů a Stösselovu reakci na tuto skutečnost.

	Schauspieler wider Willen ⁶⁵⁷	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1. ⁶⁵⁸	Pfifferling ⁶⁵⁹ <u>(Als Kellner.)</u> <u>(Schlüpft hinter das Gitterwerk.)</u> ⁶⁶⁰	Garten, rechts bewachsenes Gitterwerk. ⁶⁶¹ Hinten ein Pavillon mit <i>Jalousien</i> . ⁶⁶²	Grünes Jackel. Blaue Schürze. Kappel <u>(Kellner).</u> ⁶⁶³	
2.	Dazu Murrkopf. [Murrkopf] <u>[Noch keine Nachricht von Komödiantengesindel.]</u> ⁶⁶⁴ Das beunruhigt mich. Dazu Kellner.			
3.	Murrkopf. <u>[Wollte der Himmel, sie wären auch schon wieder fort! Denn die werden essen, die werden trinken! Meine arme Küche.]</u> ⁶⁶⁵ mein armer Kellner!			

⁶⁵⁷ Jednoaktová veselohra A. Kotzebua, napsaná podle původní francouzské hry Louise Archambault Dorvignyho *La fête de campagne, ou L'Intendant comedien malgre lui* (Slavnost na venkově, aneb Hercem proti své vůli) z r. 1784.

První zdokumentované provedení se konalo 5. 12. 1804 ve Dvorním divadle (Hoftheater) ve Stuttgartu. Tiskem hra vyšla 1803 v Lipsku u P. G. Kummera jako samostatný tisk, posléze u téhož vydavatele spolu s tituly *Die Hussiten vor Naumburg*, *Hugo Grotius a Don Ranudo de Colibrados* v rámci souborného svazku autorových dramát *Neue Schauspiele von August von Kotzebue*, Hra patrně nebyla přeložena do českého jazyka.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena provedla v letech 1805–1806 tento kus třikrát. Poprvé koncem června nebo začátkem července 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. K tomuto nastudování a divadelní realizaci zřejmě vznikl Thámův záznam jevištního pojetí do *Scenarien-Buch*. Zda kromě Kotzebuovy hry odehrála společnost při opolském představení ještě druhý titul, není prokázáno. Následovala dvě představení na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštíně, 17. 12. 1805 a 22. 1. 1806. V obou případech byla Kotzebuova veselohra součástí komponovaného večera, v jehož první části sehrála knížecí společnost hru J. F. Jüngera: *Was seyn soll, schickt sich wohl*. Lze předpokládat, že soubor při reprízách ve Pštíně z Thámova záznamu ve *Scenarien-Buch* vycházel.

Václav Thám se na provedení Kotzebuovy *Schauspieler wider Willen* herecky podílel, ztvárnil postavy Hudebníka (Musicus) a Divadelního básníka/Dramatika (Theaterdichter). Není zřejmé, zda tak učinil již při prvním představení v Opolí, nepochybně však při obou reprízách ve Pštíně. Zprávu o tom podává pštínský list *Beobachter an der Weichsel* v souhrnném referátu o činnosti knížecí společnosti z 24. 1. 1806, ve kterém stojí, že tento zábavný kus poskytl [obecenstvu] mnoho radostí (viel Vergnügen), k čemuž přispěla vskutku znamenitá hra (herectví/vortreffliche Spiel) mladšího pana [Augusta] Kurze a pana Tháma. Thámova hra (herectví) byla výtečná (vortrefflich), jeho improvizace (impromptu) na konci představení vytříbená a krásná (fein und schön).

O přítomnosti Thámova záznamu Kotzebuovy veselohry do *Scenarien-Buch* vypovídá rovněž zápis názvu titulu ve znění *Schauspieler wider Willen* v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu na konci prvního dílu této rukopisné teatrálie na s. 131 pod písmenem S, vč. připojeného odkazu na s. 45, kde Thámův záznam začíná.

⁶⁵⁸ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito prvního tištěného vydání: A. Kotzebue: *Der Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, 50 s.

⁶⁵⁹ Na rozdíl od Kotzebuovy hry o dvou postavách, hraběcího hofmistra Murrkopfa a ředitele kočovné divadelní společnosti Pfifferlinga, který se postupně převléká za některé z dalších členů souboru, Parukáře (Perückenmacher), Hudebníka (Musicus), Mechanika/Strojníka (Maschinist), Oblékačku/Gardorobiérku (Ankleiderin), Nápovědu (Souffleur) a Divadelního básníka/dramatika (Theaterdichter), mohla knížecí společnost zvolit variantu obsazení výše uvedených rolí několika herci, jenž se poté jednotlivě nebo opakovaně objevovali na jevišti a v souladu s dějem vedli dialog s Murrkopfem. Tento možný inscenační přístup čerpá jednak z výše zmíněné kriticko-recenzní zprávy pštínského periodika *Beobachter an der Weichsel* k představení z 22. 1. 1806, jednak z Thámova záznamu do *Scenarien-Buch*, kde u dílčích postav vždy zapisuje jméno postavy, nikoliv jméno Pfifferlinga či např. Pfifferlingův převlek za jinou postavu, např. ve spojení: Pfifferling als Perückenmacher/Pfifferling jako Parukář, Pfifferling als Maschinist/Pfifferling jako Mechanik/Strojník. Přesto lze zároveň zprávu v tisku interpretovat i jako zachování původního Kotzebuova dramaturgického konceptu s pouhými dvěma hereckými představiteli Murrkopfa a Pfifferlinga, jenž na sebe bere převleky ostatních postav. Referent pštínského listu totiž užívá u Thámových rolí adverbium besonders (zvláště), což je možné vnímat rovněž jako Thámovo konkrétní vyniknutí v postavách Hudebníka a Divadelního básníka/Dramatika a Thám jakožto představitel Pfifferlinga tak mohl hrát i zbylé postavy členů divadelní společnosti.

⁶⁶⁰ Shoda přítomnosti mříže, ukryté za hustý porost v provedení knížecí společnosti a tištěného vydání hry, umožňovala umocnění komediálního výrazu Kotzebuovy hry, neboť za touto mříží dochází k Pfifferlingovým převlekům za členy kočovné herecké družiny.

⁶⁶¹ Viz. scénická poznámka v Kummerově lipském tisku stran přítomnosti a umístění mříže na jevišti (s. 1): Rechts bewachsenes Gitterwerk/Vpravo zarostlá mříž.

⁶⁶² Scénické pojetí Kotzebuovy veselohry se v podání knížecí společnosti vesměs ztotožňovalo s autorskou představou, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 1): Die Scene ist im Garten auf dem Landgute des Grafen, im Hintergrunde ein Pavillon mit Jalousien/Scénou je zahrada na venkovském panství hraběte. V pozadí pavilón se žaluziemi.

⁶⁶³ Ke shodě rekvizit v provedení knížecí společnosti a v tištěném vydání viz. např. text Murrkopfovy promluvy ve druhém výstupu z Kummerova tisku (s. 4): Also, mein Herr Ritter von der grünen Schürze, ich habe nicht die Ehre Sie zu kennen/Nuže, pane rytíři se zelenou zástěrou, nemám tu čest Vás znát, by' knížecí společnost podle Thámova záznamu zjevně používala u Pfifferlingova převleku za Sklepníka (Kellner) modré zástěry a zelené kazajky.

⁶⁶⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 2. Thám v celém zápisu do *Scenarien-Buch* poznamenává vždy část Murrkopfových promluv, které jsou hofmistrovým souhrnným zhodnocením stávající postavy, za níž se principál Pfifferling přestrojil. Tento způsob zápisu je možno nahlížet i z významového hlediska jako zdůraznění rysů Murrkopfovy povahy, omezenosti, upjatosti, předsudečnosti vůči umění a divadlu a typu lidí, kteří umění a divadlo provozují, současně v komediálním duchu jako odraz Murrkopfovy domnělé znalosti, rádoby převahy, povýšenosti, jenž se ale bortí při konfrontaci s Pfifferlingem a jeho bystrým myšlením podle postavy, jejíž kostým na sebe právě oblékl.

⁶⁶⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 8.

4.	Dazu Perückenmacher.		Friseursrock und Hut. Puderbeutel (<u>Perückenmacher</u>). ⁶⁶⁶	
5.	Murrkopf. <u>[O man kennt die Herren. Manche treten gar nicht eher auf die Bühne, die sie]⁶⁶⁷ dem Bachus⁶⁶⁸ ihr Opfer gebracht haben.</u>			
6.	Dazu Musikus. ⁶⁶⁹		Noten (<u>Musikus</u>). ⁶⁷⁰	
7.	Murrkopf. <u>[Und, lieber Gott, wenn diese Korsaren über meinen Weinkeller geraten – die sind im Stande, bei jedem Takt Pause]⁶⁷¹ eine <i>Bouteille</i> auszuleeren. Ei, ei, ei, ei!</u>			
8. strana 46 9.	Dazu Maschinist. Murrkopf. <u>Wie lange werd'ich da passen müssen!</u>			
10.	Dazu Ankleiderin.			
11.	Murrkopf. <u>[Ich glaube, die gehen nicht eher aus dem Wirtshause, bis]⁶⁷² das letzte Fass im Keller angezapft ist.</u>			
12.	Dazu Souffler.		Buch (<u>Souffler</u>). ⁶⁷³	
13.	Murrkopf. <u>[Ob ich gleich das ganze Schauspielwesen vor meinen Tod nicht leiden kann, so habe ich es bisher doch immer für Kunst gehalten, nun höre ich aber,]⁶⁷⁴ es ist ein gemeines Handwerk daraus geworden.</u>			
Schauspieler wider Willen		Theater	Requisiten	Anmerkungen

⁶⁶⁶ Viz. promluva Parukáře v Kummerově lipském tisku (s. 12): Ich werde meine Perücken kämmen, frisieren, tuppiieren, kräuseln, pudern, brennen, in Locken legen, wieder auskämmen, und alles das so meisterhaft, daß der geübteste Kenner nichts daran zu tadeln finden soll/Své paruky budu česat, kadeřit, tupírovat, čečrat, pudrovat, žíhat, klást do vlasů, znovu vyčesávat, a tohle všechno tak mistrovsky, že ani nejostřílenější znalec nebude nic namítat.

⁶⁶⁷ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 21.

⁶⁶⁸ Římský antický bůh vína, úrody a plodnosti, ekvivalent řeckého antického boha Dionýsa. Murrkopfova narážka na bohémskou národu herců, na jejich sklony k pijáctví, viz. Thámův následující záznam části Murrkopfovy promluvy v sedmém výstupu.

⁶⁶⁹ Postava Hudebníka přichází na jeviště opilý (betrunken), viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 16), třebaže Thám do *Scenarien-Buch* tuto skutečnost nezapíše, lze Hudebníkovu opilost v Thámově hereckém podání předpokládat.

⁶⁷⁰ Viz. text Hudebníkovy promluvy: Ich bin super – supernummerarius – Notenschreiber – Notenkopist, bis ein anderer Platz erledigt wird/Jsem skutečná jednička – píšák not – kopista not, dokud si nezařídím jiné místo.

⁶⁷¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 21.

⁶⁷² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 37.

⁶⁷³ V souladu s postavou se patrně jednalo o nápovědní knihu.

⁶⁷⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 42-43.

14.	Dazu Dichter. [Murrkopf] <u>[Ich will doch sehen, ob es gar nicht möglich ist, die fröhliche Bande]⁶⁷⁵ von der Weinflasche wegzubringen.</u>		Manuskript (Dichter). ⁶⁷⁶	
15.	Dazu Kellner.		Rechnung (Kellner). ⁶⁷⁷	

⁶⁷⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, s. 48.

⁶⁷⁶ Zřejmě rukopis divadelní hry, viz. text promluvy Divadelního básníka/Dramatika v Kummerově tisku, s níž se obrací k Murrkopfovi (s. 44): Indessen sehen Sie in mir nicht bloß den Richter, den Kritikus, ich bin auch ein dramatischer Dichter. Ich schreibe Stücke, wo das Blut in Strömen fließt, ein Trauerspiel, wo sich der Held zu Tode nießt, die Tugend mal'ich hier, dort rasende Kanailen, ein Ritterstück, wo sich die Ritter gräßlich balgen, wo man aus hohler Brust die Kraftsentenzen plappert, wo man Turniere hält, und mit den Schwertern klappert!/Prozatím ve mne nevidíte jen soudce, kritika, jsem dramatik. Píšu kusy, kde proudy teče krev, truchlohru, v níž hrdina ukejhá se k smrti, zde vykresluji ctnost, tam běsníci darebáky, rytířmu, kde děsně rytíři se rvou, kde někdo z duté hrudi blábolí silácké výroky, kde turnaje drží, a řinčí meči.

⁶⁷⁷ Viz. text Pfifferlingova (v přestrojení za Sklepníka) a Murrkopfova dialogu v Kummerově tisku (s. 48-49): Kellner: Da, mein Herr, ist das Rechnung/Tady je můj pane účet, Murrkopf: Geh er zum Henker mit seiner Rechnung! Wo sind denn die Menschen, die das alles gegessen und getrunken haben?/Šel k ďasu s jeho účtem! Kde jsou ti lidé, kteří tohle všechno snědli a vypili?

	Waffenschmidt ⁶⁷⁸	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I</i> ⁶⁷⁹			
1.	Liebenau. Georg. <i>Introductio.</i> ⁶⁸⁰	Wirtsstube. ⁶⁸¹	2 Schmiedsschürze und Kleidungen (<u>Auf der Erde und in Georgs Hand.</u>) ⁶⁸²	
2.	Dazu Brenner. Vogt.			
3.	Vorige. <i>Duetto. (Brenner. Vogt).</i>			
4.	Liebenau. Georg.			
5.	Georg. <i>Aria. [Georg].</i> ⁶⁸³			
6.	Marie. <i>Romanze.</i> Dazu Irrmentraut. [Marie] [Nun da seh' man,] ⁶⁸⁴ jetzt ist die Alte gar eingeschlafen.	Zimmer bei Stadinger. ⁶⁸⁵	2 Kunkeln. ⁶⁸⁶	

⁶⁷⁸ Komická zpěvohra o dvou dějstvích Ferdinanda Kauera na libreto Karla Friedricha Henslera. Premiéra se uskutečnila pravděpodobně 25. 7. 1797 vídeňském divadle v Leopoldstadtu (Theater in der Leopoldstadt). V témže roce vyšlo libreto ve Vídni tiskem u vydavatele Josepha Kamesiny.

Námět vychází z dramatu F. W. Zieglera *Liebhaber und Nebenbuhler in einer Person* (Milenec a žárlivec v jedné osobě), jenž byla poprvé uvedena 28. 9. 1790 ve vídeňském Dvorním divadle (Burgtheater). Stejný příběh Zieglerova dramatu posléze zhudebnil Gustav Albert Lortzing, jehož tříaktová opera *Der Waffenschmied* měla premiéru ve vídeňském Divadle na Vídeňce (Theater an der Wien) 31. 5. 1846.

Podle dostupné literatury nedošlo jak před odchodem Václava Tháma z Prahy (1799), tak po něm k překladu Henslerova libreta do českého jazyka.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu odehrála v letech 1805-1806 čtyři představení této zpěvohry, což z ní činí nejuváděnější repertoárový titul souboru. První představení se uskutečnilo cca. po 11. 7. 1805 ve slezském Opolí během okružní cesty knížecí společnosti městy pruské části Slezska. K tomuto představení pravděpodobně vznikl Thámův záznam divadelního pojetí do *Scenarien-Buch*. Následovaly tři reprízy na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštině, 12. 12. 1805, 12. 1. 1806 a 20. 1. 1806, při kterých zřejmě knížecí soubor z Thámovy záznamu vycházel. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámově na jakémkoliv z těchto čtyř představení není prokázána.

O přítomnosti Thámovy zápisu Kauerovy a Henslerovy zpěvohry ve *Scenarien-Buch* svědčí zápis názvu díla ve znění *Waffenschmied* pod písmenem W na s. 132 v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu na konci prvního dílu této rukopisné teatrálie, vč. doplněného odkazu na s. 48, kde záznam ve *Scenarien-Buch* začíná.

Zápisem zpěvohry *Der Waffenschmied* končí ve *Scenarien-Buch* Thámovy záznamy titulů, provedených divadelní společností knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu v Opolí.

⁶⁷⁹ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito prvního tištěného vydání zpěvohry: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, 92 s.

⁶⁸⁰ Představení zpěvohry *Der Waffenschmied* zahájila předehra.

⁶⁸¹ Viz. scénická poznámka v Kamesinově vídeňském tisku stran jevištního ztvárnění (s. 3): Gemach zum Wirtshause zum Eichhorn/Světnice v hostinci u veverka.

⁶⁸² Viz. scénická poznámka v Kamesinově tisku stran rekvizit a jejich použití (s. 3): Graf Liebenau als Ritter, seine Schmiedekleidung liegt am Boden. Georg als Schmiedeknecht hat das Schmiedwams in der Hand/Hrabě Liebenau [oblečen] jako rytíř, jeho kovářský oděv leží na zemi. Georg [oblečen] jako kovář, má v ruce kovářskou kazajku.

⁶⁸³ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 9.

⁶⁸⁴ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 13.

⁶⁸⁵ K jevištní proměně v šesté scéně prvního dějství viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 10): Gemach in Hans Stadingers Haus/Světnice v domě Hanse Stadingera.

⁶⁸⁶ Shoda užitých rekvizit dvou přeslic (Kunkeln) v provedení knížecí společnosti a v tištěném vydání, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 10): Auf beiden Seiten sehen Kunkeln/Přeslice po obou stranách [světnice Stadingerova domu].

strana 47 Scena 9.	7.	Dazu Stadinger. <i>Aria. (Stadinger).</i>		Eiserner Panzer (<u>Stadinger</u>). ⁶⁸⁷
	8.	Brenner. Liebenau. <i>Aria. (Brenner).</i>	Wirtsstube. ⁶⁸⁸	Schmiedschurz. Kappe (<u>detto</u>).
		Dazu Valentin. [Brenner] <u>Spitzbube! – [Valentin.] Da sind sie schon!</u> ⁶⁸⁹ Dazu Adelhof. [Fräulein] ⁶⁹⁰ Katzeburg. Agnes.		
	10.	[Fräulein] Katzeburg. Adelhof.		
	11.	[Fräulein] Katzeburg. <u>[Um dich mit einem Liebenau zu vertauschen.]</u> ⁶⁹¹ müsste ich sinnlos sein.		Geldbeutel (<u>Katzeburg</u>). ⁶⁹²
	12.	Brenner. <u>Was das für schöne Goldmünzen sind.</u> Dazu Valentin.		
	13.	<i>Aria. (Valentin).</i> Liebenau. (Als Schmied.) ⁶⁹³ Marie.	Schmiede. ⁶⁹⁴	Schmiedswerkzeuge. Rüstungen. Lanzen. Schwerten. Eine Lanze zum brechen. ⁶⁹⁵
		<i>Duetto. (Liebenau. Marie).</i>		

	Waffenschmidt	Theater	Requisiten	Anmerkungen
14.	Dazu Irrmentraut. [Liebenau] <u>Was will ich machen? (Liebenau küsst die Alte.)</u> ⁶⁹⁶			
15.	Dazu Georg. [Liebenau] <u>Ich musste ja.</u>			
16.	Dazu Stadinger.			

⁶⁸⁷ Viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 13): Hans Stadinger mit einem eisernen Panzer auf dem Rücken/Hans Stadinger se železným krunýřem/pancířem na zádech.

⁶⁸⁸ Scénická proměna s návratem výjevu první scény, tj. světnice v hostinci, viz. Kamesinův tisk (s. 16): Zimmer beim Eichhorn/Světnice [v hostinci] u veverka.

⁶⁸⁹ Thámem ve *Scenarien-Buch* užívaný způsob záznamu dvou replik dvou různých postav na jeden řádek, příčinou zápisu bylo zřejmě upozornění o příchodu Adelhofa a Fräulein von Katzeburg na jeviště.

⁶⁹⁰ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. [2].

⁶⁹¹ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 20. Zápisem této repliky Thám zjevně upozorňoval na příchod Brennera na scénu ihned po jejím vyslovení, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 20): Brenner kommt/Brenner přichází.

⁶⁹² K použité rekvizitě vácku s penězi viz. text promluvy Fräulein von Katzenburg, adresované Brennerovi v Kamesinově tisku (s. 21): Ich kaufe seine Ehrlichkeit für 200 Gulden. Hier/Jeho čest si koupím za 200 zlatých.

⁶⁹³ K Liebenauově kostýmu v provedení knížecí společnosti viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 25): Graf Liebenau als Schmiedegeselle/Hrabě Liebenau jako kovářský tovaryš.

⁶⁹⁴ Jevištní proměna, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 25): Stadingers Werkstatt/Stadingerova dílna.

⁶⁹⁵ Viz. vstupní replika Marie v Kamesinově tisku (s. 25), určená Liebenauovi: Bist du schon so fleißig, Konrad?/Jsi už tak pilný, Konráde a Liebenauova reakce: Hm, geht mit/Hm, ale jdi.

⁶⁹⁶ Thám ve *Scenarien-Buch* neupřesňuje místo Liebenauova polibku Irrmentraut, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 31): [Liebenau] küßt [Irrmentraut] au die Stirne/Liebenau líbá Irrmentraut na čelo.

17.	Liebenau. [Die Liebe hat ihren eigenen Verstand,] ⁶⁹⁷ dem nicht zu widerstehen ist. Dazu Adelhof. [Adelhof] <u>Das ist zu viel! (Beide fechten.)</u> ⁶⁹⁸			
18.	Dazu Stadinger. Marie. [Stadinger] <u>Das ist ein Mensch!</u>			Geld (<u>Adelhof</u>). ⁶⁹⁹
19.	Dazu Brenner. Vogt. Georg. [Vogt] <u>Das wollen wir.</u> Dazu Marie. ⁷⁰⁰			
strana 48 Scena 20.	<i>Canon.</i> ⁷⁰¹			
21.	[Fräulein] Katzeburg. Adelhof. Marie. Irrmentraut. <i>Aria. (Irrmentraut).</i> [Marie] [<u>Lass uns wieder hinein.</u>] ⁷⁰³ wir wollen fort. Dazu Liebenau. (<u>Als Ritter.</u>) <i>Finale.</i>	Wirtsstube. ⁷⁰² Straße mit Stadingers Haus. ⁷⁰⁴	Laterne mit Licht. Handkrücke (<u>Irrmentraut</u>). ⁷⁰⁵	Nacht. ⁷⁰⁶
22.	Dazu Georg.			
23.	Dazu Brenner. Vogt.			
24.	Dazu Adelhof.			
25.	Dazu Stadinger. Valentin.			Leuchte (<u>Valentin</u>). ⁷⁰⁷
26.	Dazu Liebenau. Vogt. Brenner. Knecht.			Fackeln (<u>Knechte</u>). ⁷⁰⁸

⁶⁹⁷ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 33.

⁶⁹⁸ Viz. scénická poznámka Kamesinova tisku, vč. popisu Adelhofova chování (s. 34): Beide fechten, Adelhof muß weichen/Oba [Liebenau, Adelhof] šermují Adelhof musí podlehnout.

⁶⁹⁹ K rekvizitám viz. repliky Adelhofova a Liebenaua v Kamesinově tisku (s. 34): [Adelhof]: Schweig! Was kostet die Lanze? [Liebenau]: 6 Gulden/Adelhof: Mlč! Co stojí kopí?, Liebenau: Šest zlatých.

⁷⁰⁰ V provedení knižecí společnosti se v souladu s tištěným vydáním mohlo jednat o pohyb Marie, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 37) [Marie] springt herein/Marie skočí dovnitř, tj. do kovárny.

⁷⁰¹ Pěvecké číslo postav Liebenaua, Vogta (Haldingena), Brennera, Marie a Stadingera, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 37): Canon zu 5 Stimmen/Kánon o pěti hlasech.

⁷⁰² Jevištní proměna s návratem k výjevu hostince z první a osmé scény, viz. scénická poznámka v Kamesinově tisku (s. 38): Wirtshaus/Hostinec.

⁷⁰³ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 42.

⁷⁰⁴ Jevištní proměna vesměs totožná v provedení knižecí společnosti se scénickou poznámkou Kamesinova tisku (s. 40), tj. Straße, s dodatkem herecké akce Irrmentraut: [Sie] schließt das Haus hinter sich zu/Irrmentraut za sebou zavře dům.

⁷⁰⁵ Viz. scénická poznámka k rekvizitám Irrmentraut v Kamesinově tisku (s. 40): [Irrmentraut] hat eine Laterne und kurze Handkrücke/Irrmentraut má lucernu/svítilnu a berlu.

⁷⁰⁶ Thámův záznam v poznámkovém sloupci jako upozornění na pokračující děj během nočního období, viz. následující rekvizity Valentina a sluhů.

⁷⁰⁷ Viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 46): Valentin mit einer Leuchte/Valentin se světlem.

⁷⁰⁸ Viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 48): Knechte mit Fackel/Sluhové s pochodněmi.

	Waffenschmidt	Theater	Requisiten	Anmerkungen
	<i>Actus 2</i>			
1.	Stadinger. Brenner. <i>Aria. (Stadinger).</i> ⁷⁰⁹ (Stadinger ab.)	Stadingers Gemach. ⁷¹⁰	Flasche Wein (Brenner). ⁷¹¹	
2.	Liebenau. (Als Schmied.) Georg. [Georg] <u>Vergebene Mühe!</u>		Geschriebener Brief, pag. 59 (Georg). ⁷¹²	
3.	Dazu Marie.			
4.	Marie. Liebenau. [Liebenau] <u>[Ich schwöre dir bei allem, was heilig ist,]⁷¹³ nichts kann mich von dir trennen.</u>			
5.	Dazu Georg. [Liebenau] <u>Sorge dich nicht –</u>			
6.	Dazu Stadinger.			
7.	Stadinger. Georg. [Stadinger] <u>Nun wollen wir sehen, wer den Wein gewinnt!</u> ⁷¹⁴			
8.	Dazu Marie. Liebenau.			
9.	Vorige ohne Stadinger. <i>Aria. (Marie).</i>			
strana 49 Scena 10.	Liebenau. Georg. <i>Aria. (Liebenau).</i>			

⁷⁰⁹ Stadingerova árie byla pravděpodobně při srovnání s tištěným vydáním Kauerovy zpěvohry přesunuta ze druhého výstupu na začátek a druhé dějství otevíral v představení knížecí společnosti nikoliv duet Stadingera a Brennera, ale činoherní dialog těchto postav, nacházející se v Kamesinově tisku až ve druhém výstupu před Stadingerovou árií.

⁷¹⁰ V provedení knížecí společnosti se mohlo jednat o návrat výjevu šesté scény prvního dějství, viz. Thámův zápis: Zimmer bei Stadinger/Pokoj u Stadingera (ve Stadingerově domě). K zasazení dějových událostí první scény druhého dějství, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 51): Gemach bei Meister Stadinger/Světnice u [kovářského] mistra Stadingera.

⁷¹¹ Rovněž užitá rekvizita láhve s vínem se u postavy Brennera shodovala v představení knížecí společnosti s požadavkem tištěného vydání (s. 51): Brenner hat eine Flasche Probwein in der Hand/Brenner má v ruce láhev vína na ochutnání.

⁷¹² Thámův zápisový odkaz na s. 59 se u rekvizity Georgova dopisu shoduje se stranou v Kamesinově vídeňském tisku, kde o dopisu v sedmém výstupu hovoří Stadinger, Georg a Liebenau, resp. z dopisu Liebenau předčítá, viz. dialog výše zmíněných postav: Georg: Dieser Brief wurde eben gebracht/Tento dopis právě přinesli, Stadinger: Ich will keinen Brief. Es soll sich kein Mensch unterstehen, an mich zu schreiben/Žádný člověk se nesmí opovážit mi psát, Stadinger (zu Georg): Lies du ihn/Stadinger (ke Georgovi): Přečti jej, Liebenau: Es ist von Ritter Liebenau/Liebenau: Je od rytíře Liebenaua, Stadinger: Von dem Mordbrenner, was will er schon wieder?/Stadinger: Od toho žháře, co zase chce?, Liebenau (liest): Edler Bürger! Berühmter Meister.../Liebenau (čte): Urozený pane!/Slovutný mistře...atd.

⁷¹³ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 58. Thámův záznam této Liebenauovy repliky lze chápat ve významovém smyslu, neboť nejen že zakončuje čtvrtý výstup druhého dějství a dialog Liebenaua a Marie, ale deklaruje též Liebenauovo rozhodné stanovisko přísahy dané Marii, že jej od ní nic neodloučí.

⁷¹⁴ Thámův zápis této Stadingerovy repliky byl také upozorněním na následný příchod Konrada Liebenaua a Marie na jeviště, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 62): [Stadinger] will abgehen, Marie und Konrad kommen/Stadinger chce odejít, Marie a Konrad přicházejí, Stadinger: Eben recht, daß ihr kommt/Dobře, že jdete.

11.	[Fräulein] Katzeburg. Brenner. (Beide ab.)	Wirtsstube. ⁷¹⁵		
12.	Agnes. [Noch haben wir den Ritter Liebenau nicht ausgekundschaftet, und doch glaubt mein Fräulein.] ⁷¹⁶ dass er sich heimlich in Worms aufhält. <i>Aria. (Valentin).</i>			
13.	Stadinger. Irrmentraut. [Irrmentraut] [Gestern hab ich sie ertappt] ja, ja, ertappt. – [Stadinger] ⁷¹⁷ Bei was?	Stadingers Gemach. ⁷¹⁸		
14.	Dazu Marie. Liebenau. Georg.			

	Waffenschmidt	Theater	Requisiten	Anmerkungen
15.	Liebenau. Georg. [Liebenau] <u>Gut! Vortrefflich!</u> Dazu Brenner. Vogt. Marie. <i>Quartetto.</i> ⁷¹⁹ (Alle ab.)			
16.	Stadinger. Adelhof. [Stadinger] <u>Das ist ein Esel.</u> ⁷²⁰		Geldbeutel (<u>Adelhof</u>). ⁷²¹	
17.	Dazu Brenner. <i>Romanze. (Stadinger).</i>			
18.	[Fräulein] Katzeburg. [Sind wir Weiber nicht Törinnen.] ⁷²² wenn wir lieben – ach – ihr kommt! Dazu Adelhof.	Wirtsstube. ⁷²³		

⁷¹⁵ Ve shodě s tištěným vydáním, viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 66): Gemach im Wirtshaus zum Eichhorn/Světnice v hostinci u veverka, došlo v provedení knižecí společnosti k jevištní proměně s návratem výjevu hostince (Wirtsstube).

⁷¹⁶ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 67. Thámův zápis této promluvy služebné Agnes lze znovu nahlížet i z významového hlediska, uvozuje totiž vstup Agnes a Valentina do děje Kauerovy zpěvohry, nastoluje první z témat jejich dialogu, které je důležité pro pokračující děj, tj. možný tajný příchod Konrada Liebenaua za Marií do Wormsu a situaci kolem cizích rytířů, přijíždějících do města. Poté dochází k Valentínovu dvoření se Agnes, zakončeného v provedení knižecí společnosti totožně s Kamesinovým tiskem jeho árií (písní). Celý výstup je výrazově osobitou hereckou etudou dvou svérázných lidských typů, služky a sklepníka.

⁷¹⁷ Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 71. Thámem ve *Scenarien-Buch* používaný způsob záznamu replik různých postav na jednom řádku.

⁷¹⁸ Opakující se scénická proměna Stadingerovy světnice, shodná v provedení knižecí společnosti s tištěným vydáním (s. 69), viz. scénická poznámka: Gemach des Hans Stadingers/Světnice Hanse Stadingera. Soubor zjevně použil stejného výjevu, jako ve čtvrté scéně prvního dějství, viz. Thámův zápis: Zimmer beim Stadinger/Pokoj u Stadingera a v první scéně druhého dějství, Thámův identický záznam s nynějším, tj. Stadingers Gemach.

⁷¹⁹ Pěvecký výstup Konrada Liebenaua, Marie, Brennera a Vogta (Haldingena).

⁷²⁰ Thámem poznamenána replika má nejen význam Stadingerova jasného ohodnocení Adelhofa, ale měla být zároveň zřejmá i pokynem hereckému představiteli Stadingera k pokusu o odchod z jeviště a spěšnému příchodu Brennera, viz. scénické poznámky Kamesinova tisku (s. 76): [Stadinger] will fort/Stadinger chce pryč/chce odejít a [Brenner]: eilend/Brenner chvátá.

⁷²¹ K Adelhofově rekvizitě váčku s penězi, viz. jeho dialog se Stadingerem dle Kamesinova tisku (s. 75-76): Adelhof: Der Bursche [Konrad Liebenau] ist arm. Aber er liebt. Ich will die jungen Leute glücklich machen. Ich gebe ihm [Konradu Liebenauovi] 500 Gulden/Adelhof: Chlapec je chudý. Ale miluje. Chci učinit mladé lidi šťastnými. Dám mu 500 zlatých, Stadinger: Ach! Nun redet ihr verständlich, die 500 Gulden sind/Stadinger: Ach! Srozumitelně řekněte, 500 zlatých je..., Adelhof: Hier (gibt ihm den Beutel bei)/Adelhof: Zde (přidá mu váček).

⁷²² Doplněno podle: F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, s. 78. Thámovo upozornění stran příchodu Adelhofa na jeviště, viz. scénická poznámka: [Adelhof] schnell/Adelhof rychle [přichází].

⁷²³ Opakovaný návrat výjevu hostince, viz. Kamesinův tisk (s. 78): Gemach im Wirtshaus/Světnice v hostinci.

19.	[Fräulein] Katzeburg. <u>Mir ist alles gleichgültig.</u> Dazu Brenner.			
20.	Irrmentraut. Marie.	Stadingers Zimmer.		
21.	Marie.			
strana 50 Scena 22.	<i>Finale.</i>			
	Stadinger. Knappen. Georg. (Als Knappe.)⁷²⁴ Vogt. Brenner.	Straße.⁷²⁵		
23.	Dazu Liebenau.			
24.	Marie. Irrmentraut. (Stadinger klopft.)	Stadingers Gemach. Fenster mit Gitter.⁷²⁶		
25.	Dazu Stadinger. Vogt. Brenner. Liebenau.			
26.	Dazu Adelfhof.			
27.	Dazu Valentin.			
28.	Dazu Georg. Knappen.			
29.	Dazu [Fräulein] Katzeburg.			
	Waffenschmidt	Theater	Requisiten	Anmerkungen
30.	Dazu Marie. Liebenau. Knechte.			

[d.] 11. July 1805 Oppeln [Wenzel] Tham [mp]⁷²⁷

⁷²⁴ Ke Georgově kostýmním převleku v provedení knížecí společnosti viz. scénická poznámka Kamesinova tisku (s. 82): Stadinger verfolgt von Liebenau's Knappen. Georg als Knappe/Stadinger pronásledován Liebenauovými sluhý. Georg jako sluha.

⁷²⁵ Scénická proměna s opětovným, bližší nespecifikovaným výjevem ulice, viz. tištěné vydání (Straße). Lze usuzovat na použití stejného či podobného jevištního pojetí, jako v jednadvacáté scéně prvního dějství, viz. Thámův zápis: Straße mit Stadingers Haus/Ulice se Stadingerovým domem.

⁷²⁶ K oknu opatřenému mříží v provedení knížecí společnosti viz. dvojverší, kterým se Marie v pěveckém finále Kauerovy zpěvohry obrací na Irrmentraut: Öffne doch das Fenstergitter, horch! Was mag geschehen sein?/Otevři přece okenní mříž, poslyš, co se mohlo stát?

⁷²⁷ Datum ukončení záznamů Václava Tháma do *Scenarien-Buch* k představením, jež divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v létě 1805 ve slezském Opolí.

	Seltene Prozeß ⁷²⁸ <i>Actus I</i> ⁷³⁰	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Oels [d.] 11te Aug[ust] 1805 ⁷²⁹				
1.	Bauming. <u>[Lass mich nicht mit Weib und Kindern] im Elende verschmachten.</u> ⁷³¹	Schlechtes Bürgerzimmer mit Seitentüre. ⁷³²	Tisch. 2 Stühle. Mantel. Hut an der Wand. ⁷³³	
2.	Dazu Marianne.			
3.	Bauming mit dem Kinde. <u>(Ab.)</u>		2 gewachte Kinder. ⁷³⁴	
4.	Marianne. <u>[Wenn er mir das Geld bringt; es ist das einzige,] was ich noch zu geben habe.</u> ⁷³⁵			
5.	Dazu Fritz.		Mantel. Bündelholz. Laterne. Kuchen im Papier. Geld <u>(Fritz).</u> ⁷³⁶	

⁷²⁸ Premiéra hry *Der seltene Prozeß* německého dramatika a literáta Franze Xavera Geweyho se uskutečnila cca. v r. 1801, 1802 byla hra vydána tiskem ve Vídni u J. B. Wallishausera.

Není evidován překlad do českého jazyka, ve druhé polovině desátých let 19. století se však titul nachází na repertoáru německé činohry Stavovského divadla v Praze.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla tento kus pouze jednou, cca. po 11. 8. 1805 na scéně zámeckého divadla brunšvicko-olešnického vévody ve slezské Olešnici během okružní cesty souboru po městech pruské části Slezska. K tomuto účelu patrně vznikl Thámův záznam jevištního pojetí do *Scenarien-Buch*. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není prokázána. 1810 jako člen Cibulkovy divadelní společnosti v Budíně a Pešti vytvořil Thám v Geweyho dramatu postavu advokáta Wespenberga.

Přítomnost záznamu jevištní podoby díla ve *Scenarien-Buch* dokládá rovněž zápis titulu ve znění *Seltene Prozeß* v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu na s. 131 prvního dílu pramene pod písmenem S, vč. připojeného odkazu na s. 50, na níž v manuskriptu Thámův záznam začíná.

⁷²⁹ Datum počátku záznamů Václava Tháma do *Scenarien-Buch* k představením, které divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v létě 1805 v zámeckém divadle brunšvicko-olešnického vévody ve slezské Olešnici (Oels).

⁷³⁰ K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito vídeňského vydání J. B. Wallishausera: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishausner, Wien 1802, 112 s.

⁷³¹ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishausner, Wien 1802, s. 4. Baumingova závěrečná replika není ve smyslu orientačním pouze závěrečnou promluvou této postavy, ale z hlediska významového také souhrnným vyjádřením Baumingovy neutěšené existenční situace a završením vstupního monologu, který tuto postavu jasně definuje a představuje divákovi.

⁷³² Vzhled scény a užití rekvizity se v představení knížecí společnosti vesměs shodovaly s požadavky scénické poznámky Wallishausera tisku (s. 3), usuzovat podle nich lze též na identické jevištní aranžmá postavy zchudlého tkalce Bauminga: Ein Zimmer mit ganz kahlen Wänden. Ein Tisch und ein Paar Holzstühle sind der ganze Hausrat davon. Bauming in einem armseligem Hauswams am Tische sitzend, wirft sich hin und her, als ob er zu schlafen versuchen wollte/Pokoj s holými zdmi. Veškeré domácí vybavení jsou stůl a dvě dřevěné židle. Bauming sedí u stolu v nuzném županu, šije sebou jako by se pokoušel spát.

⁷³³ O shodě rekvizit v představení knížecí společnosti a v tištěném vydání (s. 9) svědčí poznámka stran Baumingova jevištního chování ve druhém výstupu s Marianne: [Bauming] holt Mantel und Hut von der Wand herab/[Bauming] sundá ze stěny klobouk a kabát/plášť.

⁷³⁴ Viz. scénická poznámka Wallishausera vídeňského tisku (s. 10): Bauming kommt heraus mit dem Kinde unter dem Mantel/Bauming vychází s dítětem pod pláštěm. Naproti tomu v představení knížecí společnosti Thám do *Scenarien-Buch* zapisuje dvě probuzené děti, snad pro umocnění působivosti Baumingovy obtížné hmotné situace, kdy je bez práce nucen živit početnou rodinu.

⁷³⁵ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishausner, Wien 1802, s. 5.

⁷³⁶ Shoda použitých rekvizit u postavy Fritze v představení knížecí společnosti a ve Wallishausera vídeňském tisku (s. 12): Einen Bündel Holz unter dem Mantel, bläbt in die Hände, und schlottert vor Kälte mit den Beinen zusammen/[Fritz] svazeček dřeva pod pláštěm, fouká si na ruce a chvěje se chladem s nohama u sebe. K Fritzovým rekvizitám lucerny, resp. peněz v představení knížecí společnosti, viz. jeho repliky z Wallishausera vídeňského tisku z dialogu s Marianne: [Fritz] Als ich so traurig durch die finstere Gassen hinschlich, und hin und her kann, wie dann auf heute Geld herzuschaffen.../Když jsem se tak smutně tam a sem plížil temnými ulicemi, abych na dnešek sehnal peníze..., resp. Gleich sprang ich zum nächstem Holzbauer, der schon auf dem Markte saß, und kaufte dieses Holz. Das übrige Geld aber bring' ich dem Vater/Hned jsem skočil k dalšímu dřevaři, který už seděl na trhu a koupil tohle dřevo. Zbylé peníze jsem přinesl otcí. K rekvizitě Fritzova koláče viz. replika z promluvy této postavy v tištěném vydání: Eine andere gab mir ein Stück Kuchen/Jiný mi dal kus koláče.

6.	Marianne. <u>Wie die alte Marianne.</u>			
7. strana 51 Scena	Dazu Bauming mit 2 Kindern. ⁷³⁷ [Marianne] <u>[Ein Kind wollt' er sich vom Halse schaffen, und mit zweien kommt er zurück] – das enträtsle, wer da kann.</u> ⁷³⁸ <u>Bauming zurück.</u> (Marianne ab.)			
8.	Dazu Fritz. [Bauming] <u>[Der Reiche setzt sich auf seinen Geldkasten, und lässt den Armen hübsch verhungern, und nur der Bettler findet wieder einen Bettler,] der den letzten Bissen im Munde mit ihm teilt.</u> ⁷³⁹		Geklobenes Holz. Ledernes Beutelchen mit 9 Groschen (Fritz). ⁷⁴⁰	
9.	Dazu Marianne. [Marianne] <u>[Der arme Mann.] Der Schlag hat ihn vor Freude gerührt.</u> Dazu Fritz.		Banknote. Anweisung. Geschriebener Zettel, pag. 25 (Marianne). ⁷⁴¹	
10.	Bauming. Marianne. [Bauming] <u>[Dank dir nochmal, lieber Himmelsvater – hast den armen Jakob lange zappeln gelassen; aber nun machst du auf einmal wieder gut,] was du beinahe schon verdorben hattest.</u> ⁷⁴³		Glas Wasser (Fritz). ⁷⁴²	
	Seltene Prozeß	Theater	Requisiten	Anmerkungen

⁷³⁷ V sedmém výstupu se požadavek Baumingova příchodu se dvěma dětmi pod pláštěm shoduje v představení knížecí společnosti s Wallishauserovým tiskem (s. 17): Bauming kommt ganz verstört zurück mit zwei Kinder unter dem Mantel/Bauming přichází nazpět zcela rozrušen se dvěma dětmi [ukrytými] pod pláštěm.

⁷³⁸ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 17.

⁷³⁹ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 25. Thámem zaznamenaná Baumingova promluva má vedle orientačního významu v postupujícím textu zároveň smysl sémantický, Bauming v ní deklaruje svůj pohled na svět boháčů a chudých a hovoří o smůle chudého, jenž vždy znovu potká pouze žebráka, s nímž sdílí poslední sousto.

⁷⁴⁰ Shoda stran Fritzem použitých rekvizit v představení knížecí společnosti a v tištěném vydání (s. 22), viz. scénická poznámka: Fritz mit geklobenen Holze/Fritz se zavěšeným dřevem, resp. Fritzova replika: Und hier etwas Geld/A tady trochu peněz, resp. Neun Groschen nur; aber für heute ist's denn doch genug.../Jenom devět grošů, ale na dnešek je toho dost...

⁷⁴¹ Totožné užití rekvizit v představení knížecí společnosti a v tištěném vydání Geweyho hry, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 25): [Marianne] gibt ihm [Bauming] die Papiere/Marianne dává Baumingovi papíry, resp. Baumingova promluva, v níž čte písemnost, kterou mu podává Marianne: Der menschenfreundliche Finder dieses Kindes erhält die beiliegende Banknote von 500 Gulden, nebst einer Anweisung auf eine gleiche Summe.../Přátelský nálezece tohoto dítěte obdrží částku 500 zlatých, společně s poukazem na tutéž částku (potvrzení o vyplacení peněžité odměny). Thámův zápisový odkaz na stranu se patrně týká tisku, s nímž při svém záznamu do *Scenarien-Buch* pracoval a který byl základním textovým materiálem pro nastudování Geweyho dramatu. Strana 25 se shoduje s číslem strany ve Wallishauserově vídeňském vydání hry z r. 1802, tzn., že Thám mohl právě z tohoto tištěného exempláře čerpat.

⁷⁴² Viz. scénická poznámka tištěného vydání: [Fritz] mit Wasser/Fritz s vodou, resp. zvolání Marianne k Fritzovi: Geschwinde Wasser, Junge!/Chlapče, rychle vodu!

⁷⁴³ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 31-32.

11.	Dazu Fritz. [Fritz] <u>[Er nahm nur seinen Überrock,] und folgt mir auf dem Fuße.</u> ⁷⁴⁴ NB Wöchnerinn. <u>(Von innen.)</u> ⁷⁴⁵ (Fritz ab.)		Banknote <u>(Fritz).</u> ⁷⁴⁶
12.	Dazu Hornschall. [Bauming] <u>[Wenn er bei nichts Höherem schwört; so hab' ich] eben nicht viel von ihm gefürchtet.</u> ⁷⁴⁷		Beutel mit Tantus <u>(Hornschall).</u>
13.	Dazu Marianne. Fritz.		
	<i>Actus 2</i>		
1.	Bauming. Dazu Fritz. (Fritz ab.)	Bleibt. ⁷⁴⁸	Korb. 11 Gulden (Fritz). ⁷⁴⁹
2.	Dazu Kapsel. [Bauming] <u>[Das sind böse Aussichten! Marianne mag wohl Recht haben.] Hätt'ich ihr doch nur gefolgt.</u> ⁷⁵⁰		Tobaksdose. Geschriebenes Blatt, pag. 44. Sackschreibzeug. Feder. Tobakspfeife. Beutel. Feuerzeug <u>(Kapsel).</u> ⁷⁵¹
3.	Dazu Wackerfeld. [Wackerfeld] <u>[Ein Gerichtsmann soll,] darf gar kein Herz haben.</u> ⁷⁵²		
4.	Dazu Marianne mit dem Kinde.		
5.	Bauming. Wackerfeld.		

⁷⁴⁴ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 32.

⁷⁴⁵ Thámovo upozornění na důležitou přítomnost šestinedělky (Wöchnerinn), tj. Baumingovy ženy a Fritzovy matky, která porodila dvojčata, volající ve shodě provedení knižecí společnosti a tištěného vydání (s. 33) z vedlejší komory/vedlejšího pokoje na Marianne, viz. scénická poznámka a text: Stimme von Baumings Weibe in der Kammer: Marianne! Marianne!/Hlas Baumingovy ženy v komoře: Marianne! Marianne!

⁷⁴⁶ Viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku: Fritz mit Banknoten/Fritz s bankovkami.

⁷⁴⁷ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 40.

⁷⁴⁸ Viz. scénická poznámka Wallishauserova vídeňského tisku (s. 43): Zimmer des vorigen Aktes/Pokoj z předchozího aktu.

⁷⁴⁹ Shoda užitých rekvizit v představení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena a ve Wallishauserově tištěném vydání (s. 43), viz. scénická poznámka: Fritz tritt herein mit einem Korbe in der Hand/Fritz vstoupí dovnitř s košíkem v ruce, resp. text Fritzovy promluvy, adresované Baumingovi: Und hier sind elf Gulden von Frau Horten/A tady je jedenáct zlatých od paní Hortenové.

⁷⁵⁰ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 48.

⁷⁵¹ Postavou Kapsela použité rekvizity tabatěrky, kapesního psacího náčiní, pera, fajfky, váčku a křesadla se v představení knižecí společnosti zcela shodují s tištěným vydáním, viz. scénické poznámky (s. 46): [Kapsel] nimmt einen Sackschreibzeug aus der Tasche/Kapsel vezme z tašky kapesní psací náčiní, resp. [Kapsel] nimmt Tabak aus der Dose, und bestreuet/Kapsel vezme z tabatěrky tabák, a nasype [jej do fajfky], resp. Pause, während welcher Kapsel sich die Pfeife stopft/Přestávka, během níž si Kapsel nacpe fajfku. Pokud se jedná o Thámem zapsaný list Hornschallový žaloby Bauminga o částku 500 zlatých, z něhož soudní sluha Kapsel Baumingovi předčítá, zmíněný odkazový údaj na stranu 44 je opět totožný s číslem strany Wallishauserova vídeňského tisku Geweyho hry.

⁷⁵² Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 51.

6.	Kapsel. Wespenberg. [Wespenberg] <u>[Nu nu, dem werden die Augen übergehen, wenn er seine Expensnote übergibt.] und kein roter Heller folgt.</u> ⁷⁵³	Bodengang mit Seitentüre. ⁷⁵⁴	Schemel. Tobaksdose (Wespenberg). ⁷⁵⁵	
7.	Dazu Hornschall.			
8.	Wespenberg. Hornschall. [Wespenberg] <u>[Ich will den Herrn Licentiaten gleich ein bisschen sondieren, will ein kleines Testament mit ihm anstellen, um zu sehen,] wie es mit der Latinität aussieht.</u> ⁷⁵⁶			
9.	Dazu Wackerfeld. Bauming. [Wespenberg] <u>Nur etwas spät wird sie realisiert.</u>			
10.	Dazu Kapsel. Thorwärtel.		Große Schlüssel (Thorwärtel). ⁷⁵⁷	
	Seltene Prozeß	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 52	<i>Actus 3</i>			
1.	Mirtenthal. Wallner. Kapsel. [Mirtenthal] <u>[Weil ich sonst kein Kind habe – die Ratscharge.] um nur der Sekkatur</u> ⁷⁵⁸ los zu werden. ⁷⁵⁹	Ratsstube. ⁷⁶⁰	Ratstisch mit Schreiberei. Extratisch mit Schreiberei. 3 Sessel. Akten. ⁷⁶¹ Tobaksdose (Mirtenthal). ⁷⁶²	
2.	Dazu Haffner. [Haffner] <u>[Ihre Rudera</u> ⁷⁶³ von Reißen hatte sie alle] <u>en ordre de bataille</u> ⁷⁶⁴ aufgestellt. ⁷⁶⁵			

⁷⁵³ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 64.

⁷⁵⁴ Scénická proměna s odlišností postranních dveří/postranního vchodu (Seitentüre) v představení knížecí společnosti a podlahy s Římany v tištěném vydání, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 59). Je pravděpodobně, že knížecí soubor, vzhledem ke specifčnosti požadavku, jenž se patrně týkal postav Římanů při vstupu do jeho domu jakožto vizuální připomínky Horschalova společenského postavení nebyl s to této jevištní představě dostát, a proto volil snazší výše uvedené scénické vyobrazení.

⁷⁵⁵ Použití tabatěrky u postavy advokáta Westenberga bylo v provedení knížecí společnosti stejné jako v tištěném vydání, viz. scénické poznámky (s. 60): [Wespenberg] präsentiert ihm [Kapsel] Taback/Wespenberg Kapselovi předvádí tabák, resp. [Wespenberg] nimmt Taback/Wespenberg vezme tabák. Naproti tomu na stoličce (Schemel) usedl proti Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* soudní sluha Kapsel, nikoliv Wespenberg, viz. Wallishauserův vídeňský tisk (s. 59): Kapsel sitzt auf einem Schämmel/Kapsel sedí na stoličce.

⁷⁵⁶ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 69.

⁷⁵⁷ Třebaže tištěné vydání Thámem poznamenanou rekvizitu velkého klíče (Große Schlüssel) u postavy strážného brány nezmiňuje, bylo její užití jako typická součást vybavení této postavy případné. K práci s rekvizitou klíče u strážného brány, tj. otevření dveří/brány, přivádí ve Wallishauserově tisku (s. 77) scénická poznámka o jevištnímu pohybu advokátů Wackerfilda a Wespenberga a tkalce Bauminga na konci dialogu mezi oběma právními zástupci v desátém výstupu: Alle zur Türe hinein; Bauming folgt traurig nach/Všichni ke dveřím vedoucím ven, následování Baumingem.

⁷⁵⁸ Týrání, trápení zbytečnými nebo přílišnými požadavky.

⁷⁵⁹ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 84.

⁷⁶⁰ Jevištní pojednání první scény třetího dějství se v představení knížecí společnosti shodovalo s předlohou tištěného vydání, viz. scénická poznámka (s. 79): Die Ratstube au dem Rathause/Radniční síň na radnici.

⁷⁶¹ Jak vyplývá z Thámova záznamu, stejné byly v provedení knížecí společnosti též rekvizity či použitý nábytek, obdobně lze předpokládat rovněž umístění rekvizit a nábytku na scéně, popř. jevištní aranžmá účinkujících postav, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 79): In der Mitte ein Tisch mit einem grünen Teppiche überzogen, worauf Akten, Schreibzeuge u.s.w. [und so weiter], obenan zwei Stühle, auf welchen die zwei Räte sitzen, untenan ein leer Platz für den Aktuar/Uprostřed stůl, potažený zeleným sukrem, na němž jsou akta, psací náčiní atd., nahoře dvě židle, na kterých sedí dva radní (Mirtenthal, Waller), dole prázdné místo pro aktuára (Haffner).

⁷⁶² Na rekvizitu tabatěrky u postavy Mirtenthala v představení knížecí společnosti poukazuje z Wallishauserova tisku doplněná úvodní část Thámem zaznamenané Mirtenthalovy promluvy ze závěru čtvrtého výstupu.

⁷⁶³ Substantivum latinského původu, znamenající rumiště.

⁷⁶⁴ Francouzské sousloví, znamenající: Při řízení bitvy.

⁷⁶⁵ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 86.

3.	Dazu Kapsel. [Mirtenthal] <u>[Keine Sylbe, als was ich sagen.] Also bene⁷⁶⁶, ich läute.⁷⁶⁷</u> <u>(Klingelt.)</u>		Pauvre ⁷⁶⁸ (<u>Haffner</u>). Klingel. ⁷⁶⁹	
4.	Dazu Kapsel. [Mirtenthal] <u>[Nein! Ich will mir nur meinem Taback ein bisschen anmachen, damit mir während der Tagsatzung die Zeit] und der Schlaf vergeht.⁷⁷⁰</u>			
5. ⁷⁷¹	Dazu Kapsel. Hornschall. Wespenberg. Bauming. Wackerfeld. <u>(Wallner klingelt.)⁷⁷²</u> Dazu Kapsel. [Haffner] <u>Zu Befehle.</u> Dazu Kapsel. Parteien. <u>(Wallner lautet.)</u>		Glas Wasser (<u>Kapsel</u>). ⁷⁷³ Banknote. Anweisung (<u>Wackerfeld</u>). ⁷⁷⁴ Zeitung (<u>Mirtenthal</u>). ⁷⁷⁵ Schrift, pag. 102 (<u>Haffner</u>). ⁷⁷⁶	
strana 53 Scena				
6.	Dazu Kapsel. [Wackerfeld] <u>[Der Lunten war nur nicht weit genug noch herab gebrannt. Nun hat er das Pulver erreicht.] und sie platzte.⁷⁷⁷</u>		Diplom. ⁷⁷⁸ Geburtsschein. Totenschein ⁷⁷⁹ (<u>Wackerfeld</u>).	
7.	Dazu Kapsel. Marianne mit dem Kinde.		Mäntelchen ⁷⁸⁰ (<u>Marianne</u>).	

⁷⁶⁶ Sousloví z italštiny, znamenající: Nuže dobrá/Dobrá tedy.

⁷⁶⁷ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishausner, Wien 1802, s. 89.

⁷⁶⁸ Francouzské substantivum, znamenající maskarní masku chudáka, viz. Mirtenthalova promluva ve Wallishausnerově tisku (s. 84), namířená k postavě aktéra Haffnera: Hoho, da kommt wieder einer, der den gestrigen Ball nicht ausgeschlafen hat/Hohó, tady přichází zas jeden nevyspalý z věřejšího bálu.

⁷⁶⁹ Rekvizita zvonce se vztahovala k postavě radního Mirtenthala a v představení knížecí společnosti se shodovala s tištěným vydáním (s. 89), viz. scénická poznámka: Er klingelt k aktuárovu zvonění na konci třetího výstupu.

⁷⁷⁰ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishausner, Wien 1802, s. 89-90.

⁷⁷¹ Ve *Scenarien-Buch* byla původně číslice značící pátý výstup Thámem mylně podtržená, posléze toto podtržení, které by ukazovalo na scénickou proměnu Thám škrtnul, neboť scénická proměna v pátém výstupu Geweyho hry nenastává, viz. Wallishausnerův tisk (s. 90).

⁷⁷² Thámův záznam k popisu Wallnerova jednání se v představení knížecí společnosti shoduje se scénickou poznámkou v tištěném vydání (s. 102): Rat Wallner klingelt, Kapsel tritt ein/Radni Wallner zvoní, Kapsel vstoupí, resp. s textem Wallnerovy promluvy: Schreiben sie gleich mein Votum dazu, damit wir den ganzen Vorgang in den Akten haben/Napište k tomu ihned můj hlas/mé stanovisko, abychom měli veškeré dění/celý průběh případu [zanesený] v aktech. Kapsel reaguje stručnou přisvědčující, Thámem poznamenanou replikou: Zum Befehle/Podle rozkazu.

⁷⁷³ Shoda užití rekvizity sklenice s vodou u postavy soudního sluhy Kapsela v představení knížecí společnosti a v tištěném vydání, viz. scénická poznámka (s. 90): Kapsel stellt das Glas Wasser hin/Kapsel položí sklenici s vodou.

⁷⁷⁴ O rekvizitách bankovek a příkazu/nařízení coby předmětech doličných Baumingův právní zástupce Wackerfeld během pátého výstupu opakovaně hovoří. Lze se domnívat, že je v dotyčné scéně soudního přelíčení měl při představení knížecí společnosti herecký představitel Wackerfelda při sobě, aby s nimi mohl hrát.

⁷⁷⁵ Thámův zápis rekvizity novin u postavy Mirtenthala odrážel chování radního v průběhu soudního přelíčení, viz. scénická poznámka Wallishausnerova tisku (s. 97): [Rat Mirthaler] der bisher in einem gedruckten Blatte gelesen/Radni Mirthaler, jenž si dosud četl v tištěném časopisu/novinách.

⁷⁷⁶ Poznámka stran Haffnerovy písemnosti se shoduje v provedení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu s tištěným vydáním, vč. odkazové strany na tištěné vydání, totožné s číslem strany této Haffnerovy promluvy ve Wallishausnerově vídeňském tisku. Znovu by tak bylo možné usuzovat na Thámovu práci s tímto exemplářem Geweyho dramatu při záznamu do *Scenarien-Buch*.

⁷⁷⁷ Doplněno podle: F. X. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishausner, Wien 1802, s. 108-109.

⁷⁷⁸ Rekvizita Wackerfeldova diplomu o dosaženém univerzitním vzdělání vycházela v provedení knížecí společnosti z tisku Geweyho hry (s. 105), viz. Wackerfeldova promluva: Ich heiße Ludwig Wackerfeld, und bin der Sohn eines der reichsten Handelsleute in Hannover. Mein Vater schickte mich nach Göttingen auf die Universität, dort erhalte ich dieses Licentiatendiplom/Jmenuji se Ludwig Wackerfeld a jsem synem jednoho z nejzámožnějších obchodníků v Hannoveru. Můj otec mně poslal na univerzitu do Göttingenu, tam jsem obdržel tento licenciátní (vyšší akademický titul na úrovni bakalářského stupně) diplom.

⁷⁷⁹ Také písemné doklady Wackerfeldova rodného listu a úmrtního listu jeho matky shodně protínají provedení knížecí společnosti s Wallishausnerovým tiskem (s. 106), viz. Wackerfeldova promluva: Hier der Geburtschein des Kindes.

Hier Emiliens Totenschein/Zde rodný list dítěte. Zde Emiliin úmrtní list a reakce radního Wallnera: Ludwig Wackerfeld! Emilie Wackerfeld! Richtig!/Ludwig Wackerfeld! Emilie Wackerfeld! Správně!

⁷⁸⁰ Shoda Thámova záznamu k provedení knížecí společnosti a Wallishausnerova vídeňského tisku, pravděpodobně i pokud šlo o způsob použití rekvizity Mariannina kabátku k uschování dítěte, viz. scénická poznámka (s. 109): Marianne mit dem Kinde unter dem Mäntelchen/Marianne s dítětem pod kabátkem.

	Fanchon, das Leiermädchen ⁷⁸¹	Theater	Requisiten.	Anmerkungen
1.	Martin. Augustin. <i>Actus I</i> ⁷⁸²	Saal mit Mittel und 2 Seitentüren. ⁷⁸⁵	Teetisch. Sofa. Sesseln. Spiegel. Komode. Leier. Triangel. ⁷⁸⁶	
2.	<i>Duetto.</i> ⁷⁸³ [Martin] [Junger Spitzbube! Ich habe es wohl gemerkt, dass sie mit den Augen] <u>einander aufessen wollen.</u> ⁷⁸⁴ Dazu Florine. Champagne.			
3.	<i>Aria. (Florine).</i> ⁷⁸⁷ Florine. <u>[Wahrhaftig,] ich kenne mich selbst nicht mehr.</u> ⁷⁸⁹			
4.	Dazu Eduard.			
			2 Hämmer. Stäbeln (<u>Martin. Augustin</u>). ⁷⁸⁸	
			Miniaturgemälde (<u>Eduard</u>). ⁷⁹⁰	

⁷⁸¹ Tříaktová německojazyčná verze zpěvohry (vaudevillu) dramatika Augusta Kotzebua s hudbou Friedricha Heinricha Himmela, vycházející ze stejnojmenného francouzského díla Jeana Nicolase Bouillyho a Josepha Marii Paina. Premiéra francouzského znění se konala 18. 1. 1803 v pařížském Théâtre de Vaudeville, autorem hudby byl Joseph Denis Doche.

První zdokumentované provedení německojazyčné verze se uskutečnilo 16. 5. 1804 v Královské opěře v Berlíně (Königliches Opernhaus). Zpěvohra se na německém území těšila značné oblibě, v Berlíně zaznamenalo mezi roky 1804–1853 na 137 repríz, v letech 1805–1843 byla také 32x reprizována na scéně dvorního divadla ve Výmaru, do r. 1817 za ředitelství J. W. Goetha.

Překlad zpěvohry *Fanchon, das Leiermädchen* do českého jazyka není doložen.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena provedla v letech 1805-1806 tento kus třikrát. Poprvé cca. po 11. 8. 1805 na scéně zámeckého divadla brunšvicko-olešnického vévody v Olešnici (Oels) během putování souboru po městech pruské části Slezska v létě a počátkem podzimu 1805. K tomuto představení patrně pořídil Václav Thám záznam divadelního pojetí do prvního dílu *Scenarien-Buch*. Druhé představení se v olešnickém zámeckém divadle uskutečnilo 21. 8. 1805 a podle dochované cedule je zjevné, že Thám v něm ztvárnil postavu obchodníka s kořením Bertranda (Bertrand, ein Gewurzkrämer). Třetí představení odehrála knížecí společnost 14. 2. 1806 na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštíně. Při druhém a třetím představení soubor nepochybně z Thámova záznamu do *Scenarien-Buch* vycházel. Jak v prvním olešnickém, tak ve třetím pštinském provedení lze současně předpokládat Thámovu hereckou účast v roli Bertranda.

Přítomnost zápisu zpěvohry ve *Scenarien-Buch* dokládá rovněž Tháмова poznámka s názvem titulu ve znění *Fanchon* na s. 129 pod písmenem F v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu, k níž je doplněn odkaz na stranu 53, kde Thámův záznam v rukopisu začíná.

⁷⁸² K porovnání rukopisného záznamu a dobových tisků použito libreta ze souborného vydání díla A. Kotzebua vídeňským vydavatelem a tiskařem Antonem Ludwigem Mausbergerem: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, 81 s.

⁷⁸³ Vstupnímu duetu Martina a Augustina ještě předchází v tištěném vydání Martinova krátká promluva, ke které Thámův zápis nikterak neodkazuje, je tudíž možné, že představení knížecí společnosti zahájil pěvecký duet Martina s Augustinem, na nějž obě postavy navázaly činoherním dialogem.

⁷⁸⁴ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 8.

⁷⁸⁵ Vzhled jeviště první scény se v provedení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena shodoval s předlohou tištěného vydání, viz. scénická poznámka Mausbergerova vídeňského vydání libreta (s. 5): Ein reich verzierte Saal mit einer Mitterl und zwei Seitentüren/Bohatě zdobený sál se středovými a dvěma postranními dveřmi/vchody.

⁷⁸⁶ Vybavení scény bylo v představení knížecí společnosti víceméně identické, pouze jej proti tištěnému vydání rozšiřoval čajový stůl a komoda, Thámem poznamenané sofa je možné považovat za ekvivalentní název pro tiskem zmíněné kanape/pohovku, jež na jeviště přinášejí postavy Martina a Augustina, viz. scénická poznámka v Mausbergerově tisku, přibližující též rozmístění jednotlivých rekvizit a jevištní pohyb postav: Über einem Sessel hängt eine Leier und ein Triangel an einem Bande/Přes sesli visí lyra a triangel na provázku, resp. Martin und Augustin bringen ein Kanapee/Martin a Augustin přinášejí kanape/pohovku.

⁷⁸⁷ Z Thámova záznamu není jasné, zda po doznění árie Florine následoval její činoherní dialog s Martinem a Champagnem, Thám k němu ve *Scenarien-Buch* obvyklým tvarem spojky *dazu* s připojením jména jednajících postav neodkazuje, je tedy možné, že mohl být z provedení knížecí společnosti vypuštěn, snad možná z důvodu tématu tohoto dialogu, ve kterém Florine říká Champagnemu, jak se má sluha správně chovat, tj. nebýt pyšný/povýšený, zrána pokaždé vpustit do zámku chudé či špatně oblečené lidi, být sice zdvořilý ke komorné, přesto bez větších nadějí na intimnější poměr, spokojit se s platem sta pruských tolarů, být vždy čistě oblečen, dlouho nevyspávat nebo neodpovídat dvojsmyslně.

⁷⁸⁸ Rekvizity dvou kladiv a tyčí u Martina a Augustina zjevně souvisely v představení knížecí společnosti s jejich paralelně probíhající manuální prací, byť tištěné vydání tyto pracovní nástroje přímo nezmiňuje, viz. scénická poznámka Mausbergerova tisku (s. 8): [Martin] mit den Meubeln beschäftigt/Martin zaměstnán nábytkem.

⁷⁸⁹ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 10.

⁷⁹⁰ U Eduardovy rekvizity malého obrázku/malby následovalo provedení knížecí společnosti tištěné vydání, viz. scénická poznámka (s. 10): [Eduard], der ein miniatur Gemälde in der Hände hält/Eduard, jenž v rukou drží malý obrázek.

		<i>Aria. (Eduard).</i> <i>Aria. (Eduard).</i> ⁷⁹¹ <i>Aria. (Florine).</i> #			# Während dieser Aria klingelt Fanchon öfters. ⁷⁹²
5.	Dazu Fanchon.	<i>Recitativ. (Fanchon).</i> ⁷⁹³ <i>Aria. [Fanchon].</i> [Fanchon] <u>[Ja, liebe Florine, man kann wohl bald ihre Manieren und ihre Sprache nachahmen, aber mit der Bildung] geht es nicht so schnell.</u> ⁷⁹⁴		Klingel. Geschriebenen Zettel. Ein Portrait. ⁷⁹⁵	
6.	Dazu Abbé. Champagne.	<i>Aria. (Abbe).</i>			
strana 54 Scena					
7.	(Florine ab.) Dazu Vinzent. <u>(in Livree.)</u> ⁷⁹⁶	<i>Duetto. (Fanchon. Vinzent).</i> <i>Aria. (Vinzent).</i> ⁷⁹⁷			
8.	Dazu Eduard.	[Fanchon] <u>Er? Ha, ha, ha – sieh da Eduard!</u>			
9.	Eduard. Fanchon.	<i>Aria. (Fanchon).</i> <i>Duetto. (Fanchon. Eduard).</i> ⁷⁹⁸ <i>Aria. (Eduard).</i>			
10.	Dazu Florine. [Fanchon] <u>[Bleiben Sie.] ich will Sie ihm vorstellen.</u> ⁸⁰⁰	[Fanchon] <u>[Wie oft soll ich es Ihnen wiederholen?] Ich bin Fanchon, das Leiermädchen.</u> ⁷⁹⁹			

⁷⁹¹ Mezi dvěma vokálními výstupy (áriemi) Eduarda Thám v záznamu o provedení neuvádí zaužívanou spojkou *dazu* probíhající činoherní dialog Florine a Eduarda, je tudíž možné, že mohl být z představení buď vypuštěn nebo zkrácen. Tentýž případ mohl nastat také mezi druhou árií Eduarda a árií Florine, její árie však byla minimálně uvozena verbální promluvou, ve které se Florine vrací k Eduardově myšlence stran jeho osudového vztahu s Fanchon, na níž Florine žárlí a tato osudovost/osud tvoří počátek textu tohoto vokálního čísla.

⁷⁹² Thámovo upozornění v poznámkovém sloupci na časté, tj. několikeré zvonění Fanchon na Florine, které dokládá též rekvizita zvonce (Klingel). Tato naléhavost zvonění Fanchon vychází z tištěné předlohy libreta, viz. scénická poznámka Mausbergerova vídeňského tisku (s. 13), vč. totožnosti zvonění během árie Florine, jenž symbolicky vyjadřuje, komu opravdu náleží Eduardův cit, tj. nikoliv Florine, nýbrž Fanchon: Während sie [Florine] singt, wird mehrer Male geklingelt/Zatímco Florine zpívá, ozve se několikeré zvonění.

⁷⁹³ Z porovnání Thámova záznamu k provedení knížecí společnosti a tištěného vydání není zcela jasné, co bylo míněno recitativem, který árii Fanchon předcházela, mohlo se např. jednat o Himmelovo zhudebnění Eduardova dopisu Fanchon, rozšířené ještě o činoherní, avšak možná též zhudebněnou repliku Fanchon v reakci na obsah dopisu: Ach, wenn alles so geschrieben wäre!/Ach, kdyby všechno bylo takto napsané. Recitativ však mohl sestávat rovněž např. z této výše uvedené věty, vyjadřující Fanchonin dojem a pocity z Eduardova dopisu.

⁷⁹⁴ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 14.

⁷⁹⁵ Shoda užitých rekvizit v provedení knížecí společnosti a v tištěném vydání, viz. scénická poznámka (s. 13): [Florine] gibt ihr [Fanchon] das Bild/Florine dává Fanchon obrázek, resp. text promluvy Fanchon: Was sehe ich? Ein Papier? a scénická poznámka: Sie liest/Co vidím? Papír? Čte.

⁷⁹⁶ Použití livroje u postavy Vincenta se v představení knížecí společnosti shodovalo se scénickou poznámkou Mausbergerova vídeňského tisku (s. 15): [Vincent] in Galla Livrè/Vincent ve slavnostní livreji.

⁷⁹⁷ Thám ve svém záznamu neodkazuje obvykle užívanou spojkou *dazu* a jménem jednající postavy k činohernímu dialogu Fanchon a Vincenta, který se odehrává mezi jejich pěveckým duetem a Vincentovou árií, je tedy otázka, zda vůbec, či v jaké podobě tento dialog v provedení knížecí společnosti proběhl. Zápis hovoří pouze o činoherním dialogu obou postav po skončení Vincentovy árie, jak sděluje Thámem poznamenaná replika Fanchon.

⁷⁹⁸ Opětovně se nabízející otázka, jestli vůbec, resp., v jakém znění proběhl v provedení knížecí společnosti v devátém výstupu činoherní dialog mezi Fanchon a Eduardem, umístěný mezi Fanchoninou árií a duetem obou postav a mezi duetem Fanchon a Eduarda a árií Fanchon. Thámův zápis pouze jednoznačně zápisem Fanchoniny závěrečné repliky říká, že se v představení knížecího souboru patrně uskutečnil činoherní dialog Fanchon a Eduarda po skončení Fanchoniny druhé árie.

⁷⁹⁹ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 23. Záznam této repliky Fanchon má nejen smysl orientační, tj., že zakončuje devátý výstup, ale v dramaturgickém kontextu stvrzuje nutnost činoherního dialogu Fanchon a Eduarda v provedení knížecí společnosti, neboť v něm Fanchon odkrývá a sděluje Eduardovi svoji pravou totožnost.

⁸⁰⁰ *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 23.

11.	Dazu St. Val. Bedienter. <p style="text-align: center;"><i>Aria. (St. Val).</i></p> [Fanchon] <u>En Marmotte,</u> ⁸⁰² mein Herr.		Rose (St. Val). Korb mit Blumen (Bedienter). ⁸⁰¹ Uhr (St. Val). Schreibttafel mit Bleistift (St. Val). ⁸⁰³ Zettel. Toilette. ⁸⁰⁴
	Dazu Champagne. ⁸⁰⁵		Wein. Brot (Champagne).

	Fanchon, das Leiermädchen	Theater	Requisiten.	Anmerkungen
12.	<p style="text-align: center;"><i>Aria. (Eduard).</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Duetto. (Eduard, St. Val).</i>⁸⁰⁶</p> [Florine] <u>[Dass der Henker auch gerade] den Husarenoffizier herführen müsste.</u> ⁸⁰⁷ Dazu Vinzent. (Umgezogen.) ⁸⁰⁸ [Fanchon] <u>Ich kann nicht mehr.</u>			
12. [13.] ⁸⁰⁹	Dazu Champagne. Bertrand. Augustin. Martin. <p style="text-align: center;"><i>Duetto. (Bertrand, Augustin).</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Finale.</i></p>		Grüne Schürze (Augustin). ⁸¹⁰ Federabstauber (Martin). ⁸¹¹	
strana 55 Scena 1.	<p style="text-align: center;"><i>Actus 2</i></p> <p>Florine.</p> <u>[Wenn ich König wäre, wahrhaftig ich würde folgendes] Gesetz publizieren lassen.</u> ⁸¹² <p style="text-align: center;"><i>Aria. (Florine).</i></p> <u>[Ich höre jemand. Wäre es Eduard? O nein, es ist Vincent mit dem jungen Mädchen. Wer ist nun die wieder?] Das muss ich erfahren.</u> ⁸¹³	Bleibt. ⁸¹⁴		

⁸⁰¹ K rekvizitám jedenáctého výstupu v provedení knížecí společnosti, vč. možného způsobu nakládání s nimi a jevištního aranžmá postav, viz. scénická poznámka Mausbergerova tisku (s. 24): [Saint Val] mit einer Rose in der Hand. Ihm folgt ein Bedienter, der einen ganzen Korb voll Blumen trägt/Saint Val s růží v ruce, následován sluhou, který nese koš plný květin.

⁸⁰² Francouzsky svišť. Pojmenování Saint Valovy pokrývky hlavy poté, co přišel o vlasy.

⁸⁰³ Shoda užitých rekvizit Saint Vala v provedení knížecí společnosti a v tištěném vydání (s. 26): [Saint Val] zieht eine Schreibttafel heraus und schreibt mit Bleistift/Saint Val vytáhne psací tabulku a tužkou píše.

⁸⁰⁴ Viz. scénická poznámka Mausbergerova vídeňského tisku, vč. jevištního chování/jevištního aranžmá postav: Champagne und Florine bringen eine Toilette. Fanchon setzt sich davor. Florine macht ihr das Haar zurecht/Champagne a Florine přináší toaletu, tj. šaty pro Fanchon. Fanchon usedne před nimi. Florine jí dělá vlasy.

⁸⁰⁵ Thámův záznam se při srovnání s tištěným vydáním vztahuje k jevištnímu chování Champagne, vč. k tomuto účelu použitých rekvizit, viz. scénická poznámka (s. 27): Champagne bringt Wein und Brot und geht wieder ab/Champagne přináší víno a chléb a znovu odchází.

⁸⁰⁶ Thám ve svém záznamu neodkazuje k činohernímu dialogu mezi Eduardem a Saint Valem, který následuje po Eduardově árii, před duetem obou postav. Je tedy otázka, zda, nebo v jakém znění se tento dialog v představení knížecí společnosti uskutečnil.

⁸⁰⁷ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 29.

⁸⁰⁸ Thámův rukopis neupřesňuje charakter Vincentova převleku, jenž mohl být podobný kostýmu, o němž hovoří, by' spíše jen všeobecně scénická poznámka Mausbergerova tisku (s. 29): [Vincent] in einem grauen Kleide/Vincent v šedivém obleku.

⁸⁰⁹ Z Thámova zápisu do *Scenarien-Buch* vyplývá chybné označení třináctého výstupu číslem dvanáct, lze však při porovnání manuskriptu a tištěného vydání, které uvádí u výčtu postav výraz *vorige* (předěšlí, předchozí postavy) dovést, že Thám mohl spojit dvanáctý a třináctý výstup, proto do *Scenarien-Buch* zapsal číslovku dvanáct i podruhé.

⁸¹⁰ Augustinova zelená zástěra mohla být původním kostýmním záměrem knížecí společnosti, tištěné vydání ji nezmiňuje, jednalo se o přílehlavý doplněk Augustinova kostýmu jakožto čalounického tovaryše.

⁸¹¹ K Martinově rekvizitě pěřové prachovky, viz. scénická poznámka Mausbergerova tisku (s. 30-31), doplňující rovněž jevištní pohyb této postavy: [Martin] aus dem Kabinet mit einem Abstäuber von Federn in der Hand/Martin z kabinetu, tj. v provedení knížecí společnosti z jedné postranních dveří, s pěřovou prachovkou v ruce.

⁸¹² Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 33.

⁸¹³ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 34.

2.	Dazu Vinzent. Adele. <i>Aria. (Vinzent).</i> [Florine] <u>[Sie haben vergessen,] dass ich ein pfiffiges Kammermädchen bin.</u> ⁸¹⁵		
3.	Dazu Abbe. <i>Aria. (Abbe).</i> [Abbe] <u>[Nichts. Ach jetzt erblick ich die Unschuld. Aber] sie sieht sehr linkisch aus.</u> ⁸¹⁶		
4.	Dazu Fanchon. <i>Aria. (Abbe).</i> <i>Aria. (Abbe).</i> ⁸¹⁷ [Fanchon] <u>Mach auf Vinzent, ich bin's.</u>		
5.	Dazu Vinzent. Adele. [Vinzent] <u>Sie ist gewaltig naiv.</u>		
6.	Dazu Florine. [Florine] <u>Da sind sie schon.</u>		

⁸¹⁴ Jednalo se stále o sál se středovými a dvěma postranními dveřmi/vchody. Mausbergerův vídeňský tisk ke vzhledu scény ve druhém dějství žádné informace neposkytuje.

⁸¹⁵ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 35. V provedení knížecí společnosti následoval po doznění Vincentovy árie krátký monolog Fanchoniny komorné Florine, obsahující nástin příštího dění informacemi o postavách, vztazích mezi nimi a o možném budoucím vývoji těchto vztahů a osudů postav. Zároveň je tento monolog pohledem na samotnou Florine, ukazující se být nejen jako přemýšlející, nýbrž, jak potvrzuje její Thámem zaznamenaná poslední replika, také chytrá dívka, která si je těchto vlastností vědoma.

⁸¹⁶ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 37. Z Tháмова zápisu do *Scenarien-Buch* je patrné, že na rozdíl od prvního dějství, kde není jasné, jestli mezi vokálními výstupy probíhal v provedení knížecí společnosti činoherní dialog, zde o tom záznam repliky Florine jednoznačně svědčí.

⁸¹⁷ Ze srovnání Tháмова rukopisného záznamu a tištěného vydání vyplývá, že zatímco v předpokládaném provedení knížecí společnosti přednesl Abbé Lattaignant dvě árie, v Mausbergerově vídeňském tisku se objevuje pouze jeden pěvecký výstup. Je ovšem možné, že Abbé v představení knížecího souboru mohl dvakrát zopakovat tutéž árii, aby bylo zdůrazněno jeho okouzlení Fanchon, kterou v této árii opěvuje. Poprvé tak mohl učinit před odchodem do vedlejšího budoáru, kam jej Fanchon poslala (ve scénickém ztvárnění knížecího souboru zřejmě odešel postranními dveřmi), viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 39): [Abbé] geht in das Boudoir/Abbé jde do budoáru, podruhé již z budoáru (v provedení knížecí společnosti zřejmě za scénou), viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 39): Fanchon schließt ihn ein und klopft an die Türe gegenüber/Fanchon jej zamkne a klepe na protější dveře (v provedení knížecího souboru pravděpodobně na protilehlé postranní dveře, za nimiž se nacházel Vincent).

7.	Dazu St. Val. Eduard. <i>Aria. (St. Val).</i> [St. Val] <u>[Ich bin gar zu artig.] Auf Ehr, das ist deliziös.</u> ⁸¹⁸ (Abbe inwendig.) ⁸¹⁹ [Fanchon] <u>[Geduld mein schöner] Gefangener.</u> ⁸²⁰ Abbe heraus. ⁸²¹ <i>Aria. (Abbe).</i> <i>Chor.</i> ⁸²²			
	Fanchon, das Leiermädchen	Theater	Requisiten.	Anmerkungen
strana 56 <i>Scena</i>				
8.	Fanchon. Eduard. <i>Aria. (Adele).</i> <i>Aria. (Abbe).</i> ⁸²³ <i>Aria. (Fanchon).</i> <i>Duetto. (Fanchon, Eduard).</i> ⁸²⁴ [Eduard] <u>[Es ist Zeit mich zu entdecken.] Erfahre, wer ich bin.</u> ⁸²⁵		Schreibttafel (Abbe).	
9.	Dazu Vinzent. Frau von Roussel. 2 Lakaien. ⁸²⁷ <i>Aria. (Fanchon).</i> <i>Aria. (Fanchon).</i> ⁸²⁸		Schreibzeug. Papier. ⁸²⁶	

⁸¹⁸ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 41.

⁸¹⁹ V provedení knížecí společnosti se jednalo o klepání a volání Abbé Lattaignanta z uzamčeného budoáru, tj. za jedněmi ze dvou postranních dveří neboli zpoza scény, viz. scénická poznámka a replika Abbého z Mausbergerova vídeňského tisku (s. 41): [Abbé] klopft inwendig. Aufgemacht! Aufgemacht!/Abbé uvnitř klepe. Otevřete! Otevřete!

⁸²⁰ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 41. K variantě o Abbého dvojím přednesení stejného vokálního výstupu v provedení knížecího souboru, poprvé z prostoru sálu, tj. z jeviště a podruhé z budoáru, tj. zpoza scény, odkazuje i text promluvy Fanchon v tištěném vydání (s. 41): Er hat mir vor Tische noch Kuplets machen müssen, und aus guten Ursachen habe ich ihn eingeschlossen/Ještě před večerí mi musel zazpívat kuplety, a tak jsem jej z dobrých důvodů zamkla.

⁸²¹ Abbé si při odchodu ze scény zpívá (trylkuje), o čemž se Thámův zápis k provedení knížecí společnosti nezmiňuje, nelze to ovšem vyloučit, viz. scénická poznámka tištěného vydání: [Abbé] trällert indem er herauskommt/Abbé si prozpěvuje/trylkuje, zatímco vychází [z budoáru].

⁸²² Thám ve *Scenarien-Buch* užívá substantiva *Chor*, tj. šlo o pěvecký výstup sboru, jímž ale pravděpodobně v souladu s tištěným vydáním (s. 42) minil zpěv všech postav, s výjimkou Fanchon a Bertrandovy dcery Adele, viz. scénická poznámka Mausbergerova tisku: Alle außer Fanchon und Adele.

⁸²³ Je otázka, zda nebo v jakém znění v provedení knížecí proběhl mezi áriemi Abbého Lattaignanta a Adele činoherní dialog Adele, Florine, Fanchon, Vincenta, Eduarda a Saint Vala. Thámův zápis na něj běžně užívanou spojkou *dazu* s doplněným jménem jednající postavy neupozorňuje. Totéž se týká také dialogu Fanchon, Eduarda, Florine, Saint Vala a Adele po skončení árie Abbého Lattaignanta.

⁸²⁴ Thámův záznam nesignalizuje jestli, nebo jakým způsobem se odehrává činoherní dialog obou postav mezi árií Fanchon a duetem Fanchon a Eduarda. Poté následující dialog stejných postav provedení knížecího souboru obsahovalo, jak prokazuje Thámem poznamenaná závěrečná replika Eduarda, ve které se tato postava rozhodne odhalit svoji skutečnou totožnost.

⁸²⁵ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 47.

⁸²⁶ Rekvizity psacího náčiní a papíru použity v souladu s tištěným vydáním libreta (s. 46), viz. scénická poznámka a text promluvy Fanchon, adresované Eduardovi stran podpisu smlouvy o zakoupení statku: [Fanchon] hüpf zu einem Schreibtisch und holt ein Papier. Fanchon: Hier, mein Herr, Sie haben ein recht artiges Gut in der Gegend von Chambéry gekauft, es liegt ganz nahe bei der Hütte meines Vaters, ist bequem und angenehm/Fanchon přiskočí ke stolu a přinese papír. [Fanchon] Zde jste můj pane koupil vskutku půvabný statek v kraji Chambéry, leží velmi blízko domu (chaty) mého otce, je pohodlný a příjemný.

⁸²⁷ Viz. scénická poznámka v Mausbergerově tisku (s. 47): Die Vorigen etc. mit zwei Lakaien/Předešlí atd. se dvěma lokaji/sluby.

⁸²⁸ Jak vyplývá z Thámova záznamu a jeho porovnání s tištěným vydáním (s. 48-49), vypustilo provedení knížecí společnosti z desátého výstupu Vincentovu árii.

10.	Dazu Adele. Florine. Augustin. [Fanchon] <u>[Guten Kinder, möchte ich etwas dazu beitragen können,] euch zu vereinigen.</u> ⁸²⁹ Dazu St. Val. Abbe. <i>Aria. (St. Val).</i> [St. Val] <u>[Junger Mensch, ich habe in meinem Leben ganz] andere Dinge zu Stande gebracht.</u> ⁸³⁰		
11.	Dazu Champagne. Bertrand. Martin. <i>Aria. (Abbe).</i> <i>Duetto (Bertrand, Martin).</i> [Abbe] <u>[Haben Sie nicht zwei tapfere Ritter? Einen Husaren Rittmeister, und einen] <i>Canonicus</i> zu Rheims.</u> ⁸³¹		
12.	Dazu Eduard. (In Uniform.) ⁸³² [Fanchon] <u>[Ich will recht heiter, recht sehr heiter will ich sein.] Ich ersticke!</u> ⁸³³		
13.	Dazu Andre. <i>Aria. (Andre).</i> <i>Aria. (Fanchon).</i>		Knotenstock. Sack <u>(Andre).</u> ⁸³⁴
strana 57 Scena	[Abbe] <u>Wahrhaftig, ich glaube.</u> Dazu Champagne. <i>Aria. (Abbe).</i> <i>Chorus.</i> ⁸³⁵		Serviette <u>(Champagne).</u> ⁸³⁶
strana 57	<i>Actus 3</i>		
1.	Florine. Andre. <i>Aria. (Andre).</i> <i>Aria. (Florine).</i> <i>Aria. (Andre).</i> [Florine] <u>[Ein guter Junge. Wenn ich nur nicht immer so unglücklich] mit meinen Liebschaften wäre.</u> ⁸³⁷	Bleibt.	Kaffezeug für 4 Personen. Zucker (Florine). ⁸³⁸
2.	Dazu Martin.		

⁸²⁹ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 52. Thám v tomto případě nevolil obvyklý zápisový postup koncové repliky některé z postav v daném výstupu, nýbrž výše zapsanou promluvu Fanchon, protože měla zřejmě upozornit na nadcházející příchod Saint Valla a Abbé Lattaiganta na scénu, jelikož se s tímto příchodem současně mění téma dialogu postav, z pokusu Fanchon o partnerské spojení Adele a Augustina ve shledání Augustina se Saint Vallem a odkrytí Augustinovy skutečné identity.

⁸³⁰ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 53.

⁸³¹ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 57. *Canonicus* zu Rheim – Kanovník z Remeše.

⁸³² U Eduardova kostýmu shoda v provedení knižecí společnosti a tištěného vydání (s. 57), viz. scénická poznámka: [Eduard] in einer glänzenden Uniform/Eduard v zářivé uniformě.

⁸³³ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 58.

⁸³⁴ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 58): [Andre] als Savoyard gekleidet, einen Knotenstock in der Hand, einen Sack auf dem Rücken/Andre [je] oblečen jako Savojar, v ruce zakřivenou hůl, na zádech vak.

⁸³⁵ Sborovým výstupem ve finále druhého dějství, stejně jako v sedmém výstupu Thám patrně mýnil účinkující postavy.

⁸³⁶ Viz. scénická poznámka stran Champagneho rekvizity ubrusu v Mausbergerově tisku (s. 61): [Champagne] mit der Serviette auf dem Arme/Champagne s ubrusem přes ruku/přes paži a text Champagneho promluvy: Fanchon, es ist angerichtet/Fanchon, je prostřeno.

⁸³⁷ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 65.

⁸³⁸ Rekvizity Florine v první scéně třetího dějství se v provedení knižecí společnosti vesměs shodovaly s požadavky rekvizit v tištěném vydání (s. 63), viz. scénická poznámka: [Florine] trägt ein Kaffeebret mit Tassen, u.s.w./Florine nese stroj na kávu se šálky atd.

	Fanchon, das Leiermädchen	Theater	Requisiten.	Anmerkungen
	<i>Aria. (Martin).</i> [Martin] <u>[Aber ich! Martin! Meister Tapezier seit sechs und zwanzig Jahren! Soll hier wie ein Kranich bei einer Savoyarde] Schildwache stehen.</u> ⁸³⁹			
3.	Dazu Andre. [Martin] <u>[Heda! Bursche!] Ist er besoffen?</u> ⁸⁴⁰			
4.	Dazu Fanchon. Florine. Adele. Augustin. [Florine] <u>[Sie haben Recht,] ich nehm' ihn auch nicht.</u> ⁸⁴¹			
5.	Dazu Eduard. <i>Aria. (Eduard).</i> <i>Aria. (Fanchon).</i> <i>Duetto. (Beide.)</i> [Fanchon] <u>[O] woran</u>			
6.	<u>erinnern Sie mich!</u> ⁸⁴² Dazu Abbe. St. Val. <i>Aria. (St. Val).</i>			
7.	Dazu Andre. Florine. <i>Aria. (Abbe).</i>		Papier (Fanchon). ⁸⁴³ Tassen Kaffee. Zucker (Florine). ⁸⁴⁴	
8.	Dazu Florine. Adele. Vinzent. [Fanchon] <u>Was soll das bedeuten?</u> Dazu Augustin. [Abbe] <u>[Heda! Rittmeister!] Seien Sie vernünftig!</u> ⁸⁴⁶			
9.	Dazu Bertrand. Martin. Polizeibeamte. Gerichtsdiener. <i>Aria. (Fanchon).</i> <i>Chorus.</i> ⁸⁴⁵			

Finale.

⁸³⁹ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 67.

⁸⁴⁰ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 67.

⁸⁴¹ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 69.

⁸⁴² Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 72.

⁸⁴³ O listu papíru, na němž má Fanchon napsaný kuplet, který se chystá zazpívat, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 74): [Fanchon] zieht ein großes Papier aus dem Busen/Fanchon vytáhne ze záhadří velký papír.

⁸⁴⁴ K rekvizitám Florine, viz. scénická poznámka Mausbergerova tisku (s. 73): [Florine] mit Kaffee, den sie einschenkt und der Fanchon präsentiert/Florine s kávou, kterou nalévá a podává Fanchon.

⁸⁴⁵ Zápisem sborového výstupu Thám v provedení knížecí společnosti patrně myslel v souladu s tištěným vydáním zpěv ostatních postav společně s Fanchon.

⁸⁴⁶ Doplněno podle: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, s. 76.

	Kind der Liebe ⁸⁴⁷	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	Kalisch in Südpreußen. [d. 21. 8. 1805] ⁸⁴⁸ Actus I ⁸⁴⁹ Wilhelmine. ⁸⁵⁰ <u>[Herz und Glaube haben ja] nichts mit einander zu schaffen.</u> ⁸⁵¹	Freie Gegend mit Wirtshaus und Hütte. ⁸⁵² Rasenbank. ⁸⁵³	Stab (Wilhelmine).	
2.	Dazu Fritz.		Säbel mit Kuppel. Tornister. Kommissbrot. Geld (Fritz). ⁸⁵⁴	

⁸⁴⁷ Premiéra pětiaktového dramatu Augusta Kotzebua *Das Kind der Liebe* (Dítě lásky) se uskutečnila 10. 2. 1790 na scéně ochotnického divadla (Liebhabertheater) v Revalu (nyní hlavní město Estonska Tallin). 1791 hra vyšla tiskem v Lipsku u Kotzebuova dvorního vydavatele Paula Gotthelfa Kummera. Toto vydání zahrnuje nejen autorovu předmluvu, ale k výčtu postav doplňuje rovněž jejich herecké představitele z revalského provedení, v němž Kotzebue sehrál roli hraběte von Muldeho, jeho žena postavu Amalie.

Václav Thám znal Kotzebuovo drama již z angažmá v pražském Vlastenském divadle, kde měl 2. 12. 1792 odpoledne během spojeného ředitelství Václava Mihuleho pro Nosticovo i Vlastenské divadlo v Nosticově divadle premiéru jeho překlad s názvem *Dítě lásky*. Thámova herecká účast v tomto českojazyčném provedení není prokázána.

Zařazení Kotzebuova dramatu *Das Kind der Liebe* na repertoár divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu se časově kryje s koncem jejího působení v zámeckém divadle brunšvicko-olešnického vévody v Olešnici a se začátkem štace souboru v Kališi před návratem do domovské Pštiny. K prvnímu olešnickému představení z 23. 8. 1805 se dochovala cedule, z níž je patrné, že v něm Thám ztvárnil postavu Obristova stolníka Christiana (Christian, Tafeldecker des Obristen). Repríza se konala 2. 9. 1805 v Kališi. Jelikož se Thámův záznam divadelního pojetí ve *Scenarien-Buch* nachází pod jeho místopisným údajem a datací počátku působení v Kališi, mohl vzniknout až pro potřeby představení v tomto městě, nikoliv k prvnímu uvedení hry v olešnickém zámeckém divadle. Stejně tak ale mohl být výše zmíněný údaj o začátku divadelní periody v Kališi Thámem dopsán dodatečně a soubor z jeho záznamu ve *Scenarien-Buch* čerpal již při olešnické premiéře. V kontextu celého repertoáru divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu z období 1805-1806 se jednalo o jediná dvě představení tohoto titulu.

Na záznam Kotzebuovy hry ve *Scenarien-Buch* upozorňuje také Thámův zápis názvu ve znění *Kind der Liebe* na s. 130 prvního dílu rukopisu pod písmenem K v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu, k němuž je připojen odkaz na s. 58, kde jeho zápis v rukopisu začíná.

⁸⁴⁸ Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu do Kališe přicestovala na sklonku srpna 1805.

⁸⁴⁹ K porovnání rukopisného záznamu a tištěného vydání použito prvního tisku hry: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, 198 s.

⁸⁵⁰ Thámův zápis vypouští úvodních šest výstupů prvního dějství, představení tedy začínalo až sedmým výstupem Wilhelmine, avšak bez dialogu s postavou Žida (Ein Jude), kterou proti tištěnému vydání Kotzebuovy hry Thámův zápis a provedení knížecí společnosti vůbec nezahrnuje, což potvrzuje také srovnání Thámova manuskriptu s dochovanou cedulí k olešnickému představení, v němž se tato postava neobjevuje, stejně jako postavy pachtýře/nájemce (Ein Pächter), mladého venkovského děvčete (Ein junges Bauermädchen) nebo sedláka (Ein Bauer).

⁸⁵¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 14. Je otázka, jak počáteční výstup Wilhelmine bez dialogu s Židem vypadal, mohl snad začínat koncovou replikou, kterou Thám zaznamenal do *Scenarien-Buch*, tj. Srdce a víra spolu nemají nic společného, již mohla ještě předcházet nebo poté zaznít replika: Mám horečku (Ich habe Fieber), po které následoval příchod Fritze.

⁸⁵² Vzhled scény soustředující děj do volné krajiny s hostincem a chalupami se v provedení knížecí společnosti během prvního dějství víceméně shodoval s pokyny scénických poznámek Kummerova lipského tisku (s. 5), třebaže jej lze označit za obecně pojatý výjev, spíše náznak jevištního zpodobnění oproti detailněji popsané scénérii v tištěném vydání: Die Schauplatz ist an der Landstraße nahe bei der Stadt; die Straße d'her führt bei einem kleinem Dorfe vorbei, dessen letzten Häuser sichtbar sind/Dějištěm je venkovská silnice/venkovská cesta poblíž města; vede blízko malé vesnice, jejíž poslední domy jsou vidět.

⁸⁵³ Přítomnost drnové lavičky na scéně byla původním záměrem knížecí společnosti, nalézat se mohla před hostincem.

⁸⁵⁴ Fritzovy rekvizity se v provedení knížecí společnosti shodovaly se scénickou poznámkou v tištěném vydání (s. 14), totožné či obdobné mohly být i jevištní pohyb a chování této postavy: Fritz mit einem Tornister auf der Schulter schreitet munter einher und trällert für sich als er näher kommt, erblickt er das Schild des Wirtshauses und bleibt stehen/Fritz s tornou na rameni vesele kráčí a prozpěvuje si pro sebe, jakmile přijde blíž, spatří štít hostince a zůstane stát. Thámem poznamenaná rekvizita šavle přesně vystihovala Fritze jako vojáka.

	[Fritz] <u>He da, Wirt!</u> Wirt (Zum Fenster heraus.) ⁸⁵⁵ [Fritz] <u>[Nun trenne ich mich nie mehr von euch. Seht, ich bin groß und stark geworden.] nur will ich für euch arbeiten.</u> ⁸⁵⁶ Wirt. (Heraus.) [Fritz] <u>He Wirt.</u> Wirt. (Im Fenster.) [Fritz] <u>Holla! Holla!</u> ⁸⁵⁷		
3.	Dazu Bauer.		Flasche Wein und Glas (<u>Wirt</u>). ⁸⁵⁸
strana 59			
<i>Scena</i>	<i>Actus 2</i>		
1.	Wilhelmine. Bauer. Bäuerin. Fritz.	Bauernstube. ⁸⁵⁹	Hölzernen Stuhl. ⁸⁶⁰
2.	Vorige ohne Fritz.		
3.	Obrist. Bedienter.	Zimmer im Schloss. ⁸⁶²	Gedeckter Teetisch für 3 Personen. Brennende Licht und Wachsstock. Tobak. Pfeife. Uhr (<u>Obrist</u>). ⁸⁶³
	[Obrist] <u>[Alles, alles, in fremde Hände!] Das ist recht dumm! Recht dumm!</u> ⁸⁶¹		
4.	Dazu Amalie. [Obrist] <u>Heinrich!</u> Dazu Bedienter. [Obrist] <u>Er macht mir schreckliche Langeweile. Ah unser Gast!</u>		
5.	Dazu Graf. [Obrist] <u>[Ich habe da ein altes unscheinbares Gewehr; aber meinen Vogel] hol ich damit aus der Luft.</u> ⁸⁶⁴ Dazu Bedienter. [Obrist] <u>Nach deinem Gefallen.</u>		

⁸⁵⁵ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku: [Wirt] zum Fenster hinaussehen/Hostinský vyhlédne z okna.

⁸⁵⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 18.

⁸⁵⁷ Thámův způsob záznamu se soustavným voláním Fritze na hostinského mohl mít pro svoji četnost spíše význam orientačních bodů v textu Kotzebuovy hry, tj., být primárně určen osobě zodpovědné za chod představení.

⁸⁵⁸ Stran jevištního chování hostinského a jeho rekvizit v provedení knížecí společnosti, viz. scénická poznámka v tištěném vydání: [Wirt] aus dem Hause mit Flasche und Glas/Hostinský z domu s lahví a sklenicí.

⁸⁵⁹ Shodné označení substantivem Bauernstube/Selská světnice jako v Kummerově lipském tisku (s. 39).

⁸⁶⁰ Identické užití dřevěné židle v provedení knížecí společnosti jako v tištěném vydání (s. 39), viz. scénická poznámka: [Wilhelmine] sitzt auf einem hölzernen Schemel ohne Lehne/Wilhelmine sedí na stoličce bez opěradla.

⁸⁶¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 48.

⁸⁶² Stejně sousloví jako v Thámově záznamu do *Scenarien-Buch* pro jevištní proměnu zámeckého pokoje užívá i Kummerův lipský tisk (s. 47).

⁸⁶³ Rekvizity v Obristově zámeckém pokoji zcela odpovídaly v provedení knížecí společnosti pokynům tištěného vydání, viz. scénické poznámky (s. 47-48): Der Teetisch ist gedeckt. Teemaschine, ein brennendes Licht und ein Wachstock auf dem Tisch/Čajový stůlek je prostřen. Samovar, hořící světlo a voskovice na stole, resp. [Obrist] bläst den Wachstock aus, mit dem er die Pfeife angezündet/Obrist sfoukne voskovici, kterou si zapálil fajfku.

⁸⁶⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 67. Důvodem Thámova zápisu této Obristovy repliky je následující příchod sluhy, jenž svému pánovi přináší zprávu o příchodu duchovního, v Thámově *Scenarien-Buch* označeného substantivem Pastor, v Kummerově lipském tisku substantivem Pfarrer (Farář), viz. sluhova promluva k Obristovi (s. 67): Der Herr Pfarrer bittet um Erlaubnis.../Pan farář prosí o svolení...

	Kind der Liebe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	Fritz. + ⁸⁶⁵ <i>Actus 3</i> [Fritz] <u>[Gott! Gott!] Lass mich weiche Herzen treffen.</u> ⁸⁶⁸	Gegend im freien Felde. ⁸⁶⁶	Geld (Fritz). ⁸⁶⁷	+ <u>[Vater! Vater! Über dich dieser Angstschweiß! Über dich die Verzweiflung eines Menschen und alles, was daraus entstehen kann und mag; und mögest du einst dort nicht so nach Vergebung schmachten, wie hier meine arme Mutter] nach einem Trunke Wein.</u> (Jagdgetöse in der Ferne. Schuss. Halloh! Halloh.) ⁸⁶⁹
2.	Dazu Obrist. Graf. [Obrist] <u>[Wie? Was?] He! Hilfe! Hilfe!</u> ⁸⁷³ Dazu Jäger.		2 <i>Couteaux</i> . ⁸⁷⁰ 2. Flinten. (Obrist. Graf.) ⁸⁷¹ Goldstück (Obrist). ⁸⁷²	
3.	Amalie. <u>Warum weine ich denn?</u>	Zimmer im Schlosse. Fenster. ⁸⁷⁴	Flinten. <i>Couteaux</i> (Jäger).	
4.	Dazu Pfarrer. [Amalie] <u>[O pfui! Da kommt jemand die Treppe herauf;] ich habe ihnen allerlei zu sagen.</u> ⁸⁷⁵			
strana 60 Scena 5.	Dazu Tafeldecker. [Pfarrer] <u>Schwerlich schlimmer als mir.</u>			

⁸⁶⁵ Thámův obvyklý záznamový postup, jímž v provedení knížecí společnosti signalizoval v poznámkovém sloupci rukopisu upozornění na blížící se lovce, které probíhalo během výše zapsané Fritzovy promluvy a zcela se projevilo po jejím doznění, pravděpodobně charakteristickým troubením za scénou.

⁸⁶⁶ Viz. scénická poznámka: Eine Gegend im freien Felde/Krajina v otevřeném poli/na otevřené pláni v Kummerově tisku (s. 75).

⁸⁶⁷ K rekvizitě Fritzových peněz, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 75): [Fritz] Einige kleine Geldstücke auf der flächen Hand haltend/Fritz drží několik drobných peněz na rovné dlani.

⁸⁶⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 78.

⁸⁶⁹ Stran křiku a výstřelu přibližujících se lovců v představení knížecího souboru, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 78-79): Jagdgetöse in der Ferne. Es fällt ein Schuß, man hört Halloh! Halloh! rufen; einige Hunden laufen über die Bühne/V dále hluk lovců. Padne výstřel, je slyšet Haló! Haló!; několik psů běží přes jeviště. Je otázka, zda bylo ztvárnění divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu srovnatelně působivé, Thámův záznam o tom ve *Scenarien-Buch* konkrétněji nehovoří.

⁸⁷⁰ Francouzský výraz pro nůž (zde tvar plurálu, tj. nože).

⁸⁷¹ Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu zjevně disponovala dostatečným množstvím rekvizit střelných zbraní, aby dokázala zcela věrohodně dostat požadavkům bojových scén, viz. především Thámův záznam divadelního pojetí Schillerovy truchlohry *Die Räuber* (ve *Scenarien-Buch* s. 80-84).

⁸⁷² K Obristově rekvizitě kousku zlata v provedení knížecího souboru, viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 79): [Obrist] in die Tasche greifend und ihm [Fritz] eine Kleinigkeit hinreichen/Obrist sáhne do tobolky a podává Fritzovi drobnost.

⁸⁷³ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 81. Thámův záměrný záznam Obristovy repliky, neboť následoval sběh lovců, kteří odzbrojí Fritze a také útěk hraběte von Muldeho, viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 81): Einige Jäger stürzen herbei und entwaffnen Fritz. Der Graf ist indes davon gelaufen/Přihřít se několik lovců a odzbrojí Fritze. Hrabě mezitím uprčne.

⁸⁷⁴ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 83): Zimmer im Schloß.

⁸⁷⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 98.

6.	Dazu Obrist. [Amalie] <u>[Er hat sein Leben gewagt für seine Mutter,] das tut kein böser Mensch.</u> ⁸⁷⁶		Schnupftuch (Pfarrer). ⁸⁷⁷	
7.	Dazu Tafeldecker.			
	<i>Actus 4</i>			
1.	Fritz. [Gott!] <u>Du wirst es wohl machen.</u> ⁸⁷⁸	Gefängnis. ⁸⁷⁹	Stuhl.	
2.	Dazu Amalie.		Flasche Wein. Teller mit Backwerk (Amalie). ⁸⁸⁰	
3.	Fritz. <u>[Ein verzogenes Knäbchen, wie es mir schien, von Jugend auf bekannt mit seinen Reichtümern, mit seinem Adel schwelgt und prasst, denn er mag wohl der einzige Erbe sein; und ich, sein Bruder, ich darbe!] Und meine Mutter darbt.</u> ⁸⁸¹			
	Kind der Liebe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
4.	Dazu Pfarrer.			
5.	Obrist. Amalie. Graf.	Zimmer im Schloss. ⁸⁸²	Pfeife. (Obrist.)⁸⁸³ Desto. Riechfläschen (Graf).⁸⁸⁴ Nähzeug (Amalie).⁸⁸⁵	
6.	Obrist. Amalie. [Obrist] <u>[Ja, freilich, wenn deine Mutter noch lebte, bei der wärest du nicht so wohlfeil abgekommen; die hielt gar viel auf 16 verstorbene Menschen,] die sie Ahnen nannte.</u> ⁸⁸⁶			
7.	Dazu Pfarrer.			

⁸⁷⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 109.

⁸⁷⁷ Viz. scénická poznámka v Kummerově lipském tisku (s. 108): [Pfarrer] hält plötzlich sein Schnupftuch vor und geht ab/Farář náhle zvedne svůj kapesník a jde pryč.

⁸⁷⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 113.

⁸⁷⁹ K vyobrazení scény v první scéně čtvrtého dějství, viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 113): Gefängnis in einem alten Turm der Burg Wildenhain/Vězení/zalář ve staré věži hradu Wildenhain.

⁸⁸⁰ Shoda Amáliných rekvizit v provedení knížecí společnosti s pokyny tištěného vydání (s. 115), viz. scénická poznámka: [Amalie] tritt herein mit einem Teller voll Backwerk und einer Flasche Wein/Amálie vstoupí s talířem pečiva a s lahví vína.

⁸⁸¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 119.

⁸⁸² Návrat scénického vyobrazení ze třetí scény druhého dějství, viz. scénická poznámka v Kummerově tisku (s. 127): Zimmer in Schloß.

⁸⁸³ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 127): [Obrist] auf einem Stuhl sitzend und eine Pfeife rauchend/Obrist sedící na židli a kouřící fajfku.

⁸⁸⁴ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 127): [Der Graf] auf dem Sofa, bald Tabak schnupfend, bald das Riechfläschen vorhaltend/Hrabě na pohovce, tu šňupající tabák, tu držící lahvičku s voňavkou.

⁸⁸⁵ Thám ve svém záznamu uvádí jako Amáliinu rekvizitu šití na rozdíl od tištěného vydání, jenž tuto rekvizitu nekonkretizuje, pouze v souvislosti s Amálií hovoří o ženské práci, viz. scénická poznámka (s. 128): Sie setzt sich und nimmt irgend eine weibliche Arbeit vor/Posadí se a pustí se do ženské práce.

⁸⁸⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 143.

8.	Obrist. Fritz. <u>(Dem der Pfarrer die Türe öffnet.)</u> ⁸⁸⁷ [Obrist] <u>Halt ein Unmensch!</u> Dazu Pfarrer.		Goldstück. <u>(Obrist)</u> . ⁸⁸⁸	
9.	Obrist. Pfarrer. [Obrist] <u>He Rudolf!</u> Dazu Jäger. [Obrist] <u>[Freude! Freude!] Die ich nicht verdient habe.</u> ⁸⁸⁹ Dazu Fritz. Bediente.			
strana 61				
Scena	<i>Actus 5</i>			
1.	Wilhelmine. Bauer. Bauerin. [Bäuerin] <u>[Unser gnädiger Herr tut Gutes] an Bekannten, und Unbekannten.</u> ⁸⁹⁰ Dazu Bauer. [Bäuerin] <u>Gott segne ihn!</u>	Bauernstube. ⁸⁹¹		
2.	Dazu Bauer.			
3.	Pfarrer. Wilhelmine. [Pfarrer] <u>He! Nachbar Hans!</u>		Geldbeutel <u>(Pfarrer)</u> . ⁸⁹²	
4.	Dazu Bauer. Bauerin.			
5.	Obrist. Fritz. [Obrist] <u>[Was meinst du dazu? Du schweigst? Wie?] Oder murrst du noch ein wenig?</u> ⁸⁹³	Zimmer im Schloss ⁸⁹⁴		
6.	Dazu Pfarrer. [Obrist] <u>[Ich will ihm meine Meinung kurz und deutlich vortragen; und wenn er gescheit ist, so lässt er seine Rappen anspannen, und fährt mit</u> <u>allen seinen] Pomadebüchsen zum Teufel!</u> ⁸⁹⁵			
	Kind der Liebe	Theater	Requisiten	Anmerkungen

⁸⁸⁷ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 144): Der Pfarrer öffnet die Tür, Fritz tritt auf, nachdem der Pfarrer ihm einen Wink gegeben und abgegangen/Farář otevře dveře, Fritz vstoupí, poté mu dá farář pokyn a odejde.

⁸⁸⁸ Viz. text Obristovy promluvy a scénická poznámka Kummerova tisku (s. 144-145): Obrist: Da hat er [Fritz] einen Louisdor/Tady má zlatáček, resp. [Fritz] nimmt den Louisdor/Fritz vezme zlatáček.

⁸⁸⁹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 154. Thám tuto Obristovu repliku zaznamenal rovněž jako upozornění, že po jejím vyslovení vejde Fritz obklopený sluhy a Obrist/Velitel mu půjde vstříc, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 154): Fritz von einem Schwarm von Bedienten umgeben, tritt ein, Obrist ihm entgegen.

⁸⁹⁰ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 157. Thám tuto repliku selky (Bäuerin) poznamenal jako upozornění na nadcházející příchod postavy sedláka (Bauer) na scénu, vč. popisu jeho chování, viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 157): [Bauer] tritt ein, sich im Kopf kratzend/Sedlák vchází, škrábe se na hlavě.

⁸⁹¹ Na jevišti se v provedení knížecí společnosti vrátilo vyobrazení selské světnice z první scény druhého dějství, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 155): Bauernstube wie im zweiten Akt.

⁸⁹² Viz. scénická poznámka a replika Faráře v tištěném vydání (s. 172), Thámem poznamenaná do *Scenarien-Buch*: [Pfarrer] hebt den Beutel auf, geht an die Türe und ruft: He, Nachbar Hans!/Farář zvedne váček, jde ke dveřím a volá: Hej, sousede Hansi!

⁸⁹³ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 179.

⁸⁹⁴ Opětovný návrat scénického vyobrazení zámeckého pokoje, tímto spojením vyjádřený rovněž v Kummerově lipském tisku (s. 175).

⁸⁹⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 188.

7.	Dazu Graf. Amalie.			
8.	Vorige ohne Graf. [Obrist] <u>[Wo ist mein Fritz?] He!</u> ⁸⁹⁶ Dazu Jäger. [Obrist] <u>[Er soll herüber kommen! Nun wohlan denn; mein Herz klopft heftig – geschwind, geschwind!] Führen Sie sie her –</u> ⁸⁹⁷			
9.	Dazu Wilhelmine. <u>(Von Pfarrer geführt.)</u>			

⁸⁹⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 197.

⁸⁹⁷ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, s. 197.

	Armuth und Edelsinn ⁸⁹⁸	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I</i> ⁸⁹⁹			
1.	Peter. Klaas. [Peter] [Ein armer Edelmann – lieber ein Bettelmann. Diesen nährt sein Brotsack – jener, muss Ehrenhalber] mit Anstand verhungern. ⁹⁰⁰	Saal bei Peter Plum. ⁹⁰¹	Teetisch für 1 Person. Pfeife (Peter). ⁹⁰² Schlafmütze (detto). ⁹⁰³	
2.	Dazu Cederström. [Peter] [Ha! Ha! Ha! Der Narr will auf das Portrait seiner Mutter Geld leihen, wie die Ägypter] auf die Mumien ihrer Vorfahren. ⁹⁰⁴		Offiziersdegen (Cederström). Portrait mit Steinen (detto). ⁹⁰⁵	

⁸⁹⁸ První zdokumentované a divácky úspěšné provedení tříaktové veselohry Augusta Kotzebua *Armut und Edelsinn* (Chudoba a ušlechtilost) se uskutečnilo 25. 10. 1793 na scéně Deutsches Theater v Hamburku. 1794 byla hra provedena v Berlíně, kde zaznamenala deset repríz a 1795 ve výmarském dvorním divadle, v němž byla do r. 1804 sehrána desetkrát. Tiskem vyšla poprvé 1795 v Lipsku u Paula Gotthelpha Kummera. Nové vydání z r. 1800 ve Štýrském Hradci Kotzebue rozšířil o závěrečnou scénu.

Václav Thám znal tento titul již ze svého angažmá v pražském Vlastenském divadle. 1797 je uveden jako autor původní české hry o třech dějstvích *Chudoba a láska*, poprvé hrané 12. 2. 1797. Počtem dějství se Thámovo dílo s Kotzebuovým dramatem shoduje, čímž je možné, že Thám mohl z jeho námětu a děje vycházet. Z první poloviny 19. století pak pochází Uhlířův rukopisný překlad Kotzebuova textu, nazvaný *Chudoba a šlechtnost*.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena provedla v letech 1805–1806 veselohru *Armut und Edelsinn* pouze jednou, cca. po 2. 9. 1805 ve slezském Kališi během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska, 3. 11. 1804 je však před příchodem manželů Thámových evidováno v repertoáru knížecí společnosti ještě jedno představení tohoto kusu v zámeckém divadle ve Pštině. Patrně k provedení v Kališi pořídil Václav Thám záznam divadelního pojetí hry do *Scenarien-Buch*. Herecká participace Tháma nebo jeho manželky Josefy Thámové na tomto představení není prokázána.

Přítomnost Thámovy záznamu ve *Scenarien-Buch* dokládá také zápis názvu díla ve znění *Armuth und Edelsin* v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu na s. 129 pod písmenem A, k němuž je připojen odkaz na s. 61, kde Thámův záznam Kotzebuovy veselohry začíná.

⁸⁹⁹ K porovnání rukopisného záznamu a tištěného vydání použito prvního lipského tisku hry: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, 164 s., s přihlédnutím k pozdějšímu, autorem o závěrečnou scénu rozšířenému vydání ze Štýrského Hradce: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn (mit einer neuen Schlußscene vermehrt)*. Graz 1800, 150 s.

⁹⁰⁰ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 3. Kromě významu orientačního, tj. poslední repliky z dialogu mezi Peterem Plumem a Klaasem má Thámův záznam také významový dopad, neboť Peter Plum krátce shrnuje neutěšenost svých pocitů zámožného člověka, říká-li, že je lépe být žebrákem, neboť zatímco žebrák si denně obstarává svůj chléb/je nucen si obstarávat obživu, ctihodný, čestný člověk musí se slušností hladovět. Jedná se zřejmě o symbolické vyjádření Plumovy nechuti žít stále stejným životem, vzdor materiálnímu zajištění hledá motivaci, činnost k čemusi novému.

⁹⁰¹ Místo děje Kotzebuovy veselohry se v provedení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthena v první scéně zcela shodovalo s autorovými požadavky, obsaženými v prvním i doplněném vydání, viz. scénická poznámka Kummerova prvního lipského vydání (s. 1): Ein Saal in Peter Plums Hause/Sál v domě Petera Pluma.

⁹⁰² S oběma tisky se představení knížecí společnosti ztotožnilo rovněž u vybavení scény a v případě rekvizit Petera Pluma, viz. scénická poznámka Kummerova prvního lipského vydání, vč. Plumova jevištního aranžmá (s. 1): Peter Plum am Teetisch, eine Pfeife schmauchend/Peter Plum u čajového stolku, pokouje fajfku.

⁹⁰³ Totéž platí také u Plumovy čapky na spaní, viz. scénická poznámka a promluva Petera Pluma v Kummerově lipském tisku (s. 1): [Peter Plum] (die Schlafmütze rückend) Gott sei Dank! Ich habe zu leben/[Peter Plum] (pohne čapkou na spaní) Díkybohu! Musím žít.

⁹⁰⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 8.

⁹⁰⁵ O Cederströmově rekvizitě meče/kordu, viz. text promluvy Petera Pluma, adresované Cederströmovi v Kummerově lipském tisku (s. 4): Wenn sie den Beutel ziehen sollen, so ziehen sie den Degen/Pokud vytáhnou váček/měšec, vytasí meč/kord. V případě Cederströmova portrétu s kameny se jednalo o obrázek jeho matky, patrně posetý na rámu brilianty, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku a text Cederströmovy promluvy (s. 6): [Cederström] (nach einer Pause zieht er ein Porträt hervor) Dies Porträt meiner Mutter ist das Einzige, was mir übrig blieb/[Cederström] (po chvíli vytáhne portrét) Tento matčin portrét je ostatně to jediné, co mi zůstalo. Knížecí společnost zjevně podobnou rekvizitou disponovala.

3. strana 62 Scena	Dazu Stöpsel.	Geschriebener Brief, pag. 8 mit Schachtel und goldener Dose mit Portrait. ⁹⁰⁶ Dann geschriebener Brief, pag. 10 (<u>Stöpsel</u>). ⁹⁰⁷
4.	[Stöpsel] <u>Werde nicht ermangeln.</u> Dazu Frau Rose. [Frau Rose] <u>[Des Sonntags versäumt er nie die Frühpredigt, und da darf man ihn nur singen hören,] um erbaut zu werden.</u> ⁹⁰⁸	Bund Schlüssel (<u>Frau Rose</u>). ⁹⁰⁹
5.	Dazu Heinrich Plum. [Peter] <u>[Ich habe drei Weiber gehabt; ich habe sie alle drei vergessen, er kann] mit der einen nicht fertig werden.</u> ⁹¹⁰	
6.	Dazu Josephine. Louise.	
7.	Josephine. Louise. [Josephine] <u>[In Gruben und Wäldern bleibt er länger liegen; aber Weibersanftmut und die Sonne,] schmelzen endlich ihn auch dort.</u> ⁹¹¹	
8.	Dazu Frau Rose. [Frau Rose] <u>[Die liebe Jugend! Sie lernt rechnen und rechnen, aber wieviel Pfennige auf einen Taler gehn,] das lernt sie nimmer.</u> ⁹¹²	Wechsel und Geschriebener Brief, pag. 33 (<u>Frau Rose</u>). ⁹¹³

⁹⁰⁶ V provedení knižecí společnosti se Thámem do *Scenarien-Buch* poznamenané rekvizity psaného dopisu, krabice/škatule, v níž je oproti portrétu v tištěném vydání zlatá dóza (pravděpodobně ovšem s portrétem pruského krále) shodují s oběma tisky, viz. scénické poznámky a promluvy Petera Pluma a Stöpsela v Kummerově lipském tisku (s. 8-9): [Stöpsel] Hier pro primo ein Brief, beikommend eine Schachtel, gemerkt P.P./Zde nejprve dopis, přiložena krabice/škatule, poznámka P.P. [Peter Plum], [Peter Plum] (erbricht den Brief) Laß er doch sehen. Potztausend! Der Brief ist von unserem Könige/Hrome! To je dopis od našeho krále (pruského krále), [Peter Plum čte dopis od krále]: ...und übersenden Euch zum Zeichen unserer Huld begehende Tabatiere/A zasiláme Vám na důkaz naší přízně přiloženou tabatěrku, resp. replika Petera Pluma, určená ve čtvrtém výstupu Frau Rose (s. 17): Ich habe eine Dose und einen Brief von unserem König erhalten/Obdržel jsem dózu a dopis od našeho (pruského krále). Thámův zápisový odkaz na s. 8 souhlasí s číslem strany prvního Kummerova lipského vydání Kotzebuovy hry, tzn., že Thám mohl při svém záznamu do *Scenarien-Buch* s tímto tiskem pracovat.

⁹⁰⁷ Shoda v rekvizitě druhého dopisu v provedení knižecí společnosti s oběma tisky, viz. text promluvy Stöpsela a scénická poznámka k jednání Petera Pluma v Kummerově lipském tisku (s. 9-10): [Stöpsel] Hier pro secundo ein Brief von van der Husen aus Amsterdam/Zde jako druhý dopis od van der Husena z Amsterdamu. [Peter Plum] (erbricht und liest)/Peter Plum rozlomí [patrně pečeť] a čte. Rovněž u rekvizity druhého dopisu Thám odkazuje na s. 10 tištěného vydání, což je údaj shodný s číslem strany v Kummerově prvním lipském vydání hry.

⁹⁰⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 21.

⁹⁰⁹ Rekvizita svazku s klíči u Frau Rose je v Thámově zápisu totožná s Kotzebuovými pokyny v obou tištěných vydáních, viz. scénická poznámka v Kummerově lipském tisku (s. 15), vč. jevištního aranžmá této postavy: [Frau Rose] geht mit einem Bund Schlüssel über die Bühne/Frau Rose jde se svazkem klíčů přes jeviště.

⁹¹⁰ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 25. Thámem zaznamenaná promluva Petera Pluma je nejen orientačním bodem ve smyslu ukončení pátého výstupu, ale též shrnující glosou Peterových vztahů k ženám, vystavěnou na opozici jeho povahy a založení vůči naturelu a povaze jeho bratra Heinricha Pluma. Zatímco Peter po svých zkušenostech s ženami kráčel v životě dál (viz. pozn. č. 808 o nezbytnosti jakéhosi neustrnutí v životě), Heinrich setrvávající ve vzpomínkách na manželku zůstal stát na místě, tzn. že se zde střetává motiv racionálního uvažování, tj. nutnosti pokračovat v životě i hořkým událostem navzdory se spíše emocionálně, citem podmíněným chápáním života, v Peterově případě s upřednostněním budoucnosti, u Heinricha s převahou minulosti.

⁹¹¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 32.

⁹¹² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 37.

⁹¹³ Thámem zapsané rekvizity se shodují s oběma tisky Kotzebuovy hry, viz. replika Frau Rose, adresovaná Louise a obsah dopisu, který čte Louise v Kummerově lipském vydání (s. 33): [Frau Rose] Nun mein Kind, da ist wieder ein Brief/[Frau Rose] No mé dítě, tady je zase jeden dopis, [Louise] Du findest beiliegend einen Wechsel. Es muß dir an nichts fehlen/[Louise] Najdeš přiloženou směnku. Nesmí ti nic chybět.

9.	Dazu Cederström. [Frau Rose] <u>[Aber heutzutage, da lesen sie Schäfergedichte von Klopstock, und Romane von Lavater, und bekümmern sich gar nicht mehr um das liebe Wetter, es mag] regnen oder schneien.</u> ⁹¹⁴			
10.	Dazu Stöpsel. [Josephine] <u>[Liebe und Wein, sind zwar Gesellen, aber nur der Wein muss alt] und die Liebe jung sein.</u> ⁹¹⁵			

	Armuth und Edelsinn	Theater	Requisiten	Anmerkungen
11.	Dazu Heinrich Plum. [Josephine] <u>[Warum nicht?] Wenn die Liebe aufspielt.</u> ⁹¹⁶			
12.	Dazu Peter Plum.		Dose <u>(Peter Plum).</u> ⁹¹⁷	
	<i>Actus 2</i>			
1.	Heinrich Plum. Cederström. [Cederström] <u>[Edle schöne Seele! Wer wird mir die Kraft leihen, dich täglich zu sehen,] und immer zu schweigen.</u> ⁹¹⁸	Bleibt. ⁹¹⁹	Stück schwarzes Brot (Cederström).⁹²⁰ Geldbeutel (Heinrich Plum).⁹²¹	
2.	Dazu Peter Plum. [Peter] <u>Die jugendliche Schwärmerei –</u>			
3.	Dazu Louise.			
4.	Louise. Cederström. [Cederström] <u>Ach Louise.</u>			
5.	Dazu Josephine.			

⁹¹⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 40-41. Thámem případně zvolený závěr promluvy Frau Rose o společenských proměnách starého světa s jeho pravidly a zábrany, hovory o počasí ve světě nynější, emancipovanější, v jehož způsobech převládá např. četba Klopstockových pastýřských básní na úkor někdejší povědomosti o počasí. Jedná se o Thámův patrně charakteristický osobní příklon k racionalitě osvícenství s touhou po vědění a vzdělanosti.

⁹¹⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 46.

⁹¹⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 48.

⁹¹⁷ K Thámem poznamenáné rekvizitě dózy Petera Pluma viz. scénická poznámka v Kummerově prvním vydání (s. 49), vč. chování postav na jevišti: Josephine betrachtet die Dose, welche alsdann aus einer Hand in die andere herum geht, bis sie zuletzt wieder an Peter Plum kommt, der sie, während er im Gespräch begriffen ist, empfängt, und in seine Rocktasche steckt/Josephine pozoruje dózu, která jde z ruky do ruky, nakonec dojde opět k Peteru Plumovi, který ji, zatímco hovoří, přijme a zastrčí do kapsy.

⁹¹⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 62.

⁹¹⁹ Místem děje tak byl stejně jako v prvním dějství sál v domě Petera Pluma, viz. Thámův záznam: Saal bei Peter Plum. Ani obě tištěná vydání odlišnou informací stran místa děje druhého dějství neuvádějí.

⁹²⁰ Viz. text promluvy Cederströma a Heinricha Pluma a scénická poznámka v Kummerově lipském tisku (s. 58): [Cederström] Ich wollte meine Tasche nicht umwenden, weil, weil ich mein Mittagsbrot hätte zeigen müssen/[Cederström] Nechtěl jsem obrátit svoji kapsu, protože, protože, bych musel ukázat svůj oběd. [Heinrich Plum] Und das war?/[Heinrich Plum] A to bylo? [Cederström] Hier ist es (er reicht ihm ein Stück schwarzes Brot)/[Cederström] Tady to je (podává mu kus/kraječ černého chleba).

⁹²¹ Viz. scénická poznámka v Kummerově tisku (s. 60): [Heinrich Plum] will ihm [Cederströmovi] seinen Beutel in die Hand stecken/Heinrich Plum chce Cederströmovi svůj váček/měšec strčit do ruky.

strana 63 Scena	[Josephine] <u>[Der Mensch ist noch jung.] man kann ihn lenken.</u> ⁹²²			
6.	Dazu Klaas.			
7.	Josephine. Klaas. [Josephine] <u>[Der Soldat stellt sich in Positur, wenn ein Offizier vorbei geht, und das Mädchen sieht geschwind ein paarmal in den Spiegel,] wenn eine Mannsperson hereintritt. – Da ist er!</u> ⁹²³			
8.	Dazu Husen. [Husen] <u>[Der Mann denkt, das Weib lenkt. Indessen wollen wir die Larve noch ein wenig vor dem Gesicht behalten, wie die Sultane der Morgenländer, die verkleidet herumschleichen, wenn sie die] Wahrheit ohne Kleid suchen.</u> ⁹²⁴			
9.	Dazu Peter Plum. [Peter] <u>[Ich glaube, er ist eben so wenig mit mir in die Schule gegangen, als ich] mit dem Papst Ganganelli.</u> ⁹²⁵			
10.	Dazu Heinrich Plum. [Heinrich Plum] <u>[Ja, es ist süß, in eines Freundesbusen Mitgefühl zu wecken, denn missverstanden und verspottet werden,] ist zehnfach bitterer.</u> ⁹²⁶		Hauptschlüssel (Peter Plum). ⁹²⁷	

	Armuth und Edelsinn	Theater	Requisiten	Anmerkungen
11.	Dazu Louise. [Louise] <u>[O wie stolz,] wie glücklich macht mich Ihr vertrauen.</u> ⁹²⁸			
12.	Dazu Frau Rose. [Heinrich Plum] <u>[Deswegen duellieren sich die Käseweiber] auch nur auf ein paar Fäuste.</u> ⁹²⁹			

⁹²² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 84.

⁹²³ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 87.

⁹²⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 95.

⁹²⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 100. Příklad Petera Pluma s papežem Ganganellim se týkal osoby papeže Klementa XIV. (vlastním jménem Giovanni Vincenzo Antonio Ganganelli), který vykonával úřad římského pontifika v letech 1769-1774.

⁹²⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 103.

⁹²⁷ K Thámově záznamu rekvizity hlavního klíče, viz. repliky Heinricha Pluma a Petera Pluma v Kummerově lipském tisku (s. 100-101): [Heinrich Plum] Bruder, gib mir den Hauptschlüssel/[Heinrich Plum] Bratře, dej mi hlavní klíč.

[Peter Plum] Wozu?/[Peter Plum] K čemu?/[Peter Plum] Da hast du den Schlüssel/[Peter Plum] Tady máš klíč.

⁹²⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 107.

⁹²⁹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 108.

13.	Dazu Stöpsel.		Dose (Stöpsel). ⁹³⁰
		<i>Actus 3</i>	
1.	Louise. (Ab.)	Cederströms Zimmer mit Alkoven und Kabinett. Fenster. ⁹³¹	Koffer mit Wäsche. Wechsel (Louise). ⁹³²
2.	Heinrich Plum. (Ab.)		Geldrolle (Heinrich Plum). ⁹³³
3.	Louise. (Ab.)		
4.	Stöpsel. (Ab.)		
5.	Louise. (Ab.) ⁹³⁴		
6.	Stöpsel. [Ich bin verloren.] Ich bin tot. ⁹³⁵		
7. ⁹³⁶	Dazu Cederström. Husen.		

⁹³⁰ Thám rekvizitou dózy pravděpodobně mnil Stöpselovu tabatěrku, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku s doplněným jevištním aranžmá a chováním této postavy (s. 110): [Stöpsel] geht auf und nieder, lacht einigemal, schneidet Grimassen, bleibt endlich stehen, nimmt eine große Prise Tabak, spricht gravitatisch „ein schöner Tabak!“ und geht ab/Stöpsel chodí nahoru a dolů, několikrát se zasměje, stříhá grimasy, konečně zůstane stát, vezme velký šňupec tabáku, vážně řekne „skvělý tabák!“ a jde pryč.

⁹³¹ Vzhled jeviště a dějové zasazení do Cederströmovy pokoje s výklenkem a kabinetem se v první scéně třetího dějství shodovaly v provedení knížecí společnosti s autorovými pokyny v tištěném vydání, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 111): Cederströms Zimmer mit einem Alkoven und Kabinett.

⁹³² Identické bylo provedení knížecího souboru rovněž v případě Louisina užití kufru s prádlem a směnky, viz. text Louisiny promluvy a scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 112): [Louise] In dieser Koffer? Er ist offen. Recht. Es ist Wäsche darin. Hier kann es seinem Blick nicht entgehen (sie legt den Wechsel herein)/[Louise] V tomto kufru? Je otevřený. Správně. Uvnitř je prádlo. Tady nemůže jeho [Cederströmově] pohledu uniknout (položí dovnitř směnku).

⁹³³ K rekvizitě roličky s penězi Heinricha Pluma v Thámově záznamu viz. scénická poznámka v Kummerově tisku (s. 114): [Heinrich Plum] steck das Geld in die Tasche/Heinrich Plum zastrčí peníze so kapsy.

⁹³⁴ V úvodních třech výstupech třetího dějství Thám do *Scenarien-Buch* zaznamenává pouze příchody a odchody postav, přičemž spojuje výstupy v jednotlý, plynulý celek. Je otázka, zda v tomto úseku děje došlo v provedení knížecí společnosti k zásahům do textu, neboť divadelní ztvárnění (atmosféra této dějové sekvence) mohlo být založeno záměrně na poměrně hbitých odchodech a příchodech postav, tj. na složce herecké (pohybové) na úkor složky dramatického textu, viz. některé z promluv postav a scénické poznámky v Kummerově lipském tisku (s. 114-116): [Heinrich Plum] Ich werde mich in mein Zimmer verschließen und sehen, ob es möglich ist, eine Wahrscheinlichkeit heraus zu grübeln (er geht ab)/[Heinrich Plum] Zavřu/Zamknu se ve svém pokoji a uvidím, jestli je možná pravděpodobnost pohlédnout ven (odejde), [Louise] (tritt hervor) Das habe ich schon gemacht. Statt meinem Geliebten zu helfen, habe ich einen schändlichen Verdacht auf ihn gewälzt/[Louise] (se objeví) Tak to bych už měla. Místo, abych pomohla svému miláčkově, svedla jsem na něj ostudné podezření. Gott der Tugend und Unschuld! Nimm den guten Ruf eines Mädchens in deinen Schuß, das keine unedle Absicht hierher führte (sie schlüpft wieder in den Alkoven/Bože ctnosti a nevinnosti! Zahrň do své rány dívčino dobré volání, aby sem nepronikl žádný hloupý úmysl (opět vklouzne do výklenku), [Stöpsel] (steckt den Kopf durch die Tür) Die Tür ist offen und niemand zu Hause? (er kommt herein)/[Stöpsel] (strčí hlavu do dveří) Dveře jsou otevřené a nikdo není doma? (vejde dál), [Louise] aus ihrem Hinterhalt hervorlaufen/[Louise] (přijde ze zálohy/ze strany), sie eilt schnell vor und schließt die Türe hinter sich zu)/Louise spěchá a zavře za sebou dveře.

⁹³⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 116. Thámem zapsanou Stöpselovu repliku zoufalé obavy lze vnímat nejen jako orientační bod uzavření třetího výstupu, ale i jako završení této kvapící části děje.

⁹³⁶ Thámovo číslování příchodů postav na scénu, nikoliv scén či výstupů.

strana 64 Scena 6. ⁹³⁷				
7.	Frau Rose. Josephine. [Frau Rose] <u>Ich habe ihn nicht herunter kommen sehen.</u>	Zimmer bei Peter Plum. ⁹³⁸	Bund Schlüssel. (Frau Rose). ⁹³⁹	
8.	Dazu Louise. Josephine. Louise. [Josephine] <u>[Eine Regel, bei der man allenfalls mit dem Vater nichts wagt, aber die] bei dem Liebhaber selten was taugt.</u> ⁹⁴⁰			
9.	Dazu Husen.			
	Armuth und Edelsinn	Theater	Requisiten	Anmerkungen
10.	Josephine. Husen. [Husen] <u>[Holde Freude wandle mit uns durch das Leben, unter Scherz und Lachen] finde uns der Tod.</u>			
11.	Dazu Peter Plum.		Geschriebener Brief, pag. 151 (Husen).	
12.	Heinrich Plum. + <u>Sie ist es.</u>	Schwarzes Zimmer. ⁹⁴¹	Frauenbild mit Vorhang. ⁹⁴² Lehnstuhl mit Puder. Schreibtisch. Federn. Packet. Briefe. Handschuhe. Weste. Haarlocke. ⁹⁴⁴	+ Wilhelmine ohne dich (Louise klopft.) ⁹⁴³
13.	Dazu Louise. [Heinrich Plum] <u>[Geliebtes Kind! Hilft mir auf! Meine Knie zittern. Leite mich unter das Bild deiner Mutter,] auf dass ich dort dich segnen!</u> ⁹⁴⁵			
14.	Dazu Cederström. ⁹⁴⁶			

⁹³⁷ Začátek Thámova opětovného číslování scén a výstupů, viz. Kummerův lipský tisk (s. 130).

⁹³⁸ V souladu s tištěným vydáním návrat scénického vyobrazení totožného s prvním a druhým dějstvím Kotzebuovy hry, viz. Thámův záznam: Saal bei Peter Plum v zápisu prvního dějství, k tomu scénická poznámka Kummerova tisku (s. 130): Das Zimmer des beiden ersten Akte.

⁹³⁹ Viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 130), vč. chování či jevištního pohybu Frau Rose: [Frau Rose] klappert mit ihrem Schlüsselbund über die Bühne/[Frau Rose] chřestí svým svazkem klíčů po jevišti.

⁹⁴⁰ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 137.

⁹⁴¹ Provedení knížecí společnosti odpovídalo jevištní proměnou v tmavě vyvedený pokoj/kabinet Heinricha Pluma požadavkům tištěného vydání, viz. scénická poznámka Kummerova tisku (s. 154): Heinrich Plums Kabinet, ringsherum schwarz behangen. Im Hintergrunde ein großes Gemälde durch seidene Vorhänge bedeckt. Verzierungen und Möbeln zeugen von trübsinniger Schwärmerei/Kabinet Heinricha Pluma, kolem dokola v černém. V pozadí velký obraz/malba, zakrytý hedvábným závěsem. Výzdoba a nábytek svědčí o opojení trdomyslností.

⁹⁴² Viz. pozn. č. 849.

⁹⁴³ Thám upozorňuje svým zápisem na jednání Heinricha Pluma, vzpomínajícího na zemřelou manželku a očekávajícího Louise. Právě po doznění jeho repliky Louise zaklepe a Heinrich Plum reaguje Thámem poznamenanou replikou: Sie ist es/To je ona, čímž se provedení knížecí společnosti, vč. předpokládaného následujícího chování shodovalo s oběma tisky Kotzebuovy hry, viz. scénická poznámka Kummerova lipského tisku (s. 154): [Heinrich Plum] öffnet die Tür/[Heinrich Plum] otevře dveře a vpustí Louise do svého pokoje/kabinetu.

⁹⁴⁴ V provedení knížecí společnosti se jednalo se o co nejvěrohodnější zachycení projevu Plumova notorického schraňování a uchovávání věcí či kusů nábytku jakožto památky na zesnulou manželku Wilhelmine. Tyto předměty však vycházejí z Plumova textu a scénických poznámek, viz. Kummerův tisk (s. 161): [Heinrich Plum] Auf diesem Stuhl hat sie gesessen (die Lehne betrachtend)/[Heinrich Plum] na této židli sedávala (při pohledu na opěrku), hier ist noch ein wenig Puder aus ihrem Haar, ich habe es sorgfältig geschont/tady je ještě trochu pudru z jejích vlasů, pečlivě jsem [si] ho ušetřil/An diesem Tische hat sie geschrieben, mit dieser nämlichen Feder, so manchen liebenvollen Brief an ihren glücklichen Gatten. Hier sind ihre Briefe/U tohoto stolu psala tímhle stejným perem tolik láskyplných dopisů svému šťastnému manželovi. Tady jsou její dopisy.

⁹⁴⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Armuth und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, s. 163.

	Stumme Liebe ⁹⁴⁷	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<p>Scena 1.⁹⁴⁸</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4. strana 65 Scena</p> <p>5.</p> <p>6.</p>	<p>Graf. Johann. [Graf] <u>[Es sind nicht alle Leute ehrlich] und nicht alle Hunde wütend.</u> Dazu Baronin. +⁹⁵¹</p> <p>[Baronin] <u>[Alle ihre zarten Gefühle sind ihm Werk, womit er seine Flinte ladet, unwissend,] wie zart und edel sie sind.</u>⁹⁵²</p> <p>Dazu General. [Baronin] <u>[Ich fürchte auch nicht alt, denn der Gram der Liebe nagt so lange an der Knospe des Lebens,] als sie noch Lebenssaft erhält.</u>⁹⁵⁴</p> <p>Dazu Julie. [Baronin] <u>Nur ruhig. Er ist gewiss fort.</u></p> <p>Dazu Graf. [Graf] <u>O ich bitte, ich bitte recht sehr.</u></p> <p>Dazu Jäger. (Alle ab.)</p>	<p>Gartensaal mit Kabinett und Fenster.⁹⁴⁹</p>	<p>2 <i>Couteaux</i> (Graf. Johann).⁹⁵⁰</p>	<p>+ Graf <u>[Tut mir Julie das Herzeleid an, und macht mich zum Witwer.]</u>⁹⁵³ so bleiben Sie nicht lange Witwe. (Jagdhörner.)</p>

⁹⁴⁶ Z porovnání Thámova záznamu do *Scenarien-Buch* s Kummerovým prvním vydáním v Lipsku z r. 1795 a s vydáním ze Štýrského Hradce z r. 1800, v němž Kotzebue svou hru doplnil o závěrečnou scénu je patrné, že divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu hrála původní verzi *Armuth und Edelsinn* z r. 1793.

⁹⁴⁷ Jednoaktová veselohra *Die stumme Liebe* (Němá láska) herce a dramatika Friedricha Wilhelma Zieglera byla poprvé provedena 30. 10. 1799 na jevišti dvorního divadla (Burgtheateru) ve Vídni, v témže roce hra vyšla tiskem u vídeňského vydavatele Johanna Baptista Wallishausera, další tištěný exemplář téhož vydavatele následoval v r. 1802.

Zieglerovo drama nebylo pravděpodobně přeloženo do českého jazyka.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uvedla v letech 1805–1806 tento kus pouze jednou, cca. po 2. 9. 1805 ve slezském Kališi během okružní cesty po městech pruské části Slezska. K tomuto představení zřejmě pořídil Václav Thám záznam divadelního pojetí do *Scenarien-Buch*. Herecká participace Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není prokázána.

Přítomnost Thámova záznamu ve *Scenarien-Buch* potvrzuje rovněž zápis názvu díla ve znění *Stum[m]e Liebe* v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných titulů na s. 131 pod písmenem S, připojen je odkaz na s. 64, kde Thámův záznam ve *Scenarien-Buch* začíná.

⁹⁴⁸ K porovnání rukopisného záznamu a tištěného vydání použito prvního vídeňského vydání hry: F. W. Ziegler: *Stumme Liebe*. J. B. Wallishauser, Wien 1799, 38 s.

⁹⁴⁹ Zasažení děje do zahradního sálu se v provedení knížecí společnosti vesměs shodovalo s pokyny tištěného vydání, viz. scénická poznámka: Gartensaal ve Wallishauserově tisku (s. 3) Scéna byla podle Thámova záznamu opatřena ještě postranním vchodem, tj. vstupem do přidruženého kabinetu a oknem, k jehož přítomnosti, viz. promluva generála von Ulenberga ve třetím výstupu: Plötzlich schrie sie [Julie] auf. Gott! Er ist's! Und sank am Fenster nieder/Nähle [Julie] vykřikla: Bože! To je on! A vyklonila se z okna.

⁹⁵⁰ V provedení knížecí společnosti se jednalo o rekvizitu nožů, jimiž disponovaly postavy hraběte von Asperga a Johanna, chystajících se na lov.

⁹⁵¹ Thám spojuje ve svém záznamu dění na jevišti s pokynem ve sloupci poznámek, který znamená upozornění na blížící se lovce prostřednictvím zvuku loveckých rohů, jenž byl v provedení knížecí společnosti v souladu se scénickou poznámkou Wallishauserova tisku (s. 7): Man hört Jagdhörner/Je slyšet lovecké rohy. Lze předpokládat, že dotyčné zvuky zaznívaly zpoza scény.

⁹⁵² Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Stumme Liebe*. J. B. Wallishauser, Wien 1799, s. 7.

⁹⁵³ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Stumme Liebe*. J. B. Wallishauser, Wien 1799, s. 7. Thámem poznamenaná replika Julie tvoří kontrast Juliiny vážnější výpovědi o osobě hraběte (pokládá jej, navzdory ocenění jeho přirozenosti za příliš zaujatého lovem) a jemných citů z žertovného flirtování, které Julie s hrabětem vede.

⁹⁵⁴ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Stumme Liebe*. J. B. Wallishauser, Wien 1799, s. 13.

7.	Graf. Kronschild. [Kronschild] <u>O Julie! Julie!</u>			
8.	Dazu Graf. Julie. [Graf] <u>He da! Ein Glas Wasser.</u> Dazu Bedienter. (Graf ab.)		Portefeuille mit Farben und Pinseln. Elfenbein (Kronschild). ⁹⁵⁵ Glas Wasser (Bedienter).	
9.	Dazu Baronin. [Baronin] [<u>Ihre Züge sammelten einzeln die Liebe in seiner Seele, und seine Hand trug sie dann von seiner warmen Fantasie geführt,] auf dieses Elfenbein.</u> ⁹⁵⁷		Schnupftuch (Julie). ⁹⁵⁶ Papier (Baronin). ⁹⁵⁸	
10.	Dazu Graf. (Baronin. Julie ab.)		Bild im Portefeuille (Kronschild). ⁹⁵⁹	
11.	Dazu Graf. (Hinten.) dann mit General. ⁹⁶⁰ [General] <u>Lass sie nur unglücklich sein.</u>			
		Stumme Liebe	Theater	Requisiten
12.	Dazu Julie. [Julie] <u>Vater! Freund! Ich werde ihn ewig lieben. – [General] Julie!</u> ⁹⁶¹			
13.	Dazu Kronschild. Graf. [Kronschild] <u>Gräfin! Julie!</u> ⁹⁶²		Uhr (Graf). ⁹⁶³	

⁹⁵⁵ Kronschildovy malířské rekvizity, tj. taška s barvami a štětci a sklenice vody se v provedení knížecí společnosti ztotožňovaly s autorovými pokyny v tištěném vydání, viz. scénické poznámky a texty promluv ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. 21, s. 23, s. 25) [Kronschild] nimmt sein Portefeuille heraus/[Kronschild] vytáhne svoje pouzdro [s malířským náčiním], resp. [Kronschild] hat in diesem Moment den Pinsel in dem Glas/[Kronschild] má v tomto okamžiku štětec ve sklenici, resp. [Kronschild] Ich kann die Gräfin nicht malen. Ich habe keine Farben, kein Elfenbein/Nemohu hraběnku malovat. Nemám žádné barvy, žádnou slonovinu, [Graf von Asperg] (zieht das Portefeuille ihm schnell aus der Tasche) Laß sehen, ob du es nicht hast/[Hrabě von Asperg] (rychle vytáhne pouzdro [s malířským náčiním] z tašky): Podíváme se, jestli to nemáš.

⁹⁵⁶ Shoda v provedení knížecí společnosti a tištěného vydání stran Juliiny rekvizity kapesníku, vč. doplňující informace o jejím výrazu, chování a jevištním pohybu, viz. scénická poznámka (s. 25): [Julie] spielt ängstlich mit dem Schnupftuch, ihre Unruhe steigt, sie steht auf, wodurch ihr das Schnupftuch zu entfallen scheint. Sie läuft schnell 3 Schritte/[Julie] si bázlivě hraje s kapesníkem, její neklid roste. Vstane, čímž jí kapesník vypadne. Udělá rychle tři kroky.

⁹⁵⁷ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Stumme Liebe*. J. B. Wallishauser, Wien 1799, s. 27. Thám ve svém záznamu spojil devátý a desátý výstup do jednoho celku, výše zapsaná promluva baronky uzavírá ve Wallishauserově tisku desátý výstup.

⁹⁵⁸ Viz. text barončiny promluvy ke Kronschildovi a scénická poznámka v tištěném vydání (s. 26): [Baronin] Sie leben von einer Kunst, die selten zu leben gibt. Ihre schnelle Entfernung von hier macht Ihnen einigen Nachteil (reicht ihm ein Papier hin/Vy žijete uměním, které zřídka poskytuje obživu. Váš rychlý odchod odtud Vám způsobí újmu (podá mu papír).

⁹⁵⁹ K rekvizitě Kronschildova obrázku Julie, viz. text Juliiných promluv a scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 26): [Julie] Aber was hat er [Kronschild] da zurückgelassen? Sein Portefeuille. Vielleicht ist sein ganzes Vermögen darin. Ich will doch sehen (öffnet langsam und zittert). Vielleicht ist sein alles darin. Gott! Mein Bild/Ale co tu zanechal? Svoji náprsní tašku. Možná je uvnitř celé jeho jmění. Přesto se chci podívat (pomalu [ji] otevře a zachvěje se). Možná je uvnitř všechno, co má. Proboha! Můj obrázek.

⁹⁶⁰ K jevištnímu aranžmá postav hraběte a generála, viz. s Thámovým záznamem shodná scénická poznámka a promluva hraběte a generála ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. 28): [Graf] (hinter der Scene) Sperrt nur das Tor zu! Er [Kronschild] muß bleiben, [General] Wer ist denn der Mensch? [Graf] Ein guter Freund/[Hrabě] (za scénou) Zavřete bránu! Musí [Kronschild] zůstat. [Generál] Kdo je ten člověk? [Hrabě] Dobrý člověk. Thám spojuje ve *Scenarien-Buch* jedenáctý a dvanáctý výstup.

⁹⁶¹ Doplněno podle: F. W. Ziegler: *Stumme Liebe*. J. B. Wallishauser, Wien 1799, s. 31. Thámem ve *Scenarien-Buch* nezřídka užívaný záznamový postup s koncentrací replik různých postav na jeden řádek.

⁹⁶² Thám volí záměrně zápis této repliky Kronschildova zvolání, neboť s ním při srovnání rukopisu a tištěného vydání přichází upozornění na následující jednání Julie, doplněné scénickou poznámkou k chování generála a replika této postavy, viz. Wallishauserův tisk (s. 36): [Julie] verhüllt sich mit der linken Hand das Gesicht, die rechte reicht sie Kronschild/Julie si zakrývá levou rukou tvář, pravou podává Kronschildovi. [General] (legt seine Hände auf beide) Gott segne euch!/[Generál] (na oba [Julie a Kronschilda] položí své ruce) Bůh vám žehnej!

⁹⁶³ Viz. scénická poznámka a promluva hraběte v tištěném vydání (s. 33): [Graf] (sieht auf die Uhr) Jetzt ist 11 Uhr, bis halb 12 haben wir den Papa doppelt/[Hrabě] (kookne na hodinky) Teď je jedenáct, do půl dvanácté máme otce dvakrát.

14.	Dazu Baronin. [Baronin] <u>Graf Karl! Graf Karl!</u> ⁹⁶⁴			
15.	Dazu Graf.			

---

⁹⁶⁴ Thámův patrně záměrný zápis této barončiny repliky upozorňující na místo jejího zavolání hraběte von Asperga, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 36): [Baronin] ruft zur Türe hinaus/[Baronka] volá ven ze dveří.

	Verbrechen aus Ehrsucht ⁹⁶⁵	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I</i> ⁹⁶⁶			
1.	Sekretär. [Die Sache mag ernst werden,] traurig wird sie nicht. ⁹⁶⁷	Bürgerliches Zimmer mit 2 Flügeln und einer Mitteltür. ⁹⁶⁸	Schreibtisch mit Federn, Bund Akten und Büchern. 2 Teppiche. ⁹⁶⁹ Stühle. ⁹⁷⁰ Schrift (Oberzahlkommissär). Dose (detto). ⁹⁷¹	
2.	Dazu Oberzahlkommissär.			
3.	Sekretär.			

⁹⁶⁵ Premiéra pětiaktové hry *Verbrechen aus Ehrsucht* (Zločin ze ctižádosti) německého herce, dramatika a divadelního ředitele Augusta Wilhelma Ifflanda se uskutečnila 9. 3. 1784 v národním divadle (National Theater) v Mannheimu, kde Iffland působil během intendantce Wolfganga Heriberta von Dalberga jako herec a dramatik. Již 10. 6. 1784 následovala premiéra hry ve vídeňském dvorním divadle (Burgtheateru), reprízy vídeňského uvedení podrobil ve svých denících stručné reflexi hrabě Karl von Zinzendorff, který po představeních 14. 8. 1791 a 5. 1. 1791 chválil herecké výkony.

Tiskem hra vyšla poprvé 1784 v Mannheimu péčí nakladatele a knihkupce Christiana Friedricha Schwana s Ifflandovým věnováním Dalbergově manželce, úvodní statí *An die Schauspieler der auswärtigen Bühnen* (Hercům zahraničních divadelních scén) a hereckým obsazením premiéry, 1787 následovalo druhé vydání nakladateli Christianem Friedrichem Schwanem a Gottliebem Christianem Götzem. Součástí tohoto tisku, jehož znění Iffland označil jako pozmeněné, bylo vedle autorovy opětovné dedikace manželce intendanty Dalberga a předmluvy rovněž herecké obsazení z manheimské premiéry aktuální verze dramatu, v obou provedeních Iffland vytvořil postavu důchodního Ruhberga (Rentmeister Ruhberg).

Václav Thám znal drama *Verbrechen aus Ehrsucht* nepochybně už ze svého angažmá v pražském Vlastenském divadle, kde však bylo provozováno pouze v německém jazyce, překlad do češtiny není znám, stejně jako Thámova herecká participace na německojazyčných představeních. Ifflandovu hru přeložil až počátkem 19. století Jan Nepomuk Štěpánek pod názvem *Zločin ze ctižádosti*.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805-1806 tento kus dvakrát, premiérově cca. po 2. 9. 1805 ve slezském Kališi během okružní cesty souboru městy pruského Slezska, podruhé 27. 1. 1806 v zámeckém divadle ve Pštíně. Thámův rukopisný záznam divadelního pojetí do *Scenarien-Buch* vznikl pravděpodobně pro první představení v Kališi, v případě pštinské reprízy se lze domnívat, že z něj knížecí soubor vycházel. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové při těchto představeních není prokázána.

Thámův záznam ve *Scenarien-Buch* dokládá také zápis názvu hry ve znění: *Verbrechen aus Ehrsucht* na s. 132 pod písmenem V do Thámem vypracovaného abecedního repertoárového soupisu všech zaznamenaných titulů, vč. doplněného odkazu na s. 66, na niž zápis Ifflandovy hry v rukopisu začíná.

⁹⁶⁶ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito prvního a druhého manheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, 146 s. a A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Neue veränderte Originalausgabe. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz. Mannheim 1787, 128 s.

⁹⁶⁷ Doplněno podle prvního manheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 2 s přihlédnutím k druhému manheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götz z r. 1787.

⁹⁶⁸ Při porovnání Thámova záznamu do *Scenarien-Buch* a obou verzí dramatického textu z manheimských vydání 1784 a 1787 se provedení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu u vyobrazení a pojednání první scény vesměs shodovalo s požadavky obou tištěných vydání, viz. scénická poznámka v tisku z r. 1784 (s. 1): Ein bürgerliches Zimmer, nur zwei Flügel tief mit einer Mitteltüre/Měšťanský pokoj o dvou křídlech, tj. se dvěma postranními dveřmi/vchody s dveřmi/vchodem uprostřed.

⁹⁶⁹ Pokrytí jeviště dvěma koberci bylo patrně původním záměrem knížecí společnosti, manheimská vydání zmínku o koberci nebo kobercích neuvádějí.

⁹⁷⁰ Identičnost Thámova zápisu a tištěného vydání je zjevná rovněž z výčtu rekvizit či užitého nábytku v první scéně, viz. scénická poznámka, stejná v obou manheimských vydáních hry, vč. jevištního aranžmá a jednání sekretáře Ahldena, jenž bylo v provedení knížecí společnosti pravděpodobně totožné: Ein Schreibtisch, worauf zwei Bund Akten und einige Bücher liegen. [Secretair Ahlden] sitzt an dem Schreibtische, sieht auf und beschäftigt sich mit dem einem Bund Akten/Psací stůl, na němž leží dva svazky [úředních] akt a několik knih. Sekretář Ahlden sedí u stolu, vzhledne a zaobírá se svazkem [úředních] akt.

⁹⁷¹ K rekvizitě Komisařovy tabatěrky z Thámova záznamu, viz. text jeho promluvy a scénická poznámka stejné v prvním (s. 6) i ve druhém manheimském tisku: [Oberzahlkommissär] Ich rede nicht gerne vernünftige Dinge in der Wind (geht heftig umher, und braucht ohne sein Wissen viel Tobak)/[Oberzahlkommissär] Nerad říkám rozumné věci do větru (chodí prudce kolem, a potřebuje nevědomky spoustu tabáku).

4.	Der alte Ruhberg. (Schellt etliche Mal.) Dazu Christian.	Detto bei Ruhberg. ⁹⁷²	Schelle am Tisch. Kaffeezeug nach dem Frühstück. ⁹⁷³ 1 Lehnstuhl. ⁹⁷⁴
5.	Der alte Ruhberg. <u>[Nicht die Schwachheit einer liebenswürdige Frau.] nicht meine eigene Schwachheit für diese liebenswürdige Frau.</u> ⁹⁷⁵ Dazu Christian. <u>[Der alte Ruhberg] [Freilich auch] eben so sehr meine Anklage.</u> ⁹⁷⁶		Papier (Christian).
6.	Dazu Christian. (Christian ab.) Dazu Sekretär. (Sekretär ab.)		
7.	Dazu Luise. <u>[Der alte Ruhberg] [Verliebter Verdruss in der Bewerbungszeit, ist eine Grazie; der Unwille der Frau – merke dir es liebe Tochter] – ist für den Mann das Skelet dieser Grazie.</u> ⁹⁷⁷		
8.	Dazu Madam Ruhberg.		
9.	Madam Ruhberg.		
	<i>Actus 2</i>		
1.	Christian. <u>[Alles weg! Alles versetzt und verkauft! Wenn mein alter Herr das wüsste! Zu Hause Elend auf Elend, um bei dem Fräulein] den großen Herrn zu spielen.</u> ⁹⁷⁸	Bleibt.	

⁹⁷² V provedení knížecí společnosti nedošlo k jevištní proměně, tj., zůstalo vyobrazení měšťanského pokoje o dvou křídlech (postranních dveřích/vchodech) a se středovými dveřmi, viz. shodná scénická poznámka obou mannheimských tisků: Ein bürgerliches Zimmer im Ruhbergischen Hause, Mitteltüre und zwei Seitentüre/Měšťanský pokoj v Ruhbergově domě, dveře uprostřed a dvojice postranní dveře.

⁹⁷³ Viz. scénické poznámky v obou mannheimských tiscích, vč. umístění rekvizit na scéně a chování postavy starého Ruhberga, lze se domnívat, že nejspíše identické i v provedení knížecí společnosti: Im Hintergrunde die Überbleibsel eines eingenommenen Frühstückes/V pozadí [scény] zbytky snědené snídaně. [Ruhberg Vater] hat etlichemal geschellt, hierauf kommt endlich Christian/[Otec Ruhberg] několikrát zazvonil, poté konečně přichází Christian.

⁹⁷⁴ K přítomnosti lenošky na jevišti v provedení knížecí společnosti, viz. shodná scénická poznámka v obou mannheimských vydáních z počátku pátého výstupu druhého dějství (vyobrazení scény zůstalo od čtvrté scény prvního dějství stejné) s doplněným jevištním pohybem/jevištním aranžmá a hereckým výrazem postavy mladého Ruhberga: [Ruhberg Sohn] reich und mit Geschmack gekleidet, aber so viel möglich mit allen Zeichen durchwachter Nacht. Tritt unmutig herein, und wirft sich in einen Sessel/[Mladý Ruhberg] bohatě a vkusně oblečen, ale zcela zjevně se všemi znaky probdělé noci. Mrzutě vstoupí dovnitř a hodí sebou na sesli.

⁹⁷⁵ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 13, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. Thám tuto část promluvy starého Ruhberga poznamenal jako orientační bod s upozorněním na následující hereckou akci Christiana, který přichází s papíry. Thámem je tato rekvizita v singuláru zapsaná do sloupce rekvizit, na což navazuje další zaznamenaná replika starého Ruhberga, viz. scénická poznámka, shodná v obou mannheimských tiscích: Christian bring die Papiere/Christian přináší papíry.

⁹⁷⁶ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 13, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁷⁷ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 18, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁷⁸ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 29, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. Totožné nebo podobné bylo v provedení knížecí společnosti pravděpodobně s oběma mannheimskými vydáními také jevištní chování Christiana během monologu, zakončeného Thámem poznamenanou replikou, viz. scénické poznámky a promluva Christiana: [Christian] geht nach einer Kammertür zu/[Christian] jde ke dveřím kabinetu, tj. v představení knížecí společnosti zřejmě k jedněm ze dvou postranních dveří, jež členily prostor jeviště, resp. [Christian] (zieht eine Schublade unter dem Scheribisch auf) Alles weg! Alles versetzt und verkauft!/[Christian] (vytáhne šuple pod psacím stolem) Všechno pryč! Všechno přesunuto a prodáno!

	Verbrechen aus Ehrsucht	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 67 Scena	[Christian] <u>[So dauert es den ganzen Morgen.] wo will das hinaus!</u> ⁹⁷⁹			
3.	Dazu Ladendiener. [Christian] <u>[Der alte Heer] mag auch was gemerkt haben.</u> ⁹⁸⁰		Konto (<u>Ladendiener</u>). ⁹⁸¹	
4.	Dazu Henriette. + ⁹⁸² [Christian] <u>Nun der lärmt ja verdammt. Ich glaube [wahrhaftig, das ist er selbst].</u> ⁹⁸³		Klingel. (<u>Inwendig.</u>)	+ Henriette. [<u>Die Madam weinte. Der Herr hatte rote Augen.</u>] Sag er mir nur, was <u>vorgeht.</u> (Wird 2 mal inwendig geklingelt.)
5.	Dazu der junge Ruhberg.		2 Uhren. (<u>Ruhbergs Sohn.</u>) ⁹⁸⁴	
6.	Der junge Ruhberg. <u>[Zu viel Vorsicht ist weibische Furcht, und somit weiter, dem glänzenden Ziele zu, wo ich alle glücklich machen kann. Vater und Mutter.] Vater und Mutter, und Schwester.</u> ⁹⁸⁵			

⁹⁷⁹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 31, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁸⁰ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 32, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁸¹ Shoda v provedení knižecí společnosti a obou mannheimských vydání Ifflandovy hry, viz. text promluvy Obchodníka (Ladendiener), adresované Christianovi: Hier ist der Konto aus der Reichmannischen Handlung. Wir werden den reichen Stoff nicht liefern, bis die Rechnung bezahlt ist. Sage er da seinem Herrn nur geradezu/[Obchodník] Zde je účet z Reichmannova obchodu. Tu nádhernou látku nedodáme, dokud nebude účet zaplacen. Řekněte to přímo svému pánovi.

⁹⁸² Thám obvyklým značením propojuje ve svém záznamu do *Scenarien-Buch* dění na jevišti s poznámkovým sloupcem, jedná se o upozornění na dvojí zazvonění Henriette poté, co pronese v poznámkovém poli zapsanou repliku, v čemž se provedení knižecí společnosti ztotožnilo s oběma mannheimskými vydáními, viz. text promluvy Henriette a scénické poznámky v prvním mannheimském vydání (s. 33): [Henriette] Die Madam weinte, Der Herr hatte roten Augen. Sag er mir nur, was vorgeht (man hört zweimal innerhald klingen)/[Henriette] Paní [Ruhbergová] pláče. Pán [Ruhberg] má zarudlé oči. Řekl mi, co se stalo (kdosi uvnitř dvakrát zazvoní).

⁹⁸³ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 33, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁸⁴ Shoda Thámova zápisu s pokyny v obou mannheimských vydáních. Jednalo se o dvoje hodinky, které hodlal mladý Ruhberg prodat kvůli splacení dlužné pohledávky, viz. text a scénická poznámka Ruhbergovy promluvy ke sluhovi Christianovi: [Ruhberg Sohn] Zu Aaron Moses. Er soll hinkommen, mich beim Fräulein heraufrufen lassen. Er soll Geld mitbringen. Indes die beiden Uhren zu Salomon – zwanzig louisdor, gleich, den Augenblick lauf. Was stehst du?/[Mladý Ruhberg] K Aaronu Mosesovi. Musí tam přijít, nechat si mne slečnou vyvolat. Musí s sebou přinést peníze. Mezitím oboje hodinky k Salomonovi – dvacet louisdorů/dvacet zlatých, hned, okamžitě běž. Co stojíš?

⁹⁸⁵ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 36, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

Thámem do *Scenarien-Buch* zapsaná replika má účinek především významový, je postavena na dramatické opozici obav/strachu a odvahy/naděje, shrnuje vnitřní rozpoležení mladého Ruhberga, naplněného na straně jedné bázní ze stávající situace, přesto však odhodlaného pokusit se zachránit svou rodinu před finančním krachem.

7.	Dazu Luise. [Der junge Ruhberg] <u>Christian! Christian!</u> Dazu Christian. [Der junge Ruhberg] <u>[Bin ich unglücklich? Bin ich es! Es ist dein letztes, nehme es, um dich ganz geplündert zu haben, nehme es, damit der Gedanke an deine herzliche Güte, mir Höllenmarter werde.] wo ich gehe und stehe.</u> ⁹⁸⁶	2 Uhren (<u>Luise</u>). ⁹⁸⁷
8.	Dazu Madam Ruhberg. Ritau.	Uhren (<u>Ritau</u>). ⁹⁸⁸
9.	Madam und der junge Ruhberg. [Madam Ruhberg] <u>[O Eduard, wenn dir mein Segen wert ist: Vergiß nie was dein Vater dir aufgeopfert hat! – gehorch ihm – er scheint dir wohl hart – er ist doch nur entschlossen – und ach] – die Notwendigkeit befiehlt es.</u> ⁹⁸⁹	
10.	Dazu Christian. [Der junge Ruhberg] <u>Ja, das will ich.</u>	
11.	Dazu der alte Ruhberg. [Der alte Ruhberg] <u>Nein mein Sohn, jetzt sage ich dir, gehe hin!</u> Dazu Christian.	

	Verbrechen aus Ehrsucht	Theater	Requisiten	Anmerkungen
	<i>Actus 3</i>			
1.	Christian. Dazu Sekretär. [Christian] <u>[Gut ist der Herr, darauf will ich leben und sterben, wenn er nur] aus dem verfluchten Hause bliebe!</u> ⁹⁹⁰	Zimmer des jungen Ruhbergs. ⁹⁹¹	Wanduhr. Papiere (<u>Christian</u>).⁹⁹² Tisch.	
2.	Dazu Haushofmeister.		Billet. (<u>Haushofmeister</u>). ⁹⁹³	

⁹⁸⁶ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 42, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁸⁷ K rekvizitám Louisiných hodinek, viz. text promluvy Louise a scénické poznámky (dle prvního mannheimského vydání s. 41): [Louise] Verzeih mich, unser Gespräch nahm zufällig die Wendung. Ich kam um, bin ich nicht eine Närrin, so wie du mich da ansiehst, fürchte ich, dich zu beleidigen. Ich kam um dich zu bitten (sie gibt ihm die beiden Uhren) nicht wegzugeben/[Louise] Odpuť mi, [že] náš rozhovor vzal takový obrat. Přišla jsem, nejsem blázen, jak se na mně díváš, bojím se, abych tě neurazila. Přišla jsem tě prosit (dává mu oboje své hodinky), aby ses jich nezbavoval.

⁹⁸⁸ K rekvizitě baronových hodinek v Thámově záznamu, viz. scénická poznámka o jednání barona Ritaua a jeho promluva k paní Ruhbergové, shodné v obou mannheimských vydáních: [Baron Ritau] (der sich ennuiert findet, sieht nach der Uhr) Apropos Madam, es ist noch früh, wir könnten noch vor der Toilette Zeit, eine ganze interessante Partie vingt et un haben/[Baron Ritau] (který se nudí, pohlédne na hodinky) Apropos Madam, je ještě brzy, mohli bychom si hodit jednu zajímavou partii jednadvacet/oko bere (česká modifikace karetní hry francouzského původu).

⁹⁸⁹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 46, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁹⁰ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 56, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁹¹ Vyobrazení jeviště se v první scéně třetího dějství v provedení knižecí společnosti shodovalo s Ifflandovými pokyny v obou mannheimských vydáních: Zimmer des jungen Ruhbergs/Pokoj mladého Ruhberga.

⁹⁹² K Christianovým rekvizitám nástěnných hodin a listů papíru/listin a jeho jevištnímu aranžmá, viz. scénické poznámky a replika Christiana z obou mannheimských vydání: Christian nimmt eine Wanduhr herunter, als er eben damit abgehen, will kommt der Sekretär Ahlden/Christian sundá nástěnné hodiny, právě, když chce odejít, přichází sekretář Ahlden, resp. [Christian] Sehen sie nur, da wird ein Stück nach dem anderen fortgetragen (zeigt ihm die Papiere). Da, haben sie die Güte, sehen sie das einmal nach/[Christian] Vidíte, jeden kus [list papíru] po druhém bude odnesen (ukazuje mu papíry). Tady, buďte tak laskav, podívejte se na to.

⁹⁹³ Stran rekvizity lístku o návštěvě mladého Ruhberga u sekretáře Ahldena, viz. text hofmistrovky promluvy, adresované Christianovi v obou mannheimských vydáních: So sei er so gut, ihm das Billet einzuhändigen/Byl tak dobrý, doručil mu (mladému Ruhbergovi) lístek.

3.	Christian. <u>[Er wird ihr es so nie sagen,] wo ihn der Schuh drückt! –⁹⁹⁴</u>			Spielkarten (<u>Der junge Ruhberg</u>). ⁹⁹⁶
strana 68 Scena [4]	Dazu der junge Ruhberg. Ritau. <u>[Der junge Ruhberg] [Ja, das ist böse –] das ist schrecklich!⁹⁹⁵</u>			
5.	Dazu Gerichtsdienier. <u>[Der junge Ruhberg] [Hm! Hören Sie, mir ist wunderbar bei dem Dinge zu Mute, ich bin –] in einer recht mörderlichen Stimmung.⁹⁹⁷</u>			Schrift. (<u>Gerichtsdienier</u>). ⁹⁹⁸
6.	Dazu Salomon. <u>[Salomon] [Nu,] ich muss Resolution haben?⁹⁹⁹</u>			
7.	Dazu Haushofmeister. <u>(Christian ab. Gleich wieder zurück.)¹⁰⁰⁰</u>			
8.	Ritau. Haushofmeister. <u>[Ritau] [Er weiß wohl nicht mein guter Alter – ob sein Herr jetzt] bei dem Fräulein Kanenstein ist.¹⁰⁰¹</u> Der junge Ruhberg zurück. ¹⁰⁰² <u>[Haushofmeister] [Ja, ich bin ein alter Knabe, aber, was die Treue importiert,] da tut mir es keiner gleich.¹⁰⁰³</u>			
9.	Dazu Sekretär. ¹⁰⁰⁴			
	<i>Actus 4</i>			
1.	Der alte Ruhberg.	Zimmer des alten Ruhberg. ¹⁰⁰⁵		Portefeuille mit Zeitungen. (<u>Der junge Ruhberg</u>).

⁹⁹⁴ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 58, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁹⁵ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 59, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁹⁶ Viz. scénická poznámka, vč. jevištního chování mladého Ruhberga, shodná v obou mannheimských vydáních, [Ruhberg Sohn] der sich gleich Anfangs in stummer Verzweiflung gesetzt hat, beschäftigt sich, ohne darauf zu achten, mit einem Spielkarten/[Mladý Ruhberg] se v němém zoufalství ihned posadí, zabývá se, aniž by tomu věnoval pozornost, hracími kartami.

⁹⁹⁷ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 64, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

⁹⁹⁸ K rekvizitě soudního spisu v provedení knížecí společnosti, viz. text promluvy soudního sluhu (Gerichtsdienier), vč. jevištního aranžmá této postavy a mladého Ruhberga a scénická poznámka k Ruhbergově jednání, shodné v obou mannheimských vydáních: [Gerichtsdienier] Stelle er ihm dies zu (ab)/[Soudní sluha] Toto mu odevzdejte (odchází pryč), [Ruhberg Sohn] (nachdem er gelesen) Teufel und alle Wetter!/[Mladý Ruhberg] (po přečtení) Všehoschopný ďábel!

⁹⁹⁹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 65, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰⁰⁰ K jevištnímu pohybu Christiana v provedení knížecí společnosti, viz. text jeho promluvy, promluvy mladého Ruhberga a barona Ritau a scénická poznámka k Christianově jednání v mannheimských vydáních: [Christian] Was befehlen Sie? [Ruhberg Sohn] (ängstlich) Ich will Herr Baron, sie gehen gleich zu dem Fräulein, [Baron Ritau] Ja, wenn nur, [Ruhberg Sohn] Christian, frag doch meinen Vater, ob, ob Nachmittag bei der Justizsession ist? [Christian] (ab)/[Christian] Co přikazujete? [Mladý Ruhberg] (ustrášeně) Pane barone, jděte ihned ke slečně, [Baron Ritau] Ano, kdyby jen, [Mladý Ruhberg] Christiane, zeptej se mého otce, jestli, jestli je odpoledne na zasedání soudu. [Christian] ab/[Christian] [odchází] pryč.

¹⁰⁰¹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 67, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. Thám zaznamenává nikoliv závěrečnou promluvu barona Ritaua, jak je ve *Scenarien-Buch* většinou obvyklé, ale jednalo se o promluvu upozorňující, že po jejím zaznění vstoupí mladý Ruhberg na jeviště, viz. scénické poznámky a text Ruhbergovy repliky v obou mannheimských vydáních: Ruhberg Sohn bald wieder zurückkommen/Mladý Ruhberg brzy znovu zpátky/[Ruhberg Sohn] (tritt hastig ein) Herr Baron/[Mladý Ruhberg] (rychle vstoupí) Pane barone.

¹⁰⁰² Viz. pozn. č. 909.

¹⁰⁰³ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 69, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰⁰⁴ Z porovnání Thámova rukopisu a obou mannheimských vydání Ifflandovy hry vyplývá, že z provedení divadelní společnosti knížete z Anhalt-Köthenu mohl být v závěru třetího dějství vypuštěn devátý výstup, kdy se na jeviště opět vrací mladý Ruhberg a desátý výstup, který tvoří pouze monolog mladého Ruhberga, čímž na osmý výstup navázal v devátém výstupu příchod postavy sekretáře Ahldena, jenž je v obou tiscích posledním, jedenáctým výstupem třetího aktu.

¹⁰⁰⁵ Třebaže mannheimská vydání nesdělují jasnou informaci stran zasazení první scény čtvrtého dějství do pokoje starého Ruhberga, cosi o scénickém ztvárnění Ruhbergova pokoje vypovídá scénická poznámka o jevištním aranžmá a chování starého Ruhberga: [Ruhberg Vater] ist schon auf der Bühne er sitzt und liest, sieht nach der Uhr/[Starý Ruhberg] je už na jevišti, sedí a čte, podívá se na hodinky.

	(Klingelt.) ¹⁰⁰⁶ Dazu Christian. (Christian ab.)		Klingel am Tisch und Schriften. Uhr (Der alte Ruhberg). ¹⁰⁰⁷	
2.	Dazu Madam Ruhberg. [Madam Ruhberg] [Werden sie Kummer an mir gewahr] – ach! – so gilt es nur mir! ¹⁰⁰⁸			
3.	Dazu Oberzahlkommissär. Sekretär. Luise.			

	Verbrechen aus Ehrsucht	Theater	Requisiten	Anmerkungen
4.	Madam Ruhberg. Luise. Sekretär. [Madam Ruhberg] [Nicht wahr] – sie können nichts sagen. ¹⁰⁰⁹ (Luise zurück.) ¹⁰¹⁰			
5.	[Sekretär] [Sein sie gewiss, die Taten des Mannes, werden die Verirrungen] des Jünglings verdunkeln. ¹⁰¹¹ Dazu der junge Ruhberg. [Sekretär] [Wenn er seinen Dienst getan hat,] scheint er ganz ein anderer Mensch. ¹⁰¹²			
6.	Dazu Hofrat. Hofrätin. + ¹⁰¹³ [Hofrat und Hofrätin] <u>Wer ruft?</u>			+ Hofrat. Er ist als unbeständiger Gesellschafter bekannt. (Von innen wird stark geklingelt.)
7.	Dazu Oberzahlkommissär. [Oberzahlkommissär] [Das frag ich sie, die weiß,] was im Hause vorging außer dem Hause aufging. ¹⁰¹⁴			

¹⁰⁰⁶ Viz. scénická poznámka v obou mannheimských vydáních (dle prvního, s. 81): [Ruhberg Vater] klingelt/[Starý Ruhberg] zvoní.

¹⁰⁰⁷ Viz. pozn. č. 914.

¹⁰⁰⁸ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 83, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰⁰⁹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 97, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰¹⁰ Thám do *Scenarien-Buch* poznamenal repliku Madam Ruhbergové ze čtvrtého výstupu jako upozornění, že po jejím zaznění se na jeviště znovu vrací Louise, viz. scénická poznámka obou mannheimských vydání: Louise (kommt wieder)/Louise znovu přichází.

¹⁰¹¹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 97, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰¹² Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 100, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰¹³ Thám svým zápisem odkazu do poznámkového sloupce upozorňuje na okamžik, kdy dojde k silnému/pronikavému zazvonění a také, že se toto zazvonění uskuteční po vyslovení výše zaznamenané repliky dvorního rady, viz. stejná scénická poznámka v obou mannheimských vydáních: Von innen wird etliche mal geklingelt/Zevniř se ozve několikeré zazvonění. V provedení knížecí společnosti mohlo vyobrazení pokoje starého Ruhberga znovu zahrnovat kabinet, jednalo se tak o stále stejné pojetí (členění) scény, jak jej Thám zaznamenal již na počátku představení, tj. se dvěma postranními dveřmi/vchody (možná v tomto případě jen s jedněmi postranními dveřmi) a s jedněmi dveřmi uprostřed.

¹⁰¹⁴ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 104, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

8.	Dazu Sekretär. [Oberzahlkommissär] <u>[Aber meinen letzten Heller vermache ich] für deine Versorgung im Zuchthause. Mörder!</u> ¹⁰¹⁵		
9.	Dazu der alte Ruhberg. Hofrat.		Schlafrock. Mütze. Pantoffeln <u>(Der alte Ruhberg)</u> . ¹⁰¹⁶
1.	Christian. Luise. ¹⁰¹⁷ [Christian] <u>[Dass ich das] in dem Hause noch erleben muss!</u> ¹⁰¹⁸	Bleibt. ¹⁰¹⁹	Koffer mit Kleidern. ¹⁰²⁰
2.	Dazu der junge Ruhberg. [Der junge Ruhberg] <u>[Ich muß ihn sprechen – ich kann es] nicht länger aushalten – ich muß –</u> ¹⁰²¹		
3.	Dazu Ritau. [Der junge Ruhberg] <u>Rache! Rache!</u>		20 Louisd'or im Papier. Wechsel. Geschriebenes Billet, pag. 107 <u>(Ritau)</u> . ¹⁰²²
4.	Dazu Madam Ruhberg.		

¹⁰¹⁵ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 110, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. Thám tuto komisařovu promluvu zapsal zřejmě především jako upozornění, že po jejím vyslovení komisař odejde z jeviště, viz. scénická poznámka v obou mannheimských tiscích: [Oberzahlkommissär] reißt sich los und geht/[Komisař] vytrhne se a jde.

¹⁰¹⁶ Při srovnání Thámova rukopisu a tištěných vydání se u rekvizit noční košile, čapky [na spaní] a pantoflí pravděpodobně jednalo o původní záměr knížecí společnosti, viz. scénická poznámka mannheimských vydání ke stavu Ruhbergerova oblečení a jevištním pohybu: [Ruhberg Vater] ist entkleidet, vom Doktor geführt tritt in die Türe/[Starý Ruhberg] je svlečený, do dveří jej vede doktor. Postava doktora se ve *Scenarien-Buch* neobjevuje, lze se domnívat, že byla z provedení knížecí společnosti vypuštěna.

¹⁰¹⁷ Z porovnání Thámova rukopisného záznamu a obou mannheimských vydání je zjevné, že v divadelním ztvárnění hry knížecí společností došlo k vypuštění prvního výstupu pátého dějství, které započalo až druhým výstupem Christiana a Louise.

¹⁰¹⁸ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 116, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. Z významového hlediska vyjadřuje Christianova replika jeho zhodnocení aktuálního stavu doposud se odehrávajících událostí, jež průběžně posouvaly hranici toho, co je vůbec možné zažít a co ještě bude možné zažít. Jde o nemilosrdné vymknutí se života z každodennosti svého plynutí, o převrácení věcí, které už nikdy nebudou jako dřív.

¹⁰¹⁹ Provedení pátého dějství bylo v představení knížecí společnosti ve shodě s tištěným vydáním soustředěno do pokoje starého Ruhberga, viz. stejná scénická poznámka v obou mannheimských tiscích: Zimmer des alten Ruhbergs.

¹⁰²⁰ Viz. shodná scénická poznámka v obou mannheimských vydáních Ifflandovy hry, vč. připojeného umístění rekvizit na jevišti a scénického aranžmá/pohybu postav, přizpůsobené však skutečnosti Thámova vypuštění prvního výstupu pátého dějství, tzn., že je obsah této poznámky stran jevištního pohybu/aranžmá možné vztáhnout na postavu Louise: Im Hintergrunde steht ein Koffer, bald gepackt, einige Kleider hängen auf Stühlen, Louise kommt heraus und führt sich vor/V pozadí [jeviště] stojí napůl zabalovaný kufr, několik kusů oblečení leží na židlích, Louise vychází ven [z kabinetu svého otce, Ruhberga] a předvádí se. V provedení knížecí společnosti byla scéna patrně stále tvořena kromě hlavního vchodu také dveřmi/vchody, které vedly do soukromých kabinetů/prostor, tzn., že i v pátém dějství zřejmě sestávala ze středového vchodu a jednoho nebo dvou vchodů postranních, jimiž se do těchto prostorů vcházelo.

¹⁰²¹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 119, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. Smysl Thámova zápisu této koncové repliky mladého Ruhberga spočíval pravděpodobně v pokynu, že po jejím vyslovení tato postava odchází do kabinetu, tj. nejspíš do postranních dveří, viz. identická scénická poznámka obou mannheimských vydání: [Ruhberg Sohn] geht hin, aby se počátkem třetího výstupu znovu vrátila zpět na jeviště, viz. scénická poznámka: [Ruhberg Sohn] kehrt zurück a text promluvy mladého Ruhberga, určené příchozímu baronu Ritauovi: Ha, endlich, endlich! Christian lass uns allein/No, konečně, konečně! Christiane, nech nás o samotě.

¹⁰²² Rekvizity barona Ritaua odpovídaly v provedení knížecí společnosti autorovým pokynům z obou mannheimských vydání, viz. texty promluv a scénické poznámky rovněž k jevištnímu jednání postav: [Baron Ritau] Auch hat sie hier diesen Wechsel von 50 Rthlr an eine alte Wittve bezahlt, welche sich dort im Hause sehr insolent aufführte (er will Ruhberg den Wechsel übergeben, dieser ohne ihn zu nehmen, hört ihm erstarrt zu). Beste Freund, ich leide für Sie/[Baron Ritau] Zde mají také [mladý Ruhberg] zaplatit jedné vdově, která se tam v domě velmi drze uvedla, směnku na padesát říšských tolarů (chce mladému Ruhbergovi směnku předat, ten, aniž by ji vzal ho strnule poslouchá). Nejlepší příteli, trpím pro Vás/soucítím s Vámi, resp. [Baron Ritau] Hier dieses Billet. Der Herr Baron von Ritau hat mir. O, lesen Sie, lesen Sie weiter/[Baron Ritau] Zde tento lístek. Pan baron von Ritau mi. Ó čtěte, čtěte dál. [Ruhberg Sohn] (der auf das Papier sieht und es nimmt) 20 Louisdor? Mir? Mir 20 Louisdor?/[Mladý Ruhberg] (pohlédne na papír a vezme jej) 20 louisdorů/20 zlatých? Pro mne? Pro mne 20 louisdorů/pro mne 20 zlatých? Thámův zápis, odkazující u rekvizity psaného lístku na s. 107 se shoduje s číslem strany druhého mannheimského vydání Ifflandovy *Verbrechen aus Ehrsucht* z r. 1787. Je tedy možné, že Thám mohl při svém záznamu divadelního pojetí do *Scenarien-Buch* s tímto exemplářem pracovat.

5.	Madam Ruhberg. Der junge Ruhberg. [Der junge Ruhberg] <u>Schändlich, fürchterlich!</u> ¹⁰²³			
	Verbrechen aus Ehrsucht	Theater	Requisiten	Anmerkungen
6.	Dazu Luise. [Madam Ruhberg] <u>[Der letzte Streich] – das vollendet!</u> ¹⁰²⁴			
7.	Dazu Fiskal.			
[8.] strana 70 Scena	[Madam Ruhberg] <u>Kommen sie!</u>			
9.	Dazu Sekretär. [Sekretär] <u>[Trösten soll ich dich, und habe selbst] keinen Trost als Verzweiflung.</u> ¹⁰²⁵			
10.	Dazu Luise. + ¹⁰²⁶ [Sekretär] <u>[Keine Aussicht – gar keine] – unmenschlicher Vater, du stürzest sie.</u> ¹⁰²⁷ Dazu Christian. (Christian ab.) Dazu Luise.			+ Luise. <u>Eduard wage ich keine Minute zu verlassen.</u> (Stark geklingelt.)
11.	Christian. <u>[Wer weiß, wo du noch hinkommst? Wer dich auch auspackt, so redlich meint er es wahrlich nicht mit meinem] unglücklichen Herrn – als ich.</u> ¹⁰²⁸			

¹⁰²³ V provedení knížecí společnosti došlo podle srovnání Thámova manuskriptu a obou mannheimských vydání ke sloučení pátého a šestého výstupu. Thámův záznam posledních replik zvolání mladého Ruhberga Rache! Rache!/Pomsta! Pomsta! ve třetím výstupu a paní Rubergové Schändlich, fürchterlich!/Ostudné, strašlivé! v pátém výstupu měly patrně svou naléhavostí sloužit jako orientační body v závěru těchto výstupů, následovaných příchodem jiné postavy na jeviště a její promluvou, viz. shodné texty promluv a scénická poznámka obou mannheimských vydání. Po volání Pomsta! Pomsta mladého Ruhberga přichází na scénu paní Ruhbergová: [Madam Ruhberg] Was geht hier vor? Ah, Herr Baron [Ritau]. [Baron Ritau] Madam, ich übergebe Ihnen hier Ihren Sohn/[Paní Ruhbergová] Co se tu děje? Ach, pan baron [Ritau]. [Baron Ritau] Paní, předávám jí (Vám) jejího (Vašeho) syna. Po replice mladého Ruhberga Ostudné, strašlivé, vstoupila na scénu z kabinetu, tj. v provedení knížecí společnosti zřejmě z postranních dveří Louise, viz. scénická poznámka: [Louise] aus dem Kabinett kommend/[Louise] přicházející z kabinetu.

¹⁰²⁴ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 126, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. Tato Thámem zapsaná replika paní Ruhbergové mohla být upozorněním na promluvu této postavy jakožto kontrastního projevu k dosavadnímu mlčení Ruhbergové, což vyjadřují její slova: Poslední kousek. To se podařilo, neboť lakonicky hodnotí vzniklou situaci, viz. scénická poznámka k chování či hereckému výrazu paní Ruhbergové v obou mannheimských vydáních: Man sieht ihr während dieser Szene, stumme Verzweiflung an, ahndet einen großen Entschluß/Během této scény lze na ní spatřit němé zoufalství/beznaděj, trestající velké odhodlání.

¹⁰²⁵ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 133, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰²⁶ Thámův zápis signalizuje v poznámkovém sloupci upozornění na silné/pronikavé zazvonění poté, co Louise pronese výše zaznamenanou repliku, viz. text promluvy Louise a scénická poznámka v obou mannheimských vydáních: [Louise] Eduard wage ich keine Minute zu verlassen (im Kabinett des alten Ruhbergs wird geklingelt) Mein Vater ruft. / [Louise] neodvažuji se Eduarda [mladého Ruhberga, Louisina bratra] ani na minutu opustit (v kabinetu starého Ruhberga se ozve zazvonění) Můj otec volá.

¹⁰²⁷ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 133, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰²⁸ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 135, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. V provedení knížecí společnosti patrně provázelo tento Christianův monolog balení a zamykání kufru mladého Ruhberga, na které Thám mohl do *Scenarien-Buch* poznamenanou replikou také upozorňovat, viz. scénická poznámka pouze v prvním mannheimském vydání: [Christian] schließt den Koffer zu/[Christian] zamkne kufr.

12.	Dazu junge Ruhberg. [Der junge Ruhberg] [Er wird kommen. In diesem Leben habe ich keinen] solchen Augenblick mehr zu gewarten. Er kommt! ¹⁰²⁹	Schlüssel (Der junge Ruhberg). ¹⁰³⁰
13.	Dazu der alte Ruhberg. [Der junge Ruhberg] [Vater, mein Vater!] – zu Hilfe! ¹⁰³¹	Geldbeutel. (Der alte Ruhberg). ¹⁰³²
14.	Dazu Luise. [Der junge Ruhberg] [O Gott, du gabst ihm dies Leben nicht wieder, um ihn] in Schande sterben zu lassen. ¹⁰³³	

15. Dazu Madam Ruhberg. Sekretär. Oberzahlkommissär. Goldstücke. (Oberzahlkommissär).¹⁰³⁴

	Was seyn soll, schickt sich wohl ¹⁰³⁵	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena	Actus I ¹⁰³⁶			
1.	Josephine.	Zimmer mit Fenstern und doppelten Seitentüren. ¹⁰³⁷		

¹⁰²⁹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 136, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787. Z porovnání Thámova rukopisu a obou mannheimských vydání vyplývá, že z divadelního provedení knižecí společnosti byl vypuštěn monolog postavy doktora z dvanáctého výstupu, je tedy otázka, zda tato postava v Ifflandově hře vůbec účinkovala. Dialog mezi mladým Ruhbergem a Christianem ve dvanáctém výstupu tak nejspíš probíhal bez doktorovy účasti a mohl být zahájen podle obou mannheimských vydání Christianovou replikou: Ihr Herr Vater wird gleich hier sein/Váš pan otec tady hned bude, po níž následovalo Christianovo předání klíče od kufru jeho pánovi, mladému Ruhbergovi.

¹⁰³⁰ Viz. totožná scénická poznámka a replika Christiana v obou mannheimských vydáních: [Christian] (zieht den Schlüssel vom Koffer) Da mein Herr/[Christian] (vytáhne z kufru klíč) Tady můj pane.

¹⁰³¹ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 140, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰³² K rekvizitě váčku/měšce s penězi starého Ruhberg v provedení knižecí společnosti, viz. text jeho promluvy určené mladému Ruhbergovi, shodně v obou mannheimských vydáních Ifflandovy hry: Deine Sachen sind gepackt. Nimm die Post, in zwölf Stunden bist du über die Grenze. Hier nimm dies Geld. Es ist mein letztes. Und nun, geh, komm nie wieder hieher/Tvoje věci jsou sbalené. Sedni na poštovní dostavník (poštovní diligenci), za dvanáct hodin jsi za hranicemi. Zde vezmi tyto peníze. Jsou moje poslední. A teď, jdi a už se sem nikdy nevracej.

¹⁰³³ Doplněno podle prvního mannheimského vydání: A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 141, s přihlédnutím k druhému mannheimskému vydání Ch. F. Schwana a G. Ch. Götze z r. 1787.

¹⁰³⁴ Viz. scénická poznámka obou mannheimských vydání: [Oberzahlkommissär] wirft einen Geldsack hin und umarmt Louise/[Komisař] hodí váček/měšec s penězi a obejmě Louise.

¹⁰³⁵ Místo a datum premiéry tříaktové veselohry německého herce, dramatika a literáta Johanna Friedricha Jüngera *Was sein soll, schickt sich wohl* (Co má se stát, to stane se) nejsou známy. Autor vycházel z dramatického zpracování anglické básničky, dramatičky a spisovatelky Charlotte Lennox., podle téhož anglického námětu existuje také stejnojmenná hra o pěti dějstvích od Johanna Christiana Bocka.

Příběh se stal také předlohou pro hudebně-dramatická díla, např. zpěvohry *Was vermag ein Mädchen nicht* (*Co děvče nerado*), kterou na libreto Gustava Friedricha Wilhelma Großmanna zkomponoval Christian Gottlob Neeff. Libreto bylo vydáno 1789 v Braunschweigu.

Jüngerova hra vyšla 1803 u vídeňského vydavatele Johanna Baptista Wallishausera, v témže roce pak v bavorském Regensburgu ve vydavatelství a knihkupectví Johanna Leopolda Montaga a Johanna Leopolda Adama Weiße jako součást prvního svazku souborného vydání dramatikových her *J. F. Jüngers theatralischer Nachlaß* (Divadelní pozůstalost J. F. Jüngera).

Pravděpodobně nedošlo k pořízení překladu do českého jazyka.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805–1806 tento titul třikrát. Poprvé cca. po 2. 9. 1805 ve slezském Kališi během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. Pro účely tohoto představení pravděpodobně pořídil Václav Thám svůj záznam divadelního pojetí do *Scenarien-Buch*. Následovala dvě představení na domovské scéně zámeckého divadla ve Pštíně, 17. 12 1805 a 22. 1. 1806, při kterých soubor zřejmě z Thámova zápisu vycházel. Během pštinských repríz byla Jüngerova hra provozována společně s Kotzebuovou jednoaktovkou *Der Schauspieler wider Willen*. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové není prokázána.

Přítomnost Thámova záznamu Jüngerova dramatu ve *Scenarien-Buch* potvrzuje také zápis titulu ve znění: *Was seyn soll, schickt sich wohl* na s. 132 pod písmenem W v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných titulů, vč. připojeného odkazu na s. 70, kde jeho záznam v rukopisu začíná.

¹⁰³⁶ K porovnání rukopisného záznamu a tištěného vydání použito vídeňského tisku: J. F. Jünger: *Was sein soll, schickt sich wohl*. J. B. Wallishauser, Wien 1803, 68 s.

¹⁰³⁷ Neměnné vyobrazení scény pokoje s okny a dvěma postranními dveřmi/vchody se v představení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Körthenu zcela shodovalo s autorovými požadavky v tištěném vydání, viz. scénická poznámka Wallishauserova vídeňského tisku (s. [2]): Das Theater ist ein Zimmer mit Fenstern und doppelten Seitentüre, welches durch ganzen Stück bleibt/Scénou, která zůstává po celé představení [stejná] je pokoj s okny a dvěma postranními dveřmi.

<p>strana 71 Scena 3.</p>	<p>Da kommt jemand.¹⁰³⁸</p> <p>Dazu Rosalie. +¹⁰³⁹</p> <p>[Rosalie] <u>Ich habe meine Ursachen dazu.</u></p> <p>Dazu Assessor. [Assessor] <u>[O! Das Fräulein kann kühn auf Gerechtigkeit provozieren,] ohne nur das Mindeste zu wagen!</u>¹⁰⁴¹</p> <p>Dazu Fritz.</p> <p>4. Rosalie. Assessor. Josephine.</p> <p>5. Rosalie. Josephine. [Rosalie] <u>[Das streit ich ihm ab; er muss falsch gesehen haben; oder wenn er das nicht will, so geben wir's für einen Druckfehler aus: der Assessor hat mich umfassen wollen,] und hat dich erwischt.</u>¹⁰⁴²</p> <p>Dazu Bedienter. (Josephine ab.)</p> <p>6. Dazu der alte Meinhard. [Rosalie] <u>Ich bin ja ihre Tochter!</u></p> <p>7. Dazu Frau Starkin. (Frau Starkin ab.)</p> <p>8. Dazu Josephine.</p> <p style="text-align: center;">Actus 2</p>		<p>Große Glocke oder Mörser.¹⁰⁴⁰</p> <p>Kaffee für 2 Personen (Bedienter).¹⁰⁴³</p> <p>Geschriebenes Billett, pag. 24 (Josephine).¹⁰⁴⁴</p>	<p>+ Rosalie <u>[Weißt du, wie du aussiehst? Gerade wie das böse Gewissen,] das man auf der Tat ertappt.</u> (Es schlägt 6 Uhr.)</p>
-------------------------------	---	--	--	--

¹⁰³⁸ Thámův zápis repliky Josephine signalizuje vstup Rosalie na jeviště, jenž nastává poté, co Josephine tuto repliku vysloví, viz. promluva Josephine a scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 3): [Josephine] Da kommt jemand (Rosalie tritt herein) [Josephine] hast du mich nicht erschreckt/[Josephine] Někdo přichází (Rosalie vstoupí) [Josephine] Nemusíš být ze mě vystrašená.

¹⁰³⁹ Thámův záznam upozorňuje na odbíjení šesté hodiny, které započne poté, kdy Rosalie pronese Thámem do poznámkového sloupce zapsanou repliku, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 3): Es schlägt eine Uhr im Nebenzimmer sechs/Ve vedlejších pokoji hodiny odbíjejí šest.

¹⁰⁴⁰ Rekvizity velkého zvonu nebo moždíře patrně sloužily jako nástroj k odbíjení času, jenž mělo při pravděpodobné shodě provedení knižecí společnosti a tištěného vydání zaznít z vedlejšího pokoje, tj. za scénou.

¹⁰⁴¹ Doplněno podle: J. F. Jünger: *Was sein soll, schickt sich wohl*. J. B. Wallishauser, Wien 1803, s. 10.

¹⁰⁴² Doplněno podle: J. F. Jünger: *Was sein soll, schickt sich wohl*. J. B. Wallishauser, Wien 1803, s. 13. Zápis této promluvy Rosalie sloužil zřejmě především jako Thámovo upozornění, že po jejím vyslovení bude následovat příchod sluhy s kávou, viz. scénická poznámka a replika Rosalie ve Wallishauserově tisku (s. 13): Ein Bedienter bring Kaffee a [Rosalie obracející se ke sluhovi] Ist mein Vater schon auf/Už je můj otec vzhůru?

¹⁰⁴³ Viz. pozn. č. 950.

¹⁰⁴⁴ Viz. text promluvy a scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 24): [Josephine] Da sieh, das ist das letzte geheime Billett, das ich schreibe (sie gibt ihr ein Billett)/[Josephine] Tady podívej, to je poslední tajný lístek, který píšu (dává Rosalii lístek). Thámův odkaz ohledně rekvizity psaného lístku na s. 24 se shoduje s číslem strany ve Wallishauserově vídeňském tisku, je tedy možné, že mohl při svém záznamu Jüngerovy hry do *Scenarien-Buch* s tímto exemplářem pracovat.

1.	Fritz. Rosalie. [Rosalie] <u>[Und Josephine wird Augen machen, wenn er kommt;] denn die weiß kein Wort davon.</u>	Bleibt.	Zerrissenes Billett (Rosalie). ¹⁰⁴⁵
2.	Dazu Assessor.		
3.	Fritz. Assessor. [Assessor] <u>Das ist eine Gewissensfrage, Herr von Meinhard.</u>		

	Was seyn soll, schickt sich wohl	Theater	Requisiten	Anmerkungen
4.	Dazu Josephine.			
5.	Josephine. Assessor. [Josephine] <u>[Dem Himmel sei Dank,] so habe ich eine große Last vom Herzen.</u> ¹⁰⁴⁶			
6.	Dazu Frau Starkin. [Frau Starkin] <u>Der weicht und wankt nicht.</u>			
7.	Dazu Rosalie.			
8.	Rosalie. Josephine.			
strana 72				
Scena	<i>Actus 3</i>			
1.	Rosalie. Fritz. [Rosalie] <u>Kennst du ihn, diesen Fritz Meinhard?</u>	Bleibt.		
2.	Dazu Josephine.			
3.	Fritz. Josephine. [Josephine] <u>Aber was hab'ich gesagt!</u>			
4.	Dazu Assessor. Rosalie.			
5.	Rosalie. Assessor. [Assessor] <u>So muss ich sie nehmen.</u>			

¹⁰⁴⁵ K rekvizitě Rosaliina roztrhaného lístku, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 28): [Rosalie] zieht das zerrissene Billett aus der Tasche, legt die Blätter nebeneinander und gibt sie ihm/[Rosalie] vytáhne roztrhaný lístek z kapsy, položí jednotlivé části vedle sebe a dává je [Fritzi Meinhardovi, svému otci].

¹⁰⁴⁶ Doplněno podle: J. F. Jünger: *Was seyn soll, schickt sich wohl*. J. B. Wallishauser, Wien 1803, s. 40.

6.	Dazu der alte Meinhard. Fritz. Josephine. [Josephine] <u>[Wenn Sie befehlen,] so will ich sie holen. Da kommt sie eben!</u> ¹⁰⁴⁷			
----	--	--	--	--

7. Dazu Frau Starkin.

	Der Perückenstock ¹⁰⁴⁸	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena 1. ¹⁰⁴⁹	Hanne. ¹⁰⁵⁰ <u>ob sie gleich keine Mühle haben.</u> ¹⁰⁵³	Zimmer. ¹⁰⁵¹	Verschiedene Perückenstöcke mit allerlei Arten von Perücken und Taren. Mehrere Perückenmachergeräte. Puder. Mantel. Weiblicher Perückenstock. 2 Bücher. ¹⁰⁵² Geschriebenes im Buch. Puderbeutel (Carl). Kaffee für 1 Person (Hanne).	
2.	Dazu Carl.			

¹⁰⁴⁷ Doplněno podle: J. F. Jünger: *Was sein soll, schickt sich wohl*. J. B. Wallishauser, Wien 1803, s. 58. Při srovnání rukopisu a tištěného vydání upozorňuje Thámem zapsaná replika na herecký projev a jevištní pohyb Josephine a paní Starkinové, viz. text Josephininy promluvy a scénická poznámka Wallishauserova vídeňského tisku (s. 57-58): [Josephine] Wenn sie befehlen, so will ich sie holen? (sie geht zur Türe, Frau Starkin begegnet ihr) Da kommt sie eben/[Josephine] Když přikážou, tak ji přivedu (jde ke dveřím [v provedení knížecí společnosti zřejmě jedny z postranních dveří do kabinetu] potká ji) Tady zrovna přichází.

¹⁰⁴⁸ Premiéra jednoaktové veselohry *Der Perückenstock (Stojan na paruky)* německého herce, básníka, dramatika a libretisty Cäsara Maximiliana Heigela ml. se uskutečnila patrně kolem r. 1800 ve vídeňském dvorním divadle (Burgtheater), 1804-1805 následovaly tamtéž reprízy, střídavě hrané na obou jevištích dvorního divadla, v Burgtheateru a v Divadle u Korutanské brány (Kärntnertheater). Tiskem hra vyšla 1800 ve Vídni u J. B. Wallishausera, 1821 je její text obsažen v souborném svazku Heigelových menších dramatických prací *Dramatische Bagatellen von Cäsar Max Heigel*, vydaného Heinrichem Remigiusem Sauerländerem ve švýcarském Aarau.

Titul zřejmě nebyl přeložen do českého jazyka.

Podle Heigelova námětu vznikla počátkem 19. století hra Karla von Holteie *Die Nachschrift (Douška/Dodatek)*.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805–1806 tento kus pouze jednou, cca. po 2. 9. 1805 ve slezském Kališi během okružní cesty souboru městy pruské části Slezska. K tomuto provedení patrně pořídil Václav Thám záznam divadelního pojetí do *Scenarien-Buch*. Herecká participace Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není doložena.

O přítomnosti titulu ve *Scenarien-Buch* svědčí zápis názvu díla ve znění *Perückenstock* na s. 131 pod písmenem P v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných titulů, vč. připojeného odkazu na s. 72, kde jeho záznam v rukopisu začíná.

¹⁰⁴⁹ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito výboru z Heigelovy dramatické tvorby: C. M. Heigel: *Dramatische Bagatellen*. H. R. Sauerländer, Aarau 1821, 227 s.

¹⁰⁵⁰ Ze srovnání Thámovy zápisu do *Scenarien-Buch* a Sauerländerova tisku rezultuje zásadní vzájemná odchylka obou těchto zdrojů. Thámův záznam sice zachovává Heigelův výchozí jednoaktový koncept se třemi jednajícími postavami, ale volí u nich zcela odlišná jména, parukářovu ženu pojmenovává Hanne namísto Rosy v Sauerländerově tištěném vydání, její muž, parukář Anton Kranz má v Thámově zápisu jméno Carl a jinak je tomu u třetí postavy, Thámem anonymně pojmenované Fremder (Cizinec) na rozdíl od Sauerländerova tisku, který udává jméno Herr von Blüten. Zmíněný Thámův rozpor v personáliích Heigelovy jednoaktovky nedochází souladu ani se jmény ve shora uvedené von Holteiově hře *Die Nachschrift*, jejíž premiéra se však konala až po r. 1806, tj. po rozpuštění divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu. Je tudíž možné se hypoteticky domnívat, že Thám při svém zápisu divadelního pojetí Heigelovy *Der Perückenstock* do *Scenarien-Buch* mohl vytvořit jakousi vlastní verzi Heigelova dramatu. Tuto skutečnost potvrzuje také to, že obsah Thámem poznamenaných replik postav se v rukopisu se zněním Heigelovy hry v Sauerländerově tištěném vydání neshoduje, vesměs identické je pouze vyobrazení scény, vybavení a rekvizity v pokoji parukářova bytu.

¹⁰⁵¹ Viz. scénická poznámka Sauerländerova tisku (s. [4]: Der Schauplatz ist ein Zimmer/Dějištěm je pokoj).

¹⁰⁵² Viz. scénická poznámka Sauerländerova tisku (s. [4]): Eine Menge Perückenstöcke mit Perücken von allen Sorten stehen umher, auf dem Fenster steht gleichfalls ein weibliches Brustbild als Perückenstock, sehr schön gemalt, mit einer modernen Coeffure, auf einem Tisch liegt eine Gitarre, und eine Kleiderbürste/Kolem stojí množství stojanů na paruky všech druhů, na okně jako stojan na paruky stojí krásně vymalovaná ženská podobizna s moderním účesem, na stole leží kytara a malý kartáč na šaty.

¹⁰⁵³ Thámem zapsaná replika Hanne se v monologu Rosy v prvním výstupu Sauerländerova vydání nenachází.

3.	Carl. ¹⁰⁵⁴ <u>majestätisch und erhaben.</u> ¹⁰⁵⁵			
4.	Dazu Hanne.			
5.	Hanne. <u>er steht noch immer da.</u> ¹⁰⁵⁶			
6.	Dazu Carl.			
7.	Hanne. <u>ich höre ihn schon aus dem Flur.</u> ¹⁰⁵⁷			
8.	Dazu Fremder. <u>aus ihren schönen Händen zu erhalten.</u> ¹⁰⁵⁸			
9.	Dazu Carl.			
10.	Hanne, Carl.			

	Roths Käppchen ¹⁰⁵⁹	Theater	Requisiten	Anmerkungen
	Plesse d[en] 28. [10.] [1]805 ¹⁰⁶⁰			

¹⁰⁵⁴ Thám ve svém záznamu do *Scenarien-Buch* nečísloval pouze pořadí jednotlivých výstupů, ale také repliky postav a reakce na tyto repliky během probíhajícího děje.

¹⁰⁵⁵ Pokud by Thám pracoval s dramaturgickým konceptem Heigelovy hry a změnil text, mohlo by se jednat o Carlův monolog k Hanne (v Sauerländerově vydání o monolog Antona Kranze k Rose) ze třetího výstupu. Thámem zapsané Carlově replice by mohl v Sauerländerově tisku odpovídat text Kranzovy promluvy z tohoto monologu o výsadnosti parukářské profese (s. 9): [Anton Kranz] Meinen Stand zu verachten, den ersten Stand in der Welt. Ja, ja, den ersten Stand in der Welt. Denn, was sind alle Menschen ohne Friseurs?/[Anton Kranz] Opořovat můj stavem, prvním stavem ve světě? Ano, ano, prvním stavem ve světě. Neboť, co jsou lidé bez kadeřníka?

¹⁰⁵⁶ Thámem zaznamenaná replika Hanne se v Sauerländerově tištěném vydání nenalézá, při Thámově zachovaném konceptu Heigelovy hry by jí však mohl odpovídat text monologu Rose ze třetího výstupu (s. 16-17): [Rose] O weh! Da steht der junge Mensch wahrhaftig noch wie angenagelt. Er sieht wieder herauf. Er ist ein hübscher Junge, und so elegant, er muß vornehmen sein, vielleicht ein Baron/[Rose] Ó běda! Ten mladý člověk stojí opravdu jako přibitý. Znovu vzhlédl [do okna, za kterým stojí Rose]. Je to půvabný mladík, a tak elegantní, musí být vznešený, snad nějaký baron.

¹⁰⁵⁷ Pokud provedení knižecí společnosti formálně vycházelo z Heigelovy hry, mohla by být v souladu s Thámem zapsanou replikou Hanne promluva a scénická poznámka stran chování a jevištního pohybu Rose ke vstupu von Blütena (ve *Scenarien-Buch* Cizince [Fremder]) do domu, kde žijí Hanne a Carl, viz. Sauerländerovo tištěné vydání (s. 17): [Rosa] Wahrhaftig, er lächelt, er winkt, er geht auf das Haus zu. O du mein Gott! (läuft vom Fenster weg, erhascht in der Angst eine Perücke, die sie zaust, und singt mit zitternder Stimme)/[Rosa] Opravdu, on se směje, mává, jde do domu. Ó můj Bože! (odběhne od okna, ve strachu chytí jednu paruku, kterou cuchá, a zpívá třesoucím se hlasem).

¹⁰⁵⁸ Thámem zapsané replice Cizince (v tištěném vydání Barona von Blütena) mohl odpovídat např. text von Blütenových promluv, určených Rose ze čtvrtého výstupu Sauerländerova tisku (s. 18-19): [von Blüten] Auf ihrem Gesichte malt sich so viele himmlische Güte, daß ich es wagte/[von Blüten] Na jejich tváři se zračí tolik nebeské dobroty, resp. Von ihrer Sanftmut darf ich Nachsicht hoffen/[von Blüten] Z jejich mírností smím doufat ve shovívavost.

¹⁰⁵⁹ Zpěvohra Carla Ditterse von Dittersdorfa *Das rote Käppchen* (Červená karkulka), vytvořená na skladatelovo libreto byla poprvé uvedena 1788 ve vídeňském dvorním divadle na scéně Divadla u Korutanské brány (Kärntnertortheater), v témže roce vyšlo ve Vídni libreto tiskem. Předlohou se autorovi stalo libreto Filippa Livignioho k opeře Domenica Cimarosy *Gianni e Bernardone* (Gianni a Bernardone), vycházející z Boccacciova *Dekameronu*. Zatímco Ditters původně rozdělil zpěvohru do tří dějství, 1791 text přepracoval německý literát a švagr Johanna Wolfganga Goetha Christian Andreas Vulpius, který libreto zredukoval do dvou dějství a v této podobě byla Dittersova zpěvohra provedena 7. 6. 1791 na jevišti výmarského dvorního divadla (Hoftheater). Vulpiusova libretistická verze vyšla 1792 ve Výmaru tiskem v nakladatelství Johanna Wilhelma Hoffmanna.

Dittersovo libreto ani Vulpiusova verze nebyly pravděpodobně přeloženy do českého jazyka.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla Dittersovu zpěvohru *Das rote Käppchen* pouze jednou, cca. po 28. 11. 1805 v zámeckém divadle ve Pštíně. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové není u tohoto provedení doložena.

Přítomnost Thámovy záznamu ve *Scenarien-Buch* dokládá také zápis názvu díla ve tvaru *Roths Käppchen* na s. 131 pod písmenem R v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu, s připojeným odkazem na s. 73, na níž záznam v rukopisu začíná.

¹⁰⁶⁰ Začátek představení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu na jevišti zámeckého divadla ve Pštíně.

Scena	Actus I ¹⁰⁶¹		
1.	Hedwig. Frau Sander. Schulze. ¹⁰⁶²	Freier Platz im Dorfe, auf einer Seite das Schloss, auf der andere das Scholzens Haus. Mitten ein Brunn mir einer Ziehstange und Eimer daran. Schemel. ¹⁰⁶⁴	Strickerei (Hedwig). Nähzeug (Frau Sander). ¹⁰⁶⁵
	Quartetto.		
2.	Dazu Herr Sander. ¹⁰⁶³ Dazu Felsenburg. 2 Soldaten.		Offiziersdegen (Felsenburg). ¹⁰⁶⁶ 2 Säbeln (Soldaten). ¹⁰⁶⁷ Riehflaschel (Felsenburg). ¹⁰⁶⁸
3.	Schulze. Herr Sander.		
	Aria. (Herr Sander).		
4.	Schulze. <u>anblecken und anbelln.</u> Dazu Felsenburg. Soldaten. Frau Sander.		
	Aria. (Felsenburg).		
5.	Schulze. Frau Sander.		
6.	Frau Sander.		
	Aria. (Frau Sander). (Ab.)		
7.	Emmerich. Karoline.		Husarensäbel und Taschen. Hut. Zischen (Emmerich). ¹⁰⁶⁹
	Aria. (Emmerich).		
8.	Dazu Herr und Frau Sander.		
	Quartetto.		
9.	Karoline. Frau Sander.		
	Aria. (Karoline). ¹⁰⁷⁰ (Alle ab.)		
10.	Hedwig.		
	Aria. (Hedwig).		
11.	Dazu Felsenburg. <u>noch gegen niemand beklagt.</u> ¹⁰⁷¹ Dazu Schulze. ¹⁰⁷²		

¹⁰⁶¹ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito kvůli nenalezení prvního vídeňského vydání Dittersova libreta a z důvodu Thámova rozvržení záznamu díla k provedení knížecí společnosti do dvou dějství, jenž se formálně shodovalo s Vulpiusovou verzí, tisku Hoffmannova výmarského vydání: C. Ditters von Dittersdorf: *Das rothe Käppchen*. J. W. Hoffmann, Weimar 1792, 88 s.

¹⁰⁶² Je otázka, zda představení knížecí společnosti zahájila předehra, kterou Dittersova zpěvohra *Das rothe Käppchen* obsahuje. Thám tuto skutečnost do *Scenarien-Buch* zápisem obvyklého výrazu *Introductio* nepoznamenal.

¹⁰⁶³ Po doznění úvodního kvartetu děj pokračoval v provedení knížecí společnosti činoherním dialogem, který zahájila svým příchodem postava rychtáře Sandera, viz. scénická poznámka a text vstupní promluvy Vulpiusova libreta v Hoffmannově výmarském tisku (s. 8): [Sander] (kommt) Was ist das? Welch ein Lärmen!/[Sander] (přichází) Co je to? Jaký hluk!

¹⁰⁶⁴ Vyobrazení scény a její členění se v celém představení vesměs shodovalo s požadavky Hoffmannova výmarského tisku Vulpiusova libreta, viz. scénická poznámka (s. [7]): Freier Dorfplatz. Auf der einen Seite das herrschaftliche Schloß, auf der anderen die Wohnung des Schulzens. Im Hintergrunde ein Ziehbrunnen mit einem Eimer/Volné vesnické prostranství. Po jedné straně panský zámek, naproti rychtářův dům. V pozadí studna s rumpálem a vědrem.

¹⁰⁶⁵ Shoda v použitých rekvizitách pletení a šití u postav Hedwig a paní Sanderové, viz. scénická poznámka Hoffmannova tisku (s. [7], vč. doplněného jevištního pohybu, oblečení a chování postav rychtáře Hanse Christopha Nitsche a zámeckého kastelána Sandera: Hedwig sitzt vor dem Haustür und näht, Mariane [Sanderová] sitzt mit dem Strickstrumpfe neben ihr. Hans mit Hut und Stock geht verdrüsslich auf und ab, Sander kommt nachher mit Hut und Stock vom Felde/Hedwig sedí před domovními dveřmi [před rychtářovým domem] a šije, Mariane Sanderová sedí vedle ní a plete ponožky. Hans s kloboukem a holí chodí nevrle sem a tam, poté přichází z pole s kloboukem a holí Sander.

¹⁰⁶⁶ Felsenburgův meč/kord, který tuto postavu přesně charakterizuje, mohl být původním záměrem knížecí společnosti, Vulpiusova verze libreta tuto rekvizitu nezmiňuje.

¹⁰⁶⁷ Thámem zapsané postavy dvou vojáků se ve druhém výstupu Vulpiusova libreta nenacházejí, v provedení knížecí společnosti se zjevně jednalo o postavy z Felsenburgova doprovodu.

¹⁰⁶⁸ Viz. text promluvy a scénická poznámka Vulpiusovy libretistické verze v Hoffmannově výmarském tisku (s. 11): [Felsenburg] Das arme Kind! (nimmt seinen Flakon und besprengt sie [Hedwig]) Kommen sir zu sich, schöne Schäferin/[Felsenburg] Ubohé dítě! (vezme svůj flakon [s voňavkou] a postříká Hedwig) Přišla k sobě, půvabná pastýřko.

¹⁰⁶⁹ Vulpiusovo libreto přímo neuvádí Thámem zaznamenané Emmerichovy rekvizity, o jeho vojenské identitě hovoří text Emmerichovy promluvy k Mariane Sanderové z osmého výstupu (s. 23): [Emmerich] Ich bin das leibhafte Kontersei des Soldatenstandes/[Emmerich] Jsem ztělesněná podoba vojenského stavu.

¹⁰⁷⁰ Z porovnání Thámova zápisu a Hoffmannova výmarského tisku s Vulpiusovou verzí libreta je zřejmé, že Thám v provedení knížecí společnosti spojil devátý a desátý výstup prvního dějství.

¹⁰⁷¹ Thámem zapsaná replika se neshoduje s Vulpiusovou verzí libreta Dittersovy zpěvohry. Thám mohl pracovat se skladatelovým libretem pro první vídeňské provedení 1788.

¹⁰⁷² Thámův záznam opět spojuje několik výstupů prvního dějství.

strana 74 Scena				
	<u>garstigen Aufführung meines Weibes sein.</u> ¹⁰⁷³			
	Dazu Herr Sander.			
12.	Schulze. Hedwig. Herr Sander.	<i>Aria. (Felsenburg).</i>		
13.	Herr Sander. Schulze.			
14.	Schulze.			
		<i>Aria. (Schulze).</i>		
	<u>Schulze ab.</u>			
15.	Emmerich.			
	<u>werd' ihn schon morgen finden.</u> ¹⁰⁷⁴			
	Dazu Herr Sander.			
	<u>ist gelegen im Quartier.</u>			

	Roths Käppchen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
16.	Dazu Frau Sander. <u>(Am Fenster.)</u> ¹⁰⁷⁵ <u>(Alle ab.) #</u>			# Hier wird es Nacht. ¹⁰⁷⁶
	Felsenburg. Korporal. Soldaten.		Korporalsäbel und Stock. <u>(Korporal)</u> . Laternen angezündet. <u>(Soldaten)</u> .	
17.	<u>(Alle ab.)</u> Hedwig.			
	<i>Finale.</i> ¹⁰⁷⁷			
	Dazu Schulze.			
	Dazu Hedwig. Herr Sander.			
	Dazu Schulze. <u>(Am Fenster.)</u>			
	Dazu Felsenburg. Rekruten.			
	Dazu Schulze.			
	Dazu Karoline. Frau Sander.			
	Dazu Emmerich.			
strana 75 Scena 1				
	<i>Actus 2</i>			
			Grosser Stein. <u>(Hedwig)</u> . ¹⁰⁷⁸ Grosse Leiter. <u>(Schulze)</u> . ¹⁰⁷⁹	

¹⁰⁷³ Pravděpodobně replika rychtáře Hanse Christopha Nitsche se v Hoffmannově výmarském tisku s Vulpiusovou verzí libreta neobjevuje, tzn., že Thám mohl pracovat s původním Dittersovým textem k vídeňskému uvedení 1788.

¹⁰⁷⁴ Emmerichova replika se stejně jako následující Sanderova promluva v textu Vulpiusova přepracovaného libreta nenalézá, tzn., že Thám mohl při svém zápisu Dittersovy zpěvohry do *Scenarien-Buch* vycházet z jiného znění, např. ze skladatelova původního libreta k provedení ve Vídni 1788.

¹⁰⁷⁵ Thámův záznam situuje postavu Mariane jako vyhlížející z okna, což se rozchází s Vulpiusovou verzí Dittersova libreta, v němž Mariane v kuchyňské zástěře vychází ze zámku, viz. scénická poznámka Hoffmannova výmarského tisku (s. 37): [Mariane] kommt, die Küchenschürze vor.

¹⁰⁷⁶ V případě Thámova záznamu k počátku děje, probíhajícího v noci se provedení knížecí společnosti s Vulpiusovou verzí libreta ztotožňuje, vč. Thámovy připomínky v poznámkovém sloupci o začínající noci v okamžiku odchodu postav do zámku, viz. scénické poznámky Hoffmannova tisku (s. 37): [Mariane, Sander, Emmerich] gehen ins Schloß, resp. völlige Nacht/úplná noc.

¹⁰⁷⁷ Jak je pro Thámovy záznamy hudebně-dramatických kusů ve *Scenarien-Buch* charakteristické, spojuje při finále, tj. v závěru dějství či celého díla jednotlivé výstupy do jediného celku.

¹⁰⁷⁸ Viz. scénická poznámka Vulpiusova libreta v Hoffmannově výmarském tisku (s. 42), vč. jevištního aranžmá Hedwig: [Sie] wirft einen großen Stein in den Brunnen und steckt sich hinter denselben/Hodí do studny velký kámen a schová se za studnu.

¹⁰⁷⁹ Viz. scénická poznámka ve Vulpiusově libretu (s. 43) s rozdílem, že v něm na rozdíl od Thámova zápisu do *Scenarien-Buch* s žebříkem nakládá také Hansův pacholek/čeledín: Hans ohne Rock und Weste mit einen Strick und einer Laterne. Sein Knecht gleichfalls ohne Rock und Weste mit einer Leiter/Hans bez kabátu a vesty s provazem a lucernou. Jeho pacholek/čeledín rovněž bez kabátu a vesty se žebříkem.

1.	Karoline. Emmerich. Herr Sander. Frau Sander. Amtsdienner.	Bleibt. ¹⁰⁸¹	Kaffezeug für 3 Personen. Tobakspfeife. ¹⁰⁸² Bouteille. Stengelglas. (Emmerich). ¹⁰⁸³
	<i>Quartetto.</i> <i>Chorus.</i> ¹⁰⁸⁰		
2.	Karoline. Emmerich. Herr Sander.		
3.	Karoline.		
	<i>Aria. (Karoline).</i>		
	<u>(Karoline ab.)</u>		
4.	Schulze.		Grosses Vorhängeschloss <u>(Schulze).</u> ¹⁰⁸⁴
	<i>Aria. (Schulze).</i>		
5.	Dazu Hedwig. <u>(Am Fenster.)</u> ¹⁰⁸⁵		
6.	Schulze. Hedwig.		Trommel. ¹⁰⁸⁶
	<i>Duetto. #</i> ¹⁰⁸⁷		
7.	Dazu Bauern. Soldaten. Emmerich.		Gewehre <u>(Soldaten).</u> Wassereimer. Spritzen. Feuerhacken. Leitern <u>(Bauern).</u> ¹⁰⁸⁸
	<u>(Bauern ab.)</u>		
	Dazu Frau Sander. Karoline.		
	<i>Aria. (Frau Sander).</i>		
	<u>hol schreiben an gute Freund.</u> ¹⁰⁸⁹		
8.	Dazu Herr Sander.		Küchenschürze <u>(Frau Sander).</u> ¹⁰⁹⁰ Geschriebenen Brief <u>(Herr Sander).</u> ¹⁰⁹¹
	<i>Aria. (Emmerich).</i>		
	<u>(Ab mit dem Schulzen.)</u>		# <u>Man hört Feuerlärm schlagen.</u>

¹⁰⁸⁰ Z Thámova záznamu a Vulpiusovy verze libreto není jasné, co v provedení knížecí společnosti znamenal zápis sborového výstupu, jenž se v Hoffmannově výmarském tisku nenachází, protože předchází pěvecký kvartet, stejný ve *Scenarien-Buch* i ve Vulpiusově libretu tomuto sborovému číslu neodpovídal. Thám tak patrně pracoval s jiným, snad původním Dittersovým libretem zpěvohry pro vídeňské provedení 1788.

¹⁰⁸¹ Thám ve *Scenarien-Buch* blíže nespécifikoval denní dobu, během níž se druhé dějství Dittersovy zpěvohry odehrává, Vulpiusovo libreto (s. 48) hovoří výrazem Morgen o období rána.

¹⁰⁸² Rekvizity postav se v první scéně druhého dějství vesměs shodovaly v provedení knížecí společnosti s pokyny Vulpiusovy verze libreto z Hoffmannova výmarského tisku, vč. jevištního aranžmá postav, viz. scénická poznámka (s. 48): Lina, Sander, Mariane an einem Tischen vor dem Schloße und trinken Kaffee/Lina [Karolina], Sander, Mariane sedí u stolku před zámkem a pijí kávu.

¹⁰⁸³ Víceméně totožné jsou rovněž Emmerichovy rekvizity, pouze s rozdílem Thámova zápisu láhve vína, kde užívá francouzského substantiva bouteille, namísto německého Flasche, viz. scénická poznámka Vulpiusova libreto (s. 48): [Emmerich] raucht Tobak, vor ihm steht eine Flasche Wein/[Emmerich] kouří tabák, před ním stojí láhev vína.

¹⁰⁸⁴ K rekvizitě rychtářova visacího zámku, vč. jevištního chování, viz. scénická poznámka z Vulpiusovy verze libreto v Hoffmannově výmarském tisku (s. 54): [Hans Christoph Nitsch] zieht ein großes Vorlegeschloß aus der Tasche, legt es an die Haustür und schließt ab/[Hans Christoph Nitsch] vytáhne z tašky velký visací zámek, pověsí jej na domovní dveře a zamkne. Při srovnání Thámova zápisu a Vulpiusova libreto je zřejmé, že se mohlo v provedení knížecí společnosti jednat o opakovaný návrat rychtáře Hanse Christopha Nitsche na scénu poté, co již dozpíval svou árii, aby ještě zazpíval závěrečná slova, poté instaloval na domovní dveře zámek a zamknul, viz. scénická poznámka: [Hans Christoph Nitsch] geht, besinnt sich aber und kommt zurück/[Hans Christoph Nitsch] jde, rozmyslí se však a přichází zpátky.

¹⁰⁸⁵ Viz. scénická poznámka Vulpiusova libreto (s. 55): [Hedwig] kommt aus Fenster/[Hedwig] se vykloní z okna.

¹⁰⁸⁶ Thámem zaznamenaný buben sloužil v provedení knížecí společnosti k ohlášení požáru, pravděpodobně za scénou, viz. scénická poznámka Vulpiusova libreto v Hoffmannově výmarském tisku (s. 57): In der Ferne wird auf einer Trommel Feuerlärm geschlagen/V dále bije buben na poplach.

¹⁰⁸⁷ Thámův vžitý způsob zápisu s upozorněním v poznámkovém sloupci na důležitou jevištní událost, v tomto případě na požární poplach, jenž v souladu *Scenarien-Buch* a Vulpiusovy verze libreto začíná s koncem duetu Hedwig a rychtáře Hanse Christopha Nitsche, viz. promluva Hedwig z Vulpiusova libreto (s. 56): Nun, weil denn gar nichts helfen will, so rufe ich: Feuer! Feuer!/Jelikož nic nepomáhá, volám: Požár! Požár!

¹⁰⁸⁸ Viz. scénická poznámka Vulpiusova libreto (s. 57): Soldaten mit Gewehr, Bauern mit Feuereimern, Leitern, Hacken und Handspritzen/Vojáci se zbraněmi, sedláci s vědry k hašení požáru, žebříky, háky a ručními stříkačkami.

¹⁰⁸⁹ Thámem zaznamenaná replika se neshoduje s textem Vulpiusova libretistické verze, je tak možné, že pracoval s jiným, možná původním Dittersovým libretem k vídeňskému uvedení zpěvohry 1788.

¹⁰⁹⁰ Viz. scénická poznámka Vulpiusova libreto (s. 58): [Mariane] die Küchenschürze vor/[Mariane] v kuchyňské zástěře.

¹⁰⁹¹ Viz. scénická poznámka a promluva Sanderova ve Vulpiusově libretu (s. 61): [Sander] (gibt Lina [Karoline] einen Brief) Hier ist die Antwort. Felsenburg will den Boten selbst sprechen/[Sander] (dává Karoline dopis) Tady je odpověď. Felsenburg chce s poslem osobně mluvit.

9.	Herr Sander. <u>bis sich das Rätsel aufgeklärt hat.</u> Dazu Hedwig. <u>(Am Fenster.)</u> ¹⁰⁹² <u>das sagt' ich dir ja vorher.</u> ¹⁰⁹³		
----	--	--	--

Dazu Felsenburg.

	Roths Käppchen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 76 Scena				
	<i>Septetto.</i>			
10.	Dazu Emmerich. Schulze. Dazu Karoline. Frau Sander. Hedwig. <u>wie glücklich wäre ich!</u> Dazu Schulze.			
11.	<i>Aria. (Hedwig).</i> Schulze. <u>wird in Ewigkeit Hans Christoph bleiben.</u> Herr Sander. <u>(Als Jude.)</u> ¹⁰⁹⁴ <i>Aria. (Herr Sander).</i> ¹⁰⁹⁵ <u>[Sander] Wenn nur seine Frau ihre Rolle gut spielt.</u> ¹⁰⁹⁶		Päckel. rotes Käppchen ([Herr] Sander). ¹⁰⁹⁷	
12.	Dazu Hedwig. <u>[Hedwig] Bezahl ihm das Käppchen, und lass ihn laufen.</u> ¹⁰⁹⁸		harter Taler (Hedwig).	
13.	Dazu Bedienter. <i>Aria. (Herr Sander).</i> ¹⁰⁹⁹ <u>ich glücklicher Ehemann auf einmal!</u>		Band (Hedwig). ¹¹⁰⁰	
14.	Dazu Herr Sander. <u>(Als Verwalter.)</u> <u>mit seiner Frau nach Breslau fährt.</u> ¹¹⁰¹			
15.	Dazu Emmerich. Karoline. Felsenburg. Frau Sander.			

¹⁰⁹² Viz. scénická poznámka Vulpiusova libreta (s. 52): [Hedwig] am Fenster

¹⁰⁹³ Thámem zapsané repliky se ve Vulpiusově verzi libreta Dittersovy zpěvohry nenalézají, pravděpodobná je tudíž Thámova práce s jiným, patrně původním Dittersovým libretem pro první vídeňské provedení 1788.

¹⁰⁹⁴ V provedení knížecí společnosti se převlek za Žida shodoval s Vulpiusovou verzí libreta, viz. scénická poznámka Hoffmannova výmarského tisku (s. 73): Felsenburg als Jude verkleidet mit einem Quersack/Felsenburg oblečen jako Žid s vakem přes rameno, pouze s rozdílem, že zatímco v tištěném vydání používá tohoto převleku postava Felsenburga, v provedení knížecí společnosti to byla postava Sanderova, naopak zpočátku poznamenanou postavu Felsenburga Thám ve *Scenarien-Buch* škrtnul a nahradil Sanderem.

¹⁰⁹⁵ Jednalo se o árii, kterou ve Vulpiusově libretu zpívá za Žida přestrojený Felsenburg. Protože však v provedení knížecí společnosti došlo ke změně a převleku užil Sander, přednesl rovněž tento pěvecký výstup.

¹⁰⁹⁶ Thámem zapsaná replika patřila v představení knížecího souboru postavě Sanderova, který ve Vulpiusově libretu figuruje jako nositel převleku za Žida. Tato promluva se současně v Thámově zápisu proti ostatním záznamům promluv přibližně shodovala s Vulpiusovou verzí libreta Dittersovy zpěvohry, viz. Hoffmannův výmarský tisk (s. 78): [Felsenburg, ve *Scenarien-Buch* Sander] (vor sich) Nun kommt alles darauf an, daß Hedwig ihre Rolle gut spielt/[Felsenburg, ve *Scenarien-Buch* Sander] (pro sebe) Teuf' záleži na tom, aby Hedwig dobře hrála svou roli.

¹⁰⁹⁷ K rekvizitě červené karkulky, viz. promluva Hedwig k Hansovi ve Vulpiusově libretu (s. 78): Ei! Das schöne Käppchen! Wo hast du denn das artige Ding her?/Aj! Krásná karkulka! Kde jsi tak pěknou věc vzal?

¹⁰⁹⁸ Viz. text promluvy Hedwig ve Vulpiusově libretu (s. 80), vč. scénické poznámky k rekvizitě Thámem do *Scenarien-Buch* zapsaného tolaru: Liebes Hänschen, behalt das Käppchen und schick den Juden fort/Milovaný Hansíčku, ponech si karkulku a toho Žida pošli pryč. V provedení knížecí společnosti se ovšem nejednalo o přestrojeného Felsenburga, nýbrž Sanderova, tzn., že se Hedwig výše uvedenou promluvou obracela k Sanderovi.

¹⁰⁹⁹ V duchu Thámovy záměny postav u převleku za Žida, nezpíval v provedení knížecí společnosti tuto árii Felsenburg, ale Sander.

¹¹⁰⁰ Viz. scénická poznámka Vulpiusova libreta v Hoffmannově výmarském tisku (s. 81): [Hedwig] Unter der Arie [v provedení knížecí společnosti Sanderova, nikoliv Felsenburgova pěveckého výstupu] bringt Bänder, Nadel und Zwirn und Hans macht die Bänder an das Käppchen/[Hedwig] přináší během [Sanderovy, nikoliv Felsenburgovy] árie stužky, jehlu a nit a Hans přišívá stužky na karkulku.

¹¹⁰¹ Thámem zaznamenané repliky se liší od Vulpiusovy verze libreta pro výmarské provedení, Thám bezesporu vycházel z jiného tištěného vydání, mohl pracovat s původním Dittersovým libretem k provedení ve Vídni 1788. Záznamu této repliky se ve Vulpiusově libretu blíží Hansova promluva (s. 85): Es ist doch eine scharmante Sache um ein solches Käppchen! Wenn's der Amtmann wüßte, ich glaube, er besuchte mich heute noch, und setzte es ein halb Stündchen auf, und der gnädige Herr, nehme es mit, wenn er mit der gnädigen Frau ins Bad reist/Přece je to půvabná věc s tou karkulkou! Kdyby to představený věděl, věřím, že by mne ještě dneska navštívil, poseděl půl hodinky a váženého pána by vzal s sebou, pokud by s váženou paní cestoval do lázní.

	<i>Finale.</i>			
	Kabale und Liebe¹¹⁰²	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I¹¹⁰³</i>			
1.	Miller. Seine Frau. [Miller] <u>Ich heiße Miller.</u>	Zimmer beim Musikant. Fenster.¹¹⁰⁴	Violoncell. Kaffeezeug für 1 Person (Millerinn). Tisch. 3. Stühle.¹¹⁰⁵	
2.	Dazu Wurm. [Miller] <u>[Habens Fürst und Mätresse und Präsident, und du hast] das siedende Donnerwetter am Halse.¹¹⁰⁶</u>			
3.	Dazu Luise. <u>(Millerinn ab.)¹¹⁰⁷</u>		Gebetbuch <u>(Luise).</u> ¹¹⁰⁸	
4.	Dazu Major.		Brillantring. Offiziersdegen <u>(Major).</u> ¹¹⁰⁹	

¹¹⁰² Premiéra pětiaktové měšťanské truchlohry Friedricha Schillera *Kabale und Liebe* (Úklady a láska) se uskutečnila 13. 4. 1784 ve Frankfurtu nad Mohanem, kde ji provedla divadelní společnost Gustava Friedricha Wilhelma Großmanna. Původní pojmenování hry *Louise Millerová* podle hlavní postavy Schiller na radu herce a dramatika Augusta Wilhelma Ifflanda změnil na stávající název, sám Iffland, jak dokládá cedule k frankfurtské repríze z 13. 5. 1784, ztvárnil v tomto dramatu roli knížecího komorníka (Kammerdiener des Fürsten). 1784 byla Schillerova truchlohra poprvé vydána tiskem u mannheimského vydavatele Christiana Friedricha Schwana.

Václav Thám znal Schillerovo drama již ze svého hereckého působení v pražském Vlastenském divadle, kde bylo hráno v německém jazyce, doložena jsou představení z 21. 2. 1795 a 10. 4. 1795, nikoliv však Thámová herecká účast. Překlad do českého jazyka vznikl až 1851 prostřednictvím Josefa Jiřího Kolára a v témže roce byl uveden českým souborem v pražském Stavovském divadle. Knižní vydání následovalo v r. 1859.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla Schillerovu truchlohu *Kabale und Liebe* pouze jednou, cca. po 28. 11. 1805 na jevišti zámeckého divadla ve Pštině. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není prokázána.

O přítomnosti Thámová záznamu ve *Scenarien-Buch* svědčí rovněž zápis názvu hry pod písmenem K ve znění *Kabale und Liebe* v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech titulů, které do svého rukopisu zapsal, vč. připojení odkazu na s. 77, na níž jeho záznam ve *Scenarien-Buch* začíná.

¹¹⁰³ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito prvního vydání hry: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, 167 s., s přihlédnutím k mannheimskému tisku z počátku 19. století: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, 166 s.

¹¹⁰⁴ Vyobrazení první scény úvodního dějství se v provedení knížecí společnosti shodovalo s autorovými pokyny v obou mannheimských tiscích, viz. scénická poznámka v prvním vydání (s. [1]: Zimmer beim Musikus. K vybavení pokoje oknem, viz. scénická poznámka k jevištnímu pohybu a hereckému výrazu Louise ve třetím výstupu, stejná v obou mannheimských vydáních: Louise tritt unruhig an ein Fenster/Louise kráčí neklidně k oknu.

¹¹⁰⁵ Identický byl také výčet použitých rekvizit, scénická poznámka v obou mannheimských tiscích doplňuje též jevištní pohyb/jevištní aranžmá postav a hereckou akci Millera a jeho ženy: Miller steht eben vom Sessel auf und stellt seine Violonzell auf die Seite. An einem Tisch sitzt Frau Millerin noch im Nachtgewand und trink ihrem Kaffee/Miller vstane ze sesle a postaví své violoncello na stranu. Za stolem ještě v noční košili sedí paní Millerová a pije svou kávu. Počet tří Thámem poznamenaných židlí poukazuje na přítomnost tří osob v Millerově domě, tj. kromě manželů také jejich dcery Louise.

¹¹⁰⁶ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 12 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 12.

¹¹⁰⁷ K odchodu Millerové z jeviště před Ferdinandovým příchodem do Millerova domu, viz. promluvy Millerové, jež jejím odchodu předcházejí, stejné v obou mannheimských vydáních: Mein Gott! Wie sehe ich aus. Ich muß mich ja schämen. Ich darf mich nicht vor Seiner Gnaden so sehen lassen/[Millerová] Můj Bože. Jak to vypadám? Musím se stydět. Takhle mne nesmí jeho Výsost vidět.

¹¹⁰⁸ Shoda Louisiny rekvizity modlitební knihy v provedení knížecí společnosti a obou mannheimských vydání, která připojují jevištní pohyb a jednání Louise, viz. scénické poznámky a promluva Louise: [Sie] kommt, ein Buch in der Hand. Louise legt das Buch nieder, geht zu Millern und drückt ihm die Hand. [Louise] Guten Morgen Vater/Louise přichází, [modlitební] knihu v ruce. Položí knihu, jde k Millerovi a stiskne mu ruku. [Louise] Dobré jitro otče.

¹¹⁰⁹ K Thámem zapsaným Ferdinandovým rekvizitám brilantového prstenu a meče/kordu, viz. shodná scénická poznámka a promluva Ferdinanda v mannheimských vydáních: [Ferdinand k Louise] Rede mich Wahrheit. Du bist nicht. Ich schaue durch deine Seele, wie durch das klare Wasser dieses Brillanten (er zeigt auf seinen Ring)/Pověz mi pravdu. Tohle nejsi ty. Vidím skrze tvou duši jako skrze průhlednost těchto brilantů (ukáže na svůj prsten). Ferdinandův meč/kord byl zjevně původním záměrem knížecí společnosti, tato rekvizita přirozeně korespondovala se společenským postavením šlechtice a vyjadřovala Ferdinandovo vojenské povolání.

<p>5.</p>	<p>Präsident. Wurm.</p> <p>[Präsident] <u>[Ich halte dich an deiner eigenen Schurkerei,] wie den Schröter am Faden.</u>¹¹¹⁰</p> <p>Dazu Kammerdiener des Präsidenten.</p> <p>[Präsident] <u>[Er soll mir] angenehm sein.</u>¹¹¹¹</p>	<p>Saal beim Präsidenten.¹¹¹²</p>	<p>Ordenskreuz. Stern (Präsident). Klingel am Tische.¹¹¹³</p>
<p>6.</p>	<p>Dazu Hofmarschall.</p> <p><u>(Präsident klingelt.)</u></p> <p>Dazu Wurm.</p> <p><u>(Wurm ab.)</u></p>		<p>2 Uhren. Degen. <i>Chapeau-bas.</i>¹¹¹⁴</p> <p>Kammerherrnschlüssel <u>(Hofmarschall).</u></p>
<p>7.</p>	<p>Dazu Major. Wurm.</p>		
<i>Actus 2</i>			
<p>1.</p>	<p>Lady. Sophie.</p> <p>[Sophie] <u>Bei Gott! Was mir ahndete!</u>¹¹¹⁵</p>	<p>Saal der Lady. Fenster.¹¹¹⁶</p>	<p>Sofa. Flügel. Klingel am Tisch.¹¹¹⁷</p>
<p>2.</p>	<p>Dazu Kammerdiener des Fürsten.</p>		<p>Schmuckkästchen <u>(Kammerdiener des Fürsten).</u>¹¹¹⁸</p>

¹¹¹⁰ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 23 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 23. Thámův záznam této promluvy lze vnímat jednak významově jako věrohodné vystižení skutečného důvodu, proč si prezident Walter Wurma stále drží ve svých službách, tj. kvůli Wurmově darebnosti s použitým přirovnáním k pavouku roháčovi na niti, tj. prostřednictvím metafory o tenké hranici Wurmovy úslužnosti Walterovi, jenž by se zbortila, pokud by Wurm odmítl plnit jeho příkazy, ale rovněž jako orientační bod v chodu představení, neboť po této prezidentově replice následuje Thámem zaznamenaný vstup sluhy na jeviště, viz. stejná scénická poznámka mannheimských vydání: Kammerdiener geht.

¹¹¹¹ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 23 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 23. Thámův zápis upozorňuje, že po vyslovení této repliky prezidenta Waltera přichází na scénu dvorní maršál von Kalb.

¹¹¹² Stran vyobrazení scény po proměně v prezidentův sál, viz. scénická poznámka: Saal beim Präsidenten v obou mannheimských vydáních.

¹¹¹³ Ke shodě užitých rekvizit v provedení knížecí společnosti a tištěného vydání, viz. totožná scénická poznámka obou mannheimských vydání, vč. doplněného jevištního pohybu/jevištního aranžmá postav: Der Präsident [Walter] ein Ordenskreuz um den Hals, einen Stern an der Seite, und Sekretär Wurm treten auf/Prezident Walter a sekretář Wurm vstupují, prezident [má] kolem krku řádový kříž, po straně hvězdu.

¹¹¹⁴ Kostým a rekvizity dvorního maršála von Kalba na hraně parodie či bizarnosti a okázalosti jeho vstupu na jeviště se podle Thámova zápisu zcela shodovaly v provedení knížecí společnosti s oběma mannheimskými tisky, pravděpodobně vč. von Kalbova jevištního pohybu/jevištního aranžmá a hereckého výrazu, viz. scénická poznámka: [Von Kalb] in einem reichen aber geschmacklosen Hofkleid, mit Kammerherrnschlüsseln, zwei Uhren und einem Degen, Chapeau-bas und frisiert à la Herisson. Er fliegt mit großem Gekreisch auf den Präsidenten zu, und breitet einen Bisamgeruch über das ganze Parterre/Von Kalb ve skvostném, ale nevkusném dvorním obleku, s klíči komorníka, dvěma hodinkami a mečem/kordem, kloboukem a nakadeřen na ježka. S vřeštěním letí k prezidentovi a šíří svůj pižmový pach po celém sále.

¹¹¹⁵ Thámův zápis této Sophiiny repliky v sobě spojuje důvod orientační, tj. výrazový způsob expresivního zvolání Sophie a významový, neboť Sophie reaguje na slova Lady Milfordové, jimiž tato postava odhaluje možnost svého sňatku s Ferdinandem Walterem, viz. promluva Lady Milfordové, shodná v obou mannheimských vydáních: [Lady Milfordová] Die Verbindung mit dem Major. Du und die Welt stehen im Wahn, sie sei eine Hofkabale. Sophie, erröte nicht, schäme dich meiner nicht. Sie ist das Werk meiner Liebe/[Lady Milfordová] Spojení s majorem. Ty a svět stojíte v bludu, je to jen dvorská intrika. Nečervenej se Sophie, nestyď se za mne. Miluji tě.

¹¹¹⁶ Vyobrazení první scény druhého dějství se v provedení knížecí společnosti shodovalo s oběma mannheimskými vydáními, viz. scénická poznámka: Ein Saal im Palais der Lady Milford/Sál v paláci Lady Milfordové. K přítomnosti Thámem zaznamenaného okna v sále, viz. scénická poznámka obou mannheimských tisků k jevištnímu pohybu komorné Sophie: [Sie] kommt von dem Fenster/Sophie přichází od okna.

¹¹¹⁷ Za totožné lze v provedení knížecí společnosti považovat i vybavení scény a rekvizity, viz. scénická poznámka mannheimských vydání, hovořící též o přesném rozmístění kusů nábytku na jevišti: Zu rechten Hand steht ein Sofa, zur linken ein Flügel/Po pravé ruce stojí pohovka, po levé křídlo, tj. klavír.

¹¹¹⁸ Viz. scénická poznámka mannheimských vydání: Ein alter Kammerdiener des Fürsten, der ein Schmuckkästchen trägt/Starý knížecí komorník nesoucí šperkovnici.

	[Sophie] <u>[Allerdings ist es so, und die mehresten dieser Unglücklichen dienen jetzt ihren Gläubigern als Sklaven, oder verderben] in den Schachten der fürstlichen Silberbergwerke.</u> ¹¹¹⁹ Dazu Bedienter. [Lady] <u>[Närrisches Mädchen! Dafür werden in einem Augenblick mehr Brillanten und Perlen für mich fallen, als zehn Könige] in ihren Diademem getragen, und schönere.</u> ¹¹²⁰ Dazu Bedienter. [Lady] <u>Gehe – so bleib doch!</u> [Sophie] <u>Sammeln Sie sich. Er ist schon da.</u> ¹¹²¹		Geldbörse (Lady). Familienkreuz (detto).	
	Kabale und Liebe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
3. strana 78 Scena 4.	Dazu Major.			
5.	Miller. Millerinn. Luise. [Miller] <u>[Ich nehme meine Tochter in Arm,] und marsch mit ihr über die Grenze.</u> ¹¹²² Dazu Major. [Major] <u>Jetzt zu meinem Vater!</u> ¹¹²⁵	Zimmer beim Musikanten. ¹¹²³	Spiegel an der Wand. ¹¹²⁴	
6.	Dazu Präsident. Sein Kammerdiener. Bediente. [Präsident] <u>[Hast du vergessen, dass ich die Schwelle bin, worüber du springen] oder den Hals brechen musst.</u> ¹¹²⁶			

¹¹¹⁹ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 41 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 42. Thámem zapsaná promluva Sophie měla patrně orientační význam v chodu představení, je vsazena mezi příchod Sophie na scénu poté, co Lady Milfordová zazvoní a příchod sluhy, jakmile tato Sophiina promluva skončí, viz. scénické poznámky v obou mannheimských vydáních: [Lady Milfordová] klingelt, resp. [Bedienter] kommt.

¹¹²⁰ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 42 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 42. Znovu šlo zřejmě především o Thámovo upozornění na opakovaný vstup sluhy na jeviště se zprávou o přicházejícím Ferdinandu Walterovi, který nastává poté, co Lady Milfordová vysloví Thámem výše poznamenaná slova, viz. scénická poznámka a replika sluhy v obou mannheimských vydáních: [Bedienter] (kommt zurück) Major von Walter!

¹¹²¹ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 43 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 43. Thám užívá ve svém rukopisu nezřídka způsob zápisu replik dvou postav na jeden řádek, zde v provedení knížecí společnosti Lady Milfordové a komorné Sophie. Orientační význam tohoto záznamu v chodu představení upozorňuje na příchod Ferdinanda Waltera, viz. scénická poznámka mannheimských tisků o Ferdinandově vstupu na scénu a jeho pohybu: Der Major kommt durch das Vorzimmer/Major přichází skrz předpokoj (je otázka, zda tento předpokoj byl při představení knížecí společnosti součástí scénického vyobrazení, nebo zda herecký představitel Ferdinanda Waltera přišel zpoza scény), dramaturgická příčina Thámova zápisu tkví v emočně vypjatém okamžiku děje plného obav, nejistoty, ztráty racionálního úsudku Lady Milfordové, projevujícího se její střídavou touhou po Sophiině setrvání a odchodu.

¹¹²² Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 56 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 56.

¹¹²³ K jevištní proměně ve čtvrté scéně, viz. shodná scénická poznámka obou mannheimských vydání: Zimmer beim Musikanten. V provedení knížecí společnosti se na jeviště znovu vrátilo scénické vyobrazení z úvodní scény prvního aktu.

¹¹²⁴ Viz. Millerova promluva a scénická poznámka mannheimských tisků, vč. jevištního chování Millera: Nur gleich zum Friseur das! Was es gibt? (vor den Spiegel gesprungen) Und mein Bart ist auch wieder Fingerslang/Hned ke kadeřníkovi! Co je tohle? (vyskočil před zrcadlem) A můj vous je taky dlouhý jako prst.

¹¹²⁵ Thámův zápis této Ferdinandovy repliky měl zřejmě spíše sloužit jako orientační bod v plynoucím představení, tj. upozornit na Ferdinandův kvapný odchod po jejím vyslovení a na jeho vesměs fyzickou srážku s otcem (prezidentem Walterem), který právě přicházel, viz. scénická poznámka obou mannheimských vydání: [Ferdinand] eilt schnell fort und rennt gegen den Präsidenten/Ferdinand chvátá pryč a pádí prezidentovi v ústřety.

¹¹²⁶ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 65 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 65.

7.	Dazu Gerichtsdienner.		2 Säbeln (<u>Gerichtsdienner</u>). ¹¹²⁷	
		<i>Actus 3</i>		
1.	Präsident. Wurm. (<u>Wurm ab.</u>) Dazu Kammerdiener des Präsidenten. (<u>Kammerdiener ab.</u>)	Saal beim Präsidenten. ¹¹²⁸	Klingel am Tisch. Schreibpult mit Schreiberei. Papier. ¹¹²⁹	
2.	Dazu Hofmarschall. (<u>Hofmarschall ab.</u>)			
3.	Dazu Wurm.		Brief (<u>Wurm</u>). ¹¹³⁰	
4.	Luise. ¹¹³¹ <u>Warum geht mein Odem so ängstlich?</u> ¹¹³³	Zimmer des Musikanten. ¹¹³²		<u>NB</u> Abräumen.
5.	Dazu Wurm.		Schreibzeug. Papier (<u>Wurm</u>). ¹¹³⁴	
		<i>Actus 4</i>		
1.	Major. Kammerdiener des Präsidenten.	Saal beim Präsidenten. ¹¹³⁵	Brief (<u>Major</u>). ¹¹³⁶	

¹¹²⁷ Rekvizity dvou šavlí u postavy soudního sluhy patrně souvisely v provedení knížecí společnosti s rozmíškou mezi soudním sluhou a Ferdinandem Walterem, viz. text Ferdinandovy promluvy a scénické poznámky, stejné v obou mannheimských tiscích: [Ferdinand] Wer will was? (er zieht den Degen sammt der Scheide und wehrt sich)/[Ferdinand] vytáhne z pochvy meč/kord a brání se.

¹¹²⁸ V první scéně třetího dějství se v provedení knížecí společnosti vrátilo vyobrazení sálu v domě prezidenta Waltera z páté scény prvního aktu, viz. shodná scénická poznámka obou mannheimských tisků: Saal beim Präsidenten.

¹¹²⁹ Viz. texty promluv a scénické poznámky mannheimských vydání: [Präsident] Ich schicke zum Marschall (klingelt)/[Prezident Walter Wurmovi] Pošlu k maršálovi (zvoní), viz. Thámem poznamenaná informace o následném příchodu prezidentova sluhy, resp. Präsident zum Schreibpult gehend/Prezident jde k psacímu pultu.

¹¹³⁰ K rekvizitě Wurmova dopisu, viz. promluva této postavy, určená prezidentu Walterovi v mannheimských vydáních: [Wurm] Der Geiger und seine Frau sind glücklich und ohne alles Geräusch in Verhaft gebracht. Wollen Ewr. Exzellenz jetzt den Brief überlesen?/[Wurm] Houslista [Miller] a jeho žena byli pěkně a bez veškerého hluku zatčeni. Chce si teď Jeho Excelence přečíst ten dopis?

¹¹³¹ Z porovnání Tháмова rukopisu a obou mannheimských vydání vyplývá, že bylo z provedení Schillerovy *Kabale und Liebe* vypuštěn ve třetím dějství čtvrtý výstup s dialogem Louise a Ferdinanda a představení pokračovalo monologem Louise v pátém výstupu a poté dialogem Louise a Wurma.

¹¹³² Jevištní proměna na opětovné vyobrazení pokoje v Millerově domě, viz. identická scénická poznámka v obou mannheimských vydáních: Zimmer in Millers Wohnung. Thám na tuto proměnu ve *Scenarien-Buch* upozorňuje v poznámkovém sloupci zkratkou NB (nota bene), poukazující na nutnost tohoto kroku, tzn., že z jeviště byl v provedení knížecí společnosti zřejmě odnesen psací pult či zvonek k přivolání sluhy. Vrátit se naopak mohlo nástěnné zrcadlo.

¹¹³³ Thámův zápis poslední repliky z Louisina monologu nejen že přesně postihuje Louisin stísněný psychický stav kvůli stále nepřítomným (mezitím zatčeným a uvězněným) rodičům, ale v chodu představení znamenal pravděpodobně také Thámovo upozornění na příchod Wurma, který patrně i v provedení knížecí společnosti nastal v závěru Louisina monologu, viz. stejná scénická poznámka obou mannheimských vydání: Jetzt tritt Wurm in das Zimmer und bleibt im Hintergrund stehen, ohne von ihr bemerkt zu werden/Teď vstoupí do pokoje Wurm a zůstane stát v pozadí, aniž by si jej [Louise] povšimla.

¹¹³⁴ Viz. scénické poznámky a promluvy Wurma a Louise v mannheimských vydáních: [Wurm] (diktírt) Gnädiger Herr, [Louise] (schreibt mit zitternder Hand), [Wurm] Schon drei unerträgliche Tage sind vorüber, sind vorüber und wir sahen uns nicht, [Louise] (stutzt, legt die Feder weg) An wen ist der Brief? [Wurm] An den Henker Ihres Vaters, [Louise] O mein Gott!/Wurm (diktuje) Milostivý pane, [Louise] (píše třesoucí se rukou) Už tři nesnesitelné dny uplynuly, uplynuly a dosud jsme se neviděli, [Louise] (zarazí se, odloží pero) Komu je ten dopis? [Wurm]: Katovi Vašeho otce, [Louise]: O můj Bože!

¹¹³⁵ Vyobrazení první scény čtvrtého dějství odpovídalo v provedení knížecí společnosti oběma mannheimským vydáním, viz. scénická poznámka: Saal beim Präsidenten.

¹¹³⁶ K rekvizitě Ferdinandova dopisu, viz. shodná scénická poznámka obou mannheimských vydání, vč. hereckého výrazu a jevištního pohybu Ferdinanda a komorníka, jenž mohly být stejné či podobné také v provedení knížecí společnosti: Ferdinand von Walter einen offenen Brief in der Hand, kommt stürmisch durch eine Türe, durch eine andere ein Kammerdiener/Ferdinand Walter přichází pobouřen [s] otevřeným dopisem v ruce jedněmi dveřmi, druhými komorník.

2.	Major. <u>Welche Sprache wirst du jetzt führen?</u> ¹¹³⁷		
3.	Dazu Hofmarschall.		
4.	Major. <u>Mich lass allein machen.</u> ¹¹⁴⁰		2 Pistolen. ¹¹³⁸ Schnupftuch (Major). ¹¹³⁹

	Kabale und Liebe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
5. strana 79 Scena 6.	Dazu Präsident. Lady. Sophie. [Lady] <u>Aber wie tief, wie tief muss ich schon gesunken sein,] dass eine solche Kreatur mich ergründet!</u> ¹¹⁴¹ Dazu Bedienter. (Bedienter ab.)	Saal der Lady. ¹¹⁴²	Spiegel. ¹¹⁴³	
7.	Dazu Luise.			

¹¹³⁷ Je otázka, proč Thám do *Scenarien-Buch* zaznamenal právě tuto Ferdinandovu repliku, v kontextu jeho zápisových postupů se nejedná jak o závěrečnou promluvu postavy, tak o text, po kterém by následoval příchod další postavy na jeviště či odchod postavy, jenž dotýčnou repliku pronáší. Vzhledem k tomu, že poté navazuje ve třetím výstupu v souladu s oběma mannheimskými vydáními příchodem dvorního maršála von Kalba, mohl v provedení knížecí společnosti touto replikou skončit Ferdinandův rozsáhlý monolog oproti tištěnému vydání, kde ještě pokračoval. Dramaturgicky se tento krok jeví jako smysluplný, neboť Ferdinand se ostře postaví proti domnělému chování Louise, aniž by tušil, že vše je pouze zinscenovanou intrikou, jeho monolog tak nutně nemusel pokračovat, viz. Ferdinandova promluva, shodná v obou mannheimských vydáních, vč. Thámem do *Scenarien-Buch* zapsané poslední repliky: Da ich ihr die Gefahr unserer Liebe entdeckte, mit welcher überzeugender Täuschung erblasste die Falsche da! Mit welcher siegender Würde schlug sie den frechen Hohn meines Vaters zu Boden, und in eben dem Augenblick fühlte das Weib sich doch schuldig. Was? Hielt sie nicht selbst die Feuerprobe der Wahrheit aus, die Heuchlerin sinkt in Ohnmacht. Welche Sprache wirst du jetzt führen? Když jsem jí odkryl nebezpečí naší lásky, s jak přesvědčivým klamem tu zbledla faleš! S jak vítěznou důstojností srazila drzé opovržení mého otce k zemi, a právě v témže okamžiku se ta žena přece cítila provinile. Nevydržela zkoušku pravdy ta licoměrnice a klesla do mdlob. Jak budeš teď mluvit?

¹¹³⁸ Rekvizity dvou pistolí se patrně, byť to Thámův zápis nezmiňuje, vztahovaly k postavě Ferdinanda, viz. text jeho promluvy a scénická poznámka v mannheimských vydáních: [Ferdinand] Lesen Sie! Lesen Sie! (von ihm weggehen) Bin ich auch schon zum Liebhaber zu schlecht, vielleicht laß ich mich desto besser als Kuppler an (während das jener liest, tritt er zur Wand und nimmt zwei Pistolen herunter/[Ferdinand] Čtěte! Čtěte! (odstoupí od něj [od dvorního maršála von Kalba]) Jsem už také tak špatný milenec, snad byl bych lepší jako kuplíř (zatímco [von Kalb] čte, jde ke zdi a sundá dvě pistole).

¹¹³⁹ Viz. scénická poznámka a promluva Ferdinanda Waltera, určená von Kalbovi v obou mannheimských vydáních: [Ferdinand] (er bringt ihm eine Pistole auf, zugleich zieht er sein Schnupftuch) Nehmen Sie! Dieses Schnupftuch da fassen Sie! Ich habe es von der Bulerin/[Ferdinand] (sebere mu [von Kalbovi] pistoli, současně vytáhne kapesník) Vezměte si! Tento kapesník Vám patří. Mám jej od kurtizány [Louise].

¹¹⁴⁰ Thámem do *Scenarien-Buch* zaznamenaná Ferdinandova replika mohla v provedení knížecí společnosti zakončit monolog této postavy ve čtvrtém výstupu, přestože při srovnání rukopisu a mannheimských tisků monolog ještě pokračoval. Příčinou sice mohlo být Thámovou upozornění na Ferdinandovo následné gesto hrozivě sepnutých rukou, viz. scénická poznámka obou mannheimských tisků: Indem er schrecklich die Hände faltet, ale zbytek textu mohl být i vypuštěn, neboť Ferdinand vyjeví svou řečí vše důležité, viz. jeho promluva, vč. Thámem do *Scenarien-Buch* poznamenaná replika: [Ferdinand] Verloren! Ja Unglückselige! Ich bin es. Du bist es auch. Ja bei dem großen Gott! Wenn ich verloren bin, bist du es auch! Richter der Welt! Fordre Sie mir nicht ab. Das Mädchen ist mein. Ich trat dir deine ganze Welt für das Mädchen ab, habe Verzicht getan auf deine ganze herrliche Schöpfung. Laß mir das Mädchen. Richter der Welt! Dort winseln Millionen Seelen nach dir. Dorthin kehre das Auge deines Erbarmens. Mich laß allein machen /[Ferdinand] Ztracen! Ano nešťastný, to jsem. Ty také. Ano, při velkém Bohu! Pokud jsem ztracen, jsi také! Soudce světa! Nežádejte to, to děvče je moje. Celý svět pro něj odstoupím, mám se ho zříct na tvoje božské stvoření. Nech mi to děvče, soudce světa! Tam po tobě skučí miliony duší. Tam obrať oko svého slitování. Mně nech konat samotného.

¹¹⁴¹ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 124 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 124.

¹¹⁴² Viz. stejná scénická poznámka obou mannheimských vydání: Ein sehr prächtiger Saal bei der Lady/Velmi okázalý sál u lady [Milfordové]. V provedení knížecí společnosti se tak na jeviště zřejmě vrátilo vyobrazení z první scény druhého dějství, viz. Thámova poznámka: Saal der Lady.

¹¹⁴³ K vybavení sálu Lady Milfordové zrcadlem v provedení knížecí společnosti, viz. identická scénická poznámka obou mannheimských vydání z počátku sedmého výstupu, vč. hereckého výrazu a jevištního aranžmá Louise a Lady Milfordové: Louise Millerin tritt schüchtern herein, und bleibt in einer großen Entfernung von der Lady stehen. Lady hat ihr den Rücken zugewandt, und betrachtet sie eine Zeit lang aufmerksam in dem gegenüber stehenden Spiegel/Louise Milllerová vstoupí nesměle dovnitř, a zůstane od Lady stát ve velké vzdálenosti. Lady se k ní otočila zády a dlouho ji pozoruje v protilehlém zrcadle.

8.	Lady. <u>Das ganze Land wird in Gärung kommen.</u> ¹¹⁴⁵ Dazu Bedienter. Sophie. [Sophie] <u>[Ich erschrecke.] was muss geschehen sein?</u> ¹¹⁴⁶ Dazu Hofmarschall. <u>(Hofmarschall liest.)</u> Dazu Ladys Dienerschaft.		Schreibzeug mit Papieren. ¹¹⁴⁴
1.	<i>Actus 5</i> Luise. Dazu Miller. [Miller] <u>[Wir betteln mit der Ballade von Türe zu Türe, und das Almosen wird köstlich schmecken] von der Händen der Weinenden.</u> ¹¹⁴⁸	Zimmer beim Musikanten. ¹¹⁴⁹	Geschriebener Brief, pag. 125 <u>(Lady).</u> ¹¹⁴⁷ Lichter am Tisch. Laterne (Miller). Geschriebenes Billett, pag. 130 (Luise). ¹¹⁵⁰
2.	Dazu Major.		
3.	Major. Miller.		Messer <u>(Miller).</u>
4.	Major. [Major] <u>[Und ich verdiene noch Dank, dass ich die Natter zertrete.] ehe sie auch noch den Vater verwundet.</u> ¹¹⁵¹		
5.	Dazu Miller. [Major] <u>[Nur noch heute schweig er still, das sei der einzige Dank,] den ich von ihm fordere.</u> ¹¹⁵²		Uhr. Brief. Börse. Gift <u>(Major).</u> ¹¹⁵³
6.	Dazu Luise.		Limonade <u>(Luise).</u>

¹¹⁴⁴ Viz. scénické poznámky mannheimských vydání k jednání Lady Milfordové, vč. náznaku hereckého výrazu: [Lady Milfordová] setzt sich nieder, und fängt an zu schreiben/[Lady Milfordová] se posadí a začne psát, resp. [Lady Milfordová] in der Hitze des Schreibens/[Lady Milfordová] v zápalu psaní.

¹¹⁴⁵ Z porovnání Thámova rukopisu a mannheimských vydání je zjevné, že Thám k provedení knížecí společnosti spojil osmý a devátý výstup čtvrtého dějství.

¹¹⁴⁶ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 111 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 111.

¹¹⁴⁷ Thámův odkaz na s. 125 se u rekvizity dopisu shoduje se jak stranou prvního mannheimského vydání Schillerovy *Kabale und Liebe* z r. 1784, tak se stranou v mannheimském vydání z r. 1802. Lze tedy předpokládat, že s některým z těchto tisků Thám mohl při svém záznamu hry do *Scenarien-Buch* pracovat.

¹¹⁴⁸ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 136-137 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 136.

¹¹⁴⁹ Viz. shodná scénická poznámka obou mannheimských vydání: Abends zwischen Licht, in einem Zimmer beim Musikanten/Večer při světle v pokoji u muzikanta [pokoj v Millerově domě].

¹¹⁵⁰ K rekvizitám Millera a Louise v první scéně pátého dějství, viz. scénická poznámka z mannheimských vydání: Nach einer große und tiefen Pause kommt Miller mit einer Handlaterne, leuchtet ängstlich im Zimmer herum, ohne Louise zu bemerken, dann legt er den Hut auf den Tisch und setzt die Laterne nieder/Po velké a hluboké pauze přichází Miller s ruční svítilnou, bázlivě v pokoji rozsvítí, aniž by zpozoroval Louisu, pak položí klobouk na stůl a postaví svítilnu. Thámem poznamenaná strana u rekvizity Louisina lístku je totožná se stranou v prvním mannheimském vydání Schillerovy hry, stejně jako v mannheimském tisku z r. 1802.

¹¹⁵¹ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 146 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 146.

¹¹⁵² Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 150 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 150.

¹¹⁵³ Viz. scénické poznámky a promluvy postav stejné v obou mannheimských tiscích: [Ferdinand] Weil wir vorhin von der Musik sprachen Miller (eine Börse ziehend) Ich bin noch sein Schuldner/[Ferdinand] Protože jsme předtím mluvili o hudbě Millere (vytáhne tobolku) Jsem jeho dlužníkem, resp. [Ferdinand] Ihr mißtraut meinen Worten? So glaubt diesem schriftlichen Zeugnis (er wirft Louisen den Brief an dem Marschall [von Kalb] zu)/[Ferdinand] Nedůvěřujete mým slovům? Tak věřte tomuto písemnému svědectví (hodí Louise dopis maršálovi [von Kalbovi], resp. [Ferdinand] Leuchte deinem Vater, Louise (während dem, daß sie Millern mit dem Licht begleitet, tritt er zum Tisch, und wirft Gift in ein Glas Limonade)/[Ferdinand] Louiso, posviť otci (během chvíle, kdy [Louise] se světlem doprovází otce, přistoupí ke stolu, a hodí jed do sklenice limonády)

7.	Major. <u>[Die oberen Mächte nicken mir ihr schreckliches Ja herunter, die Rache des Himmels unterschreibt,] ihr guten Engel lässt sie fahren.</u> ¹¹⁵⁴			
	Kabale und Liebe	Theater	Requisiten	Anmerkungen
8.	Luise zurück. <u>[Major] Das ist meine Meinung nicht.</u> ¹¹⁵⁵ Dazu Präsident. Wurm. Gefolge. <u>[Präsident] [Ist hier niemand, der] um einen trostlosen Vater weint!</u> ¹¹⁵⁶		Brief (<u>Präsident</u>). ¹¹⁵⁷	

Dazu Miller. Gerichtsdienner. Volk.

¹¹⁵⁴ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 152 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 152.

¹¹⁵⁵ Thámem zapsaná Ferdinandova replika měla zřejmě především upozornit na hereckou akci, jež bezprostředně následovala, tj. Ferdinandovo napití se ze sklenice otrávené limonády, viz. scénická poznámka obou mannheimských tisků: [Ferdinand] greift nach dem Glase/[Ferdinand] sáhne po sklenici.

¹¹⁵⁶ Doplněno podle: F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, s. 152 a F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 152. Kromě významového aspektu Thámova zápisu této repliky, shrnující zoufalství von Waltera, mohlo být příčinou tohoto záznamu rovněž upozornění na herecký výraz von Waltera, který této replice předchází, resp. provází ji, viz. shodná scénická poznámka mannheimských vydání: [Präsident] sucht mit verdrehten Augen im ganzen Kreis herum/Präsident von Walter se rozhlíží kolem s očima v sloup, a poté následující Millerovo jednání a replika, viz. mannheimské tisky: [Miller] (hinter der Szene rufend) Laßt mich hinein! Um Gotteswillen! Laßt mich!/[Miller] (volá za scénou) Pusťte mne dovnitř! Proboha! Pusťte mne!

¹¹⁵⁷ Viz. scénická poznámka a promluva prezidenta von Waltera a Ferdinanda v mannheimských vydáních: [Präsident] (den Brief in Hand) Sohn, was ist das? Ich will doch nimmermehr glauben/[Präsident von Walter] (dopis v ruce) Synu, co to má znamenat? Nikdy neuvěřím, [Ferdinand] (wirft ihm das Glas vor die Füße) So sieh Mörder!/[Ferdinand] (hodí mu sklenici k nohám) Tak se dívej vrahu!

	Räuber ¹¹⁵⁸ Actus I ¹¹⁵⁹	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena				
1.	Franz. Dazu Hermann. ¹¹⁶⁰	Zimmer des Franz. 2 Sesseln. ¹¹⁶¹	Geschriebener Brief, pag. 22 (Hermann). Geldbeutel (Franz).	
2.	Der alte Moor. Dazu Franz.	Saal in Moors Schloss. Tisch. ¹¹⁶²	Brieftasche mit offenen geschriebenen Brief, pag. 15 (Hermann). ¹¹⁶³	
3.	Franz. <u>Ich will alles um mich her ausrotten, was mich einschränkt,] dass ich nicht Herr bin!</u> ¹¹⁶⁵		Lehnstuhl. ¹¹⁶⁴ Sauberer Schlafrock (Maxmilian). ¹¹⁶⁶ Brief von pag. 22 aus Scena 1 (Franz).	
4.	Dazu Amalie. ¹¹⁶⁷			

¹¹⁵⁸ Premiéra pětiaktové truchlohy *Die Räuber* (Loupežníci) Friedricha Schillera, v níž autor námětově vycházel z povídky Christiana Friedricha Daniela Schubarta *Zur Geschichte der menschlichen Herzen* (K příběhu lidského srdce) se konala 13. 1. 1782 na scéně národního divadla (National Theater) v Mannheimu během intendantského působení Wolfganga Heriberta von Dalberga. Roli Franze Moora ztvárnil herec, dramatik a divadelní ředitel August Wilhelm Iffland. 1781 vyšla knižní verze dramatu s autorovou předmluvou, 1782 pak u mannheimského vydavatele a knihkupce Christiana Friedricha Schwana první verze Schillerem upraveného textu k divadelnímu provozování. Hra se brzy stala jedním ze stěžejních děl německého literárního hnutí *Sturm und Drang* (Bouře a vzdor) a éry osvícenství.

Václav Thám znal Schillerovu truchlohu již ze svého působení v pražském Vlastenském divadle, kde byl mezi roky 1786-1787 v prvním působišti souboru v tzv. Boudě na Koňském trhu uveden českojazyčný překlad, pořízený jeho bratrem Karlem Ignácem Thámem, další představení v českém jazyce je na vlastenském scéně doloženo 26. 4. 1789, 7. 1. 1795 byla Schillerova truchloha tamtéž sehrána v němčině.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla tento kus v letech 1805-1806 pouze jednou, 16. 12. 1805 na jevišti zámeckého divadla ve Pštině. K tomuto představení Thám patrně realizoval svůj záznam divadelního pojetí do prvního dílu rukopisu *Scenarien-Buch*. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové není prokázána.

O přítomnosti Thámovy zápisu hry do *Scenarien-Buch* svědčí rovněž zaznamenání názvu titulu ve znění *Räuber* na s. 131 pod písmenem R v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech do *Scenarien-Buch* zapsaných divadelních kusů, vč. připojeného odkazu na s. 80, na které jeho záznam začíná.

¹¹⁵⁹ K porovnání Thámovy rukopisu a tištěného vydání použito knižního vydání: F. Schiller: *Die Räuber*. Frankfurt und Leipzig 1781, 222 s. a prvního vydání s textem upraveným pro divadelní účely: F. Schiller: *Die Räuber*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1782, 166 s. Přihlédnuto bylo rovněž k mannheimskému tištěnému vydání z počátku 19. století, tj. krátce před Thámovým divadelním angažmá ve službách knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu ve slezské Pštině: F. Schiller: *Die Räuber*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, 159 s.

¹¹⁶⁰ Thámem do *Scenarien-Buch* zapsaná první scéna se neshoduje s žádným z výše zmíněných tištěných vydání a byla v provedení knížecí společnosti zjevně původním inscenačním záměrem. Setkání Franze a starého hraběte Moora ve druhé scéně Thám předsadil scénu Franze a Hermanna, situovanou do Franzova zámeckého pokoje. Podle užitých rekvizit psaného dopisu a váčku s penězi lze soudit, že měl od na počátku Thám na zřeteli záměr vyjevit obecnostu Franzovu intriku s podvrženým dopisem, který ve druhé scéně předal starému Moorovi, Iživě se dotýkající údajného Karlova nevhodném chování na univerzitních studiích v Lipsku. Hermann byl přímým účastníkem tohoto úkladného jednání a zřejmě autorem této písemnosti, načež se s ním v první scéně provedení knížecí společnosti Franz setkal, aby mu Hermann dopis ukázal a získal od Franze za svůj čin peněžitou odměnu. Zároveň to byl v představení knížecího souboru nikoliv Franz, ale podle Thámovy zápisu do *Scenarien-Buch* Hermann, který ve druhé scéně přišel na scénu, aby buď Franzovi zmíněný hanopis o chování Karla Moora v Lipsku předal, nebo tento dopis mohl předat Hermann rovnou starému hraběti Moorovi.

¹¹⁶¹ Podle Thámovy záznamu se jevištní vyobrazení první a druhé scény, tj. výjevem Franzova zámeckého pokoj a sálu Moorova zámku příliš nelišilo od požadavků tištěných vydání Schillerovy truchlohy.

¹¹⁶² Dějové zasazení druhé scény se v provedení knížecí společnosti shodovalo s identickou poznámkou jak v knižním vydání Schillerova dramatu (Saal im Moorischen Schloß/Sál v moorovském zámku), tak v obou mannheimských tiscích s textem korigovaným pro divadelní účely (Saal im Mohrischen Schloß).

¹¹⁶³ Pokud v provedení knížecí společnosti postoupil dopis stran nevhodného chování Karla Moora v Lipsku hraběti Moorovi Franz a nikoliv Hermann, potom se shodoval Thámův záznam tašky na dopisy, scénická poznámka a text Franzovy promluvy, adresované starému hraběti Moorovi s knižním vydáním i s oběma mannheimskými tisky s divadelní verzí textu: [Franz] (nimmt den Brief aus der Tasche) Ihr kennt unser Korrespondenten. Seht! Den Finger meiner rechten Hand wollte ich darum geben, dürfe ich sagen, er ist ein Lügner, ein schwarzer, giftiger Lügner/[Franz] (vezme z tašky dopis) Znáte našeho dopisovatele. Pohleďte! Dám prst pravé ruky za to, smím-li říct, že je [dopisovatel] lhář, špinavý, jedovatý lhář.

¹¹⁶⁴ V provedení knížecí společnosti pravděpodobně pohovka, na které spočíval starý hrabě Moor ve druhé scéně.

¹¹⁶⁵ Doplněno podle obou mannheimských vydání z r. 1782 a 1802 s divadelně upravenou verzí textu: F. Schiller: *Die Räuber*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1782, s. 14 a F. Schiller: *Die Räuber*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, s. 14. Thámem zapsaná promluva Franze jednak přesně charakterizuje tuto postavu a její temné úmysly na ovládnutí života v moorovském zámku, současně však mohla být i pokynem pro následující vstup Amálie na scénu, viz. stejné scénické poznámky obou mannheimských vydání 1782 a 1802, vč. popisu tohoto příchodu, s možným náznakem hereckého výrazu: [Amalia] kommt langsam durch hintern Zimmer/[Amalia] přichází pomalu skrz zadní pokoj. Thámův záznam v této souvislosti nepodává informaci o členění scény, jenž by zahrnovalo pokoj v pozadí, tzn., že Amalie mohla spíše vstoupit na jeviště zpoza scény.

¹¹⁶⁶ Tištěná vydání oděv starého hraběte Moora neuvádějí, noční košile však byla příznačným kostýmem pro tuto postavu, jenž jako kdyby v provedení knížecí společnosti symbolicky předznamenávala další osud hraběte Moora, tj. jeho postupnou ztrátu duševní rovnováhy z domněle nevhodného života syna Karla, rozpadu jejich vztahu a Franzova stupňujícího se zpupného chování, stav nemocného člověka, posléze Franzem uvězněného ve věži moorovského zámku.

¹¹⁶⁷ Ze srovnání Thámovy rukopisu a tištěných vydání je patrné, že divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu hrála Schillerovu truchlohu v souladu s verzí textu upraveného divadelním účelům, tj. podle mannheimského vydání z r. 1782 (s. 14), resp. 1802 (s. 14), protože v knižním vydání hry (s. 17) navazuje děj ve druhém výstupu prvního dějství nikoliv příchodem Amálie, nýbrž jevištní proměnou v lipský hostinec a dialogem Karla Moora a Spiegelberga.

5.	Amalie.		Blumenstrauß (<u>Amalie</u>). ¹¹⁶⁸ Perlen (<u>Amalie</u>). ¹¹⁶⁹	<u>NB</u> Abräumen. ¹¹⁷⁰
6.	Karl. <u>[Ich brauche meinen Mut zwiefach.] Sei's zur Freude, oder zur Verzweiflung!</u> ¹¹⁷³ Dazu Aufwärter. <u>[Karl] [Das Geld verrostet in den Kisten ausgedörrter Pickelhäringe, und Armut legt Blei an die kühnsten] Unternehmungen der Jugend!</u> ¹¹⁷⁴	Gasthof. Tisch. Stühle. ¹¹⁷¹	Degen am Tisch (<u>Karl</u>). ¹¹⁷² Flasche Wein. Glas. Schürze. Kappe (<u>Aufwärter</u>). ¹¹⁷⁵	
7.	Dazu Spiegelberg. <u>[Spiegelberg] [Alle Fehden] bei Todesstrafe verboten. [Mord und Tot! Krepier, Moor. Federn werden kritzeln, wo sonst unsere Schwerter durchhauten.]¹¹⁷⁷ Wein her!</u> ¹¹⁷⁸ Dazu Aufwärter. <u>[Karl] [Die Verzeihung meines Vaters] ist schon innerhalb dieser Stadtmauern!</u> ¹¹⁷⁹		Briefe. ¹¹⁷⁶ Degen (<u>Spiegelberg</u>).	
8.	Dazu Schweizer. Grimm. Roller. Schufferle. <u>[Karl] [Ich bin der Glückliche unter der Sonne,] warum sollt ich zittern?</u> ¹¹⁸⁰		Flasche Wein. Gläser (<u>Aufwärter</u>). 4 Degen (<u>Schweizer. Grimm. Roller. Schufferle</u>).	

¹¹⁶⁸ K rekvizitě Amaliiny kytice, viz. shodná scénická poznámka v mannheimských tiscích 1782 a 1802 s divadelně upravenou verzí textu, vč. popisu Amaliina chování: [Amalia] hat ohne ihn [Franz] bemerkt zu haben, einen Blumenstrauß zerrissen, und zertritt ihn mit Füßen/[Amalia] anzi by jí Franz zpozoroval, roztrhá kytici a nohama jí rozdupe.

¹¹⁶⁹ K rekvizitě Amaliiných perel, viz. stejná promluva a scénická poznámka mannheimských vydání 1782 a 1802 s divadelní verzí textu, která uzavřela v provedení knižecí společnosti pátý výstup a vyjadřovala vnitřní rozpoložení a pocity Amalie po jejím dialogu s Franzem, nicotnost, bezcennost nošení či hodnoty šperků oproti hodnotě lidského citu: [Amalia] (sie reißt sich die Perlen vom Halse) Seid verdammt, Gold und Silber und Juwelen zu tragen, ihr Großen und Reichen! Seid verdammt an üppigen Maalen zu zechen! Verdammt, euren Gliedern wohl zu tun auf weichen Polstern der Wolllust. Karl! Karl! So bin ich dein Wert/[Amalie] (strhne si perly z krku) Bud' proketo nošení zlata, stříbra a šperků, vaše okázalost a bohatství! Proketo bud' bujaré popíjení! Prokety, vaše údy spočívající na měkkých polštářích chtiče. Karle! Karle! Taková jsem tvoje hodnota.

¹¹⁷⁰ Thámovo upozornění na blížící se scénickou proměnu (přestavbu jeviště) z prostor Moorova zámku na hostinec v Lipsku, možná již v průběhu nebo na konci Amaliina monologu.

¹¹⁷¹ Viz. shodná scénická poznámka v mannheimských vydáních 1782 a 1802 s divadelně upraveným zněním textu: Gasthof an der Grenzen von Sachsen/Hostinec na hranicích Saska (lokalizace v tištěných vydáních zpřesňuje místo pobytu Karla Moora na univerzitních studiích v Lipsku, které se v Sasku nachází).

¹¹⁷² K rekvizitě Karlova meče/kordu a podle Thámova zápisu jeho položení na hostinském stole, viz. shodná scénická poznámka mannheimských tisků 1782 (s. 24) a 1802 (s. 23) s divadelní verzí textu: Karl wirft sein Schwert nieder/Karl shodí svůj meč.

¹¹⁷³ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 a 1802 (identicky s. 23) s divadelní verzí textu. Karlovu promluvu lze vnímat jednak významově jako vyústění jeho neklidu z vyčkávání na příjezd pošty s dopisem od otce, které zahání pitím vína, současně ovšem též jako Thámovo upozornění na Karlovo jevištní chování a herecký výraz, viz. scénická poznámka obou mannheimských vydání: [Karl] wartet auf, trinkt und setzt das Glas ungestüm nieder/Karl čeká, pije a prudce postaví sklenici.

¹¹⁷⁴ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 23) a 1802 (s. 22) s divadelní verzí textu. Thámem do *Scenarien-Buch* zapsaná Karlova promluva má především významový dopad jednak jako vyjádření jeho myšlenky o společenské nerovnosti bohatých a chudých, hovoří-li o jmění, spočívajícího ve vlastnictví různých lidských existencí (přirovnání k Pickelhäringovi, divadelní postavě klauna, šaška u anglických kočovných divadelních společností), kteří jej hromadí na úkor těch, jenž by jej potřebovali, zároveň je ale Karlova promluva jakousi předzvěstí toho, kým se Karl a jeho druhové z univerzitních studií v Lipsku stanou a co budou dělat, tj. lidmi, jednajícími za hranou zákona.

¹¹⁷⁵ V provedení knižecí společnosti charakteristické rekvizity pro postavu číšníka/sklepníka.

¹¹⁷⁶ Viz. tožná scénická poznámka mannheimských vydání 1782 a 1802: Spiegelberg mit Briefen/Spiegelberg s dopisy.

¹¹⁷⁷ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 23) a 1802 (s. 22) s divadelní verzí textu.

¹¹⁷⁸ Replika Spiegelbergova volání po víně se v mannheimských tiscích s divadelně upraveným zněním textu, ani v knižním vydání Schillerova hry nenalézá, byla tak zjevně původním záměrem v provedení knižecí společnosti pro umocnění divadelnosti tohoto výstupu.

¹¹⁷⁹ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 28) a 1802 (s. 27) s divadelní verzí textu. Thám touto Karlovou replikou zaznamenal do *Scenarien-Buch* závěrečnou promluvu sedmého výstupu a současně dva důležité okamžiky budoucích dějových událostí, neboť právě přijíždí poštovní dostavník, který, jak Karl doufá, mu přiveze dopis od otce a skončí se Karlovo přátelství se Spiegelbergem, nic z toho se ovšem nestane, Karl je dopisem, který napsal jeho bratr Franz otcem zapuzen a manipulativně zákeřná postava Spiegelberga jej provází i nadále během loupežnické dráhy, viz. Karlova replika v mannheimských tiscích 1782 a 1802, předcházející jeho slovům, poznamenaných Thámem do *Scenarien-Buch*: Laß uns Abschied nehmen Moritz. Wir sehen uns heute, und nie mehr. Die Post ist angelangt/Rozlučme se Moritz. Vidíme se dnes a nikdy více. Pošta přijela.

¹¹⁸⁰ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 29) a 1802 (s. 28) s divadelní verzí textu. Zápisem této Karlovy repliky Thám zřejmě upozorňoval na příchod Razmanna s dopisem, jenž po těchto slovech bezprostředně následoval, viz. Thámův záznam: dazu Razmann a scénická poznámka mannheimských vydání: Razmann tritt auf. Thám zde pracoval s mannheimským vydáním Schillerovy hry pro divadelní uvedení, protože ve frankfurtsko-lipském knižním vydání 1781 nepřináší Karlovi dopis Razmann, ale Schwarz, viz. scénická postava a promluva Schwarze (s. 29): Er gibt ihm den Brief, den er heftig aufbricht/Dává mu dopis, který Karl prudce otevře. [Schwarz] Was ist dir? Wirst du nicht wie die Wand?/Co je ti? Nejsi blýdý jako stěna?

9.	Dazu Razmann.		Degen. Geschriebener Brief, pag. 42 (<u>Razmann</u>). ¹¹⁸¹	
10.	Vorige ohne Karl. <u>[He! Noch mehr] Wein her!</u> ¹¹⁸² Dazu Aufwärter. <u>[Spiegelberg] Stockfisch!</u>			
11.	Dazu Karl.		2 Flaschen Wein. 5 Gläser (<u>Aufwärter</u>). ¹¹⁸³	

	Räuber	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 81 <i>Scena</i>				
	<i>Actus 2</i>			
1.	Franz. ¹¹⁸⁴ <u>Der Plan ist fertig!</u>	Zimmer des Franz. ¹¹⁸⁵		
2.	Dazu Hermann.		Paket (<u>Franz</u>). ¹¹⁸⁶	
3.	Der alte Moor. Amalie. <u>[Amalie] Diesen, mein Vater!</u>	Saal in Moors Schloss. Lehnstuhl. ¹¹⁸⁷	Rosen (<u>Amalie</u>). ¹¹⁸⁸	
4.	Dazu Daniel. <u>[Der alte Moor] [Amalia!] Amalia! Schone meiner!</u> ¹¹⁸⁹		Schwert. Portrait (<u>Hermann</u>). ¹¹⁹⁰	

¹¹⁸¹ Viz. scénické poznámky a promluvy Karla a Razmanna, vč. jevištního pohybu a hereckého výrazu postav, totožná v mannheimských vydáních 1782 a 1802: [Moor] (fliegt ihm [Razmann] entgegen) Bruder! Bruder! Den Brief! Den Brief! [Razmann] (gibt ihm den Brief, den er heftig aufbricht) Was ist dir? Wirst du nicht wie die Wand?/[Karl Moor] (letí Razmannovi vstříc) Bratře! Bratře! Dopis. [Razmann] (mu dá dopis, který Karl prudce otevře) Co je ti? Nejsi bledý jako stěna?

¹¹⁸² Při srovnání Thámova rukopisu a všech tří tištěných vydání je patrné, že mohl tuto repliku do *Scenarien-Buch* doplnit Thám kvůli zvýšení divadelní působivosti scény v hostinci a výrazové přesvědčivosti Karlových popíjejících druhů, v žádném z tisků se totiž neobjevuje.

¹¹⁸³ Pět sklenic, které přináší číšník/sklepník odpovídalo v provedení knížecí společnosti přítomným postavám Razmanna, Grimma, Rollera, Schufferleho a Schweizera, Karl Moor a Spiegelberg již své sklenice měli z předchozího vzájemného dialogu.

¹¹⁸⁴ Ze srovnání Thámova manuskriptu a tištěných vydání je zřejmé, že Thám v úvodu druhého dějství pracoval s divadelně upraveným zněním Schillerova dramatu, jenž v souladu s mannheimskými tisky 1782 a 1802 začíná monologem Franze Moora, zakončeného Thámem zapsanou replikou o jeho podlých úmyslech, zatímco v knižním frankfurtsko-lipském vydání jde o třetí scénu prvního dějství a dialog Franze Moora s Amalií.

¹¹⁸⁵ V provedení knížecí společnosti pravděpodobně návrat scénického vyobrazení úvodní scény prvního dějství, dále viz. stejná scénická poznámka mannheimských vydání s divadelní verzí textu, vč. Franzova hereckého výrazu: [Franz von Moor] nachdenkend in seinem Zimmer/[Franz Moor] přemýšlející ve svém pokoji.

¹¹⁸⁶ Viz. text Franzovy promluvy, určené Hermannovi z mannheimských vydání 1782 a 1802 s divadelní verzí textu: Nimm dieses Packet. Hier findest du deine Kommission ausführlich, und Dokumente dazu, die den Zweifel selbst glaubig machen sollen. Die Katastrophe dieser Tragikomödie überlass mir/[Franz] Vezmi tento balík. Najdeš tam svůj podrobně příkaz a dokumenty, které rozptýlí pochybnost. Thám k této rekvizitě do *Scenarien-Buch* nejprve mylně zapsal postavu Hermannu, ale poté ji škrtnul a správně opravil na Franze.

¹¹⁸⁷ V provedení knížecí společnosti se jednalo o návrat jevištního vyobrazení ze druhé scény prvního dějství, zatímco všechna tři tištěná vydání hovoří o výjevu ložnice starého hraběte Moora užitím shodné scénické poznámky Des alten Moors Schlafzimmer. Vybavení tvořila tak jako ve druhé scéně prvního dějství lenoška, viz. scénická poznámka knižního vydání hry (s.61), vč. doplněného chování starého hraběte Moora: Der alte Moor schlafend in einem Lehnstuhl/Starý Moor spící v lenošce.

¹¹⁸⁸ Viz. totožná scénická poznámka a promluva Amalie z mannheimských vydání 1782 a 1802 s divadelní verzí Schillerovy hry: [Amalia] (die Rose um ihn [der alte Moor] streut) Im Rosenduft erscheine Karl deinen Träumen. Erwache im Rosenduft, ich will hingehen und unter Rosmarin entschlummern/[Amalie] (rozsype růže kolem starého hraběte Moora) Ve vůni růží Karl objevil své sny. Procitni [hrabě Moor] ve vůni růží, chci jít a usnout pod rozmarýnem.

¹¹⁸⁹ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 53) a 1802 (s. 52) s divadelní verzí Schillerova textu. Tato Danielova replika svým obsahem a naléhavostí upozorňovala na příchod zakukleného Hermannu ihned po jejím vyslovení, viz. shoda Thámova rukopisu a scénické poznámky mannheimských vydání: [Hermann] verkappt.

¹¹⁹⁰ K Hermannovým rekvizitám meče a portrétu, viz. text Hermannovy promluvy z mannheimských vydání 1782 a 1802: Hier ist das Schwert, und hier ist auch ein Porträt, das er zu gleicher Zeit aus dem Busen zog. Es gleicht diesem Fräulein auf ein Haar/[Hermann] Zde je meč, a zde je také portrét, jenž ve stejném okamžiku zjevil se z poprsí. Patří do vlasů této slečny.

5.	Dazu Franz. Hermann. (<u>Verkappt.</u>)			<u>NB</u> Abräumen. ¹¹⁹¹
6.	Der alte Moor. [Der alte Moor] <u>Verzweifeln, aber nicht sterben!</u> Dazu Amalie.			
7.	Razmann. Spiegelberg. Räuber. # ¹¹⁹² [Razmann] <u>Horch! Gibts da nicht lärmn?</u>	Böhmische Wälder. ¹¹⁹³ <u>NB Ast am Baum zu Hand anbinden.</u> ¹¹⁹⁴	Pistolen. Flinten (<u>Razmann. Spiegelberg. Räuber.</u> ¹¹⁹⁵	# Spiegelberg. Desto schlimmer. (Lärm.)
8.	Dazu Schufferle. # [Razmann] <u>Wieder einer! Der Hauptmann!</u> Schweizer. Roller. (<u>Von weiten.</u>) [Razmann] [<u>Roller! Roller!</u>] <u>Holen mich zehn Teufel!</u> ¹¹⁹⁸ Schweizer. Roller. (<u>Näher.</u>) ¹¹⁹⁹ [Razmann] [<u>Roller! Schweizer!</u>] <u>Blitz, Donner, Hagel und Wetter!</u>		Pistolen (<u>Schufferle.</u>) Pulver. Werk. Brandwein (<u>Schweizer.</u>)	# Spiegelberg. <u>Memento mori!</u> Aber was scheint mich das? (Schuss.) ¹¹⁹⁶ <u>Razmann. Horch ein Schuss.</u> (Schuss und Lärm.) ¹¹⁹⁷ <u>Spiegelberg. Noch einer!</u> (Schuss.) <u>Razmann. Wieder einer! Der Hauptmann!</u> (Hinten Gesang „die Nürnberger“) ¹²⁰⁰
9.	Dazu Karl. Schweizer. Grimm. Roller. Räuber.		2 Terzerolen (<u>Karl.</u>) Pistolen (<u>Schweizer.</u>) Flinten (<u>Räuber.</u>)	
10.	Karl. <u>[Hier entsage ich dem frechen Plan, gehe, mich in irgend eine Kluft der Erde zu verkriechen, wo der Tag] vor meiner Schande zurück tritt.</u> ¹²⁰¹			
11.	Dazu Roller. [Roller] [<u>Sieht dich vor, Hauptmann! Es spuckt! Ganze Haufen böhmischer Reiter] schwadronieren im Holz herum!</u> ¹²⁰²		Pistolen (<u>Roller.</u>)	
12.	Dazu Schufferle.			

¹¹⁹¹ Thámovo upozornění na blížící se scénickou proměnu sedmé scény druhého dějství.

¹¹⁹² Záznamovým propojením sloupce jevištního dění s poznámkovým sloupcem Thám upozorňuje především na zvukové efekty, jež zazněly pokaždé po vyslovení Thámem u těchto zvukových efektů vřavy nebo výstřelů do *Scenarien-Buch* zapsaných replik

¹¹⁹³ Vyobrazení sedmé scény se v provedení knižecí společnosti shodovalo se scénickou poznámkou Die böhmischen Wälder/České lesy v knižním vydání i v mannheimských tiscích s divadelní verzí Schillerovy hry.

¹¹⁹⁴ Thámovo upozornění na uvázání Karlovy ruky za větev stromu.

¹¹⁹⁵ Použití rekvizit mnoha palných, sečných a bodných zbraní, střelného prachu dodávalo provedení knižecí společnosti na působivém vytvoření divadelní iluze střetu loupežnické družiny s císařským vojskem.

¹¹⁹⁶ Thám ve svém zápisu do *Scenarien-Buch* mění smysl Spiegelbergovy repliky. Zatímco obě mannheimská vydání obsahují text: Memento mori! Aber das regt mich nicht an s doplněním scénickou poznámkou: [Er] trillert Liedchen/Pamatuj na smrt! Ale to mne nepovzbudí (notuje si písničku), Thám činí Spiegelberga v přímé konfrontaci s okolním střelbou a bojem kurážnějším slovy: Pamatuj na smrt! Ale co se mi to zdá?

¹¹⁹⁷ Viz. promluva Razmanna a scénická poznámka k jevištnímu dění v mannheimských vydáních 1782 a 1802: Horch ein Schuß (schießen und lärmn)/[Razmann] Slyš výstřel (výstřel a hluk/vřava).

¹¹⁹⁸ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 63) a 1802 (s. 62) s divadelní verzí textu.

¹¹⁹⁹ Thám zápisem replik s jejich naléhavostí vystihuje divadelnost bojové vřavy, tj. kromě zvukových efektů střílení upozorňuje rovněž na vzdálenost, odkud, tj. zpoza scény měly tyto efekty společnosti doléhat na jeviště.

¹²⁰⁰ Viz. stejný text promluvy Razmanna a scénická poznámka mannheimských vydání s divadelní verzí textu: Wieder einer! Der Hauptmann! (hinter de Szene gesungen) Die Nürnberger henken keinen.../[Razmann] Zase jeden! Velitel [Karl] (za scénou se ozývá zpěv [písň] Norimberští žádného neoběsí...)

¹²⁰¹ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 70) a 1802 (s. 68) s divadelní verzí textu Schillerovy hry. Thámův záznam Karlovy repliky měl být také upozorněním na Karlovo chování po jejím pronesení, tj. Karlovy touhy ode všeho utéct, viz. scénická poznámka mannheimským vydání: Er will fliehen.

¹²⁰² Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 70) a 1802 (s. 68) s divadelní verzí textu. Thámův záznam této Rollerovy promluvy měl zřejmě kromě jejího obsahu, tj. Rollerovu zprávu Karlovi o obklíčení loupežníků císařským vojskem upozornit na způsob Rollerova příchodu v nastalé situaci, viz. scénická poznámka mannheimských vydání s identickým pokynem: Eilig/spěšně/rychle.

	Räuber	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 82 Scena				
13.	[Grimm] [<u>Hauptmann, Hauptmann! Sie haben uns die Spur abgelauert. Rings ziehen ihrer etliche Tausend</u>] einen Kordon um den mittleren Wald. ¹²⁰³			
	Dazu Spiegelberg. [Spiegelberg] [<u>Viele tausend Husaren, Dragoner und Jäger sprengen um die Anhöhe,] und halten die Luflöcher besetzt!</u> ¹²⁰⁴ (Karl ab.)			
14.	Dazu Schweizer. Razmann. Schufterle. Räuber. [Razmann] <u>Der Hauptmann! Der Hauptmann!</u>		Pistolen. Schnupftuch. ¹²⁰⁵	
15.	Dazu Karl. [Schweizer] [<u>Ich habe wohl ehe] eine Kirsche von Maul weggeschossen.</u> ¹²⁰⁶		Dolch. Giftfläschen. 4 Ringe (Karl).	
16.	Dazu Pater. ¹²⁰⁷		Papier (Pater).	
	<i>Actus 3</i>			
1.	Karl. Schweizer. Grimm. Spiegelberg. Razmann. Schufterle. ¹²⁰⁸ [Karl] <u>Dahin! Dahin! Unwiederbringlich!</u>	Gegend an der Donau. Anhöhe. Bäume. ¹²⁰⁹		
2.	Dazu Schweizer. (<u>Narben im Gesichte.</u>) ¹²¹⁰ [Karl] <u>Ich werde euch niemals verlassen.</u> ¹²¹¹		Wasser im Hut (Schweizer). ¹²¹²	
3.	Dazu Kosinsky.		Seitengewehr (Kosinsky). ¹²¹³	

¹²⁰³ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 70) a 1802 (s. 68) s divadelní verzí textu. Tentýž případ důvodu Thámova zápisu Grimmovy promluvy, tj. naléhavost vzkazu doneseného Karlovi o obklíčení loupežníků císařským vojskem, pravděpodobně opět prostřednictvím Grimmova spěšného příchodu.

¹²⁰⁴ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 71) a 1802 (s. 69) s divadelní verzí textu, vč. s Thámovým rukopisem shodné scénické poznámky o Karlově odchodu z jeviště: Räuber Moor geht ab/Loupežník Moor jde pryč.

¹²⁰⁵ Viz. promluva Razmanna, shodná v knižním vydání 1781 i v mannheimských tiscích 1782 a 1802 s divadelně upravenou verzí textu: Jeder hat fünf Paar Pistolen geladen, jeder noch drei Kugelbüchsen dazu/Každý nabil pět párů pistolí, každému ještě tři kulovnice.

¹²⁰⁶ Doplněno podle frankfurtsko-lipského knižního vydání Schillerova dramatu z r. 1781 (s. 101), mannheimská vydání 1782 a 1802 s divadelně upraveným zněním textu tuto Schweizerovu promluvu nezahrnují.

¹²⁰⁷ Thám používá ve svém záznamu pro divadelní provedení knížecí společnosti postavy Pátera (Kněze/Duchovního), která se nachází ve frankfurtsko-lipském knižním vydání 1781, nikoliv ovšem v prvním mannheimském vydání 1782 s divadelně upraveným textem či v dalším exempláři tohoto vydání, v němž Schiller postavu Pátera změnil na Komisaře (Kommissarius).

¹²⁰⁸ Z porovnání Thámova rukopisu a všech tří užitých tištěných vydání je patrné, že knížecí společnost ve svém provedení zaměnila pořadí scén. Zatímco knižní vydání Schillerovy truchlohry i mannheimské tisky s divadelně upraveným zněním začínají scénou Amalie a Franze v zahradě moorovského zámku, Thám svůj záznam zahajuje scénou loupežníků v podunajské krajině, jenž se v tištěných vydáních objevuje až jako druhá v pořadí.

¹²⁰⁹ K vyobrazení první scény třetího dějství, koncentrované do krajiny v okolí Dunaje, viz. shodná scénická poznámka frankfurtsko-lipského knižního vydání 1781 i mannheimských tisků 1782 a 1802, vč. jevištního aranžmá a chování členů loupežnické družiny: Gegend an der Donau. Die Räuber gelagert auf einer Anhöhe unter Bäumen, die Pferde weiden am Hügel hinunter/Krajina na Dunaji. Loupežníci utáboření na návrší pod stromy, koně se pasou dole na kopci.

¹²¹⁰ K Thámově zápisu Schweizerových jizev na tváři, viz. scénická poznámka a promluva Karla Moora, stejná v knižním frankfurtsko-lipském vydání a v mannheimských tiscích s divadelně upraveným zněním textu: [Karl] (gibt ihm den Hut zurück und wischt ihm sein Gesicht ab) Sonst sieht man ja die Narben nicht, die die böhmischen Reiter in deine Stirne gezeichnet haben. Dein Wasser war gut Schweizer. Diese Narben stehen dir schön/[Karl] (dává mu klobouk [ze kterého se napil vody] zpátky a oťe mu obličeje) Ty jizvy, kterými tvé čelo ocejchovali čeští rejtaři/jezdci nejsou vidět. Tvoje voda byla dobrá Schweizer. Ty jizvy ti sluší.

¹²¹¹ Případnost Thámova zápisu této Karlovy repliky spočívá vedle její orientační funkce v postupujícím představení, neboť je závěrečnou promluvou třetího výstupu, také v jejím významu Karlovy přísahy neopuštění jeho loupežnických druhů, která předznamenává konec Schillerovy truchlohry, kdy se Karlova přísaha zabitím Amalie na důkaz přednosti loupežníkům před láskou a osobním štěstím beze zbytku naplní.

¹²¹² Ke Schweizerově klobouku naplněného vodou, vč. jeho scénického pohybu, viz. scénická poznámka frankfurtsko-lipského knižního vydání 1781 (s. 122): Schweizer mit Wasser im Hut, resp. shodná scénická poznámka mannheimských vydání 1782 (s. 88) a 1802 (s. 85) s divadelní verzí textu: Schweizer mit Wasser im Hut zurückkommt/Schweizer přichází nazpět s vodou v klobouku.

¹²¹³ Thámův záznam rekvizity pouze drobné, příruční zbraně u postavy Kosinského odpovídá v provedení knížecí společnosti životnímu příběhu ztroskotance, který byl při snaze zjednat si spravedlnost dopaden, přemožen, byl mu odebrán meč/kord a došlo k jeho vykázní ze země a propadnutí majetku.

4.	Amalie. Dazu Franz. (<u>In Trauer.</u>)¹²¹⁴	Garten. ¹²¹⁵	Galanteriedegen (<u>Franz.</u>)¹²¹⁶
5.	Amalie.		
	<i>Actus 4</i>		
1.	Amalie. <u>Zum letztenmal!</u> ¹²¹⁷ Dazu Bedienter. <u>Sobald ich mich entfernt habe.</u> Dazu Karl. (<u>Verkleidet.</u>)	Galerie im Schloss. Sessel. ¹²¹⁸	4 Bildnisse an der Wand. Nonnengewand (<u>Amalie.</u>)¹²¹⁹ Glocke am Tisch. ¹²²⁰
2. strana 83 Scena 3.	Karl. (<u>Ab.</u>) ¹²²¹ Franz. <u>[Holla, Franz! Siehe dich vor! Dahinter steckt irgend ein] Verderben schwangeres Ungeheuer!</u> ¹²²²		

	Räuber	Theater	Requisiten	Anmerkungen
4.	Dazu Daniel.			
5.	Franz. <u>Es ist Karl!</u>			

¹²¹⁴ Viz. scénická poznámka mannheimských vydání 1782 a 1802, jenž se vztahuje k postavě Franze Moora i Amalie: Franz tritt auf. Beide in tiefer Trauer/Franz vstoupí. Oba v hlubokém zármutku.

¹²¹⁵ Scénická proměna v zahradní výjev se ve čtvrté scéně třetího dějství shodovala v provedení knížecí společnosti s výše použitými tisky. Zatímco však frankfurtsko-lipské knižní vydání hovoří o Amaliině hře na loutnu v zahradě moorovského zámku, kterou Amalie doprovází svůj zpěv, viz. scénická poznámka (s. 112): Amalia im Garten, spielt auf der Laute, mannheimská vydání s divadelně upraveným zněním textu loutnu ani zpěv Amalie neobsahují, zachycují naproti tomu Amaliino duševní rozpoložení a herecký výraz: Amalia nachdenkend im Garten/Amalie přemýšlející/zamyšlená v zahradě. Je patrné, že Thám zde vycházel z textu, Schillerem korigovaného pro divadelní účely z mannheimských vydání, protože do *Scenarien-Buch* nezapsal loutnu, ani pokyn, týkající se Amaliiny zpěvu. Současně v kontextu zřejmě použité verze Schillerova textu volil Thám ve čtvrté scéně přímější, temnější, psychologičtější variantu dialogu Amalie a Franze bez Amaliiny písně, tj. kladl důraz výhradně na verbální a myšlenkovou stránku jejich rozmluvy.

¹²¹⁶ Viz. scénická poznámka a promluva Amalie, určená Franzovi, vč. herecké akce obou postav, totožná v mannheimských vydáních: Verzeih mir Franz! (wie er sie umarmen will, reißt sie ihm den Degen von der Seite und tritt heftig zurück) Siehst du Bösewicht, was ich jetzt aus dir machen kann?/Odpusť mi Franzí! (jakmile jí chce obejmout, vytrhne mu po straně kord/meč a prudce ustoupí zpátky) Vidíš ty lotře, co s tebou teď můžu udělat?

¹²¹⁷ V rozporu s knižním vydáním i mannheimskými tisky s divadelním zněním hry mohlo v provedení knížecí společnosti dojít k autorskému (dramaturgickému) zásahu do textu, neboť podle Thámova *Scenarien-Buch* byla vstupní scéna rozdělena do části se samostatným výstupem a monologem Amalie, po němž následoval příchod přestrojeného Karla Moora, naproti tomu tištěná vydání zahrnují od počátku dialog mezi Amálií a Karlem Moorem. Ani jedna z patrně Amáliiných replik, zaznamenaných Thámem do *Scenarien-Buch* se v tiscích nenachází, stejně jako příchod sluhy. Mohlo se tedy jednat o původní pojetí knížecí společnosti, ve kterém Amalie přichází do obrazové galerie moorovského zámku, aby se naposledy podívala na obrazy, nežli kvůli Franzově krutovládě odejde navždy do kláštera, viz. zřejmě původní autorská replika: Sobald ich mich entferne habe/Jakmile odejdu a shodná scénická poznámka mannheimských vydání: Amalia verweilt vor einem Gemälde/Amalie prodlévá před obrazem.

¹²¹⁸ K jevištnímu pojednání první scény čtvrtého dějství, viz. stejná scénická poznámka v mannheimských vydáních: Gallerie im Moorischen Schloß/Galerie v moorovském zámku. Ze srovnání rukopisu *Scenarien-Buch* a tří výše užitých tištěných vydání vyplývá, že Thám ve čtvrtém dějství pracoval s divadelně upravenou verzí Schillerova textu, jak je obsažena v prvním mannheimském vydání 1782, resp. v tištěném exempláři z r. 1802. V knižním frankfurtsko-lipském vydání zahajuje čtvrté dějství dialog Karla Moora a Kosinského.

¹²¹⁹ Jednalo se o malby/obrazy a Amaliino roucho jeptišky, viz. pozn. č. 1125 a č. 1126.

¹²²⁰ V provedení knížecí společnosti zřejmě rekvizita, kterou Amalie přivolala sluhu.

¹²²¹ Thám do *Scenarien-Buch* zapsal pouze Karlův odchod ze scény, žádnou z replik jeho monologu ze druhého výstupu. Je tedy otázka, zda vůbec, nebo v jaké podobě byl tento Karlův monolog v provedení knížecí společnosti sehrán?

¹²²² Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 102) a 1802 (s. 97) s divadelní verzí textu, přestože zde Thám mohl pracovat i s knižním, frankfurtsko-lipským vydáním hry, jelikož jedním z důvodů jeho záznamu této Franzovy repliky do *Scenarien-Buch* mohlo být Franzovo následné zděšení, jakmile spatří Karlův portrét, viz. scénická poznámka frankfurtsko-lipského tisku (s. 139): Er sieht forschend dem Portrait Karls gegenüber/Pátravě hledí na Karlův portrét před sebou, což je situace, jenž v mannheimských vydáních nastává teprve v pátém výstupu během Franzova monologu.

6.	Dazu Daniel.		Becher Wein (<u>Daniel</u>). ¹²²³	
7.	Franz. <u>[Es ist nur noch ein Spielarbeit übrig. So ein Art von Mord. Der ist ein Stümper. der sein Werk nur auf die Hälfte bringt, und dann weg geht und müßig zugafft.] wie es weiter damit werden wird.</u> ¹²²⁴			
8.	Dazu Daniel. <u>In Augenblick wird er hier sein.</u> ¹²²⁵			
	Dazu Hermann.		Geldbeutel (<u>Franz</u>). ¹²²⁶	
9.	Franz.	<u>NB</u> ¹²²⁷	Pistole an der Wand. Terzerol (<u>Hermann</u>).	
10.	Amalie. <u>Es war Verzweiflung!</u> ¹²³¹	Garten mit Laube. Rasenbank. ¹²²⁸	Portrait (<u>Amalie</u>). ¹²²⁹ Ring (<u>detto</u>). ¹²³²	NB Rasenbank bleibt. ¹²³⁰
11.	Dazu Karl. <u>[Amalie] [Karl! Karl!] O Himmel! Und Erde!</u> ¹²³³		Ring. (<u>Karl</u>). ¹²³⁴	
12.	Dazu Hermann.			

¹²²³ Viz. scénická poznámka a promluva Franze Moora k Danielovi v mannheimských vydáních: Daniel mit Wein. [Franz] Stell ihn hieher. Sieh mir selbst ins Auge! Wie deine Knie schlottern! Wie du zitterst! Gesteh Alter! Was hast du getan?/Daniel [přichází] s vínem. [Franz] Postav ho sem. Podívej se mi do očí! Jak se ti třesou kolena! Jak se třeseš! Stůj starče! Přiznej se starče! Co jsi udělal?

¹²²⁴ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 106) a 1802 (s. 101) s divadelní verzí textu.

¹²²⁵ Thámem do *Scenarien-Buch* zapsaný výstup Daniela se nenalézá v knižním frankfurtsko-lipském vydání, ani v mannheimských tiscích s divadelně korigovanou verzí textu. Mohlo se tak stejně jako v první scéně čtvrtého dějství jednat o původní autorský (dramaturgický) zásah k provedení knižecí společnosti. V souladu s mannheimskými vydáními instruoval Franz Moor na konci šestého výstupu Daniela, aby přivedl Hermanna replikou: Geh! Lauf!, Spring! Hole mir Hermann!/Jdi! Běž! Skákej! Přiveď mi Hermanna, přičemž Daniel odpověděl v představení knižecího souboru Thámem zaznamenanou replikou: In Augenblick wird er hier sei/Za okamžik tady bude a odešel pro Hermanna, který vzápětí přišel na scénu.

¹²²⁶ Viz. scénická poznámka a text Franzovy promluvy Hermannovi podle mannheimských vydání: Nimm zurück, Kamerad, was dein ist (bringt ihm einen Beutel auf)/Příteli, vezmi si zpět, co je tvoje (otevře mu váček).

¹²²⁷ Zde je otázka, co Thám ve svém zápisu minul zápisem zkratky NB o nutnosti, nezbytnosti určitého konání. Vzhledem k nadcházejícím částem a faktu, že Thám umístil tuto poznámku do sloupce, vztahujícího se ke vzhledu scény, šlo pravděpodobně o pokyn k přípravě scénických proměn (desátá a třináctá scéna) nebo o pokyn k jejich postupnému uskutečňování.

¹²²⁸ K vyobrazení desáté scény, viz. scénická poznámka mannheimských vydání 1782 a 1802: Ein Garten, vorn eine Laube, zu den verschiedene Bogengänge führen/Zahrada, vpředu loubí, vedoucí k rozličným arkádám. Umístění drnové lavičky, na níž zřejmě usedla Amalie, nahrazovalo v provedení knižecí společnosti pohovku či kanape, shodně zmiňovanou v mannheimských vydáních, viz. scénická poznámka, vč. Amaliina hereckého projevu či výrazového ztvárnění: [Amalia] setzt sich auf das Kanapee und verhüllt sich das Gesicht/Amalie se posadí na kanape a zakryje si obličej.

¹²²⁹ Jednalo se o portrét Karla Moora, viz. scénická poznámka a texty promluvy Amalie z frankfurtsko-lipského knižního vydání (s. 157): [Amalia] (sie nimmt Karls Bild heraus) Du, mein Karl, sei mein Genius wider diesen Fremdling, den Liebestörer/[Amalie] (vyjme Karlův obraz) Ty, můj Karle, buď mým géniem proti tomuto cizinci, narušiteli lásky.

¹²³⁰ Thámova informace v poznámkovém sloupci měla upozornit na ponechání drnové lavičky také pro příští jevištní proměnu ve třinácté scéně, kde vhodně doplňovala lesní scénérii nedaleko moorovského zámku.

¹²³¹ Při srovnání Thámova rukopisu a tří použitých tištěných vydání je patrné, že v desáté scéně čtvrtého dějství vycházela knižecí společnost spíše z frankfurtsko-lipského knižního vydání Schillerovy truchlohry. Úvodní monolog Amalie je následován dialogem Amalie a Karla Moora, poté vstupuje na jeviště Hermann, jehož výstup se sice nachází v mannheimských tiscích s divadelně upraveným zněním dramatu, ale je vložen mezi zahajovací monolog Amalie a její dialog s Karlem. Současně se v žádném z tištěných vydání neobjevuje Thámem do *Scenarien-Buch* poznamenaná replika Amalie: Es war Verzweiflung/Bylo to zoufalství, jenž mohla být do Amaliina monologu vepsána jako původní autorský záměr

¹²³² Viz. scénická poznámka mannheimských vydání, vč. jevištního chování Amalie: Sie reißt den Ring vom Finger, und gibt ihn dem Räuber/Strhne prsten z prstu a dává jej loupežníkovi [Karlů Moorovi].

¹²³³ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 120) a 1802 (s. 114) s divadelní verzí textu. Tuto repliku Amalie Thám nezaznamenal zřejmě pouze kvůli naléhavosti Amaliina zvolání ve chvíli, kdy Amalie pozná Karlův prsten, nýbrž také kvůli chování této postavy po vyslovení této repliky, viz. scénická poznámka mannheimských vydání: [Amalia] sinkt nieder/Amalie klesne.

¹²³⁴ Viz. scénická poznámka mannheimských tisků, vč. herecké akce Karla Moora: Nimmt ihre Hand, und hält ihr den Ring vor die Augen/Vezme její ruku a drží ji před očima prsten.

13.	Alle Räuber. # ohne Karl und Kosinsky. [Grimm] <u>[Er ist's! Ist's! Salvier dich, Schweizer!] Lasst uns ihm antworten.</u> ¹²³⁷	Wald mit altem Turm, praktikable Versenkung mit Gitter. Wachtfeuer. ¹²³⁵		Nacht. Mondschein. ¹²³⁶ # Schweizer. <u>[Der Schufferle hat's auch so gemacht, aber dafür hängt er jetzt auch in der Schweiz], wie es ihm der Hauptmann prophezeit hat.</u> (Schuss). Grimm. <u>Es fällt ein Schuss.</u> (detto). Schweizer. <u>[Nur Geduld! Er muss] zum 3 mal schiessen.</u> (detto). ¹²³⁸
14.	Dazu Karl. Kosinsky. #			# Karl. <u>Spielt! Befehl' ich!</u> (Marsch.) ¹²³⁹
15.	Karl. # <u>Ich will's vollenden! (Schlägt 12 Uhr.)</u> ¹²⁴¹		Glocke oder Mörser. <u>NB (Finstern)</u> ¹²⁴⁰ Essen und Trunk. <u>(Hermann).</u>	# Karl. <u>Ich will's vollenden.</u> (12 Uhr schlägt.)
16.	Dazu Hermann. [Karl] <u>Was soll das bedeuten?</u> Der alte Moor <u>(Im Turme.)</u> ¹²⁴² [Karl] <u>Entsetzliches Blendwerk! Mein Vater!</u>			

	Räuber	Theater	Requisiten	Anmerkungen
17. strana 84 Scena	Dazu der alte Moor. [Karl] <u>[Auf!] Will keine erwachen? (Karl schießt.)</u> ¹²⁴³			
18.	Dazu alle Räuber. <i>Actus 5</i>			
1.	Franz.	Saal. Sessel. Fenster. ¹²⁴⁴	Nachtrock (Franz). ¹²⁴⁵	Nacht.

¹²³⁵ K jevištní proměně ve třinácté scéně, viz. scénické poznámky frankfurtsko-lipského knižního vydání (s. 161): Nahegelegener Wald. Nacht. Ein altes verfallenes Schloß in der Mitte/Poblíž ležící les. Uprostřed [scény] starý rozpadlý zámek, resp. v mannheimských tiscích s divadelně upraveným textem hry: Wald. Mond. Nacht. Ein altes verfallenes Raubschloß vorn auf der Bühne/Les. Měsíc. Noc. Vpředu na jevišti starý rozpadlý loupežnický zámek. V souladu s nastávajícími událostmi bylo v provedení knižecí společnosti realizováno umístění praktikáblového propadla s mříží

¹²³⁶ Z Thámova zápisu rezultuje, že provedení knižecí společnosti zahrnovalo též světelnou složku pro navození iluze příslušného denního období, kterou podle Thámova záznamu ještě dotvářel strážní oheň (Wachtfeuer) loupežnické družiny.

¹²³⁷ Tuto Grimmovu repliku Thám poznamenal jako upozornění na následující zatroubení, kterým loupežníci dávají Karlu Moorovi znamení, viz. scénická poznámka mannheimských vydání: [Die Räuber] blasen in die Hörner.

¹²³⁸ Thám propojuje ve svém záznamu jevištní dění s poznámkovým sloupcem, kam doplňuje v provedení knižecí společnosti pokyny k součinnosti replik a signálních výstřelů, které loupežníci vysílají Karlu Moorovi a které dodaly svou divadelností této dějové fázi jistě na působivost. Thám zde mohl vycházet z knižního i divadelně upraveného znění Schillerova textu, protože mezi vydáními nejsou v této část děje odchylky, přesto Thám učinil drobné změny, aniž by ale změnil smysl textu. Namísto Grimmových slov v tištěném vydání: Noch einer! Holla! Der Hauptmann!/Ještě jeden [výstřel] zapisuje: Es fällt ein Schuß/Padne výstřel. Repliku Nur Geduld! Er muss zum 3 mal schiessen pak vkládá do úst Schweizerovi, neboť Kosinsky, jenž ji pronáší v mannheimských vydáních nebyl podle Thámova zápisu a ve shodě s frankfurtsko-lipským knižním vydáním stejně jako Karl Moor na jevišti v daném okamžiku přítomen.

¹²³⁹ Viz. promluva a scénické poznámky k jednání a hereckému výrazu Karla Moora z mannheimských tisků: [Karl Moor] Spielt, befehle ich. Musik muß ich hören, daß mein schlafender Genius wieder aufwacht (sie spielen den Marsch), {Karl Moor} (der während der Musik tief in sich gekehrt auf und nieder gegangen, unterbricht sie schnell) Gute Nacht! Morgen höret ihr weiter/[Karl Moor] Příkazuju hrajte. Musim slyšet hudbu, aby můj spící genius znova procitnul (loupežníci hrají pochod), [Karl Moor] (se během hudby obrátí hluboko do sebe, lehne si, a rychle je přeruší) Dobrou noc! Ráno moudřejší večera.

¹²⁴⁰ Rekvizity zvonce či moždíře sloužily k vytvoření zvukového efektu hodin, odbíjejících půlnoc. Současně Thám poznamenává nezbytnost vytvoření iluze šera/stmívání se (NB Finstern), tj. postupný příchod noci, která se v provedení knižecí společnosti zcela projevila v pátém dějství.

¹²⁴¹ Viz. scénická poznámka mannheimských vydání: Es schlägt zwölf Uhr.

¹²⁴² Viz. scénická poznámka a replika volání starého hraběte Moora z mannheimských vydání: Wer pocht? He. Bist du das Hermann mein Rabe?/Kdo to tluče? Ha. To jsi ty Hermanne, můj krkavče?

¹²⁴³ Viz. scénická poznámka mannheimských tisků: [Karl Moor] tut einen Pistolschuß über die schlafenden Räuber/Karl Moor vystřelí z pistole nad spícími loupežníky.

¹²⁴⁴ K poněkud odlišnému, snad provozními možnostmi knižecího souboru danému prostšímu vyobrazení první scény pátého dějství, viz. scénická poznámka ve frankfurtsko-lipském knižním vydání a v mannheimských tiscích s divadelně upravenou verzí textu: Aussicht von vielen Zimmer/Výhled z mnoha/více pokojů.

¹²⁴⁵ Ke kostýmu Franze Moora, viz. scénická poznámka tištěných vydání: Franz im Schlafrock hereingestürzt/Franz vpadl dovnitř v noční košili.

<p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p> <p>5.</p> <p>6.</p> <p>7.</p>	<p>[<u>Verraten! Verraten! Geister ausgespien aus Gräbern. Losgerüttelt das Todenreich aus dem ewigen Schlaf</u>] es brüllt gegen mich Mörder.¹²⁴⁶ Dazu Daniel.</p> <p>Franz. [<u>Und wenn er gerecht ist!</u>]¹²⁴⁸</p> <p>Dazu Daniel. # [Franz] <u>Ins Teufels Namen, so bete doch!</u></p> <p>Schweizer. (<u>Von außen.</u>) [Franz] <u>Erhöre mich Gott im Himmel!</u> Schweizer. (<u>Wie vorhin.</u>) Grimm. (<u>Nach Schweizern von außen.</u>) #¹²⁴⁹ [Franz] [<u>Nein.</u>] <u>ich will auch nicht beten.</u>¹²⁵⁰</p> <p>Dazu Daniel. [Franz] <u>So erbarmst du dich meinen!</u></p> <p>Dazu Schweizer. Grimm. Razmann. Kosinsky. Räuber.</p> <p>Karl. Der alte Moor. Räuber. # [Karl] <u>Ich gedenke sein.</u></p> <p>Dazu Schweizer. Grimm. Razmann. Kosinsky. Räuber. Franz. Hermann. [Karl] <u>Lasst mir den Vater kommen!</u> Dazu der alte Moor. [Karl] <u>So rächet sich dein verlorener Sohn!</u></p> <p>Dazu Amalie. Räuber.</p>	<p>Wald mit Turm. Rasenbank.¹²⁵²</p>	<p>Licht (<u>Daniel.</u>)¹²⁴⁷ Degen (<u>Am Tisch.</u>)</p> <p>Dolch (<u>Franz.</u>) Schnur (<u>detto.</u>)</p> <p>Fackeln (<u>Räuber.</u>)</p> <p>Ketten (<u>Franz.</u>)¹²⁵⁴</p> <p>Brief (<u>Hermann.</u>)¹²⁵⁵ Busch (<u>Karl.</u>) Dolch (<u>Schweizer.</u>)</p>	<p># <u>Geschrei von weiten. Franz. Bist du noch nicht fort.</u> (Mehr Geschrei.) <u>Es wird zu spät.</u> (Schweizer tobt.) [Franz] <u>So bete doch.</u> (Gepolter.)</p> <p># <u>Grimm. Wollen Feuer in seine Säle schmeißen.</u> (Feuer fliegt im Saal.)</p> <p>NB <u>Abräumen.</u>¹²⁵¹</p> <p># <u>Karl. Ich dachte es, es sei Vaterskuss.</u> (<u>Fernes Getöse. Schiessen.</u>)¹²⁵³</p>
---	---	--	---	---

¹²⁴⁶ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 139) a 1802 (s. 132) s divadelní verzí textu, podle níž na základě srovnání *Scenarien-Buch* a tisků Thám postupoval, knižní vydání hry obsahuje v první scéně nejprve Danielův monolog a poté jeho dialog s Franzem Moorem.

¹²⁴⁷ Viz. scénická poznámka knižního frankfurtsko-lipského vydání (s. 185): Daniel kommt mit dem Licht/Daniel přichází se světlem.

¹²⁴⁸ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 144) a 1802 (s. 137) s divadelní verzí Schillerova textu.

¹²⁴⁹ Thám znovu propojuje sloupec jevištního dění s pokyny v poznámkovém sloupci během výjevu útoku loupežníků na moorovský zámek, který byl zjevně sehrán barvitým způsobem, vč. navození vzniklého požáru, viz. Thámová poznámka: Feuer fliegt im Saal/Oheň letí do sálu. Zápis do *Scenarien-Buch* upozorňuje zejména na hereckou akci, příchody a odchody postav a celkově poukazuje na pružnost, pohyblivost a hodnověrnost této scény, vč. souběhu jednotlivých inscenačních složek, tj. textu a herectví, scény, rekvizit či světla/práce se světlem.

¹²⁵⁰ Doplněno podle mannheimských vydání 1782 (s. 146) a 1802 (s. 139) s divadelní verzí textu. Thám tuto Franzovu repliku zapsal zřejmě jako upozornění na chování a herecký výraz této postavy, viz. text promluvy a scénická poznámka mannheimských tisků: [Franz] Ich kann nicht beten, hier, hier (auf Brust und Stirn schlagend) Alles so öd, so verdorret (steht auf) Nein, ich will auch nicht beten/[Franz Moor] Nemůžu prosit, tady, tady) bije se do hrudi a čela) Všechno [je] tak pusté, tak zvadlé (vstane) Ne, také nechci prosit.

¹²⁵¹ Thámovo upozornění na nezbytnost uskutečnění scénické proměny, tj. vyobrazení lesa v páté scéně.

¹²⁵² Shoda scénického pojetí páté scény, tj. návrat lesního výjevu ze třinácté scény čtvrtého dějství, viz. scénická poznámka frankfurtsko-lipského knižního vydání: Der Schauplatz, wie in der letzten Szene des vorigen Akts, resp. mannheimských tisků s divadelně korigovanou verzí textu: Der Schauplatz, wie in dem letzten Auftritt des vorigen Aufzugs.

¹²⁵³ Viz. scénická poznámka mannheimských vydání po vyslovení Thámem zaznamenané repliky Karla Moora: Man hört ein verwirrtes Getöse, und erblick den Schein von Fackeln/Slyší zmatený hluk/řev, a zahlédne záři pochodní.

¹²⁵⁴ K rekvizitě okovů/pout Franze Moora, viz. text promluvy a scénická poznámka z mannheimských vydání: [Franz Moor] O es ist bitter (weinend in die Ketten beißend)/[Franz Moor] Ach to je hořké (jízlivě plačící v okovech)

¹²⁵⁵ V provedení knížecí společnosti se pravděpodobně jednalo o podvržený dopis, popisující Karlovo nevhodné chování v Lipsku, tj. o intriku, zinscenovanou Franzem Moorem a Hermannem.

8. Karl. Schweizer. Kosinsky.				
	Entführung aus dem Serail ¹²⁵⁶	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena	Actus I ¹²⁵⁷			
1. ¹²⁵⁸	Belmonte.	Platz von dem Hause des Bassa links Osmins Haus mit praktikabeln Fenster. Hinten Ufer. Feigenbaum. Rasenbank. ¹²⁶¹		
	Aria. [Belmonte]. ¹²⁵⁹ [Belmonte] <u>Wie sie sehen? Wie sprechen?</u> ¹²⁶⁰			
2.	Dazu Osmin.		Ein Körbchen. Leiter (Osmin). Feigen am Baum. ¹²⁶³	
	Aria. (Osmin). ¹²⁶²			
3.	Osmin. <u>[Hätt' er sich nur beim Bassa nicht so eingeschmeichelt, er sollte] den Strick längst um Hals haben.</u> ¹²⁶⁴			
	Dazu Pedrillo. Aria. (Osmin). ¹²⁶⁵			

¹²⁵⁶ Tříaktová zpěvohra Wolfganga Amadea Mozarta *Die Entführung aus dem Serail* (Únos ze serailu) na libreto Gottlieba Stephanieho ml. měla premiéru 16. 7. 1782 ve vídeňském Dvorním divadle (Burgtheater), v témže roce vyšlo péčí dvorní scény Stephanieho libreto ve Vídni tiskem. Mozartovo dílo vycházelo z libreto německého literáta a dramatika Christopha Friedricha Bretznera *Belmonte und Constanze, oder Die Entführung aus dem Serail* (Belmonte a Konstanze aneb Únos ze serailu), které zhudebnil a 1781 na jevišti berlínského Döbbelinova divadla jako singspiel uvedl skladatel Johann Carl Andre.

Václav Thám znal Mozartovu zpěvohru patrně již z Prahy, kde byla rok po vídeňské premiéře 1783 provedena divadelní společností Karla Wahra v nově postaveném Nosticově divadle.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uskutečnila v letech 1805-1806 dvě představení tohoto hudebně-dramatického kusu, obě se konala na scéně zámeckého divadla ve Pštíně, poprvé pod názvem *Die Entführung aus dem Serail*, podruhé 16. 1. 1806 pod názvem Bretznerovy a Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze*, v obou případech soubor použil Mozartova zhudebnění. Současně se k oběma představením vztahoval v Thámově *Scenarien-Buch* jeden záznam divadelního pojetí, v Thámově abecedním repertoárovém soupisu na konci prvního dílu manuskriptu se totiž na s. 129 pod písmenem E nachází pouze název Mozartova a Stephanieho singspielu ve znění *Entführung aus dem Serail* s odkazem na stranu 85, na níž ve *Scenarien-Buch* zápis začíná.

Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové není ani u jednoho z představení této zpěvohry doložena, druhé provedení 16. 1. 1806 bylo 18. 1. podrobeno kritické reflexi pštinského periodika *Beobachter an der Weichsel*, jenž konstatovala, že patřilo mezi nejlepší, které knížecí společnost sehrála. Recenzent vyzdvihl pěvecké výkony tenoristy Augusta Kurze ml. v roli Belmonteho, basisty Bernharda Seibta v roli Osmina a paní Seibtové, manželky výše jmenovaného pěvce, jež zpívala Konstanci. Závěrem pak autor přičinil poznámku k repertoáru divadelního souboru knížete z Anhalt-Köthenu, že by jeho hudebně-dramatická produkce měla obsahovat výhradně kvalitní tituly namísto těch, která jsou sice nová, nicméně lze o nich už předem říct, že nebudou dostatečně dobrá. Argumentaci opírá o vyprávění svého známého hudebníka, jehož zjištění kvality Mozartova *Dona Juana* vzešlo teprve z několikerého poslechu této opery. Nutno podotknout, že divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu, jak o tom svědčí Thámův záznam do druhého, nedochovaného dílu *Scenarien-Buch* a zápis ve tvaru *Don Juan* v repertoárovém soupisu v prvním dílu pramene), realizovala 25. 3. 1806 na jevišti zámeckého divadla ve Pštíně provedení tohoto Mozartova díla v německojazyčné zpěvoherní verzi.

¹²⁵⁷ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito prvního vídeňského vydání libreto: W. A. Mozart, G. Stephanie d. j.: *Die Entführung aus dem Serail*. Zu finden beim Logenmeister, Wien 1782, 67 s. a berlínského tisku libreto Bretznerovy a Andreho zpěvohry: J. C. Andre, Ch. F. Bretzner: *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*. C. F. Schneider, Leipzig 1781, 72 s.

¹²⁵⁸ Thámův záznam nepřináší informaci, zda představení knížecí společnosti zahájila předehra, Thám na ní ve *Scenarien-Buch* užívaným výrazem *Introductio* neupozorňuje.

¹²⁵⁹ U vstupní árie Belmonteho čerpalo provedení knížecí společnosti z Mozartova a Stephanieho zpracování, Andreho a Bretznerova zpěvohra zahrnuje pouze Belmonteho činoherní monolog.

¹²⁶⁰ Thámem poznamenaná Belmonteho replika s otázkou po opětovném spatření Konstancie uzavírá první výstup a shoduje se jak se Stephanieho libretem pro Mozartův *Die Entführung aus dem Serail*, tak s Bretznerovým libretem pro Andreho zpěvohru *Belmonte und Constanze*.

¹²⁶¹ K jevištnímu vyobrazení prvního dějství, viz. shodné scénické poznámky v tisku libreto Mozartovy i Andreho zpěvohry: Platz vor dem Pallast des Bassa am Ufer des Meeres/Prostranství před palácem Selima paši na břehu moře.

¹²⁶² Osminova úvodní árie se nachází v libretu obou zpěvohr, v provedení knížecí společnosti zaznělo Mozartovo zhudebnění pro *Die Entführung aus dem Serail*, současně knížecí společnost použila Mozartova a Stephanieho díla, v němž je zhudebněn celý výstup Belmonteho a Osmina oproti Bretznerově a Andreho zpěvohře, kde obě postavy vedou činoherní dialog, Thám do *Scenarien-Buch* po doznění Osminovy árie nezapisuje Belmonteho reakci, jenž by na činoherní variantu jejich výstupu ukazovala.

¹²⁶³ Osminovy rekvizity se v provedení knížecí společnosti ztotožňovaly s librety k Mozartově i Andreho zpěvohře, viz. stejná scénická poznámka v tiscích obou zpěvohr, vč. Osminova jevištního pohybu a chování: [Osmin] mit einer Leiter, welche er an einen Baum vor der Türe des Palasts lehnt, hinauf steigt und Feigen abnimmt/Osmin s žebříkem, který opře o strom přede dveřmi paláce, vyleze nahoru a trhá fíky.

¹²⁶⁴ Doplněno podle prvního vídeňského tisku libreto Mozartovy zpěvohry *Die Entführung aus dem Serail* (s. 8) s přihlédnutím k tisku libreto Andreho singspielu *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*.

Thámův záznam této Osminovy promluvy nejen, že obsahově shrnuje Osminův negativní vztah vůči Pedrillovi s krajní zmínkou o Pedrillově smrti, ale v tomto kontextu ji lze vnímat jako jistý ironický kontrast, protože právě po jejím vyslovení či na konci této promluvy přichází Pedrillo na jeviště, viz. identická promluva Pedrilla v tiscích obou zpěvohr: Nun, wie steht es, Osmin? Ist der Bassa noch nicht zurück?/No, jak to jde, Osmine? Paša ještě není zpátky?

¹²⁶⁵ Thámem zapsaná Osminova árie se objevuje pouze v Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail*, nikoliv v Bretznerově a Andreho Belmonte und Constanze, tzn., že knížecí soubor vycházel ze Stephanieho libreto.

4.	Pedrillo. <u>[Geh nur, verwünschter Aufpasser. Wer weiß, wer den andern überlistet; und dir misstrauischem gehässigem Menschenfeinde eine Grube zu graben,] sollte ein wahres Fest für mich sein.</u> ¹²⁶⁶			
5.	Dazu Belmonte. Belmonte. <i>Aria. [Belmonte].</i>			
6.	Dazu Pedrillo. <u>(Belmonte versteckt sich.)</u> ¹²⁶⁷ Dazu Selim. Constanze. Gefolge. <i>Chorus.</i>	<u>NB Schiff mit Brett.</u> ¹²⁶⁸		
7.	Selim. Constanze. <i>Aria. (Constanze).</i>			
8.	Selim. <u>[Nein, Constanze, nein, auch Selim hat ein Herz;] auch Selim kennt Liebe.</u> ¹²⁶⁹ Dazu Pedrillo. Belmonte.			
9.	Belmonte. Pedrillo. <u>[Pedrillo] [Kommen Sie nur mit mir in Garten: aber um alles in der Welt, vorsichtig und fein.] Denn hier ist alles Auge und Ohr.</u> ¹²⁷⁰			
10.	Dazu Osmin. <i>Terzetto</i>			
strana 86 Scena 1.	Osmin. Blonde. <i>Aria. (Blonde).</i>	Garten mit Bassas und Osmins Wohnung. Rasenbank. ¹²⁷¹		
	Entführung aus dem Serail	Theater	Requisiten	Anmerkungen

¹²⁶⁶ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově *Die Entführung aus dem Serail* (s. 10) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*.

¹²⁶⁷ K Belmonteho jevištnímu chování v provedení knížecí společnosti, viz. shodná scénická poznámka a Pedrillova promluva ve Stephanieho i Bretznerově libretu: [Pedrillo] (kommt hurtig gelaufen) Geschwind, geschwind auf die Seite und versteckt! Der Bassa kommt. (Belmonte versteck dich)/[Pedrillo] (hbitě příběhne) Honem, honem na stranu a schovat se. Přichází paša (Belmonte se schová).

¹²⁶⁸ K Thámově signalizování způsobu příjezdu paši Selima a Konstancie na scénu, tj. v loďce s veslem, viz. studie A. Scherla: *Václav Thám a zámecké divadlo ve Pštíně*. Divadelní revue č. 4, 1998, s. 37 a shodná scénická poznámka, vč. jevištního aranžmá janičářů v libretu Mozartovy zpěvohry *Die Entführung aus dem Serail* i Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze*: Der Bassa Selim und Constanze kommen in einem Luftschiffe angefahren, von welchem ein anderes Schiff mit Janitscharenmusik voraus landet. Die Janitscharen stellen sich am Ufer in Ordnung, und entfernen sich dann/Paša Selim a Constanze přijíždějí ve vzduchodolí, před níž jede jiná loď s janičářskou hudbou. Janičáři se na břehu seřadí, a potom se vzdálí.

¹²⁶⁹ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 17) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze*. Je otázka, zda v provedení knížecí společnosti proběhl po skončení Konstanciiny arie, jenž se nalézá jak v Mozartově, tak Andreho zpěvohře její činoherní dialog s pašou Selimem, ve kterém od Selima shodně v libretech k oběma dílům zaznívají výhrůžky Konstanci, nebude-li mu po vůli. Knížecí soubor mohl tento dialog rovněž vypustit, tzn., že Selim pronesl pouze Thámem do *Scenarien-Buch* zaznamenanou promluvu.

¹²⁷⁰ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 19) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze*.

Thámem zapsaná Pedrillova replika má nejen významový smysl, Pedrillova varovná slova o nezbytném zmizení s Belmontem totiž padají na živnou půdu, neboť vzápětí dochází ke střetu s přicházejícím Osminem, ale právě pro tuto skutečnost představovala orientační bod v chodu představení knížecího souboru jako upozornění na Osminův vstup na jeviště, viz. stejná scénická poznámka k Mozartově i Andreho zpěvohře, vč. jevištního aranžmá/jevištního pohybu postav: [Belmonte und Pedrillo] wollen in den Palast, Osmin kommt ihnen in der Tür entgegen, und hält sie zurück/Belmonte a Pedrillo chtějí do paláce, ve dveřích se srazí s Osminem, který je zadrží.

¹²⁷¹ Ke vzhledu scény ve druhém dějství, viz. totožná scénická poznámka ve vídeňském vydání libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* i ve Schneiderově lipském tisku libreta k Andreho zpěvohře *Belmonte und Constanze*: Garten am Palast des Bassa Selim; an der Seite Osmins Wohnung/Zahrada paláce Selima paši; po straně Osminův příbytek. Z porovnání scénického výjevu prvního a druhého dějství je patrné, že v provedení knížecí společnosti došlo jen k minimálním úpravám, vč. setrvávající přítomnosti drnové lavičky (Rasenbank), jejíž umístění na jevišti bylo původním záměrem knížecího souboru.

2.	Blonde. <u>[Wie traurig das gute Mädchen daher kommt! Freilich tut's weh, den Geliebten zu verlieren und Sklavin zu sein. Es geht mir wohl auch nicht viel besser; aber ich habe doch noch das Vergnügen, meinen Pedrillo manchmal zu sehen ob es gleich auch mager und verstohlen geschehen muss:] doch wer kann wider dem Strom schwimmen?</u> ¹²⁷² Dazu Constanze. <i>Aria. (Constanze).</i> <u>(Blonde ab.)</u> ¹²⁷³			
3.	Dazu Selim. <i>Aria. (Constanze).</i>			
4.	Selim. <u>(Ab.)</u>			
5.	Blonde. <u>Was muss der mir zu sagen haben?</u> ¹²⁷⁴ Dazu Pedrillo. <i>Aria. (Blonde).</i> ¹²⁷⁵			
6.	Pedrillo. <i>Aria. (Pedrillo).</i>			
7.	Dazu Osmin. <i>Duetto.</i> ¹²⁷⁶		2 Flaschen Wein <u>(Pedrillo).</u> ¹²⁷⁷	
8.	Pedrillo. <u>[Ach, kommen Sie, kommen Sie, liebster Herr! Unser Argus ist blind:] ich hab' ihn tüchtig zugedeckt.</u> ¹²⁷⁸ Dazu Belmonte. [Pedrillo] <u>[Eben kommt sie da den Gang herauf. Reden Sie alles mit ihr ab: aber fassen Sie sich kurz:] denn der Verräter schläft nicht immer.</u> ¹²⁷⁹ Dazu Constanze. ¹²⁸⁰ <i>Finale.</i>			
strana 87		Actus 3		

¹²⁷² Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 27) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze*.

Z porovnání Thámova rukopisu a tištěných vydání k oběma zpěvohrám vyplývá, že ve druhém výstupu se provedení knížecí společnosti mohlo držet spíše Bretznerova singspielu *Belmonte und Constanze*, protože stejně jako Thámův záznam zahrnuje pouze činoherní dialog Blonde a Osmina po skončení Blondiny árie oproti Mozartově *Die Entführung aus dem Serail*, kde činoherní dialog Blonde s Osminem pokračuje jejich pěveckým duetem.

¹²⁷³ Je otázka, zda se v provedení knížecího souboru po doznění árie Konstace odehrál činoherní dialog mezi Konstancí a Blonde, jak jej shodně přinášejí tištěná vydání Mozartovy i Andreho zpěvohry. Thám na tento dialog vžitým způsobem zápisu spojky *dazu* s připojeným jménem postavy neodkazuje a navazuje až příchodem Selima, který však mohl být již na scéně přítomen během Konstanciiny árie a poté začít hovořit.

¹²⁷⁴ Tato replika Blonde z činoherního dialogu s Pedrillem se nachází pouze ve Schneiderově lipském tisku s libretem Andreho a Bretznerovy zpěvohry *Belmonte und Constanze* (s. 31), nikoliv ve vídeňském libretu Mozartova a Stephanieho *Die Entführung aus dem Serail*, z čehož je zřejmé, že Thám pravděpodobně pracoval s oběma librety a divadelní pojetí kusu bylo nejspíše výsledkem provázanosti obou děl.

¹²⁷⁵ Tato árie Blonde *Welche Wonne, welche Lust* (Jaká rozkoš, jaké potěšení) se nachází pouze v Mozartově a Stephanieho *Die Entführung aus dem Serail*, Bretznerova a Andreho zpěvohra zahrnuje činoherní dialog Blonde a Pedrilla.

¹²⁷⁶ Po skončení pijáckého duetu Pedrilla a Osmina Thám do *Scenarien-Buch* nezapisuje činoherní dialog těchto postav užívaným způsobem záznamu spojky *dazu* s doplněným jménem jednající postavy. Je tedy otázka, jestli vůbec, nebo v jaké podobě tento dialog zazněl. Představení knížecí společnosti mohlo pokračovat podle Thámova rukopisu až osmým výstupem Pedrilla a Belmonteho, jakmile opilý Osmin usnul.

¹²⁷⁷ Viz. shodná scénická poznámka v tiscích libret obou zpěvohr: [Pedrillo] zeigt ihm [Osmin] zwei Flaschen, wovon die eine größer als die andere ist/Pedrillo ukazuje Osminovi dvě lahve, z nichž první je větší než druhá.

¹²⁷⁸ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 40) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze* oder *Die Entführung aus dem Serail*.

¹²⁷⁹ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 40) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze* oder *Die Entführung aus dem Serail*.

¹²⁸⁰ Provedení knížecí společnosti vypustilo v osmém výstupu druhého dějství Belmonteho árie *Wenn der Freude Träne fliessen* (Když slzy radosti tečou) z Mozartova *Die Entführung aus dem Serail*, čímž se drželo znění libreta Andreho a Bretznerovy zpěvohry *Belmonte und Constanze*, kde se mezi Konstancí a Belmontem odehrává pouze činoherní dialog.

<p>Scena 1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p>	<p>Pedrillo. Klaas. [Pedrillo] [Die verzweifelten Türken verstehn nicht ein mindesten Spaß; und ob der Bassa gleich ein Renegat ist, so ist er, wenn aufs Kopf ab ankommt,] doch ein völliger Türke.¹²⁸¹ Dazu Klaas. Pedrillo. [Ach] wo mein Herr auch bleibt?¹²⁸⁴ Dazu Belmonte. Belmonte. O Liebe! Sei du meine Leiterin!¹²⁸⁵ Dazu Pedrillo. <i>Romanze. (Pedrillo).</i> Constanze. (Am Fenster.)¹²⁸⁶ Dann mit Belmonte heraus.¹²⁸⁷</p>	<p>Wie Actus 1.</p>	<p>Leiter (Klaas).¹²⁸²</p> <p>Zither (Pedrillo).¹²⁸⁸</p>	<p>Mitternacht.¹²⁸³</p>
Entführung aus dem Serail		Theater	Requisiten	Anmerkungen
<p>5.</p>	<p>Osmin. Stummer. (Stummer ab.) Dazu Pedrillo. Blonde. (Oben.) [Osmin] <u>Hurtig Soldaten! Eilt herbei!</u> Pedrillo. Blonde heraus. [Osmin] <u>Zu Hilfe! Zu Hilfe! [Geschwind!]</u>¹²⁹⁰ Dazu Wache. [Osmin] <u>[Wart, Spitzbube,] ihr sollt mir nicht entkommen!</u>¹²⁹² Dazu Belmonte. Constanze. Wache. <i>Aria. (Osmin).</i>¹²⁹³</p>		<p>Laterne (Stummer).¹²⁸⁹</p> <p>Fackeln (Wache).¹²⁹¹</p> <p>Geldbeutel (Belmonte).¹²⁹⁴</p>	

¹²⁸¹ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 47-48) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*.

¹²⁸² Viz. scénická poznámka v tiscích libret obou zpěvoher: Klaas, der eine Leiter bringt/Klaas, přinášejíci žebřík.

¹²⁸³ Provedení knížecí společnosti zahrnovalo rovněž světelnou složku, viz. scénická poznámka z tisků libret k oběma zpěvohrám: Es ist Mitternacht.

¹²⁸⁴ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 48) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*.

¹²⁸⁵ Z porovnání Thámova rukopisu a tištěných vydání libret obou zpěvoher je patrné, že provedení knížecí společnosti vypustilo ve třetím výstupu Belmontovu píseň/árii, jenž se shodně nachází v Mozartově i Andreho díle.

¹²⁸⁶ Viz. scénická poznámka vídeňského tisku k Mozartově *Die Entführung aus dem Serail* (s. 52): Konstanze oben am Fenster/Konstanze nahöfe v okně s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*.

¹²⁸⁷ Viz. scénická poznámka vídeňského tisku k Mozartově *Die Entführung aus dem Serail* (s. 52): Belmonte kommt mit Constanze unten zur Türe heraus/Belmonte s Konstancí vycházejí spodními dveřmi, s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*.

¹²⁸⁸ Viz. stejná scénická poznámka v tiscích k Mozartově i Andreho zpěvohře: Pedrillo seine Mandoline hervorholt/Pedrillo vyndá svoji mandolínu, resp. Er singt und accompagniert sich/Zpívá a doprovází se. Provedení knížecí společnosti zde pravděpodobně vycházelo z Mozartova *Die Entführung aus dem Serail*, protože v něm rovněž po Pedrillově činoherním monologu ve čtvrtém výstupu následovala pěvecká romance, zatímco v Andreho *Belmonte und Constanze* dochází k duetu Pedrilla a Belmonta a teprve potom k Pedrillově romanci za doprovodu citory/mandolíny.

¹²⁸⁹ V provedení knížecí společnosti zřejmě postava Němého (Stummer) podávala lucernu v opilosti napůl spícímu Osminovi, aby jej upozornila na útěk Konstanze, Belmonta, Pedrilla a Blonde, viz. scénická poznámka v tiscích libret obou zpěvoher: Osmin noch halb schlaftrunken hat eine Laterne. Der Stummer gibt Osmin durch Zeichen zu verstehen, daß es nicht richtig sein, daß er die Leute gehört habe/Stále ještě napůl opilý Osmin má [v ruce] svítlnu. Němý dává znaky/posušky na srozuměnou, že se něco děje, že slyšel lidi.

¹²⁹⁰ Doplněno podle vídeňského tisku libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail*, dle kterého se při srovnání Thámova rukopisu a tištěných vydání provedení knížecí společnosti odehrávalo, neboť ve zpěvohře *Belmonte und Constanze* Andre na rozdíl od Mozarta vesměs celý pátý výstup zhudebnil.

¹²⁹¹ Viz. scénická poznámka z vídeňského tisku libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 55): Wache mit Fackeln, halten Osmin auf/Stráž s pochodněmi zadrží Osmina.

¹²⁹² Doplněno podle vídeňského tisku libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 55).

¹²⁹³ Rovněž v případě Osminovy árie O! Wie will ich triumfieren/Ó jak chci triumfovat, čerpalo provedení knížecí společnosti z Mozartova singspielu, v Andreho zpěvohře *Belmonte und Constanze* se Osminova árie nenalézá.

¹²⁹⁴ Viz. text Belmontovy promluvy určené Osminovi ve vídeňském tisku libreta k Mozartově *Die Entführung aus dem Serail* (s. 57): Hier ist ein Beutel mit Zechinen, er ist euer, und noch zweimal so viel, laßt mich los/Tady je měšec zechinů (zlatých dukátů), je váš, a ještě dvakrát tolik, když mne necháte jít. Knížecí společnost ve svém provedení vycházela v pátém výstupu z Mozartovy a Stephanieho zpěvohry, jehož součástí jsou činoherní dialogy postav proti takřka úplnému zhudebnění téhož výstupu v ději Andreho a Bretznerova singspielu *Belmonte und Constanze*.

6.	<p>Selim. Gefolge.</p> <p>[Selim] <u>[Geht, unterrichtet euch, was der Lärm im Palast bedeutet; er hat uns im Schlaf aufgeschreckt.] und lasst mir Osmin kommen.</u>¹²⁹⁵</p> <p>Dazu Osmin.</p> <p>[Osmin] <u>[Meine Wachsamkeit. Hast du es zu danken, dass ich sie wieder beim Schopfe gekriegt habe. Auch mir selbst hatte der spitzbubische Pedrillo eine gleiche Ehre zgedacht, und er hatte mein Blondchen schon beim Kopfe, um mit ihr in alle Welt zu reisen. Aber Gift und Dolch!] er soll mir´s entgelten.</u>¹²⁹⁶</p> <p>Dazu Belmonte. Constanze. Wache. Pedrillo. Blonde.</p>	Zimmer des Bassa. ¹²⁹⁷		
strana 88 Scena				
7.	<p><i>Duetto. (Belmonte. Constanze).</i></p> <p>Dazu Selim.</p>		Pass (Selim). ¹²⁹⁸	

Finale.

	Blinde ¹²⁹⁹ Actus I ¹³⁰⁰	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena				
1.	Hyazinth. <u>Pinchen!</u>	Garten am Hyazinth Haus. Rasenbank. ¹³⁰¹	Schwarze Binde. Stock (Hyazinth). ¹³⁰²	
2.	Dazu Pinchen. (Pine ab.)		Hyazinth Hut (Pinchen). ¹³⁰³	

¹²⁹⁵ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 48) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*.

¹²⁹⁶ Doplněno podle Stephanieho vídeňského libreta k Mozartově zpěvohře *Die Entführung aus dem Serail* (s. 48) s přihlédnutím k tisku libreta Andreho zpěvohry *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*. Thám tuto Osminovu promluvu poznamenal patrně jako orientační bod v chodu představení, protože po jejím vyslovení stráž přivedla na scénu zajaté Belmonta a Konstanci, viz. totožná scénická poznámka v tiscích libret Mozartovy i Andreho zpěvohry: Belmonte und Constanze werden von der Wache hereingeführt/Belmonte a Konstancie budou přivedeni stráží.

¹²⁹⁷ K vyobrazení šesté scény, viz. shodná poznámka v tiscích Mozartovy i Andreho zpěvohry: Zimmer des Bassa/Pašův pokoj/komnata.

¹²⁹⁸ Viz. scénická poznámka a promluva paši Selima ve vídeňském tisku libreta Mozartovy zpěvohry *Die Entführung aus dem Serail* (s. 65): [Selim] (gibt Belmonte ein Papier) Hier ist euer Passport/[Selim] (dáva Belmontemu papír) Zde je váš cestovní doklad. Závěr provedení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu se odehrál podle Stephanieho libreta k Mozartově zpěvohře, jelikož v něm Belmonte, Konstancie, Pedrillo a Blonde získávají od Selima milost a odjíždějí, zatímco v Bretznerově verzi libreta pro Andreho singspiel poznává paša Selim v Belmontovi svého ztraceného syna.

¹²⁹⁹ Pětiaktová hra německého spisovatele, dramatika, divadelního ředitele, právníka a politika Friedricha Julia Heinricha hraběte von Soden vznikla kolem roku 1798, v témže roce byla vydána tiskem u vydavatele Georga Wilhelma Friedricha Spätha v Augsburgu a Gunzenhausenu.

Václav Thám znal von Sodenovu dramatickou tvorbu již z angažmá v pražském Vlastenském divadle, kde došlo k několika provedením jeho her, většinou v německém jazyce, např. truchlohy *Ignez de Castro* (zdokumentována jsou představení 2. 4. 1797 a 25. 4. 1797) nebo dramatu *Die Tochter der Finsternis* (Dcera temnoty) s představeními 28. 4. 1796, 9. 5. 1796, 14. 5. 1796 a provedením v českém jazyce z 1. 5. 1796 s překladem Filipa Heimbachera. Thám měl s von Sodenovými hrami také hereckou zkušenost, v závěru svého působení ve Vlastenském divadle ztvárnil roli Důstojníka Toweru v historické truchlohy *Anna Boleyn, Königin von England* (Anna Boleynová, královna anglická), jejíž premiéra se uskutečnila 2. 2. 1798 na jevišti Nosticova divadla v době sjednoceného řízení německé činohry této scény a Vlastenského divadla Karlem Franzem Guolfingerem von Steinsbergem.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805-1806 tento kus pouze jednou, 27. 12. 1805 v zámeckém divadle ve Pštíně. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není doložena.

Přítomnost Thámová zápisu ve *Scenarien-Buch* potvrzuje rovněž poznámka v jím vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných titulů pod písmenem B a názvem *Blinde* na s. 129, vč. připojeného odkazu na stranu 88, na níž jeho záznam začíná.

¹³⁰⁰ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito patrně prvního vydání von Sodenovy hry: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, 208 s. s přihlédnutím k tisku: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. [?] 1804, 140 s.

¹³⁰¹ Scénické vyobrazení prvního dějství s výjevem zahrady Hyacintova domu a drnovou lavičkou se v provedení knížecí společnosti vesměs shodovalo s tištěným vydáním, viz. scénická poznámka Späthova tisku (s. [5]): Garten an Hyazinth Haus.

¹³⁰² Černá/tmavá páska přes oči měla v provedení knížecí společnosti evokovat Hyacintovu nevidomost, k rekvizitě hole, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. [5]): Hyazinth allein, am Stocke/Hyacint sám, o holi.

¹³⁰³ Viz. scénická poznámka a promluva Pinchen ve Späthově tisku (s. [5]): [Pinchen] (mit Hyazinth Hute) Vater! Vater!/[Pinchen] (s otcovým kloboukem) Otče! Otče!

3.	Dazu Verwalter. [Hyazinth] <u>[Das Laster soll dort ihn finden,] eine Unschuld, und Tugend nicht!</u> ¹³⁰⁴	Stoß Akten (<u>Verwalter</u>). ¹³⁰⁵
4.	Dazu Peter.	
5.	Hyazinth. Peter. (Peter ab.)	
6.	Dazu Frau von Rosen. [Hyazinth] <u>Peter!</u>	Sonnenschirm (<u>Frau von Rosen</u>). ¹³⁰⁶
7.	Dazu Peter.	
8.	Frau von Rosen. Hyazinth. [Hyazinth] <u>[O Mutter! Mutter! Lasst gute Wesen um mich her,] oder lasst mich sterben!</u> ¹³⁰⁷	
9.	Dazu Pinchen.	
10.	Frau von Rosen. Hyazinth. [Hyazinth] <u>Wäre denn mein Unglück kein Freibrief?</u>	
11.	Dazu Frau von Wirtheim, Kammerjungfer. 2 Bediente. Amalie. [Frau von Wirtheim] <u>[Der Kammerjunker Molde] sagte noch neulich –</u> ¹³⁰⁸	2 Riehläscher (<u>Zofe. Amalie</u>). ¹³⁰⁹
12. strana 89	Dazu Pinchen.	Schlüssel zum Schranke (<u>Hyazinth</u>). ¹³¹⁰
13.	Vorige ohne Pinchen. [Amalie] <u>Ja, edler Mann! Das wird sie!</u>	
14.	Dazu Peter.	
15.	Hyazinth. Peter.	

¹³⁰⁴ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 12.

¹³⁰⁵ K rekvizitě úředních akt správce Murra, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 9): Verwalter Murr mit einem Stoß Akten unter dem Arm/Správe Murr s hromadou [úředních] akt v podpaží.

¹³⁰⁶ K rekvizitě slunečníku, viz. text promluvy Hyacinta a Frau von Roden ve Späthově tištěném vydání (s. 16): [Hyazinth] Aber, liebe Mutter, warum gingen Sie denn auch im Mondschein mit dem Parasoll?, [Frau von Rosen] Wie? Soll ich denn wie ein gemeines Bürgerweib spazieren gehen?/[Hyacint] Ale drahá matko, proč chodíte se slunečníkem také při svitu měsíce? [Frau von Rosen] Jakže? Měla bych se procházet jako obyčejná měšťanka.

¹³⁰⁷ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 22.

¹³⁰⁸ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 31.

¹³⁰⁹ K rekvizitám lahviček s voňavkami, viz. text promluvy Frau von Wirtheim ve Späthově tisku (s. 25), jenž jimi obdarovává služebnou Lisette a Amalii von Wirtheim: Lisette, eau de Luce! Malchen! Au de Cologne! O weh! O Ciel!/Lisette, eau de Luce! Máli! Eau de Cologne (Kolínská)! Ach běda! Ach nebe!

¹³¹⁰ Viz. replika Pinchen Hyacintovi a jeho reakce dle Späthova tisku (s. 31): [Pinchen] Geschwind, die Schlüssel zu deinem Schranke/Rychle, klíče od tvé skříně, [Hyazinth] Was willst du denn?/[Hyacint] Co chceš?

	Blinde	Theater	Requisiten	Anmerkungen
16.	Hyazinth. [Amalie! Und dein Herz wäre rein geblieben] in einer verpesteten Atmosphäre? ¹³¹¹			
17.	Dazu Pinchen.			
	<i>Actus 2</i>			
1.	Verwalter. Lieutenant.	Saal. Sesseln. ¹³¹²	Offiziersdegen (<u>Lieutenant</u>). ¹³¹³	
2.	Lieutenant. <u>O Amalie! Amalie!</u>			
3.	Dazu Peter.			
4.	Lieutenant. <u>Wenn er mich nur nicht –</u>		Geld (<u>Lieutenant</u>). ¹³¹⁴	
5.	Dazu Verwalter. [Lieutenant] <u>Brav, guter Peter!</u>			
6.	Dazu Amalie. [Lieutenant] <u>Wie? In diesem Zustande?</u>			
7.	Dazu Frau von Wirtheim. (<u>An der Türe.</u>) [Frau von Wirtheim] <u>[Mit einem Worte.] Amalie ist verlobt, und ich hoffe –</u> ¹³¹⁵			
8.	Dazu Hauptmann.		Offiziersdegen (<u>Hauptmann</u>). ¹³¹⁶	
9.	Amalie. Lieutenant. <u>(Lieutenant ab.)</u>			
10.	Dazu Frau von Wirtheim.			

¹³¹¹ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 37.

¹³¹² K scénickému vyobrazení druhého dějství, viz. scénická poznámka Späthova tisku (s. 43): Herrschaftlicher Saal im Schloß mit anstoßenden Türen/Panský sál v zámku s přiléhajícími dveřmi.

¹³¹³ Rekvizita důstojnického meče/kordu vhodně dotvářela v provedení knížecí společnosti identitu postavy poručíka von Bolta.

¹³¹⁴ Viz. text promluv von Bolta a sluhý Petera v tištěném vydání (s. 48): [Lieutenant von Bolt] Hier ein Dukat für dich! [Peter] (es betrachtend) Geld? Wofür denn? Wenn ich einmal dem Herrn arbeite, so bezahl er mich/[Poručík von Bolt] Tady máš dukát! [Peter] (dívá se na něj) Peníze? Za co? Když pánovi jednou sloužím, tak mi zaplatí.

¹³¹⁵ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 57.

¹³¹⁶ Stejně jako u postavy poručíka von Bolta rovněž v případě hejtmana von Linda náležitě doplňoval v provedení knížecí společnosti jeho důstojnický meč/kord vojenský profil této postavy.

strana 90 Scena 11.				
12.	Amalie. (<u>Ab.</u>) Hyazinth. Peter. (<u>Beide ab.</u>)		Schreibzeug. Feder. Papier. (<u>Am Tisch</u>). ¹³¹⁷	
13.	Pinchen. <u>Ich kann nicht länger –</u>			
	Blinde	Theater	Requisiten	Anmerkungen
14.	Dazu Peter. (<u>Peter ab.</u>)		Brief (<u>Peter</u>). ¹³¹⁸	
15.	Dazu Amalie. [Pinchen] [<u>Aber Sie müssen das alles auch dem Vater sagen,] sonst glaubt er mir's nicht – das will ich – NB</u> ¹³¹⁹ Hyazinth. (<u>Von innen.</u>)			
16.	Amalie. <u>Wie wird das enden?</u>			
17.	Dazu Hyazinth. Pinchen.			
18.	Hyazinth. Amalie. [Hyazinth] <u>Amalie!</u> [Amalie] <u>Pinchen!</u> ¹³²⁰			
19.	Dazu Pinchen.			
1.	<i>Actus 3</i> Frau von Wirtheim. Verwalter.	Saal. ¹³²¹	Spiegel (<u>An der Wand.</u>) ¹³²²	

¹³¹⁷ Viz. text replik a scénická poznámka k jednání Hyacinta a sluhý Petera ve Späthově tisku (s. 77): [Hyazinth] Setz dich und schreib, [Peter] Ich sitze schon, [Hyazinth] (diktiert) Amalie, [Peter] Amalie!/[Hyacint] Sedni si a piš, [Peter] Už sedím, [Hyacint] (diktuje) Amalie, [Peter] Amalie!

¹³¹⁸ Viz. replika Pinchen v tištěném vydání (s. 80) určená Peterovi: Siehst du wohl! Gib mir es, ich darf hinein/[Pinchen] Vidiš dobře! Dej mi to, ať se můžu podívat dovnitř.

¹³¹⁹ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 84-85. Thám do *Scenarien-Buch* zapsal u patnáctého výstupu zkratku NB, označující v provedení knížecí společnosti jakousi nezbytnost, nutnost. Srovnání rukopisu a tištěného vydání poukazuje na Hyacintovo volání z kabinetu, jenž byl buď součástí scénického vyobrazení, nebo Hyacint volal na svoji dceru Pinchen za scénou, vzhledem k Thámově poznámce von innen (zevnitř) zřejmě zahrnovala scéna v provedení knížecího souboru vlastní prostor Hyacintova kabinetu a Thám zde upozorňuje na Hyacintovo volání (neopomenutí tohoto hlasového projevu), který zazní během dialogu Amalie von Wirtheim a Pinchen, viz. repliky Hyacinta a Pinchen ve Späthově tisku (s. 84): [Hyazinth] (ruft) Pinchen! [Pinchen] Gleich! Gleich! Hören Sie [Amalie] nur, er ruft mir!/[Hyacint] (volá) Pinchen! [Pinchen] Hned! Hned! Slyšíte? Volá mne!

¹³²⁰ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 91.

¹³²¹ K vyobrazení první scény třetího dějství, viz. scénická poznámka Späthova tisku: Der gemeinschaftliche Saal/Společenský sál.

¹³²² K nástěnnému zrcadlu, viz. scénická poznámka k chování Frau von Wirtheim dle tištěného vydání (s. 98): Frau von Wirtheim sich im Spiegel besehend/Paní von Wirtheim se prohlíží v zrcadle.

2.	Frau von Wirtheim. <u>[Mon Dieu! Ich wüsste auch gar nicht,] was denn Malchen vor mir voraus hätte?</u> ¹³²³			
3.	Dazu Frau von Rosen. [Frau von Wirtheim] <u>Excellent! Wenn nur Amalie –</u>			
4.	Dazu Amalie.			
5. strana 91 Scena	Verwalter. Unbekannter. [Verwalter] <u>Pinchen! Pinchen!</u>	Rosens Vorzimmer. ¹³²⁴		Geschriebener Brief, pag. 112 (<u>Unbekannter</u>). Börse (<u>detto</u>). ¹³²⁵
6.	Dazu Pinchen.			
7.	Pinchen. Unbekannter. [Pinchen] <u>Peter! Peter!</u>			
8.	Dazu Peter. Peter. Unbekannter.			
9.	[Peter] Das hat wohl auch der Herr gemacht? [Peter] <u>Das hat wohl auch der Herr gemacht? – [Unbekannter] Nein.</u> ¹³²⁶			
	Blinde	Theater	Requisiten	Anmerkungen
10. 11.	Dazu Hyazinth. Pinchen. Hyazinth. Unbekannter. [Unbekannter] <u>Pinchen!</u>			
12.	Dazu Pinchen. Peter.			
13.	Pinchen. Peter. [Peter] <u>Erhöre unser Bitten!</u>			
14.	Dazu Hyazinth. Unbekannter.			
	<i>Actus 4</i>			

¹³²³ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 98. Thámem zapsaná reakce paní von Wirtheim stran jejího vzhledu poté, co na sebe pohlíží do zrcadla.

¹³²⁴ Jednalo se o scénický výjev předpokoje nevidomého barona Hyacinta von Rosena, viz. scénická poznámka Späthova tisku: Baron Rosens Vorzimmer.

¹³²⁵ K dopisu, který postava Neznámého (Unbekannter) dává číst správci Murrovi, viz. replika Neznámého v tištěném vydání (s. 112): Lesen Sie diesen Brief des Kommissionsrat Müller/Čtete tento dopis komisního rady Müllera. Thám ve *Scenarien-Buch* doplňuje odkaz na stranu zacházení s touto rekvizitou, která se shoduje s číslem strany Späthova tisku, tzn., že Thám mohl s tímto pravděpodobně prvním knižním vydáním von Sodenovy hry pracovat. V případě rekvizity tobolky (Börse), kterou tištěné vydání výslovně neuvádí, šlo nejspíš o předmět, z něhož postava Neznámého vyjmula dopis předaný správci Murrovi.

¹³²⁶ Thámův nezřídka užívaný způsob zápisu replik dvou různých postav na jeden řádek.

1.	Hauptmann. Peter. [Peter] <u>[Ich, zum Exempel, Ihr Gnaden, wäre ich der Reitknecht gewesen, ich hätte Ihr Gnaden, mit Respekt, so bei den Beinen genommen, auf die Erde niedergesetzt] und wäre denn meines Wegs gegangen.</u> ¹³²⁷	Saal. ¹³²⁸		
2.	Dazu Verwalter.			
3.	Verwalter. Hauptmann. (Verwalter ab.)			2 Sackpistolen. Orden <u>(Unbekannter)</u> . ¹³²⁹
4.	Dazu Unbekannter.			
5.	Unbekannter. <u>[Der Nichtswürdige!] Nun zur Mutter!</u> ¹³³⁰			
6.	Dazu Frau von Rosen.			
7.	Hyazinth. Pinchen.	Garten mit Laube. ¹³³¹		Schreibzeug. Feder <u>(In der Laube.)</u> ¹³³²
8.	Hyazinth.			
9.	<u>Tränen sind dir ja Sprache!</u> Dazu Unbekannter. [Unbekannter] <u>[Ich werde es sein, im Augenblick der Entwicklung]</u> ¹³³³ (Unbekannter verbirgt sich.)			
10.	Dazu Frau von Wirtheim. Frau von Rosen. Verwalter. Notarius. [Frau von Wirtheim] <u>Ist vorhanden in aller Form.</u> Dazu Peter. [Frau von Wirtheim] <u>Hier, Herr Baron!</u> ¹³³⁴			
strana 92 Scena				
	Blinde	Theater	Requisiten	Anmerkungen

¹³²⁷ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 138. Thám tuto Peterovu promluvu do *Scenarien-Buch* zaznamenal patrně i jako upozornění na následující jednání Petera vůči hejtmanu von Lindovi, které v provedení knížecí společnosti přítomností sesle/seslí dokazuje návrat výše zmíněného scénického pojednání z prvního dějství, resp. z první scény třetího dějství, viz. scénická poznámka: [Peter] vollzieht das Gesagte und setzt den Hauptmann von Lind unsanft auf einen Sessel/Peter vykoná řečené a nevlídně/hrubě posadí hejtmana von Linda na seslí.

¹³²⁸ V provedení knížecí společnosti šlo pravděpodobně o návrat scénického vyobrazení ze druhého dějství, resp. z první scény třetího dějství, dále, viz. scénická poznámka Späthova tisku (s. 135), jenž se shoduje s jevištním pojetím první scény třetího dějství: Gemeinschaftlicher Saal/Společenský sál.

¹³²⁹ K rekvizitám kapesních pistolí a řádu u postavy Neznámého, viz. texty promluv a scénická poznámka k jednání této postavy ve Späthově tisku (s. 146 a s. 147), vč. náznaku: Diesen Orden, Herr [Hejtman von Lind] erhalte ich in der Aktion, wo Sie zum Teufel ritten und vom Regiment gejagt wurden/Tento řád jsem pane za akci, kde vy byste jel k čertu a byl vyhnán od regimentu, resp. [Unbekannter] (ruhig und fest) Auf Reisen trage ich immer ein Paar Sackpistolen bei mir/[Neznámý] Na cestách nosím u sebe vždycky dvě kapesní pistole.

¹³³⁰ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 148.

¹³³¹ Viz. scénická poznámka Garten/Zahrada ve Späthově tisku (s. 154). V provedení knížecí společnosti se tak na jeviště zřejmě vrátil výjev zahrady z prvního dějství, jež mohl být doplněn v duchu Thámova pokynu o zobrazení loubí.

¹³³² Viz. text Hyacintovy promluvy v tištěném vydání z desátého výstupu po příchodu notáře: Dort in der Laube, mein Herr, finden Sie alles nötige. Sind wir denn alle versammelt?/Tam v loubí, můj pane [notáři] naleznete vše potřebné. Sešli jsme se všichni?

¹³³³ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 163. Tato replika byla do edice Thámova rukopisu dopsána kvůli souvislosti s následující scénickou poznámkou, hovořící o ukrytí se postavy Neznámého.

¹³³⁴ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 166.

11.	Dazu Amalie. [Notarius] <u>[Sie belieben] die Symbole, die Ringe mein ich –</u>		
12.	Dazu Lieutenant. [Hyazinth] <u>Großer Gott! Reinwald!</u>		
13.	Dazu Unbekannter.		
	<i>Actus 5</i>		
1.	Peter. Pinchen.	Saal.	Arbeit (Pinchen). ¹³³⁵
2.	Pinchen. <u>[Ach, sonst konnte er nicht] so lange ohne mich sein!</u> ¹³³⁶		
3.	Dazu Hyazinth. [Pinchen] <u>Guter Vater!</u>		
4.	Dazu Unbekannter. <u>NB Lieut[enant].</u> ¹³³⁷		
5.	Unbekannter. Hyazinth. <u>(Hyazinth ab.)</u>		
6.	Dazu Lieutenant.		
7.	Unbekannter. <u>Peter!</u> Dazu Peter.		
8.	[Unbekannter] <u>[Aber] glücklich sollst du, musst du werden!</u> ¹³³⁸ Dazu Frau von Wirtheim. [Unbekannter] <u>Peter!</u> Dazu Peter. <u>(Alle ab.)</u>		Vollmacht. Banknoten <u>(Unbekannter).</u> ¹³³⁹
strana 93 Scena			

¹³³⁵ Viz. scénická poznámka Späthova tisku (s. 174): [Pinchen] setzt sich zur Arbeit/Pinchen si sedne k práci.

¹³³⁶ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 174.

¹³³⁷ Thámem do *Scenarien-Buch* nezřetelně zapsaná poznámka s označením NB, tj. deklarování čehosi nezbytného s nepřilíši dobře čitelným výrazem, ze kterého se zdá, že by se mohlo jednat o postavu poručíka von Bolta, přestože v této části děje von Sodenovy hry neúčinkuje. Nabízí se pouze vysvětlení von Boltova sledování děje/přihlížení dějovým událostem, aniž by byl ostatními postavami zpozorován, což by však v provedení knížecí společnosti nebylo po stránce dramaturgické chybným krokem, neboť von Bolt by rád pro sebe získal Amalii von Wirtheim, a tak se vrací na místo, kde Amalie žije, aby mohl vyslechnout nebo sledovat vše, co se kolem ní odehrává.

¹³³⁸ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. [?] 1804, s. 131

¹³³⁹ Viz. scénická poznámka k výrazovému ztvárnění a replika postavy Neznámého, určená Frau von Wirtheim ve Späthově tištěném vydání (s. 189): [Der Unbekannter] (kalt) Hier ist meine Vollmacht! (gibt ihr Papiere)/[Neznámý] (chladně) Zde je moje plná moc! (dáví jí papíry), resp. replika Neznámého, opět adresovaná Frau von Wirtheim (s. 191): Diese Banknoten sind mein/Tyto bankovky jsou moje.

9.	Hyazinth. <u>Edler! Edler Mann!</u>			
10.	Dazu Hauptmann.			
11.	Hyazinth.			

Wo bleibt Reinwald?

	Blinde	Theater	Requisiten	Anmerkungen
12.	Dazu Amalie. [Amalie] <u>Freund! Bruder! Gemahl! – [Hyazinth] Gattin!</u> ¹³⁴⁰			
13.	Dazu Unbekannter. Pinchen. Frau von Wirtheim. Frau von Rosen. Lieutenant. Verwalter. Peter.		Geschriebenes Blatt, pag. 204 (<u>Unbekannter</u>). ¹³⁴¹	

¹³⁴⁰ Doplněno podle: F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, s. 202.

¹³⁴¹ Viz. text promluvy Neznámého ke správci Murrovi ve Späthově tisku (s. 204): Hier das Postscriptum secundum des Kommissionsrats. Les er! Les er!/Zde je druhý dodatek komisního rady. Čet! Čet! Thámův zápisový odkaz na stranu 204 se shoduje s číslem strany Späthova tištěného vydání.

	Gespens mit der Trommel ¹³⁴² <i>Actus I</i> ¹³⁴³	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	Martha. Friederike. Conrad. ¹³⁴⁴ Terzetto #	Saal mit offenen Versenkung hintern Tisch. Treppe dazu. Sesseln. 2 Tische. praktikabeln Spiegel. ¹³⁴⁵	Teppich (<u>Am Tisch.</u>) Tuch (<u>Martha.</u>) Bartwisch (<u>Friederike.</u>) Stäbchen (<u>Conrad.</u>) ¹³⁴⁶	# Friederike. [Beinahe sollte ich Lust dazu bekommen.] wenn es auch mehr aus Furcht, als aus Liebe geschehe. (Trommeln.) ¹³⁴⁷
2.	Martha. [Ha, ha, ha, ha. Das Gespens mit der Trommel war ein herrlicher Einfall von mir, und Wirbel tut mir unvergleichliche Dienste. He!] Wirbel komm er herauf. ¹³⁴⁸ Wirbel (Von unten.) [Martha] [Ja doch,] nur immer herauf. ¹³⁴⁹ Dazu Wirbel. <i>Aria.</i> (<u>Wirbel.</u>)		Trommel mit Bandalier und Schlegeln (<u>Wirbel.</u>) ¹³⁵⁰	
3.	Martha		Papier (<u>Martha.</u>) ¹³⁵¹	

¹³⁴² Dvouaktová komická zpěvohra Carla Ditterse von Dittersdorfa *Das Gespens mit der Trommel* (Strašidlo s bubnem) na skladatelovo libreto vycházela z komedie Carla Goldoniho *Il conte Caramella* (Hrabě Caramella) a měla premiéru 16. 8. 1794 na scéně zámeckého divadla brunšvicko-olešnického vévody ve slezské Olešnici (Oels). V témže roce bylo patrně tiskem vydáno libreto olešnickým dvorním tiskařem Samuelem Gottliebem Ludwigem.

Václav Thám znal tuto Dittersovu zpěvohru již z angažmá v pražském Vlastenském divadle, jehož soubor provedl 15. 2. 1795 českojazyčný překlad Jana Nepomuka Josefa Rulíka pod názvem *Strašidlo s bubnem*, další představení této zpěvohry v českém jazyce jsou na vlastenské scéně doložena 16. 2. 1795, 15. 3. 1795 a 13. 9. 1795.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uskutečnila v letech 1805-1806 pouze jedno představení tohoto kusu, cca. po 27. 12. 1805 na jevišti zámeckého divadla ve Pštině. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto provedení není doložena.

Přítomnost Thámová zápisu ve *Scenarien-Buch* potvrzuje rovněž jeho poznamenání názvu Dittersovy zpěvohry ve znění *Gespens mit der Trommel* pod písmenem G v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu na s. 130, vč. připojené odkazu na stranu 93, na níž záznam ve *Scenarien-Buch* začíná.

¹³⁴³ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito zřejmě prvního tisku libreta: C. Ditters von Dittersdorf: *Das Gespens mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], 79 s.

¹³⁴⁴ Je otázka, zda provedení knížecí společnosti zahájila předehra, kterou Dittersova zpěvohra obsahuje, avšak Thám na ni vžitým způsobem zápisu výrazu *Introductio* či jinak ve *Scenarien-Buch* neupozorňuje.

¹³⁴⁵ K vyobrazení první scény, k jevištnímu aranžmá a chování postav, viz. scénická poznámka Ludwigova olešnického tisku (s. [3]): Ein Saal. Im Grunde ein Tisch mit einem Teppich. Unter dem Tisch ist eine Versenkung, die der Teppich verdeckt. Die Stühle stehen in Unordnung. Konrad mit einem Stäbchen klopft die Stühle aus; Friederike kehrt mit einem Besen den Boden; Martha wischt mit einem weißen Tuch den Staub ab/Sál. Stül s kobercem [pod ním koberec]. Pod stolem je propadlo, které koberec zakrývá. Židle jsou rozházené. Konrad hůlkou vyklepává židle; Friederike zametá koštětem podlahu; Marthe stírá bílým šátkem prach. Nutno podotknout, že divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu disponovala možnostmi ztvárnit na jevišti propadlo, viz. Thámův záznam jevištního vybavení desáté scény druhého dějství (ve *Scenarien-Buch* s. 4) historické truchlohry Friedricha Wilhelma Zieglera *Barbarei und Größe*, jejíž představení soubor odehrál v červnu 1805 v Opolí (Oppeln) během putování po městech pruské části Slezska.

¹³⁴⁶ Viz. pozn. č. 1253.

¹³⁴⁷ Thám ve *Scenarien-Buch* zaznamenanou promluvou Friederike upozorňuje na počátek Konradova bubnování z propadla, jež po této promluvě následovalo, viz. scénická poznámka Ludwigova olešnického tisku (s. 5): Man hört die Trommel unter der Erde/Je slyšet buben pod podlahou.

¹³⁴⁸ Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespens mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 6. Thám tuto promluvy Marthe do *Scenarien-Buch* patrně zapsal též jako upozornění na jednání této postavy před jejím voláním na Wirbela do propadla, viz. scénická poznámka Ludwigova olešnického tisku (s. 6): [Marthe] hebt den Teppich auf und ruft in die Versenkung/Marta zvedne koberec a volá do propadla.

¹³⁴⁹ Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespens mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 6.

¹³⁵⁰ Rekvizity bubnu na řemeni s paličkami byly v provedení knížecí společnosti základním identifikační výbavou postavy tambora Wirbela.

¹³⁵¹ Je otázka, čeho se v provedení knížecí společnosti tato Martina rekvizita týkala. Mohlo se jednat o zprávu od regimentu o úmrtí hraběte, což by ovšem bylo v rozporu s dějem Dittersovy zpěvohry, nebo pouze o Martin prázdný list papíru, kterým hraběnce sdělovala, že u vojska mají důležitější věci na práci, než zasílat zprávy o zesnulých, viz. texty promluv hraběnky a Marthe z Ludwigova olešnického tisku (s. 11), vč. náznavu hraběnce hereckého výrazu: [Gräfin] (weint, richtet sich bald wieder auf) Aber ich muß mich doch wundern, daß ich bis jetzt vom Regiment noch keine Nachricht habe, daß mein Gemahl tot sein/[Hraběnka] (pláče, brzy se však sebere) Ale musím se přece podívat, že dosud nemám od regimentu žádnou zprávu, že je můj manžel mrtvý, resp. [Martha] O gnädige Gräfin! Das Regiment hat anderes zu tun, als im Kriege mit einer Dame Briefe zu wechseln/[Marta] Ó milostivá hraběnko! Regiment má na práci něco jiného, než aby si ve válce s nějakou dámou vyměňoval dopisy.

strana 94 Scena				
	<u>[Das ging mir ab, den Tambour Wirbel zu heiraten, der wegen seiner schlechten Streiche schon so oft Spitzruten gelaufen, und endlich gar vom Regimente weggejagt wurde] das möchte wohl schwerlich geschehen.</u> ¹³⁵²			
	Dazu Gräfin.			
4.	Martha. <i>Aria. (Gräfin).</i> <u>[Nur Geduld, gute Gräfin! Du wirst es schon wohlfeiler geben,] der Baum fällt nicht auf einen Streich.</u> ¹³⁵³			
	Dazu Baron.			
5.	Baron. <i>Aria. (Martha).</i> <i>Aria. (Baron).</i>		Börse (Baron). ¹³⁵⁴	
6.	Graf. (Als Pilger.) ¹³⁵⁵ <i>Aria. (Graf).</i> <u>[Graf] [O Freude! O Wonne! O seliger Tag! Aber] da seh'ich Conraden kommen.</u> ¹³⁵⁶	Wald mit Haus. ¹³⁵⁷	Pilgerstab und Hut (Graf). ¹³⁵⁸	
7.	Dazu Conrad. <i>Aria. (Conrad).</i>			
8.	Graf. ¹³⁵⁹ <i>Aria. (Graf).</i>			
9.	Martha. <u>[Ich muss noch mit Wirbel reden.] He! Wirbel!</u> ¹³⁶¹	Wie Scena 1.	Leichter mit Licht und Lichtputz (Martha).	Nacht. ¹³⁶⁰
	Gespens mit der Trommel	Theater	Requisiten	Anmerkungen

¹³⁵² Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespens mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 10.

¹³⁵³ Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespens mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 12.

¹³⁵⁴ K rekvizitě baronovy tobolky, viz. scénická poznámka a promluva této postavy k Martě v Ludwigově tisku (s. 14): [Baron] (gibt ihr seine Börse) Hier Frau Martha sind ohngefähr 20 Ducaten, die gehören für sie allein und dann zu seiner Zeit die 50 Ducaten für voll/[Baron] (dává Martě svoji tobolku) Zde je paní Marto téměř dvacet dukátů, které Vám náleží a potom padesát dukátů za Vaši námahu.

¹³⁵⁵ Kostým postavy hraběte se v provedení knížecí společnosti shodoval s pokyny scénické poznámky stran jeho poutnického převleku v Ludwigově olešnickém tisku (s. 15): Der Graf, als Pilger gekleidet, mit falschen Haaren und Bart/Hrabě oblečen jako poutník s falešnými vlasy a vousy.

¹³⁵⁶ Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespens mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 16.

¹³⁵⁷ O vyobrazení šesté scény prvního dějství, viz. scénická poznámka Ludwigova olešnického tisku (s. 15): Ein Dorf mit einem Meyerhofe auf der einen, und dem herrschaftlichen Schloße auf der anderen Seite/Vesnice s dvorcem po jedné straně a panský zámek naproti.

¹³⁵⁸ Thámem zaznamenané rekvizity hole a klobouku znázorňovaly převlek hraběte za poutníka.

¹³⁵⁹ Při srovnání Thámova rukopisu a Ludwigova olešnického tisku je otázka, zda vůbec, nebo v jaké podobě proběhl během sedmého výstupu v provedení knížecí společnosti činoherní dialog mezi hrabětem a Konradem, jelikož Thámův záznam promluvy hraběte v souladu s tištěným vydáním hovoří o monologu této postavy až v osmém výstupu.

¹³⁶⁰ K jevištnímu pojednání deváté scény a ztvárnění příslušné denní doby, viz. scénická poznámka Ludwigova tisku (s. 21): Der vorige Saal. Nacht/Předchozí sál (výjev předchozího sálu). Noc, tzn. že provedení knížecí společnosti zahrnovalo při navození potřebné iluze také práci se světlem, viz. Thámův zápis rekvizit svícnu s kratiknotem, resp. scénické poznámka k jevištnímu jednání Marthe (s. 21): Marthe mit einem Licht/Marta se světlem, resp. [Sie] löscht das Licht aus/Zhasne světlo.

¹³⁶¹ Thámem zapsaná replika Marthe měla patrně signalizovat také jevištní aranžmá/jevištní pohyb této postavy v průběhu vyslovení této repliky před voláním na tambora Wirbela do propadla, viz. scénická poznámka Ludwigova olešnického tisku (s. 21): [Marthe] geht zur Versenkung/Marthe jde k propadlu.

	Wirbel. (<u>Unten.</u>) <u>Noch was zu sagen!</u> Dazu Wirbel. [Martha] <u>Dass er wieder in sein Loch gehe!</u>		
10.	Dazu Friederike.		
11.	Friederike. Wirbel. (Wirbel ab.)		
strana 95 <i>Scena</i>			
	Dazu Graf.		
12.	Graf. <i>Aria. (Friederike).</i> ¹³⁶² <u>Ausgang der Geschichte ablauern.</u> Dazu Martha. [Martha] <u>[Geschwind Wirbel! Daher.] Ich höre Friederiken kommen!</u> ¹³⁶³		
13.	Dazu Conrad. [Conrad] <u>Ein halbtoter Mensch!</u>		brennendes Licht (<u>Conrad</u>). ¹³⁶⁴
14.	Dazu Friederike. [Conrad] <u>[Nun, wenn sich die zu fürchten anfängt, so muss es ganz gewiss nicht richtig sein. Komm sie.] wir wollen mitgehen.</u> ¹³⁶⁵		
15.	Dazu Graf.		
	<i>Quartetto.</i>		
16.	Gräfin. Baron. <i>Aria. (Gräfin).</i> <i>Finale.</i>	Zimmer der Gräfin. ¹³⁶⁶	
strana 95			
1.	Graf. <i>Actus 2</i> <i>Aria. [Graf].</i>	Garten. ¹³⁶⁷	
2.	Dazu Conrad. [Conrad] <u>[Ich will keine Silbe verraten, auch nicht einmal Friederiken will ich etwas davon sagen.] Gerade kommt sie!</u> ¹³⁶⁸		
3.	Dazu Friederike. <i>Aria. (Friederike).</i> ¹³⁶⁹		

¹³⁶² Thám do *Scenarien-Buch* původně mylně zaznamenal hraběte jako postavu, která zpívá tuto árii, posléze zápis škrtnul a správně opravil na Friederike.

¹³⁶³ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 26.

¹³⁶⁴ Viz. scénická poznámka Ludwigova olešnického tisku (s. 26): Konrad mit einem brennenden Licht/Konrad s hořícím světlem.

¹³⁶⁵ Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 28.

¹³⁶⁶ K jevištnímu vyobrazení šestnácté scény prvního dějství, viz. scénická poznámka Zimmer der Gräfin/Hraběnčin pokoj/komnata v Ludwigově olešnickém tisku (s. 30).

¹³⁶⁷ Vyobrazení první scény druhého dějství se v provedení knížecí společnosti shodovalo poznámkou Garten (Zahrada) s Ludwigovým olešnickým tiskem (s. 40).

¹³⁶⁸ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 43. Současně je ze srovnání Tháмова rukopisu a tištěného vydání zjevné, že byla z provedení knížecí společnosti vypuštěna druhá árie hraběte, obsahově určená Konradovi (s. 43): Wird er recht verschwiegen sein/Bude pěkně mlčet, tzn., že druhý výstup, který Thám v rukopisu zčásti propojil se třetím výstupem zakončil dialog hraběte s Konradem a výše zapsaná Konradova replika zahajující v Ludwigově olešnickém vydání třetí výstup.

¹³⁶⁹ Komedialní výraz tomuto vokálnímu číslu Friederike pravděpodobně dodávalo v představení knížecího souboru Konradovo soustavné zodpovídání všech dotazů Friederike mumláním cistoslovce Hm, viz. scénická poznámka Ludwigova tisku (s. 46), které započalo už v předchozím činoherním dialogu: Während dieser Arie so oft Friederike fragt, gibt Konrad wie oben Hm zur Antwort/Jak často se během této árie Friederike Konrada ptá, tak jí stejně jako předtím odpovídá Hm. Jelikož Dittersovo libreto neurčuje četnost tohoto Konradova projevu, lze usuzovat v provedení knížecí společnosti na libovolnost, tj. improvizaci, která zvyšovala komediální působivost tohoto výstupu.

strana 96 Scena 4.	Conrad. 5. Gräfin. <i>Aria.</i> [Conrad]. <i>Aria.</i> [Gräfin]. [Gräfin] <u>Und schenk mir meinen Gatten wieder.</u> 6. Dazu Baron. [Baron] <u>Doch die Zukunft wird Sie eines anderen belehren.</u> ¹³⁷¹ 7. Dazu Friederike.	Saal mit Spiegel. ¹³⁷⁰	Schokolade für 2 Personen (<u>Friederike</u>). ¹³⁷²
-----------------------	---	-----------------------------------	--

[Baron] [Einen artigen Mann nennt sie mich?] Es wird sich machen.¹³⁷³

	Gespens mit der Trommel	Theater	Requisiten	Anmerkungen
8.	Dazu Martha. [Gräfin] <u>So ohngefähr, wie gestern.</u>			
9.	Dazu Conrad. [Conrad] <u>Gleich!</u> Dazu Graf. <i>Sextetto.</i> # ¹³⁷⁵		Degen (<u>Baron</u>). ¹³⁷⁴	# [Graf] [Man sehe, wie nach dem Befehl.] erscheint den Graf mit Leib und Seele. (Spiegel zeigt den Grafen.),,,

¹³⁷⁰ O vyobrazení páté scény, viz. scénická poznámka tištěného vydání (s. 47): Der vorige Saal mit der Versenkung/Předchozí sál s propadlem. Thám se o propadlu ve *Scenarien-Buch* nezmiňuje, bylo však nepochybně součástí scény, viz. Thámova s Ludwigovým tiskem totožná scénická poznámka k chování postavy tambora Wirbela (von unten/zezdola) v desátém výstupu, v provedení knížecí společnosti se tak na jeviště vrátilo vyobrazení úvodní scény prvního dějství. K přítomnosti zrcadla, viz. Thámův záznam pěveckého sextetu v deváté scéně v poznámkovém sloupci a více v pozn. č. 1287.

¹³⁷¹ Z porovnání Thámova rukopisu a Ludwigova olešnického tisku (s. 49) vyplývá, že byla z provedení knížecí společnosti vypuštěna baronova árie, určená hraběnce *Wie können Sie dem Pilger trauen?/Jak můžete důvěřovat poutníkovi?*

¹³⁷² Viz. scénická poznámka tištěného vydání (s. 50), vč. jevištního aranžmá Friederike: [Sie] bringt auf einem silbernen Präsentierteller 2 Becher Schokolade, setzt sie zwischen beide [Gräfin und Baron] und tritt an die Seite/Friederike přináší na stříbrném podnosu dva poháry čokolády, postaví je mezi hraběnku a barona a stoupne si stranou.

¹³⁷³ Doplněno podle: C. Ditters von Dittersdorf: *Das Gespens mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 52.

¹³⁷⁴ Viz. scénické poznámky a texty promluv barona a hraběte v tištěném vydání (s. 54): [Baron] Herr! Sprech er nicht anzüglich, oder (zeigt auf seinen Degen, [Graf] (zeigt ihm seinen Stock) Waffen gegen Waffen, deren Wirkung Sie gestern kennengelernt/[Baron] Pane! Nemluvil jizlivě, nebo (ukáže na svůj meč/kord), [Hrabě] (ukáže mu svou hůl, viz. Thámův zápis této rekvizity hraběte od šesté scény prvního dějství) Zbraně proti zbraním, jejichž účinek jste poznal včera.

¹³⁷⁵ Thám zde svou poznámkou upozorňuje na okamžik zjevení se hraběte v zrcadle, tj. v jeho skutečné podobě, nikoliv v přestrojení za poutníka. Toto zjevení nastává po výše zazpívaném verši hraběte v pěveckém sextetu devátého výstupu, viz. text Dittersova libreta a scénická poznámka (s. 58) v Ludwigově olešnickém tisku: [Graf] Man sehe, wie nach dem Befehl, der Graf erscheint mit Leib und Seel (es werden von innen drei Schläge gehört. Nach dem dritten fällt das Spiegelglas, und man sieht hinter der Rahme den Grafen in Uniform, den Hut auf dem Kopf und einen bloßen Degen in der rechten Hand dessen Spitze er in der linken Hand neben dem linken Ohr hält...)/[Hrabě] Uvidí, jak podle rozkazu, objeví se hrabě tělem i duší (zevnitř jsou slyšet tři rány, po třetím [úderu] padá sklo v zrcadle a za rámem lze spatřit hraběte v uniformě, klobouk na hlavě, v pravé ruce vytasený meč/kord, jehož hrot drží v levé ruce vedle levého ucha.

10.	Martha. Baron. [Martha] <u>[He! Wirbel! Wirbel! He!] He! Herauf da! Hurtig!</u> ¹³⁷⁶ Wirbel. <u>(Von unten.)</u> ¹³⁷⁷ [Baron] <u>O das werd'ich – [Nun da kommt er.]</u> ¹³⁷⁸ Dazu Wirbel. <i>Aria. (Wirbel).</i> ¹³⁷⁹		
11.	Baron. Martha.		
12.	Conrad. Friederike. [Conrad] <u>Pfui Teufel! Viere!</u>	Kurzes Zimmer. ¹³⁸⁰	3 Würfel (Conrad). ¹³⁸¹
13.	Dazu Gräfin.		
14.	Gräfin. <i>Aria. [Gräfin]. (Ab.)</i>	Keller. ¹³⁸⁴	Tisch. Sessel. 2 Lichter (Conrad). Laterne (Graf). ¹³⁸⁵
strana 97 Scena 15.	Graf. Conrad. [Graf] <u>[Der niederträchtige Baron! So eine einfältige Kaballe spielt er, um meine lienbenswürdige Gemahlin zu äffen, und sie zur Liebe zu bewegen. Aber ich hoffe, dich und deine Helfershelfer] zu Schanden machen.</u> ¹³⁸² Dazu Conrad. [Graf] <u>[Wird aber auch das Gespenst erscheinen, wenn ich es zitieren werde? Das ist eine andere Frage. Doch! Erscheint's nicht, so werde ich es schon selbst aufsuchen, und und irgendwo vesteckt finden. Es ist ja mein eigenes Schloss, von dessen verborgenen Gemächern und Schlupfwinkeln niemand so gute Kenntnis hat, als ich.] Doch ich höre sie kommen.</u> ¹³⁸³		
16.	Dazu Gräfin. Conrad. Friederike.		

Finale.

¹³⁷⁶ Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 61.

¹³⁷⁷ Viz. scénické poznámky a texty promluv Marty, barona a opilého tambora Wirbela v Ludwigově tisku (s. 61), vč. názvu Wirbelova hereckého výrazu: [Wirbel] (von unten, gähnt) Uah!, [Martha] Da haben wir es. Er hat noch geschlafen, [Baron] (ruft bei der Versenkung) Wirbel! Wirbel! Komm er doch herauf!, [Wirbel] (von unten) Uah!/[Wirbel] (zezdola, zívá) Uá!, [Marta] Tady to máme. On ještě spal, [Baron] (volá u propadla) Wirbel! Wirbel! Šel přece nahoru! [Wirbel] (zezdola) Uá!

¹³⁷⁸ Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 61.

¹³⁷⁹ Během zpěvu této árie Wirbel v důsledku opilosti koktá, což umocňuje komediální ráz tohoto vokálního výstupu, viz. úvodní dva verše této árie v Dittersově libretu z Ludwigova olešnického tisku (s. 63): [Wirbel] He-herzlich-wi-wi-wird's michs freun, wenn wird die Ho-Ho-Hochzeit sein/[Wirbel] Sr-srdečně-mně-mně potěší, když bude sva-sva-svatba (Wirbel naráží na své přání oženit se s Martou).

¹³⁸⁰ Na rozdíl od tištěného vydání došlo v provedení knížecí společnosti podle Tháмова zápisu ve dvanácté scéně ke scénické proměně v malý/menší pokoj služebnictva, tj. v pokoj/komnatu, v níž na zámku bydlela Friederike nebo Konrad.

¹³⁸¹ Ke Konradovým hracím kostkám, viz. repliky Friederike a Konrada v Ludwigově tisku, nastiňující záměry obou postav (s. 65): [Friederike] Und zu was sollen die Würfel? [Konrad] Wir wollen darum würfeln, wer von uns beiden es der Gräfin sagen soll, daß wir ein Paar werden wollen. Will sie?/[Friederike] A k čemu kostky? [Konrad] Můžeme si hodit o to, kdo z nás dvou řekne hraběnce, že budeme pár (manželé). Chce?

¹³⁸² Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 70. Thám tuto promluvu hraběte zapsal rovněž jako upozornění na následující Konradovo jednání, viz. scénická poznámka v tištěném vydání: [Er] setzt den Stuhl zum Tisch und die Lichter darauf/[Konrad] stavi židli ke stolu a na něj dává svícen.

¹³⁸³ Doplněno podle: C. Ditters von von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, Oels [1794], s. 71.

¹³⁸⁴ Viz. scénická poznámka: Ein finstrier Keller/Tmavé sklepení v tištěném vydání (s. 69).

¹³⁸⁵ O kostýmu a rekvizitách hraběte, zaznamenaných Thámem do *Scenarien-Buch*, viz. scénická poznámka Ludwigova olešnického tisku (s. 69): Der Graf in voriger Pilgerkleidung mit einer Laterne. Konrad bring ein kleines Tischchen. Der Graf hat eine Pistole im Busen stecken, die man nicht gewahr wird/Hrabě v předešlém poutnickém oděvu se svítlnou. Konrad přináší malý stolek. Hrabě má na prsou zastrčenou pistoli, která není vidět.

	Neujahrs Geschenk ¹³⁸⁶	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	Werdenau. Franz ¹³⁸⁷ (Werdenau ab.)	Werdenaus Zimmer mit Ofen. ¹³⁸⁸	Spiegel (An der Wand.) Frack (Franz). ¹³⁸⁹	
2.	Dazu Franz. [Franz] [Und also bleibt's beim Nehmen, und wer nicht gutwilligt gibt, dem will ich es bis zur Verständlichkeit nahe legen, dass der Neujahrstag bloß wegen der ehrsamen Zunft der Livreeträger rot im Kalender gedruckt steht, welches so viel heißt, als: Merkt auf, ihr Herren und Damen,] und langt in die Taschen. ¹³⁹⁰			
3.	Dazu 5 Bedienter (Einer nach dem anderen). ¹³⁹¹ [Franz] [O Zeiten! O Sitten! Vormals gab's blanke Gulden zum Neujahr, heut zu Tage gibt's buntscheckige Visitenkarten] – nirgends Geld – überall Papier. ¹³⁹²		5 Visitenkarten (5 Bediente). ¹³⁹³	
4.	Dazu Bock.		Buch (Bock). ¹³⁹⁴	

¹³⁸⁶ Jednoaktová fraška podle francouzského námětu *Das Neujahrs Geschenk* (Novoroční dárek) Andrese Josepha von Guttenberga byla poprvé uvedena ve vídeňském Divadle Na Vídeňce (Theater an der Wien) patrně v průběhu prvních let 19. století, 1804 došlo v Lipsku k vydání hry tiskem u knihkupce a vydavatele Conrada Heinricha Stageho.

Není doložen překlad Guttenbergova kusu do českého jazyka.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uskutečnila v letech 1805-1806 pouze jedno představení této frašky, a to v souladu s názvem hry 1. 1. 1806 na jevišti zámeckého divadla ve Pštině jako součást komponovaného novoročního představení, v jehož druhé části soubor provedl drama neznámého autora *Die Eli von Riesgarden*. Záznam divadelního pojetí tohoto titulu se v prvním dochovaném, ani ve druhém nedochovaném dílu Thámovy *Scenarien-Buch* nenalézal, na rozdíl od jednoaktovky *Das Neujahrs Geschenk*, která pod tímto názvem figuruje u písmene N na s. 131 v Thámově vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných kusů, vč. připojeného odkazu na s. 97, kde ve *Scenarien-Buch* Thámův zápis začíná.

Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na představení Guttenbergova *Das Neujahrs Geschenk* není prokázána.

¹³⁸⁷ K porovnání rukopisného záznamu a tištěného vydání použito výše zmíněného tisku: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrs Geschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, 62 s.

¹³⁸⁸ O scénickém vyobrazení Werdenauova pokoje s kamny, viz. scénická poznámka a text promluvy von Tannenbusche (s. [5], s. 24): Ein geschmackvoll meubliertes Zimmer im Hause des Herrn von Werdenau/Vkusně zařízený pokoj v domě pana von Werdenau, resp. [von Tannenbusch] Ich setze mich zum Ofen, blättere ein wenig im *Neuwieder* und will dann von den vielen Gratulationen wieder zu Atem kommen/[von Tannenbusch] Posadím se ke kamnům, zalistuji trochu v *Neuwiederu* a potom chci z tolika gratulací znovu popadnout dech.

¹³⁸⁹ O vybavení von Werdenauova pokoje nástěnným zrcadlem a k oblečení této postavy do fraku, viz. scénická poznámka tištěného vydání, vč. von Werdenauova jevištního aranžmá (s. [5]): [von Werdenau] steht vor dem Spiegel, und ist beschäftigt einen eleganten Pelzfrack anzuziehen, und seine Toilette zu vollenden/[von Werdenau] stojí před zrcadlem, zaměstnán oblékáním si kožesinového fraku a dokončením úpravy svého zevnějšku.

¹³⁹⁰ Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrs Geschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 10.

¹³⁹¹ V souladu s Thámovým zápisem do *Scenarien-Buch* volilo provedení knížecí společnosti zřejmě vstup pěti sluhů na scénu oproti tištěnému vydání se šesti postavami sluhů, viz. scénická poznámka (s. 10), vč. totožného příchodu postav v představení knížecího souboru a v tisku von Guttenbergovy hry: Mehrere Bediente mit Visitenkarten, welche einzeln einer nach dem anderen auf der Bühne erscheinen/Několik sluhů s navštívenkami, kteří se jeden po druhém objevují na scéně.

¹³⁹² Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrs Geschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 11.

¹³⁹³ Viz. scénická pozn. č. 1299, sluhové postupně přicházejí na jeviště, aby se von Werdenauovu žokeji Franzovi představili, viz. texty promluv a scénická poznámka k jevištnímu aranžmá (s. 10): [Erster Bedienter] (kommt) Von der Frau von Kranich (ab), [Zweiter Bedienter] (kommt) [Von] Justizrat von Kaper (ab), [Dritter Bedienter] (kommt) [Von] Kanzlei Direktor Finstervoll (ab).../[První sluha] (přichází) Od paní von Kranichové jde pryč, [Druhý sluha] (přichází) [Od] soudního rady von Kaper (jde pryč), [Třetí sluha] (přichází) [Od] kancelářského ředitele Finstervolla (jde pryč)...

¹³⁹⁴ Viz. text Bockovy promluvy, určené Franzovi ve Stageho lipském tisku (s. 14): Das schöne Buch da, zum Exempel, ich weiß eigentlich nicht, wer es geschrieben hat, das Tausend und eine Nacht, Monsieur François, habe ich bereits dreimal gelesen, ohne bis zur Stunde wissen, was der Autor eigentlich damit sagen will/Zde kupříkladu krásná kniha, vlastně ani nevím, kdo ji napsal, Tisíc a jedna noc, pane François, třikrát jsem ji četl, aniž bych alespoň hodinu věděl, co tím chtěl autor říci.

5.	Franz. <u>[Nun so will ich denn in Gottesnamen nichts nehmen, aber wie mir einer etwas gibt, so ziehe ich.] hol mich der Teufel, die Hand nicht zurück.</u> ¹³⁹⁵				
6.	Dazu Karl.			Geld. Banknote (Karl). Manuskript (Karl). ¹³⁹⁶	
7.	Franz. <u>[O!] Aufklärung, wie weit bist du noch zurück!</u> ¹³⁹⁷				
8.	Dazu Tannenbusch. Friederike. Bedienter.			Pelzmuff (Tannenbusch). Zeitung (Tannenbusch). Schachtel (Bedienter). ¹³⁹⁸	
9.	Friederike. Tannenbusch. (Beide ab.)			Geld. Versiegelter Brief, pag. 39 (Friederike). ¹³⁹⁹	
10.	Liese. <u>[Und was er vollends zu dem Geschenk sagen wird,] das ich ihm da zum neuen Jahr bringe.</u> ¹⁴⁰⁰			Schachtel mit Kind in der Wiege (Liese). ¹⁴⁰¹	
11.	Dazu Franz.				
		Neujahrsgeschenk	Theater	Requisiten	Anmerkungen

¹³⁹⁵ Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrsgeschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 16.

¹³⁹⁶ Viz. texty Karlových promluv a scénické poznámky ve Stageho tisku (s. 17-18): [Karl] (gibt Franz Geld) Da! Viel Glück zum neuen Jahr, trink auf meine Gesundheit/[Karl] (dáva Franzovi peníze) Tady! Hodně štěstí do nového roku, pij na moje zdraví, resp.: [Karl] (indem er ein Manuskript aus der Tasche zieht) Wenn der Onkel nach Hause kommt, sagst du ihm, daß ich hier war, um meine Schuldigkeit zum neuen Jahr zu beobachten, dann übergibst du ihm dieses Manuskript; es ist eine Lustspiel, daß ich mit Hilfe des Fräulein von Tannenbusch beendetiget, und ihm zugeeignet habe/[Karl] (zatímco z tašky vytahuje rukopis) Až přijde strýc domů, řekni mu, že jsem tu byl, abych splnil svoji povinnost k novému roku; je to veselohra, kterou jsem dokončil s pomocí slečny von Tannenbuschové, a jemu věnoval.

¹³⁹⁷ Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrsgeschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 23.

¹³⁹⁸ K rekvizitám a kostýmům postav von Tannenbusche a sluhy, viz. scénické poznámky a texty replik těchto postav ve Stageho lipském tisku, vč. poznámky k jevištnímu aranžmá (s. 23-24): [von Tannenbusch] (altväterlich in Pelz und Muff) Guten Morgen Franz. Ist der Herr von Werdenau zu Hause?/[von Tannenbusch] (starosvětsky v kožichu s rukávníkem) Dobré jitro Franz. Je pan von Werdenau doma?, resp. [von Tannenbusch] (er setzt sich im Ofen, zieht ein Zeitungsblatt und liess/[von Tannenbusch] sedne si u kamen, vytáhne noviny a čte, resp. Ein Bedienter der eine Schachtel trägt/Sluha nesoucí krabici.

¹³⁹⁹ Viz. text promluvy von Werdenau ve Stageho tisku ze s. 39, k níž Thámův zápis u rekvizity dopisu odkazuje, čímž se shoduje s číslem strany v tomto tištěném vydání von Guttenbergovy hry, je tudíž možné, že Thám s tímto tiskem během svého záznamu do *Scenarien-Buch* pracoval: [von Werdenau] Richtig, ein Brief! An mich? Das wäre auch richtig (er erbricht und liess)/[von Werdenau] Správně, dopis! Pro mě? To by bylo bývalo také správně (roztrhne/rozlomí pečť a čte), k Thámem zaznamenaným penězům Friederike, viz. promluva von Tannenbusche k Friederike (s. 28): Ich bin nicht vorwitzig, aber eine Dukaten gäbe ich auf der Stelle, wenn ich wüßte, was darin ist/[von Tannenbusch] Nejsem všetečný, ale jeden dukát bych dal na místě, kdybych věděl, co je uvnitř.

¹⁴⁰⁰ Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrsgeschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 29-30.

¹⁴⁰¹ K Liesině rekvizitě krabice s dítětem v kolébce, viz. scénická poznámka Stageho tisku, vč. doplněného chování a hereckého výrazu této postavy (s. 29): Sie öffnet behutsam die Türe, sieht herein, und kommt dann ganz hervor, sie trägt eine Schachtel mit vieler Sorgfalt/Opatrně otevře dveře, nahlédne dovnitř, poté vejde, nese krabici s velkou péčí, resp. scénická poznámka (s. 34) k chování Liese z jedenáctého výstupu během jejího dialogu s Franzem: Sie öffnet die Schachtel, man sieht ein kleines schönes Kind, wie in einer Wiege liegen/Otevře krabici, je vidět krásné malé dítě, ležící v kolébce.

Scena strana 98	[Franz] <u>[Potztausend, seit dem mir die Mutter meinen kleinen Bruder gezeigt hat, bekomme ich ordentlich] Appetit zum heiraten.</u> ¹⁴⁰²		Sofa. Geschriebener Brief, pag. 39 (Franz). ¹⁴⁰³	
12.	Dazu Werdenau.			
13.	Werdenau. <u>Ich stehe wie auf heißen Kohlen.</u>		Muff (Werdenau). ¹⁴⁰⁴	
14.	Dazu Karl. [Karl] <u>[Im Vertrauen, lieber Onkel, ich habe schon wieder ein neues Werk in der Arbeit, und hoffe auch damit, sobald es beendet sein wird,] ihren Beifall zu erwerben.</u> ¹⁴⁰⁵			
15.	Dazu Tannenbusch. Friederike.			
16.	Tannenbusch. Werdenau. [Werdenau] <u>[Dies Neujahrsgeschenk, das ich von ihrer Fräulein Tochter erhielt,] ist nichts mehr, und nichts weniger, als –</u> ¹⁴⁰⁶			
17.	Dazu Franz. [Tannenbusch] <u>[Nicht eine Silbe,] so wahr ich Hanns Christoph heiße.</u> ¹⁴⁰⁷			
18.	Dazu Liese. Friederike. – Karl.		Schachtel (Friederike). Manuskript (Karl). ¹⁴⁰⁸	

19. Vorige ohne Liese und Franz.

¹⁴⁰² Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrsgeschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 36-37. Thámem zapsaná část Franzovy poslední promluvy v jedenáctém výstupu měla být patrně i upozorněním na jevištní pohyb/jevištní aranžmá této postavy ve směru proti dveřím, který Franz po vyslovení této promluvy učiní, viz. scénická poznámka: Er geht gegen die Türe ve Stageho tisku (s. 37).

¹⁴⁰³ U rekvizity psaného dopisu odkazuje Thámův záznam ve shodě s tištěným vydáním odkazuje na s. 39, čímž je pravděpodobné, že Thám mohl s tímto vydáním pracovat, viz. pozn. č. 1307. Vybavení scény pohovkou (Sofa) Thámův rukopis ani Stageho lipský tisk von Guttenbergovy frašky neuvádí, v provedení knižecí společnosti však mohla být součástí scény buď od začátku představení, nebo byla na jeviště přinesena.

¹⁴⁰⁴ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 38): [von Werdenau] hält den Brief in der Hand, legt Hut und Muff ab/von Werdenau drží v ruce dopis, odloží klobouk a rukávník.

¹⁴⁰⁵ Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrsgeschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 46. Thám tuto Karlovu promluvu do *Scenarien-Buch* poznamenal patrně i kvůli hereckému výrazu von Werdenaua poté, kdy Karl příslušný text vysloví, viz. scénická poznámka tištěného vydání (s. 46): [von Werdenau] will losbrechen, hält wieder zurück/von Werdenau chce vybuchnout, ale opanuje se.

¹⁴⁰⁶ Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrsgeschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 56.

¹⁴⁰⁷ Doplněno podle: A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrsgeschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, s. 57.

¹⁴⁰⁸ Viz. scénické poznámky ve Stageho lipském tisku (s. 57): Friederike mit der Schachtel/Friederike s krabicí, resp. Karl mit dem Manuskript aus dem Nebenzimmer herein/Karl s rukopisem vstoupí z vedlejšího pokoje.

	Viktorine ¹⁴⁰⁹ [Actus I] ¹⁴¹⁰	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	Oberstin. Viktorine. [Oberstin] <u>Fasse dich mein Kind, und höre mich!</u> ¹⁴¹¹	Zimmer des Obristen mit Fenster. ¹⁴¹²	6 Sesseln.	
2.	Dazu Franziska. [Oberstin] <u>Ich warte nun begierig auf ihre Antwort.</u> ¹⁴¹³			
3.	Dazu Oberste.			
4.	Vorige ohne Franziska. [Oberste] <u>[Lass gut sein, Mütterchen!] Gib mir Geld und brumm nicht!</u> ¹⁴¹⁵			
5.	Dazu Franziska. [Oberste] <u>Wirst auch künftig nicht hungern.</u>			
			Grosse Tobaksdose. Köllnische Tobakspfeife. (Oberste). ¹⁴¹⁴	
			Brennendes Licht (Franziska). ¹⁴¹⁶	
			Brief (Oberste). ¹⁴¹⁷	

¹⁴⁰⁹ Čtyřaktová veselohra německého dramatika a herce Friedricha Ludwiga Schrödera *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen* (Viktorine aneb Dobrodiní nese úroky), vytvořená na motivy románu anglické spisovatelky Fanny Burley *Eveline* měla premiéru 20. 11. 1784 ve vídeňském dvorním divadle (Burgtheater). 1786 hra vyšla tiskem u vídeňského vydavatele Friedricha Augusta Hartmanna, 1804 následoval tisk vídeňského vydavatele Johanna Baptista Wallishausera. Kromě četných divadelních uvedení byla tato hra také oblíbeným titulem při domácích představeních vídeňské aristokracie.

Václav Thám mohl tuto veselohru znát již z Prahy, kde ji v německém jazyce pod názvem *Viktorine oder Die Wohltun trägt Zinsen* hrál 1798 ve Stavovském divadle za ředitelství Domenica Guardasoniho soubor německé činohry (doloženo je přestavení z 10. 4. 1798).

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla tento Schröderův kus v letech 1805-1806 pouze jednou, 5. 1. 1806 na jevišti zámeckého divadla ve Pštíně. K tomuto představení Thám realizoval svůj záznam divadelního pojetí do prvního dílu rukopisného pramene *Scenarien-Buch*. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto provedení není doložena.

O přítomnosti Thámovy zápisu ve *Scenarien-Buch* svědčí rovněž jeho záznam titulu u písmene V pod názvem *Viktorine* v abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných kusů na s. 132, vč. doplněného odkazu na s. 98, kde zápis Schröderovy hry začíná.

¹⁴¹⁰ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito exempláře: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, 142 s., s přihlédnutím k tištěnému vydání: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. J. B. Wallishausen, Wien 1804, 128 s.

¹⁴¹¹ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 6.

¹⁴¹² Vyobrazení scény v prvním dějství se shodovalo v provedení knížecí společnosti s Hartmannovým vídeňským tiskem (s. [3]), viz. scénická poznámka: Zimmer des Obersten/Plukovníkův [von Maybaumův] pokoj, resp. text promluvy paní plukovníkové a scénická poznámka k jevištnímu aranžmá této postavy v tištěném vydání (s. 37) ze třetího výstupu druhého dějství: [Oberstin] Gott, was für ein Unglück! Ich mag nicht hinsehen (sie geht vom Fenster)/[Paní plukovníková] Bože, jaké neštěstí! Nerada se dívám (jde od okna). K vybavení scény seslí/židli, viz. pozn. č. 1334.

¹⁴¹³ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 10.

Z porovnání Thámovy rukopisu a obou vídeňských tisků je zřejmé, že po výše zaznamenané replice paní plukovníkové (Oberstin) ještě následovala replika Franzisky: Ach! Der Papa!/Ach! Tatínek, předjímající plukovníkův (Oberst) příchod na jeviště. Příčina Thámovy zápisu dotyčné Franzovy repliky měla jednak významový smysl očekávané odpovědi paní plukovníkové, tj. důležité sdělení, zároveň je možné, že z provedení knížecí společnosti byla závěrečná výše uvedená Franzova replika vypuštěna a druhý výstup tak končil do *Scenarien-Buch* poznamenanou replikou paní plukovníkové.

¹⁴¹⁴ K plukovníkovým rekvizitám, viz. scénické poznámky Hartmannova vídeňského tisku, vč. kostýmního ztvárnění této postavy (s. 11, s. 14): Der Obriste im Überrocke und einer Tobakspfeife/Plukovník ve svrchníku a s fajfkou, resp. Oberste sich die Pfeife aus einer großen messingenen Dose stoß/Plukovník si nacípává fajfku z velké mosazné tabatěrky.

¹⁴¹⁵ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 15.

¹⁴¹⁶ O Franzisce, odcházejí a poté se vrací na scénu se světlem, viz. plukovníkova replika pobídky k této postavě na konci třetího výstupu (s. 14): Ein Licht, Franziska/Franzisko, světlo, resp. úvodem pátého výstupu (s. 16): Franziska mit Licht/Franziska [přicházející] se světlem.

¹⁴¹⁷ Viz. scénická poznámka v Hartmannově tisku (s. 16): Oberste zieht einen Brief aus der Tasche/Plukovník vytáhne z tašky dopis.

6.	Dazu Franz.		Geschriebener Brief, pag. 17 (Franz). ¹⁴¹⁸	
strana 99 Scena 7.				
8.	Oberstin. Viktorine. Franziska. [Viktorine] <u>Es ist Spott, grausamer Spott!</u>			
8.	Dazu Oberste. [Oberste] <u>Stille mein Schatz, es kommt jemand!</u>			
9.	Dazu Millburg. Rennthal.			
10.	Oberstin. Franziska. Millburg. Rennthal.			
11.	Oberstin. Millburg. [Oberstin] <u>[Freilich! Es tut mir leid,] dass ich sie Ihnen noch verschweigen muss.</u> ¹⁴¹⁹		Papier (Millburg). ¹⁴²⁰	
12.	Dazu Oberste.			
	<i>Actus 2</i>			
1.	Franziska. Viktorine. [Franziska] <u>[Wart!] Den boshaften Gedanken vergelt ich dir!</u> ¹⁴²¹	Bleibt.		

	Viktorine	Theater	Requisiten	Anmerkungen
2.	Dazu Oberst. Oberstin. # ¹⁴²²			# Oberstin. <u>[Unter solchen Umständen an Liebe denken, sich so zu benehmen, kann nur ein Mensch, der seine Vernunft nicht Herr ist;] da endlich zum Selbstmorde greift.</u>
3.	Oberstin. Franziska. Viktorine. [Oberstin] <u>[Gott! Was für ein Unglück!] Ich mag nicht hinsehen.</u> ¹⁴²³		Posthorn.	(Blasen).

¹⁴¹⁸ Viz. text Franzovy promluvy a scénická poznámka o jeho chování v Hartmannově tisku (s. 18): [Franz] Einen Brief an die gnädige Frau von Hannover (gibt ihn der Oberstin ung geht ab)/Dopis urozené paní z Hannoveru (předá jej paní plukovníkové a odchází). Thámův záznamový odkaz na s. 17 odpovídá číslu strany v Hartmannově vídeňském tisku, kde o dopisu hovoří plukovník, paní plukovníková a Viktorine, což znamená, že Thám mohl s tímto exemplářem z r. 1786 pracovat nebo z jeho znění vycházet.

¹⁴¹⁹ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 29.

¹⁴²⁰ K této rekvizitě platebního dokumentu, viz. scénická poznámka a promluvy Millburga a paní plukovníkové v Hartmannově tisku (27): Millburg gibt der Oberstin ein Papier, [Oberstin] (nachdem sie es angesehen) Eine Kammerobligation auf zehn tausend Thalern. Herr Graf, was soll ich davon denken?/Millburg dáva paní plukovníkové nějaký papír, [Paní plukovníková] (poté, co se na něj podívá) Dlužný úpis na deset tisíc tolarů. Co si o tom mám myslet, pane hrabě?

¹⁴²¹ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 35.

¹⁴²² Thám svým zápisem upozorňuje, že v provedení knížecí společnosti pravděpodobně zaznělo troubení na roh postilionů jakmile paní plukovníková pronesla svoji promluvu, zapsanou ve *Scenarin-Buch* v poznámkovém sloupci. Nutno říct, že tento zvukový signál, který byl realizován za scénou, vystihoval jevištnímu dění s příjezdem poštovním dostavěním, viz. plukovníkova promluva, následující po zatroubení: Was kommt denn dort für eine drollige Equipage? Eine Portechase auf zwei Rädern! Kurios!/Co to támhle přijíždí za směšnou ekvipáž? Vchod se sedátkem na dvou kolech! Kuriózní!

¹⁴²³ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 37. Thám zápisem této repliky paní plukovníkové upozorňuje ve *Scenarien-Buch* na plukovníkovo volání zevnitř, tj. z pokoje, viz. Thámova poznámka k vyobrazení scény v prvním dějství, jenž v souladu s Hartmannovým tiskem zůstalo po celé představení Schröderovy hry beze změn.

S. ¹⁴²⁴	Oberste. (<u>Von innen: He Baron! Baron! hierher.</u>) [Franziska] <u>[Der junge Mann flucht und lamentiert auf französisch um sein zerbrochenes Rad.] Es sind Franzosen, glaub ich</u> – ¹⁴²⁵		
4.	Dazu Oberste. Rennthal. Madam Düval. [Oberste] <u>[Das wird vermutlich] ihr ganzes Reisengeld sein.</u> [Madam Düval] <u>L'insolent!</u> ¹⁴²⁶		Lampe. Schaluppe (<u>Madam Düval</u>). ¹⁴²⁷ 3 Riehfläschel (<u>Oberstin. Franziska. Viktorine</u>). ¹⁴²⁸ Tobak (<u>Madam Düval</u>). ¹⁴²⁹
5.	Dazu Dúbois.		Couteau mit Hacken (<u>Dúbois</u>). ¹⁴³⁰
6.	Vorige ohne Dúbois.		
7.	Vorige ohne Rennthal.		
8.	Oberstin. Viktorine.		
9.	Viktorine. <u>[Denn außer den demütigenden Empfindungen, unter denen ich seufze, liegt ein Kummer in meiner Seele.] den ich mir selbst nicht vertrauen darf.</u> ¹⁴³¹		
strana 100 Scena 10.			
	Dazu Rennthal. [Viktorine] <u>Lassen Sie meine Hand los.</u>		
11.	Dazu Millburg.		

¹⁴²⁴ Je otázka, zda jde skutečně o Thámův zápis písmene S, v kontextu dějových událostí druhého dějství se rovněž mohlo jednat u záznam zkratky nota bene (NB), kterou Thám ve *Scenarien-Buch* užívá jako připomínku něčeho důležitého, co je třeba v chodu představení realizovat (např. příprava další scénické proměny a její realizace), v tomto případě by to v provedení knížecí společnosti mohlo být upozornění na příjezd madame Duvalové lodí, viz. pozn. č. 1335.

¹⁴²⁵ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 37.

¹⁴²⁶ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 40. Thám zde užívá jednoho ze vžitých způsobů svého zápisu do *Scenarien-Buch*, tj. záznamu promluv více postav, na jediný řádek.

¹⁴²⁷ Je otázka, co Thám míní zápisem šalupy (lodního člunu) jakožto rekvizity madame Duvalové. Mohlo jít buď o osobní věc této postavy, nebo se v představení knížecí společnosti nekonal příjezd madame Duvalové a Duboise prostřednictvím omšelého, polorozpadlého kočáru, nýbrž v nevzhledném lodním člunu a potom by v souladu s tištěným vydáním doplněná promluva Franzisky z třetího výstupu o Duboisově lamentování a nadávání na rozbité kolo obsahovala jiná slova, nebo Dubois cosi říkal francouzsky a Franziska podle její repliky pouze konstatovala, že přijíždějí Francouzi. Jak sděluje Thámův rukopis, nepoužila knížecí společnost příjezdu lodí poprvé, ale učinila tak např. již při představení Mozartovy zpěvohry *Die Entführung aus dem Serail*, kdy stejným způsobem divadelně ztvárnila příjezd paši Selima a Konstance, viz. ve *Scenarien-Buch* s. 85 nebo u provedení Kotzebuovy zpěvohry *Der Eremit auf Formentera* (ve *Scenarien-Buch* s. 121).

¹⁴²⁸ V provedení knížecí společnosti se jednalo o lahvičky s parfěmy, z nichž paní Duvalové dávaly na základě vzniklé nevolnosti čichnout Franziska, Viktorine a paní plukovníková, viz. text promluvy paní plukovníkové a scénická poznámka k jednání Franzisky a Viktorine v Hartmannově vídeňském tisku (s. 38): [Oberstin] Einen Stuhl! Einen Stuhl! Blitz! Die Dame ist schwer! Kinder, gebt ihr etwas zu riechen (die Frauenzimmer setzen sie auf einen Stuhl, und beschäftigen sich mit ihr, geben ihr zu riechen/[Paní plukovníková] Židli! Židli! Honem! Dámě je zle! Děti, dejte jí něčeho čichnout, (ženské jí [madame Duvalovou] posadí na židli, zaobírají se jí, dávají jí čichnout [voňavky/parfěmy z lahviček]).

¹⁴²⁹ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 40): Madame Duval Tobak genommen, und der Oberstin präsentier das/Madame Duvalová vzala tabák, a předvádí jej paní plukovníkové.

¹⁴³⁰ Thám zapisuje rekvizitu nože s háčkem ve francouzském znění, neboť Dubois hovoří ve Schröderově hře pouze francouzsky. Hartmannův tisk z r. 1786, ani Wallishauserovo tištěné vydání z r. 1804 tuto rekvizitu přímo neuvádí, mohla ovšem sloužit Duboisovi jako zbraň při jeho rozepří s plukovníkem, který apeluje na Duboisovu nezdořilost, viz. texty promluv a scénické poznámky plukovníka, madame Duvalové a Duboise v Hartmannově vídeňském tisku (s. 42): [Oberste] Hör er Bursche! Wenn er zu fremden Leute kommt, so nehmt er hübsch den Filz vom Kopfe (er wirft ihm den Hut vom Kopfe), [Dubois] Diable! Qu'est ce que cela veut dire? [Madame Duval] Laissez le, mon cher! C'est Courdant. Allez partez!/[Oberste] Poslyš hochu! Když přijde k cizím lidem, sundal laskavě ten klobouk z hlavy (shodí mu klobouk z hlavy), [Dubois] Dáble! Co to má znamenat? [Madame Duvalová] Nechal toho drahoušku! Je to malichernost. Šel, šel.

¹⁴³¹ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 51.

12.	Millburg. Rennthal. [Rennthal] <u>[Es kommt jemand!] Wir sprechen hernach weiter. – [Millburg] Sehr gern.</u> ¹⁴³²			
13.	Dazu Franziska.			
14.	Franziska. Millburg.			

	Viktorine	Theater	Requisiten	Anmerkungen
	<i>Actus 3</i>			
1.	Oberste. Franziska. [Oberste] <u>[Wart, Madam Deutschfranzösin!] Ich will dich bezahlen. [Franz] Da kommt Mama.</u> ¹⁴³³	Bleibt.		
2.	Dazu Oberstin. <u>(Oberste. Franziska ab.)</u> ¹⁴³⁴			
3.	Dazu Madam Düval. [Madam Düval] <u>[Das versteht sich von selbst, dass wir alles anwenden müssen, ihn zu zwingen, dass er sie zu seiner Erbin einsetzt, denn der Kerl soll reich sein. Aber nie,] nie soll er sie in seine Gewalt bekommen.</u> ¹⁴³⁵			
4.	Dazu Oberste. Millburg. [Madam Düval] <u>[Sie werden mich wieder böse machen,] mein Herr. Ich warne Sie.</u> ¹⁴³⁶			
5.	Dazu Rennthal. [Oberste] <u>[Nun zum Henker!] Wenn das nicht grob ist –</u> ¹⁴³⁷			
6.	Dazu Franz. Franziska.		Brief (Franz). geschrieben, pag. 72 ¹⁴³⁸	
7.	Die Oberstin. Madam Düval. Franziska.			

¹⁴³² Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 57. Thámovo opětovné používání záznamu replik více než jedné z postav na jediný řádek.

¹⁴³³ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 69.

¹⁴³⁴ Viz. scénická poznámka Hartmannova vídeňského tisku, vč. doplněného způsobu odchodu plukovníka a Franzisky z jeviště: [Oberst] nimmt Franziska bei der Hand und läuft mit ihr ab/Plukovník vezme Franzisku za ruku a odběhne s ní.

¹⁴³⁵ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 72.

¹⁴³⁶ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 74.

¹⁴³⁷ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 77. Zápisem této plukovníkovy repliky mohl Thám reflektovat nejen na následující vstup Franze na jeviště, ale i na Franzovo jevištní aranžmá/jevištní pozici, kterou po svém příchodu tato postava na scéně zaujímá, viz. scénická poznámka: Franz hinter ihm/Franz za ním [za plukovníkem].

¹⁴³⁸ K rekvizitě dopisu, který Franz předává madame Duvalové, viz. scénická poznámka a replika Franze v Hoffmannově vídeňském tisku (s. 77): [Franz] (der Frau von Duval einen Brief gebend) Ein Brief, Ihre Gnaden!/[Franz] (dáva paní Duvalové dopis) Dopis! Vaše Milosti!

8.	Madam Düval. <u>[Aber ich will euch die Wahrheit sagen,] wie sie euch noch nie gesagt ward.</u> ¹⁴³⁹			
9.	Dazu Rennthal. [Madam Düval] <u>[Es ist mir sehr angenehm, Herr Baron,] dass wir beide in ihrer Gunst sind.</u> ¹⁴⁴⁰			
10.	Dazu Franziska.			
11.	Madam Düval. Rennthal. [Rennthal] <u>Ich empfehle mich ihrer Güte.</u>			
12.	Dazu Oberste. Franziska.			
13.	Oberste. Franziska. Rennthal.			
14.	Oberste. Franziska. [Oberste] <u>[Jammer,] dass du kein Junge bist.</u> ¹⁴⁴¹			

	Viktorine	Theater	Requisiten	Anmerkungen
15.	Dazu Millburg.			
16.	Millburg. Franziska.			
17.	Millburg. <u>Man kommt – Sie ist's –</u>			
18.	Dazu Viktorine. [Millburg] <u>[Nein, mein Herz gehört Ihnen. Und] ich schwöre Ihnen ewige Beständigkeit.</u> ¹⁴⁴²			
19.	Dazu Franziska.			

¹⁴³⁹ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 83. Thám tuto repliku madame Duvalové poznamenal zřejmě též jako upozornění na chování této postavy poté, kdy repliku vyslovení, viz. scénická poznámka: Sie will gehen/Chce jít.

¹⁴⁴⁰ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 88. Záznam této repliky madame Duvalové měl kromě vyjádření potěchy ze společně dosaženého zájmu s baronem Rennthalem signalizovat také způsob pronesení těchto slov s výrazovým důrazem na výše zmíněné potěšení, viz. scénická poznámka laut/hlasitě.

¹⁴⁴¹ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 96.

¹⁴⁴² Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 102. Thám ve *Scenarien-Buch* změnil v textu Millburgovy promluvy ve shodě s tištěným vydáním (s. 102) původně zaznamenané adjektivum beste (nejlepší) na ewige (věčný), čímž Millburg v provedení knížecí společnosti důsledněji vyjádřil svou věrnost Viktorine. Zároveň z porovnání Thámova rukopisu a tisků vyplývá, že v textu Millburgova monologu mohla nastat redukce, třebaže podle Thámem původně zapsaných slov: Und Sie vor künftigen zu bewahren/A před vším budoucím Vás ochránit, měl Millburg tento monolog dokončit v plném rozsahu. Po Thámově korekci na stávající znění Millburgovy promluvy mohl po jejím pronesení text skončit, jelikož Millburg Viktorine přesvědčivě ujistí o své stálosti a další pokračování tak není nutné.

20.	Millburg. Franziska.			
	<i>Actus 4</i>			
1.	Franziska. Franz.	Bleibt.	Geschriebener Brief, pag. 97 (Franz).¹⁴⁴³	
2.	Franziska. <u>[Er soll leben, der gute Freund! "Liegt Tod oder Leben des bis jetzt unglücklichen] Grafen von Dornhelm."¹⁴⁴⁴</u>			
3.	Dazu Oberste.			
4.	Franziska. <u>[Es ist mir, als ob ich geträumt, oder in einem recht bunten] Roman gelesen hätte.¹⁴⁴⁵</u>			
5.	Dazu Franz. – <u>(Franz ab.)</u> Dazu Sommer. <u>[Franz] Ich erstaune!</u>			
6.	Dazu Madam Düval. <u>[Madam Düval] Was heißt das? Was heißt das?</u>			
7.	Dazu Oberste. Oberstin. <u>[Madam Düval] [O wären Sie doch auch dort erzogen, so würden Sie sich] bescheidener gegen die Damen betragen.¹⁴⁴⁶</u>			
8.	Dazu Oberstin. Viktorine. Franziska. <u>[Sommer] [Auch ohne Ihr Vater zu sein, will ich] väterlich an Ihnen handeln.¹⁴⁴⁷</u>		Brief <u>(Viktorine).</u> ¹⁴⁴⁸	

	Viktorine	Theater	Requisiten	Anmerkungen
9.	Dazu Millburg.			
10.	Vorige ohne Franz. <u>[Viktorine] [Er hat meine Erste;] er hat meine ganze und letzte Liebe.¹⁴⁴⁹</u>			

¹⁴⁴³ K rekvizitě Franzova dopisu, viz. text promluv Franze a Franzisky v Hartmannově tištěném vydání (s. 107): [Franziska] Nun, was gibts für Geheimnisse? [Franz] Ein Brief an Sie, gnädiges Fräulein/[Franziska] Nuže, jaké tajemství mi neseš? [Franz] Dopis pro Vás, milostivá slečno. Thámův odkaz u této písemnosti pro Franzisku na s. 97 odpovídá číslu strany ve Wallishauserově vídeňském vydání Schröderovy veselohry z r. 1804, tzn., že Thám při svém zápisu do *Scenarien-Buch* mohl vedle Hoffmanova vídeňského tisku z r. 1786 pracovat rovněž s tímto exemplářem.

¹⁴⁴⁴ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 109.

¹⁴⁴⁵ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 113.

¹⁴⁴⁶ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 124.

¹⁴⁴⁷ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 127.

¹⁴⁴⁸ Viz. texty promluv a scénické poznámky (s. 126) k jednání plukovníka, Viktorine a barona Sommera: [Oberst] Gib den Brief Viktorine! [Viktorine] (gibt Sommern einen Brief), [Baron Sommer] Gütiger Himmel! Die Hand meiner Louise! Sie ist es! Sie ist es!/[Plukovník] Viktorine, predej ten dopis! [Viktorine] (dává Sommerovi dopis), [Baron Sommer] Dobrotivé nebe! Ruka mojí Louisy [madame Duvalová]! Je to ona! Je to ona!

¹⁴⁴⁹ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 132.

<p>11. strana 102 <i>Scena</i></p>	<p>Dazu Franz.</p>			
<p>12.</p>	<p>Vorige ohne Sommer. [Oberste] <u>Tun Sie's an meiner Stelle, so ist's dasselbe.</u>¹⁴⁵⁰</p>			
<p>13.</p>	<p>Dazu Sommer.</p>			

¹⁴⁵⁰ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, s. 136.

	Talisman ¹⁴⁵¹ <i>Actus I</i> ¹⁴⁵²	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1. ¹⁴⁵³	<p>Waldmann. Gustav. Karoline. Zigeuner. Zigeunerinnen. Kinder.¹⁴⁵⁴</p> <p><i>Chorus.</i></p> <p><i>Aria. (Waldmann).</i>¹⁴⁵⁷</p> <p><i>Aria. (Karoline).</i>¹⁴⁵⁸</p> <p><i>Chorus.</i>¹⁴⁵⁹</p>	Freie Gegend. ¹⁴⁵⁵	<p>Hemden. Hosen (<u>Zigeuner</u>). Grosses Messer (<u>Waldmann</u>). Stock (<u>detto</u>).¹⁴⁵⁶</p> <p>Geschriebenes Papier, der Talisman (<u>Waldmann</u>).¹⁴⁶⁰</p>	

¹⁴⁵¹ Tříaktová zpěvohra *Der Talisman* (Amulet) byla německojazyčnou verzí původní italské opery (commedia per musica) *Il Talismano* skladatele Antonia Salieriho a Giacomo Rusta (druhá upravená verze pouze se Salieriho hudbou) a libretisty Lorenza da Ponteho podle stejnojmenné komedie Carla Goldoniho. Premiéra Salieriho a Rustova znění se uskutečnila 21. 8. 1779 v Teatro della Canobbiana v Miláně u příležitosti otevření této divadelní scény, k dalším provedením došlo v Benátkách či ve Florencii. Druhé znění už pouze se Salieriho hudbou bylo poprvé uvedeno 10. 9. 1788 ve vídeňském dvorním divadle (Burgtheater), ve stejném roce vyšlo ve Vídni tiskem libreto. Úprava a překlad da Ponteho libreta do němčiny byly dílem herce, dramatika a divadelního ředitele Ferdinada Eberla, který tak učinil pro vídeňské divadlo v Leopoldstadtu (Theater in der Leopoldstadt), v němž byla zpěvohra *Der Talisman* premiérově sehrána 30. 4. 1789, v témže roce vydala leopoldstadtská scéna Eberlovo libreto tiskem.

Václav Thám mohl ještě před svým odchodem z Prahy poznat Salieriho italskou hudební komedii, kterou hrál 1798 soubor italské opery pod vedením Domenica Guardasoniho v Nosticově (Stavovském) divadle (doložena jsou představení 10. 4. 1798 a 11. 5. 1798, u druhého s poznámkou o baletní/taneční vložce baletního mistra Giacoma Brunettiho).

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu odehrála v letech 1805-1806 dvě představení této německé zpěvohry. První se konalo 9. 1. 1806 na jevišti zámeckého divadla ve Pštině pod názvem *Talisman oder Die Zigeuner* (Talisman, aneb Cikáni), druhé 16. 3. 1806 tamtéž pod názvem *Talisman*. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové není ani u jednoho z těchto představení prokázána.

Přítomnost Thámová záznamu divadelního pojetí do prvního dílu rukopisu *Scenarien-Buch* potvrzuje zápis ve znění *Talisman* pod písmenem T v Thámově abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných titulů na s. 132, vč. připojeného odkazu na s. 102, kde dotýčný zápis ve *Scenarien-Buch* začíná.

¹⁴⁵² K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito Eberlova vídeňského německojazyčného libreta: A. Salieri, L. da Ponte, F. Eberl: *Der Talisman*. [Theater in der Leopoldstadt], Wien 1789, 72 s., s přihlédnutím k libretu Salieriho italské opery: A. Salieri, L. da Ponte: *Il Talismano*. Nella Imperiale Stamperia, Vienna 1788, 78 s.

¹⁴⁵³ Ze srovnání Thámová rukopisu, Eberlova německojazyčného překladu/úpravy a italského libreta k Salieriho opeře je u provedení knížecí společnosti patrný rozdíl ve jménech postav. Zatímco da Ponte v italském originálu i Eberl v překladu/úpravě do německého jazyka shodně zachovávají většinou totožná italská jména, Thámův záznam pracuje až na výjimky s odlišnými jmény. Hlavní postavě sice ponechává jméno Karoline oproti variantě Carolina u da Ponteho a Eberla, milému Karoline Lindorovi však dává jméno Robert, da Ponteho a Eberlova Sandrina se v Thámově zápisu jmenuje Albertine, Sandrinin milý, cikán Perillo nese u Tháma jméno Gustav, městský guvernér Pancrazio u da Ponteho, resp. Pangraß u Eberla má v Thámově pojednání anonymní jméno Der Kreiskommisär či Der Kreishauptmann (Krajský komisař/Krajský hejtman), postavu vůdce společenství cikánů Cardana v da Ponteho i Eberlově libretu Thám přejmenovává na Waldmanna a postavu Sandrininy komorné Gianniny v da Ponteho libretu, resp. Hannchen v Eberlově německojazyčné verzi, Thám mění na Rosette.

¹⁴⁵⁴ Je otázka, zda provedení *Talismanu* zahájila předehra, kterou Salieriho italská opera (commedia per musica) obsahuje. Thám k této skutečnosti ve *Scenarien-Buch* žádnou informaci, tj. vžitý záznam výrazu *Introductio*, kterého v rukopisu užívá pro instrumentální/orchestrální číslo u hudebně-dramatických titulů neposkytuje.

¹⁴⁵⁵ K vyobrazení první scény s volnou krajinou, viz. scénická poznámka v Eberlově vídeňském libretu (s. [1]): *Landschaft mit Zelten und Barken nach Art der Zigeuner/Krajina se stany a bárkami/čluny podle zvyklostí cikánů*, resp. v da Ponteho libretu k Salieriho opeře (s. [3]): *Campagna con tende, e baracche ad uso de Zingari/Krajina se stany a chatrčemi, používaných cikány*.

¹⁴⁵⁶ Kostýmní pojetí postav cikánského společenství, tj. košile, kalhoty byly původním záměrem knížecí společnosti, Eberlův vídeňský tisk s německojazyčnou zpěvoherní verzí a da Ponteho italské libreto k Salieriho opeře oděvy postav nezmiňují, stejně jako rekvizitní vybavení vůdce cikánů Waldmanna velkým nožem a holí, které se ovšem k tomuto typu postavy jakožto autoritě daného společenského uskupení hodily a jednoduchými prostředky utvářely její vnější profil.

¹⁴⁵⁷ Je otázka, zda, nebo v jakém znění zazněl v provedení knížecí společnosti zazněl mezi úvodním sborem a árií Waldmanna činoherní monolog této postavy (u Eberla i da Ponteho Cardana), nebo, jak naznačuje Thámův zápis mohla ihned následovat árie Karoline. Zazněl-li by Waldmannův monolog, Thám by na něj patrně upozorňoval zaužívanou formou záznamu, tj. *dazu Waldmann* (k tomu Waldmann).

¹⁴⁵⁸ Identický případ s přítomností nebo četností činoherního dialogu Karoline a Gustava (u Eberla i da Ponteho Caroline a Perilla) umístěného mezi árií Waldmanna a árií Karoline, na který by, pokud by byl součástí provedení Thám ve *Scenarien-Buch* zřejmě upozorňoval spojením *dazu Karoline* (k tomu Karoline).

¹⁴⁵⁹ Opět otázka výskytu či obsahu činoherního dialogu postav Waldmanna, Karoline a Gustava (u Eberla a da Ponteho Cardana, Caroliny a Perilla) mezi árií Karoline a sborem cikánů, jenž uzavírá první výstup, Thám by jej pravděpodobně zapsal obvyklým souslovím *dazu Waldmann* (k tomu Waldmann), neboť tato postava začíná hovořit po árií Karoline jako první.

¹⁴⁶⁰ K rekvizitě Waldmannova talismanu (amuletu), viz. text Waldmannovy promluvy Karoline a její odpověď v Eberlově vídeňském zpěvoherním libretu (s. 4): [Waldmann] *Dir, die du Klugheit und Verdienste besitzt, dir übergebe ich, dir vertraue ihn, vielleicht kannst du ihn besser nützen*, [Karoline] *Diese Ehre zu verdienen*/[Waldmann] *Tobě, která chytrostí a záslužností vládneš, tobě předávám, tobě svěřuji jej, snad budeš jej umět lépe využít*, [Karoline] *Taková čest*.

2.	Karoline. Gustav. [Karoline] <u>Ah! Da kommt mein Robert.</u> ¹⁴⁶¹		
3.	Dazu Robert. <i>Aria. (Gustav).</i>		
4.	Karoline. Robert. <i>Aria. (Robert).</i> ¹⁴⁶²		
5.	Albertine. Rosette. ¹⁴⁶³ [Albertine] <u>Geh Falsche!</u> ¹⁴⁶⁴	Zimmer. ¹⁴⁶⁵	Sesseln.
6.	Dazu Robert. <i>Duetto. (Albertine, Robert).</i>		
7.	Dazu Kreiskommissär.		
8.	Albertine. Kreiskommissär.		
9.	Dazu Gustav. <u>(Als Notar.)</u> ¹⁴⁶⁶ <i>Aria. (Albertine).</i> <u>(Gustav ab.)</u> ¹⁴⁶⁷		Degen. ¹⁴⁶⁸ Grosse Nase <u>(Gustav).</u>
10.	Karoline. Kreiskommissär. <u>(Kreiskommissär ab.)</u> ¹⁴⁶⁹ <i>Aria. (Karoline).</i>		

strana 103

Scena

¹⁴⁶¹ Thámem zapsaná replika Karoline se neshoduje s Eberlovým německojazyčným libretem, spíše ji lze najít ve vídeňském tisku da Ponteho libreta k Salieriho opeře (s. 9) ve slovech Caroline: O ciel! Lindoro (Robert v provedení knížecí společnosti)/Ach nebe! Lindoro. Thám tuto repliku mohl zaznamenat rovněž kvůli jevištnímu chování Karoline, viz. scénická poznámka v da Ponteho italském libreto (s. 9): [Karoline] guardando fra le scene/Karolina se dívá mezi scény/mezi kulisy, tj. tam, odkud spatří přicházejícího Lindora (v provedení knížecí společnosti Roberta).

¹⁴⁶² V provedení knížecí společnosti došlo v pátém výstupu k vypuštění činoherního monologu a árie Karoline, viz. Eberlovo německojazyčné libreto (s. 10-12).

¹⁴⁶³ Thám do *Scenarien-Buch* původně zaznamenal v páté scéně ve shodě s Eberlovým vídeňským libretem árii Albertininy služebné Rosette (v Eberlově libreto Hannchen), kterou však škrtnul a výstup tak sestával pouze z činoherního dialogu mezi Albertine a Rosette.

¹⁴⁶⁴ Replika Albertine, adresovaná Rosette (v Eberlově německém i v da Ponteho italském libreto Sandrine k Hannchen, resp. Giannině) se v provedení knížecí společnosti shoduje s vídeňským tiskem Eberlova libreta pro německou zpěvohru (s. 18): [Sandrine] Geh Falsche! Doch sieh, da kommt Lindor. Ein neuer Gegenstand für mein ohnehin gefoltertes Herz/[Sandrina] Jdi falešnice! Vidíš, přichází Lindor. Nový objekt pro moje beztak zmučené srdce.

¹⁴⁶⁵ Pojetí páté scény Thám ve *Scenarien-Buch* blíže nespecifikuje, soustředí jej pouze do pokoje v domě Krajského komisaře (Kreiskommissär), vybaveného seslemi, viz. scénická poznámka: Saal in Pankraß Hause/Sál v Pankrácově domě (v provedení knížecí společnosti sál v domě krajského hejtmana), resp. scénická poznámka: Sala in casa di Pancrazio/Sál v Pankrácově domě v da Ponteho libreto k Salieriho italské opeře (s. 13).

¹⁴⁶⁶ U Gustavova (v Eberlově vídeňském libreto, i v da Ponteho libreto k Salieriho italské opeře Perillo) notářského převleku totožnost kostýmního pojednání této postavy s tištěným vydáním německojazyčné zpěvohry, viz. scénická poznámka Eberlova libreta (s. 18): Perillo in der Kleidung eines Notars mit einer sehr großen Nase/Perillo v obleku notáře s obrovským nosem.

¹⁴⁶⁷ V provedení knížecí společnosti odchází Gustav ze scény, při srovnání Thámova rukopisu a Eberlova vídeňského tisku (s. 19) se tak mohlo stát po závěru Gustavova dialogu s Albertine: [Gustav] Du willst mich verlassen Grausame/Ty mne chceš opustit ukrutná?/[Albertine] Ich will wieder kommen/Chci se vrátit/[Gustav] O wahre Liebe kennt nicht diese bange Furchtsamkeit/Ach pravá láska nezná tuto bázlivost.

¹⁴⁶⁸ Thámem zapsaný meč/kord dodával Gustavovi na váženosti, příznačně doplňoval předstíranou společenskou identitu notáře.

¹⁴⁶⁹ Provedení knížecí společnosti patrně vypustilo pěvecký duet Karoline a Krajského komisaře, jenž následoval po Karolinině árii a možném činoherním dialogu obou postav, viz Eberlovo německojazyčné libreto (s. 21-22), přičemž je otázka, jestli, nebo jakým způsobem tento dialog, který začíná replikou Krajského komisaře probíhal, protože Thám na něj vžitou formou zápisu spojky *dazu* s připojeným jménem hovořící postavy ve *Scenarien-Buch* neupozorňuje.

11.	Dazu Robert. Albertine.			
	Talisman	Theater	Requisiten	Anmerkungen
	<p><i>Finale.</i></p> <p>Dazu Kreiskommissär. Bedienter.</p> <p>Dazu Gustav.</p> <p>Dazu Rosette.</p> <p>Dazu Notar.</p> <p>Dazu Karoline. (<i>Als Gefreiter.</i>) Wache.¹⁴⁷³</p> <p>Dazu Karoline. (<i>Als Zigeunerin.</i>)¹⁴⁷⁴</p> <p><i>Actus 2</i></p> <p>1. Waldmann. Gustav. Zigeuner. Zigeunerinnen. Kinder. <i>Chorus.</i></p> <p>2.</p> <p>Waldmann. Gustav. (<i>Waldmann ab.</i>)</p> <p>3.</p> <p>Dazu Rosette.</p> <p><i>Aria. (Rosette).</i>¹⁴⁷⁷</p> <p>4.</p> <p>Gustav.¹⁴⁷⁸</p> <p>Rosette! Liebe Rosette!¹⁴⁷⁹</p>	<p>Freie Gegend.¹⁴⁷⁶</p>	<p>Schreibzeug [<i>Bedienter</i>]¹⁴⁷⁰.</p> <p>Schrift (<i>Kreiskommissär</i>).¹⁴⁷¹</p> <p>Brille. Schwarze Mantel (<i>Notar</i>).¹⁴⁷²</p> <p>Säbel. Stock (<i>Karoline</i>).¹⁴⁷⁵</p>	

¹⁴⁷⁰ K tomu více pozn. č. 1379. Thám ve *Scenarien-Buch* u rekvizity psacího náčiní nedoplňuje postavu, která jej má přinést, v provedení knížecí společnosti to mohla být např. postava sluhy v domě Krajského komisaře.

¹⁴⁷¹ Viz. text Krajského hejtmana v pěveckém finále prvního dějství z Eberlova německojazyčného libreta (s. 25): Bring man Tinte und Papier, ein Notar erscheine hier!/Přinést inkoust a papír, notář objeví se zde.

¹⁴⁷² U kostýmního pojetí tmavého kabátu/taláru a rekvizity brýlí se v případě Gustava přestrojeného za notáře jednalo o původní záměr knížecí společnosti, Eberlovo německojazyčné libreto k němu konkrétní informace nesděljuje.

¹⁴⁷³ Viz. scénická poznámka ke kostýmu a jevištnímu aranžmá/jevištnímu pohybu Karoline ve vídeňském tisku Eberlova německojazyčného libreta (s. 29): Caroline als Gefreiter mit Wache/Karoline jako svobodník se stráží.

¹⁴⁷⁴ Jednalo se o Karolinin opětovný převlek do kostýmu/oděvu, který měla na sobě jako cikánka.

¹⁴⁷⁵ Rekvizity šavle a hole se vztahovaly ke Karolinině vojenskému převleku a při srovnání Thámova rukopisu a tisku Eberlova zpěvoherního libreta šlo o původní záměr knížecí společnosti.

¹⁴⁷⁶ Vyobrazení první scény druhého dějství, tj. volná krajina bylo v provedení knížecí společnosti shodné jako v prvním dějství, stejně jako úvodní výstup sboru cikánů a cikánek. Shodu scénického pojetí s tištěným vydáním v Eberlově německojazyčném libretu potvrzuje absence poznámky ke vzhledu scény, tj. ve zpěvoherní verzi zůstal totožný, pouze scénická poznámka (s. 33): Die Gesellschaft frohlocket über Perillos [Gustav] Freiheit und singt folgenden/Společenství [cikánů] se raduje z Gustavovy svobody a zpívá následující, poukazuje na pěvecký výraz sboru během jeho vystoupení.

¹⁴⁷⁷ Zatímco Eberlovo vídeňské libreto hovoří o odchodu Hannchen (v provedení knížecí společnosti Rosette) z jeviště poté, co dozpívá svou árii, viz. scénická poznámka (s. 36): Hannchen ab, Thám odchod Rosette do *Scenarien-Buch* nepoznamenal, tzn. že tato postava mohla i nadále zůstat na scéně, aby s Gustavem navázala na činoherní dialog, který spolu vedli před Rosettinou árií.

¹⁴⁷⁸ Provedení knížecí společnosti vypustilo Gustavovu árii z pátého výstupu, viz. Eberlovo německojazyčné libreto (s. 38).

¹⁴⁷⁹ Thámem zapsaná Gustavova replika: Rosette! Milovaná Rosette! se přímo neshoduje s Eberlovým libretem, přesto se zřejmě při srovnání rukopisu *Scenarien-Buch* a tohoto tisku (s. 37) jednalo o Perillovu/Gustavovu repliku, určenou Hannchen/Rosette: Hannchen! Hannchen!/Haničko! Haničko!, po které mohla následovat stejná nebo podobná replika Hannchen/Rosette: Was gibt es?/Co se děje? a Perillova/Gustavova odpověď: Komm her Schätzchen/Pojď sem miláčku. Právě kvůli příchodu Rosette ke Gustavovi, tj. z důvodu jevištního aranžmá, Thám mohl tuto Gustavovu repliku zaznamenat jako odkaz k následujícímu Rosettinu chování.

strana 104 <i>Scena</i>	Rosette. <u>(Von Ferne.)</u> ¹⁴⁸⁰ [Gustav] <u>Komm wieder zurück!</u> Dazu Rosette. ¹⁴⁸¹ <u>(Rosette ab.)</u> 5. Karoline. Robert. <i>Aria. (Karoline).</i>			
6.	Kreiskommissär. Rosette.	Zimmer oder Saal. ¹⁴⁸²		
7.	Kreiskommissär. <u>Aber ich will ihnen einheizen. – Da kommen sie.</u> ¹⁴⁸³			
8.	Dazu Albertine. Robert. <i>Terzetto.</i> <i>Aria. (Albertine).</i> ¹⁴⁸⁴			
9.	Kreiskommissär. <u>He! Wer ist da?</u> ¹⁴⁸⁵ Dazu Rosette. <u>(Rosette ab.)</u>		Papiere <u>(Kreiskommissär).</u> ¹⁴⁸⁶	
	Talisman	Theater	Requisiten	Anmerkungen
10. 11.	Dazu Karoline. <u>(Als alte Frau.)</u> ¹⁴⁸⁷ Kreiskommissär. <u>He!</u> <u>He!</u> ¹⁴⁸⁸		Stock <u>(Karoline).</u>	

¹⁴⁸⁰ Proti tištěnému vydání Eberlova vídeňského libreta nepřicházela Rosette v provedení knížecí společnosti ke Gustavovi, nýbrž volala na Gustava zpovzdálí, na což Gustav reagoval ekvivalentem výše uvedené repliky Komm her Schätzchen, Thámem zapsanými slovy: Komm wieder zurück/Pojď zase zpátky.

¹⁴⁸¹ Z provedení knížecí společnosti byla ve čtvrtém výstupu vypuštěna Gustavova árie, viz. Eberlovo německojazyčné libreto (s. 38).

¹⁴⁸² Z porovnání Thámova záznamu k vyobrazení páté scény prvního aktu a šesté scény ve druhém dějství a shodných scénických poznámek Eberlova libreta: Saal in Pangraß Hause/Sál v Pankrácově domě/Sál v domě Krajského hejtmana je zřejmé, že se v představení knížecí společnosti tak jako v tištěném vydání jednalo o identické scénické ztvárnění.

¹⁴⁸³ Thámem zapsaná replika Krajského komisaře: Ale já jim chci zatopit se neshoduje s Eberlovým vídeňským tiskem libreta, které nabízí podobné Pankrašovo vyjádření: Soll euch wohl wundern, wenn ich einmal recht Feuer fange, soll euch wundern/Budete se divit, až se dopálím, budete se divit. Protože to není ojedinělý případ nesouladu v Thámova rukopisu s tištěným vydáním, lze se domnívat, že mohl vycházet a pracovat s vlastní verzí libreta zpěvohry *Der Talisman* při zachování základního konceptu tří dějství z Eberlova vídeňského překladu/úpravy.

¹⁴⁸⁴ Je otázka, jestli vůbec, nebo v jakém znění proběhl v provedení knížecí společnosti činoherní dialog Roberta a Albertine, následující v Eberlově libretu (s. 47) po pěveckém tercetu Waldmanna, Albertine a Roberta. Thám na tento činoherní dialog zápisem spojky *dazu* s připojeným jménem Roberta, jenž tento dialog zahajuje, neupozorňuje, stejně tak ani na činoherní promluvu/monolog Albertine před její árií, čímž není jasné, zda, či v jakém znění Albertine tuto promluvu realizovala.

¹⁴⁸⁵ Thámova upravená replika Krajského hejtmana k Rosette, viz. replika Pankraše, určená Hannchen v Eberlově libretu (s. 48): Hannchen! Wer ist da?/Haničko [Rosette]! Kdo je tu?

¹⁴⁸⁶ Viz. scénická poznámka: Pangraß, der die Blätter durchschaut/Pankrác [Krajský komisař] prohlízející listy [papíru].

¹⁴⁸⁷ K převleku Karoline, viz. scénická poznámka Eberlova vídeňského libreta (s. 50): Carolina als ein altes Weib/Carolina jako stará žena.

¹⁴⁸⁸ V provedení knížecí společnosti došlo k vypuštění Karolininy árie, jež navazovala v Eberlově libretu (s. 52) na její činoherní dialog s Pangrašem. Thámově zápisu zvolání Krajského hejtmana: Hej! Hej! i důvodu tohoto zápisu odpovídá v Eberlově vídeňském libretu (s. 53) Pangrašova pobídka: He holla!, protože jí Thám poznamenal jako signál k příchodu tří sluhů na jeviště. Zatímco Eberlovo německojazyčné libreto ještě po výše zmíněném Pankrašově zvolání zahrnuje navazující text jeho monologu, v provedení knížecí společnosti mohl být, soudě podle Thámova rukopisu vypuštěn nebo zkrácen a na scénu přišli sluhové.

12.	Dazu 3 Bediente. <i>Aria. (Kreiskommissär).</i> <u>(Alle ab.)</u>			
13.	Robert. <u>Wenn ich mit ihr entfliehen könnte!</u> ¹⁴⁸⁹ Dazu Karoline. <i>Aria. (Karoline).</i> <i>Duetto. (Karoline, Robert).</i> ¹⁴⁹⁰		Brille. Laterne <u>(Karoline).</u> ¹⁴⁹¹	
14.	Dazu Gustav, Waldmann. <u>(Als Advokaten.)</u> ¹⁴⁹² <u>(Alle ab.)</u>		2 schwarze Mäntel <u>(Gustav, Waldmann).</u> ¹⁴⁹³ Lehnstuhl.	
strana 105 Scena 15.	Kreiskommissär. Rechtsgelehrte. Notar. – später Gustav, Waldmann. (Als Rechtsgelehrte.) – Robert, Albertine. <i>Finale. #</i> ¹⁴⁹⁵ Dazu Gustav zurück. Dazu Waldmann zurück. <i>Actus 3</i>	Saal. ¹⁴⁹⁴	Viele Stühle. Salpeterpapiere am Tisch. Tobaksdosen <u>(Waldmann, Gustav).</u>	# Nichts hier mehr zu hoffen sei. (Papiere brennen.)
1.	Zigeuner. Zigeunerinnen. Kinder. <i>Chorus.</i> ¹⁴⁹⁶ <u>Das ist ja das Fräulein aus dem Schloss.</u> ¹⁴⁹⁷	Freier Platz mit Hütten. ¹⁴⁹⁸		

¹⁴⁸⁹ Thámem zapsaná Robertova replika: Kdybych s ní tak mohl prchnout, významově postihující Robertovu touhu utéci s Karoline a odkazující na příchod Karoline ihned po jejím vyslovení se opět liší od Eberlova vídeňského libreta (s. 54), kde Lindor mluví o svém útěku po posledním shledání se s Karoline, což znovu ukazuje na možnost Thámových úprav nebo vytvoření originálního znění libreta této zpěvohry, viz. text Lindorovy promluvy v tištěném vydání: So ist der unglückliche Augenblick meines Schicksals nahe. O könnte ich doch nur noch einmal meine geliebte Caroline sehen und dann fliehen/Tak je nešťastný okamžik blízko mého osudu. Ach moci tak ještě jednou spatřit moji milovanou Karoline a potom prchnout.

¹⁴⁹⁰ Podle záznamu Thám zřejmě doplnil pěvecký duet Karoline a Roberta dodatečně, původně do *Scenarien-Buch* uvedl jen árii Karoline, která se však nenachází jak v Eberlově německojazyčném libretu, tak v da Ponteho libretu pro Salieriho italskou operu. Znamenalo by to, že buď provedení knížecí společnosti obsahovalo novou, původní árii Karoline, nebo Thám zapomněl svůj zápis tohoto pěveckého výstupu ve *Scenarien-Buch* škrtnout a ponechal jej tam spolu s již správně zaznamenaným duetem Karoline a Roberta.

¹⁴⁹¹ K rekvizitám brýlí a svítilny, které v provedení knížecí společnosti věrohodně doprovázely Karolinin převlek za starou ženu, viz. scénická poznámka da Ponteho libreta pro Salieriho italskou operu (s. 56): Carolina da vecchia comme prima/Karolina [v šatu] staré ženy jako předtím.

¹⁴⁹² Shoda převleku Gustava a Waldmanna v provedení knížecí společnosti s kostýmy Perilla a Cardana v da Ponteho italském libretu, viz. scénická poznámka (s. 59): Cardano e Perillo vestiti con toga dottorale e parruccone in capo/Cardano a Perillo oblečení v doktorských (právnických) úborech, na hlavě paruku. Eberlovo německojazyčné libreto (s. 59) naproti tomu uvádí pouze příchod Pangraße s právními učiteli/s právníky (Pangraß, die Rechtsgelehrten), nikoliv ale také Cardana a Perilla, tzn., že Thám mohl v patně vlastním originálním znění zpěvohry čerpat rovněž z dalších zdrojů mimo vídeňský tisk Eberlova libreta, vč. překladu z jiných jazyků než z němčiny.

¹⁴⁹³ Viz. pozn. č. 1400.

¹⁴⁹⁴ V provedení knížecí společnosti pravděpodobně stejné či podobné vyobrazení scény jako v páté scéně prvního dějství, resp. v šesté scéně druhého aktu.

¹⁴⁹⁵ Thám ve *Scenarien-Buch* upozorňuje na hořící listy papíru počátkem finále druhého dějství či krátce po začátku finále. Z porovnání rukopisu a Eberlova vídeňského libreta pro německojazyčnou zpěvohru vyplývá, že závěr druhého dějství mohl být v podání knížecí společnosti původně vytvořeným divadelním tvarem, vč. práce se složkami dramatického výrazu, tj. textu, rekvizit či jevištního pohybu/jevištního aranžmá postav.

¹⁴⁹⁶ Stejně jako na úvod obou předchozích aktů, rovněž třetí dějství zahájil v představení knížecího souboru sborový výstup cikánů a cikánek, který se ovšem v Eberlově německojazyčném libretu i v da Ponteho italském libretu nenalézá, z čehož je spekulativně možné usuzovat na opakování jednoho ze vstupních sborů z kraje prvního či druhého aktu.

¹⁴⁹⁷ Další z odchylek mezi Thámovým *Scenarien-Buch* a oběma užitými tisky libret, nabízející alternativu Thámovy vlastní verze zpěvohry *Der Talisman*. Zaznamenaná replika: To je ta slečna ze zámku mohla být pronesena k Albertině, dceři Krajského komisaře, která uprchla z otcova domu (zámku) a vydala se spolu s Gustavem vstříc partnerskému štěstí. Albertine se také vzápětí podle Thámova zápisu zapojila do jevištního dění.

¹⁴⁹⁸ O vyobrazení scény ve třetím dějství, viz. scénická poznámka Eberlova vídeňského libreta (s. 71): Nacht, illuminiertes Lager der Zigeuner/Noc, osvětlený cikánský tábor. V provedení knížecí společnosti šlo zřejmě buď o shodný nebo podobný výjev jako v případě první scény prvního dějství a první scény druhého dějství.

2.	Dazu Albertine. <u>So wäre uns allen geholfen.</u> ¹⁴⁹⁹		
3.	Dazu Karoline. Gustav. Robert. <u>(Als Zigeuner.)</u> <u>Mich und andere unglücklich gemacht habe.</u>		
4.	Dazu Kreiskommissär. Waldmann.		Bild am Band <u>(Waldmann).</u> ¹⁵⁰⁰

Chorus. Ballett.¹⁵⁰¹

	Amerikaner ¹⁵⁰² [Actus I] ¹⁵⁰³	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	Wahlen. <u>[Er sammelt Reichtümer, häuft Schätze, führt die glänzensten Spekulationen glücklich aus; aber der wahre Lebensgenuss, den nur das Gefühl schöner Handlungen gibt, ist ihm fremd, jene Ruhe kennt er nicht, und auf die Tränen gemilderten Elends] hat er noch nie spekuliert.</u> ¹⁵⁰⁴	Zimmer. ¹⁵⁰⁵	2 Tische. Schreibzeug. Feder. Papier. Klavier. ¹⁵⁰⁶	
2.	Dazu Herb. [Herb] <u>He! Ist niemand da?</u>		Brief <u>(Herb).</u> ¹⁵⁰⁷	

¹⁴⁹⁹ Jednalo se patrně o repliku Albertine, nenalézající se ovšem v Eberlově německojazyčném libretu. V provedení knížecí společnosti mohla Albertine touto replikou o tom, jak by cosi všem bývalo bylo pomohlo hypoteticky narážet na útěk mileneckých párů, tj. Karoline a Roberta a Albertine a Gustava před dosahem moci Krajského hejtmána.

¹⁵⁰⁰ Tato Waldmannova rekvizita měla v provedení knížecí společnosti zřejmě evokovat podobiznu Karoline, kterou kdysi Waldmann spolu s dalšími dokumenty objevil na ztroskotané lodi Krajského komisaře, Karolinina skutečného otce, posléze se Karoline ujal a ta, domnívaje se, že je Waldmanovou dcerou, vyrostla v cikánském společenství.

¹⁵⁰¹ Představení knížecího souboru zakončil oslavný sbor a balet, který se v závěru německojazyčné singspielové verze uplatnil podobně jako v r. 1798 při pražském uvedení Salieriho opery *Il talismano* ve Stavovském divadle, více viz. pozn. č. 1359.

¹⁵⁰² Pětiaktová veselohra *Der Amerikaner* (Američan) německého herce, dramatika a divadelního ředitele Wilhelma Vogela vznikla cca. 1799 podle komedie italského dramatika Camilla Federiciho, tiskem tento kus vyšel 1805 v Augsburgu u vydavatele Petera Paula Bollinga.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla Vogelovu hru v letech 1805-1806 dvakrát, poprvé 13. 1. 1806 na jevišti zámeckého divadle ve Pštíně, repríza se uskutečnila 15. 2. 1806 tamtéž. K tomuto představení se dochovala stručná recenze, publikovaná v pštinském periodiku *Beobachter an der Weichsel*, z níž je patrná herecká účast Václava Tháma v hlavní roli kupce Herba, ve které se podle názoru recenzenta Thám vyznamenal a ve vícero ohledech prokázal, že je přemýšlivým hercem. Pochvaly se dočkala rovněž představitelka Sophie slečna Goldammerová, neboť je prý podle pisatele výborně disponována k hraní naivních postav, tentokrát roli Sophie navíc obdařila vypočítavou (Istivou) a půvabnou hrou. Ve všech situacích projevovala nezaujatou přirozenost, protože je to právě postava Sophie, která celou intriku uvádí a řídí. Do role amerického obchodníka Wilhelma Lipse obsazený August Kurz ml. sklídl kladný ohlas za vážnost a píli, s nimiž své postavy hraje. Nedostatek shledal recenzent pouze v ojedinelém uvádění Vogelovy veselohry na větších divadelních scénách, přestože tento kus bohatě oplývá vtípem.

Přítomnost Thámová záznamu divadelního pojetí ve *Scenarien-Buch* dokládá také jeho zápis pod písmenem A a názvem *Amerikaner* v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zapsaných titulů na s. 129 prvního dílu, vč. připojeného odkazu na s. 105, kde příslušný záznam v rukopisu začíná.

¹⁵⁰³ K porovnání rukopisu a tištěných vydání použito exempláře: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, 151 s.

¹⁵⁰⁴ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 4. Thámem zapsaný závěr vstupního monologu účetního Wahlena je jakýmsi charakterovým medailonem kupce Herba, libujícího si především v obchodech, kladoucího důraz na peněžitý zisk na úkor svých nejbližších a rodinného života. Postavu Herba lze typově považovat za zrcadlově zpodobnění Moliérova Harpagona z komedie *Lakomec*, s níž je děj Vogelovy hry prakticky totožný.

¹⁵⁰⁵ K vyobrazení scény, zůstávajícího beze změn v průběhu celého představení, viz. scénická poznámka Bollingova augsburského tisku (s. [3]): Ein Zimmer mit einer Mittel und zwei Seitentüre/Pokoj s dveřmi uprostřed a dvěma postranními dveřmi.

¹⁵⁰⁶ Vybavení pokoje domu kupce Herba, jenž představovalo současně pracovnu hlavní postavy Vogelovy hry, se v provedení knížecí společnosti ztotožňovalo s pokyny scénické poznámky tištěného vydání (s. [3]): Auf jeder Seite ein Tisch, und auf dem, rechter Hand Tinte, Federn und Papier. Im Hintergrunde links ein Klavier/Po obou stranách stůl (za jedním seděl Herb, za protilehlým jeho účetní Wahlen), na stole vpravo inkoust, pera (brky) a papír. Vlevo v pozadí klavír.

¹⁵⁰⁷ Viz. scénická poznámka Bollingova tisku (s. 4): Herb mit einem Brief in der Hand/Herb s dopisem v ruce. Jde o dopis amerického obchodníka Wilhelma Lipse Herbovi, týkající se mj. Lipsovy touhy najít si v Evropě ženu.

3.	Dazu Sophie.			
4.	Herb. Wahlen.			
strana 106				
<i>Scena</i>				
	[Wahlen] <u>Noch eins habe ich ihnen zu melden.</u>			
5.	Dazu Elise. Sophie.		Sacktuch (<u>Sophie</u>). ¹⁵⁰⁸	
6.	Herb. Elise. Sophie.			
7.	Herb. Elise. [Herb] <u>Mit dem Gänschen ist nichts anzufangen.</u>			
8.	Dazu Madame Herb. [Madame Herb] <u>[Es ist gar hübsch, wenn sie gewaltigen Herren der Schöpfung ihre Freiheit ausposaunen, während ihr schlaues Weib sie wie ein einjähriges Knäbchen am Gängelbände nach Willkür] bald dahin, bald dorthin leitet.</u> ¹⁵⁰⁹			
9.	Dazu Wahlen. [Madame Herb] <u>[Man verschreibt sich doch keine Frau,] wie einen Ballen Waren.</u> ¹⁵¹⁰		Geschriebener Brief den Herb [in] <i>Scena</i> 1 bringt (<u>Wahlen</u>). ¹⁵¹¹	
10.	Dazu Elise. Sophie.			
	<i>Actus 2</i>			
1.	Elise.	Zimmer. ¹⁵¹²	Klavier. Strickerei (<u>Elise</u>). ¹⁵¹³	NB Klavier spielen. ¹⁵¹⁴
	Amerikaner	Theater	Requisiten	Anmerkungen

¹⁵⁰⁸ Rekvizita Sophiina kapesníku byla zřejmě původním záměrem knižecí společnosti, tištěné vydání ji neuvádí.

¹⁵⁰⁹ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 20.

¹⁵¹⁰ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 22. Po stránce významové Thámem zaznamenaná promluva paní Herbové vyjadřuje její odmítavý postoj nahlízet manželský sňatek optikou obchodní transakce, tj. vnímat člověka jako pouhé zboží. Tento dramatický kontrast prvku lidského a obchodního/finančního prolíná jako ironie i parodie Vogelovou hrou, neboť Herbovi a Lipsovi je společný zejména obchodní zájem a profit, v případě Lipse jde o charakteristický rys povahy dravého amerického člověka.

¹⁵¹¹ K rekvizitě dopisu amerického obchodníka Wilhelma Lipse, jenž obdržel Herb v první scéně a který Wahlen předává paní Herbové, viz. texty promluv obou postav z devátého výstupu v Bollingově tisku (s. 21): [Wahlen] Hier ist ein Brief von ihm, den ihr Herr Gemahl heute bekommen hat, [Madam Herb] Lassen sie doch hören! [Wahlen] Es ist ein wahres Original/[Wahlen] Zde je ten dopis od toho, od něhož jej dnes Váš manžel dostal, [paní Herbová] Přečtěte jej! [Wahlen] Je to pravý originál.

¹⁵¹² Thám do *Scenarien-Buch* ke vzhledu scény nejprve poznamenal údaj Zimmer der Weiber/Ženský pokoj, který posléze škrtnul a v souladu s tištěným vydáním ponechal pouze pokoj/Zimmer z prvního dějství.

¹⁵¹³ Viz. scénická poznámka Bollingova tisku (s. 23): Elise sitzt und strickt/Elise sedí a plete.

¹⁵¹⁴ Thámova poznámka o blízké nezbytnosti Elisiny hry na klavír, viz. text promluvy a scénická poznámka k chování Elise v tištěném vydání (s. 23-24): Ich kann nicht arbeiten (narážka na dosavadní pletení, viz. pozn. č. 1420), [Elise] (steht auf) Was tue ich, Klavier spielen? Ja, damit vertreibt Sophie immer die Grillen (setzt sich aus Klavier, und schlägt einige Töne an, steht aber gleich wieder auf)/[Elise] Nemohu pracovat (vstane) Co dělat, hrát na klavír? Ano, Sophie tím vždycky zapudí vrtochy (sedne si ke klavíru a uhodí několik tónů, ihned ale znovu vstane).

	<p>[Ach]. Ich bin doch recht unglücklich!¹⁵¹⁵ Dazu Sophie. Karl. <u>Karl. Und schon verheiratet.</u> <u>NB¹⁵¹⁶</u> (Man hört den Alten.) [Karl] <u>Werde nicht ermangeln.</u></p>			
2.	Dazu Herb.			
3.	Herb. Karl. [Karl] <u>[So gehe ich mit Freuden] jede andere Bedingung ein.</u> ¹⁵¹⁷		E (Karl). ¹⁵¹⁸	
4.	Dazu Wahlen. [Herb] <u>[Du sollst dafür belohnt werden, und wäre es auch nur, und den alten Esel eine Nase zu drehn, der mit mir] eine gleiche Spekulation ausführen will.</u> ¹⁵¹⁹			
5.	Dazu Bach. [Herb] <u>[Ich begreife nur nicht, wie er bei diesen Grundsätzen] so enorm reich geworden ist.</u> ¹⁵²⁰			
6.	Dazu Wahlen. [Herb] <u>[Einen Amerikaner in meinem Hause! Gewiss bringt er mir] Nachricht von Wilhelm Lips mit.</u> ¹⁵²¹			
7. strana 107 Scena	Dazu Mathias.		Geschriebener Brief (Mathias). ¹⁵²²	
8.	[Herb] <u>[Wo seid ihr Schlingel von Bediente,] Franz! Adam!</u> ¹⁵²³ Dazu Franz. Adam. [Mathias] <u>[Mein Herr kann sich auch freuen, trotz einem, denn er ist ein Menschenfreund; aber er tobt nicht dabei, als ob er] das ganze Haus umwerfen wollte.</u> ¹⁵²⁴			

¹⁵¹⁵ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 24. Thám tuto repliku Elise, shrnující její niterné rozpoložení zapsal v kontextu tohoto duševního stavu patrně i kvůli následujícímu chování Herbovy dcery, viz. scénická poznámka Bollingova tisku: Sie stützt den Kopf auf die Hand/Podepře si rukou hlavu, tj. ruku měla Elise položenou na desce klavíru a v této poloze se o ni opírala.

¹⁵¹⁶ V provedení knížecí společnosti Thámovo upozornění na blízký příchod Herba, jehož hlas bylo v souladu s identickou scénickou poznámkou: Man hört den Alten/Je slyšet starého v Bollingově tisku (s. 27) slyšet, aby Herb nedlouho poté vstoupil počátkem druhého výstupu na jeviště.

¹⁵¹⁷ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 37. Thám zde v provedení knížecí společnosti spojil v jeden celek třetí, čtvrtý a pátý výstup jako logický krok plynule pokračujícího dialogu Herba a Karla Bacha.

¹⁵¹⁸ Pravděpodobně rekvizita Karlova přívěšku, počáteční písmeno E označovalo Elise, do které je Karl Bach zamilován, avšak Herbovi, jenž je Elisiným otcem je nucen tvrdit, že se jeho dívka jmenuje Emilie.

¹⁵¹⁹ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 38-39.

¹⁵²⁰ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 44.

¹⁵²¹ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 44.

¹⁵²² K rekvizitě dopisu, který přináší sluha Wilhelma Lipse Mathias Herbovi, viz. texty promluv obou postav v Bollingově augsburském tisku (s. 46-47): [Mathias] Ich bin fertig, und habe nichts mehr zu sagen, in dem Brief steht alles andere, [Herb] (erbricht den Brief, liest die Unterschrift) Ist es möglich? Von Wilhelm Lips?, [Mathias] Ja/[Mathias] Jsem hotov, nemám, co víc bych řekl, všechno další stojí v dopise, [Herb] (rozlomí dopis (pečeť), čte podpis) Je to možné? Od Wilhelma Lipse? [Mathias] Ano.

¹⁵²³ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 48. Thám tuto koncovou repliku Herba určenou sluhům zapsal do *Scenarien-Buch* zřejmě právě též jako signál ke vstupu sluhů Franze a Adama na jeviště, resp. ke způsobu tohoto příchodu, viz. scénická poznámka Bollingova tisku, zmiňující na rozdíl od Thámova rukopisu několik postav sluhů: Einige Bediente springen herbei/Několik sluhů přiskočí.

¹⁵²⁴ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 49.

9.	Dazu Sophie. Elise. [Sophie] <u>Sagen Sie uns nur – – Elise, da ist sie. –</u> Dazu Madame Herb. [Sophie] <u>[Sagen Sie nur uns, lieber Onkel.] Wer der Gast ist?</u> ¹⁵²⁵		Schlüssel (<u>Herb</u>). ¹⁵²⁶
10.	Dazu Franz. Adam.		Herbs Hut und Stock (<u>Franz</u>). ¹⁵²⁷
1.	<i>Actus 3</i> Karl. (<u>Umgezogen.</u>) ¹⁵²⁸ <u>[Es wäre ein verdammter Streich, wenn ich auf diese Art die Gunst des</u>	Bleibt.	Schreibzeug. Feder. Papier. ¹⁵²⁹ Amerikaners Brief (<u>Herb</u>). ¹⁵³⁰

Vaters gewonne, und] die Liebe der Tochter wieder verlore.¹⁵³¹

	Amerikaner	Theater	Requisiten	Anmerkungen
2.	Dazu Sophie. [Sophie] <u>[Nehmen Sie sich in Acht, mein ungebauter Herr, Disteln und Dornen gehören auch zum Unkraut; aber sie stechen, wenn] ein nasenweißes Händchen sie betastet.</u> ¹⁵³²			
3.	Dazu Elise. [Elise] <u>[Wie kannst du noch] scherzen über meine Lage?</u> ¹⁵³³			
4.	Dazu Madame Herb. [Karl] <u>Vortreffliche Frau!</u>			
5.	Dazu Herb. [Elise] <u>[Ich kann ihn] wahrhaftig nicht aufmachen.</u> ¹⁵³⁴			

¹⁵²⁵ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 50.

¹⁵²⁶ Viz. text Herbovy promluvy v tištěném vydání (s. 49): Nun hört mich, und befolgt meine Befehle auf da pünklichste. Da habt ihr alle Schlüssel, macht die Frauenzimmer zurecht, bereitet ein kostbares Mittagessen, und setzt alle Gattungen Wein auf meinen Tisch, die in meinem Keller sind/Ted' mě poslouchejte a do puntíku následujte mé příkazy. Tady máte všechny klíče, včas uklid'te dámský pokoj, připravte bohatý oběd a všechny druhy vína, které jsou v mém sklepě, dejte na můj stůl.

¹⁵²⁷ Viz. scénická poznámka: Franz kommt mit Hut und Stock/Franz přichází s [Herbovým] kloboukem a holí v Bollingově augsburském tisku (s. 50).

¹⁵²⁸ Ke Karlově komickému převleku, připomínajícího postavu Malvolia v Shakespearově *Večeru tříkrálovém*, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 51): Karl tritt ein in rundem Hut, runden oder aufgesteckten Haaren ohne Puder dunkeln bis an den Hals zugeknöpften Rocke, auch solchen Beinkleidern, grauen Strümpfen und hohen Bänderschuhem/Karl vstoupí v kulatém klobouku, s kulatou či splašenou nenapudrovanou parukou, v tmavém až ke krku upnutém kabátě, ve stejně vyhlížejících pokrývkách nohou, v šedých ponožkách a vysokých šněrovacích botách.

¹⁵²⁹ Inkoust, pera (brky) a psací náčiní zůstaly v provedení knižecí společnosti na stole již od prvního dějství.

¹⁵³⁰ Je otázka, co tento Thámův zápis Herba s dopisem v provedení knižecí společnosti znamenal, protože úvodem třetího dějství není tato postava v ději přítomna. Nabízí se varianta Herbova obdržení Lipsova dopisu, s nímž se pohyboval po scéně a snad odkudsi zpovzdálí se seznamoval s jeho obsahem beztoho, že by vnímal aktuální dějové události ve svém domě, jelikož Herb je veskrze osamělým zastáncem a prosazovatelem svých zájmů, jde mu primárně o jeho vlastní, nejlépe hmotný prospěch.

¹⁵³¹ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 51.

¹⁵³² Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 54-55.

¹⁵³³ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 55.

¹⁵³⁴ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 62.

6.	Dazu Sophie. ¹⁵³⁵ [Sophie] [Sie ist allein], kommen sie. ¹⁵³⁶ Dazu Madame Herb. Karl. (Sophie ab.) Herb. (Von außen.) [Heda! Bediente!] Die Türen aufgemacht! ¹⁵³⁷			
7. strana 108 Scena 8.	Dazu Franz. Adam. Herb. Lips.			
9.	Lips. Elise. [Lips] <u>Das war sehr offenerzig.</u>		Geschriebener Brief des Herb (Elise). ¹⁵³⁸	
10.	Dazu Madame Herb. [Lips] <u>Das ist kurios.</u>			
11.	Dazu Sophie. [Lips] <u>[Das ist denn doch] ein bisschen zu offenerzig.</u> ¹⁵³⁹			
12.	Dazu Karl. [Lips] <u>[Das ist schlimm, in ein solches Land taugt Lips nicht; darum] fort, fort wieder nach Amerika!</u> ¹⁵⁴⁰			
13.	Dazu Herb. [Herb] <u>[Euer Edlen belieben einen] kleinen Scherz zu employieren.</u> ¹⁵⁴¹			
	Dazu Mathias.		Tobakspfeife (Mathias). ¹⁵⁴²	
	Amerikaner	Theater	Requisiten	Anmerkungen
14.	Lips. Herb.			

¹⁵³⁵ Thám do *Scenarien-Buch* původně zapsal postavu Karla Bacha (dazu Karl), posléze svůj záznam správně škrtnul a opravil na Sophii (dazu Sophie), viz. scénická poznámka a text promluvy Sophie v Bollingově augsburském tisku:

[Sophie] (öffnet leise die Tür des Kabinetts und sieht heraus) Bist du allein Lieschen?/[Sophie] (tiše otevře dceře kabinetu a nahlédne dovnitř) Jsi sama Lízo? (Elise, Herbova dcera).

¹⁵³⁶ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 62. Thám tuto repliku Sophie zapsal patrně i kvůli způsobu, jakým ji tato postava pronáší a jako upozornění na následující příchod paní Herbové a Karla Bacha na jeviště, viz. scénické poznámky Bollingova tisku: Sophie hinein rufend/Sophie volající dovnitř, resp. Madam Her bund Karl kommen heraus/Paní Herbová a Karl vycházejí.

¹⁵³⁷ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 64. Replika Herbova volání na sluhu měla podle Thámova záznamu do *Scenarien-Buch* signalizovat příchod sluhů Franze a Adama na scénu, vč. pokynu stran otevření dveří, viz. scénická poznámka Bollingova tisku: Franz [und] Adam reißen die Türen auf/Frant [a] Adam prudce otevrou/rozrazí dveře.

¹⁵³⁸ Viz. text promluvy Elise a scénická poznámka k jejímu chování, viz. Bollingův tisk (s. 67): Ich weiß von nichts, als das mein Vater angetragen hat, ihnen dieses zu geben (gibt ihm den Brief). Nun empfehle ich mich Ihnen/Nevím nic, než to, že můj otec žádal, abych jim tohle dala (dávám mu dopis). Ted' se jim poroučím.

¹⁵³⁹ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 70.

¹⁵⁴⁰ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 73.

¹⁵⁴¹ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 74.

¹⁵⁴² K Mathiasově rekvizitě fajfky, viz scénická poznámka Bollingova tisku (s. 74) z úvodu třináctého výstupu: Mathias kommt mit einer Tobakspfeife in der Hand/Mathias přichází s fajfkou na tabák v ruce.

15.	Lips. <u>Mathias!</u> Dazu Mathias.		detto (<u>detto</u>). ¹⁵⁴³
	<i>Actus 4</i>		
1.	Elise. Sophie. [Sophie] <u>[Er ist ein Mann von strengen Grundsätzen; dein Vater hat ihn aufgebracht.] ich zweifle, dass er kommen wird.</u> ¹⁵⁴⁴	Bleibt.	
2.	Dazu Madame Herb. [Sophie] <u>Wer weiß!</u>		Tobak (<u>Madame Herb</u>). ¹⁵⁴⁵
3.	Dazu Bach. [Sophie, Elise] <u>Lieber Herr Bach – [Madame Herb] Da kommt ihr Neffe –</u> ¹⁵⁴⁶		Papier (<u>Bach</u>). ¹⁵⁴⁷
4.	Dazu Karl. [Madame Herb] <u>[Wie aber nun die Sache steht, will ich nichts mehr damit zu tun haben;] ich wasche meine Hände.</u> ¹⁵⁴⁸		
5.	Dazu Mathias.		
strana 109 <i>Scena</i>			
6.	[Madame Herb] <u>[Jetzt ganz ruhig,] die Gravität nicht vergessen.</u> ¹⁵⁴⁹ Dazu Lips. [Lips] <u>Wie ist ihr Name? – [Karl] Karl Bach. – [Lips] Gut.</u> ¹⁵⁵⁰		
7.	Dazu Mathias. <u>(Mathias ab.)</u>		
8.	Dazu Herb. [Lips] <u>Mathias!</u> Mathias. <u>(Draußen.)</u> [Herb] <u>Waffen zu holen. [Lips] Mein Mathias bringt sie eben.</u>		

¹⁵⁴³ Jednalo se o fajfku Wilhelma Lipse, kterou mu přináší sluha Mathias, viz. texty replik a scénické poznámky v Bollingově tisku (s. 76-77) k jednání obou postav: [Wilhelm Lips] Mathias! (Mathias kommt), [Wilhelm Lips] Gib mir meine Pfeife, Mathias! [Mathias] (reicht sie ihm) Hier Patron/[Wilhelm Lips] Mathiasi! (Mathias přichází), [Wilhelm Lips] Dej mi mou fajfku, Mathiasi! [Mathias] Zde pane.

¹⁵⁴⁴ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 81.

¹⁵⁴⁵ Viz. text promluvy paní Herbové k Elise a Sophii a scénická poznámka v tištěném vydání (s. 83): Geduld, erste muß ich eine Prise nehmen (sie schnupft)/Trpělivost, napřed si musím dát šňupec (šňupe).

¹⁵⁴⁶ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 91. Thám zde opět užívá zápisu replik více než jedné postavy na jediný řádek, oproti Bollingově tisku schází Bachova tázavá reakce: Wer ist das/Kdo je to?, jakmile spatří svého synovce Karla v přestrojení za Herbova obchodního příručího a nepozná jej. Je otázka, jestli tato Bachova replika v provedení knížecí společnosti zazněla, nebo ji Thám vypustil a dialog Bacha se synovcem Karlem začínal až Karlovou replikou: Mein bester Onkel/Můj nejlepší strýček z kraje čtvrtého výstupu s možnou následující Bachovou reakcí: Zurück, ist es denn möglich, du mein Neffe?/Zpátky, je to možné, ty můj synovec?

¹⁵⁴⁷ Viz. text Bachovy promluvy a scénická poznámka v Bollingově tisku (s. 88-89): Karl soll mein ganzes Vermögen haben. In der Hoffnung den Alten herum zu bringen, habe ich die Verschreibung schon mitgebracht (zieht sie aus der Tasche) Da ist sie/Karl zdědí celá můj majetek. V naději, že k tomu starého [Herba] přivedu jsem vzal s sebou písemný dokument (vytáhne jej z tašky). Tady je.

¹⁵⁴⁸ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 92.

¹⁵⁴⁹ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 95. Thám tuto koncovou repliku paní Herbové v pátém výstupu poznamenal zřejmě i kvůli následujícímu hereckému výrazu přítomných postav, viz. scénická poznámka Bollingova tisku: Alle sitzen steif da/Všichni strnule sedí.

¹⁵⁵⁰ Thámův záznamový způsob koncentrace replik více než jedné postavy do jednoho řádku.

9.	Dazu Mathias.		Geschlossenes Kästchen mit 2 Pistolen (<u>Mathias</u>). ¹⁵⁵¹ Schlüssel (<u>Lips</u>). ¹⁵⁵²
	<i>Actus 5</i>		
1.	Herb. Sophie. [Herb] <u>[Die Erinnerung an das verdammte Windduell wird mir] noch oft die Galle steigen machen.</u> ¹⁵⁵³	Bleibt.	Klavier.

	Amerikaner	Theater	Requisiten	Anmerkungen
2.	Dazu Elise. [Herb] <u>[Ein Erbe von 100 000 Rthlr. der noch über dies heute oder morgen ein eben so großes Vermögen zu erwarten hat, wird jedem ehrlichen Mann, der auf gesunde Vernunft Anspruch machen darf,] als Brautwerber seiner Tochter willkommen sein.</u> ¹⁵⁵⁴			
3.	Dazu Sophie. Karl. [Sophie] <u>[Sein einziger Fehler ist, dass er in Amerika wohnt, aber in welchen Winkeln meines teureren kunstreichen Vaterlandes hätte er wohl diese Wahrheit, diese] Einfalt der Sitten erlangen können.</u> ¹⁵⁵⁵			
4.	Dazu Mathias. [Sophie] <u>[Ich, der kein Tanzsaal groß genug ist, die Frau eines Menschen der auch in dem Raum einer Nusschale vergnügt sein könnte,] geht das wohl?</u> ¹⁵⁵⁶			
5.	Dazu Madame Herb. Elise. [Sophie] <u>[Das Beste wird sein, ich empfang ihn gar nicht, sondern] lass mich von ihm überraschen. #</u> ¹⁵⁵⁷			# Wird Klavier gespielt.
6.	Dazu Lips. Mathias. [Sophie] <u>[In unserem Lande ist es Sitte sich erst um das Herz, und dann um die Hand zu bewerben, das haben europäischen Mädchen so unter sich verabredet, und da ich keine Freundin von Neuerungen bin,] so wollen dies wird beim Alten lassen.</u> ¹⁵⁵⁸			
7.	Dazu Mathias. [Lips] <u>Victoria!</u>			

¹⁵⁵¹ Jednalo se o schránku s pistolemi, které Mathias přináší Lipsovi k souboji s Herbem, viz. scénická poznámka a texty replik Mathiase a Lipse v tištěném vydání (s. 112): [Mathias] (mit einem Kästchen) Hier Patron! [Wilhelm Lips] Stell es auf diesen Tisch/[Mathias] (se schránkou s pistolemi) Zde pane! [Wilhelm Lips] Postav to sem na stůl.

¹⁵⁵² Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 113): Lips nimmt einen Schlüssel aus der Tasche, womit er das Kästchen öffnet/Lips vezme z tašky klíč, kterým otevře schránku [s pistolemi].

¹⁵⁵³ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 120.

¹⁵⁵⁴ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 122.

¹⁵⁵⁵ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 128.

¹⁵⁵⁶ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 130.

¹⁵⁵⁷ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 133. Thámův záznam upozorňuje na počátek Sophiiny klavírní hry, kterou Sophie zahajuje po dokončení svého monologu, viz. zápis v poznámkovém sloupci a scénická poznámka Bollingova augsburského tisku: Sie setzt sich an das Klavier und spielt/Posadí se ke klavíru a hraje.

¹⁵⁵⁸ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 139.

strana 110 Scena 8.			
9.	Dazu Mathias. [Sophie] <u>Nun ich werde mich bald in den] amerikanischen Ton einstudiert haben.</u> ¹⁵⁵⁹		
	Dazu Herb. Madame Herb. [Madame Herb] <u>[Schäme dich und denke vielmehr an das, was er] dem jungen Bach versprochen hat.</u> ¹⁵⁶⁰		
10.	Dazu Bach. Elise. Karl. <u>(Besser gekleidet.)</u> [Lips] <u>Nu, du wirst mit meiner Pflege zufrieden sein.</u> Mathias. <u>(Draußen.)</u> [Lips] <u>Mathias! Komm herein!</u>		Papier <u>(Bach).</u> ¹⁵⁶¹ 2 Geldbeuteln <u>(Lips).</u> ¹⁵⁶²

11. Dazu Mathias.

	Leichtsinn und gutes Herz ¹⁵⁶³	Theater	Requisiten	Anmerkungen
Scena 1. ¹⁵⁶⁴	Hauptmann. Wendt. (Beide ab.)	Vorsaal mit 2 Seitentüren und einer Mitteltür. Fenster. ¹⁵⁶⁵	Tobakspfeife <u>(Hauptmann).</u> ¹⁵⁶⁶	

¹⁵⁵⁹ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 144.

¹⁵⁶⁰ Doplněno podle: W. Vogel: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, s. 146.

¹⁵⁶¹ Viz. text Bachovy promluvy, adresované Herbovi a scénická poznámka v Bollingově tisku (s. 146-147): Hier sind zwei Wege: Entweder Sie nehmen das Geschenk dieses Herrn an, und mein Neffe ist enterbt, oder sie schlagen es aus, und hier ist die Verschreibung meines ganzen Vermögens (zieht ein Papier hervor)/Zde jsou dvě cesty: Buď si vezmete dárek tohoto pána [Wilhelma Lipse], a můj synovec je vyděděn, nebo to odmítnete a zde je soupis celého mého majetku (vytáhne papír).

¹⁵⁶² Viz. text Lipsovy promluvy v tištěném vydání (s. 150): Recht so Mathias, da hast du zwei volle Beutel mit Ducaten, und nun lass auftischen/Dobře Mathiasi, tady máš dva plné měšce dukátů, a teď, ať se nosí na stůl.

¹⁵⁶³ Jednoaktová veselohra *Leichtsinn und gutes Herz* (Lehkomyšlnost a dobré srdce) německého herce a dramatika Friedricha Gustava Hagemanna byla poprvé uvedena v letech 1790-1791, tiskem vyšla např. 1802 ve Vídni u Johanna Baptista Wallishausera.

Václav Thám znal patrně tento kus již ze svého angažmá v pražském Vlastenském divadle, kde jsou z období 1795-1797 zdokumentována čtyři představení v německém jazyce (8.1. 1795, 11. 4. 1795, 1. 6. 1797, 29. 11. 1797) bez Thámovy herecké účasti. Překlad do českého jazyka pravděpodobně nebyl pořízen.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805-1806 tento titul pouze jednou, 16. 1. 1806 na jevišti zámeckého divadla ve Pštíně bez herecké účasti Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové v rámci komponovaného večera, v jehož druhé části sehrál soubor zpěvohru *Der Tollkopf* (Ztřeštěnec), německojazyčné znění jednoaktové francouzské opery *L'irato* skladatele Étienne Nicolase Měhula a libretisty Jeana Nicolase Bouillyho. Záznam divadelního pojetí tohoto hudebně-dramatického kusu se však v Thámově *Scenarien-Buch* nenacházel na rozdíl od Hagemannovy jednoaktovky, jejíž zápis v manuskriptu dokládá název *Leichtsinn und gutes Herz* v abecedním repertoárovém soupisu všech Thámem zapsaných kusů pod písmenem L na s. 130 prvního dílu, vč. připojeného odkazu na s. 110, na niž Thámův záznam začíná.

Z dochované recenze tohoto představení v pštinském periodiku *Beobachter an der Weichsel* z 18. 1. 1806 vyplývá, že po skončení Měhulovy zpěvohry ještě členové knížecí společnosti, manželé Huberovi zatančili velmi dobře kozácký tanec. Recenzent se také pochvalně zmiňuje o tanečním školení pana Hubera, jenž může trpělivostí svým žákům usnadnit a zpříjemnit získání tanečních základů.

¹⁵⁶⁴ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito vídeňského exempláře: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, 31 s.

¹⁵⁶⁵ Scénické pojetí Hagemannovy jednoaktovky se v provedení knížecí společnosti vesměs shodovalo s autorovou poznámkou ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. [3]): Die Szene ist eine gemeinschaftliche Vorplatz; rechts die Türe zu dem Hautmann, links die Türe zum Sekretärs Zimmer/Scénu tvoří společný předpokoj; napravo dveře ke kapitánovi [Förtnerovi], vlevo dveře k pokoji sekretáře [Schulzeho].

¹⁵⁶⁶ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. [3]), vč. příchodu lichváře Wendta: Der Hauptmann liegt im Fenster und raucht. Wendt kommt aus dem Sekretärs Zimmer/Kapitán leži/je vyložený v okně a kouří. Wendt přichází ze sekretářova pokoje.

2.	<p>Sekretär. David. <u>[David] [Arbeiten soll er, für seinen Vater schreiben, bis ihm die Finger an die Feder festwachsen, und gibt es nichts zu schreiben, so soll er graben,] dreschen für Botenlohn gehen.</u>¹⁵⁶⁷</p> <p>(Augusts Stimme.) Peitschenknall. <u>(Sekretär ab.)</u> Dazu Hauptmann. <u>[David] [So kannst du meines Herrn Gläubiger befriedigen,] denn die machen den meisten Spektakel.</u>¹⁵⁶⁸</p>			
3.	Dazu August. Kaufdiener.		Peitsche (August). ¹⁵⁶⁹	
4.	August. David.		Musterkarte (Kaufdiener). ¹⁵⁷⁰	
5.	<p>August. <u>[Er wird doch aber nicht! Wenn der alte David nicht den Verstand verloren hat, so weiß ich doch fürwahr nicht,] was ich davon denken soll.</u>¹⁵⁷²</p>		2 gelbe Uhrketten mit Schlüssel und Zwieback (August). ¹⁵⁷¹	
6.	Dazu Hauptmann.		Dose mit <i>Portrait</i> (Hauptmann). ¹⁵⁷³	
7.	<p>August. <u>[Ich möchte diesen Augenblick gern aufschieben, denn er wird meinem Anzug die Unordnung, und meinem Gesicht die Studia ansehen,] die ich getrieben habe.</u>¹⁵⁷⁴</p>			

¹⁵⁶⁷ Doplněno podle: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 8. Thám tuto repliku sluhy Davida zapsal rovněž jako upozornění na ozývající se hlas syna sekretář Schulze Augusta, provázeného v provedení knížecí společnosti zřejmě za scénou zvukem praskajícího biče (Peitschenknall), jenž ale přesně vyjadřoval Augustův příjezd na koni, viz. text promluvy sekretáře Schulze v tištěném vydání (s. 8): Still! Ein Pferd! Augusts Stimme! Meine Augen sind naß, das ist kein Gesicht, einen geliebten Sohn zu empfangen. Ich muß mich erst sammeln/Tiše! Kůň! Augustův hlas! Mé oči jsou vlhké, není to žádný přelud, uvítat milovaného syna. Musím se sebrat.

¹⁵⁶⁸ Doplněno podle: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 8.

¹⁵⁶⁹ Viz. pozn. č. 1475.

¹⁵⁷⁰ Jednalo se o rekvizitu čehosi jako módní katalog, který si August s kupeckým sluhou (Kaufdiener) prohlížel, viz. scénická poznámka a texty promluv Augusta a kupeckého sluhy ve Wallishauserově tisku (s. 9): [August] (schlägt sie auf) Da sucht ein Mensch zu viel kann doch ebenso viel Unbequemlichkeit machen, als (auf die Tasche schlagend) zu wenig. Sagen Sie mir kurz. Welche ist die beste Modefarbe? [Kaufdiener] Diese hier/[August] (otevřít ji [kartu se vzory/módní katalog]) Tady člověk hledá spoustu potřebného, stejně jako tolik nepohodlného, jako (zabučí na tašku). Řekněte mi stručně. Která módní barva je nejlepší? [Kupecký sluha] Tato zde.

¹⁵⁷¹ Viz. texty promluv Augusta a Davida, vč. scénických poznámek (s. 11): [August] Lieber David, will er den die Uhren oder die Ketten? [David] Die Uhren, die Ketten auch. Sind sie von Gold? [August] Wenn sie das wären, wären sie gewiß nicht in meiner Gesellschaft. Aber meine Uhr stehen zu Befehl (er gibt eine nach andere vor) Nummer 1: Mein Stubenschlüssel, den mir mein Wirt für die Uhr eintauschte, weil ich ihn nicht bezahlen konnte. Nummer 2: Ein Göttingscher Zwieback/[August] Milý Davide, chce hodinky nebo řetízky? [David] Hodinky, řetízky taky. Jsou ze zlata? [August] Kdyby byly, jistě by nebyly v mé společnosti. Ale moje hodinky stojí na rozkaz (dává jedno po druhém) Číslo 1: Klíč od mé světnice, který mi můj domácí vyměnil za hodinky, protože jsem mu nemohl zaplatit. Číslo 2: Göttingenský suchar.

¹⁵⁷² Doplněno podle: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 12.

¹⁵⁷³ Viz. texty promluv a scénická poznámka k jednání Kapitána (Hauptmann) a Augusta v tištěném vydání (s. 13): [Hauptmann] (zieht eine Dose vor) Apropos, kennen Sie das Gemälde? [August] Aha, bonjour, meine liebe Schönwald, recht gut getroffen/[Kapitán] (vytáhne schránku) Apropos, znáte tuto malbu? [August] Aha, dobrý den, můj milovaný Schönwald, opravdu dobře namalováno.

¹⁵⁷⁴ Doplněno podle: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 15.

strana 111 Scena 8.				
	Dazu Sekretär. [August] <u>Dies macht meinen Entschluss reif.</u>			Schriften (Sekretär). ¹⁵⁷⁵
9.	Dazu Wendt. Gerichtsdienier.			

	Leichtsinn und gutes Herz	Theater	Requisiten	Anmerkungen
10.	August. <u>[Mit schnellen Schritten werde ich vor meinem Schilderhause auf und niedergehen, und mein Schutzengel] wird mir Versöhnung zunicken.</u> ¹⁵⁷⁶			
11.	Dazu Hauptmann. [Hauptmann] <u>Heda! Unteroffizier!</u>			
12.	Dazu Unteroffizier. Hauptmann. <u>[Ich will ihn durch meine] Herablassung beschämen.</u> ¹⁵⁷⁸		Unteroffiziersstock. Säbel (Unteroffizier). ¹⁵⁷⁷	
13.	Dazu August. (In Uniform.)		Geldbeutel mit Spiel Tantus (Hauptmann). ¹⁵⁷⁹	
14.	August. <u>[Ich habe gelesen: je mehr man sammelt, je geiziger wird man; nun, so will ich Tugenden sammeln.] bis ich am Seligkeit reich bin.</u> ¹⁵⁸⁰			

¹⁵⁷⁵ Viz. text promluvy sekretáře Schulze, určené Augustovi ve Wallishauserově vídeňském tisku (s. 18-19): August, hier sind die Belege von dem, was ich dir auf die Akademie geschickt habe. Ich gebe sie dir nicht um die Vorwürfe zu machen, sondern damit du siehst, wie sehr ich dich liebe. Wer weiß, ob du mich im Gefängnis besuchen darfst. Sieh zuweilen diese Papiere an, denke: es war doch ein guter Vater! So bin ich belohnt genug!/Auguste, zde jsou doklady, které jsem ti poslal na Akademii. Nedávám ti je s výčitkami, ale z toho vidíš, jak moc tě miluji. Kdo ví, jestli mne budeš smět navštívit ve vězení. Občas si ty papíry prohlédni, myslí si: Byl to přece dobrý otec! Jsem štědře odměněn.

¹⁵⁷⁶ Doplněno podle: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 21. Thám tuto závěrečnou část Augustova monologu poznamenal do *Scenarien-Buch* zřejmě i kvůli chování/jevištnímu pohybu této postavy poté, co zmíněný monolog dokončí, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. 21): Er will schnell in das Hauptmanns Zimmer, der ihm in der Türe begegnet/Rychle chce jít do pokoje kapitána, s nímž se potká ve dveřích.

¹⁵⁷⁷ V případě vybavení postavy poddůstojníka (Unteroffizier) holí a šavlí se jednalo o původní záměr knížecí společnosti, který tuto postavu přesně vystihoval.

¹⁵⁷⁸ Doplněno podle: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 25. Kapitán po skončení či v průběhu svého monologu počítá peníze, kvůli čemuž Thám patrně zaznamenal závěr této promluvy do *Scenarien-Buch*, viz. scénická poznámka v tištěném vydání: [Hauptmann] zählt das Geld auf/Kapitán počítá peníze.

¹⁵⁷⁹ Hra, kterou spolu v provedení knížecí společnosti hráli o peníze August a kapitán.

¹⁵⁸⁰ Doplněno podle: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 27. Thám tuto Augustovu repliku do *Scenarien-Buch* zapsal pravděpodobně též kvůli následující hlasové a výrazové reakci Augustova otce, sekretáře Schulze, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku: Der Sekretär, ale er seinen Sohn in Soldatenkleidung sieht, bleibt mit einem Schrei wie versteinert stehen/Jakmile sekretář spatří svého syna ve vojenském oděvu, zůstane s výkřikem stát jako zkamenělý.

15.	Dazu Sekretär. [Sekretär] <u>Steh auf!</u>			
16.	Dazu Hauptmann. [Sekretär] <u>[Du sollst mich füttern, und meine Segenstränen] sollen dir Dank weinen.</u> ¹⁵⁸¹			
17.	Dazu Wendt. Gerichtsdienier.			
18.	Vorige ohne Wendt und Gerichtsdienier. [Major] <u>O köstliche Geduld.</u>			
	Menschenhaß und Reue ¹⁵⁸²	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I</i> ¹⁵⁸³			
1.	Peter. <u>[Denn mein Papa sagt: wer sein Geld vertut, der handelt unvernünftig; aber wer es gar verschenkt, den muss man je eher je lieber] ins Tollhaus bringen.</u> ¹⁵⁸⁴	Ländliche Gegend mit Hütte, und Bäumen. Rasenbank. ¹⁵⁸⁵	Schmetterling (Peter). Nadel. (detto). Geldbeutel (detto). ¹⁵⁸⁶	
2.	Dazu Unbekannter. Franz.			
3.	Franz. <u>[Der Menschenhass ist in seinem Kopfe.] nicht in seinem Herzen.</u> ¹⁵⁸⁷			

¹⁵⁸¹ Doplněno podle: F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, s. 29. Thámem zaznamenaná koncová replika sekretáře Schulze mohla v provedení knížecí společnosti znamenat rovněž signalizaci Schulzova pohybu k jeho synovi Augustovi, viz scénická poznámka v tištěném vydání: [Sekretär] an seinem Halse/Sekretär padne Augustovi kolem krku.

¹⁵⁸² Pětiaktová hra *Menschenhaß und Reue* (Lidská nenávist a žal) Augusta Kotzebua byla poprvé uvedena 23. 11. 1788, resp. 4. 12. 1788 na scéně ochotnického divadla (Liebhabertheater) v Revalu (nyní hlavní město Estonska Tallin) a brzy se rozšířila po celém německojazyčném prostoru, 3. 6. 1789 ji premiérově hrálo Národní divadlo v Berlíně (National Theater), z dalších provedení lze zmínit premiéry v Hamburku (17. 7. 1789), v Mannheimu (30. 8. 1789), v Hannoveru (9. 10. 1789), ve Vratislavi (30. 10. 1789), ve Vídni (4. 11. 1789) či ve Výmaru (31. 12. 1789). Pro svou popularitu se dílo dočkalo četných pokračování nebo parodií z pera známých dramatiků, sám Kotzebue napsal 1792 hru *Die edle Lüge* (Ušlechtilá lež), z ostatních to byl 1791 např. kus Friedricha Wilhelma Zieglera *Eulalia Meinau oder Die Folgen der Wiedervereinigung* (Eulalia Meinau aneb Následky znovusjednocení). Tiskem hra vyšla 1790 v Berlíně u vydavatele Christiana Friedricha Himburga, krátce před svou smrtí 1819 hru Kotzebue ještě upravil a v témže roce vydal u svého lipského vydavatele Paula Gotthelfa Kummera.

Václav Thám znal tento titul bezpochyby již ze svého angažmá v pražském Vlastenském divadle, pro jehož potřeby hru do českého jazyka přeložil herec, dramatik a divadelní teoretik Prokop Šedivý. Tento překlad pod názvem *Der geschwätzige Kasperle* (Upovídaný Kašpárek) byl na vlastenské scéně prvně hrán 28. 3. 1796, Tháмова herecká účast není doložena.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu provedla v letech 1805-1806 Kotzebuovu hru *Menschenhaß und Reue* pouze jednou, 26. 1. 1806 na jevišti zámeckého divadla ve Pštině. K tomuto provedení Thám patrně zaznamenal divadelní pojetí hry do prvního dílu rukopisu *Scenarien-Buch*. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není prokázána.

O přítomnosti Tháмова zápisu ve *Scenarien-Buch* svědčí také poznamenání názvu díla ve znění *Menschenhaß und Reue* pod písmenem M v Thámově abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných titulů na s. 130, vč. připojeného odkazu na s. 111, na níž ve *Scenarien-Buch* jeho zápis začíná.

¹⁵⁸³ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito berlínského vydání: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, 86 s., s přihlédnutím k autorově upravenému textu: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. P. G. Kummer, Leipzig 1819, 166 s.

¹⁵⁸⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 4.

¹⁵⁸⁵ K vyobrazení první scény, viz. scénická poznámka v Himburgově berlínském tisku (s. [3]): Eine ländliche Gegend. Tief im Hintergrunde eine armselige Hütte, zwischen zwei Bäumen versteckt/Venkovská krajina. Hluboko v pozadí [scény] chudá chalupa, ukrytá mezi dvěma stromy. Drnová lavička (Rasenbank) se v provedení Kotzebuovy hry patrně nacházela v prostoru před chalupou, viz. dále pozn. č. 1496.

¹⁵⁸⁶ Shoda Peterových rekvizit v Thámově záznamu a v Himburgově tisku, vč. Peterova jevištního chování (s. [3]): Peter jagt einem Schmetterling nach, der er endlich mit dem Hute erhascht/Peter se honí za motýlem, kterého konečně chytí kloboukem.

¹⁵⁸⁷ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 6.

Scena

4.

Dazu Unbekannter. Peter.

5.

Unbekannter. Franz.

[Franz] [Fort in einen] Wirbel von Zerstreungen und Geschäften.¹⁵⁸⁹

6.

Dazu Greis.

[Greis] Ach Gott!

7.

Dazu Franz

8.

Eulalia.[Ach! Wie elend ist man, wenn auch nur zwei Augen in der Welt sind,] deren
Blick man scheuen muss.¹⁵⁹¹

9.

Dazu Peter.

[Peter] [Sonst ist der Sultan ein tüchtiger Hund, und der Caro hat wohl eher
manchen Bauerlummel] in die Waden gebissen.¹⁵⁹⁴

10.

Dazu Bittermann.

[Bittermann] Peter! Peter!

Dazu Peter.

11.

Bittermann.

Actus 2

Zimmer im Schloss.¹⁵⁹²Buch mit geschriebenen Blatt, pag. 12
(Unbekannter).¹⁵⁸⁸Mütze. Stock (Greis).¹⁵⁹⁰
Geldbeutel. (Unbekannter).**Brief (Eulalia).**¹⁵⁹³Uhr (Eulalia).¹⁵⁹⁵

¹⁵⁸⁸ O rekvizitě knihy s popsaným listem u postavy Neznámého (Unbekannter), viz. scénická poznámka Himburgova berlínského tisku (s. 9), vč. zmínky o lavici, která v provedení knížecí společnosti odůvodňuje přítomnost drnové lavičky na jevišti: [Unbekannter] wirft sich auf eine Bank, zieht einen Teil von Zimmermanns Buche über die Einsamkeit und liesst/[Neznámý] vrhne se na lavici, vytáhne část Zimmermannovy knihy o osamělosti a čte). Thámův odkazový zápis na s. 12 ve *Scenarien-Buch* se u rekvizity knihy s popsaným listem shoduje s číslem strany Himburgova berlínského vydání, Thám tak mohl právě s tímto tiskem Kotzebuovy hry při svém záznamu pracovat nebo z něj vycházet.

¹⁵⁸⁹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 10. Thám tuto Franzovu koncovou repliku z pátého výstupu zaznamenal patrně i kvůli upozornění na nulovou pozornosti Neznámého, jenž vůbec nenaslouchá Franzovým slovům, viz. scénická poznámka tištěného vydání: [Unbekannter] hört ihn nicht/Neznámý jej neposlouchá.

¹⁵⁹⁰ K rekvizitám Starce (Greis), viz. scénická poznámka Himburgova tisku (s. 10), vč. prosebného jevištního chování této postavy: Er faltet seine Mütze zwischen beiden Hände, blickt den Himmel und betet/[Stařec] složí čepici mezi oběma rukama, spatří nebesa a prosí. Hůl, která vhodně dotvářela starcův vnější vzhled byla zřejmě původním rekvizitním záměrem knížecí společnosti.

¹⁵⁹¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 14.

¹⁵⁹² Jevištní proměna osmé scény prvního dějství na zámecký pokoj byla v provedení knížecí společnosti totožná se scénickým vyobrazením dle požadavku tištěného vydání (s. 13): Ein Zimmer im Schloß.

¹⁵⁹³ Viz. scénická poznámka Himburgova tisku (s. 13): [Eulalia] tritt auf, mit einem Brief in der Hand/Eulalia vstoupí s dopisem v ruce.

¹⁵⁹⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 15.

¹⁵⁹⁵ Rekvizita hodinek Eulalie Müllerové se mohla v provedení knížecí společnosti vztahovat k situaci Peterova návratu do zámku, kdy se jej Eulalie dotazuje na časný příchod zvenku, viz. replika Petera a reakce Eulalie Müllerové v Himburgově tisku (s. 15): [Peter] Nun, da bin ich, [Eulalia] Schon zurück?/[Peter] Nuže, tady jsem, [Eulalia] Už zpátky?

1. Major. Bittermann. Peter.
[Major] O köstliche Geduld.

Bleibt.

Offiziersdegen. Hut. Stock. Ordenskrenz
(Major).¹⁵⁹⁶

NB Narbe an der Stirn (Major).¹⁵⁹⁷

	Menschenhaß und Reue	Theater	Requisiten	Anmerkungen
2.	Dazu Eulalia. [Major] <u>[Gewiss, Madame, wenn jemand auf der Welt versteht, aus jeder Blume] Honig zu saugen, o sind Sie es.</u> ¹⁵⁹⁸			
3.	Dazu Peter. (Peter ab.) Dazu Greis.			
4.	Eulalia. Major. [Eulalia] <u>[Da müssen Sie schon] der weiblichen Eitelkeit zu Gute halten.</u> ¹⁵⁹⁹			
5.	Dazu Bittermann. Peter. Graf. Gräfin. Kind.		Offiziersdegen (General). ¹⁶⁰⁰	
6.	Graf. Bittermann. Peter. Eulalia.		Strickstrumpf. (Eulalia). ¹⁶⁰¹	
7.	Eulalia. <u>[Eben heute, da mein Gesicht] einer Larve so bedürftig war.</u> ¹⁶⁰²			
8.	Dazu Lotte.			
8. strana 113 Scena	[Lotte] <u>[Verdammt! Doch warum such´ ich auch] Lebensart unter Hühnern und Gänsen.</u> ¹⁶⁰³			
9.	Dazu Peter. [Peter] <u>[Die Excellenz trieft,] wie ein Budel am ganzen Leib.</u> ¹⁶⁰⁴			

¹⁵⁹⁶ Rekvizity meče/kordu, klobouku, hole a řádového kříže za vojenské zásluhy dotvářely u postavy majora von der Horsta jeho důstojnický profil. Šlo o přirozenou původní myšlenku, tištěná vydání Kotzebuovy hry o těchto rekvizitách nehovoří.

¹⁵⁹⁷ Thámova signalizace nezbytného líčení tváře postavy majora von der Horsta s jizvami na čele pro první výstup v úvodní scéně druhého dějství. Pravděpodobně se jednalo o originální pojetí knižecího souboru, postihující majorovu vojenskou zkušenost a ošlehanost bitevní vřavou.

¹⁵⁹⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 25. Thám zapsal do *Scenarien-Buch* tuto majorovu závěrečnou repliku druhého výstupu nejspíš i z důvodu následného chování Eulalie Müllerové, viz. scénická poznámka Himburgova berlínského tisku: [Sie] stößt einen unwillkürlichen Seufzer/Bezdechne si povzdechne.

¹⁵⁹⁹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 28.

¹⁶⁰⁰ Pravděpodobně původní záměr knižecí společnosti s použitím meče u postavy hraběte von Wintersee, jenž příhodně doplňoval jeho identitu a profesi vojáka.

¹⁶⁰¹ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s 29), vč. jevištního aranžmá a hereckého výrazu Eulalie Müllerové: [Sie] steht an der Seite, hat ihren Strickstrumpf hervorgezogen und wischt sich dann und wann eine Träne aus den Augen/Stojí stranou, vytáhne pletenou punčochu a tu a tam si z očí setře slzu.

¹⁶⁰² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 31.

¹⁶⁰³ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 32.

¹⁶⁰⁴ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 33.

10.	Dazu Gräfin. Major. [Peter] <u>[Der Herr Graf wollte sich bei ihm bedanken;] aber er war schon über alle Berge.</u> ¹⁶⁰⁵		Schlüsseln (<u>Eulalia</u>). ¹⁶⁰⁶	
11.	Dazu Graf. Bittermann.		Brief (<u>Bittermann</u>). ¹⁶⁰⁷	<u>NB</u> Wasser. ¹⁶⁰⁸
12.	Bittermann. Peter. Lotte.			
strana	<i>Actus 3</i>			
1.	Unbekannter. Franz. [Franz] <u>Amen!</u>	Wie Actus 1. Scena 1. ¹⁶⁰⁹	Buch (<u>Unbekannter</u>). ¹⁶¹⁰	
2.	Dazu Lotte. [Franz] <u>[Aber Sie mögen dich nun bezahlen in dieser oder in jener Münze;] du bist immer betrogen.</u> ¹⁶¹¹			

	Menschenhaß und Reue	Theater	Requisiten	Anmerkungen
3.	Dazu Unbekannter. [Franz] <u>[Von mir werden sie wenig erfahren;] denn ich weiß selbst nichts.</u> ¹⁶¹²			
4.	Dazu Gräfin. Major.			
5.	Gräfin. Major. [Gräfin] <u>[Warte dein Spiel ruhig ab;] ich will die Karten schon mischen.</u> ¹⁶¹³			

¹⁶⁰⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 34.

¹⁶⁰⁶ Viz. scénická poznámka v Himburgově tisku (s. 35), vč. jevištního aranžmá a chování Eulalie Müllerové v reakci na promluvu hraběnky von Wintersee o Eulaliině práci v domě/v zámku: [Eulalia] greift nach ihren Schlüsseln und geht ab/Eulalie sáhne po svých klíči a jde pryč.

¹⁶⁰⁷ K rekvizitě dopisu, viz. text Bittermannovy promluvy k hraběničce komorně Lotte a scénická poznámka Himburgova berlinského tisku (s. 36): Und ich hatte überdies eben einen wichtigen Brief in der Tasche; der wäre mir ganz naß und unleserlich geworden; einen Brief aus Frankreich vom Chevalier, wie heißt er doch nun gleich? (er zieht den Brief hervor, steck ihn aber gleich wieder ein)/A o tomhle jsem měl v tašce důležitý dopis; jenž by byl býval úplně mokřý a nečitelný; dopis z Francie od rytíře/kavalíra, jak on se jenom jmenoval? (vytáhne dopis, hned jej ale znovu zastrčí).

¹⁶⁰⁸ Thámův pokyn o nutnosti přípravy vody/vodní lázně, v níž se v provedení knižecí společnosti v souladu s tištěným vydáním vymáchal hrabě von Wintersee, viz. texty promluv hraběnky a hraběte v Himburgově tisku (s. 34): [Gräfin] Um Gotteswillen! Geschwind trockene Wäsche, [Graf] Nun, ja, ja. Seien Sie ruhig, es hat keine Gefahr. Ein alter Soldat ist wohl eher ein bischen in der Schwemme gewesen/[Hraběnka] Proboha! Rychle suché prádlo, [Hrabě] Ano, ano. Buďte klidná, nic nebezpečného. Starý voják si právě trochu pobyl v náplavce.

¹⁶⁰⁹ Na jeviště se v první scéně třetího aktu vrátilo vyobrazení venkovské krajiny se stromy a chudě vyhlížející chalupou, před níž stála drnová lavička, viz. scénická poznámka v Himburgově berlinském tisku (s. 37): Die Bühne ist wie zu Anfang des ersten Aufzugs, vč. jevištního aranžmá a rekvizity postavy Neznámého (Unbekannter) i oprávněnosti umístění drnové lavičky na scéně: Der Unbekannter sitzt auf der Rasenbank und liest/Neznámý sedí na drnové lavičce a čte.

¹⁶¹⁰ O rekvizitě knihy u postavy Neznámého, viz. pozn. č. 1517.

¹⁶¹¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 40.

¹⁶¹² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 42.

¹⁶¹³ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 47.

6.	Dazu Eulalia. Graf. [Graf] <u>Peter! He! Peter.</u> Peter. <u>(Von innen.)</u> ¹⁶¹⁴ [Graf] <u>[Hieher! Fritz] andermal mehr.</u> ¹⁶¹⁵ Dazu Peter.		
7.	Gräfin. Eulalia. [Gräfin] <u>[Geschwind, liebe Madam Müller,] ein anderes Gesicht!</u> ¹⁶¹⁶		
8.	Dazu Graf. Major. – Peter.		3 Köllnische Pfeifen (<u>Graf. Major. Peter.</u>) ¹⁶¹⁷
9.	Peter.		
strana 114 Scena 1.	<i>Actus 4</i>	Bleibt. Rasenbank.	Brot. Käse (Franz). ¹⁶¹⁸ Geld. Ring (<u>Major.</u>) ¹⁶²²
	Franz. <u>[Ich dachte mein Abendbrot unter freiem Himmel zu verzehren; aber sie sind] wie die Spürhunde hinter uns drein.</u> ¹⁶¹⁹ Dazu Major. ¹⁶²⁰ [Major] <u>[Ein offenes, freundliches Gesicht, nicht zu blöde, nicht zu dreist,] damit kommt man so ziemlich bei jedermann an.</u> ¹⁶²¹		
2.	Dazu Unbekannter.		
3.	Unbekannter. <u>Franz!</u> Dazu Franz.		
4.	Unbekannter.		

¹⁶¹⁴ Viz. scénická poznámka a replika Petera v Himburgově tisku (s. 48), upozorňující na volání této postavy: [Peter] (von weitem) He! Holla! He!/[Peter] (z dálky/zpovzdálí) Hej! Hola! Hej! na rozdíl od Thámova rukopisu, který situuje v provedení knížecí společnosti Peterovo volání dovnitř, tj. patrně buď do chalupy, nebo k tomuto volání došlo za scénou.

¹⁶¹⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 48.

¹⁶¹⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 53.

¹⁶¹⁷ Viz. scénická poznámka: Alle drei Toback rauchend/Všichni tři kouří tabák v Himburgově tisku (s. 53):

¹⁶¹⁸ K Franzově jídlu, jeho vstupu na jeviště a scénickém chování, viz. scénická poznámka Himburgova tisku (s. 55): Franz tritt auf mit ein Stück Brot und Käse in der Hand, wovon er sich dann und wann einen Bissen herunter schneidet/Franz vstoupí s kouskem chleba a sýra v ruce, tu a tam si z nich ukrojí sousto.

¹⁶¹⁹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 55. Thám tuto Franzovu repliku do *Scenarien-Buch* zaznamenal z důvodu Franzova následného chování a změny původního rozhodnutí opustit jeviště, viz. scénická poznámka: Er will gehen/Chce jít v tištěném vydání, avšak zadrží jej major von der Horst slovy: Pst, guter Freund/Pst, dobrý příteli, Franz setrvá na jevišti, viz. scénická poznámka reakce na majorovu repliku: [Franz] (für sich) Lieber Gott! Welch eine Mäkelei die Menschen treiben mit dem Titel: Guter Freund/Franz (pro sebe) Dobrý Bože! Jaké lidské mektání může někoho titulovat: Dobrý člověk.

¹⁶²⁰ Thám do *Scenarien-Buch* původně zapsal číslici 2, tj. při srovnání rukopisu a tištěného vydání chtěl zřejmě očíslovat nadcházející výstup, jímž je dialog mezi Franzem a majorem, který nastává po Franzově vstupním monologu, potom ale patrně vzhledem ke scénické poznámce Franzova zamýšleného odchodu, kdy neodchází a zůstává na scéně svůj úmysl logicky přehodnotil, protože dialog Franze a majora plynule na Franzův úvodní monolog navazuje.

¹⁶²¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 56.

¹⁶²² V provedení knížecí společnosti měl pravděpodobně major von der Horst prsten na ruce, zatímco penězi zkoušel uplatit sluhu Franze, aby se domohl setkání s hrabětem von Wintersee, viz. scénická poznámka a repliky majora a Franze v Himburgově tisku (s. 55): [Major] (will ihm Geld in die Hand stecken) Da! Melde er mich, [Franz] Brauche kein Geld, [Major] Nun, so melde er mich nur/[Major] (chce mu do ruky strčit peníze) Tady! Ohlásil mně, [Franz] Nepotřebuji peníze, [Major] Nuže, tak ohlásil mně.

5.	Lotte. [Und wenn ich vollends an die Madam Müller denke; da möchte ich ein Mädchen von Stände sich] die gelbe Stuhl an den Hals ärgern. ¹⁶²³	Zimmer im Schloss. ¹⁶²⁴	Buch am Tische. ¹⁶²⁵
6.	Dazu Bittermann. [Lotte] [Eine von uns beiden muss das Feld räumen.] entweder ich oder Madam Müller. ¹⁶²⁶		

	Menschenhaß und Reue	Theater	Requisiten	Anmerkungen
7.	Dazu Major. [Major] <u>Verziehen sei ihm seine politische Wut!</u>			
8.	Dazu Gräfin. [Major] [Magst du denn deine eigene Komposition] nicht einmal <i>da Capo</i> ¹⁶²⁷ hören? ¹⁶²⁸			
9.	Dazu Graf. Eulalia. [Graf] <u>Herzlich willkommen! Immer herein!</u>			
10.	Dazu Unbekannter.			
	<i>Actus 5</i>			
1.	Graf. [Selig ist der Kaiser, der fein] zu Hause bleibt und Fliegen totschrägt. ¹⁶²⁹	Bleibt. ¹⁶³⁰	Saubere Fliegenklatsche (Graf). ¹⁶³¹	
2.	Dazu Bittermann. [Bittermann] <u>Die Korrespondenten sind zu Zeiten saumselig.</u>			
3.	Dazu Major. [Major] [Kleine Geister jammern über misslungene Plane; ein Mann erstickt in edler Tätigkeit den Kleinmut,] der ihn zu Boden drücken will. ¹⁶³²			
4.	Dazu Gräfin. Eulalia.			

¹⁶²³ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 64.

¹⁶²⁴ Viz. scénická poznámka: Zimmer im Schloß v Himburgově tisku (s. 64). Na scénu se tak v provedení knižecí společnosti vrátilo vyobrazení z osmé scény prvního aktu.

¹⁶²⁵ Viz. scénická poznámka (s. 68) k chování majora von der Horsta v sedmém výstupu: Der Major blättert in einem Buche, das auf dem Tische liegt/Major listuje v knize, která leží na stole.

¹⁶²⁶ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 66. Příčinou Thámova zápisu této repliky Lotte bylo pravděpodobně rovněž upozornění na chování a jevištní aranžmá Bittermanna, který spatřil přicházet majora von der Horsta, tzn., že se nacházel zřejmě stranou či v pozadí scény a na tento příchod verbálně reagoval syknutím směrem k majorovi, viz. scénická poznámka v tištěném vydání: [Bittermann] (welcher den Major kommen sieht) St./[Bittermann] (který vidí přicházet majora) St.

¹⁶²⁷ Italský termín pro opakování určitého místa, části hudební skladby.

¹⁶²⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 69.

¹⁶²⁹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 71.

¹⁶³⁰ Ve shodě s tištěným vydáním zůstalo v provedení knižecí společnosti na scéně vyobrazení zámeckého pokoje, viz. scénická poznámka: Zimmer im Schloß v Himburgově berlínském tisku (s. 71).

¹⁶³¹ K rekvizitě plácačky na mouchy u postavy hraběte, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 71), vč. jevištního pohybu/jevištního aranžmá této postavy: Der Graf allein, geht herum und schlägt Fliegen tot/Hrabě sám, chodí kolem dokola a zabíjí mouchy.

¹⁶³² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 74.

strana 115 <i>Scena</i>			
5.	Major. [Sie herrscht noch in seinem Herzen, und auf diese Herrschaft gründe ich den glücklichen] Ausgang meines Unternehmens. ¹⁶³³	<i>Wie Actus 1. Scena 1.</i> ¹⁶³⁴	
6.	Dazu Franz. Wilhelm. Malchen. [Major] [Wo der sanfte Blick der Mutter nicht durchzudringen vermag, da wird das unschuldige Lächeln der Kinder] den Weg zu seinem Herzen finden. ¹⁶³⁵		
7.	Dazu Unbekannter.		Schmuckkästchen mit Nadeln (<u>Unbekannter</u>). ¹⁶³⁶
8.	Unbekannter. <u>Gekränkte Ehre, schütze mich!</u> Dazu Eulalia. Gräfin. Major. (Beide letztere bleiben im Hintergrund.) [Unbekannter] <u>Dann nehme ich Sie wieder mit mir.</u>		Papier (<u>Eulalia</u>), detto (<u>Meinau</u>). ¹⁶³⁷

Major holt Franzen und die 2 Kinder.

	Alte und neue Zeit ¹⁶³⁸	Theater	Requisiten	Anmerkungen
<i>Scena</i>	<i>Actus I</i> ¹⁶³⁹			

¹⁶³³ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 77.

¹⁶³⁴ Na scéně se v provedení knížecí společnosti znovu objevilo vyobrazení venkovské krajiny s chudě vyhlížející chalupou, před níž stála drmová lavička a kolem stromy.

¹⁶³⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg. Berlin 1790, s. 78.

¹⁶³⁶ Viz. scénická poznámka k jevištnímu chování a hereckému výrazu Neznámého (Unbekannter) a Eulalie Müllerové v Himburgově tisku (s. 84): [Unbekannter] reicht ihr das Schmuckkästchen, [Eulalia] sehr bewegt öffnet das Kästchen, und ihre Tränen stürzen darauf/Neznámý podává Eulalii šperkovičnici, Eulalia velmi dojatě otevírá šperkovičnici, na níž kanou její slzy.

¹⁶³⁷ Viz. text promluvy Eulalie k Neznámému a scénická poznámka k hereckému výrazu této postavy v Himburgově tisku (s. 83): [Eulalia] Dazu wird dieses Papier Ihnen notwendig sein. Es enthält ein schriftliches Bekenntnis meiner Verbrechen (sie reicht es ihm zitternd dar)/[Eulalia] K tomu budou potřebovat tento papír. Obsahuje písemné přiznání mého zločinu (třsoucí se mu jej podává).

¹⁶³⁸ Pětiaktová hra Augusta Wilhelma Ifflanda *Alte und neue Zeit* (Stará a nová doba) měla premiéru 30. 1. 1792 v Drážďanech pod názvem *Alte Zeit und neue Zeit* (Stará doba a nová doba). 1795 hra vyšla tiskem v Lipsku u vydavatele Georga Joachima Göschena.

Václav Thám znal toto Ifflandovo drama již ze svého angažmá v pražském Vlastenském divadle, kde bylo provozováno v německém jazyce buď pod titulem *Alte und neue Zeit*, nebo *Alte und neue Welt* (Starý a nový svět) (zdokumentována jsou představení 30. 4. 1795, 29. 5. 1795, 9. 6. 1795, 26. 10. 1795, 3. 9. 1798 a 18. 1. 1798 v Nosticově divadle během společného vedení Nosticova a Vlastenského divadla Karlem Guolfingerem von Steinsbergem) bez Thámovy herecké účasti.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uskutečnila v letech 1805-1806 pouze jediné představení tohoto dramatu, 11. 2. 1806 na scéně zámeckého divadla ve Pštině. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není doložena.

O přítomnosti Thámovy zápisu ve *Scenarien-Buch* svědčí rovněž uvedení názvu díla ve znění *Alte und neue Zeit* na s. 129 pod písmenem A v Thámově abecedním repertoárovém soupisu všech titulů, které do *Scenarien-Buch* zapsal, vč. připojeného odkazu na s. 115, na níž jeho záznam v rukopisu začíná.

¹⁶³⁹ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito lipského vydání: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, 243 s.

<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p> <p>5.</p> <p>6.</p> <p>7.</p> <p>8.</p> <p>strana 116</p> <p><i>Scena</i></p> <p>9.</p>	<p>Bediente. Philippine. ¹⁶⁴⁰</p> <p>[Philippine] <u>Gebe er nur das Geld.</u></p> <p>Dazu Mad. Grüneich. [Mad. Grüneich] <u>Da bleibt nur wieder wenig übrig.</u></p> <p>Dazu Philippine. [Mad. Grüneich] <u>Er soll ihr dies Kleid zurecht machen.</u></p> <p>Dazu Amalie.</p> <p>Mad. Grüneich. Amalie. [Amalie] <u>Ich bin jung,] und man ist nur einmal jung.</u> ¹⁶⁴⁵</p> <p>Dazu Philippine. Mad. Grüneich <u>Ich befehle es dir.</u></p> <p>Dazu Hr. Grüneich.</p> <p>Hr. und Mad. Grüneich.</p> <p>Hr. Grüneich. <u>[Vor Hunger sie zu schützen, bin ich denn doch am Ende wohl Mann genug,] und damit Amen!</u> ¹⁶⁴⁷</p>	<p>Zimmer bei Grüneich mit Seitentüre. ¹⁶⁴¹</p>	<p>Geld (Bedienter) ¹⁶⁴². Klingel. Seidene Sesseln. neumodische Möbeln. ¹⁶⁴³</p> <p>Kleid (Philippine). ¹⁶⁴⁴</p> <p>Anderes Kleid (Philippine). ¹⁶⁴⁶</p> <p>Klingel am Tisch. ¹⁶⁴⁸</p>	<p>+ Philippine. Es soll ein rechter Bauer sein, den Herr Großpapa Amtmann. (Wird 3 mal geschellt.)</p>
---	--	---	---	--

¹⁶⁴⁰ Thám svým značením + odkazuje na poznámkový sloupec svého záznamu a upozorňuje na neopomenutí trojího zazvonění Amtmanna Grüneicha na služebnou Philippine poté, co Philippine vysloví v poznámkovém sloupci zapsanou repliku. Tento souběh událostí se shoduje se zněním Göschenova tisku, viz. text Piliippininy repliky a následující scénická poznámka: [Philippine] Er soll ein rechter Bauer sein, der Herr Großpapa Amtmann (man hört dreimal heftig schellen)/[Philippine] Dědeček pan představený [Grüneich] musí být pravým sedlákem (někdo třikrát silně zazvoní).

¹⁶⁴¹ K vyobrazení scény v celém provedení knížecí společnosti, viz. scénická poznámka o jevištním aranžmá Philippine a sluhy (Bedienter) v Göschenově tisku (s. [5]): Philippine kommt aus der Seitentüre, der Bediente aus der Mitte/Philippine přichází z postranních dveří, sluha ze dveří uprostřed.

¹⁶⁴² Viz. replika sluhy, určená služebné Philippine, která Ifflandovu hru zahajuje: Da, hier ist das Geld, Jungfer Philippine/Tady, zde jsou peníze, panno Philippino.

¹⁶⁴³ V provedení knížecí společnosti se jednalo o standardní vybavení scény seslemi/židlemi, požadavek přítomnosti nově vypadajícího nábytku měl zřejmě patřičně evokovat Grüneichovo společenské postavení.

¹⁶⁴⁴ O obleku Amalie Grüneichové, který Philippine přináší, viz. její promluva a scénická poznámka Göschenova tisku (s. 8): Mademoiselle Amalie hat mir befohlen, das Kleid wieder hierher zu bringen (sie hängt ein Kleid von dunklem Atlas über den Stuhl)/Slečna Amalie mi přikázala sem její oblek znovu přinést (přehodí oblek z tmavého atlasu přes židli).

¹⁶⁴⁵ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 16.

¹⁶⁴⁶ Viz. scénická poznámka Göschenova lipského tisku (s. 17): Philippine mit dem weißen Kleid/Philippine s bílým oblekem.

¹⁶⁴⁷ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 27.

¹⁶⁴⁸ Viz. scénická poznámka: Grüneich schellt/Grüneich zvoní v Thámově zápisu šestého výstupu a text Grüneichovy promluvy a scénická poznámka Göschenova lipského tisku (s. 29): [Grüneich] Ich sollte freilich. Es ist ein Frühstück bei dem Geheimenrat Warbau, aber... (er schellt)/[Grüneich] Měl bych samozřejmě. Je to snídaně u tajného rady Warbau, ale... (zvoní).

10.	Dazu Frau Langenfeld. (Grüneich schellt.) Dazu Bediente. [Frau Langenfeld] <u>[Was könnte er mir und meinen Kindern] nicht alles sein, wenn er wollte.</u> ¹⁶⁴⁹			
11.	Dazu Mad. Grüneich. [Frau von Langenfeld] <u>[Wenn ihn der Tod holt, wird er den Tod noch um Erlaubnis fragen, ob er] die Ehre haben darf, ihm zu folgen.</u> ¹⁶⁵⁰			
12.	Dazu Louis.			

	Alte und neue Zeit	Theater	Requisiten	Anmerkungen
13.	Vorige ohne Louis. <i>Actus 2</i>			
1.	Mad. Grüneich. (Sie schellt.) ¹⁶⁵¹ Dazu Bediente. [Mad. Grüneich] <u>[Gibt er auch nicht viel auf mich, wer weiß,] so macht es ihn doch wohl nachdenkend.</u> ¹⁶⁵²	Bleibt. ¹⁶⁵³	Arbeit (Mad. Grüneich). ¹⁶⁵⁴	
2.	Dazu Louis. (Louis ab.)			
3.	Dazu Landrat. [Mad. Grüneich] <u>Nein, Herr Landrat.</u>			
4.	Dazu Amalie. [Mad. Grüneich] <u>Ja doch, wie du willst!</u>		Schlüssel (Mad. Grüneich). ¹⁶⁵⁵	
5.	Dazu Landrat. Louis.		Schreibtafel mit Stift (Landrat). ¹⁶⁵⁶	

¹⁶⁴⁹ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 35.

¹⁶⁵⁰ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 44.

¹⁶⁵¹ K tomu, viz. text repliky paní Grüneichové a scénická poznámka Göschenova tisku (s. 47): Aber so, was ich auch tue ist, als wollte ich das Meer ausschöpfen (schellt)/[Paní Grüneichová] Ale tak, to co také dělám, je jako kdybych chtěla vyčerpat moře (zvoni).

¹⁶⁵² Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 48.

¹⁶⁵³ K vyobrazení scény více pozn. č. 1549.

¹⁶⁵⁴ Viz. scénická poznámka Göschenova tisku (s. 47): Madam Grüneich nähert/Paní Grüneichová šije. Zda se tatáž domácí práce objevila také v provedení knížecí společnosti Thámův záznam blíže neozřejmuje.

¹⁶⁵⁵ K rekvizitě klíče paní Grüneichové, viz. replika této postavy, adresovaná Amalii ve čtvrtém výstupu (s. 59): Meine Ringe? Kind, dein Vater hat sie. Zwar, einen habe ich noch; hier ist der Schlüssel/Moje prsteny? Dítě, má je tvůj otec. Ovšem jeden mám dosud já; tady je klíč.

¹⁶⁵⁶ Viz. scénická poznámka a replika zemského rady barona von Gärtnera v tištěném vydání (s. 69): [Landrat] (holt die Schreibtafel heraus) Wie heißt der unschätzbare Herr Advokat?/[Zemský rada] (vytáhne tabulku na psaní) Jak se jmenuje ten neocenitelný pan advokát?

6.	Mad. Grüneich. Landrat. [Mad. Grüneich] <u>[Meine gute Schwägerin mag Recht haben. Es sind viel Worte,] und dabei wird es wohl bleiben.</u> ¹⁶⁵⁷			
7.	Dazu Hr. Grüneich. [Hr. Grüneich] <u>Und verliebt.</u>			
8.	Dazu Landrat.			
strana 117 Scena				
9.	(<u>Landrat. Hr. Grüneich ab.</u>) Dazu Philippine. (<u>Philippine ab.</u>)		Schlüssel (<u>Philippine</u>). ¹⁶⁵⁸	
10.	Dazu Hr. Grüneich. [Hr. Grüneich] <u>Nun ja denn doch.</u>			
11.	Dazu Jakob. (<u>Grüneich schellt.</u>) ¹⁶⁵⁹ Dazu Bedienter. [Mad. Grüneich] <u>Seine Mutter fährt nicht übel mit ihm.</u>			
12.	Dazu Louis.			

	Alte und neue Zeit	Theater	Requisiten	Anmerkungen
13.	Hr. und Mad. Grüneich. [Hr. Grüneich] <u>Unausstehlich! Zum Davongehen!</u>			
14.	Dazu Amalie.			
1.	<i>Actus 3</i> Bediente – Philippine. (<u>Von außen.</u>) ¹⁶⁶⁰ [Bediente] <u>Sehe Sie das nur an.</u> Philippine. (<u>Heraus.</u>) [Bediente] <u>Ja wohl, ja wohl!</u>	Bleibt.	Geschriebenes Papier, pag. 90 (<u>Bediente</u>). ¹⁶⁶¹	

¹⁶⁵⁷ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 69.

¹⁶⁵⁸ Viz. replika Philippine paní Grüneichové o klíči, který Grüneichová ve čtvrtém výstupu zapůjčila Amalii, aby jí umožnila nalézt jeden z jejích prstenů: Da schickt mademoiselle [Amalie] den Schlüssel wieder/Tady slečna [Amalie] vrací klíč.

¹⁶⁵⁹ Viz. text promluvy Grüneicha k jeho synovci Jakobovi a scénická poznámka a replika přicházejícího sluhu v Göschenově tisku (s. 77): [Grüneich] Geld ist das wenigste, mein junger Herr. Man muß sich produzieren (er schellt). Was hat er gelernt? [Bediente] (kommt) Befehlen?/[Grüneich] Peníze jsou to nejmenší, můj mladý pane. Člověk se musí prosadit (zvoni). Co se naučil? [Sluha] (přichází) [Co] přikazujete?

¹⁶⁶⁰ Viz. zcela shodná scénická poznámka v Göschenově lipském tisku (s. 88).

¹⁶⁶¹ K rekvizitě sluhova dopisu, viz. replika této postavy a scénická poznámka k jejímu chování (s. 90: [Bediente] Da, hier steht es! (er liest und Philippine steht mit hinein)/[Sluha] Tady, zde to stojí! (čte a Philippine také vstane). Thámův odkaz u této rekvizity na s. 90 je, jak vidno výše, totožný se stranou Göschenova vydání Ifflandovy hry, tzn., že s ním Thám teoreticky mohl při svém záznamu divadelního pojetí do *Scenarien-Buch* pracovat.

2.	Dazu Hr. Grüneich. [Hr. Grüneich] <u>[Ich kann wie ein freier Mensch enden,] und bin niemanden Rechenschaft schuldig.</u> ¹⁶⁶²			
3.	Dazu Louis. Jakob.			
4.	Hr. Grüneich. Louis. (Louis ab.)		Geldbeutel (Grüneich). ¹⁶⁶³	
5.	Dazu Amalie. [Amalie] <u>[Nun so sagen Sie ihr nur, dass ich nichts getan habe,] und dass Sie mich in Ruhe lässt.</u> ¹⁶⁶⁴			
6.	Dazu Landrat.			
7.	Hr. Grüneich. Landrat.			
8.	Hr. Grüneich.			
strana 118 Scena	<u>Wer wird denn das ärgste fürchten?</u>			
9.	Dazu Justizrat.			
10.	Hr. Grüneich. <u>[Ja, da würde man auch warten,] bis er käme!</u> ¹⁶⁶⁵			
11.	Dazu Frau Langenfeld. (Hr. Grüneich ab.)			
12.	Dazu Philippine. [Philippine] <u>[Das ist ja ein gewaltiges Leben und Wesen] mit der Rosinengräfin!</u> ¹⁶⁶⁶			

	Alte und neue Zeit	Theater	Requisiten	Anmerkungen
13.	Dazu Amalie.			

¹⁶⁶² Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 91.

¹⁶⁶³ Viz. replika a scénická poznámka (s. 98) o Grüneichově chování k jeho synu Louisovi: [Grüneich] (gibt ihm Geld) Menagiere nur Dehors, sonst tue, was du willst/[Grüneich] (dává mu peníze) Stravuj se pouze venku, jinak si dělej, co chceš.

¹⁶⁶⁴ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 101.

¹⁶⁶⁵ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 119.

¹⁶⁶⁶ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 121.

14. Philippine.
[Ich verkaufe ihr] Gesticktes für Stickerei!¹⁶⁶⁷
15. Dazu Amtmann. Christine.
[Amtmann] [Ach diese seidene Welt] kann länger keinen Bestand haben.¹⁶⁶⁸
16. Dazu Amalie.
[Amtmann] [Und die da muss sitzen,] weil sie besser ist, als sie.¹⁶⁶⁹
17. Dazu Hr. Grüneich.
18. Amtmann. Hr. Grüneich.
[Amtmann] [Ich will gegen dich zeugen, dass du gestraft werdest, damit ich dein] Weib und deine Kinder rette.¹⁶⁷⁰
19. Dazu Frau Langenfeld.

Actus 4

1. **Louis.**
[Zu fragen, dass mir der Angstschweiß ausbrach, und mich noch] zu beschimpfen obendrein.¹⁶⁷¹
Dazu Bediente.
(Bediente ab.)
2. Dazu Amalie.
[Louis] [Der Justizrat ist ein Narr; dass er aber sie nicht nimmt,] da hat er denn doch Recht.¹⁶⁷²
3. Dazu Justizrat.
4. Justizrat.
Es stände sehr schlimm mit.
5. Dazu Landrat.
[Landrat] Ja. 30 sind es!

Bleibt.

Schreibtafel (Landrat). Dokument. (detto).¹⁶⁷³
Geschriebenes Zeugnis, pag. 159 (detto).¹⁶⁷⁴

¹⁶⁶⁷ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 123.

¹⁶⁶⁸ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 124.

¹⁶⁶⁹ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 128.

¹⁶⁷⁰ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 133.

¹⁶⁷¹ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 137. Thám tuto Louisovu promluvu do *Scenarien-Buch* zaznamenal i jako upozornění na příchod sluhy, který Louisovi sděluje opakované dotazování se po něm ze strany starého [Amtmanna] Grüneicha, viz. text sluhovy promluvy v Göschenově tisku: Der alte Herr Amtmann hat schon sechs, siebenmal nach Ihnen gefragt/Starý pán se po nich už šestkrát, sedmkrát ptal.

¹⁶⁷² Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 140.

¹⁶⁷³ Z porovnání Thámova rukopisu a tištěného vydání vyplývá, že se v případě Thámem obecně zapsané rekvizity dokumentu mohlo jednat o posudek školního kolegia (školní rady), týkajícího se studijních výsledků syna zemského rady barona von Gärtnera, který předává von Gärtnerovi justiční rada Freudenberg, viz. text Freudenbergovy promluvy v Göschenově lipském vydání (s. 150): Hier ist das Urteil des Schulkollegiums. Der Vater soll und muß es wissen, daß sein Sohn unwissen ist, damit er andere Wege mit ihm einschlage/Zde je posudek školního kolegia. Otec by měl a musí vědět to, že jeho syn je nevědoucí, aby se s ním mohl vydat jinou cestou.

¹⁶⁷⁴ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 159): [Grüneich] nimmt das Zeugnis und liest/Grüneich vezme [písemné] svědectví a čte. Thámův odkaz na s. 159 se u rekvizity písemného svědectví ztotožňuje s číslem strany Göschenova lipského tisku.

6.	Dazu Mad. Grüneich. (<u>Ärmlich</u>). ¹⁶⁷⁵ [Landrat] [<u>Das verschafft und augmentiert meine Renomé, und, wenn die Parteien reich sind,] trägt es auch etwas ein.</u> ¹⁶⁷⁶			
	Alte und neue Zeit	Theater	Requisiten	Anmerkungen
7.	Dazu Hr. Grüneich. (<u>Ab.</u>)			
8. strana 119 <i>Scena</i>	Amtmann. Frau von Langenfeld. [Amtmann] [<u>Geh du nun,] und bestelle dein Hauswesen.</u> ¹⁶⁷⁷			
9.	Dazu Hr. Grüneich.			
10.	Amtmann. Hr. Grüneich. [Amtmann] <u>Ich will sehen, wie weit.</u>			
11.	Dazu Louis. [Amtmann] [<u>Aber auf Universitäten kommst du mir nicht,] mein lieber <u>oblivisci.</u></u> ¹⁶⁷⁸		Bücher. Zeichnungen (<u>Louis</u>). ¹⁶⁷⁹	
12.	Dazu Amalie. Amalie] <u>Ich sehe wohl, dass wir um alles kommen.</u>			
13.	Dazu Jakob. Christine. [Jakob] [<u>Sie hatte ganz rot geweinte Augen, und sprach: "Halte ja deine Mutter in Ehren, dass sie nie über dich weine, wie ich über meine Kinder;"</u>] dann ging sie <u>von mir.</u> ¹⁶⁸⁰			
14.	Dazu Bediente.		Geschriebener Brief, pag. 181 (<u>Bediente</u>). Mit detto Einlage, p. 182. ¹⁶⁸¹	
strana 119 1.	<i>Actus 5</i> Louis. Amalie. [Amalie] [<u>Wir müssen nun] dem Großvater zu gefallen sprechen.</u> ¹⁶⁸²	Bleibt.		

¹⁶⁷⁵ K oblečení paní Grüneichové, viz. scénická poznámka: Madam Grüneich in einem ärmlichen Anzuge/Paní Grüneichová v nuzných šatech v Göschenově tisku (s. 151).

¹⁶⁷⁶ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 153.

¹⁶⁷⁷ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 161. Thám tuto repliku starého Grüneicha zapsal do *Scenarien-Buch* zřejmě i jako signalizaci příchodu sluhy na scénu, aby mu Grüneich zadal úkol, po jehož vyslechnutí sluha opět odchází, viz. scénická poznámka a Grüneichovo volání: Er ruft in das Zimmer. Franz!/Volá do pokoje. Franz!

¹⁶⁷⁸ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 178. Výraz *oblivisci* pochází z italštiny a znamená zapomnětlivec.

¹⁶⁷⁹ Viz. scénická poznámka o Louisově vybavení při příchodu na jeviště v tištěném vydání (s. 174): Louis einen Arm von Arbeitsbücher/Louis [má] v ruce knihy určené k práci.

¹⁶⁸⁰ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 180-181.

¹⁶⁸¹ Viz. scénická poznámka Der Bediente mit einem Briefe/Sluha s dopisem v tištěném vydání (s. 181). Okamžik objevení se této písemnosti v ději Ifflandovy hry a nakládání s ní postavou sluhy se Thámovým zápisovým odkazem na s. 181 a na s. 182 zcela shoduje s čísly stran Göschenova lipského tisku.

¹⁶⁸² Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 191.

2.	Dazu Amtmann. Mad. Grüneich.			
3.	Amtmann. Mad. Grüneich. [Amtmann] <u>[Ich danke Gott, dass unter meinem Dache] solche Tränen nicht geweint wurden.</u> ¹⁶⁸³			
4.	Dazu Landrat. (<u>Amtmann. Landrat ab.</u>)			
5.	Hr. Grüneich. <u>[Denken die Leute.] ich wäre schon ausgepfändet?</u> ¹⁶⁸⁴			

	Alte und neue Zeit	Theater	Requisiten	Anmerkungen
6.	Dazu Louis. [Herr Grüneich] <u>Ich gehe fort! – [Louis] Wohin?</u>			
7.	Dazu Jakob.			
8.	Louis. Jakob. [Louis] <u>Grober Kaufmannsbube!</u>			
strana 120 Scena 9.				
10.	Dazu Amalie. (<u>Bürgerlich.</u>) ¹⁶⁸⁵ [Amalie] <u>[Es rechnet und] redet mit einem Advokaten, und –</u> ¹⁶⁸⁶ Dazu Frau Langenfeld. [Frau Langenfeld] <u>[Amalie, denk an deinen Übermut; geh in dich.] so wirst du dein Schicksaal gelind finden.</u> ¹⁶⁸⁷			
11.	Dazu Bediente. [Frau Langenfeld] <u>Ein Wort nur!</u>		Geschriebener Brief, pag. 221 (<u>Bediente</u>). ¹⁶⁸⁸	
12.	Dazu Hr. Grüneich. [Hr. Grüneich] <u>Es ist edel, aber, es beugt.</u>			

¹⁶⁸³ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 196.

¹⁶⁸⁴ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 207.

¹⁶⁸⁵ O Amaliině oblečení na měšťanský způsob, viz. scénická poznámka v Göschenově tisku (s. 217): Amalie in einer Bürgerhaube, halbseidenem Rock und Jäckchen/Amalie v měšťanském čepci, napůl hedvábné sukni a v kazajce.

¹⁶⁸⁶ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 218.

¹⁶⁸⁷ Doplněno podle: A. W. Iffland: *Alte Zeit und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, s. 220.

¹⁶⁸⁸ Viz. scénická poznámka v Göschenově tisku (s. 220): Der Bediente mit einem Briefe/Sluha s dopisem. Thámův zápisový odkaz na s. 221 se přesně shoduje s číslem strany, kde v Göschenově tištěném vydání dochází ke čtení zmíněného dopisu Amalii paní Langenfeldovou.

13.	Dazu Amtmann. Mad. Grüneich. [Amtmann] <u>Aber was Ehre ist, musst du erst lernen.</u>			
14.	Dazu Frau Langenfeld. Amalie. Jakob. Christine. Louis. <u>(Umkleidet.)</u> ¹⁶⁸⁹		Geschriebenes Papier, pag. 229 <u>(Amtmann).</u> ¹⁶⁹⁰	
	Eremit auf Formentera ¹⁶⁹¹ <i>Actus I</i> ¹⁶⁹²	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1. ¹⁶⁹³	Selima. Eremit. <i>Introductio.</i> ¹⁶⁹⁴ <u>(Eremit).</u> [Eremit] <u>[Sie fliehen von mir, denn deine Hand hat mich gezeichnet,] wie sie den ersten Mörder zeichnete.</u> ¹⁶⁹⁵	Meer mit Ufer. Sonne geht auf. Am Fels Eremitenhütte. Rasenbank. Denkmal. ¹⁶⁹⁶		

¹⁶⁸⁹ O Louisově převleku, viz. scénická poznámka tištěného vydání (s. 227): Louis im Überrock, Stiefeln und runden Haaren/Louis ve svrchníku, střevících a s nakroucenými vlasy.

¹⁶⁹⁰ Thámův záznamový odkaz na s. 229 je stejný jako číslo strany, na které se v Göschonově lipském vydání Ifflandovy hry nachází výše zapsaná písemnost starého Grüneicha a její předčítání.

¹⁶⁹¹ Dvouaktová hra se zpěvy *Der Eremit auf Formentera* (Poustevník na Formenteře) Augusta Kotzebua byla poprvé uvedena 1785 v Kiekelu u Revalu (nyní hlavní město Estonska Tallin) na panství barona Friedricha von Rosena ochotnickým divadelním souborem (Liebhabertheater), s nímž Kotzebue herecky a autorsky spolupracoval. Hlavní ženskou postavu Selimy ztvárnila von Rosenova dcera Marie, které Kotzebue tento kus věnoval. 1788 vyšla hra tiskem v rámci souborného svazku Kotzebuových děl *Kleine gesammelte Schriften des Herr von Kotzebue* (Drobné sebrané spisy pana von Kotzebua) společným úsilím Christiana von Glehna a Kotzebuova dvorního vydavatele v Lipsku Paula Gotthelpha Kummera. Došlo k několikerému zhudebnění tohoto kusu, verze skladatele a violoncellisty Petera Rittera, kterou hrála divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu měla premiéru 14. 2. 1788 v Národním divadle (National Theater) v Mannheimu.

Václav Thám patrně neměl s tímto Kotzebuovým dílem osobní zkušenost, v období 1789-1799 není známo jeho provedení na pražských scénách Vlastenského a Nosticova (Stavovského) divadla v německém jazyce či v překladu do českého jazyka.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uskutečnila v letech 1805-1806 dvě představení Kotzebuovy zpěvohry *Der Eremit auf Formentera*, obě na jevišti zámeckého divadla ve Pštině, 30. 1. 1806 a 23. 2. 1806. Herecká účast Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové není prokázána.

O přítomnosti Thámová záznamu divadelního pojetí tohoto titulu ve *Scenarien-Buch* svědčí zápis názvu ve znění *Eremit auf Formentera* pod písmenem E v Thámem vypracovaném abecedním repertoárovém soupisu všech zaznamenaných titulů na s. 129 prvního dílu, vč. připojeného odkazu na s. 120, kde příslušný záznam ve *Scenarien-Buch* začíná.

¹⁶⁹² K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito exempláře: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, 104 s.

¹⁶⁹³ Místo děje, ostrov Formentera náleží Španělsku, je součástí autonomního společenství Baleáry.

¹⁶⁹⁴ Představení knížecí společnosti zahájila v souladu s Ritterovým zhudebněním orchestrální předehra.

¹⁶⁹⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, s. 9-10. Je otázka, zda v provedení knížecí společnosti zaznělo také úvodní Poustevníkovo (Eremitův) vokální číslo, které předchází jeho činohernímu monologu. Thám takovou informaci do *Scenarien-Buch* nezapsal, lze se tedy domnívat, že po doznění předehry následoval Poustevníkův činoherní monolog.

¹⁶⁹⁶ K vyobrazení scény, jenž zůstalo v celém představení beze změn, viz. scénická poznámka frankfurtsko-lipského tisku (s. [6-7]): Der Schauplatz ist auf Formentera, bekantlich eine Insel, ohnfern der spanischen Küste, die wegen der Menge der Schlangen unbewohnbar ist. Im Hintergrunde der Ozean. Die Sonne steigt heiter empor, ihr Strahl zerreiβt das Gewölke. Die Hütte des Eremiten mit Moos gedeckt., auf einem Felsen an der See. Eine Rasenbank/Místem děje je Formentera, známý ostrov nedaleko španělských břehů, jenž je kvůli množství hadů neobyvatelný. V pozadí oceán. Slunce stoupá jasně vzhůru, jeho paprsek trhá mraky. Poustevníkova chatrč pokrytá mechem na skále u moře. Drnová lavička.

2.	Dazu Fernando. [Eremit] <u>[Sie hat den] schweren Kampf einmal überstanden.</u> ¹⁶⁹⁷ Dazu Fernando. <i>Duetto. (Eremit, Fernando).</i> <i>Aria. (Fernando).</i> ¹⁶⁹⁸			
3.	Selima, Eremit. <i>Aria. (Selima).</i> <i>Duetto. (Selima, Eremit).</i> ¹⁷⁰⁰ [Eremit] <u>Zermalmen kann ich es – aber nicht rühren.</u>			Riechfläschel <u>(Fernando).</u> ¹⁶⁹⁹
4.	Dazu Fernando.			
5.	Fernando. <u>(Fernando ab.)</u> <i>Chorus. (In der Ferne.)</i> ¹⁷⁰¹			
6.	Dazu Pedro, Pedrillo. <i>Aria. (Pedro).</i> ¹⁷⁰³ <i>Duetto. (Pedro, Pedrillo).</i> + ¹⁷⁰⁴ [Pedro] <u>[Schweig, Schurke!] Hast du mich je laufen sehen?</u> ¹⁷⁰⁵	Schaluppe kommt, man steigt aus, sie kehrt zurück. ¹⁷⁰²		+ <u>Nach dem Duett türkische Musik in der Ferne.</u>

¹⁶⁹⁷ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, s. 12. Thám tuto Poustevníkovu promluvu zaznamenal patrně též jako upozornění na jevištní chování Fernanda, vracejícího se na scénu a pokoušejícího se vzbudit/vzkřísit spící Selimu, viz. scénická poznámka a text promluvy Fernanda ve frankfurtsko-lipském tisku: Fernando unterdessen mit Hilfsmitteln zurückgekommen und beschäftigt ist, Selimem zu erwecken/Fernando se mezitím vrací nazpět s pomůckami a pokouší se probudit Selimu. [Fernando] Christen Pflicht Herr! Wer weiß, wozu es frommt! Sie hat vielleicht Eltern, die uns segnen werden, sie hat vielleicht Geliebten, der um ihren Verlust jammert/Fernando] Křesťanská povinnost pane! Kdo ví, k čemu je to dobré! Snad má [Selima] rodiče, kteří nám budou žehnat, snad má milence, který naříká nad její ztrátou.

¹⁶⁹⁸ Thám do *Scenarien-Buch* nezapsal mezi duetem Fernanda a Poustevníka a Fernandovou árií odkaz na činoherní dialog Poustevníka, Fernanda a Selimy (obvyklou formou záznamu spojky *dazu/k* tomu a doplněným jménem hovořící postavy), není tudíž zřejmé, jestli vůbec, nebo v jaké podobě se tento dialog v provedení knížecí společnosti uskutečnil.

¹⁶⁹⁹ Rekvizita lahvičky s voňavkou se vztahovala k Fernandovu probouzení Selimy, když jí dává čichnout, aby nabyla vědomí.

¹⁷⁰⁰ Mezi árií Selimy a duetem Selimy a Poustevníka se v tištěném vydání nalézá činoherní dialog obou postav, na nějž však Thámův rukopis nikterak neodkazuje, není tak jisté, zda, nebo v jakém znění tento dialog Selimy s Poustevníkem probíhal.

¹⁷⁰¹ K Thámem poznamenanému sborovému výstupu zpovzdálí (In der Ferne), tj. v představení knížecí společnosti patrně za scénou, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 28): Gesang der rudernden Sklaven hinter der Szene, erst in der Ferne, dann immer näher/Zpěv veslujících otroků za scénou, nejprve v dáli, potom stále blíž.

¹⁷⁰² Působivost divadelního pojednání příjezdu dona Pedra šalupou (lodním člunem), z níž podle Thámovy zápisu na břeh vystoupí postavy, loď se obrátí a jede nazpět zcela následovalo požadavek tištěného vydání Kotzebuovy hry, viz. scénická poznámka frankfurtsko-lipského tisku (s. 29): Die Schaluppe stößt and das Land. Don Pedro und Pedrillo springen heraus. Die Schaluppe kehrt zurück/Šalupa narazí do země/na břeh. Don Pedro a Pedrillo vyskočí. Šalupa se vrací. Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu použila tento způsob příjezdu lodí (šalupou) v souladu s pokyny tištěného vydání daného titulu např. i při provedení Mozartovy zpěvohry *Die Entführung aus dem Serail* (Únos ze serailu), viz. Thámova poznámka ve *Scenarien-Buch* na s. 85 k šesté scéně prvního dějství: NB Schiff mit Brett/Neopomenout připravit loď s veslem, na které potom přijíždí paša Selim, Konstance a sbor zpívajících janičářů.

¹⁷⁰³ Thám do *Scenarien-Buch* zprvu zapsal podle tištěného vydání (s. 19-20) árii Pedrilla, kterou ale škrtnul, tj. vypustil a opravil, opět dle tištěného vydání (s. 31) na árii dona Pedra. Současně vyvstává otázka, jestli, popř., v jakém znění zahrnovalo provedení knížecí společnosti činoherní dialog dona Pedra a Pedrilla mezi árií dona Pedra a duetem obou postav. Thám na tento dialog vžitou formou zápisu spojky *dazu* a doplněným jménem hovořící postavy ve *Scenarien-Buch* neupozorňuje.

¹⁷⁰⁴ Odkazovým údajem v poznámkovém sloupci rukopisu a značkou + Thám signalizuje zaznění turecké hudby, jenž v provedení knížecí společnosti nastalo po skončení duetu dona Pedra a Pedrilla, viz. scénická poznámka frankfurtsko-lipského tisku: Türkische Musik in der Ferne/Turecká hudba v dáli.

¹⁷⁰⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, s. 36.

7.	Dazu Hassan. Pedro. [Pedro] <u>Mein Gewissen glüht auf meiner Wange.</u>	detto. ¹⁷⁰⁶		
8.	Dazu Fernando. Pedro. Pedrillo. ¹⁷⁰⁷ (Hassan ab.)			
9.	Dazu Fernando.			

	Eremit auf Formentera	Theater	Requisiten	Anmerkungen
10.	Pedrillo. Fernando. <i>Aria. (Pedrillo).</i> [Pedrillo] <u>[Wenn ihn die Schlangen fressen, so ist es nicht meine Schuld, und beim Licht besehen, wäre es noch immer besser, als einen <i>Dom Quichotts</i> Streich zu machen und es dem alten Hassan unter die Nase zu reiben,] dass wir ihn geprellt haben.</u> ¹⁷⁰⁸ Dazu Fernando. <i>Aria. (Pedrillo).</i> <i>Duetto. (Pedrillo. Fernando).</i> ¹⁷¹⁰ <i>Actus 2</i>		2 Flaschen Wein. Anbiss (Fernando). ¹⁷⁰⁹	
1.	Pedrillo. <i>Aria. (Pedrillo).</i> [Pedrillo] <u>[Ich bin ein Gast auf dieser Insel,] und will meine <i>Sieste</i>¹⁷¹¹ halten.</u> ¹⁷¹²	Bleibt.	Weinflasche (Pedrillo). ¹⁷¹³	
2.	Dazu Fernando. Selima. <i>Quartetto.</i> Eremit. (Inwendig dazwischen.)			

strana 122
Scena

¹⁷⁰⁶ V provedení knížecí společnosti se jednalo o zopakování příjezdu šalupy, viz. scénická poznámka: Die Schaluppe landet/Šalupa přistane ve frankfurtsko-lipském tisku (s. 36).

¹⁷⁰⁷ Thám do *Scenarien-Buch* původně zapsal v intencích tištěného vydání (s. 42-44) árie Pedrilla, dona Pedra a závěrečnou repliku Pedrillovu činoherní promluvy, které však posléze škrtnul, čímž provedení knížecí společnosti pravděpodobně obsahovalo pouze činoherní dialog dona Pedra a Pedrilla bez obou vokálních čísel a Pedrillovu závěrečné promluvy.

¹⁷⁰⁸ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, s. 50. Thám tuto Pedrillovu promluvu zaznamenal též jako upozornění na Fernandův příchod na jeviště s lahvemi vína a čímsi k zakousnutí, viz. Thámova poznámka 2 Flaschen Wein. Anbiss v zápisovém sloupci rekvizit, resp. scénická poznámka frankfurtsko-lipského tisku: Fernando kommt zurück mit zwei Flaschen Wein und etwas zum Anbiß/Fernando přichází nazpět s dvěma lahvemi vína a něčím k zakousnutí.

¹⁷⁰⁹ Viz. pozn. č. 1616.

¹⁷¹⁰ Mezi Pedrillovou árií a duetem Pedrilla a Fernanda se odehrává činoherní dialog těchto postav, na který Thám ve *Scenarien-Buch* blíže neupozorňuje, je tedy otázka, jestli vůbec, nebo jakým způsobem se v provedení knížecí společnosti odehrál.

¹⁷¹¹ Španělský výraz pro odpočinek, oddych.

¹⁷¹² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, s. 60. Thám tuto repliku zaznamenal patrně též kvůli Pedrillově usnutí poté, co dokončí svoji promluvu, viz. scénická poznámka: Er entschlummert v tištěném vydání.

¹⁷¹³ Viz. scénická poznámka frankfurtsko-lipského tisku (s. 59): Pedrillo betrunken, mit einer Weinflasche unter dem Arm, aus der er die letzten Züge tut/Opilý Pedrillo s lahví vína v podpaží, ze které si přihýbá posledními doušky.

3.	Pedrillo. (Ab.)	<i>Aria. (Pedrillo).</i>			
4.	Hassan. Eremit.	<i>Aria. (Eremit).¹⁷¹⁴</i>			
5.	Hassan. <u>[Nur Trunkene] sollten den Trunkenbold richten.¹⁷¹⁵</u>				
6.	Dazu Pedro.	<i>Aria. (Pedro). Aria. (Pedro).</i>			
7.	Hassan. <u>Ich muss sie sehen.¹⁷¹⁶</u>				
8.	Dazu Eremit. <u>(Eremit winkt.)¹⁷¹⁷</u> Dazu Selima.	<i>Aria. (Selima).¹⁷¹⁸</i>			

	Eremit auf Formentera	Theater	Requisiten	Anmerkungen
strana 123 Scena 9.				
10.	Eremit. <u>[Mensch, wie lange wirst du deine Brüder verkennen, und nicht die Menschheit ehren, fändest du sie auch] in der Hütte eines Tungusen.¹⁷¹⁹</u>			
11.	Dazu Hassan. <u>[Hassan] Pedrillo! Schlingel Pedrillo!¹⁷²⁰</u>			
	Dazu Pedrillo.			

¹⁷¹⁴ V tištěném vydání se mezi árií Poustevníka ve čtvrtém výstupu a monologem Hassana v pátém výstupu nachází ještě činoherní dialog mezi Poustevníkem a Hassanem, na který ovšem Thámův zápis neupozorňuje, je tudíž otázka, zda vůbec, či v jakém znění se tento dialog v provedení knížecí společnosti uskutečnil.

¹⁷¹⁵ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, s. 73.

¹⁷¹⁶ Thám tuto repliku týkající se Hassanovy touhy spatřit Selimu pravděpodobně zaznamenal i kvůli jevištnímu aranžmá/jevištnímu pohybu Hassana a Poustevníka poté, kdy Hassan svoji promluvu dokončí, viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 80): [Hassan] will in die Hütte, der Eremit kommt ihm entgegen/Hassan chce [vejít] do chatrče, Poustevník mu kráčí v ústrety.

¹⁷¹⁷ Viz. scénická poznámka: Eremit winkt Selimen/Poustevník mává Selimě v tištěném vydání (s. 81).

¹⁷¹⁸ Mezi árií Selimy v osmé scéně a činoherním monologem Poustevníka v deváté scéně se v tištěném vydání (s. 82-84) nalézá ještě činoherní dialog Hassana, Poustevníka a Selimy, na který ale Thámův záznam ve *Scenarien-Buch* neodkazuje, čímž je otázka, jestli vůbec, či v jaké podobě byl tento dialog v provedení knížecí společnosti obsažen.

¹⁷¹⁹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, s. 85.

¹⁷²⁰ Thámem poznamenaná Hassanova replika zřetelně vyznačuje jeho volání na Pedrilla, vč. nazvání Pedrilla darebákem/rošťákem (Schlingel), čímž je z porovnání rukopisu a tištěného vydání zjevné, že tímto Hassanovým zvoláním nejspíš v provedení knížecí společnosti skončil desátý výstup, třebaže frankfurtsko-lipský tisk zahrnuje ještě následující Hassanovu repliku, adresovanou Pedrillovi: Soll ich dich herpeitschen lassen?/Mám tě nechat zbičovat?, která ovšem mohla být pro svoji pohružku tělesným trestem záměrně vynechána.

12.	Hassan. Eremit. [Hassan] <u>[Du möchtest denken, er trüge die Sanftmut im Blicke; aber gib ihm einen Säbel in die Faust, und] es ist kein Auskommen mit ihm.</u> ¹⁷²¹		
13.	Dazu Pedro. Pedrillo. <i>Aria. (Eremit).</i> ¹⁷²² <u>(Hassan öffnet die Hüttentüre.)</u> ¹⁷²³		Dolch (Hassan). ¹⁷²⁴
14.	Dazu Selima. Fernando.		

Chorus.

	Unser Fritz ¹⁷²⁵	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1. ¹⁷²⁶	Merten. Anne. [Anne] <u>[Ich denke, wenn ich die rechte Mutter wäre,] ich wollte mein Kind schon erkennen.</u> ¹⁷²⁷	Ländliche Gegend am Ende des Dorfes. Rechts Bauernhaus mit Linde und Bank. Links Kirchhof mit Gittertür. Grabhügel eines Kindes mit schwarzen Kreuze, woran ein verwelkter Blumenkranz hängt. ¹⁷²⁸	Spaten (Merten). ¹⁷²⁹	

¹⁷²¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, s. 90.

¹⁷²² Thám původně zaznamenal do *Scenarien-Buch* ve třináctém výstupu rovněž árii Pedrilla, kterou však škrtnul, tzn., že byla z provedení pravděpodobně vypuštěna.

¹⁷²³ V tištěném vydání vchází Hassan do Poustevníkovy chatrče po skončení Pedrillový árie, kterou přes původní zápis Thám škrtnul, což znamená, že Hassan v provedení knižecí společnosti vstoupil do Poutníkovy chatrče zřejmě po Pedrillově prosebném činoherním monologu, který Thámem škrtnuté árii této postavy předchází.

¹⁷²⁴ Viz. scénická poznámka a text promluvy Hassana k Pedrillovi: [Hassan] (zückt den Dolch) Doch für dich war er nicht geschliffen. Für dich wäre der Tot keine Strafe/[Hassan] (vytasí dýku) Ale pro tebe nebyla dost nabroušená. Pro tebe by ani smrt nebyla trestem.

¹⁷²⁵ První zdokumentované uvedení jednoaktové hry Augusta Kotzebua *Unser Fritz* (Náš Fritz) se konalo 8. 4. 1802 ve Vratislavi. 1803 byla hra vydána tiskem v Berlíně u knihkupce a vydavatele Françoise Thèodora de La Gardeho jako součást souborného svazku Kotzebuovy dramatické tvorby *Almanach dramatischer Spiele zu geselligen Unterhaltung auf dem Lande* (Almanach dramatických kusů k družné zábavě na venkově), v témže roce následoval vídeňský tisk Johanna Baptista Wallishausera.

Václav Thám neznal toto dílo z doby pražského působení ve Vlastenském divadle, popř. z provedení na jevišti Nosticova (Stavovského) divadla, protože vzniklo a mělo premiéru až po jeho odchodu z Prahy.

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu realizovala v letech 1805-1806 jedno představení této jednoaktovky. Stalo se tak 3. 2. 1806 na scéně zámeckého divadla ve Pštině, a právě pro účely tohoto představení Thám zaznamenal divadelní pojetí Kotzebuovy hry do prvního dílu svého *Scenarien-Buch*. Provedení tvořilo část komponovaného večera, v jehož druhé polovině sehrál knižecí soubor zpěvohru *Die eingebildete Philosophen*, německojazyčnou verzi italské opery Giovanniho Paisiella a Giovanniho Bertatiho *I filosofi immaginari*. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na představení Kotzebuovy hry není prokázána.

O přítomnosti Thámová záznamu ve *Scenarien-Buch* svědčí rovněž zápis názvu titulu ve znění *Unser Fritz* v Thámově abecedním repertoárovém soupisu všech zapsaných kusů pod písmenem U na s. 132, vč. připojeného odkazu na s. 123, na níž ve *Scenarien-Buch* jeho záznam začíná.

¹⁷²⁶ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito vídeňského tisku: A. Kotzebue: *Unser Fritz*. J. B. Wallishauser. Wien 1803, s. 36-66.

¹⁷²⁷ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Unser Fritz*. J. B. Wallishauser. Wien 1803, s. 41.

¹⁷²⁸ O vyobrazení jeviště, zůstávajícího v provedení knižecí společnosti shodně s tištěným vydáním po celou dobu beze změn, viz. scénická poznámka Wallishauserova tisku (s. [36]): Der Schauplatz ist eine ländliche Gegend am Ende eines Dorfes. Rechts ein Bauernhaus, von einer Linde beschattet, unter welcher eine Bank steht. Links ein kleiner Teil des Kirchhofes, von einem einfachen, weitschichtigen Zaun umgeben. Eine niedrige Gittertür dem Bauernhause gegenüber, führt hinein, vorne aber verliert sich der Zaun in der Kulisse/Místem děje je venkovská krajina na konci vesnice. Vpravo selský dům, zastíněný lípou. Vlevo malá část hřbitova, obklopená jednoduchým celistvým plotem.

Nízké dveře s mříží naproti domu vedou dovnitř, vpředu se plot ztrácí v kulise.

¹⁷²⁹ Viz. scénická poznámka v tištěném vydání (s. 37), vč. jevištního aranžmá, hereckého výrazu a chování postavy sedláka Mertena: Merten kommt aus dem Hintergrunde mit dem Spaten auf der Achsel. Er scheint ermüdet, setzt sich unter die Linde, lehnt sich auf den Spaten, und schaut hinüber nach dem Kirchhofe/Merten přichází z pozadí [scény] s lopatou na rameni. Zdá se být unaven, sedne si pod lípu, opře se o lopatu, a rozhlíží se po hřbitově.

2.	Dazu Fritz.		Körbchen mit Blumen. halbfertige Kranz (<u>Fritz</u>). ¹⁷³⁰
3.			
4.	Fritz. <u>[Habe heute ohnehin noch keinen Kranz] an meines Bruderskreuz gehängt.</u> ¹⁷³¹ Dazu Frau von Wilden. [Fritz] <u>Vater! Mutter! Kommt doch heraus!</u>		
5.	Dazu Merten. Anne. [Fritz] <u>O nein, tut das nicht!</u>		
6. strana 124 Scena 7.	Dazu Burg. Burg. Merten. Anne. [Burg] <u>[Oder eine höhere Hand zeigte mir] einen Ausweg aus diesem Labyrinth.</u> ¹⁷³²		Taschenbuch mit Taufschein (<u>Burg</u>). Taufschein (<u>Frau von Wilden</u>). ¹⁷³³
8.	Dazu Frau von Wilden. Fritz.		
9.	Burg. Frau von Wilden. [Frau von Wilden] <u>Von Herzen gern.</u>		

10. Dazu Fritz. Merten. Anne.

¹⁷³⁰ Viz. scénická poznámka ve Wallishauserově tisku (s. 42): Fritz trägt ein Körbchen mit Blumen und einen halbfertigen Kranz trägt/Fritz nese košíček s květinami a napůl hotovým věncem.

¹⁷³¹ Doplněno podle: A. Kotzebue: *Unser Fritz*. J. B. Wallishauser. Wien 1803, s. 44. Thám tuto závěrečnou část Fritzova monologu ze třetího výstupu patrně zapsal i jako upozornění o Fritzově jevištním aranžmá a chování v průběhu či v závěru tohoto monologu, viz. scénická poznámka v tištěném vydání: Er setz sich auf den Grabhügel, vollendet seinen Kranz, und lauscht dazwischen/Posadí se na náhrobek, dokončí svůj věnec a mezitím naslouchá.

¹⁷³² Doplněno podle: A. Kotzebue: *Unser Fritz*. J. B. Wallishauser. Wien 1803, s. 57. Thám tuto závěrečnou repliku pana von Burga ze sedmého výstupu pravděpodobně zaznamenal rovněž kvůli hereckému gestu této postavy, jenž po dokončení této promluvy následuje, viz. scénická poznámka: Er legt die Stirn in die Hand/Položí čelo do dlaně.

¹⁷³³ Křestní listy pana von Burga a paní von Wildenové byly v provedení knížecí společnosti použity jako úřední doklady, nutné pro uzavření manželského svazku, čímž se z nich stali Fritzovi rodiče, viz. texty promluv obou postav a scénické poznámky k jejich chování ve Wallishauserově tisku (s. 53): [von Burg] Hier führt ein edlerer Bewegungsgrund zwei gute Menschen zusammen. Wenn Vater und Mutterliebe oft sogar zwei ungleich gestimmte Seelen in ihrem Kinder vereinen, warum sollten sie nicht auch gleich gestimmte Herzen einander näher bringen? Wohlan, reichen sie mir ihre Hand, und sagen sie: Unser Fritz! [Frau von Wilden] (mit abgewandtem Gesicht trockenet ihre Tränen und reicht ihm die Hand) Unser Fritz!, [von Burg] (drückt ihre Hand mit Herzlichkeit an seine Lippen) Der Bund ist geschlossen. Er ruht auf festem Grunde, nicht auf Flugsande der Leidenschaft/[von Burg] Zde ušlechtilá motivace přivádí dva dobré lidi k sobě. Když otcovská a mateřská láska často v jejich dítěti dokonce spojí dvě nerovné duše, proč by si stejně tak sobě nemohla být blíž dvě nakloněná srdce? Nuže, podala mi svou ruku, a řekla: Náš Fritz! [paní von Wildenová] (s odvrácenou tváří osuší své slzy a podá mu ruku) Náš Fritz!, [von Burg] (srdečně přitiskne její ruku na své rty) Svazek je uzavřen. Spočívá na pevném základu, nikoliv na sypkém písku vášně.

	Eifersüchtigen ¹⁷³⁴ <i>Actus I</i> ¹⁷³⁵	Theater	Requisiten	Anmerkungen
1.	Rast. Schäfler.	Park, rechts ein Haus. ¹⁷³⁶		
2.	Rast. (Ab.)			
3.	Frau Aesch. Susanne. [Frau Aesch] <u>[Hm! Kurz nach der Heirat war auch meine Herrschaft die Sanftmut selbst;] aber jetzt hat sie sich mächtig geändert.</u> ¹⁷³⁷			
4.	Dazu Mad. Rast.			Weißes Tuch (Mad. Rast). ¹⁷³⁸
5.	Mad. Rast. Frau Aesch. (Beide ab.)			
6.	Schönhof. Simon. (Simon ab.)			
7.	Dazu Charlotte. Lieschen. [Charlotte] <u>[Hahaha! Ich höre verbindliche Worte] im Tone der Eifersucht.</u> ¹⁷³⁹			Portrait (Schönhof). ¹⁷⁴⁰
8.	Dazu Lieschen.			
9.	Charlotte. Lieschen. [Charlotte] <u>Recht unglücklich!</u>			

¹⁷³⁴ Čtyřaktová veselohra *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht* (Žárlivci, aneb Žádný nemá pravdu) německého herce, pěvce, dramatika a divadelního ředitele Friedricha Ludwiga Schrödera vznikla kolem r. 1790 na motivy hry *All in Wrong* (Všechno špatně) anglického dramatika Arthura Murphyho a v témže roce byla vydána tiskem v Bödnerově knihkupectví ve Schwerinu a Wismaru. Na sklonku prosince (26. 12.) 1791 měla hra premiéru ve vídeňském Dvorním divadle (Burgtheater), které ji provozovalo do r. 1809.

Václav Thám znal tento Schröderův kus nepochybně již ze svého angažmá v pražském Vlastenském divadle, kde byl provozován pouze v německém jazyce (doloženo je představení z 21. 9. 1795 bez Thámovy herecké účasti).

Divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu uskutečnila v letech 1805-1806 jediné představení tohoto titulu, 8. 2. 1806 na jevišti zámeckého divadla ve Pštině. Právě k tomuto provedení Thám učinil záznam divadelního pojetí hry do rukopisu *Scenarien-Buch*. Herecká participace Václava Tháma nebo jeho ženy Josefy Thámové na tomto představení není doložena.

O přítomnosti Thámovy záznamu do *Scenarien-Buch* svědčí rovněž zápis názvu ve znění *Eifersüchtigen* v Thámově abecedním repertoárové soupisu všech zaznamenaných titulů na s. 129 prvního dílu, vč. připojeného odkazu na s. 124, na níž ve *Scenarien-Buch* jeho záznam začíná.

¹⁷³⁵ K porovnání rukopisu a tištěného vydání použito vídeňského tisku: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishäuser, Wien 1805, 87 s., s přihlédnutím k vydání: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. Bödner, Schwerin und Wismar 1790, 96 s.

¹⁷³⁶ K vyobrazení scény v prvním a druhém dějství, viz. totožná scénická poznámka: Ein Park, rechter Hand ein Haus/Park, po pravé ruce dům ve Wallishäuserově vídeňském tisku (s. [3]) i v Bödnerově schwerinsko-wismarském vydání (s. [3]).

¹⁷³⁷ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishäuser, Wien 1805, s. 7.

¹⁷³⁸ Viz. scénická poznámka a replika paní Rastové k paní Aeschové, shodná v obou tištěných vydáních: [Madam Rast] (reibt ihr mit einem weißen Tuch das Gesicht ab) Laß sehen, gemaltes Püppchen!/[paní Rastová] (otře jí bílým šátkem obličej) Nech mne, abych se podívala, malovaná panenka!

¹⁷³⁹ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishäuser, Wien 1805, s. 16.

¹⁷⁴⁰ Viz. scénická poznámka a replika Schönhofa, adresovaná Charlotte, totožné v obou tiscích: [Schönhof] Ja teure Charlotte, hier ist das Porträt des zärtlichsten aller Liebhaber (gibt ihr ein Porträt)/[Schönhof] Ano drahá Charlottó, zde je portrét nejjemnějšího ze všech milovníků (dává jí portrét).

strana 125				
<i>Scena</i>				
10.	Dazu Bernau. Charlotte. Lieschen. [Lieschen] <u>Zur Hilfe! – ich armes Mädchen!</u>			
11.	Dazu Herr Rast. <u>(Lieschen ab.)</u>			
12.	Dazu Mad. Rast. (Am Fenster.) <u>(Herr Rast. Charlotte ab.)</u>			
13.	Mad. Rast. (<u>Aus dem Hause.</u>) ¹⁷⁴¹ <u>Aesch! Schäfler! Aesch!</u>			

	Eifersüchtigen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
14.	Dazu Fr. Aesch. [Mad. Rast] <u>[Der grausame, pflichtvergessene] betrügerische Mann.</u> ¹⁷⁴² Dazu Frau Aesch. [Mad. Rast] <u>Der pflichtvergessene Bösewicht!</u>			
15.	Dazu Rast.			
16.	Rast. Mad. Rast.			
	<i>Actus 2</i>			
1.	Rast. Schäfler. [Rast] <u>Merk dir das!</u>	Bleibt.	Portrait (Rast). ¹⁷⁴³	
2.	Dazu Bedienter des Baron Tenna.		Geschriebener Brief, pag. 33 (<u>Bedienter des Baron Tenna</u>). ¹⁷⁴⁴	

¹⁷⁴¹ Viz. scénická poznámka: Madam Rast stürzt aus dem Hause/Paní Rastová vypadne/vyběhne z domu, totožná v obou tištěných vydáních.

¹⁷⁴² Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 21. Po Thámem výše zapsané replice paní Rastové následuje v tištěném vydání Schröderovy hry ještě replika téže postavy, určená paní Aeschové: Nun, Aesch?/Nuže, Aeschová?, kterou provedení knížecí společnosti pravděpodobně vypustilo a dialog paní Rastové a paní Aeschové pokračoval po vyslovení Thámem zaznamenané repliky.

¹⁷⁴³ Viz. texty replik Rasta a Schäflera shodné v obou tištěných vydáních: [Rast] Sieh einmal das Porträt an, [Schäfler] Es ist sehr schön/[Rast] Podívej se na ten portrét, [Schäfler] To je velmi hezké.

¹⁷⁴⁴ Viz. repliky sluhy barona Tenny a Rasta, shodné v obou tiscích: [Bedienter] Ich habe einen Brief an Madam Rast, [Rast] Einen Brief? Von wem? [Bedienter] Vom Baron Tenna/[Sluha] Mám dopis pro paní Rastovou, [Rast] Dopis? Od koho? [Sluha] Od barona Tenny. Thámův záznamový odkaz na stranu, kde se v tištěném vydání rekvizita dopisu barona Tenny paní Rastové vyskytuje, souhlasí s číslem strany v Bödnerově schwerinsko-wismarském tisku z r. 1790, tzn., že s ním Thám mohl při realizaci svého záznamu Schröderovy hry do *Scenarien-Buch* pracovat.

3.	Rast. Schäfler. [Rast] <u>[Nun will ich wenig herum spionieren, ob ich nicht das Original] zu diesem Portrait finden kann.</u> ¹⁷⁴⁵		Geld (Rast). ¹⁷⁴⁶	
4.	Dazu Rast. [Rast] <u>Nein, der ist es nicht.</u>		Uhr (Simon). ¹⁷⁴⁷	
5.	Dazu Schönhof.			
6.	strana 126 Scena 6.			
7.	Schönhof. Simon. [Schönhof] <u>In dieses Haus is er gegangen.</u> Dazu Mad. Rast. (Im Fenster.) [Schönhof] <u>Mein Portrait war es, das ist gewiss.</u> Mad. Rast. (Heraus.) [Gewiss.] <u>Es ist Ihr Portrait, darauf verlassen Sie sich.</u>		Briefe, einer schwarz gesiegelt (Simon). ¹⁷⁴⁸	
8.	Dazu Herr Rast. (Im Fenster.) [Schönhof] <u>Ihr gehorsamer Diener.</u> Herr Rast. (Heraus.)		Degen (Schönhof). ¹⁷⁴⁹	
9.	Rast. Schönhof.			
10.	Schönhof. [Diese Unterredung] soll unsere letzte sein. ¹⁷⁵⁰			

	Eifersüchtigen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
11.	Dazu Charlotte. Simon. Lieschen. (Alle ab.)			

¹⁷⁴⁵ Doplňeno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishäuser, Wien 1805, s. 31.

¹⁷⁴⁶ K rekvizitě Rastových peněz, viz. Rastovy a Schäflerovy repliky v obou tiscích: [Rast] Ich will sie gut belohnen, [Schäfler] Aber Herr, [Rast] Halts Maul!/[Rast] Chci je [Schäfler] dobře odměnit, [Schäfler] Ale pane, [Rast] Drž hubu!

¹⁷⁴⁷ Viz. repliky z dialogu Rasta a Schönhofova komorníka Simona, totožné v obou tištěných vydáních: [Rast] Sagen sie mir doch, wieviel ist es auf Ihrer Uhr? [Simon] Wieviel? (er zieht die Uhr heraus)/[Rast] Řekněte mi, kolik je na Vašich hodinkách? [Simon] Kolik? (vytahuje hodinky).

¹⁷⁴⁸ Simonova rekvizita černě zapečetěného dopisu se v provedení knížecí společnosti patrně vztahovala k Schönhofově vyslání Simona k Charlotte se vzkazem, zda by k ní mohl přijít, viz. text Schönhofovy promluvy a scénická poznámka k Simonově chování, shodně v obou tiscích: Schweig, geh den Augenblick zu Charlotten, sag ihr, daß ich sie mit Sehnsucht erwarte, oder, wenn sie allein ist, ob ich zu ihr kommen darf. Lauf hurtig! (Simon läuft ab)/[Schönhof] Mlč! Okamžitě jdi k Charlottě, řekni jí, že ji toužebně očekávám, nebo, je-li sama, zda bych k ní mohl přijít. Padej! (Simon odběhne).

¹⁷⁴⁹ Rekvizita meče/kordu se u postavy Schönhofova v provedení knížecí společnosti mohla týkat Schönhofovy rozepře s Rastem kvůli Schönhofově portrétu, Schönhof mohl na Rasta vytasit svůj meč/kord, viz. promluvy obou postav a scénická poznámka k jevištnímu pohybu Rasta v tištěných vydáních: [Schönhof] Sind Sie von Sinnen? Gehen Sie, Sie sind ihrer wert, ich gönne Sie Ihnen von Herzen, [Rast] Nun mag ich Sie auch nicht. Sie können sie nehmen, wenn Sie wollen. Ich verlange sie nicht mehr, ich schwöre es Ihnen, ich will es ihr gleich sagen (geht ins Haus)/[Schönhof] Zbláznil jste se? Jděte, je-li Vám život milý! Ze srdce Vám to dopřeji, [Rast] Taky Vás nemám rád. Můžete si to vzít, pokud chcete. Víc nežádám, přísahám. Chci jí to hned říct (jde do domu).

¹⁷⁵⁰ Doplňeno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishäuser, Wien 1805, s. 42.

12.	Schäfler. Mad. Rast. [Mad. Rast] <u>Geh'er seiner Wege.</u>		Mannskleid (<u>Schäfler</u>). ¹⁷⁵¹	
13.	Dazu Frau Aesch. (<u>Alle ab.</u>)			
14.	Schönhof. <u>[O Charlotte! Weg, ich will] gar nicht mehr an sie denken.</u> ¹⁷⁵²			
15.	Dazu Simon. [Schönhof] <u>[Ich will nicht mehr an sie denken. Simon! Simon! Den Brief will ich doch lesen, bloß, um zu sehen, wie weit ihre] Spitzfindigkeit reicht, Simon!</u> ¹⁷⁵³ Dazu Simon.		Geschriebenes Billett, pag. 50. (<u>Simon.</u>) ¹⁷⁵⁴	
16. strana 127 Scena	Schönhof. <u>[“Treue Charlotte Bernau! Die Falsche!] Die Treulose!</u> ¹⁷⁵⁵			
17.	Dazu Lieschen. [Lieschen] <u>Es geht der Vater nicht aus.</u>			
18.	Dazu Simon.			
	<i>Actus 3</i>			
1.	Schönhof. Frau Aesch. [Schönhof] <u>[Ich muss durchaus mein <i>Portrait</i> wieder haben,] eh ich zu Charlotte gehe.</u> ¹⁷⁵⁶ Dazu Frau Aesch. (<u>Beide ab.</u>)	Zimmer bei Herrn Rast mit Kabinett. ¹⁷⁵⁷		Nacht. ¹⁷⁵⁸

¹⁷⁵¹ Viz. scénická poznámka v obou tištěných vydáních: Schäfler mit einem Kleide aus dem Hause/Schäfler s oblekem z domu.

¹⁷⁵² Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 50.

¹⁷⁵³ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 52.

¹⁷⁵⁴ Viz. repliky z dialogu Simona a Schönhofova, stejné v obou tiscích: [Simon] Hier ist ein Billett, [Schönhof] Das ist mich so lange täuschen konnte! [Simon] Ein Billett von Charlotten/[Simon] Zde je lístek, [Schönhof] To mne tak dlouho mohlo klamat! [Simon] Lístek od Charlotty. Thámová zmínka strany 50 vyjadřuje odkaz na číslo strany v tištěném vydání, kde se Charlottin dopis, který předává Simon Schönhofovi nachází. Dotyčný údaj se slučuje s čísle strany ve vídeňském Wallishauserově tisku z r. 1805, tzn., že Thám mohl při svém záznamu využít také tohoto novějšího vydání Schröderovy hry.

¹⁷⁵⁵ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 53. Thám tuto poslední repliku Schönhofova monologu zřejmě zapsal jako upozornění na bezprostředně následující chování této postavy, kterým se však Schönhof projevuje už během inkriminované promluvy, viz. identická scénická poznámka obou tisků: Er zerreißt den Brief vollends in kleine Stücke/Trhá dopis [od Charlotty] na malé kousky.

¹⁷⁵⁶ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 57.

¹⁷⁵⁷ K vyobrazení scény a denní době ve třetím dějství, viz. stejná scénická poznámka: Zimmer im Rasts Hause. Nacht/Pokoj v Rastově domě. Noc. ve Wallishauserově i Bödnerově tisku.

¹⁷⁵⁸ Viz. pozn. č. 1663.

2.	Herr Rast. Mad. Rast. (<u>Vermummt</u>) ¹⁷⁵⁹ [Mad. Rast] [<u>Ich will gewiss</u>] dahinter kommen. Aesch! Aesch! – [Rast] <u>Ha ha ha!</u> ¹⁷⁶⁰	Geld (<u>Rast</u>). ¹⁷⁶¹
3.	Dazu Frau Aesch. [Rast] <u>Es ist also jemand da?</u>	Schlüssel (<u>Frau Aesch</u>). ¹⁷⁶²

	Eifersüchtigen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
4.	Dazu Schönhof. [Mad. Rast] [<u>Ich muss darauf bestehen, dass Sie sich</u>] über alles genau erklären. ¹⁷⁶³		Degen (<u>Rast</u>). ¹⁷⁶⁴	
5.	Dazu Schäfler.		Billett (<u>Schäfler</u>). ¹⁷⁶⁵	
6.	Herr Rast. Mad. Rast.			
strana 127	<i>Actus 4</i>			
1.	Charlotte. [<u>Denn nachher haben die jungen Herren dicke Köpfe,</u>] und wollen nicht mehr lernen. ¹⁷⁶⁶	Zimmer bei Bernau. ¹⁷⁶⁷		
2.	Dazu Lieschen. (<u>Lieschen ab.</u>)		Klingel am Tisch. ¹⁷⁶⁸	
3.	Dazu Herr Rast. (<u>Charlotte klingelt.</u>) ¹⁷⁶⁹			

¹⁷⁵⁹ Viz. shodná scénická poznámka: Herr Rast, Madam Rast verummt/Pan Rast, paní Rastová zakuklení v obou tištěných vydáních.

¹⁷⁶⁰ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishäuser, Wien 1805, s. 61.

¹⁷⁶¹ Viz. text Rastovy promluvy k paní Rastové a scénická poznámka, stejné v obou tiscích: [Rast] Sie ist gut mit mir meint, so werde ich zeitlebens erkenntlich sein. Hier ist für sie erste kleine Kleinigkeit (gibt ihr Geld)/[Rast] Když to se mnou bude myslet dobře, časem se jí odvděčím. Zde je první drobná maličkost (dává jí peníze).

¹⁷⁶² O rekvizitě klíče, viz. repliky paní Rastové a paní Aeschové, totožné v obou tištěných vydáních: [Madam Rast] Wo ist der Schlüssel zum Kabinett? [Madam Aesch] Der Schlüssel? Madam? Ich habe ihn, [Madam Rast] Also her damit/[paní Rastová] Kde je klíč ke kabinetu? [paní Aeschová] Klíč? Madam? Já ho mám, [paní Rastová] Tak sem s tím.

¹⁷⁶³ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishäuser, Wien 1805, s. 65.

¹⁷⁶⁴ K Rastově meči/kordu se v provedení knížecí společnosti stejně jako v případě Schönhofovy zbraně v osmém výstupu druhého dějství vztahovala patrně možnost Rastova ozbrojeného střetu se Schönhofem, viz. text Schönhofovy promluvy, shodné v obou tištěných vydáních: Ich muß Sie bitten, mein Herr, daß Sie die Sache nicht mit Gewalt übel auslegen/Musím Vás prosit, můj pane, abyste si věc násilím špatně nevyložil.

¹⁷⁶⁵ Viz. repliky z dialogu Schäflera a Rasta počátkem pátého výstupu: [Schäfler] (zu Herrn Rast) Ein Billett an Sie, [Rast] Von wem? [Schäfler] Von mademoiselle Charlotte Bernau/[Schäfler] (k panu Rastovi) Lístek pro Vás, [Rast] Od koho? [Schäfler] Od slečny Charlotty Bernauové.

¹⁷⁶⁶ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishäuser, Wien 1805, s. 68.

¹⁷⁶⁷ O vyobrazení scény ve čtvrtém dějství, viz. scénická poznámka: Zimmer im Bernaus Hause/Pokoj v Bernauově domě, shodná v obou tiscích Schröderovy hry.

¹⁷⁶⁸ Viz. scénická poznámka k chování Charlotty z úvodu čtvrtého výstupu: Charlotte klingelt ung geht zornig auf und ab/Charlotta zvoní a zlostně chodí sem a tam.

¹⁷⁶⁹ Viz. pozn. č. 1676.

strana 128				
Scena				
4.	Dazu Lieschen. [Charlotte] <u>[Heraus mit ihm,] aus Herz und Sinn.</u> ¹⁷⁷⁰ Dazu Lieschen. [Lieschen] <u>Soll ich wirklich gehen?</u>		Kästchen mit Packet Briefe (<u>Lieschen</u>). Ring (<u>Charlotte</u>). ¹⁷⁷¹	
5.	Dazu Bedienter. [Charlotte] <u>Nun will ich ihm den Text lesen.</u>			
6.	Dazu Schönhof.			
7.	Schönhof. <u>[Ihr gefällt wahrscheinlich ein freies zügelloses Leben, und wer weiß, wer weiß, ob der] Verdacht der Madam Rast nicht gegründet ist!</u> ¹⁷⁷² Dazu Lieschen.		Portrait (<u>Schönhof</u>). ¹⁷⁷³	
8.	Lieschen. <u>[Nun möchte ich wissen, wer von den beiden Liebesleuten] der größte Narr ist.</u> ¹⁷⁷⁴ Dazu Charlotte. [Lieschen] <u>Stille, ihr Herr Vater!</u>			
9.	Dazu Bernau.			

	Eifersüchtigen	Theater	Requisiten	Anmerkungen
10.	Schönhof. Frau Aesch. [Mad. Aesch] <u>Sehr wohl.</u> Dazu Mad. Rast. [Schönhof] <u>[Da hat Sie etwas] für ihren vorigen Schrecken.</u> ¹⁷⁷⁵ Dazu Herr Rast.	Zimmer bei Herrn Rast. 2 Kabinetts. ¹⁷⁷⁶		

¹⁷⁷⁰ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, s. 73. Thám záznamem této Charlottiny repliky patrně signalizoval také příchod Lieschen po zaznění Charlottiných slov, viz. scénická poznámka v obou tištěných vydáních: Lieschen kommt.

¹⁷⁷¹ Viz. texty promluv a scénická poznámka k dialogu Charlotty a Lieschen v Bödnerově schwerinsko-wismarském tisku (s. 79-80): [Lieschen] Was befehlen Sie? [Charlotte] Bring mir den Augenblick das Kästchen, in welchem Schönhofs Briefe und Geschenke sind, [Lieschen] Ja mademoiselle (zeigt ihr ein Päckchen), [Charlotte] Und der Schmuck? [Lieschen] Ja, [Charlotte] Hier ist noch ein Ring von ihm, leg ihn auch dazu. Nur trag ihm das hin, und laß die meine Briefe zurückgeben/[Lieschen] Co poroučíte? [Charlotte] Přines mi okamžitě schránku, ve které jsou Schönhofovy dopisy a dárky, [Lieschen] Ano slečno (ukazuje jí balíček), [Charlotte] A šperk? [Lieschen] Ano, [Charlotte] Zde je od něho ještě prsten, polož jej k tomu. Odnes mu to a nech si vrátit mé dopisy.

¹⁷⁷² Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. Bödner, Schwerin und Wismar 1790, s. 85.

¹⁷⁷³ Viz. replika a scénická poznámka k jednání Schönhofa vůči Charlottě, shodné v obou tiscích: [Schönhof] Vor allen Dingen, nehmen Sie das Porträt, es ist die einzige Ursache aller Verwirrung. Herr Rast müßte mir es wieder geben/Ze všech věcí si vezměte portrét, je to jediná příčina všech zmatků. Pan Rast mi ho musel vrátit.

¹⁷⁷⁴ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. Bödner, Schwerin und Wismar 1790, s. 87.

¹⁷⁷⁵ Doplněno pole: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. Bödner, Schwerin und Wismar 1790, s. 90. Thám tuto repliku do *Scenarien-Buch* zaznamenal rovněž jako upozornění na Rastovo jevištní chování, viz. stejná scénická poznámka v obou tištěných vydáních: [Rast] guckt zu einer anderen Tür herein/Rast kouká k dalším dveřím.

¹⁷⁷⁶ K vyobrazení scény, viz. shodná scénická poznámka: Zimmer in Rasts Hause/Pokoj v Rastově domě ve Wallishauserově i Bödnerově tisku. O případnosti Thámova scénického požadavku dvou kabinetů v provedení knižecí společnosti, viz. dialog Rasta a Schönhofa, shodný v obou tištěných vydáních: [Rast] Die vorige Kabinettszene und Sie sind nicht schon wieder da? [Schönhof] Sie haben meine Ehre befleckt/[Rast] Předchozí kabinetní scéna/výstup [desátý výstup] a nejste už zase tady? [Schönhof] Pošpinil jste moji čest.

11.	Mad. Rast. Herr Rast. Schönhof. [Schönhof] [Sie, Madam,] werden mir erlauben zu fragen. ¹⁷⁷⁷		Brief (Rast). ¹⁷⁷⁸	
12.	Dazu Bernau. Charlotte. Pleß 12. Febr[uar] 1806. Wtham/Pleß/d. [den] 2. Febr [Februar] 1806. ¹⁷⁷⁹			

WTham.

¹⁷⁷⁷ Doplněno podle: F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. Bödner, Schwerin und Wismar 1790, s. 91.

¹⁷⁷⁸ Viz. text repliky a chování Rasta vůči paní Rastové: Wozu mir dieser Brief des Baron Tenna Ursach gab (gibt ihr den Brief)/K čemuž mi tento dopis barona Tenny zavdal příčinu (dává jí dopis).

¹⁷⁷⁹ Místo a datum ukončení záznamů Václava Tháma do prvního dílu *Scenarien-Buch* ve slezské Pštině v první polovině února 1806.

ZÁVĚR

Cílem disertační práce bylo především pořízení edice prvního dílu rukopisného fragmentu českého herce, dramaturga, dramatika a překladatele Václava Tháma *Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen Pleßschen Hoftheaters*, který vznikl od června 1805 do února 1806 a je dokladem o činnosti divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu ve slezském městě Pštína a o průběhu putování tohoto souboru po městech pruské enklávy na témže území.

Pramen a jeho ediční zpracování jsou důležité především ze dvou důvodů; jako ojedinělý zdroj poznatků k divadelnímu provozu přelomu 18. a 19. století s nazřením hledisek dramaturgických, repertoárových, žánrových, geografických či autorských a jako příspěvek k doposud málo známé etapě Thámovy osobního i uměleckého života po roce 1799, kdy natrvalo opustil své místo v hereckém souboru Vlastenského divadla v Praze a vydal se vstříc nejisté existenci herce německojazyčných divadelních společností na území nynějšího Rakouska, Polska či Maďarska.

Edice *Scenarien-Buch* byla vypracována prostřednictvím transkripce z německého historického písma kurent pomocí srovnávací metody Thámových rukopisných záznamů s dobovými tisky divadelních her a zpěvoherních libret. Napomáhá odkrýt penzum Thámových divadelních aktivit ve službách knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu, přičemž je patrné, že Thám zde kromě hereckých povinností zastával stejně jako během angažmá v pražském Vlastenském divadle úlohu dramaturga, režiséra či osoby, zodpovědné za chod divadelního představení, tj. dnešního inspicienta. Struktura Thámovy záznamu vypovídá o jeho chápání divadla jako celistvého uměleckého útvaru se zapojením těch složek dramatického výrazu, jenž jsou pro divadelní ztvárnění činoherních nebo hudebně-dramatických titulů podstatné, tzn., dějová linie představení zachycená zápisem scén a výstupů ve scénosledu, dění na scéně v podobě úryvků z textových replik (promluv) jednajících postav s nástiním jejich jevištního aranžmá či jevištního pohybu, scénické vyobrazení, tj. zasazení děje do autorem předepsaného prostředí a stav rekvizit, s nimiž účinkující postavy hrají. Zvláštní kategorií Thámovy záznamu tvoří pole vyčleněné poznámkám, kam doplňoval jak přítomnost a funkci výše jmenovaných složek divadelního výrazu, tak udílel pokyny dalším složkám, které se do představení knížecího souboru přirozeně zapojovaly, např. hudba, osvětlení scény, zvukové efekty.

Podle charakteru Thámových záznamů si z edice lze rovněž učinit alespoň základní představu o tom, v jakých podmínkách divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu hrála, s jakými dekoracemi, kulisami nebo aparátem rekvizit pracovala. Obecně je třeba konstatovat, že z edice vyplývá vždy snaha dosáhnout maximální věrohodnosti divadelního pojednání hraného repertoáru po stránce scénické, použitých rekvizit nebo doprovodných výrazových složek podle záměrů a požadavků autora.

Neméně klíčovým faktem edice Thámovy *Scenarien-Buch* je její přispění k identifikaci a charakteristice repertoáru, který divadelní společnost knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu na jevišti zámeckého divadla v domovské Pštíně a na svých cestách provozovala. Výchozím bodem bylo vesměs pravidelné střídání titulů činoherních s kusy hudebně-dramatickými. Thám navíc mnohdy hrané tituly buď znal z vlastní zkušenosti herecké, překladatelské či dramaturgické, popř. jako svědek divadelní realizace těchto kusů zejména v době svého působení ve Vlastenském divadle, nebo ze štací posléze následujících (Liberec, Hrádek nad Nisou). O tom v edici hovoří věcné poznámky, umístěné na začátku každého z editovaných titulů. Repertoár knížecí společnosti se výrazněji nelišil od zvyklostí přelomu 18. a 19. století, spíše soubor na divadelní vývoj tohoto období flexibilně reagoval a je tudíž možné jej v souladu s Thámovými záznamy rozdělit a krátce interpretovat několika způsoby. Za prvé jako repertoár divadelního souboru, který se, třebaže v omezené míře nezdráhal sáhnout po náročnější činoherní dramatické i náročnější titulech soudobého německého singspielu. V činohře tuto kategorii zastupují dramata Friedricha Schillera, měšťanská truchlohra *Kabale und Liebe* (Úklady a láska) a tragédie *Die Räuber* (Loupežníci), jejichž pečlivé a detailně vedené Thámovy zápisy do *Scenarien-Buch* vypovídají o důkladnosti, kterou knížecí soubor nastudování obou kusů přikládal, což v případě truchlohy *Die Räuber* edice potvrzuje zjištěním Thámovy užití dvou verzí Schillerova textu, knižního vydání i znění, korigovaného Schillerem pro účely divadelního provedení. Totéž platí také pro Mozartovu zpěvohru *Die Entführung aus dem Serail* (Únos ze serailu), u níž Thámův záznam ve *Scenarien-Buch* vykazuje vedle libreta Gottlieba Stephanieho k Mozartově zhudebnění taktéž inspiraci a dramaturgické využití libreta Christopa Friedricha Bretznera pro singspiel Johanna Carla Andreho *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail* (Belmonte a Konstance aneb Únos ze serailu).

Ve druhé oblasti repertoáru se Thámovy záznamy do *Scenarien-Buch* soustředí na dobově a oblíbené autory a žánry, u kterých soubor očekával kladné divácké přijetí, primárně u dramatiky Augusta Kotzebua nebo Augusta Wilhelma Ifflanda, tj., u titulů měšťanského a sentimentálního dramatu s prolínajícími se osudy postav z měšťanského a aristokratického prostředí, odkud ostatně pocházelo obecnostvo divadelních produkcí knížecí společnosti ve Pštíně i na okružních cestách. Z dalších na přelomu 18. a 19. století hojně uváděných autorů a žánrů neschází v edici Thámovy *Scenarien-Buch* např. díla Friedricha Wilhelma Zieglera s žánrem na počátku 19. století stále populárnější historické hry, dramatická tvorba Johanna Friedricha Jüngera nebo Johany Franul von Weißenthurn.

Hudebně-dramatický repertoár lze nahlížet ze tří perspektiv. Jednak se v něm objevují singspielová díla vídeňské proveniencí, provozovaná tamními předměstskými scénami, především *Theater an der Wien* (Divadlo na Vídeňce) či *Theater in der Leopoldstadt* (Divadlo

v Leopoldstadtu), dále zpěvohry skladatele Carla Ditterse von Dittersdorfa, úzce spjatého se slezským prostředím na rakouské i pruské straně, a nakonec německojazyčné překlady a adaptace původních francouzských a italských oper.

Druhá část disertační práce se pokusila ozřejmit strukturu Thámova rukopisného záznamu a seznámit s hlavní okruhem Thámových dramaturgických zásahů, jak rezultují z edičního zpracování *Scenarien-Buch*. Konkrétněji však otázku po těchto zásazích, jejich četnosti, důvodech, a tedy o Thámově dramaturgickém vlivu na provádění jednotlivých kusů může vedle samotné edice *Scenarien-Buch* zodpovědět pokračující výzkum tohoto tématu, spočívající v tvorbě a publikování samostatných případových studií, které by se na základě komparování Thámova záznamu a dobových tištěných vydání pokusily představení divadelní společnosti knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu rekonstruovat. Kritéria výběru analyzovaných titulů mohou vycházet jak z výše jmenovaných okolností geografických, žánrových nebo autorských, tak rovněž z Thámovy prokázané herecké účasti na představení, o níž pojednávají recenzní zprávy dobového tisku.

Právě periodický tisk, zejména pštinský list *Beobachter an der Weichsel*, *Schlesischer Provinzialblätter*, vydávaný ve Vratislavi a *Zeitung für die elegante Welt*, který vycházel v Lipsku umožňují probírkou referáty o činnosti knížecí společnosti v letech 1805-1806 rozšířit či doplnit poznámkový aparát edice *Scenarien-Buch* o nové recenzně-kritické ohlasy repertoáru, hereckých a pěveckých výkonů, tentýž přístup je možno zvolit u případových studií. Kritickou reakcí na divadelní činnost knížecí společnosti pak předkládají také osobní deníky prince Ludwiga z Anhalt-Köthenu, bratra knížete Ferdinanda Friedricha, jenž by stávající stav edice a případové texty obohatily nejen o postřehy k uskutečněným představením v zámeckém divadle ve Pštíně, nýbrž zřejmě i o informace ze společenského života na panství knížete Ferdinanda Friedricha z Anhalt-Köthenu v průběhu let 1805-1806.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Rukopisy

Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen-Pleßschen Hoftheaters. Unter der Direktion des Herrn Joseph Sartori. Oppeln in kgl. Preußischen Ober Schlesien. Vom 12ten Juny 1805. Verfasst von Wenzel Tham, Mitglied des Hoftheaters. Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Katowicach, oddział terenowy w Pszczynie, fond: Archiwum Książąt Pszczyńskich, sign. A Ks Pszcz II-917.

Kouzedlná pištála, veliká zpěvohra v dvouh jednáníh od Emanuela Šikanedra, z německého jazyka přeložená od W. Tháma. Hudba jest od P. W. A. Mozarta. In: LA PNP, fond Václava Tháma, inventář B. Pražáková, Praha 1986.

Dopis Václava Tháma Josefu Valentinovi Zlobickému z 20. 12. 1787. LA PNP, fond Václava Tháma, inventář B. Pražáková, Praha 1986.

Periodický tisk

Der Beobachter an der Weichsel [Pleß], 18. 1. 1806, 24. 1. 1806, 21. 2. 1806, 14. 3. 1806.

Literatura

Encyklopedie, slovníky, repertoárové soupisy

J. Birgfeld, J. Bohnengel, A. Košenina a kol.: *Kotzebues Dramen. Ein Lexikon.* Wehrhahn Verlag. Hannover 2011, s. 12-14, s. 52-54, s. 61-62, s. 67-69, s. 112-113, s. 124-125, s. 147-149, s. 185, s. 186-187, s. 223, s. 225.

M. G. Dehrmann, A. Košenina a kol.: *Ifflands Dramen. Ein Lexikon.* Wehrhahn Verlag. Hannover 2009, s. 28-31, s. 234-239.

C. Eisen, S. P. Keefe (eds.): *The Cambridge Mozart Encyclopedia.* Cambridge University Press. Cambridge 2007, s. 158-168.

A. Jakubová a kol.: *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století.* Divadelní ústav, Academia. Praha 2007, s. 20-22, s. 145-147, s. 201-206, s. 212-215, s. 386-390, s. 432-436, s. 536-537, s. 537-538, s. 621-622, s. 626-627, s. 670-671.

A. Jakubová, M. Pernerstorfer a kol.: *Theater in Böhmen, Mähren und Schlesien. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhundert.* Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien 2013, s. 8-9, s. 160-162, s. 225-230, s. 237-240, s. 635-636, s. 636-637, s. 708-710, s. 767-768,

M. Laiske: *Pražská dramaturgie I. Česká představení v Praze do otevření Prozatímního divadla.* Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, Praha 1974, s. 15-77.

D. Link: *The National Court Theatre in Mozart's Vienna. Sources and Documents 1783-1792.* Oxford University Press. Oxford 2004, s. 23-190, 204-398.

J. Ludvová a kol.: *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století.* Divadelní ústav, Academia. Praha 2006, s. 182, s. 568-569.

V. Procházka a kol.: *Národní divadlo a jeho předchůdci. Slovník umělců divadel Vlastenského, Stavovského, Prozatímního a Národního.* Academia, Praha 1988, s. 522-523.

E. Šormová a kol.: *Česká činohra 19. a začátku 20. století II.* Institut umění-Divadelní ústav. Academia. Praha 2015, s. 970-973, s. 1094-1100.

E. Šormová a kol.: *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů.* Divadelní ústav. Praha 2000, s. 521-525.

Monografie

T. Bauman: *North German Opera in the Age of Goethe.* Cambridge University Press. Cambridge 2009, s. 227-228, s. 244-245, s. 299-301, s. 304-309.

O. G. Brockett, F. J. Hildy: *Dějiny divadla.* Rybka Publishers. Praha 2019, s. 436-459, s. 480-489.

J. Císař: *Přehled dějin českého divadla I. Od počátků do roku 1862.* AMU, Praha 2004, 97 s.

- F. Černý a kol.: *Dějiny českého divadla I. Od počátků do sklonku 18. století*. Academia, Praha 1968, 425 s.
- J. Janáček: *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Nakladatelství RK [Roman Karpaš]. Liberec 2010, s. 18-23.
- J. Jungmann: *Historie literatury české aneb Soustavný přehled spisů českých s krátkou historií národu, osvícení a jazyka*. F. Řivnáč. Praha 1849, s. 406-417.
- M. Kačer: *Václav Thám*. Svobodné slovo. Praha 1965, 195 s.
- B. Rudin: *Funde und Befunde zur schlesischen Theatergeschichte*. Forschungsstelle Ostmitteleuropa. Dortmund 1983, s. 126-129, s. 282-289, s. 292-295, s. 298-301.
- J. Vondráček: *Dějiny českého divadla*. Doba obrozenská 1771-1824. Orbis, Praha 1956, 687 s.
- K. Weber: *Geschichte der Theaterwesens in Schlesien. Daten und Fakten. Von den Anfängen bis zum Jahre 1944*. Forschungsstelle Ostmitteleuropa. Dortmund 1980, s. 28-52, s. 53-60, 61-69, s. 69-74, s. 74-76.

Studie a články

- F. Bařha: *Dva dokumenty k historii počátků českého divadla v Praze*. In: *Divadlo* 9, 1958, s.
- F. Bařha: *První opera provedená v českém jazyce*. In: *Lidová demokracie* 28. 8. 1969.
- F. Bařha: *Václav Thám, zakladatel českého divadla v době obrození*. In: *Slovesná věda* 5, 1952, s. 127-137.
- F. Bařha: *Kouzelná flétna v překladu V. T.* Literární archiv 5, Praha 1970, s. 52-118.
- M. Cesnaková: *Co prozrazují budapeštské prameny. Příspěvek k záhadnému životopisu Václava Tháma*. In: *Lidová demokracie* 18. 3. 1972.
- A. Drozdowska: *Muzyka w teatrze dworskim księcia Fryderyka Augusta Brunswickiego w Olesnicy*. In: *Muzyka* č. 52, 2007, s. 49-74.
- M. Hanoušek: *Poslední pražské role herce Václava Tháma na jevišti Nosticova a Vlastenského divadla*. In: *Divadelní revue* 27, 2016, č. 2, s. 71-92.
- B. Indra: *Po stopách Václava Tháma v Severomoravském kraji*. In: *Vlastivědné listy* č. 7, 1981, s. 21-26.
- B. Indra: *Václav Thám v Opavě r. 1802*. In: *Slezský sborník* č. 51, 1953, s. 569.
- A. Jakubcová: *Dramaturgie Vlastenského divadla. Projekt soupisu repertoáru*. In: *Jeden jazyk naše heslo buď III*. Plzeň 2005, s. 53-74.
- M. Laiske: *Václav Thám dramatikem píšícím také německy?* In: *Časopis pro moderní filologii* 56, 1974, s. 9.
- M. Laiske: *Z životních osudů Václava Tháma. Jeho pobyt v Liberci a Hrádku nad Nisou 1799-1800*. In: *Sborník NM v Praze, řada C-Literární historie* 16, 1971, č. 2, s. 141-151.
- K. Musiol: *Mozartiana in schlesischen Archiven und Bibliotheken*. In: *Acta Mozartiana*, Jhg. 6, Hft. 1, 1959, s. 31-35.
- A. Scherl: *Typičnost životní dráhy Václava Tháma*. In: *Vznik českého profesionálního divadla*, 1988, s. 75-81.
- A. Scherl: *Václav Thám a zámecké divadlo ve Pštíně*. *Divadelní revue* 9, 1998, č. 4, s. 34-41.
- A. Scherl: *Václav Thám und das Schloßtheater in Pleß*. *Jahrbuch für schlesische Kultur und Geschichte*, Bd. 53-54, 2012/2013. Verlag Degener & Co. Inhaber Manfred Dreiss, 2015, s. 269-294.
- J. Víšková: *Na okraj edice Thámovy Kouzelné píšťaly*. In: *Literární archiv* 6, 1971, s. 301-308.

Tisky divadelních her a zpěvoherních libret (řazeno podle názvů titulů)

Divadelní hry

- A.W. Iffland: *Alte und neue Zeit*. G. J. Göschen, Leipzig 1795, 243 s.

- W. Vogel dle C. Federicchio: *Der Amerikaner*. P. P. Bolling, Augsburg 1805, 151 s.
- A. Kotzebue: *Armut und Edelsinn*. P. G. Kummer, Leipzig 1795, 164 s.
- A. Kotzebue: *Armut und Edelsinn* (mit einer neuer Schlußszene vermehrt). Graz 1800, 150 s.
- F. W. Ziegler: *Barbarey und Größe*. J. B. Wallishauser, Wien 1793, 134 s.
- J. Franul von Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. P. P. Bolling, Augsburg 1810, 88 s.
- J. Franul von Weißenthurn: *Die beschämte Eifersucht*. J. B. Wallishauser, Wien 1833, 68 s.
- F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. G. W. F. Späth, Augsburg und Gunzenhausen 1798, 208 s.
- F. J. H. von Soden: *Der Blinde*. [?] 1804, 140 s.
- A. Kotzebue dle A. Duvala: *Eduard in Schottland oder Die Nacht eines Flüchtlings*. In: Neue Schauspiele von August von Kotzebue. P. G. Kummer, Leipzig 1804, s. 207-318.
- F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. B. Wallishauser 1805, 87 s.
- F. L. Schröder: *Die Eifersüchtigen oder Keiner hat Recht*. J. Bödner, Schwerin und Wismar 1790, 96 s.
- Ch. H. Spieß (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. Frankfurt am Main, Leipzig 1786, 80 s.
- Ch. H. Spieß (ú. C. M. Plümicke, W. H. Brömel): *General Schlenzheim und seine Familie*. In Kommission bei J. L. Montag und E. A. Weiß. Regensburg 1799, 104 s.
- A. Kotzebue: *Hussiten vor Naumburg im Jahr 1432*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, 138 s.
- F. W. Ziegler: *Jolantha, Königin von Jerusalem*. Ch. P. Rehm, Wien 1799, 94 s.
- F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, 167 s.
- F. Schiller: *Kabale und Liebe*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, 166 s.
- A. Kotzebue: *Das Kind der Liebe*. P. G. Kummer, Leipzig 1791, 198 s.
- J. Franul von Weißenthurn: *Kindliche Liebe*. In: *Schauspiele von Johanna Franul von Weißenthurn, gebornen Grünberg, kaiserliche königliche Hofschauspielerin*. J. V. Degen, Wien 1810, s. 9-161.
- F. G. Hagemann: *Leichtsinn und gutes Herz*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, 31 s.
- A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. Ch. F. Himburg, Berlin 1790, 86 s.
- A. Kotzebue: *Menschenhaß und Reue*. P. G. Kummer, Leipzig 1819, 166 s.
- A. J. von Guttenberg: *Das Neujahrsgeschenk*. C. H. Stage, Leipzig 1804, 62 s.
- C. M. Heigel: *Der Perückenstock*. In: *Dramatische Bagatellen von Cäsar Max Heigel*. H. R. Sauerländer, Aarau 1821, s. 3-34.
- F. Schiller: *Die Räuber*. Frankfurt am Main, Leipzig 1781, 222 s.
- F. Schiller: *Die Räuber*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1782, 166 s.
- F. Schiller: *Die Räuber*. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1802, 159 s.
- F. X. K. Gewey: *Der seltene Prozeß*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, 112 s.
- A. Kotzebue: *Schauspieler wider Willen*. P. G. Kummer, Leipzig 1803, 50 s.
- A. Kotzebue: *Die schlaue Witwe*. In: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*. A. Mausberger, Wien 1829, 66 s.

F. W. Ziegler: *Die stumme Liebe*. J. B. Wallishauser, Wien 1799, 38 s.

A. Kotzebue: *Die Unglücklichen*. P. G. Kummer, Leipzig 1798, 71 s.

A. Kotzebue: *Unser Fritz*. J. B. Wallishauser, Wien 1803, s. 36-66.

A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Ch. F. Schwan, Mannheim 1784, 146 s.

A. W. Iffland: *Verbrechen aus Ehrsucht*. Neue veränderte Originalausgabe. Ch. F. Schwan und G. Ch. Götz, Mannheim 1787, 128 s.

F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. F. A. Hartmann, Wien 1786, 142 s.

F. L. Schröder: *Viktorine oder Wohltun trägt Zinsen*. J. B. Wallishauser, Wien 1804, 128 s.

J. F. Jünger: *Was seyn soll, schickt sich wohl*. J. B. Wallishauser, Wien 1803, 68 s.

Libreta

C. Ditters von Dittersdorf: *Der Apotheker und der Doktor*. National Hoftheater, Wien 1786, 103 s.

C. Ditters von Dittersdorf: *Der Apotheker und der Doktor*. [National Hoftheater], Wien 1793, 107 s.

N. Dalayrac, B. J. Marsollier, H. G. Schmieder: *Die beiden kleinen Savoyarden*. J. B. Wallishauser, Wien 1805, 52 s.

J. C. Andre, Ch. F. Bretzner: *Belmonte und Constanze oder Die Entführung aus dem Serail*. C. F. Schneider, Leipzig 1781, 72 s.

G. Paisiello, G. Bertati, G. Stephanie d. j.: *Die eingebildeten Philosophen*. Wien 1781, 44 s.

W. A. Mozart, G. Stephanie d. j.: *Die Entführung aus dem Serail*. Zu finden beim Logenmeister, Wien 1782, 67 s.

P. Ritter, A. Kotzebue: *Der Eremit auf Formentera*. Frankfurt am Main und Leipzig 1790, 104 s.

F. H. Himmel, J. N. Bouilly, A. Kotzebue: *Fanchon, das Leiermädchen*. In: *Dramatische Werke von August von Kotzebue*, Bd. 17. A. L. Mausberger, Wien 1828, 81 s.

C. Ditters von Dittersdorf: *Das Gespenst mit der Trommel*. S. G. Ludwig, [Oels] 1794, 79 s.

C. Ditters von Dittersdorf, Ch. A. Vulpius: *Das rothe Käppchen*. J. W. Hoffmann, Weimar 1792, 88 s.

L. Cherubini, J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: *Die Tage der Gefahr*. J. B. Wallishauser, Wien 1802, 54 s.

A. Salieri, L. da Ponte, F. Eberl: *Der Talisman*. [Theater in der Leopoldstadt], Wien 1789, 72 s.

A. Salieri, L. da Ponte : *Il talismano*. Nella Imperiale Stamperia, Vienna 1788, 78 s.

V. F. Tuček, K. L. Giesecke: *Der travestierte Hamlet*. Eine Burleske in deutschen Knittelversen mit Arien und Chören. J. G. Binz, Wien 1798, 64 s.

J. Haibel, E. Schikaneder: *Der Tyroler Wastel*. A. Geers, Leipzig 1798, 132 s.

F. Kauer, K. F. Hensler: *Der Waffenschmied*. J. Kamesina, Wien 1797, 92 s.